

THOMAS R.P. MIELKE

YTY
YURT
KİTAP-YAYIN

ÖLÜMSÜZLÜK PEŞİNDE
GILGAMES

YTY
YURT
KİTAP-YAYIN

mitolojinin romanı

ÖLÜMSÜZLÜK PEŞİNDE GILGAMEŞ

THOMAS R.P. MIELKE

Kitap Üzerine

Fırat ve Dicle nehirleri arasında uzanan bereketli Mezopotamya topraklarında hüküm sürmüş olan Sumerlerin en güçlü önderi, görkemli Uruk şehrinin kralı Gılgameş, bundan yaklaşık beş bin yıl kadar önce yaşamıştı.

Dünya edebiyatının en eski destanı olan beş bölümlük Gılgameş Destanı'nın yeniden anlatıldığı bu roman, tarihi gerçekler ile hayal gücünü, maceraperestlik ile mitolojiyi en güzel şekilde kaynaştırarak bir araya getirmeyi başarmıştır.

Yazar Üzerine

Thomas R. P. Mielke 1940 Detmold'da doğdu, çocukluğunu eski Doğu Almanya'nın Ostharz ile Rostock şehirlerinde geçirdi. On beş yaşında tek başına batıya geçen Mielke, bugün Berlin'de yaşıyor, evli ve dört yetişkin çocuğu var. Çok sayıda tarihi romana imzasına atan yazarın eserleri pek çok dünya diline çevrilmiştir. Yazarın "Attila" ve "İnanna" adlı eserleri yayınevimiz tarafından yayınlanmıştır.

© 2004 Thomas R.P. Mielke

Orjinal Adı
Gılgamesch König Von Uruk

© 2004 Yurt Kitap-Yayın
Çeviri Bünyamin Taşdemir

Yurt Kitap-Yayın 186 • Tarihi Romanlar Dizisi 52
ISBN 975-9025-10-8
1. Baskı Nisan 2005, Ankara

Dizgi Yurt Kitap-Yayın
Kapak Ali İmren
Baskı Cantekin Matbaası, Ankara
Sertifika No: 15372

Yurt Kitap-Yayın
Konur Sokak 26/3
KIZILAY-ANKARA
Tel: (0 312) 417 35 49
Fax: (0 312) 425 36 40
Sertifika No: 16451
e-mail: yurtkitap@yurtkitap.com
www.yurtkitap.com

ÖLÜMSÜZLÜK PEŞİNDE GILGAMEŞ

THOMAS R.P. MIELKE

mitolojinin romanı

Çeviren
Bünyamin Taşdemir

YURT
KİTAP-YAYIN
TARİHİN ve MİTOLOJİNİN ROMANLARINI YAYIMLAR

İçindekiler

Altın Çağ 9
Demir Kılıç 13
Kralın Kurbanlığı 28
Ordu Yola Çıkıyor 44
Savaş Hilesi 60
Aratta'dan Gelen Kız 76
Uruk'ta 92
Ataların Mezarları 109
Uğursuz Kehanet 125
İstiladan Sonra 143
Zigguratın Gölgesinde 160
Gılgameş Tacını Giyiyor 176
Uruk Kralı 194
Büyülü Ağaç 212
Pukku ve Mikku 229
Gökteki Alâmetler 246
Tanrılara Yakarış 263
Hayvan Adam Enkidu 280
Baharın Habercileri 298
Nehirle Mücadele 315
Vahşetin Çağrısı 332
Rakipler Karşı Karşıya 349

Eski Yoldaşlar 367
Hayat Fani, İktidar Geçici 384
Enkidu Ölüler Diyarında 403
Salgın Hastalık Yılı 421
Sedir Ormanlarına Doğru 439
Korkunç Humbaba 458
Reddedilen Tanrıça 478
İnanna'nın İntikamı 497
Krallığın Sonu 516
Sonsuzluğun Bekçileri 534
Tufanın Şahitleri 552
Gençlik Otu 571
Gılgameş Yurduna Dönüyor 588
Açıklamalar 607

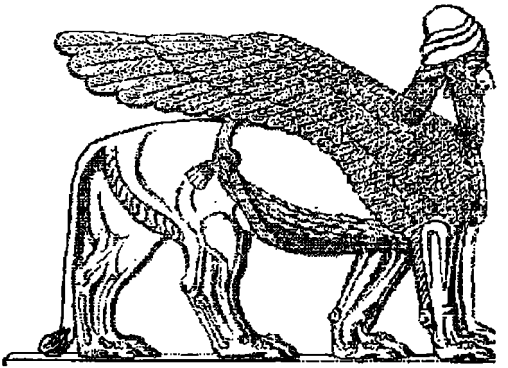
Önsöz

Eski Sumer medeniyetine dair bilgiler kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılagelmiş, ancak yüzyıllar sonra Sami ırkına mensup Akadlar, Babilliler ve Asurlular tarafından yazıya geçirilmiştir. Günümüzden birkaç yüzyıl öncesine kadar Sumerler diye adlandırılan bir kavmin gerçekten olup olmadığı tartışma konusuydu. Bugünse her yıl yapılan kazılarda bulunan çivi yazılı binlerce kil tablet okunmayı beklemektedir.

Elinizdeki Gılgameş mitinde mümkün olduğunca eski isimler ve sözcükler kullanıldı. Eşzamanlı olarak yazıya geçirilmemiş farklı olay parçalarında ve sonraki dönemlerde bilimsel olarak ortaya konmuş verilerde tanrıların, kralların ve şehirlerin isimlendirilmesi, imlası ve sınıflandırılması kimi zaman birbirine öylesine aykırılık göstermektedir ki dil açısından ortak bir düzenlemeye bugüne dek ulaşılabilmiş değildir.

Bu bağlamda, Albert Schott ve Wilhelm Soden ile Helmut Schmökel'in naklettikleri klasik Gılgameş Destanı'ndan ana kaynak olarak yararlanılırken okumayı kolaylaştırmak amacıyla kimi durumlarda diğer uyarlamalardan ve Sumer dilinde söylenmiş eski manzumelerden de bölümler eklenmiştir.

Thomas R. P. Mielke

Altın Çağ

(Eski Babil Kral Listesi WB 444 ve paralel metinlere göre)

"Sen, Gılgameş,
Dünyayı henüz gözlerinle görmedin.
Bu yüzden Şukallituda'nın sana
Sumer krallarına ve
Geçiciliğe dair anlatacaklarına kulak ver...

Krallığın gökten indiği çağda,
İlk şehir Eridu'ydu.
Orada Alulim kral oldu
Ve 28 800 yıl hüküm sürdü.
Alalgar 36 000 yıl hüküm sürdü.

İki kral 64 800 yıl hüküm sürdüler.

Eridu fethedildi,
Krallık Bad-tibira'ya geçti.
Orada En-men-lu-anna 43 bin 200 yıl hüküm sürdü.
En-men-gal-anna 28 bin 800 yıl hüküm sürdü.

Tarırı Dumuzui 36 bin yıl hüküm sürdü.

Üç kral 108 bin 000 yıl hüküm sürdüler.

Bad-tibira'ya boyun eğdirildi,
Krallık Larak'a geçti.
Orada En-zip-zi-anna 28 800 yıl hüküm sürdü.

Bir kral 28 800 yıl hüküm sürdü.

Larak savaşta mağlup edildi,
Krallık Sippar'a geçti.
Orada En-men-dur-anna kral oldu.

Bir kral 21 000 yıl hüküm sürdü.

Sippar yerle bir edildi,
Krallık Şurrupak'a geçti.
Orada Ubar-tutu 18 600 yıl hüküm sürdü.

Bir kral 18 600 yıl hüküm sürdü.

Beş şehir, sekiz kral.
241 200 yıl hüküm sürdüler.
Sonra korkunç tufan,
Hepsinin üzerine çöktü...

***

Tufan Sumer diyarından çekildikten
Ve krallık ikinci defa
Gökten indikten sonra
Kiş seçilmiş şehir oldu.

Orada Gar-ur 1200 yıl hüküm sürdü.
Gulla-nidaba-anna-pad 960 yıl hüküm sürdü.

Gördüğün gibi, Gılgameş,
Krallık dönemleri,
Tufandan sonra giderek kısaldı...

Pala-kinatim 900 yıl hüküm sürdü.
Nangis lisma ve Ba-hina'dan bu yana
Krallık süreleri belli değil.

***

Buna karşın Ba-an-um 840 yıl hüküm sürdü.
Kalibum 960 yıl hüküm sürdü.
Kalumu 840 yıl hüküm sürdü.
Zukakip 900 yıl hüküm sürdü.
Atab 600 yıl hüküm sürdü.
Onun oğlu Maşda 840 yıl hüküm sürdü.
Onun oğlu Arwium 720 yıl hüküm sürdü.
Ülkeleri sağlamlaştıran ve göğe yükselen
Çoban Etana, yeniden
1560 yıl hüküm sürdü.

Etana'nın oğlu Balih, 400 yıl hüküm sürdü.
En-men-nunna 660 yıl hüküm sürdü.
Onun oğlu Melam-kiş 900 yıl hüküm sürdü.
Onun kardeşi Bar-sal-nunna 1200 yıl hüküm sürdü.

Onun oğlu Samug sadece 140 yıl hüküm sürdü.
Onun oğlu Tizkar 305 yıl hüküm sürdü.
Ilku 900 yıl hüküm sürdü.
Ilta-sadum 1200 yıl hüküm sürdü.

Halen kralımız olan Mebaragesi,
Uruk'a savaş açmaya hazırlanıyor.
Oğlu Agga onun peşinden gidecek,
Ancak uzun bir süre için değil.

Krallıklarını Uruk'a kaptırdıktan sonra,
Yirmi üç kral,
Kiş şehrinde 24 bin 510 yıl, üç ay, 3 gün
Hüküm sürmüş olacak.

*****

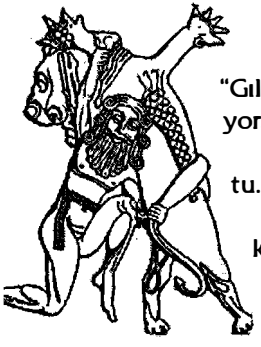
Uruk'ta, düşmanlarımızın şehrinde,
Güneş tanrısı Utu'nun oğlu Mes-kiag-gaşer,
İlk kral ve ilk baş rahipti.
Denize ve dağlara kadar gitti.
Sadece 234 yıl hüküm sürdü.

Tanrısal çoban Lugalbanda da,
Güneyimizdeki bu şehrin kralıydı.

Enmerkar, güneş tanrısının torunu,
Uruk'u bir kale-şehre çevirdi.
Fakat öz kızı Nin-sun'un oğlu,
Onun ölümüne sebep olacak,
Çünkü kehanet böyle buyuruyor.

İşte, Gılgameş,
Bunları Şukallituda söylüyor,
Kiş bahçıvanı..."

Demir Kılıç

"Gılgameş! Gıl-ga-meş... Neden cevap vermiyorsun?"

Ses yerin dibinden geliyormuş gibi boğuktu. Sanki gerçek bile değildi.

"Hep böyle dik başlı ve inatçı ol!" diye öfkeyle bağırdı sesin sahibi. "Yolun kenarındaki taşın bile kendisine soru sorulduğunda cevap verdiğini öğren artık! Ah, keşke yeni doğduğunda, o gecelerden kara yelkovan kuşu nehre bıraksaydı seni! Ama hayır, aksilik bu ya, seni ben bulmalı ve tam on sekiz yıl boyunca besleyip büyütmeliydim. Peki, elime ne geçti? Çalışkan bir bahçıvan çırağı mı, yoksa kendi gücüne ve güzelliğine âşık bir hayalperest mi?"

Gılgameş bir an başını kaldırdı. Alt dudağını büktü, uzun, altın lüleli saçlarını, oldukça geniş ve adaleli omuzlarından savurdu. Buranum Nehri kıyısında, belinde sadece sarı bir peştamal, kocaman elleriyle teker teker kopardığı kamışları inceliyordu.

"Yolun kenarındaki taşlar konuşamazlar!" diye mırıldandı inatla, tuhaf bir biçimde ışıldayan gözleri bir an parladı. "Hayır ihtiyar... Bana yalnızca çocuk masalları anlatıp durdun yıllarca... konuşan taşlardan bahsettin... toprağı seven, ama aynı zamanda onu yıpratan sudan... bir ruhu olduğunu öne sürdüğün cansız varlıklardan... büyüden, kocakarı ilaçlarından ve tanrıların lanetinden... Artık sana inanmıyorum, ihtiyar! Senin tek bir sözüne bile inanmıyorum!"

Olgun bir kamışı eline alıp incelemeye koyuldu.

"Senin ruhun var mı, ey kamış?" diye sordu usulca. "Senden daha güçlü birinin seni kopardığını fark edebiliyor musun? Peki, seni ne yapmam gerektiğini söyleyebilir misin? Bir ok mu olmak istersin, yoksa bir kaval mı? Yoksa, sırf ben istediğim için kırılacak ve elimden bıraktığım için akıntıya kapılacak bir kamış parçası mısın yalnızca?"

Kamış cevap vermedi. Gılgameş onu suya attı ve nehrin akıntısına kapılıp döne döne uzaklaşıncaya kadar ardından baktı. Nehrin kimi zaman uğursuz ifritlere dönüşebilen yumuşak dalgalarını aşıp geçmeyi seviyordu. Adam boyundaki kamışlar kâh başlarını öne eğiyor, kâh rüzgârla birbirlerini dövüyor, ne var ki asla insanlar, hayvanlar ya da bulutlar gibi daha sakin bir yere kaçamıyorlardı. Hayır, bitkiler nerede kök saldılarsa, orada büyümeye ve çürümeye mahkûmdular.

Fakat Gılgameş'in kökleri yoktu. Bahçe duvarının ötesindeki büyük şehir ona daima yabancı, gürültülü ve tehlikeli görünmüştü. Orada silahların şakırtıları, kağnı tekerleklerinin gıcırtıları, pazar yerlerindeki kadın ve çocukların tiz sesleri birbirine karışır, kimi geceler davul ve borazan gürültüsü yeri göğü inletir, öyle ki, baş bahçıvan Şukallituda'nın çırakları uykuya dalamazlardı.

Gılgameş sık sık ılgınların altında sessizce oturur, nehrin üstünden güneşin doğuşunu seyrederdi. Akşamları bahçelerde yapılacak işler bittiğinde, bütün Sumerlerin o unutulmaya yüz tutmuş efsanevi anayurdu *Meluha* Ülkesi'ni, artık güney denizinin neresindeyse, cennet adası Dilmun'u düşlerdi.

"Son zamanlarda sana bir haller oldu!" diye azarladı, sesi az önce boğuk ve derinden gelen adam. "Bu yazlık fideleri mağaralardan buraya taşımama neden yardım etmedin?"

"Niyeymiş o?" diye diklendi Gılgameş, "Burada benden başka kimse yok mu? Karabaşlar, köleler nerede?"

Elindeki son kamışı da bırakıp doğruldu. Suyun içinde olmasına rağmen boyu Kiş'in baş bahçıvanından tbir karış daha uzundu.

"Seninle geçinmek gitgide zorlaşıyor!" dedi yünden bir mendille göğsünün ve boynunun terini silen Şukallituda. "Kafanın içinde ne dönüyor bilmiyorum, fakat sana Sumerlerin öteki şehirlerin-

den ve krallarından söz ettiğimden beri, işe yaramazın, haylazın teki oldun çıktın!"

"Evet, bunu düşünüyorum" diye karşılık verdi Gılgameş inatla. "Aynı dönemde yaşamış kimi krallar şöhret sahibi olurken, kimi kralların neden unutulmaya mahkum olduklarını düşünemez miyim yoksa?"

"Merak ettiğin yalnızca bu mu?" diye sordu baş bahçıvan şaşkınlıkla boynunu bükerek. Gılgameş'i tepeden tırnağa süzdü, sonra iki üç adım yaklaştı ve suyun içinde dikilen genç adamı omuzlarından tuttu. "Artık o eski akıllı uslu bahçıvan çırağı olmadığını ispatlamaya çalışıyor olmayasın sakın? Benimle açık konuş, de ki: 'Çekip gitmek istiyorum... gücümü denemek... ve kendimi göstermek!'"

"Sebep bu değil!" diye karşılık verdi Gılgameş hemen. "Sadece kim olduğumu ve nereden geldiğimi bilmek istiyorum!"

Şukallituda düşünceli bir tavırla başını salladı. Birden kendini olduğundan daha yaşlı hissetti. Bahar gelip sular yükselmeye başladığından beri evlatlığıyla konuşmaya çalışmıştı, çünkü şehrin kanunlarına göre, hayatı boyunca kazandıklarının kime kalacağını yetkililere zamanında bildirmek zorundaydı. Fakat servetini bırakacağı bu kişi Gılgameş olamazdı!

"Sana zaman zaman..." diye söze girdi Şukallituda, kuzeydeki dağlardan çıkarılan kıymetli bir taşın üzerine oturdu. "... tanrıların senin ve benim gibi bahçıvanları sevdiklerinden bahsetmiştim. Seni oğlum gibi seviyorum, yine de asla benim mirasçım olamayacağını söylemeye mecburum..."

"Neden olamazmışım?" diye sordu Gılgameş meydan okurcasına. Bütün azametiyle doğruldu, güneş ışığı cildindeki ince yağ tabakasında yansıdı. "Kiş'in diğer bütün bahçıvanlarından daha iri ve daha güçlü değil miyim? Sürekli benimle ne kadar gurur duyduğunu söylemiyor muydun?"

"Bunu söyledim ve bu doğru!" diyerek içini çekti Şukallituda. "Bütün şehirde, seninle boy ölçüşebilecek bir tek delikanlı, bir tek babayiğit göremiyorum! Saçların altın sarısı, yüzün tanrı heykellerinden farksız, omuzların bir su aygırınınkiler kadar sağlam, karta-

lın kanadını savurduğu gibi, kolların taştan bir topuzu rahatlıkla sallayacak kadar güçlü, göğsün davul derisi kadar gergin, belin aslan beli gibi ince, bacakların bir tapınağın kapısını tek başına taşıyabilecek kadar dayanıklı... ama sen hiçbir şey değilsin! Hele bir bahçıvanın mirasçısı hiç değil!"

"Ben senin oğlunum!"

"Hayır" diye karşılık verdi Şukallituda başını iki yana sallayarak. "Bu şehrin kanunlarına göre, değilsin! Bir mezbahanın kenarında ölmekte olan bir kadının kollarında seni bulduktan sonra, rahiplere senin üzerinde hakkım olduğunu kabul ettirmeyi başarmıştım. Oysa seni yelkovan kuşu *İmdugud* göklerden getirmişti... Babanı kimse tanımıyordu. Babası olmayan bir bahçıvan olarak, yalnızca benim himayem altında bulunduğun müddetçe özgür kalabilirsin."

"Ama daha fazlasını da biliyorsun... Bana anlattıklarının da fazlasını!"

Şukallituda bahçe duvarının ötesindeki tapınaklardan yükselen ilahilere kulak kabarttı. İlkin tereddüt ettiyse de sonradan nehrin karşı yakasını gösterdi. "On yedi yıl önce, serin bir sonbahar sabahı, daha sütten kesilmemiş küçücük bir bebekken, işte orada bulmuştum seni. O zamanlar bahçeler şehrin dışında, epey uzaktaydı. Yeşeren ve meyve veren ne varsa, hepsi bugüne kadar yalnızca benim hayalimdi. Bu bahçeleri ben düşlemiştim Gılgameş... Tıpkı şimdi senin bu bahçeleri terk edip gitmeyi düşlediğin gibi..."

"Nereden geldiğimi bilmek istiyorum!"

"Dedim ya, o gecelerden kara yelkovan kuşu, seni şu mür fundalıklarına bıraktı. Kamıştan örülmüş küçük bir sepetin içinde, kundağınla beraber..."

Gılgameş gözlerini kaçırmadan baş bahçıvanın yüzüne baktı. Yaşlı adama biraz daha zaman tanıması gerektiğini sezinliyordu.

"Yelkovan kuşu daha önce hiç insan kurtarmamıştı" diyerek sözlerine devam etti Şukallituda. "İşte bu yüzden senin yalnızca çalınmış bir bebek olmadığını daha ilk günden anlamıştım! Kiş şehrinden de olamazdın, çünkü gözlerin açık renkliydi ve bizim gözlerimiz kadar iri değildi... Nitekim güneyde bir şehirde, eline

erkek eli değmemiş bir prensesin, bir oğlan doğurduğunu çok sonra öğrendim..."

Gılgameş kaşlarını çattı, elinin tersiyle dudaklarını silip hafifçe öksürdü. "Yoksa benim... o prensesin... oğlu olduğumu mu..."

Şukallituda dalgın bir edayla gülümsedi. Ufka bakıyormuş gibi gözlerini kıstı. "Belki bu da yalnızca bir efsanedir" dedi ihtiyatı elden bırakmadan. "Bunu çok düşündüm ama aklımdan geçeni sana söyleyemem. Seni yanlış yöne sevk etmek istemem."

"Ama bana başka bir ipucu, bir işaret daha göstermelisin!"

"Hayır!" diyerek kestirip attı baş bahçıvan. "Hele bunu hiç yapamam! Son günlerde her zamankinden daha sık bulundum şehirde..." Birden durdu, etrafını kolaçan etti. Nehir kıyısına dek uzanan kerpiç duvarın civarında şehirden gelmiş, siyah saçlı birkaç özgür *Muşkenu* çalışıyordu. Köleler ve genç bahçıvan çırakları, birkaç gündür olgunlaşan nar ve hurmaları toplamakla meşguldüler. Sıcak hava, kimsede konuşacak mecal bırakmamıştı. Şukallituda sesini alçaltarak devam etti:

"Biliyorsun ki Kral Mebaragesi muazzam bir sefere hazırlanıyor..." Gılgameş'in anladığından emin oluncaya kadar bekledi. "Uruk'a saldıracak, demin sana bahsettiğim güneydeki şehre..."

"Seni anlayamıyorum" dedi Gılgameş şaşırarak. "Kiş kralının sefer hazırlıklarının benimle ne alâkası var?"

"Dalların ne zaman budandığını bilirsin" dedi Şukallituda kehanette bulunuyormuş gibi esrarengiz bir tavırla. "Daha bulutlar gökyüzünde toplanmadan, güneydoğu fırtınasının yaklaştığını sezersin. Sorular soran bir ruhun var senin! Bugün, kalbimden kesip atmam gereken dal sensin. Çekip gitmek istiyorsun, oğlum! Bense seni tutamam. Kral Mebaragesi'nin ordusuyla güneye gidersen, belki sorularının cevabını bulursun. Bunu başarıp başaramamak senin meselen. Yine de kahramanlıkların senin gözünde anlamını yitireceği günleri de göreceksin. İşte o zaman Şukallituda'yı anacak ve aradığın huzura ancak en büyük düşmanını yendiğinde kavuşacağını anlayacaksın..."

"Düşmanım mı? Onun adını söyle bana!" diye parladı genç adam. Şukallituda uzun süre onun gözlerinin içine baktı.

"Gözlerindeki ilahî pırıltıdan dolayı, 'Işıklar Saçan Ateş Topu' adını vermiştim ona. O sensin, Gılgameş..."

Akşam olunca silahların ve zırhların şakırtıları daha da yoğunlaştı. Öğleden sonraki sıcak saatlerde, savaşçılar bütün şehre hakim devasa tapınağın önündeki meydana bölükler halinde akın etmişlerdi. Pek çoğu ailesiyle birlikte gelmişti.

Kadınlar ve yalınayak kızlar, sol omuzlarıyla göğüslerini açıkta bırakan kısacık keten elbiseler içinde, bira ve şarap dolu testilerle oradan oraya koşturup duruyorlardı. Genç savaşçılar, deriden yapılmış kocaman kalkanları taşıma iznine sahiptiler ve özgür *Muşkenu*ların bazıları, böyle zamanlarda, kralın bir parça mülk bahşettiği savaşçıları gibi olamadıklarına üzülüyorlardı. Onlar savaş zamanında orduya alınmazlardı. Kendilerine ait tarla ve bahçeleri ekip biçer, yetiştirdikleri ürünlerin belli bir kısmını tapınak kâhyalarına teslim ettikten sonra, kendi paylarına düşeni pazarlarda satabilirlerdi. Oysa savaşçılar sınıfına dahil olanların hem hasat zamanında hisseleri ayrılır, hem de diğer şehirlere yapılan irili ufaklı pek çok seferden bol ganimetle evlerine dönerlerdi.

Meydanda taşkın bir hava hakimdi. Yılın en büyük ve en ulvî bayramı olan kutsal zifafın arefesinden farksızdı... Tacirler, kadınlar için erkekliği, savaşçılar içinse dişiliği sembolize eden pişmiş balçıktan nazarlıklar satıyorlardı.

"*Humbaba* canavarının tükürüğünden bir şişe..." diye boğuk sesiyle bağırarak müşteri çekmeye çalışıyordu kamburun biri. "... pazuları güçlendirir, savaşçıların belini rahatlatır, tabii ki Kiş'in dilberlerinden uzak durdukları müddetçe..."

Uzun saçlı, utangaç iki genç kız, tacirin yanından kıkırdayarak geçtiler. Bir duvarın köşesinde tezgâh açmış gezgin bir büyücünün yanına yaklaşıp, altında ateş yanan kazana bir takım otlar ve tozlar serptiğini izlemeye koyuldular.

"Bakın, bakın!" diye bağırıyordu büyücü kazandan renk renk dumanlar yükseldikçe. "Cinleri kovmak, yalnızca bir şekel bakıra, barbar istilasından korunmak için en etkili büyü, yalnızca üç şekel gümüşe!..."

Ahali ona gülüyordu, fakat yine de pek çok kadın ve kimi yaşlı savaşçılar, bu büyü malzemelerini almaktan geri durmadılar. "Belli mi olur?" dedi çok savaşlar görmüş biri. "Nasılsa bir zararı dokunmaz..."

Esrarengiz kimyasal maddelerin, tabaka tabaka macunların ve oyma işlemeli kutular içindeki tozların elden ele dolaşması bütün gün böylece sürdü gitti. Evlerin uzayan gölgeleri geniş meydana düşmeye başladığında, gösterişli kıyafetleriyle tapınak hizmetçileri, rahipler ve şublugal komutanları ağır ağır meydanı doldurmaya başladılar. Halk onlara seve seve yer açtı.

Rahipler ve Kiş'in önde gelen soyluları olan ensiler, ağırbaşlı adımlarla bir tacirden diğerine uğradılar, satılan malları incelediler. Ara sıra münakaşalar duyuluyor, tacirler alelacele tezgahlarını toplarken silahlı tapınak muhafızları hemen duruma müdahale ediyor, yaka paça sürükledikleri zavallıları hiç tereddüt etmeden şehirden kapı dışarı ediyorlardı.

Buna rağmen, sıradan tacirler, savaşçılar, kadınlar, zanaatkârlar ve ırgatlar bu meydanda eskisinden daha sık karşılaşır olmuşlardı. Sanki şehir halkı seferber olmuş, silahlarını ve aletlerini, evlerinde ve depolarında ne kadar malzeme varsa hepsini geniş meydana yığmışa benziyordu.

Şukallituda'nın çırakları paydos ettiğinde vakit epey ilerlemişti. Budanmış dallan son birkaç aydır toprağın içine kazılmış tuhaf tandırlarda kömürleştirerek haftada bir şehre götürüp demirci ustalarına satmakla görevli köleler nihayet nehir kıyısında toplandılar.

Çabucak yıkanıp doğu kapısından ağır ağır çıkarak karıları ve çocuklarıyla kaldıkları şehrin eski surlarının dibindeki barakaların yolunu tuttular. Özgür bahçıvanların bir bölümü yaz aylarında bahçelerle tarlaların arasındaki koğuşlarda barınırlardı. Ötekiler kapıların açılmasını bile bekleyemediler. Bazıları dolambaçlı sokaklardan evlerine varırken, çoğu aletlerini baş bahçıvana teslim etmeden önce el çabukluğuyla koyunlarına doldurdukları birkaç turp ve meyveyle akşam yemeğini geçiştirecekti. Gılgameş etrafı çevrili bölgeyi en son terk edenlerdendi.

"Bu akşam sarhoş olmamaya bak!" diye seslendi Şukallituda ardı sıra, oysa Gılgameş onu duymadı bile.

Tapınağın önündeki geniş meydana temkinle yaklaştı. Her adımda, şehirli çocukların her zamanki yaygaralarına hazırlıyordu kendini. "Yine gelmiş... iri kıyım bahçıvan şehre gelmiş! Taşlayalım şunu... aramızda yeri yok... kovalayalım..."

Gılgameş kendisiyle alay edilmesinden çekiniyordu. Şukallituda eğiticilere yüklüce miktarda ücret ödemeye devam ettiği halde, Gılgameş neredeyse bir yıldır *Edubba*'ya uğramıyordu. Bütün kısa boylu, tıknaz ve esmer öğrencilerin arasında tek sarışın olan oydu. Kolları ve bacakları hızla büyümeye ve gitgide kuvvetlenmeye başladığında, diğerleri ona karşı birleşmişlerdi. Ta ki Gılgameş bir kavga esnasında çocuklardan dördünü birden kafakola alıp bayıltıncaya dek sıktığı güne kadar.

O günden sonra *Edubba*'ya bir daha hiç gitmemişti. Şukallituda onu haftada iki kez 'Tablet Evi'ne gönderdiğinde, Gılgameş gizlice silah atölyelerine gidiyordu. Kendinden yaşça biraz daha büyük olan Kral Mebaragesi'nin oğlu Agga'yla da orada tanışmıştı.

Gılgameş, birbirlerini ilk kez gördükleri o günü daha dün gibi hatırlıyordu. Agga da tıpkı onun gibi dehşete düşmüştü.

"Sen kimsin? Ve burada ne yapıyorsun?" diye sormuştu Agga odun kömürünün ateşiyle ağır demir külçelerinin eritildiği fırının loş aydınlığında. Yan odadan gelen demirci çekicinin gürültüsü Gılgameş'e birkaç saniye kazandırmıştı.

"Aynı şeyi ben de sana soracaktım!" demişti sonra oturduğu yerden kalkmadan.

"Bana adıyla sanıyla Agga derler, en büyük kral ve baş rahibin oğluyum."

"Benim adım da Gılgameş, Kiş'in en büyük bahçıvanıyım."

"*Edubba*'da herkesin bahsettiği o hilkat garibesi sen misin?"

Tam o esnada Gılgameş o hoyrat ve iri cüssesiyle doğrulmuştu. Eritme fırınının loş aydınlığından çıkmış, ağır ağır soluk alıp verirken adaleleri demircinin çekicini örse indirmesinden az önceki hali gibi gerilmişti.

"Bütün tanrılar ve iblisler aşkına... Senden bahsedildiğini duy-

muştum. Ama kambur bir dev gibi değil, aksine, güçlü kuvvetli bir savaşçı gibi görünüyorsun..."

Gılgameş bu olaydan iki gün sonra Agga'yla tekrar bir araya geldiğini hatırlayınca güldü. Çabucak arkadaş olmuşlardı. Öğleden sonraları birlikte şehri köşe bucak gezmeye başlamışlardı. Kaba demircileri ve silah ustalarını çalışırlarken izliyor, arabacıların kocaman tekerlekleri dingillere nasıl çaktıklarını, marangozların topuz ve sivri uçlu mızraklar yapıp kabzalarının ucuna dengeleyici ağırlıkları nasıl taktıklarını uzun uzadıya inceliyorlardı. Her seferinde, Şukallituda'nın doğudaki bahçelerinin önündeki pazar yerinde, bir sonraki ders gününde şehrin bir başka bölgesini keşfetmek üzere sözleşerek birbirlerinden ayrılıyorlardı. Ta ki Agga'nın buluşmaya gelmediği o güne kadar. Gılgameş kralın oğluna ne olduğunu hiçbir zaman öğrenememişti.

Adi, üstelik sarhoş bir tapınak rahibesi onu kolundan yakalayıverince, düşüncelerinden sıyrılıp kendine geldi.

"Benimle gelsene yiğit savaşçı..."

"Ben... Ben bir savaşçı değilim..."

Tapınak yosması güldü. İncecik vücuduyla bir öne, bir arkaya yaylandı, Gılgameş'in boynuna sarılmak istedi, sonra vazgeçti. Sallana sallana birkaç adım atarak kenara çekildi, eliyle Gılgameş'i işaret ederek birtakım anlaşılmaz büyülü sözler mırıldandı. Gılgameş yerinden kıpırdamadı, olduğu yere mümkün olduğunca büzüldü. Çevreden gelen iki kişi rahibeyi yakaladılar, boynundan ve çıplak sağ göğsünden öptüler, sonra onunla birlikte kalabalıkta kaybolup gittiler.

Gılgameş rahat bir nefes aldı. Rezaletin kıyısından dönmüştü. Özgür bir *Muşkenu*nun ya da bir savaşçının sahip olduğu haklardan yoksunken, bir tapınak yosmasıyla yakalanması halinde başına gelecekleri biliyordu! Yanında metelik bile yoktu.

Evlerin gölgesinden büyük tapınağın merdivenlerine kadar ilerledi. Bir kerpiç duvarın çıkıntısına dikkatle tırmandı. Mozaik kaplı sütunlardan birine yaslandı.

Yakınlarda bir yerde tef, lir ve çifte kamışlı kaval çalan çalgıcıları duyuyordu. İnsanlar gürültüden birbirlerinin söylediğini duy-

makta zorlanıyordu. Çalgıcıların arasında ve tapınağın önüne kadar uzanan geniş alanda, yarı çıplak tapınak rakkaseleri müzik eşliğinde dans ediyorlardı. Kollarını kaldıra kaldıra sundukları vücutlarıyla meydandaki yaygaracı savaşçıların iştahını kabartıyorlardı.

İki savaşçı çok içip kendinden geçmişti. Gılgameş, savaşçıların sefer arefesinde güçlerini böyle harcamalarına hayret ediyordu. Göğüs zırhlarını çözmüş bazı savaşçıların kahkahalar atan rakkaselerle birlikte tapınağın balkonlarında gözden kaybolduklarını gördü. Yeni rakkaseler ortaya çıktıkça savaşçıların taşkınlığı da artıyordu.

Yeni gelen grup, iki büyük nehrin arasındaki topraklarda doğmuş olamazlardı. Genç kızların cildi Sumerlerinkinden daha esmerdi, saçları siyah ve düzdü, yumuk gözleri de hilal gibi görünüyordu. Gılgameş onları bir süre daha izledi; silahların şakırtısı onu kızlardan daha fazla cezbetmişti. Meydanın diğer tarafına baktı. Birkaç adım ötesinde, usta görünüşlü üç savaşçı, geniş deri kemerleri ve gösterişli zırhlarıyla ayakta duruyorlardı. Savaşta giydikleri yünden örülmüş uzun eteklerini önden kemerin içine soktuklarından, kısa bacakları çıplak kalmıştı.

Gılgameş onların dört köşeli, dokuz demir kabaralı kocaman kalkanlarına, tepesine doğru sivrilen yuvarlak tunç miğferlerine ve pazularındaki boyanmış yara izlerine hayran kaldı.

Üç savaşçı bir kılıç ustasıyla çekişiyordu. Bu, Gılgameş'in Kral Mebaragesi'nin oğluyla tanıştığı atölyenin sahibinden başkası değildi.

"Ne? Beni kandırmaya çalışıyor olmayasın?" diye bağırdı üç savaşçının en irisi. "Kılıcına beş gümüş teklif ediyorum... Sense otuz gümüş istiyorsun, öyle mi?"

"Ama kılıcın ağzı demirden!" diye yüksek sesle bağırdı kılıç ustası herkes duysun diye. Biçimsiz sakalı darmadağınıktı, kollarında kocaman yanık izleri vardı. "O kılıcın ağzını başka kimsenin bilmediği bir sihirle dövdüm ben!"

"Bir darbede kırılacak demir ağızlı kılıcı kim ne yapsın?"

"Benim kılıcım kırılmaz! Benim dövdüğüm demir, tunçtan daha sağlam olur ve fırtınada bükülen bir kamıştan bile daha az bükülür!"

Gılgameş adamın doğru söylediğini biliyordu. Agga ile birlikte, ustanın demiri soğutacağı suyu nasıl hazırladığını kendi gözleriyle görmüştü. Usta, iki testiyi iç içe geçirmiş, esrarengiz bir biçimde, içteki testide buz kristalleri oluşuncaya kadar suya tuz eklemişti.

"Yani... senin kılıcın sihirli, öyle mi?" diye bağırdı savaşçı. "Benim böyle bir kılıca otuz gümüş verecek kadar aptal olduğumu mu sanıyorsun? Bunun yarı fiyatına, rahatlıkla bir savaş arabası bile satın alabilirim!"

Tartışmayı seyredenler, onu tasdik edercesine başlarını salladılar.

"Ama bu kılıcı alamazsın!" diye hiddetle bağırdı kılıç ustası.

Gılgameş savaşçının boyun sinirlerinin gerildiğini fark etti. Diğer ikisi, arkadaşlarını adaleli kollarından tutup zaptetmeye çalışırken, iyice öfkelenen savaşçı, bir silkinişte ellerinden sıyrılıp öne doğru bir adım attı. Seri bir hamleyle kocaman demir kılıcı ustanın elinden kaptı. Kaldırdığı kılıcı ucundan kabzasına kadar şüpheci bakışlarla süzdü.

"Demirdenmiş!" diye gürledi küçümseyerek. "Bu adi kılıç, bilenmekten parlamış bir demir parçasından başka bir şey değil! Üstelik sihirden bir iz bile yok, seni haydudun evladı! Ne kabzasında, ne de ağzında!"

Kılıcı hızla indirdi, bir iki kez havada daireler çizdi, sonra insanüstü bir kuvvetle havaya fırlattı. Demir kılıç dosdoğru tapınağın en yüksek noktasına kadar yükseldi. Akşamın alacasında kıpkırmızı bir şimşek gibi geriye dönen kılıç, lacivert gökyüzünde bir an asılı kaldı sanki.

Gılgameş tehlikeyi sezmişti.

"Kenara çekilin!" diye haykırdı. "Başınıza gelirse öldürür!" Sesinin şiddetinden kendi de dehşete düşmüştü. Zigguratın önündeki geniş meydanı dolduran insanlar başlarını kaldırıp baktılar. Gökyüzündeki parıltıyı görür görmez birbirlerini ezercesine dört bir yana kaçıştılar.

Aynı anda, zigguratın yarı yüksekliğinde geniş dış merdivenlerde bir ensi belirdi. Tapınağın ikinci katındaki kapılardan birinden çıkagelmişti. Gılgameş, kıymetli kıyafetleriyle Kiş şehrinin ha-

sat ve kilerlerinin baş kâhyası olan bir *nubanda*yı fark etti. Demir kılıç bir oka dönüşmüş, yelkovan kuşu *İmdugud* gibi baş aşağı uçuyordu. Aniden, her şeyden habersiz yürümeye devam eden *nubanda*nın miğferini yardı, adamın kafasını ortadan ikiye ayıran kılıç, gövdesine saplanıp kaldı.

Nubanda basamaklarda hareketsiz kalakalmıştı. Ağır ağır yüzüstü kapaklanması, neredeyse sonsuzluk kadar uzun sürmüştü. Yarılan gövdesi basamaklara devrilince fırlayan kılıç, kalabalığı dehşete düşüren bir gürültüyle basamaklardan aşağı kaydı, kaydı, sonunda da kılıcı fırlatan savaşçının çıplak ayaklarının dibinde durdu.

Zigguratın önündeki yüzlerce kadın, erkek ve çocuğun doldurduğu devasa meydan, birdenbire tarlaların batısındaki çölün sessizliğe bürünmüştü.

Büyük bir seferin arefesinde, bütün şehrin iaşesinden sorumlu olan adamı öldüren yeni bir kılıç... Bu, en kötü alâmetlerden yalnızca biri miydi? Kiş ahalisi hiç böylesi bir uğursuzluk görmemişti ve hiçbir kehanet bir uyarıyı daha açık bir dille ifade edemezdi!

Sarhoş şublugal savaşçısı dizlerinin üstüne çöktü. Tozlanıp kana bulanmış kılıcın üstüne bütün gövdesiyle kapandı. Ama olan olmuştu, gideni geri getiremezdi.

Krallar ve tanrılar için ayrılmış geniş Suku Rapşu Sokağı'ndan bir manga tapınak hizmetçisi koşar adım çıkageldi. Üstlerinde yalnızca deri kemerlerle tutturulmuş, yünden örme kısa etekler vardı. *Gurul*ar şaklayan kırbaç darbeleriyle kalabalığı yara yara kendilerine yol açtılar. Onlar talihsiz olayın yaşandığı yere yaklaşırken, Gılgameş ne diye bağırdıklarını anladı.

"Azu! Azu! Bu meydanda hekimlikten anlayan kim varsa gelsin!"

Hayat kurtaran yağları kullanmasını bilen hekim ve bilge kişileri arıyorlardı. Oysa bunun için çok geçti. Artık iki nehrin arasındaki bütün ülkede hiçbir hekim, ölmüş *nubanda*ya yardım edemezdi.

Meydandaki ateşler bambaşka renklerde yanıyordu. Zofa otu, buhur, naftalin ve haşhaş kapsüllerinden yükselen dumanlar, etrafa ağır bir koku yayıyordu.

Baş kâhyanın cesedi basamak basamak zigguratın tepesine çıkarıldıktan sonra, tapınağın hizmetçileri ve kapıcılarıyla *Gurular*, onlarca savaşçı, ayrıca zanaatkârlar, tacirler ve *Muşkenular*, zigguratın yanındaki binaya doluştular.

Orada da bakır kazanlar içinde ateşler yanıyordu. Yüksek duvarlı odalar ayrıca balmumundan meşaleler ve yağa batırılmış hasır kandillerle aydınlatılmıştı.

Tutuklananların büyük bölümü başlarını önlerine eğmiş, sessizce dua ediyorlardı. Hiç kimse onlara, bu geceki dehşetin daha bitmediğini söylememeliydi. Demir bir kılıç, bu şehrin baş kâhyasının trajik bir biçimde ölümüne sebep olmuştu. Kral Mebaragesi içinse bu, öfkelenen tanrıları yatıştırmak için özel bir ayin düzenleme zorunluluğu anlamına geliyordu. Her şeyden önce, geçmiş Ululu ayı, gece yarısından itibaren başa dönecekti. Hiçbir gece, yılın akışındaki bu sapma kadar elverişsiz olamazdı.

Aylar ekim ve hasat zamanlarıyla uyuşmuyordu. Günler ve geceler, tanrıların ve insanların düzeninden sapmıştı. Mebaragesi Kiş'in kaderini tayin etmeye başladığından beri, bu bir ayın üçüncü defa tekrarlanışıydı.

Nihayet iki *Dubsar* yüksek tavanlı salona girdi. Kralın katipleri ellerinde henüz kurumamış tabletler ve ince, baş tarafı sivriltilmiş kamış kalemlerle salondakileri tek tek dolaşıyorlardı.

"Adın ne?" diye sordular her birine. Sonra tabletlere mühür basıp semboller çizdiler. Gılgameş, iki sütun arasında kuytu bir köşe bulup yere çömeldi, mümkün olduğunca sindi.

"Hey sen!" diye bağırdı o anda katiplerden biri. "Saklanabileceğini sanma!"

Gılgameş ağzının kuruduğunu hissetti. Şimdiye dek örtündüğü yıpranmış keten beze daha bir sıkı büründü.

"Yine mi sarhoşun biri?" diye sordu diğer *Dubsar*. İki *Guru* Gılgameş'e doğru seğirttiler ve onu keten örtünün altından çekip çıkardılar.

"Şuna bakın, şuna!" diyerek aşağıladı onu birinci *Dubsar*. "Bir sarhoş gibi nasıl da büzülüyor! Çehresi de içindeki bütün kötülük-

leri ele veriyor! Bugün şehirde olan biten hakkında bilgi toplamaya çalışan bir casus olduğunu itiraf et!"

Gılgameş başını telaşla iki yana salladı.

"Ben... ben casus değilim..."

"Öyle mi? Peki, biz seni neden tanımıyoruz?"

"Biz bu şehirdeki herkesi tanırız."

İki *Dubsar* başlarını sallayarak işaretleştiler.

"Uruk'un bunak kralı Enmerkar'a mı hizmet ediyorsun?.. Yoksa koyuncular köyü Babil, pis çobanlarını buraya göndermeye mi başladı?"

"Hayır, kesinlikle değil" diye cevap verdi Gılgameş telaşla. "Babil'e hiç gitmedim ki..."

"Yararı yok" diyerek güldü *Guru*lardan biri.

"Nippur'dan mı geliyorsun?" diye sordu diğer kâtip. "Hayır mı? Belki de Borsippa ya da Şuruppak'tan?"

"Hayatım boyunca Kiş'te yaşadığıma yemin ederim" dedi Gılgameş. "Kendimi bildim bileli..."

Der demez yüzü kıpkırmızı kesildi. Hata yaptığını hemen anlamıştı. 'Katiplerden sakınasın!' deyip dururdu ona Şukallituda. 'Bu memurlar yalnızca kendilerini anlayabileceği bazı işaretler kullanırlar. Bir kez senin aleyhine hüküm verdiler mi, artık ne kadar uğraşırsan uğraş, Bilgeler Meclisi'nde hiç kimseyi onların tabletlere yazdıklarının aksine inandıramazsın!'

"Ben Kiş'te büyüdüm" dedi Gılgameş. "Şehrin baş bahçıvanı Şukallituda'nın yanında..." Fakat ona ne *Dubsar*lar, ne de tapınak muhafızları inanıyordu.

"Bir adın bile yok!" diyerek hükmünü verdi birinci katip, elindeki tablete birkaç işaret çizdi.

"Var ya!" diye itiraz etti Gılgameş. "Şukallituda bana hep 'Işıklar Saçan Ateş Topu' derdi."

"Senin baban o mu?"

"Hayır."

"Peki, baban kim? Ailen nerede yaşıyor?"

Gılgameş, Kiş kralının ve tapınağın memurlarını çaresizce süzdü. En iyisi şunları kenara itiverip kaçmaktı. Tam böyle düşündüğü

anda, yandaki odalardan birinden uzun boylu bir *Urigallu* girdi salona. Salondaki tutukluların uğultusu kesiliverdi.

"Neler oluyor burada?" diye sordu yerin ve göğün esrarına ermiş rahip ciddiyetle.

"Adının Gılgameş olduğunu söylüyor, ama biz inanmadık..."

Urigallu, tanrılara yakarırmış gibi ellerini göğüs hizasında birleştirdi. Akşam serinliği henüz çökmediği halde, çıplak ayaklarına kadar inen, açık mavi yünden ağaç yaprakları gibi sık örülmüş sırmalı bir kaftan giymişti. Kel kafasında Kiş meclisinin en yaşlısı olduğunu simgeleyen, tepesine doğru genişleyen çanak biçiminde eflatun bir başlık vardı.

"Ayağa kalk!"

Gılgameş hemen toparlanıp sütunlara yaslanarak ayağa kalktı. Şimdi bütün azametiyle karşılarında, ayakta duruyordu. Adamlar ellerinde olmadan geri çekildiler. Gılgameş'in iri cüssesine kesinlikle yakışmayan, lüle lüle altın saçlarının çerçevelediği o gencecik yüzüne dilleri tutulmuş gibi bakakaldılar.

"Bütün tanrılar aşkına!" dedi *Urigallu* büyülenmişçesine. "Bu adam kral için bulabileceğimiz en mükemmel kurbanlık!"

Gılgameş adamların söylediklerinden bir şey anlamadı. Felç olmuş gibiydi. Şehrin böyle üst düzey efendilerinin huzuruna daha önce hiç çıkmamıştı. Bir an için onları kenara itivermek ve kaçarak bahçelere geri dönmek istedi. Yapamadı. Çünkü daha Şukallituda'nın tabiatın altı ve üstü, tanrılar ve insanlar hakkında öğrettiklerinin hepsini unutması gerekecekti.

Kralın Kurbanlığı

Aşağı yukarı aynı günlerde, güneye doğru üç günlük mesafede, büyük Buranum Nehri'nin aşağı havzasında hüküm süren şehir devleti Uruk'un halkı, üzerine geleceğine kesin gözüyle baktığı felakete hazırlanıyordu. Gezgin tacirler ve casuslar Kiş'in rahip kralının planları hakkında aylardır haber getiriyorlardı. Uruk Kralı Enmerkar'ın etrafındaki rahiplerle bilgeler meclisi üyeleri, savaş söylentilerinin ilk defa ortaya çıktığı dönemdekinden çok daha farklı hareket ediyorlardı. Enmerkar, büyük Buranum Nehri ile coşkun İdigna Nehri arasındaki son kraldı, yaşıysa her şeyi yerle bir eden tufandan önceki kralların tahtta kaldıkları süreyi hatırlatıyordu. Söylenenlere bakılırsa dört yüz yaşındaydı!

"Bu şehri Kral Mebaragesi'nin güçlü ordusuna karşı asla savunamayız" diye açıkça söylemişti Uruk'un esrarengiz bir lanetle kederinden iki büklüm olmuş kral ve baş rahibi ensilerine. "Yıllardır bütün gücümüzü bahçelerle tarlaların arasındaki sulama kanallarının tamamlanmasına harcadık."

"... ve bu arada şehir savunması için çok az şey yaptık!" diyerek sözünü kesti saray muhafızlarının kalın enseli, dazlak kafalı komutanı. Yaşlı kral bir an gözlerini yumdu. Enmerkar'ın huzurunda Bir Hurturre'nin bütün şublugallerden daha cüretkâr davranabilmesinin sebebini herkes biliyordu.

Bilgeler Meclisi üyeleri ve yüce rahipler, sarayın taht salonunda toplanmışlardı. Sütunları eski mozaikle kaplı, tavanı yüksek

kubbeli salonu hoş kokulu balmumundan meşaleler aydınlatıyordu. Salonun yan duvarlarından birinde, Kral Enmerkar'ın oyma işlemeli tahtının yanı başında, biraz yüksekte, duvarın içine pencere gibi açılmış bir parmaklık vardı. Bu bronz parmaklığın ardındaki incecik perde nadiren açılırdı.

O incecik perdenin ardında kimin gizlendiğini taht salonundaki herkes biliyordu. Kral Enmerkar'ın biricik kızı Ninsun meclisin toplantılarına on yıldır, kendisini hadım olmayanlardan koruyan bu sağlam metal parmaklıkların arkasından katılıyordu.

Ninsun'un makûs talihi, hiç erkek evlat sahibi olamamış babasının lanetlenmesinden kaynaklanıyordu. Uzun yıllar önce, kâhinler ölümünün kendi torununun eliyle olacağını söylemişlerdi ona. Enmerkar da başına geleceklere karşı tedbir almaya koyulmuştu. Epey ilerlemiş yaşında sahip olduğu kızını küçük yaşta, kendi sarayı ile Uruk zigguratı arasında özel olarak inşa ettirdiği, çok sıkı korunan sağlam bir hücreye kapatmıştı. Yine de kızın yaklaşık on sekiz yıl önce bir oğlan çocuk doğurduğu söylentileri kulaktan kulağa dolaşıyordu.

Enmerkar'ın saray muhafızları o günlerde yedisinden yetmişine bütün Uruklu erkekleri sorgulamışlardı. Rahibinden katırcısına kadar, kimse bu kovuşturmadan yakasını kurtaramamış, fakat Ninsun'un fırtına ifriti *Lilith*'den peydahladığı söylenen çocuk asla bulunamamıştı. Ancak yaşlı hükümdar, güvenini kazanmış kimi muhafızlarının titiz araştırmalarının kanıtı olmak üzere, gitgide artan miktarda çocuk cesetlerini getirip ayaklarının dibine atmalarına da ses çıkarmıyordu.

Katliam korkunçtu. Kundaktaki bazı bebekler, ebeveynleri tarafından gizlendikleri toprak vazolar içinde ölüp kalıyor, bahçelere terk edilen bazılarını da çakallar parçalıyordu. Öte yandan kimi anne babalar da masumların yüzlerine sakal yapıştırarak boş yere kurtarmaya çalışıyorlardı. Kralın gözü dönmüş muhafızları, ellerine geçirdikleri çocukların tümünü öldürmüşlerdi. Sumerlerin onca tanrısından bir teki bile onlara acımamıştı.

Katliamdan bir daha hiç bahsedilmemesine rağmen, üstünden uzun zaman geçtikten sonra bile olanları kimse unutmamıştı. Ke-

hanet gerçekleştiğinde Uruk halkının üstünden işte böylesi bir lanet kalkacaktı.

"Duvarları kızının değil, şehrin çevresine ördürmeliydin" dedi şehrin en zengin ensilerinden biri. Tanrıça *İnanna* Mabedi'nden ve kraldan sonra, en çok koyunun, en büyük ambarların ve en değerli mücevherlerin sahibi olan tacir Tibir'di bu. Çok gezmiş, Aratta'ya kadar gitmişti. Birkaç yıldır seyahate çıkmaz olmuştu. Bütün eklemleri ağrıyordu, hayvanlara binemeyecek kadar da şişmanlamıştı.

"Yine de Mebaragesi'nin ordusunu yenebiliriz" dedi kralın kızı parmaklıkların arkasından.

"Nasıl?" diye sordu Tibir suratını asarak. "Bir planın mı var?"

"Hepinizin aklını başınızdan alan, beni yolumdan döndüremez" dedi Ninsun perdeyi açarak. "Evet, planlarım var! Hem de öyle güzel planlar ki!"

Taht salonundaki adamlar meşalelerin aydınlığında Ninsun'un dillere destan güzelliğini birazcık olsun görmeye çalışıyorlardı. Parmaklıkların renkli gölgesi, kadının alışılmışın dışında uzun yapılı başına düşüyordu. Geniş alnında ince bir taç vardı, burnu düz, dudakları dolgundu. Topuzlu siyah saçları Ninsun'un çehresini çerçeveliyordu.

"Kral Mebaragesi'nin ordusunu üç aşamada tuzağa düşüreceğiz" dedi Enmerkar'ın kızı. "Eğer sözümü dinleyecek olursanız, yollan üstündeki Şuruppak şehrine, bugünden tezi yok haberciler gönderin... Habercilerle birlikte yosmalarımızın en iyilerini, en güzellerini..."

"Bunu yapamayız!" dedi yaşlı kral zayıf bir ses tonuyla.

"Tuzağın ikinci aşaması suyumuz" diye devam etti Ninsun acımasızca. "Suyu zehirleyeceğiz..."

"Tanrılar aşkına!" diyerek sözünü kesti yaşlı rahiplerden biri. "Suyumuza karşı asla bu günâha giremeyiz!" Şehrin önde gelenleri Ninsun'un teklifi karşısında dehşete düşmüşlerdi.

"Ninsun'un ve çelimsiz hadımağasının tekliflerini öncelikle bir dinleyelim" diye bağırdı şişman tacir gürültünün ortasında. "Tuzağın bahsettiğin üçüncü aşaması neymiş bakalım?"

"Üçüncü aşamayı asla uluorta söylemem" diye karşılık verdi Ninsun.

"Bir kadın bilgeler meclisinin huzurunda nasıl böyle konuşabilir?" diyerek öfkeyle çıkıştı kral. "Odana geri dön Ninsun! Ve bizi savaş zamanlarında, hele de Uruk'un yüce rahiplerinin önünde asla kabul etmeyeceğim planlarla rahatsız etme!"

"Yine de, onu kınamadan önce, akıllı ve güzel kızının aklından geçenleri bilmek isterdim!" diye bağırdı tacir. "Yeni bir savaşa giremeyecek daha kadar hastayım... Ayrıca Ninsun'un şehrimizi hepimizden daha iyi tanıdığını da kimse aklından çıkarmasın!"

"Ah keşke, hücresinde oturup hayaller kurmasına fırsat vermeseydim!" diye hayıflandı Uruk'un yaşlı rahip kralı.

Kat kat tapınağın dış cephesinde yükselen geniş merdivenin sonu yokmuş gibi geliyordu Gılgameş'e. Rahiplerin ve tapınak hizmetçilerinin oluşturduğu topluluk onu yukarı doğru çıkardıkça, yıldızların parıltısı daha da netleşiyordu.

Gılgameş, bir zigguratın tepesine daha önce hiç çıkmamıştı. Çok yükseğe çıkıp aşağıda kalanlara tepeden bakmanın verdiği o tuhaf yükseklik hissini ilk defa yaşıyordu. İstedikleri zaman ayaklarını yerden kesebilen kuşlara, cinlere ve tanrılara bu yüzden imrenirdi. Rahiplerin sıradan insanlardan neden farklı olduklarını ancak şimdi anlamaya başlamıştı. Şehir sakinlerinden çok daha yüksekte, dualar ve ayinlerle meşgul oluyor, böylelikle de tanrılara sıradan insanlardan daha fazla yaklaşıyorlardı.

Önündeki ve ardındaki adamların soluk alıp verişleri gitgide güçleşiyordu. "Her zigguratın tepesine çıkan yüz basamak, gökyüzüne tırmanan merdiven gibidir" demişti Şukallituda bir keresinde. Gılgameş bir sağına bir de soluna baktı. En üst kata yaklaşıyorlardı. Her iki yandan yükselen dış merdivenler tam yukarıda, ortadaki merdivenle birleşiyordu.

Gılgameş yorgunluk hissetmiyor, tam tersine, her basamakta heyecanı gitgide artıyordu, ama bu, rahiplerin tırmanıştan önce içirdikleri iksirden de kaynaklanıyor olabilirdi. Kiş Krallığı'nın kutsal mekanlarının en yücesine çıkıyordu... Bütün yeryüzünün orta

noktasına! Tapınağın katlarının ne anlama geldiğini düşünmeden edemedi. Alttaki iki kat yeraltına giden dehlizler gibi karanlıktı. Üçüncü kat meşalelerin alevleriyle kıpkırmızı yanıyordu. Bu kat yeryüzünü temsil ediyordu. İçine güneş tanrısının aksettiği kubbesiyle gün ışığında altın pırıltılar saçan en tepedeki tapınak odası gökyüzü gibi maviydi.

Nihayet en üst kata ulaştılar. Gılgameş göz ucuyla arkasına baktı. İnsanlar tapınağın önündeki geniş meydanı yine doldurmuşlardı. Her yerde yeni ateşler yakılmıştı, kokulu duman bulutları rüzgârsız gecede dağılmadan göğe yükseliyordu.

"Hey sen! Hayal kurmayı bırak!" diye bağırdı *Guru*lardan biri Gılgameş'i ileri doğru iterken. Adamlar onu asıl tapınağın yan tarafındaki alçak bir giriş kapısına kadar götürdüler, renkli hasırları kenara çekerek sütunlu bir galeriye soktular. Gılgameş meşalelerin parlaklığından gözleri kamaşıp duraklayınca yanındakiler onu ileri doğru ittiler. Yine dar basamaklardan tırmanıp türlü türlü ara kapılardan geçerek nihayet üstü açık bir iç avluya vardılar. Dikdörtgen biçimli alanın kısa kenarında su mermerinden yontulmuş, oturur vaziyette dua eden insan heykelleri dizilmişti. Tam karşısında, Gılgameş'in boyunda, diyorit taşından on iki heykel dikiliydi. Ellerini dua eder gibi iç içe koymuşlardı.

Gılgameş, gözlerini fal taşı gibi açarak taştan figürleri seyre koyuldu. Tanrıların böyle kusursuz tasvirlerini daha önce hiç görmemişti. Diğer kapılardan başka rahipler ve tapınak hizmetçileri de avluya girdiler. Onlara üstlerinde yalnızca deri kemerle tutturulmuş örme yün etekli, ellerinde meşale taşıyan dazlak kafalı köleler refakat ediyordu.

Gılgameş'i asıl tapınağın içine soktular. Duvarlar açık havada kurutulmuş kerpiçten örülmüştü. Kerpiçler yine güneşte kurutulup rengârenk desenlerde boyanmış çubuk mozaiklerle süslenmişti. Bir yerinde, duvarın bir bölümü çökmüş, bir parça mozaik dökülmüştü. Gılgameş dolgu duvarın önünde, güzelce çiğnenip kamış tabakasıyla güçlendirilmiş ana duvar kaplamasının onarılmamasına bir an şaşırdı. Şukallituda'nın bahçelerinde böylesi bir ihmal görülmüş şey değildi.

Gurular onu demet demet kamıştan örülmüş kubbeyi taşıyan yüksek bir sütunlar dizisine kadar götürdüler. Uzun bir bekleyişin ardından, Gılgameş zigguratın en üst katından gelen tuhaf gürültülere tam da yavaş yavaş alışmaya başlamışken *Urigallu* geri döndü. Üzerinde rengârenk şeritleriyle ağır kumaştan dokuma muhteşem bir kaftan, omuzlarındaki altın süslemelerde ve kuşağında metal tokalar vardı.

"Onu tapınağın içine götürün!" diye emretti yüksek sesle. Onu yine sırtından ittiler, Gılgameş sendeleyerek öne doğru bir iki adım attı. *Urigallu*, Gılgameş'in toparlanmasını bekledi. İç avludan tapınağın ayin salonuna birlikte girdiler.

Gılgameş içerinin göz kamaştıncı ihtişamı karşısında ilk anda büyülenivermişti. Tapınağın ayin salonu, neresinden baksan zanaatkârların evleri gibi en az on evi içine alacak kadar genişti. Yanardöner tunç kaideler üstündeki heykellerden duvarlara kadar her yerde, altının göz alıcı ışıltısı vardı. Kağnı tekerlekleri gibi kocaman bakır çanaklar pasta ve meyveyle, kızartılmış ve haşlanmış etle tepeleme doluydu. Koca kazanlardan yukarıya, hafif kavisli yüksek hasır tavana doğru rengârenk dumanlar yükseliyordu.

En az elli rahip, kıymetli kıyafetleriyle ensiler ve Bilgeler Meclisi üyeleri, ayrıca gayrimenkul denetçileri, şublugal komutanlarının önde gelenleri, özel imtiyazlar tanınmış tapınak köleleri ve Kiş'in savaşlarda yendiği bütün şehirlerden getirilmiş genç kızlar tapınağın ayin salonunda toplanmışlardı.

Gılgameş hayatında böyle güzel kadınlar görmemişti. Açık tenli ve kızıl saçlı, ceylan gibi narin ve doğudaki dağlık ülkeden gelmiş Amazonları andıran savaşçı kadınları seyretti. Onların her biri birer mucize, nadide birer çiçekti onun gözünde.

Derken Agga'yı gördü.

Kral Mebaragesi'nin oğlu, altın ve lacivert taşından yapılmış bir sedire kurulmuştu. Sağında ve solunda, tahtın kaidesinin yanında daha aşağı seviyeden bir düzine rahip ayakta dikiliyordu. Kaldırdıkları uzun sırıkların ucundaki sancaklar savaş sahneleriyle süslüydü. Ve dört bir yanda kadın köleler, tınısı kulağa yabancı gelen çalgılar eşliğinde dans ediyorlardı.

Urigallu kalabalığı yara yara Agga'nın yanına vardı. Önünde eğilip selamladıktan sonra Kral Mebaragesi'nin oğluna bir şeyler fısıldadı. Agga başını kaldırıp bakınca, ilk defa o an Gılgameş'i fark etti. Bir an şaşırdı, rahibin ona anlattıklarına inanamamış gibi görünüyordu. Gılgameş, Agga'nın kısa bir tereddüdün ardından ayağa kalkıp kararlı adımlarla kendisine doğru geldiğini görünce o da birkaç adım ilerledi. Yanındaki *Guru*lar onu zaptetmek istedilerse de Gılgameş yüzlerine bile bakmadan onlardan sıyrıldı. Eski dostlar ellerini uzattılar ve karşılıklı birbirlerinin kollarından tuttular.

"Rahibin bana haber verdiği o Gılgameş'in sen olduğunu zannetmiyordum" dedi Agga. Gılgameş gülüverdi.

"Kiş'te benden başka Gılgameş var mı?"

"Yok" dedi Agga utanarak.

"Buraya niçin getirildim?" diye sordu Gılgameş. "Dizlerimin bağını çözüp başımı döndüren o iksiri içmem şart mıydı?"

"Bu sadece bir tedbir" dedi Agga yatıştırıcı bir el hareketiyle. "Yabancılar onca basamaktan çıkarılıp tapınağa götürülürken, sık sık cesaretlerinin kırıldığı oluyor..."

"Ona ne şüphe!" dedi Gılgameş. "Rahipler insanı dehşete düşürmenin yollarını çok iyi biliyorlar!"

Agga onu ciddi ve düşünceli bir tavırla süzdü. "Yapılması gerekeni iyi bilirler!" dedi sonra. "Ve o uğursuzluğu ancak bir kefaret kurbanının defedebileceğine karar verdiler. Kurban hemen bu gece adanacak; babam da böylelikle güney seferine gönül rahatlığıyla çıkabilecek!"

"Sanki geleceği görüyormuş gibi konuşuyorsun" dedi Gılgameş. "Benimle ne ilgisi var? Yeterince koyununuz yok mu?"

Agga şaka kaldıracak durumda değildi. "Eğer sefer hazırlıkları olmasaydı, bir iki koyun kesilip suçluların cezalandırılması yetecekti" dedi başını sallayarak. "Halbuki Ululu ayının tekrarlandığı şu zamanda, rahipler risk almak istemiyor. Tanrıların hoşnutluğunu temin etmek zorundalar. İşte bu yüzden gün doğmadan bir delikanlı kurban edilecek."

Gılgameş dehşetle Agga'yı süzdü.

"Demek istiyorsun ki..."
"Üstüne bastın! Ya ben... Ya da sen! Kararı halk verecek!"

Sabahyıldızı'nın görünmesine iki mine süre kalmıştı. Gökyüzünün karanlığı iyice yoğunlaşıp Sumerlerin taptıkları bütün yıldızlar, lacivert kayalıklarda büyülü ışıklar saçarak yanıyormuş gibi görününce, iki seçkin delikanlı geniş dış merdivenlerin tepesine çıkarıldı.

Gılgameş ile kralın oğlunun epey aşağısında, şehrin dört bir yanından gelip toplanmış kadınlar ve erkekler hâlâ bekleşiyorlardı. Gece yarısı ayinine ancak yetişkin ve şehir idaresinin tanıdığı haklara sahip olanlar tanıklık edebilecekti.

Mür, meyankökü ve buhurun ağır kokusu, zigguratın yüksek binası çevresindeki sokakları ve meydanları doldurmuştu. Şehir surlarının bütün kulelerinden gelen davul sesleri gecenin içinde uzun aralıklarla yankılanıyor, yaklaşan ayini haber veriyordu. Bunlar, Kiş'te ve hattâ dışarıda karanlık arazide yaşayan bütün canlıları uyanık tutmak içindi.

Tapınak bütün katlarıyla alevlerin göz alıcı aydınlığına bürünmüştü. Yakılan kamışlar dört bir yanda çıtır çıtır yanıyor, ara sıra havaya kıvılcımlar saçılıyordu; ateşlerin kızıl yansımaları yüzlere, çatılara ve devasa kazanlardan çıkan dumanların içine titrek desenler çiziyordu.

Kiş'in erkekleri ve kadınları gövdelerinin üst kısmı çıplak bir halde ortaya çıkmışlardı. Vücutları birbirine öylesine yakın duruyordu ki, yukarıdan bakınca, tıpkı sayısız omzu, kafası, yüzü ve yüzlerce gözü ve ağzıyla tek bir yaratık gibi görünüyorlardı.

Zigguratın dış cephesinde yükselen eğimli merdivenlerin en üst basamağının tam arkasında, bir yüksek rahip, suyun yavaş yavaş bir ölçü testisine damlayışını gözlüyordu. Gılgameş'in aklında birden bir şimşek çaktı!

Nasıl olduğunu bilmiyordu, ama diğerlerinin görkemli giyinmiş neşeli rahiplerden başkasını göremediği yerde, o birdenbire, sanki gayet güzel düzenlenmiş geniş bir tarh içinde derin anlamlar görüyordu. Nasıl ki şimdiye dek, çiçekler henüz goncayken on-

ların gelecek günlerde bürünecekleri renkleri ve kokuları önceden sezebildiyse, o andan itibaren başına gelecekleri fark etti.

Rahipler öncelikle gecenin öngörülen saatini suyun gerekli ağırlığa ulaşmasıyla belirlemekten ve o an gelince de, kral adına bir kefaretin kanını törenle akıtarak Mebaragesi'nin düzenleyeceği sefer üzerindeki uğursuzlukları gidermekten sorumluydu.

Kralın kendisi şehirde değildi. Ertesi gün teknelere ve kayıklara binmek üzere Buranum Nehri'nin kıyısını yüz ip mesafesince tutmuş, oraya kamp kurmuştu. Kral ayinin idaresini *Urigallu*lara bırakmış, kendisi bütün dikkatini bu sefere yoğunlaştırmıştı. Gılgameş olaylara şimdiye kadar bir rahibin ya da kralın gözüyle bakmaya çalışmamıştı, yine de Mebaragesi'nin büyük ihtimalle yanlış yaptığını düşünüyordu.

Gılgameş'in düşünceleri tuhaf bir biçimde berraklaşıyordu. Büyük bir sefer ve yabancı bir şehrin kuşatılması, yedek malzeme mevcudunun sürekli beslenmesini gerektirmiyor muydu? Peki bunu temin edecek bir *nubanda*nın yokluğunda ne olacaktı?

Kiş'in tarlalarında başaklar olgunlaşmıştı. Savaşçılarla birlikte bütün kayıkçılar, zanaatkârlar, kadınlar ve köleler güneye giderse, hasadı kim yapacaktı? Ululu ayının tekrarlanmasıyla birlikte hasat zamanı dört hafta ertelenmişti, olgunlaşmış başaklar bekler miydi?

Sonra Gılgameş'in aklına ürkütücü bir başka fikir daha geldi. *Urigallu*ların beklediği de yalnızca, Kiş kralı ve baş rahibinin şehri yanlış zamanda terk etmesi olamaz mıydı? Tanrıların istediği tahtın babadan oğla geçmesi düzenini yıkmak için mi kralın oğlunu kurban etmek istiyorlardı?

Agga kararı halkın vereceğini söylemişti. Ama Kiş'in erkekleri ve kadınlan, eğer doğruysa, uğursuzluğu defetmek ve tanrıları sakinleştirmek için kimi seçeceklerdi? Bir kralın oğlunu mu... Yoksa kimsenin tanımadığı bir bahçıvan çırağını mı?

Agga için tehlike çanları çalıyor olmalıydı!

Ama neden?

Karanlık şehirde davulların temposu iyice yavaşlarken, vurulan her darbede nefesler gitgide tutuluyordu. Sanki ateşler, ahırlarda ko-

yunlar ve bahçelerdeki bitkiler bile zamanın ağırlaşan akışına odaklanmışlardı.

"Altı mine kaldı" dedi su testisinin başındaki *Urigallu*.

"Öyleyse kral adına hemen şimdi, burada, Kiş halkına tanrılara kimin kurban edilmesini istediklerini soralım!" diye haykırdı *Urigallu* rahiplerin başı. Öyle yüksek sesle bağırmıştı ki, sessizce bekleyen insanların yüzlerinde, Buranum Nehri'nde olduğu gibi gözle görülür bir dalgalanma meydana geldi.

Hepsi birden zigguratın tepesine baktılar. Dört katlı tapınağın en üst katında davullar boğuk ve ritmik bir tınıyla çalınmaya başladı. İlkin derinden derine, sonra yükselen bir tempoyla devam etti. Bir çift darbeyle bütün sesler kesildi.

Ayini yöneten rahip kollarını kaldırdı. Bulunduğu katın kenarına kadar geldi. Geri kalan rahipler ve şehrin önde gelenleri onun arkasına önce ensiler, sonra *Dubsar*lar ve en arkada da, sade giyimli, daha aşağı tabakadan *Sangamah*lar olmak üzere sıra sıra dizildiler.

Ayini yöneten rahip suyun birkaç damla daha sızmasını bekledi, sonra sol elinin serçe parmağını açtı. Diğer iki *Urigallu*, uzun kan kırmızı peştamallar ve etekleri bakır süslemeli kemerlerin içine sokulmuş kolsuz örtüler içinde, Agga ve Gılgameş'in yanına geldiler. İki delikanlı, geçen zaman zarfında kapı girişinde beklemişlerdi. Her ikisi de yıkanmış ve kıymetli yağlarla kutsanmışlardı. Uzun saçları kesilip kıvrılmıştı. Tapınak rahibeleri her ikisinin dudaklarını, yanaklarını ve kaşlarını renkli macunlarla boyamışlar, parlaması için gözlerine soğutulmuş yağ damlatmışlardı.

Her birinin saçları farklı renkte şeritle bağlanmıştı. Agga'nınki sarı, Gılgameş'inki mavi... Ölümüne dövüşenlerin bellerine sardıklarına benzer kemerleri ve bacak aralarını gizleyen, saçlarındaki şeritlerle aynı renkteki örtüler haricinde çırılçıplaktılar.

"Vakit geldi... Vakit geldi!" diye haykırdı su testisinin başındaki rahip. "Sabahyıldızı'nın doğuşuna iki mine kaldı!"

"Duy beni, ey tanrıların tanrısı An!" diye haykırdı baş *Urigallu* ortalığı çınlatan tok bir sesle. "Duy beni, ey bilgeliğin, tatlı suların, cömertliğin, ve yeryüzünün üstünde yüzdüğü derinlerdeki okya-

nusun tanrısı *Enki*! Duy beni, ey havanın, rüzgârın ve öfkenin tanrısı *Enlil*! Duyun beni, ey Sumerlerin yüce ve kudretli tanrıları, bizden yardımınızı esirgemeyin..."

Kollarını indirdi ve avuç içlerini birbirine yapıştırdı. Gözlerini yukarı dikmiş, Agga ile Gılgameş'in tam önünde duruyordu. Birer kurbanlık olarak nasıl davranmaları gerektiği kendilerine söylenmediği halde, ikisi de aynı şekilde yukarı bakıyorlardı.

Tanrıları yatıştırmak için düzenlenen ayinlerde, yıllardır genç ya da çocuk kurban edilmemişti. Gılgameş rahibin sesini duyunca hiç korkmamıştı. Agga'ya baktı. Kral Mebaragesi'nin oğlu gülümsedi. Bu gece kimin öleceğini, geçen zaman zarfında, o da çoktan anlamış olmalıydı...

"Ey Kiş'in erkekleri ve kadınları!" diye bağırdı ayini yöneten rahip bu esnada, ellerini aşağı indirdi. "Biliyorsunuz ki kralımız Uruk şehrine karşı, yüce ve şerefli bir akın yapmak niyetindedir. Uruk Kralı Enmerkar'ın soyunu devam ettirecek bir oğlu yok. Kızı Ninsun ise Uruk zigguratı civarında yıllardır kapalı tutuluyor." Hafifçe sola, bir de sağa döndü, sonra kollarını göğsünde çaprazlama kavuşturdu.

"Kral Enmerkar, dört yüz yılın ardından aniden ölürse, şehrin hali ne olacak?" diye bağırdı rahip. "O zaman iki nehrin arasındaki bütün şehirler, Uruk'un zenginliğini ele geçirmek için her şeyi mahvedecek bir savaşa tutuşmazlar mı?"

Kollarını tekrar kaldırdı.

"İşte bu yüzden, kralımızla birlikte biz rahipler ve Bilgeler Meclisi üyeleri olarak, Uruk'u öteki şehirlerinden korumak için en uygun zamanın şu an olduğuna karar verdik..."

Rahip ellerini indirdi. Aynı anda kalabalıktan coşku dolu sevinç çığlıkları yükseldi karanlık gökyüzüne doğru.

"Uruk'u koruyalım!" diye haykırdı rahip avazı çıktığı kadar. "Ve Mebaragesi iki şehrin kralı olsun!"

"Mebaragesi iki şehrin kralı olsun!" diye karşılık verdi kalabalık. Rahip kollarını yeniden havaya kaldırdı.

"Ne var ki büyük plan tehlikede, çünkü sarhoş bir günahkarın eli, Kiş'in en önde gelen soylularından birini öldürdü..."

Kalabalıktan yükselen korkunç bir uğultu cevap verdi.

"Uğursuzluk!"

"Uğursuzluk!" sesleri geniş meydanda yankılandı.

"... Bu günah tanrıları öfkelendirir!"

"... Bu günah tanrıları öfkelendirir!"

"İşte bu sebepten, biz, Kiş'in rahipleri olarak soyluların büyük bölümüyle birlikte, kralımız adına, büyük, gerçekten çok büyük bir kurban adamaya karar verdik!"

Yeniden sevinç çığlıkları atılıncaya kadar bekledi.

"Şu iki mükemmel delikanlıya bakın!" diye bağırdı sonra. "Biri dev yapılı, kimsenin olmadığı kadar iri ve güçlü, adı Gılgameş... yani 'ışıklar saçan ateş topu'. Diğerinin de ondan aşağı kalır yanı yok, Agga, kralımız Mebaragesi'nin biricik oğlu..."

Tapınağın altındaki kalabalıktan tereddütlü, şaşkın bir homurtu yükseldi.

"Şimdi, tanrıların Kral Mebaragesi'den ve sevgili şehrimizden hoşnut kalması için, iki delikanlıdan size göre hangisi uygunsa onu seçin... Yüreğinize sorun ve içinizden geldiği gibi karar verin... Gılgameş size yeter mi?.. Yoksa kralın oğlu Agga'yı mı istiyorsunuz?.. Eğer öyleyse Agga... Agga... Agga... diye bağının..."

Geniş meydanı dolduran kalabalık, yukarıdan bakınca, Buranum Nehri'nde kopan bir fırtınayı andırıyordu. İlkin karmakarışık bağrışmalar duyuldu. Davullar şiddetli gümbürtülerle kargaşayı bir nebze düzene soktuktan sonra, insanlar hep bir ağızdan düzenli bir şekilde bağırmaya başladılar.

Rahipler huzursuzlanmışlardı. Şaşkınlıkla birbirlerine bakıyor, hiçbir şey anlamadıklarını gösterircesine kafalarını sallıyor ve neler konuşulduğunu duyabilmek için aşağı eğiliyorlardı. Sonra bütün şüpheler dağıldı. Gözü dönmüş kalabalık, dev köslerin ritmi eşliğinde kralın kurbanlığının adını gecenin içine haykırdı.

"Gıl-ga-meş!... Gıl-ga-meş!... Gıl-ga-meş!"

Uzun etekli iki rahibe, tanrılar tanrısı An'ın nişanlarıyla yaldızlanmış kocaman bakır bir çanak getirdiler. Çanağın kenarı Sumerlerin bütün tanrılarını temsil eden sekiz parlak yıldızla süslenmişti.

Çanağın üzerinde de mavimsi ışıklar saçan o demir kılıç göze çarpıyordu!

Kiş halkı onun adını ateşler ve dumanlar içindeki ürkütücü geceye haykırdığından beri ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu Gılgameş.

Kendini öyle sersemlemiş hissediyordu ki çevresinde olan biteni bir sarhoşun bulanık bakışlarıyla görüyordu. Şukallituda ona çok şey anlatmıştı, ama bir kral kurbanlığının nasıl davranması gerektiğini hiç söylememişti... Başına geleceklerden korkmuyordu, ama bilgisizliği sebebiyle sarf edeceği tek bir yanlış sözün, düşüncesizce yapacağı tek bir hareketin bütün şehrin öfkesini üzerine çekebileceği aklına gelince, içine ansızın bir korku düştü.

Azgın kalabalık onun ölmesini istiyordu. Ama ne hikmetse, Gılgameş birkaç dakika içinde öleceğine inanmıyordu. Kendinden geçmiş bir halde, bambaşka bir şehrin kralı olduğunu gördü; muazzam Kiş şehrinden çok daha büyük, çok daha güzel bir şehrin kralı... Hafif bir meyille yükselen tepenin üstündeki şehrin etrafında, gümüş gibi parlayan sulama kanalları şebekesi, dört kapısı ve sayısız gözetleme kulesiyle bütün şehri kuşatan surlarla korunmuş verimli bahçeler ve tarlalar gördü.

Bu şehir kurban edilişinden sonra kendisini bekleyen cennette miydi acaba?

Anlık bir feryat onu hayallerinden sıyırıp aldı. Tapınak muhafızlarından biri elindeki gürzle onu dürttü.

"Cevabını bekliyoruz bahçıvan!" diye seslendi ayini yöneten rahip yavaşça. Üstünde demir kılıcın bulunduğu örtülü masanın önünde dikilen rahibe boş gözlerle baktı Gılgameş. Soruyu duymamıştı.

"Talihsiz baş kâhyayı öldüren o kılıçla sen de ölmeye hazır mısın?"

Gılgameş'in gözleri Agga'yı aradı. Kral Mebaragesi'nin oğlu, devasa meydanın üstündeki renkli duman bulutlarını seyrediyordu.

"Ben... sizi anlamıyorum" dedi Gılgameş. "O kılıca elimi bile sürmedim..."

"Bu şart değil" dedi *Urigallu* sabırla. Halkın kararının yarattığı az önceki şoku, yalnızca o üzerinden atmış gibi görünüyordu. Seri ve kaçamak bakışlarla diğer rahiplerin de onayını alarak, çok daha iyi bir plan hazırlamıştı.

"Burada bir günahkârın cezalandırılmasından değil, tam aksine bir delikanlının bu şehirde erişebileceği en yüce şereften söz ediyoruz!"

Gılgameş dişlerini sıktı. O kalkınmış koskoca şehrin, tamamen kendisine ait krallığın hayali, gözlerinin önünden silinmiş, o yüreğini hoplatan, günün birinde Kiş'in savaşçıları gibi müthiş maceralar yaşamak ve onlara bir bahçıvanın da kılıç sallayabileceğini göstermek ümidi kaybolup gitmişti!

"Ne oldu delikanlı? Halkın kararına karşı mı geliyorsun? Yoksa kurban olmakla adının ölümsüzleşeceğini anlayamadın mı?"

Gılgameş başını temkinle salladı. "Niçin kendi arzumla ölmem gerektiğini gerçekten anlayamıyorum..."

"Sen kralın kurbanlığısın! İşte bu gece, kendini feda ederek yüce efendilerini kehanetin lanetinden kurtaracak olan tertemiz delikanlı sensin!"

Bu arada kendisine bambaşka kıyafetler giydirildiğini o an anladı. Başını eğdi, ona sezdirmeden giydirilen kan kırmızı renginde kraliyet pelerininin ağır armalarına baktı. Bakır tellerden örülmüş genişçe bir kuşak, kaburgalarına kadar sarıyordu belini. Gövdesini altın süslemeli meşin şeritlerle kaplamışlardı. Başının üstünde bir ağırlık hissetti. Ellerini kaldırıp yokladığında bir tacın süslemeleri geldi eline.

Zigguratın en üst katının kenarından aşağı baktı. Ateşlerin ve meşalelerin aydınlattığı sabırsızlıkla bekleyen insanların yüzleri, ona bir kış sabahında doğudaki dağların dorukları kadar uzak göründü.

"Hayır!" diye mırıldandı sırtından aşağı soğuk bir ürperti inerken. Bir yığın silahlı adam şakırdayan teçhizatı ile üstüne yürüdü. Gürzleri, mızrakları, kamaları, ok ve yayları vardı. Gılgameş deri kalkanlarının gıcırtısını duyunca onların donuk yüzlerine baktı. Bir düzine mızrağın tunçtan sivri uçları indirilip arpa başaklarının kılçı-

ğı gibi dosdoğru göğsünü hedef aldı. Ayini yöneten rahip birkaç adım geri çekildi. Gılgameş, geri çekile çekile kayın kenarına dayanınca başka seçeneğinin kalmadığını anladı. Silahlı adamlar onun karşısında yarım daire şeklini aldılar. Onların arkasında da rahipler ve tapınak görevlileri sıralanmışlardı.

"Bırakın beni!" dedi Gılgameş. Sesinde öfkeden ziyade aylardır birikmiş bir isteksizlik vardı. Sonra yüzü yavaş yavaş değişti. Heyecanla bekleyen delikanlı, artık bir karar vermesi gereken genç bir erkeğe dönüşüverdi; hayatı, vereceği karara bağlıydı.

Gılgameş ağır ağır nefes alarak ateşlerde yakılan tütsülerin kokusunu içine çekti. Gitgide büyüyen öfkeyi de göz önüne alarak bir çıkış yolu aramaya başladı. Nasıl olursa olsun, bir fırsatını bulup bu saçmalıktan kurtulmalıydı. Ölmek istemiyordu!

"O bir kazaydı!" diye haykırdı ayini yöneten rahibe. "Demir kılıcın havaya nasıl fırlatıldığını gördüm. Savaşçı öldürmeye kastetmedi. Kılıç tam havaya doğru yükselirken tapınaktan dışarı *nubanda* çıktı!"

"Bu da ne demek?" diye karşılık verdi *Urigallu*. "Kılıcı bir tanrının ya da bir ifritin çevirdiğini mi iddia ediyorsun?"

Gılgameş içinde birdenbire tuhaf bir kuvvet hissetti. Rahip ona cevap vermişti. Sadece bu bile infial uyandırmaya, hattâ tapınak muhafızlarının mızraklarını sokmalarına yeterliydi.

Gılgameş zigguratın en üst katında, kimsenin yerinden kımıldamasına fırsat vermeden bir adım öne fırladı. Gümüş ışıltılar saçan kılıcı kabzasından kavradığı gibi göğsünün ve başının hizasına kaldırarak yüzünü meydana döndü.

"İşte o kılıç!" diye haykırdı avazı çıktığı kadar. Sesi berrak, ama aynı zamanda tok ve kuvvetliydi. "Benim canımı mı alsın, yoksa Kral Mebaragesi'nin düşmanlarınınkini mi?"

"Gılgameş'inkini!" diye haykırdı kalabalık hep bir ağızdan.

"Tanrılar karar versin!" diye bağırdı.

"Tanrılar karar versin!" diye karşılık verdi kalabalık.

Gılgameş usul usul arkasına döndü. Rahiplerin yüzlerindeki dehşete aldırış etmeden kılıcı indirip Agga'nın yanına gitti.

"Babanın ordusuyla birlikte Uruk'a yürümek istiyorum" diye fi-

sıldadı ancak Agga'nın duyabileceği bir sesle. "Kendine dikkat et! Neler oluyor bilmiyorum, ama eski düzeni bozan yalnızca bu kılıç ve *nubanda*nın ölümü olamaz, bunu hissediyorum. Belki de rahipler artık babanı ve seni..."

"Ama neden?" diye fısıldadı Agga sessizce.

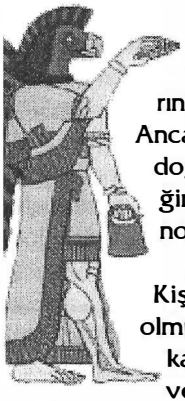
"Tekrarlanan Ululu ayını düşün. Babana hasadın arefesinde savaşa girmesini tavsiye edeni bulursun..."

Gılgameş kılıcı havaya kaldırdı. Rahipler ve *Gurul*ar öyle şaşkındı ki onu durdurmak hiç kimsenin aklına gelmedi. Kralın kurbanlığı hiçbir engelle karşılaşmadan zigguratın merdivenlerine yöneldi.

İnsanoğlu varoldu varolalı, ilk defa bu gece bir uğursuzluğun kefareti ödenmeden kaldı. Onun yerine, ölüme mahkum bir bahçıvan kendi kendini savaşçı ilan etmişti. Ancak ortalık iyice durulduktan sonra kutsal tapınağın gölgesinden yaşlı bir adam sıyrıldı. Şukallituda uzun süre Gılgameş'in arkasından baktı. Sonra, kalabalığın Gılgameş'in adını haykıracağı karar anını belirlediği iki davul tokmağını karanlığın içine savurdu.

Bu geceden sonra Kiş'in en kıdemli bahçıvanı divanenin biri oldu çıktı. Artık tanrıları ve rahipleri anlayamıyordu. Rahipler Gılgameş'in babalığına o kader anını vuruşuyla belirlemesini emretmişlerdi. O anı öyle belirlemeliydi ki, hiç kimse Agga'nın adını kralın kurbanlığı olarak haykıramamalıydı. Halbuki halkın onun yerine kurban olmasını istediği gencin kendi cenaze törenini herkesin gözü önünde reddetme cüretini gösterebileceğini kim bilebilirdi?

Ordu Yola Çıkıyor

Tanrıça Sabahyıldızı gecenin diğer bütün tanrılarından daha uzun süre gökyüzünde görünür kaldı. Ancak gökteki ışıklar saçan kardeşi güneş tanrısı *Utu*, doğu ufkundaki dağların üstünden yüzünü gösterdiğinde, *İnanna*'nın gitgide zayıflayan sembolü bir nokta ışık halinde söndü.

Muhteşem kıyafetlerle donanmış uzun bir kafile Kiş'in batı kapısından hareket ettiğinde henüz sabah olmuştu. Yaklaşık bin silahlı adam bir gece önceden kanallar boyunca yürüyüp şehrin batısındaki, sandal ve teknelerin yanaştığı limana varmışlardı. Şimdi onların peşinden giden bu kafile, yine yüzlerce silah ustası, kağnı sürücüleri, zanaatkârlar ve *Muşkenu*lardan oluşuyordu. Kafilenin sonunda kadınlar ve kızlar vardı; bunlardan bazıları Kral Mebaragesi'nin ordusuna Uruk'a kadar eşlik edeceklerdi.

Eşekler ve katırlar sebze ve meyveyle dolu, kamıştan örme kocaman küfeler yüklenmişlerdi. Günlerdir hep aynı güzergâh boyunca gidip gelmiş, ilkin hasırlar, halatlar ve el aletleri, sonra da şarap, yağ, bira, bal ve kaymak dolu küpler taşımışlardı.

Tekrarlanan Ululu ayının ilk gününün aslında geçen gecenin başından itibaren hesaplanması gerekiyordu. Büyük tufandan beri bu, gelenek haline gelmişti, çünkü günler insanlara zamanın akışı hakkında düşünmeye fırsat tanımıyor, güneşin yeryüzünün batı kıyısından yeraltına battıktan sonra yeniden doğup doğmayacağı sorusu insanları endişeye sevk ediyordu. Geçen geceden beri her şey değişmişti.

İlk defa bir delikanlı canını tanrılara kendi arzusuyla kurban et-

memek için direnmişti. Gemisi tufanı atlattıktan sonra hayatta kalan tek insan olduğu için tanrıların ölümsüzlük bahşettiği Ziusudra'nın kurduğu inanç birliğine karşı işlenmiş bu suçun nasıl sonuçlar doğuracağını henüz kimse bilmiyordu.

Rahipler şehrin bilgeler meclisiyle birlikte düşünüp taşınarak değil de, daha ziyade şaşkınlıktan, ikinci Ululu ayının Sabahyıldızı'nın doğuşuyla başlamasına karar vermişlerdi. O zamanlar hiç kimse ayların ve yılların hesaplanmasında o günden sonra gecelerin değil gündüzlerin sayılacağını fark etmemişti.

Şarkılar eski günlerdeki kadar neşeyle çınlamıyordu. İnsanlar, başlarını önlerine eğip kaçamak bakışlarla çevrelerini süzerek su dolaplarının ve masa başındaki katiplerin önünden geçiyorlardı. *Dubsar*lar ellerindeki avuç içi büyüklüğünde türlü türlü tabletlere her koyun, her keçi ve kağnılardaki her ok demeti için küçük çentikler atıyorlardı. Ara sıra denetçilerden biri boynunda iple asılı duran mühürle katiplerin tuttukları kayıtları onaylıyorlardı.

Böylelikle, sanki *nubanda* hâlâ Kiş'in baş kâhyasıymış gibi her talent turp, her gur içme suyu ve mızrak olmak üzere her kamış kayıt altına alınıyordu.

Kralın maiyeti şehirden çıkıp asıl orduya nihayet yetiştiğinde, güneş tepelerin üstünde yükselmişti bile. Erkekler, kadınlar ve arabalar, kamıştan teknelerin, küçük yüzer sepetlerin ve önceden alabildiğine yüklenmiş salların oluşturduğu donanmanın önünde izdiham yaratmışlardı. Dört bir yanda komutanların emirleri çınlıyordu. Hayvanlar bağırıyor, silahların ve teçhizatların şakırtısından hiçbir şey duyulmuyordu. Onca insanın ayağından kalkan kurşunisarımsı toz, yükleme yapılan meydanın üstüne duman gibi çökmüştü. Savaşçıların pütürlü yün etekleri ve göğüs kıllarına yapışıyor, yüzlerindeki tere karışıyordu. Kralın şublugallerle birlikte teknelere neden rıhtımdan binmediği şimdi anlaşılıyordu. O zaman etrafı duvarla çevrili şehir limanı o kadar çok tekneye dar gelecekti.

İleri görüşlü birkaç tacir, yüksek hurma ağaçlarının altına tam zamanında yerleşmişlerdi. Küçük toprak tümsekler üzerinde nazarlıklar, küpeler, zarif kamalar ve lacivert taşından masatlar satıyorlardı.

"İfritlere karşı bilezikler!" diye bağırıyordu biri kısık sesiyle. "Ölümün habercisi *Namtar*'a karşı gerçek gümüş nazarlıklar!"

"Vebadan ve yabancı kadınlardan bulaşacak hastalıklardan korunun!" diye bağıran bir başkası deminkinin sesini bastırdı.

"Döner mühürler... Gerçek döner mühürler!" diye bağırıp duruyordu bir diğeri de saatlerdir.

Savaşçılardan birkaçı güldü. Diğerleri karılarının aldıkları nazarlıkları gizlice ceplerine attılar. Her yerde insanlar son bir kez daha kucaklaşıyorlardı.

İlk savaşçı grubu uzun kayıklara yerleşmişlerdi. Kılıçlarını ve mızraklarını, kalkan ve miğferleriyle birlikte, arkaya doğru eğimle yükselen direğin dibine koca bir yığın halinde istiflemişlerdi. Kayıkçılar yelkenleri açarken köprü üstlerindeki çocuklar nehir sularına demet demet çiçekler attılar.

Silah ustaları ağır demirci aletlerinin nasıl yükleneceğini kölelerine gösterirken, on iki aşlu da Kral Mebaragesi'nin muhteşem teknesini nehrin akış yönünün tersine suya indiriyordu.

"Kral geliyor... Kral geliyor!" diye bağırdı liman sahasındaki komutanlar. Kavis verilerek birbirine bağlanmış kamışlardan yapılmış tekne, Buranum Nehri kıyısınca ağır ağır süzülüp yuvarlak, kara sakızla kalafatlanmış bir guffa filosuna katıldı. Önlerinde dizi dizi büyük kelegler vardı. Birbirine dikilmiş keçi derisinden dubalar üzerinde yüzen ağaç gövdelerinden yapılmış bu ağır yüklü sallar, kanalların güneye ilerledikçe çatallanan kollarına girmeye elverişli değildi. Bütün yolculuk sırasında nehirden ayrılmayacaklardı.

"Bu iyi bir plan değil!" diye homurdandı savaş tecrübesi olan bazı komutanlar.

"Şafakla başlayan bir günde hangi işimiz rast gider ki?" diyerek kehanette bulundu aşağı seviyeden bir rahip endişeyle. "Şu tekrarlanan Ululu yüzünden, hatalı gün başlangıcı ve kendini feda etmek istemeyen o iriyarı genç bahçıvan yüzünden tanrılar bizi cezalandıracak!"

Gılgameş, kılıcı düşüncesizce havaya fırlatan savaşçıyla birlikte, yükleme yapılan meydanın kuzey yakasındaki hurmalıkta gezinip

duruyordu. Burada toz, Buranum'un kıyısındaki kadar bunaltıcı değildi.

Kiş'in tarlalarının sınırında pek çok silahlı kavgaya karışmış olan iri cüsseli savaşçı, saatlerdir Gılgameş'in yanından ayrılmamıştı. Soğukkanlılığını uzun zamandır koruyordu ama başlarına gelecekleri anlatmaya başlayınca sesi kısıldı. O, sarhoş kafayla baş kâhyayı öldürdüğü için, Gılgameş ise kutsal bir ayine gölge düşürmek cüretinde bulunduğu için cezalandırılacaktı.

"O zaman bize Agga da yardım edemez!" diye hayıflanıp duruyordu şublugal. "Hele şu nehir yolculuğunu bir geride bırakalım da!"

"Kes artık!" diyerek azarladı onu Gılgameş dayanamayarak. "Sızlanmalarınla beni rahatsız ediyorsun!"

"Sirius ve savaş tanrısı adına!" diyerek burnunu çekti şublugal. Onlar da kalkanlarını ve erzak torbalarını sallardan birine bırakmışlardı.

"Tarlanı süren ırgatlarla böyle konuşabilirsin, ama iki düzine adam öldürmüş bir savaşçıyla asla!"

"Rahiplerin gazabına uğrayıp da yerin altına, *Ereşkigal*'in yanına gönderilmediğine dua et!" diye cevap verdi Gılgameş korkusuzca.

"Diline sahip ol, seni yeni yetme!" diye homurdandı savaşçı nihayet, ama sesi tehdit edici olmaktan ziyade, ferahlamış gibi çıkmıştı. "Taşkınlığımdan dolayı beni cezalandırsalardı ya! Bugünlerde Kiş'in en iyi savaşçılarından birinin yargılanmasına Mebaragesi izin verir mi sanıyorsun? Söyleyeceklerim kulağına küpe olsun evlat: Savaş zamanlarında hukukun hükmü geçmez! Bu her zaman böyle oldu, böyle olmaya da devam edecek!"

Gılgameş şaşkınlıktan donakaldı. Yavaşça yana dönüp iri cüsseli şublugali tepeden tırnağa süzdü. En fazla otuzunda gösteren savaşçının adının Zabardi Banuga olduğunu o sırada öğrendi. Adı aşağı yukarı, "Işıltılı Bronz Kadar Sağlam ve Esnek" anlamına geliyordu. Ve şublugal başından beri aynen adına yakıştığı gibi davranmıştı: Güçlü bir adam izlenimi bıraksa da aslında yalnızca talihine ve çevikliğine güveniyor görünüyordu.

Gılgameş bir ağacın gövdesine yaslandı. Her zamanki gencecik görünen tüysüz yüzü, çöl kumuyla parlatılmış gibiydi. Zabardi Banuga öğle güneşinin ışınlarının palmiyelerin yaprakları arasından genç adamın düzgün yüz hatlarına, güçlü omuzlarına ve muazzam pazularına düştüğünü gördü. Kısa kesilmiş altın sarısı kıvırcık saçları, ona ister istemez iri yapılı efsanevi kralların tapınaktaki heykellerini hatırlattı. Her ne kadar Gılgameş'in kendisinden üstün olduğunu kabullenmek istemese de bu sıra dışı bahçıvanın çevresine yaydığı hayranlık uyandıran havanın o da farkındaydı.

Banuga, dilini çıkararak tıslayan küçük bir engerek yılanını ayağıyla ürkütüp kaçırdıktan sonra, palmiyelerin altında ayaklarını yere vura vura bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı. Sonra birdenbire durup Gılgameş'e baktı.

"Ne bakıyorsun?" diye homurdandı. "Hayatımı sana borçlu olduğumu mu düşünüyorsun yoksa?"

Gılgameş başını iki yana sallayarak güldü. "Bunu aklımdan bile geçirmedim! Bileğin güçlü olabilir ama kafan hızla su kaybeden keçi derisi gibi."

"Sözlerine dikkat et evlat!" diye tısladı Banuga elini tunç kılıcına atarak. "Hiç kimse Kral Mebaragesi'nin savaşçılarından birine böyle hakaret edemez!"

"Sen de bana bir daha evlat deme! Anladın mı, *asla*!"

Şublugal omuzlarını kaldırdı. Gılgameş'i tepeden tırnağa süzerken yara izleriyle dolu yüzü kırış kırış oldu.

"Uruk önlerine hele bir varalım da" dedi nihayet. "O zaman görürüz, şu koskoca gövdende bir kartal yüreği mi çarpıyor, yoksa bir güvercin yüreği mi..."

Gılgameş gülüverdi.

"Öncelikle verdiğin sözü tut bakalım! Yoksa Agga bir savaşçı olarak bana kılıcımı nasıl kullanmam gerektiğini göstermeni emretmedi mi?"

"*Kılıcını* mı? Nereden senin *kılıcın* oluyormuş?"

"Beni öldürmesi beklenen bu silahı alt ettiğimden! Şimdi, bir savaşçının bununla nasıl dövüştüğünü öğrenmek istiyorum!"

Gılgameş demir kılıcı kabzasının başındaki topuzdan kavradı,

belindeki savaş kemerine sabitlediği halkadan dikkatlice sıyırdı. Baş kâhyanın kanı, kılıcın ağzında koyu renkli, gün ışığında mavimsi bir renk veren lekeler bırakmıştı.

"Öyle olsun bahçıvan!" dedi Banuga burnundan derince bir nefes alarak. "Madem bir kılıcın nasıl kullanılacağını öğrenmek istiyorsun, anlatayım o zaman. Hiçbir silaha iyi veya kötü dememelisin. Bir kılıç da her şeyden önce bir metal parçasından başka bir şey değildir! Bir kılıcın ölüm ve yok oluş mu, yoksa zafer ve şöhret mi getireceğini öncelikle ilahî *ME* belirler."

Gılgameş, Zabardi Banuga'dan böyle sözler beklemiyordu. şublugal savaşçısı birdenbire tıpkı Şukallituda gibi konuşmaya başlamıştı.

"*ME* üstümüzdeki tanrıların bize kendiliklerinden bahşettikleri güçtür" derken koyu renkli iri gözleri parladı. "Tıpkı krallık, konuşabilmek, dans edebilmek ve hissedebilmek gibi. O yüz ME, bir şey yaptığımızda hissettiklerimizdir ve bu hisler temas ettiğimiz her şeye geçer..."

Gılgameş kılıcı eline alıp havaya kaldırdı, parlayan silahı dalgın bakışlarla süzdü.

"*Nubanda*yı öldürdüğü zaman da, bir ME'si var mıydı bu kılıcın?" diye sordu.

"Bilmem" diye cevap verdi Zabardi Banuga tereddüt ederek. "Kamım bira ve şarapla doluydu, ama belki de tanrılar onun canını hiç kullanılmamış bir kılıcın almasını istemişlerdir."

Gılgameş düşündü. Kısa bir an, *nubanda*nın kralın planlarına karşı çıkanlardan biri olup olmadığını sordu kendi kendine. Eğer bu doğruysa, Kiş'in fesatçılarından daha etkin, görünmez bir güç var demekti. Öyle bir güçtü ki bu, hem kılıcı kullanıp *nubanda*yı öldürmüş, hem de binlerce insanın istemesine rağmen onun kurban edilmesini engellemişti.

Uzun süre sihirli kılıcı süzdü.

"Sert bir darbe nasıl vurulur, şimdi onu göster" dedi en sonunda. Banuga başını iki yana salladı.

"Bu, gücünü aptalca boşa harcamak olur. Eğer yenmek istiyorsan, kendin kılıç olmalısın. İyi bir savaşçı, kılıcını erkekliğini ispat-

lamak istercesine kullanır. Sırf bunu becerebilsen, bedenin ve ruhundaki bütün güç, toplanması gereken yerde toplanır!"

Gılgameş, havaya kaldırdığı kılıcı hâlâ dik tutuyordu. Ağır ağır çevirip keskin tarafında gün ışığının parlayışını gözledi.

"Önce sakin olmalısın" dedi savaşçı gülerek. "Elinde tuttuğun kılıcı hissetmeli, hasmını okşaya okşaya sanki iplerle bağlıyormuş gibi bakışlarınla kuşatmalısın. Ancak bunu başardıktan sonra hamle yapabilirsin. Ama ondan sonra..."

Gılgameş tüm dikkatini topladı. Dudaklarını yaladı, biraz öne doğru eğilip kılıcını şimşek hızıyla sallamaya başladı. Arka arkaya seri hamlelerle sanki güneş tanrısı *Utu*'nun ışınlarını kovmaya çalışıyordu. Banuga birkaç adım geriye sıçradı.

"Hayır, hayır!" diye bağırdı. "Elindeki kılıç sopa değil ki! Vahşice tepinip duruyorsun! Her darbede, rakibini öldürmek için sadece bir tek hamle yapma hakkın olduğunu düşün!"

Gılgameş tekrar denedi. Bu esnada savaşçıları teknelere ve sandallara son kez çağıran trampet sesleri duyuldu.

"Bu kadar yeter!" diye bağırdı Zabardi Banuga. "Keleglere gitmeliyiz!"

Gılgameş'in iki üç kez daha salladığı demir kılıç sıcak havada öyle keskin vızıldadı ki önleri sıra koşan savaşçıların bazıları başlarını eğdiler. Savaş tanrısı *Namtar*'ın soluğunu enselerinde hissetmişlerdi.

Öğle saatlerindeki durgunluk yerini uygun bir rüzgâra bıraktı. Teknelerdeki ve sallardaki erkekler ve kadınlar ne yapacaklarını bilmiyormuş gibi görünüyorlardı. Kimileri endişeli gözlerini sıcaktan uğuldayan göğe dikiyordu ama çoğunun yüzü aydınlıktı. Rüzgâr tam da rahipler arasında sayılan müneccimlerin önceden tahmin ettikleri gibi, kulakları olan bir kuş kafasına sahip canavar *Humbaba*'nın yaşadığı, uzaklardaki efsanevi büyük sedir ormanları diyarından, Buranum'un aktığı yöne doğru esiyordu. İki nehrin arasındaki topraklarda hurmadan başka ağaç yetişmezdi, bu yüzden sarayın kirişleri ve el aletlerinin yapımı için gerekli kereste, büyük tufanın yaşandığı dönemden beri, sallarla yapılacak zorlu yolcu-

luklar göze alınarak dağlardan getiriliyordu. Yine de birinin sedir ağaçlan bekçisinin topraklarına girmeye cesaret etmesi çok nadirdi.

"Kuzeybatı rüzgârı geliyor!" diye bağırdı havanın dilinden anlayan *Urigallu*lar. "Ey Kiş'in yiğitleri, duydunuz mu?"

*Şublugal*lerin ayağa fırlayan komutanları, un bulamacı ve koyun etiyle dolu çanaklarını umarsızca yere attılar. Onlarla köleler ilgilenecekti. Komutanlar rıhtımda yüklenmeyi bekleyen malzemelerin üstüne çıktılar.

"Çabuk, çabuk... herkes... teknelere!" diye ellerini ağızlannın önüne huni gibi siper edip bağırarak limandakilere seslendiler.

"Rüzgâr tannsı *Adad*, bize kuzeybatı rüzgânnı gönderiyor..."

Yeniden büyük bir gürültü ve vedalaşma başladı. Sandallara ve teknelere yerleşmiş olanlar ailelerine bağıra bağıra tarlaları sulamalannı, hayvanlarla ilgilenmelerini tembihliyorlardı. Savaşçıların kanlarına yağdırdıkları vaatlerin ve tehditlerin ardı arkası kesilmiyordu.

"Altın ve inciyle döneceğiz!"

"Eğer beni o domuz çobanıyla aldatmaya kalkarsan, vay haline! Nasıl olsa onun o pis kokusundan anlarım."

"Uruk'un yarısını ayaklannın altına sereceğim..."

"Eğer sözünden cayarsan, zaferden sonra kanı kurumamış kılıcımla kamını deşerim!"

Geride kalan kadınlar ve kızlardan bazıları feryat figan ağlıyor, kimileri kayıkların ve teknelerin ardından tekrar tekrar sessizce el sallıyordu. Kimileriyse taşlaşmış gibi nehrin kıyısında kalakalmıştı.

Kuzeybatı rüzgârı bozkırlardan sürekli yeni toz bulutları taşırken, yelkenler kabarıp şişerken ve son tekneler de nihayet nehrin ortalarına doğru açılırken muazzam donanmanın en güzel ve en büyük teknesinde Kral Mebaragesi renkli çadırından çıktı. Şukur kamışından örülüp, boyanmış sığır derisiyle kaplanmış bir podyuma yöneldi. Ağır ağır basamakları indi. Başını dört bir yana çevirerek etrafını süzdü. Sonra avuç içlerini baş parmakları göğsüne değecek biçimde, göğüs hizasında karşılıklı birleştirdi. Sallardaki, kayıklardaki ve teknelerdeki binlerce insan Kiş'in kral ve baş rahibini örnek alarak aynını yaptılar.

Dev köslerin gergin derisine inen yumuşak tokmak darbeleri, sanki hem ölüler diyarı kaynıyormuş hem de hava tanrısı *Verver* geliyormuş gibi derinden derine tınlıyordu. Bu ürkütücü uğultu, borazanların ve kavalların sesiyle kesildi. Seferin kazasız belasız başlaması üzerine mağrur ve haşmetli bir tonda çıkan sesleri bulutsuz, açık mavi göğe yükseliyordu.

"Duyun beni, ey iki nehrin arasındaki toprakların tanrıları!" diye seslendi Mebaragesi ötelere yayılan tok sesiyle. "Ben Kiş Kralı Mebaragesi, halkımın en seçkinleriyle Uruk üzerine yürüyorum. Ey tanrılar, bize gökyüzünün tüm iyiliklerini bağışlayın ki, zaferden sonra hiç olmadığı kadar çok kurbanlar adayalım!"

Davul çalanlar, gergin deriye defalarca sertçe vurdular. Sevinç nidaları tüm donanmayı kapladı. Mebaragesi kollarını gökyüzüne kaldırdı. Kürsünün üstünde dakikalarca kıpırtısız kaldı. Ancak davulların bu kısa yakarışın bitişini haber veren ikinci bir işaretiyle kollarını indirdi. Kıymetli kıyafetleriyle dört rahip onun kürsüden inmesine yardım ettiler.

Güçlü adamlar inek boynuzundan yapılmış borulara öyle şiddetli üflediler ki nehrin kıyılarındaki hayvanlar tarlalara doğru kaçıştılar.

Tekneler tıpkı bahar fırtınalarıyla kıyıdan kopan sazlık adacıkları gibi nehrin akıntısına kapılmaya başladılar. Kimileri daha hızlıydı, diğerleriyse tam tersine, öyle ağır yüklüydü ki kuvvetli kürek desteğine rağmen çok yavaş ilerliyordu. Akşama kadar filolar arasındaki mesafe gitgide açılmış olacaktı.

Kral kaftanının yakalarını göğsünde toplayıp teknesinin pruvasına geçti. Küpeştedeki kamışların boğum yerleri renkli armalarla ustaca bezenmişti. Pruvadaki dört dümenciyle, teknenin ucu yukarı doğru kıvrık kıç tarafında duran dört kişi, uzun kürekleri akıntı yönünde çekiyorlardı.

Mebaragesi ön tarafta yelken halatlarının dibindeki sedire vardı. Kendine ayrılmış olan yere oturdu ve ses çıkarmadan güneye doğru baktı. Güvertedeki elli adamdan hiçbiri kralı rahatsız etmeye cesaret edemiyordu. Kıyıda koşturup duran katipleri, kadınları, rahipleri ve çocukları yüreklendirmek için bütün kayıklardan ve

teknelerden atılan naralar nehrin üstünde çınlarken, mağrur kraliyet teknesi dalgaların arasında sessizce kayıp gidiyordu.

Kiş kralının donanması ilerlerken, tarlalardan gelip nehrin kıyı şeridine yığılan çiftçiler ve köleler ellerini sallayarak savaşçılara şans diliyorlardı.

"Güneye karşı yapılan sefere o kadar çok yelkenli, guffa ve keleg katıldı ki nehrin sularını görmek mümkün değildi" diye anlattılar yıllar boyunca.

Gılgameş hasırlar, halatlar ve kuşatmada kullanılacak merdivenlerle yüklü bir salın üstünde kendisine gösterilen yere yerleşti. Palmiye ağacının gövdelerinden yapılmış bu sal, keçi derilerinden dikilip şişirilmiş şamandıraların üzerinde yüzüyordu. Diğer dört salla birlikte önlerinden giden bir yelkenlinin yedeğine bağlanmıştı. Böylelikle kolaylaşan salı yönlendirme işine iki adam yetiyordu.

Gılgameş demir kılıcı bacaklarının arasına alarak bir halat yığınının üzerine oturdu. Muazzam bir orduyla denizlere doğru yol almak hissi hoşuna gitmişti. Zabardi Banuga sala biner binmez ondan ayrılmıştı. Şimdi o da dümenin yakınında bir yere çökmüş, deri yelek ve demircilere mahsus kısa deri etek giymiş bir adamla konuşuyordu. Gılgameş onu darmadağınık sakalından, kollarındaki yanık izlerinden hemen tanımıştı. Atelyesinde Agga ile tanıştığı demirci Meşe idi bu, hani şu demir kılıcı yapan kılıç ustası.

Zabardi Banuga'nın nasıl olup da, demir kılıcı zorla elinden aldığı adamla oturup konuştuğunu anlayamadı.

Demirci Meşe malını Gılgameş'ten geri almaya çalışmamıştı bile. Sanki olup bitenler bir tabu olmuştu da hiç kimse dünden bahsetmiyordu. Yine de kılıcı yapan usta ve o sihirli kılıçla *nubanda*yı öldüren savaşçıyla birlikte aynı salın üstünde bulunması tuhafına gitti. Bunu kim ayarlamıştı? Ve bu işin içinde nasıl bir iş vardı?

Gılgameş neyi beklediğini bilmiyordu, ama savaşçıların taşkınlıklarına ve küstahlıklarına hayret ediyordu. Savaşçılar Uruk'u nasıl yerle bir edeceklerini, şehrin korkaklarını nehre nasıl atacaklarını, cesurlarının kellelerini uçuracaklarını ve Kiş'te kalan karılarına ya-

sakladıkları her şeyi Uruklu kadınlarla yapacaklarını birbirlerine bağıra çağıra anlatıyorlardı.

"Bu kandan da daha güzel, altından da!" diye bağırdı yandaki kelegten bir şublugal savaşçısı. "Uruk dilberleri uzun zamandır yaşlı bunak Enmerkar'ın çalıştırdığı çiftçilerle kanal işçilerinden daha fazla kazanıyorlar!"

"Sakın ha!" diye bağırdı salın arka tarafındaki dümenci. "Uruk'un *İnanna* gibi güzel ama tehlikeli bir koruyucu tanrıçası var!"

"Ah, şu fahişe!" diyerek güldü Zabardi Banuga. "Tanrı ya da insan fark etmez, canı kimi çekerse onunla yatar. Onu nasıl zevkten dört köşe yapacağız, bekle de gör!"

"Onun adına tapınaklar diken şehirleri umursadığı hiç görülmemiştir!" diye bağırdı başka biri tasdik edercesine.

Gılgameş başını çevirdi. Kayıkçının yüzüne dikkatle baktı. Kayıkçı oldukça gergin ve derin düşüncelere dalmış görünüyordu. Gılgameş birden Şukallituda'nın Mamagal adında, nehrin dilinden anlayan bir adamdan bahsettiğini hatırladı. 'O, eşek şehrinin kulağıdır' demişti Şukallituda. 'Daha kırkında bile değil, ama iki büyük nehrin arasındaki bütün kanalları ve bataklık bölgeleri bilir. Üstelik kulağı tacirlerin ve habercilerinkinden daha deliktir...'"

Bu aynı adam mıydı? Gılgameş kayıkçının saçlarına, tunç makaslarla itinayla iki parmaktan kısa kesilmiş kıvırcık sakalına baktı. Kaslarını, sinirlerini süzdü. Kemerinde hafif silahlar ve keselerin yanında ayrıca iki ucu kapalı, kısa bir bambu kamışı taşıdığını gördü. Acaba o kamışın içinde, su yollarını gösteren bir harita mı vardı?

Gılgameş'in şüpheleri gitgide artıyordu. Yolunda gitmeyen bir şeyler vardı! Neden işinin ehli Mamagal gibi önemli biri, sadece küçük bir salı idare ediyordu da, kraliyet donanmasının önüne geçip kılavuzluk etmiyordu?

Gılgameş derinden bir iç çekti. Kendisi, Zabardi, Meşe ve Mamagal... aynı küçük ve önemsiz sala düşmeleri yalnızca tesadüfle açıklanamayacak dört adam! Peki diğer sekiz kişi kimdi? Onlar da bir şekilde rahiplere ve idarecilere karşı suç mu işlemişlerdi?

Daha anlayamadığı pek çok şey vardı. Yorulduğunu hissetti.

Güneşin alnında, geçen gecenin heyecanı ve nehrin dalgalarının yeknesak hışırtısı gözkapaklarını ağırlaştırdı. Savaşçıların birkaçı da gözlerini yummuştu. Kendilerini uzun ve zorlu geçecek günlerin beklediğini biliyorlardı. Mebaragesi ve ordusu bu savaştan zaferle çıksa bile, kayıp vermeden hep birlikte Kiş'e geri dönmeleri imkansızdı.

Henüz hiç kimse savaşta ölebileceğini aklından geçirmek istemiyordu. Yine de yüreklerinin ve beyinlerinin derinliklerinde hissettikleri korku, kendilerini keyfe kaptırıp temkini elden bırakmalarını engelliyordu.

Mebaragesi'nin donanması yola çıkalı bir mine geçmişti ki, kelegteki sakallı savaşçılardan biri yüzünü birdenbire Gılgameş'e döndü.

"Hey sen! Geçen geceki dehşeti henüz hazmedemedin mi ne?"

"Ben... sadece düşünüyordum" diye kekeledi Gılgameş çaresizce. Kendi verdiği cevaba kendi de kızmıştı. Savaşçılar gülerek birbirlerini dürttüler.

"Düşünüyormuş..."

"Nehir tutmuş olmasın!" diyerek güldü bir diğeri.

"Genç dev belki de ana kucağını özlemiştir..."

"Ya da *İnanna*'yı" diye bağırdı şişman bir savaşçı tok sesiyle. "O olsaydı, bir erkeğin yapması gerekeni ona öğretirdi."

Gılgameş dişlerini sıktı. Bu kaba savaşçıların hepsini tek eliyle yere yapıştırabileceğini biliyordu ama diğerleri onun üstüne gelirken soğukkanlılığını yitirmemeyi öğrenmesi gerekiyordu. Mebaragesi'nin ordusu Kiş'in bahçelerindeki bahçıvanlar ve köleler sınıfından biraz farklıydı. Artık burada her şeyle ilgilenen bir Şukallituda yoktu.

Gılgameş, şu andan itibaren yalnızca kendi kendinden sorumlu olduğunu anladı.

Gılgameş kaba kahkahalarla dalgınlığından sıyrıldığında, aradan ne kadar zaman geçtiğini bilemedi. Nerede olduğunu anlaması biraz zaman aldı. Saldaki savaşçılar donanmanın ne kadar zamandır yolda olduğunu tartışıyorlardı.

"Dört saattir yoldayız" dedi kayıkçı. "Şimdiye dek üç biru mesafe kat ettik... Yani beş yüz ip mesafesi; kesintisiz rüzgârda ve akıntıyla! Uruk surlarına kadar akıntıyla dosdoğru bu yolu takip edersek, önümüzde sadece yirmi beş biruluk bir mesafe kaldı demektir. Ama galiba kanal sistemine girip dolambaçlı yolları kullanacağız."

"Evet, ben de öyle sanıyorum" dedi Demirci Meşe başını sallayarak. "Belki Nippur, İrsin ya da Şuruppak'ı geçerek..."

"Ölmüş *nubanda*nın müşterilerinin ve tacirlerin doğudaki şehirlerden Uruk'a yağ ve buğday getirmek için çoktandır yolda olduklan söyleniyor."

Gılgameş biraz daha dinledi, sonra yeniden uykuya daldı. Öğleden sonra yeniden uyandığında teknelerdeki adamların çoğu uyuyordu. Epeyce alçalan güneşe gözlerini kırpıştırarak baktı. Salın arka tarafında kilden yapılıp fırınlanmış bir heykelciğin elden ele dolaştığını gördü.

"Böyle göründüğünü düşünün yiğitler" dedi Zabardi Banuga. "*İnanna*, ah o dolgun vücutlu tanrıça..."

"Daha demin bir fahişe olduğunu söylemiştin" dedi Meşe.

"İyi ya, belki de her ikisi! Yine de Uruk'a yazık edecek. Ne düşünüyorum biliyor musunuz?"

"Söylesene!" dedi Kayıkçı Mamagal.

"Galiba Kral Mebaragesi'nin *İnanna* ile ilgili planları var. Kiş zigguratında bir sangamah tanıyorum. Birkaç aydır yüce rahiplerle kralımız arasında bir çekişme yaşandığını anlattı bana. Kendilerine yeni bir baş rahip..."

"Niye? Mebaragesi bizim hem kralımız hem de baş rahibimiz!"

"Evet öyle, ama yokluğumuzda *Urigallu*lar Kiş'te kalan soylularla bir olup kim bilir neleri değiştirirler? Şehrimize yeni bir tanrı bile seçebilirler."

"Hm... demek istiyorsun ki, kralımız da yanında yeni bir tanrı ya da tanrıça getirirse?"

"Ne de olsa *İnanna* kötü bir seçim değil" diyerek sırıttı Zabardi. "Nihayet yüce tanrı *Enki*'den yüz ilahî ME'yi çalıp yeryüzüne getiren o!"

"Korkunç bir kadın!"

"Bütün tanrıçaların en mükemmeli!"

Gılgameş pür dikkat dinlemeye koyuldu. Kiş'in bahçelerinde geçen yıllar boyunca eski tanrılardan çok bahsedilirdi. Mesai bitince hep birlikte toplanıp bahçıvan kalfalarının evindeki ocak başında oturduklarında, Şukallituda sık sık tufandan önceki tanrıları, onların insanları nasıl yarattıklarını anlatırdı.

Demirci Meşe Gılgameş'in uyanık olduğunu fark etti. Tahta döşemeye dayanarak ayağa kalktı ve ağır adımlarla ona yaklaştı.

"Güzel bir kılıcın var" dedi gülümseyerek. Gılgameş elinde olmadan yutkundu.

"Kaygılanma, o senin!" dedi Meşe gülümseyerek. "Eğer, işlerin ilk çağlardan beri nasıl iç içe örüldüğünü anlayabilirsen, ancak o zaman, bu seferden alnının akıyla çıkabilirsin."

"Sanırım Uruk'u fethetmek üzere yola çıktık" dedi Gılgameş hafifçe öksürerek.

"Görünüşe göre öyle evlat!" dedi Meşe yüzünü buruşturarak. Gılgameş'in yanına, halatların üstüne oturdu inleyerek.

"Dışarıdan bakınca, bugün karmakarışık görünen pek çok şey, yarın bir de bakarsın ki kolaylaşmış. Ama gerçekte, insanoğlu yaratıldığından beri, hayatımız bizim bilmediğimiz bir plan üzere devam eder."

Gılgameş'i süzdü.

"İlk insanların hikâyesini biliyorsundur!"

"Evet, çok çeşitli hikâyeler dinledim."

"Peki, sana en son hangisi anlatıldı?"

"Bir timsahın çenesine, bir aslanın dişlerine, bir yarasanın kanatlarına, bir kertenkelenin bacaklarına, bir kartalın pençelerine, bir boğanın boynuzlarına ve bir yılanın gövdesine sahip, büyük ve hırçın ana tanrıça *Tiamat*'ın hikâyesi" dedi Gılgameş, soğuktan titriyormuş gibi omuzlarını kıstı. "Tanrılar, akrep gövdeli adamlar, dev aslanlar ve ejderhalar... *Tiamat* ile dölleyici *Abzu*'nun birleşmesinden doğmuş hepsi de..."

"Ama biz insanlar değil!" dedi kel kafalı adam. "Bu bambaşka bir hikâye!" Gılgameş'i dostça süzdükten sonra sordu: "Kiş'in ra-

hiplerinin insanın yaratılışına dair neler söylediklerini anlatayım mı? Yoksa ilahî ME'nin kaynağını zaten biliyor musun?"

Gılgameş hayır anlamında başını iki yana salladı. Şukallituda geçmiş yıllarda ME'den çok defa bahsetmişti, ama Gılgameş bu esrarengiz kelimenin içyüzünü bilmiyordu.

"Dinle o zaman!" dedi Meşe, etrafını kolaçan ettikten sonra alçak sesle anlatmaya başladı.

"Günümüzden uzun, çok uzun zaman önce, tanrılar karmakarışık dünyayı düzenleme işinin ağırlığından yakınıp duruyordu. Ta ki altı ve üstüyle yeryüzünün, bilgeliğin ve kehanetin efendisi, aynı zamanda yüz ME'nin ilahî sırlarının muhafızı olan *Enki*'nin aklına bir fikir gelene kadar: *Enki*, tanrılar tanrısı An'a haber vermeden, annesi *Aruru*'ya tanrı olmayan bir mahlûk yaratmayı önerdi.

'Bizim yeteneklerimizden bazılarına sahip olmalı' dedi *Aruru*'ya. 'Elbette ki bir tanrı kadar değil... ya da birazcık...'

'Yaratılmış bir tanrı mı?' diye sordu *Aruru* dehşetle.

'Hayır, hayır...' diye karşılık verdi *Enki* annesine. 'Bize benzeyen bir hayvan... işlerimizde bize yardımcı olur...'

Ama oğlunun teklifi *Aruru*'nun aklına yatmamıştı. Bu fikir ona çok cüretkâr, çok riskli gelmişti. Bu yüzden güvendiği diğer bazı tanrı ve tanrıçalara danıştı. Ve oyun gibi başlayan yeni yaratık için en iyi tasarıyı ve en iyi biçimi bulmak için birbirleriyle rekabete girdiler...

Fakat bütün tasarılar, tanrılara çok benziyordu. *An* onlardan hiçbirini kabul etmemişti. Ancak *Aruru*, tanrıların tanrısı An'a çok benzeyen, ama ondan çok daha yaşlı gösteren, kilden bir örnek yapınca *An* en sonunda razı oldu.

Aruru yarattığına güzel ihtiyar adam anlamına gelen Umul adını verdi. Ama ötekiler, kendilerine işlerinde yardımcı olacak bu yeni yaratığa İnsan dediler."

Demirci Meşe yanı başındaki genç adamın artık kendisini dinlemediğini fark etti. Gılgameş uyumuştu.

Meşe, delikanlının bu devasa ama anlaşılmaz bir biçimde kusursuz hattâ tanrı gibi görünen endamını uzun uzun seyretti. Ona göz kulak olacağına dair Agga'ya söz vermişti.

Bu arada nehrin sağ ve sol yakasındaki topraklar başkalaşmıştı. Kanal sistemi burada tarlaları yeşertmeye yetmiyor, hurma ağaçlarının oluşturduğu öbekler gitgide seyrekleşiyordu. Yarı çölleşmiş bozkır, pek çok yerde nehrin kıyılarına inen bayırlara kadar uzanıyordu. Daha birkaç yıl öncesine kadar burada ekin ve buğday anızına rastlamak mümkündü. Şimdiyse bir tek saman çöpü bile görünmüyordu.

"Tuzlu toprak" diye mırıldandı demirci. Bunun neden böyle olduğunu bilmiyordu ama tanrılar topraktan çok şey isteyen insanoğlunu açıkça cezalandırıyordu.

Savaş Hilesi

Yıldızlar gök kubbeye nakşedilmiş tuz kristalleri gibi parlıyordu. Bu gece gökyüzü karanlık değildi de, sanki çok koyu bir mavilikte yakamozlanıyordu. Öyle derin ve dipsiz görünüyordu ki, Gılgameş onun neredeyse başına çökeceğini sandı. Biraz önce gözlerini açmıştı, kelegin gövdesinin altında dalgalanan suyun hışırtısını dinliyordu. Bir yerlerde kurbağalar vıraklıyor, sivrisinekleri kapmaya çalışan balıklar nehirden sıçrayıp çıkıyorlardı. Gıcırdayan halatlar salı diğer teknelere bağlamıştı. Gecenin sessizliğinde sanki çok uzaklardan gelen anlaşılmaz sesler duydu.

Acıkmıştı. Halat yığınının içinde dikkatlice doğruldu. Elinde demir kılıçla ayağa fırladı, etrafına baktı. Bir süre sonra yalnız olduğunu anladı.

Erkekler ve kadınlar kayıkları ve tekneleri terk etmişlerdi. Gılgameş başını hayretle iki yana salladı. Nereye gitmişlerdi? Ve onu neden uyandırmamışlardı? Yoksa Kral Mebaragesi'nin donanması ve ordusu çoktan Uruk'un kanallarına ulaşmış mıydı? Belki de savaşçılar güneşin ilk ışıklarıyla naralar atarak, silahlarını şakırdatarak hücuma geçmek üzere, şehrin surları önünde hazır bekliyorlardı!

Bir an tereddüt etti. Sonra, saldan sala atlayarak yumuşak bir meyille yükselen kıyıya vardı. Bayırı tırmanmaya davranmadan önce kemerindeki dağarcıktan çıkardığı kurutulmuş bir hurmayı yedi. Doğu ufkunda, uyuyan bir canavarı andıran bulut kümesinin üstünde, tanrı *Suin*'in ince hilali iyice belirmişti. *Suin*, Ur şehrinin efendisiydi.

"Selam sana, ey büyümenin efendisi!" dedi Gılgameş saygıyla. *Suin*'in büyüyerek *Nannasuin*'e, yani dolunaya dönüşmesi daha gecelerce sürecekti.

Gılgameş bayırın tepesinden ötelere baktı. Ay doğudaki koyu renkli bulut yığınının ardında yeniden kaybolmuştu. Yine de palmiye ve uzun kamışların kümelendiği bir fundalıktan turuncu renkli bir ışık demetinin süzüldüğünü gördü. Aynı anda, derinden derine dev köslerin seslerini duydu. Oraya daha dikkatle bakınca, nehrin o bölgede geniş bir kavis çizdiğini fark etti. Asıl nehir farklı kollara ayrılıyor, bunlardan bir bölümü doğuya, bir bölümüyse güneye akıyordu. Bütün bölge engebesiz, neredeyse düzdü. Ama her yerde adacıklar suyun yüzünde yükseliyordu. Kimilerinin üzerinde yalnızca kamışlar kümelenmiş, kimilerinin üzerindeyse vahalardaki gibi çalılıklar ve palmiyeler yetişmişti.

Üzerindeki ağaçların arasından ışık süzüldüğünü gördüğü ada, enine dizilmiş pek çok kayık ve salla bir su dolabının çatı iskelesine bağlanmıştı.

Salların ve kayıkların üzerinden sazlık adaya kadar sokulması epey sürdü. Tam hurma ağaçlarını dibine geldiğinde, çok daha kısa başka bir yolun daha olduğunu gördü.

Işığın sızdığı yere gelinceye kadar hiçbir şey görememişti, ama şimdi fısıltı gibi tuhaf konuşmalar duyuyordu. Konuşmalar gecenin seslerine karışıyordu. Gılgameş, bu adada gerçekten insanların mı yoksa ifritlerin mi toplanmış olduğunu kendi kendine sormadan edemedi. Buz gibi ürpertiler sırtından aşağı iniyordu. Korkmuyordu, ama o göremediği her neyse, o her yerdeydi!

Adım adım o turuncu renkli ışığın geldiği yere doğru yaklaştı. Yerdeki her dal parçasına dikkat ediyor, çalıları çatırdamayacakları ya da kırılmayacakları yöne doğru eğiyordu.

Palmiye ağaçlarının tepeleri devasa gölgelerle yaldızlanıyordu. Konuşmalar artık daha kolay duyulabiliyordu. Birkaç adım daha attıktan sonra, bunların ifritler değil de savaşçılar olduğunu anlayınca ferahladı.

Binlerce adam çıplak gövdeleriyle yan yana o kadar sıkışık oturmuşlardı ki bir kedi bile aralarından yol bulup geçemezdi. Gıl-

gameş aydınlık bölgenin kıyısına kadar gelince, bu adada neler döndüğünü anlayıverdi. Bir *Urigallu* rahip sesini kontrol etmeye çalışarak konuşuyordu:

"... Ne kadar tanrı ve tanrıça varsa hepsi... bize acıyacaklar... Çünkü biz ruhbanlar... büyük seferin ilk gecesinde... en iyi koyunlarımızdan on ikisini... bu adada kurban ediyoruz..."

Ve bütün savaşçılar, bütün zanaatkârlar ve kadınlar, rahibin söylediklerine ağızlarının ve burunlarının hizasında tuttukları avuçlarının içine fısıldayarak katılıyorlardı. Böylelikle toplu halde büyük bir yakarış ayini yapılıyordu. Halkanın ortasında yanan ölgün ateşin çevresindeki dev kösler, yünden bezlere sarılmış tokmaklarla dövülüyordu.

Davulların boğuk boğuk çınlayan gümbürtüleri kesilince, rahipler birbiri ardı sıra, ateşin bir tarafından diğer tarafına bir köprü gibi uzanan podyumun üzerine çıktılar. Gılgameş onların ağır ve sürekli tekrarlanan hareketlerle büyük çuvallardan otlar alıp alevlerin içine attıklarını gördü. Parlayan ateş iç karartıcı bir renk aldı.

"Bu adadaki bütün erkeklerin ve kadınların suçları günah keçilerine geçsin!" diye bağırdı ayini yöneten rahip. Sesi bu defa açıkça anlaşılacak kadar netti. "Gitsin ey cömert tanrılar ve cinler, içinizdeki kötülükler ateşlere, yılanlara, kaplumbağalara ve derinlerdeki canavarlara gitsin..."

On iki koyunu çekiştire çekiştire köprünün üstüne teker teker getirdiler.

Ayin için toplananlardan insanın içini burkan bir inleme yükseldi. Gılgameş tam önündeki adamların kramp girmiş gibi tepeden tırnağa titrediklerini gördü.

"İlk yürek!" diye bağırdı rahip. Koyunun canhıraş feryadı gecenin içinde çınladı.

"İkinci... üçüncü... dördüncü... devam, devam, devam!"

Koyunların yürekleri havalarda uçuşuyor, sonra da siyah dumanlar çıkararak alevlerin içinde kayboluyordu.

"Onuncu... on birinci... şu on ikincisi de kralın kendisi için!"

Mebaragesi uzun, beyaz bir elbise giymişti. Başında miğfer de da yoktu taç da. Ayini yöneten rahip yavaşça yaklaştı. Diğer ra-

hipler ateşe yeniden otlar attılar. Ateşin dumanı ağardı, yalnızca en altta, hâlâ parlak sarı alevler yükseliyordu.

Urigallu küçük bir merdivenin üzerine çıktı. Sonra on ikinci koyunun yüreğini iki eliyle birden sıkıverdi. Akan kan Kral Mebaragesi'nin başından aşağı elbisesine yayıldı.

"Kral arınsın!" diye bağırdı rahipler.

"Kral arınsın!" diye dua etti kalabalık hep bir ağızdan.

Mebaragesi ateşin üstündeki köprüye çıktı. Kanlı ellerini herkese gösterdi.

Gılgameş buna benzer bir ayine daha önce hiç katılmamıştı. İçindeki hislerin ve düşüncelerin sihirli bir güç tarafından bedeninden çekilip alındığını ilk defa duyuyordu.

Birden ciğerleri ferahladı. Ateşin çıkardığı beyaz dumanın hoş kokusu, aydınlanan bölgenin kıyısına kadar yayılıyordu. Ayine katılanlar hep birden doğruldular. Geriniyor, gülüyor ama hiçbir yorgunluk belirtisi göstermiyorlardı. Kocaman halkanın ortasından şarap dolu testiler, yayvan ekmek sepetleri elden ele geçerek herkese dağıtıldı. Ateşin aydınlığı büyük bir gece ziyafeti için hazırlanan yiyecekleri bir hâle gibi bürümüştü.

Ordunun binlerce mensubunun her birine kızartılmış koyun eti, şarap, bira ve peynir, ayrıca salatalık, soğan, turp ve taze meyve verildi. Kadınlar ve erkekler, Uruk seferine yaptıkları başarılı başlangıcı hep birlikte kutladılar. Gılgameş o uzun yolun dörtte birini geride bıraktıklarını işitti.

"Şu andan itibaren, yolculuğa hep birlikte devam etmiyoruz!" diye bağırdı biri ve Gılgameş'e elindeki bira testisini uzattı.

"Adayı boşaltın!" diye bağırdı ordunun komutanları o esnada. Emir ağızdan ağza dolaştı. Gılgameş diğerlerinin arasına karıştı. Omuz omuza kıyıdaki sazlığa sökün ettiler.

Demirci Meşe ve Mamagal çoktan gelmiş, salın üstünde dikiliyorlardı. "Nereden geliyorsun?" diye seslendi Meşe ona. Gılgameş arkadaki adayı işaret etti. "Neden beni uyandırmadınız?"

"Tıpkı tatlı bir bebek gibi mışıl mışıl uyuyordun da ondan!" dedi Zabardi Banuga o an gülerek. Köprünün üstünden sallana sallana geliyordu.

Gılgameş elini kılıcına attı.

"Dur!" diye bağırdı Meşe.

"Peki, onun beni aşağılamaya hakkı var mı?" diye sordu Gılgameş öfkeyle.

"Evet, çünkü onun artık kaybedebileceği bir hayatı yok" diye cevap verdi Mamagal Banuga'nın yerine. Gılgameş adamların neden bahsettiklerini anlayamadı. Bir an için, derinden derine diğer kayıklar ve teknelerdekilerin sesleri duyuldu yalnızca.

"Onun hayatı sana ait" dedi kayıkçı en sonunda. "Rahipler, sana yakıştırılan ölüm gelip onu buluncaya kadar, bu uğursuzun senin yanında kalmasını kararlaştırdılar."

Gılgameş hiçbir şey anlamamış gibi bir Mamagal'e, bir Zabardi'ye bir de Meşe'ye baktı.

"Anlaması bu kadar zor mu yahu?" diye sordu demirci art niyetsiz bir alayla. "Gılgameş, eğer bu sefer esnasında seni koruma görevini almasaydı, Zabardi çoktan idam edilmiş olacaktı. O senin ikinci hayatın."

"Öyleyse neden..." diye durakladı Gılgameş.

"Neden seni bırakıp gitti, öyle mi?" diyerek güldü Meşe. "İyi bir kızartma ve birkaç testi şarap, bir delikanlının başında tutulacak bir gece nöbetinden daha cazip geldi diye bir savaşçıyı kınayabilir misin?"

"İkinci hayatım, diyorsun..."

"Sen kralın kefaretiydin" diye karşılık verdi Meşe. "Gerçi biraz alışılmışın dışında, ama sana bir şey olursa, bu yeni bir uğursuzluk demek!"

Gılgameş birdenbire kendisine bütün gerçeklerin anlatılmadığını sezdi. Ama şu andan itibaren dikkat edecek ve adamların her konuşmasını can kulağıyla dinleyecekti. Uruk'a varıncaya kadar gerçeği kendiliklerinden açıklamalarını sadece ümit edebilirdi. Mamagal, Meşe ve Zabardi'nin onunla aynı salda bulunmasının tamamen tesadüf olduğuna artık inanmıyordu.

Daha şafak sökmeden kayıkların ve salların çoğu yola çıkmıştı. Gılgameş'in bindiği sal kafileye katıldığındaysa güneş doğu ufkundaki mor dağların üstüne doğmuştu.

Kiş'ten yola çıkışın ikinci günü olaysız geçiyordu. Savaşçıların kimileri güvertede hayvanları besliyor, kimileri de silahlarının bakımını yapıyor, özel eşyalarını düzenliyor, balık tutuyor ya da uyuklayarak vakit geçiriyordu. Konuşmalar seyrelirken ve öğle sıcağı rüzgârı bile yorarken Mebaragesi'nin donanması gittikçe daha sık karşılaştığı su yüzüne çıkan sazlık adacıklarından daha ağır bir hızla Buranum'un kollarına yöneldi.

"Coşkun nehir İdigna'da olsaydık daha hızlı ilerlerdik!" diye homurdandı Gılgameş'in yerleştiği kelegdeki savaşçılardan biri. "O doğudaki yüksek ülkenin dağlarından akıp geliyor ve güneyde, denize döküldüğü yerde bile hızını koruyor..."

"İdigna Uruk'tan geçmez ki!" diyerek suratını buruşturdu Zabardi Banuga.

"Olsun" dedi kelegin kenarındaki savaşçı. "Hızlı akan bir nehir savaşma hevesimizi bile körelten bu uyuyan sulardan çok daha iyidir. Ayrıca Mebaragesi de şehirlere uğramaktan kaçınabilirdi."

"Çok güzel!" diyerek güldü Banuga. "Peki o zaman ağır yüklü kelegleri Buranum'un akış yönünün tersine bir daha nasıl döndürecektik?"

"Ee, rahat bırak beni!"

Gılgameş kelegin sol tarafında halat yığınının içinde kendine yaptığı bir çukurlukta büzülüp oturmuştu. Yeri diğer savaşçıların oturduğu sert tahtadan daha rahattı. Can kulağıyla dinliyordu, ama bu sefer kavga çıkmamıştı.

Öncülerden Şuruppak şehrinin dışındaki tarlalara varıldığı haberi geldiğinde meyankökü çiğniyordu.

"Doğuya yanaşıyoruz... Doğuya doğru kürek çekip Adab Kanalı'na girelim" diye bağırdı komutanlar bir kayıktan diğerine. Gılgameş'in yerleştiği kelegdeki adamlar oflaya puflaya ayağa kalktılar.

"Hey, meyankökü çiğneyen! Sen de davransana!" diye seslendi Zabardi Banuga Gılgameş'e. "Pazularını kılıç sallamadan önce de gösterebilirsin!"

Adamlar gülüştüler. Zabardi'nin kasten ağır olanlardan seçip attığı kürek paldır küldür Gılgameş'in ayakları dibine yuvarlandı.

Gılgameş suya tükürdü. Küreği içi boş bir kamış gibi kolayca yerden aldı.

"Heep beraber!" diye bağırdı Mamagal. "Haydi, heep beraber!"

Kürekler tuzlu gibi görünen suya daldı. Birinci dalıştan hemen sonra küreklere dal parçaları ve kararmış su yosunları yapışmıştı. Gılgameş sendeleyerek öne doğru bir adım attı. Küreğine bir koyun leşinin takıldığını görmüştü.

"Hey, bahçıvanın ne yakaladığına bakın!" diye bağırdı Zabardi.

"Çabuk tekrar suya at!" diye bağırdı Mamagal kıç taraftan. "Seni akılsız çocuk, o günah keçisini sudan çıkaramazsın! Ya bir rahip görseydi?"

"Ama bilmiyordum ki..."

"Nefesini kürek çekmeye sakla!" dedi Demirci Meşe nefes nefese. Sırtındaki adaleler düzenli aralıklarla kasılıyordu. Keleg, çürümüş gibi kokan suyu yararak diğer kayıklarla salların arasında bata çıka hızla ilerledi.

Gılgameş sürekli balçık ve bataklıklara saplandıklarını sanıyordu. Böylesine sulak bir bölgenin neden bomboş ve mahvolmuş göründüğünü anlayamıyordu. Kurumuş kıyı şeridi boyunca dikenlikler yükseliyordu. Son geçtikleri sazlığın hastalıklı bir rengi vardı, ölmüş yosun kalıntıları köhneleşmiş su dolaplarını örümcek ağı gibi bürümüştü.

Gılgameş bu esnada yalnız başına kürek çektiğinin farkına varmamıştı. Diğer savaşçılar kelegin kenarına birikmişler, yalnızca kelegi değil onun peşi sıra bir dizi sal ve kayığı da tuzlu suda kayıtsız bir edayla sürükleyen genç adamı hayretle seyrediyorlardı. Adalelerinin her kasılışında beş altı yetişkin adamın yapamayacağını yapıyordu.

"Hey sen!" diye seslendi Mamagal geriden. "Nereye doğru kürek çektiğine dikkat et... Koca salı ayaklarımızın altından çekip alacaksın!"

Gılgameş aniden durdu. Savaşçıların üçü dengesini kaybederek suya düştü. Diğerleri hemen çığlığı bastılar. İki kayık, Gılgameş'in yüzdürdüğü kelegin arkasında seyreden başka bir kelege bindirdi. Ağzına kadar yüklü bir guffa suyun üstünde başıboş yü-

zen bir hurma ağacının dalları arasına girdi. Her tarafta adamlar lanetler yağdırıyor, sövüp sayıyorlardı. Gılgameş ince kız gülüşleri duyunca başını kaldırıp baktı. Güzel kızlar, belki bir taş atımı mesafede, yakındaki kıyıda dikiliyorlardı. Gılgameş bir sonraki şehre ne kadar yaklaştıklannı fark etmemişti. Kızların arkasında uzanan ağaçsız düzlükte Şuruppak'ın sarı surları parıldıyordu.

Güneş yeryüzünün arkasına battığında Kral Mebaragesi'nin önden gönderdiği elçiler Şuruppak'ın rahipleriyle yaptıkları görüşmeleri tamamlamışlardı. Savaşçılar istila etmeye gelmemişlerdi, Şuruppak Uruk'a varmadan önceki son dinlenme yeriydi sadece.

Savaşçıların karaya çıkmalarına izin verilince onlar da şehrin ateş ve meşalelerle aydınlatılmış gürültülü sokaklarında gezinmeye başladılar. Havada kızartılmış koyun eti, soğan ve bira kokusu vardı. Şehir sakinleri Kral Mebaragesi'nin ordusunun gelişini uzun zamandır bekliyormuş gibi görünüyordu. Rıhtımı çevreleyen duvarların dibinde ve limandaki ambarlarda harlı ateşler üstünde etler çevriliyor, sarhoş soytarılarla dans edenler kaval, davul ve lir ezgileri eşliğinde dönüp duruyorlardı.

Gılgameş'in kelegi Şuruppak limanının dışına yanaşmıştı. Kendisi karşılama töreninin tamamını seyretmemişti, sadece gecenin içinde uzaktan uzağa yayılan borazan seslerini duymuştu. Zabardi Banuga'nın yanında gitgide daralan sokaklarda geziniyor, attığı her adımda ellerini ve geniş göğsünü kalabalıktan sakınmak zorunda kalıyordu. Kadınlar en ufak utanma duygusundan bile yoksundu. Savaşçıların boynuna atılıyor, öpüyor, bir şey arıyormuş gibi bacaklarının arasını okşuyorlardı.

"Hah ha! Rahat dur!" diye arsızca bağırdı Meşe. "Daha gece uzun ve belimin atlatması gereken bir savaş daha var!"

Kadınlar ve kızlar gülüşüp duruyorlardı ama diğerlerinin arkasından gelen Gılgameş'i görünce dilleri tutuluverdi. Kimileri faltaşı gibi açılmış gözlerle evlerinin girişinde donakalmıştı, kimileri de gördüklerine inanamamış gibi başlarını sallıyorlardı.

"Bu bir dev... Bir yarı tanrı!"

"Hiç böyle bir boğa görmüş müydünüz?"

Gılgameş biraz daha büzülmek isterken, birden bambaşka bir gurura kapıldı.

Pek çoğu Gılgameş'i arzulamakla ondan korkmak arasında gidip gelirken onun yüzündeki masumiyetten, gururdan ve gizlemeye çalıştığı meraklı bakışlardan gözlerini ayıramıyorlardı.

"Ne güçlü... Ne yakışıklı!" diyerek iç çekiyordu kadınların ve kızların bazıları.

"Size çok büyük gelir!" diyerek sert ve erkeksi bir kahkaha attı geniş kalçalı, esmer tenli bir kadın. Meşalelerin aydınlattığı alana girince siyah gözleri meydan okurcasına parladı. Gılgameş kadının aslan yelesi gibi, siyah, kıvırcık saçlarına, goncalar gibi açılan dudaklarına ve koskocaman göğüslerine baktı. Bu göğüsler en azından üç yüz mine ağırlığında olmalıydı!

"Seninle baş edebilecek biri varsa, o da yalnızca benim, seni azgın genç boğa!" diye bağırdı kadın şaraptan boğuklaşmış ses tonuyla.

Eğlenceyi izleyen savaşçılar kahkahalarla güldüler.

"Devlerin kutsal zifafı!"

"Al götür, bahçıvan!" diyerek güldü Zabardi.

"Haydi Gılgameş!" diye üsteledi Meşe. "Daha ne bekliyorsun!"

"Büyük bir masa getirin!" diye bağırdı savaşçıların biri. "Biz de isteriz..."

Zabardi Banuga şimşek hızıyla Gılgameş'in kemerine el attı. Daha Gılgameş kıpırdayamadan kısa eteği yere düştü, kalabalığın içinde çırılçıplak kalmıştı.

Şuh bir çığlık gürültüyü bastırdı. Dev kadın nemli dudaklarını yaladı. Yapmacık bir tavırla kaşlarını kaldırıp Gılgameş'in uyanmış organına baktı. Görmüş geçirmiş savaşçılar bile genç savaşçının organını görünce şaşkınlıklarını gizleyemediler. Bacaklarının arasındaki kıllar bile, kafasındaki saçlar gibi kıvırcık ve altın sarısıydı. Eski taş döşemelerdeki ve testilerin kabartma süslemelerindeki tanrı figürlerinde bile böyle iri, güçlü ve düzgün bir organ tasvir edilmemişti.

"Tanrıların armağanı!" dedi aslan yeleli kadın nefes nefese. "Sana büyük bir zevkle hizmet ederdim... Ama bu bana bile çok gelir!"

"Haydi, nazlanmayı bırak, koca inek!" diye bağırdı Zabardi Banuga.

"Hayır, uzak dur benden! Bu beni bile bir çırpıda parçalar!"

Kadın ağır harman dövenleri gibi kollarını savurarak çırpındı, karşısına çıkan savaşçıları teker teker yere yere serdi. Kargaşa gitgide büyüyordu. Gılgameş başını iki yana salladı. Çevresinde olan biteni sanki yeni yeni anlıyordu. Eğilip kısa eteğini yukan kaldırdı. Zabardi'nin elinden çekip aldığı kemerini yeniden beline sardı.

Aynı anda bir çift açık renkli gözün kendisine baktığını fark etti. Gılgameş de kalabalığın üstünden, ötede kendisine bakan kızı gördü. Kızın dudaklarında alaycı bir tebessüm vardı. Buğday renkli uzun saçları, ışıklar saçan bir hâle gibi oval yüzünü çevreliyordu. Kiş ve Şuruppak'ın yuvarlak kafalı kadınlarıyla kızlarından çok daha uzun boyluydu. Gılgameş daha önce böylesine büyüleyici bir kadın yüzü görmemişti.

Demirci Meşe Gılgameş'in neye baktığını merak etti. Devrilmiş bir şarap testisinin üstünden atladı, iki savaşçının omuzları üstüne yükselerek bakınca kızı gördü, ilkin durakladı, sonra başını iki yana salladı.

"O olmaz!" diye bağırdı. "O bir gecelik bir kadın değil! Bırak Şuruppak'ı, Buranum ile İdigna'nın arasındaki bir başka şehirden bile olmadığına yemin edebilirim."

Gılgameş Meşe'ye bakmadı bile. Adımlarını hızlandırdı. Neredeyse birbirine yapışık savaşçılarla kadınların oluşturduğu kalabalığın içinde kendine yol aça aça ilerledi.

"Ona elini bile sürme!" diye haykırdı Meşe onun ardı sıra. "O bir köle, seni de kendine esir edecek!"

Gılgameş çevresinde olup biteni artık ne görüyor ne de duyuyordu. Gördüğü yalnızca, diğerlerinden çok farklı olan bu kızın tebessümü ve kaçırmadığı gözleriydi.

Ses çıkarmadan karşı karşıya durdukları müddetçe tek kelime edemedi.

"Sen bir köle misin!" diye sorabildi kıza nihayet.

"Evet" diye cevap verdi kız, sonra zarif ve incecik boynundaki

örtüyü biraz aşağı sıyırdı. Küçük bir çıngırakla gümüşten incecik bir halka açık renkli teninde parıldadı.

"Seni buraya Şuruppak'ın rahipleri mi gönderdi?"

"Hayır... Senden bahsedildiğini duyduğum için geldim."

"Benden mi?" diye sordu Gılgameş hayretle.

"Senin gibi iri ve altın sarısı saçları olan başka bir bahçıvan daha tanıyor musun?"

"Hayır" diye cevap verdi Gılgameş.

"Kralın kefareti olarak düşünülmüşsün..."

"Bunu sana kim söyledi?"

"Şuruppak'ta senin ne kadar cesur olduğunu duymayan birinin kaldığını mı sanıyorsun?"

Gılgameş bu sözün üstüne ne diyeceğini bilemedi. Kız onun kolunu tuttu ve içinde ateş yanan bir kazanın yanından geçinceye kadar birkaç adım götürdü.

"Deminki... deminki halimi gördün mü?"

"Her şeyi gördüm ve duydum, ama savaşçı arkadaşlarının seni küçük düşürecek bir şaka yapmaya cüret etmeleri hoşuma gitmedi!"

"Gafil avlandım" dedi Gılgameş. Çenesini kenetleyip etrafına bakındı. Dolgun vücutlu iki kadın, dar sokağın sonunda Mamagal ve Meşe'yle ilgileniyorlardı. Diğer iki kadın da Zabardi Banuga'yı bir evin girişine sokmak üzereydiler.

"Kiş'te mi doğup büyüdün?" diye sordu kız. Gılgameş başını önce evet, sonra hayır anlamında salladı.

"Kiş'te büyüdüm, ama nerede doğmuşum bilmiyorum."

Aynı anda verdiği cevaba kendi de kızdı. Hiç tanımadığı bir köle kıza buraya gelişiyle ilgili sırlardan birini açmak aklına nereden gelmişti?

"Kiş'ten gelip gelmediğimi neden soruyorsun? Bu kadar merak edilecek nesi var?"

"Adın... Sana 'Işıklar Saçan Ateş Topu' diyorlar. Kısa süre öncesine kadar bahçıvan çırağı olan bir savaşçı için alışılmadık bir isim."

Gılgameş birden Meşe'nin ikazını hatırladı.

"Diğerlerinin yanına dönmeliyim" dedi. Kız gülümseyerek önünü kesti.

"İki büyük nehrin arasında pek çok kehanet dolaşıyor" dedi kız. Çevrelerindeki gürültü patırtı dinmediği halde kız sesini yükseltmiyordu. "Uzakta değil, Uruk sınırları içinde, genç bir savaşçının gelerek yaşlı Kral Enmerkar'ı öldüreceği söyleniyor. O, iki nehrin arasındaki karabaşlar gibi değilmiş. Aksine, tufandan önce yaşamış dev yapılı yarı tanrılara benziyormuş."

"Ben yarı tanrı değilim!"

"Nereden biliyorsun?"

Gılgameş cevap vermedi.

"Eve gidelim" dedi kız gülümseyerek. "Sana bildiğim her şeyi anlatacağım..." Durakladı, o açık renkli muhteşem gözlerini Gılgameş'e dikti. "Eğer istersen, sana diğerlerinin korktuğu şeyi de veririm."

Gılgameş kanın yüzüne hücum ettiğini hissetti. Kız küçük, zarif ellerini Gılgameş'in göğsüne koydu. Başını kaldırıp Gılgameş'in yüzüne bakınca buğday renkli saçları yavaşça çıplak omuzlarına döküldü. "Daha önce gördüklerini ve duyduklarını unut" dedi kız uysal bir tavırla. "Eğer dağlık Aratta'dan gelen köle Bara *Namtara*'yı geri çevirmezsen, bu gece pek çok soruna cevap verecek."

Gılgameş uzun süre kararsız kaldı. Bir sürü sarhoş savaşçı şarap testileri ve kollarında kızlarla yaklaşıyordu.

"Gel!" dedi köle kız. Gılgameş derin bir soluk aldı. Sonra kendini yabancı şehrin karmakarışık sokaklarında kızın çekiştirmelerine bıraktı. Kıyıda köşede kalmış küçücük bir eve girdiler. Ocaktaki küller içeriyi birazcık aydınlatıyordu.

Gılgameş neler olacağını sezdi. Gördükleri düşündüklerinden yine de çok farklıydı. Gözüne Kiş'in kerpiç evlerinden daha küçük görünen bu kulübenin asıl odasında, sırtını duvara dönerek ayakta durdu. Dağlar ötesindeki Aratta'dan gelen köle kız, sanki çok uzaklardaydı... Hiçbir bağlantısı, ulaşılabilecek bir yolu olmayan başka bir dünyada gibiydi.

Kızın ateşin üzerine eğilip alevlerin içine kurutulmuş otlar attığını gördü. Ateş birkaç kez çatırdadı, sonra çıkardığı parlak renkli duman bulutu kulübenin hasır tavanına kadar dalga dalga yükseldi.

"Ne yapıyorsun?" diye sordu Gılgameş en sonunda. Kız bir yı-

lan gibi kıvrılarak ağır ağır ayağa kalktı. Ağzına kadar dolu madeni bir kabı renkli dumana tutarak tütsüledikten sonra yüzünü Gılgameş'e döndü.

Kızın yüzü tamamen değişmişti. Daha uysal ve tüm dikkatini toplamış görünüyordu. Üzerinde küçük, mavimsi bir alev parlayan kabı dikkatle Gılgameş'e doğru götürdü. Fakat ona hiç bakmadan, iki eliyle tuttuğu kabı işlenmemiş ağaçtan yapılmış bir masanın üzerine yerleştirdi. Sonra da Gılgameş'in anlamadığı dilden bir şarkı mırıldanmaya başladı.

Gılgameş pür dikkat bu ayini izliyordu. Kız şimdiye kadar onunla hiç ilgilenmemişti. Şimdiyse ince bir bez çıkarıvermiş, mavimsi alevin içine batırıyordu. Aynı anda diğer elini Gılgameş'in bacaklarına uzattı. Kız daha onun eline dokunmadan Gılgameş kaslarında tuhaf, tahrik edici bir karıncalanma hissediverdi. Kendine baktı. Vücudu beklenmedik biçimde, hafifçe titriyordu. Nefesini tuttu. Kız o an mavi aleve batırdığı bezle Gılgameş'in organını örttü.

Gılgameş ani bir hareketle sarsılıp kollarını kaldırdı. Yumruklarını iyice sıktı. Mavi alevin kendisini yakacağını sanmıştı, halbuki alev buz gibi, nane ruhu gibi soğuktu.

Dişlerini sıktı, biraz geriye doğru esneyerek omuzlarıyla kulübenin kamıştan örülmüş duvarına dayandı. Gövdesine tekrar baktığında demin uyanmış, muazzam organının üzerinde mavi alevin uçtuğu yerde gördüğü, kızın başından başka şey değildi. Bütün vücudu ateşten bir fırtınaya tutulmuştu. Tıpkı bir kapıdan başka bir dünyaya geçiyormuş gibi, göğsünün derinliklerinden bir inilti geldi. Bir erkek, bir savaşçı olmak için neyin gerektiğini yavaş yavaş anlamaya başlıyordu.

Ertesi sabah savaşçıları otlaklardaki hayvanların bağrışları derin uykudan uyandırdı. Pek çoğu eşeklerin, koyunların ve keçilerin dışarıda değil de düpedüz kafalarının içinde birbirlerini kovalarcasına anırıp meledikleri hissine kapılıyorlardı.

Horozların ötmesi, acıkmış ineklerin sütle dolmuş memeleriyle böğürmeleri ve evcilleştirilmiş bozkır köpeklerinin havlamaları onlara hiç böyle işkence gibi gelmemişti. Sonra testiler de tıkırdama-

ya, duvarların arkasında mutfak takımları şakırdamaya, çocuklar bağrışmaya ve ilk arabalar dar sokaklardan gürültüyle geçmeye başladığında, bütün güçleriyle battaniyelerin ve keten çarşafların altına gömülüp saklanmak isteyenler de pes etti.

Kral Mebaragesi'nin ordusuna mensup son şublugal savaşçıları da kendilerine geldiğinde güneş çoktan doğmuş, yakmaya başlamıştı.

"Su!" diye bağırdı Demirci Meşe cırtlak sesiyle. "Boğazım kurudu, bir testi su verin!"

Hasır perdeli küçücük bir evde, yattığı odadan sarsak adımlarla çıktı. Gözleri yarı kapalı, serin tutulan toprak bir testiye elini uzattı. Ağır kabı zorlukla dudaklarına kadar kaldırdı. Takatten düşmüş kollarının titrediğini hissediyordu. Hırsla iki üç yudum içtikten sonra testiyi biraz daha kaldırdı, suyun hepsini başından aşağı boca etti.

"Of, sizi lanet olası savaş tanrıları" diyerek inledi nefretle. "Şu ıstırabı nereden sardık başımıza!"

"Ninurta değildi o!" diyerek güldü bir kadın loş odada. "Sizi öncelikle göğe tırmanan asma çubuğu *Geştinanna* yendi!"

"Of kadın! Yabancı bir ülkede savaşçıların çektiklerinden sen ne anlarsın?"

Kadın karanlıktan çıktı. Dolgun yüzü tatmin olmuş ve anaç görünüyordu.

"Benden memnun kalmadın mı yoksa?"

Demirci Meşe yüzüne çarpan ışıkla gözlerini kırpıştırdı. Kadının yüzünü çıkaramadı. Sakalını çekiştirerek bu küçük eve nasıl geldiğini hatırlamaya çalıştı. Boş testiyi yere atıp ellerini kaldırdı.

"Unut gitsin, ay parçası!" Üstüne başına bakınca ancak o zaman çırılçıplak olduğunun farkına vardı. "Elbiselerimi nereye sakladın... ve silahlarımı?"

Kadın içine yiyeceklerini koyduğu köşedeki küplerin yan tarafını işaret etti.

"Diğerleri nerede!" diyebildi Meşe zorlukla.

"Komşu evlerde, karşıdaki ve dış mahallelerdeki evlerde." Toprak bir çanakta sıcak arpa çorbası uzattı. "Eşek şehrinden gelen demirci, iç bunu!"

"Arpa çorbasından nefret ederim!"

"Öyleyse bir parça çörek ye! Kuru üzüm ve yabani balla pişirdim."

Kadın onun önüne geçti, eğilip kısa eteğini, kuşağını, bir de boynunu açıkta bırakan göğüs örtüsünü uzattı ona. En son metal pırıltılar saçan miğferini başına geçirdi ve kılıcını verdi.

"Bir parça ekmek de mi istemiyorsun?"

Meşe derin derin içini çekti. Kadının uzattığı sıcak ekmeği alıp kuşağının içine soktu. Dışarıdan savaşçıların bağırışları geliyordu.

"Meşe, neredesin? Hey, Demirci Meşe'yi gören var mı... Zabardi Banuga'yı... iri yarı genç Gılgameş'i?"

"Herkesin adını aklımızda tutamayız ya!" diye karşılık verdi bir kadın sesi. "Bu gece o kadar çoktu ki..."

Adamlar lanetler savurarak yollarına devam ederken diğer kadınlar gülüştüler. Meşe yana döndü. Kapıya asılmış hasırın tam önünde durdu. Evinde gecelediği kadın onun çıkmasını bekliyordu. Saçlarını çözmüştü, yalnızca ensesindeki tokayla tutturulmuştu.

"Doğru mu?" diye sordu Demirci Meşe.

"Ne doğru mu?"

"Bu gece adlarını aklınızda tutmanız gereken pek çok adam olduğu?"

"Ne cevap vermemi bekliyorsun?" diye soruya soruyla karşılık verdi kadın. "Yoksa Şuruppak'ın ensileri, tacirleri ve zanaatkârları karılarına saldırmanıza göz yumarlar mı zannetmiştin?"

"Dur bakalım" dedi Meşe gözlerini ovuşturarak. "Şuruppak'tayız, değil mi?"

"Yok canım, daha neler! Dün akşam kendinizi Akitu evlerine zor attınız! Bu evler asıl şehre en az yirmi ip uzaklıktadır!"

"Ama surlar... Ateşlerin ve meşalelerin ışığında surları açık seçik görmüştüm!"

"Aynen öyle sanmanız gerekiyordu!" diyerek güldü kadın. "Gördüğünüz sadece kamıştan sırıklara asılmış boyalı hasırlardı."

Demirci Meşe inanamamış gibi başını salladı.

"Kutsal yerlerin duvarları... Zigguratın basamakları... Hasırları o kadar yükseğe kimse asamaz!"

"Aklının başına gelmesine sevindim" dedi kadın onu koluna takarken. "Dışarı çıkalım da, şehirden daha ne kadar uzaktayız, kendi gözlerinle gör!"

Meşe kadının peşi sıra gün ışığına çıktı. Kadın onu dar sokağın sonunda bir yere götürdü. Sağ tarafta, yılda iki kez yapılan Akitu şenliklerinde kullanılan, üç ip genişliğinde ve yaklaşık dört ip uzunluğundaki ana binaları gördü. Onların arkasında yayvan bir tepecik yükseliyordu. Tarlalar ve bahçeler bakımsızlıktan kuruyup harap olmuş görünüyordu. Meşe gözlerini kıstı. Yerden buğulanarak yükselen sıcak havada Şuruppak'ın gerçek surlarını zor da olsa gördü.

"Bütün ordunuzdan en fazla elli adam gerçekten şehir kapılarından geçerek içeri girdi" dedi kadın. Meşe, kadının çok da genç olmadığını ancak o zaman fark etti.

"Ya diğerleri... Mebaragesi'nin bütün ordusu geceyi bu aşağılık kulübelerde mi geçirdi?"

"Şuruppak'ın rahipleri geleceğinizi iki ay önce öğrenmişler" dedi kadın evet anlamında başını sallayarak. "Biz kadınlar bütün bu civardan toplanıp getirildik... Nippur, İrsin, Adab, Lagaş ve hattâ Uruk'tan."

Demirci Meşe farkında olmadan elini kılıcına attı.

"Demek Uruk'tan bile ha?"

"Ne sandın ya? Yoksa orada iyi bir ücretin yanı sıra rahiplerin takdirini kazanmak isteyecek yosmalar olmadığını mı sanıyorsun?"

"Ben sana metelik vermedim!" diye diretti Meşe.

"Ücretim peşin ödenmişti."

"Kim tarafından?" diye çıkıştı Meşe.

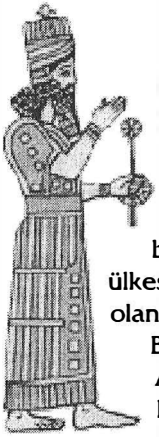
"Uruk'tan gelen rahipler ve elçiler tarafından!"

"Nerede onlar?" diye haykırdı Meşe cırtlak bir sesle. "Fahişeler ve o korkak düzenbazlar nerede?"

"İlk şafakta küreklere asılarak hızla güneye doğru" diyerek güldü yuvarlak yüzlü kadın. "Artık onlara yetişemezsiniz."

"Hepinize lanet olsun!" diye gürledi Meşe. "Biz de kalkmış böbürlenerek geziyoruz!"

Aratta'dan Gelen Kız

Gılgameş kollarının arasında sıcak, yumuşak huylu bir hayvan tuttuğunu sandı ilk anda. Gözlerini açmadan, yalnızca burnuyla alışılmadık kokuyu tanımaya çalıştı. Yabancı ama çok hoş bir kokuydu bu.

Hayvanı dikkatlice okşamaya başladı. Yumuşak bir ten, sonra kıllar hissetti. Aynı anda dağlık Aratta ülkesinden gelen köle kızın yanında yatmadan önce olanları bir bir hatırladı.

Bara *Namtara*!

Adı 'Talihin Sunağı' anlamına geliyordu. Kiş'te de adlarından önce sunak kelimesi gelen birkaç kadın ve genç kız tanıdığı geldi aklına. Onlar merdivenli tapınağa aitti. Bunu şimdiye kadar hiç düşünmemişti. Çünkü onlardan hiçbiri, gözlerini önüne indirerek, tapınak binasına sebze, meyve, çiçek ve süs bitkileri getiren bir bahçıvan çırağıyla muhatap olmamıştı.

Ve şimdi bu erişilmez yaratıklardan birini kollarında tutuyordu. Yalnızca ona aitti. Hayatında ilk defa bir kadının yanında uyanıyordu ve bu hoşuna gitmişti.

Gözlerini kırpıştırdı. Güneş ışınları loş odanın duvarındaki aralıklardan içeri sızıyor, birkaç toz zerreciği zeminde dans ediyordu. Dışarıdan şiddetli bağırışlar geldi.

Başını ihtiyatla kaldırdı.

"Uruk'a gitme!" diye fısıldadı kız o an. Gılgameş başını yana çevirip gülümseyiverdi. Kızın açık renkli gözlerinin içine baktı. Gözleri iriydi, ama uzun zamandır iki nehrin arasındaki ülkenin ka-

dınlarının gözleri gibi sevinçle açılmamıştı. Sarı saçları yüzünün yalnızca bir bölümünü açıkta bırakıyordu. Gılgameş elini kaldırdı ve parmaklarını kızın saçlarının arasında gezdirdi.

Kız keyifle mırıldanıp ona iyice sokuldu. Çıplak vücutları hâlâ tek bir vücut gibi görünüyordu.

"Yanımda kal!" diye fısıldadı kız. "Birlikte uzaklara gidebiliriz. Eğer beni Aratta'ya götürürsen halkım seni ödüllendirir."

"Halkın mı?" diye sordu Gılgameş.

Kız, dudaklarına tatlı ve yumuşacık bir öpücük kondurdu.

"Küçük bir kızken kaçırıldım, Harappalı adamlar tarafından. Harappa'nın nerede olduğunu biliyor musun?"

Gılgameş başını ihtiyatla, hayır anlamında salladı. Kız onun burnunu, göz kapaklarını ve alnını öptü.

."Harappa da büyük bir nehrin kenarında, çok uzakta, uzun boylu, beyaz tenli Aryenlerin yaşadığı doğudaki dağlık bölgenin ardındadır. Sen de görünüşün itibariyle, benim gibi Aryenlerdensin belki de..." Bir an durakladı, sonra parmaklarının uçlarıyla Gılgameş'in göğsüne dokundu. "Ama dağları aşarak gelmedim buraya, aksine güneydeki denizi aşarak. Kadın olduğumda, adına İndus dediğimiz nehrin yukarı havzasında tacirin biri sattı beni. Beni satın alan tacirin gemisiyle neredeyse bir yıl boyunca, bir sahilden diğerine yelken açıp durduk."

"Peki, Uruk'a nasıl geldin?"

"Efendim çöl haydutları tarafından öldürüldü. Onlar beni yanlarına aldılar, bir pazarda haraç mezat satmak niyetindeydiler. Ama hevesleri kursaklarında kaldı. Yabani avcılar Sumerlerin bataklıklardaki ve kamış adacıklarındaki savaş hilelerinden hiç anlamıyorlardı. Uruk'tan zengin bir tacire refakat eden savaşçılara rastladık, adam adama vuruştular... Sonra Tibir beni Uruk'taki *Eanna* Mabedi'ne armağan etti."

"Ne zaman oldu bu?"

"İki yıl önce, on sekizinci doğum günümde."

"Ben on sekiz yaşıma girmek üzereyim" dedi Gılgameş. "Ama sen benden çok daha fazla şey yaşamışsın. Kiş'ten ilk defa ayrılıyorum."

Kız onun kollarına sığınıp keyifle güldü. Ama Gılgameş'in aklının başka yerde olduğunu anlamıştı.

"Neden ille de Uruk'a gitmek istiyorsun? Senin için önemli olan sadece şöhret ve ganimet mi?"

"Hayır, sebep o değil" diye cevap verdi Gılgameş ciddiyetle. "Uruk'a gidiyorum, çünkü nereden geldiğimi araştırıp bulmak istiyorum!"

"Kiş'ten geliyorsun ya!"

"Kiş'te büyüdüm, ama beni oraya gecelerden kara yelkovan kuşunun götürüp bıraktığını biliyorum. Benim asıl öğrenmek istediğim, beni nerede bulduğu!"

Kız onun gözlerinin içine uzun uzun baktı.

"Demek Uruklu olduğuna inanıyorsun?"

"Belki de" dedi Gılgameş. Bara, dişleriyle alt dudağını çekiştirmeye başladı. Güzel ve pürüzsüz alnı kırıştı, sonra bir kahkaha koyuverdi.

"Sen Uruk surlarını hiç gördün mü? Kanallar kuruduğunda ve kuyuların suyu geceleyin acılaştığında, ordunuz çölün dibinde kaç gün dayanabilir biliyor musun? Yoksa, Uruk'un kendini savunmaktan aciz olduğunu mu sanıyorsun?"

"Bizim muazzam ordumuz..."

"Olabilir!" dedi Bara *Namtar*a esrarlı bir edayla. "Kral Enmerkar'ın kızı Ninsun'un sizin için hazırladığı tuzakları nereden bileceksiniz ki... ."

"Savaşçılar tuzağa düşmez!" dedi Gılgameş gururla. "Biz hayvan değiliz!"

Kız anlaşılmaz bir yüz ifadesiyle bir an onun yüzüne baktı. Sonra Gılgameş'in daha önce hiç duymadığı bir ezgi mırıldanmaya başladı. Üçüncü defa tekrarladıktan sonra mırıldanmayı kesti.

"Seni Uruk'a götürürüm" deyiverdi kız. "Sen de o zaman Kral Mebaragesi'nin savaşçılarının hepsinden önce şehrin içine girmiş olursun..."

"Sen mi? Bunu neden yapasın ki?"

Kızı omuzlarından yakalamak istedi. Kız sadece güldü ve ustaca bir hareketle elinden sıyrıldı, sıçrayıp ayağa kalktı. Gılgameş

onun arkasından baktı. Çıplak vücudu gün ışığında daha da baştan çıkarıcıydı. Kız ocağın başına vardı, ateş kalıntılarının üzerindeki boz külleri üfledi, sonra yüzünü yeniden Gılgameş'e döndü.

"Senden hoşlandım, savaşçı bahçıvan" dedi kız onu uzun uzun seyrettikten sonra. "Ama kararını şu an vermelisin. Mebaragesi'nin ordusuyla şehrin kuşatmasına katılmak da senin elinde, benimle gelip Uruk'un kapılarını kralına açmak da."

Gılgameş doğruldu. Bir müddet ağzını ve çenesini sıvazladı.

"*Eanna* Tapınağı'nın hizmetçisisin..."

"Mabedin hem rakkasesi hem de yosmasıyım! Erkeklerin bana ödedikleri, tanrıların şerefine adanmıştır. İki yıldır, Gılgameş... İki uzun yıl!"

"İntikam mı almak istiyorsun? Sebep bu mu?"

Kız gözlerini Gılgameş'e dikerken yüzünde acı bir tebessüm belirdi.

"Hayır" dedi kız. "Seni sevdiğimden!"

Kralın donanmasındaki teknelerin arasındaki mesafe bir hayli açılmıştı. Şuruppak'ı geçtikten sonra da büyük kanalın iki yakasındaki arazi hâlâ alabildiğine düz ve can sıkıcıydı, ama öğleye doğru palmiye öbekleri göründü. Sonra teknelerdeki adamlar ilk sınır hendeklerini gördüler. Kuzeydeki sahilde sık sazlıklar yetişmişken güney sahilindeki sazlıklar kesilip temizlenmişti. Şimdi yandaki kanalların kıyılarına dek uzanan yeşil çalılıklara daha sık rastlanıyordu. Yelkenlerin toplanması emri kayıktan kayığa iletilirken guffalar ve kelegler sık yeşilliklerin içine çoktan girmişlerdi. ensilerle ordu komutanlarını taşıyan muazzam yelkenliler bile, eğimli direkleri ve hasır kaplı gövdeleriyle kıyıdaki uzun kamışların arkasında gözden kaybolmuşlardı.

Sulama kanalları kimi yerlerde itinayla yapılmış toprak bentlerle teknelerin girebileceği genişlikteki su yollarından ayrılıyordu. Şehir hâlâ yarım günlük mesafedeydi.

"Verimli bir ülke" dedi Demirci Meşe Zabardi Banuga'ya.

"Ve bize bol ganimet verecek bir ülke!" diye homurdandı şublugal savaşçısı.

"Beni şaşırtan, bütün tarlaların hasat edilmiş olması" dedi Meşe uzun bir sessizlikten sonra. "Kiş'te biz başlamadık bile..."

"Bize de zaten böylesi gerek" diye karşılık verdi Zabardi. "Böylelikle şehirdeki bütün ambarları ve samanlıkları ağzına kadar dolu bulacağız!"

"Bu hoşuma gitmedi" dedi Meşe başını sallayarak. "Ortalıkta kimse görünmüyor... Tarlalar bomboş."

"Şuruppak'ın rahipleri bizim için sahte bir şehir yaptırmaya yeterince zaman bulmuşlar" diye homurdandı Zabardi Banuga, keyfi iyiden iyiye kaçmıştı. "Kim bilir Uruklular bizim için daha başka neler hazırlamışlardır."

Demirci Meşe güneş ışığıyla parıldayan dalgaları seyre koyuldu. Teknelerin güvertesindeki adamların ne yelkene ihtiyacı kalmıştı ne de küreğe. Güçlenen akıntı onları yürüyen bir adamın hızıyla güneye doğru sürüklüyordu.

"Şuruppak'ı öyle alelacele terk etmemeliydik" dedi Meşe en sonunda. "Gılgameş'i yanımıza almadan!"

"Yeter, kes artık!" diye karşılık verdi Zabardi. "Bahçıvanlar kaplumbağa gibidir. Tehlikeyi gördüler mi kabuklarına çekilirler."

"Ondan hoşlanmıyorsun."

"Ben bir şublugal miyim yoksa bir sütnine mi? Senin demir kılıcın onun belinde, demirci. Bunun için sana, bir gümüş sikke olsun verdi mi?"

"Hasedinden çatlıyorsun!"

"Hayır, sadece öfkeliyim, çünkü o kılıç için benden otuz mine gümüş istemiştin!"

"Kılıç *nubanda*yı öldürdüğünde henüz sana ait değildi, buna sevinmelisin!"

"Elimize ne geçti?" diye sordu Zabardi kavga arıyormuşçasına. "Sen o soyu sopu belirsiz piçe göz kulak olacakmışsın, ben ona göz kulak olacakmışım... Mamagal her ikimize göz kulak olacakmış! Bu silah ustalarının, kayıkçıların ve seçkin savaşçıların işi mi?"

"Sana Bilgeler Meclisi ve yüce rahiplerimizin son kararıyla daha fazla uğraşmamanı tavsiye ederim. En iyisi mi, bırak da ne ka-

dar kötü bekçiler olduğumuzu cümle âlem duymadan Gılgameş'i başka bir salın üstünde bulabilecek miyiz, ona bakalım."

Saatler birbirini kovalıyor, Gılgameş ve Aratta'dan gelen kız hızla ilerliyorlardı. Gılgameş, boyanmış deriyle kaplanmış kamıştan küçük bir kayığın ortasında oturmuş, her iki küreği çocuk oyuncağı gibi kolayca çekiyordu. Bununla birlikte, kayığın arka tarafı Bara *Namtara*'nın ağırlığıyla neredeyse suya gömülecekken, kayığın ucu her seferinde havaya kalkıyordu.

Kız bir eliyle göğsündeki örtüyü tutarken diğer eliyle burulmuş kamış demetlerine tutunuyordu.

"Dikkat et sazlığa giriyorsun!" diye bağırdı kız. Gılgameş güldü ve başını yana çevirdi. Küreklere iki üç kez kuvvetlice asılarak kayığı kendi çevresinde bir kez döndürdü. Kız kendini tutamayıp bir çığlık attı. Her iki eliyle salın kenarlarına sımsıkı tutundu. Katlayıp altlarına aldıkları battaniyelere rağmen biraz aşağı kaydı.

"Uruk'a bu şekilde asla varamayız!" diye bağırıp çağırarak güldü kız. Gılgameş kayığı tekrar doğru yöne çevirdi. Geniş kanatlan bakır ve liften yapılmış kürekleri önce çekiyor, sonra havaya kaldırıyordu.

"Daha ne kadar sürer?" diye sordu Gılgameş. Kız doğruldu ve bir elini gözlerinin önüne siper etti.

"Güneş tam tepeye gelince Uruk önlerine varırız" dedi kız.

"Nehrin şehir çevresinden geçen kollarından birinde yol aldığımızı söylememiş miydin?"

Kız evet anlamında başını salladı. "Güneyden bu yöne bir kanaldan geçerek döneceğiz. Akıntı bir hayli kuvvetlenecek, ama suyun akışını belki de avuçlarınla yavaşlatabilirsin."

Gılgameş keyifle güldü. Kendini uzun zamandır bu kadar iyi hissetmemişti. Aynı anda aklına bu çok güzel dişi yaratığın bir cadı ya da tıpkı Uruk'un esrarengiz *İnanna*'sı gibi, yabancı ve aynı zamanda büyüleyici bir kızın baştan çıkarıcı suretinde ortaya çıkan bir tanrıça olabileceği ihtimali geldi.

"Başını eğ!" diye seslendi kız yavaşça. "Su bendinin kapağının orada avcılar var. Tam da korktuğum gibi!"

Gılgameş kürekleri topladı. Kayık kıyıdaki sazlığa bindirdi.

"Adamları tanıyorum" dedi Bara *Namtar*a sessizce. "Bunlar Uruk'tan, ama şehirde oturmazlar. Düzeni sevmediklerinden böyle dışarıda, tenhalarda yaşamayı tercih ederler. Uruk'un tarlalarıyla batıdaki çölün arasında kalan bölgede tavşan, ceylan, yabani sığır ve domuz avlarlar."

"Bizi gördüler mi?" diye fısıldadı Gılgameş.

"Sanmam" diye cevap verdi Bara onların çok yakından gelen seslerine kulak kabartarak. "Biri Nemrut, oğlu Dimus'la konuşuyor. Ona iyi bir avcının su kenarındaki aslanlara nasıl sessizce sokulması gerektiğini anlatıyor şu an."

Gılgameş sazlığın arkasından sesleri duymaya çalıştı. Bara *Namtar*a elini kaldırdı. "Yola devam edelim!" diye fısıldadı. "Avcıları geçince Uruk surlarını görsek gerek."

Gılgameş kürekleri yeniden suya daldırdı. Kanalın içinde sazlıkların gölgesinden ilerlediler. Avcıların sesleri geride kalmıştı. Sonra nehrin kolunun sonunda, duvarları sarıya boyanmış tuğladan örülmüş ve iç içe geçirilmiş kalaslardan kirişlerle desteklenmiş su çarkını gördüler. Kayık yumuşak dalgalarla koca yapıya kadar süzüldü.

"Daha hızlı!" diye üsteledi Bara *Namtar*a. Gılgameş küreklere asıldı. Küçük kayık suyun yüzünde ok gibi ileri fırladı, fırlamasıyla da eski yapının duvarına bindirmesi bir oldu. Gılgameş kürekleri toplayıp kayığın içine aldı. Ayağa kalkıp seri bir hareketle, yer yer küflenip yeşermiş, tunçtan bir kapak sürgüsüne sımsıkı tutundu.

Bara *Namtar*a onun yanından tırmanarak daha yükseğe çıktı. Etrafına bakındı. "Tamam, gelebilirsin!" dedi sonra.

Gılgameş bir duvar çıkıntısına tırmandı. Kayığı boş bir zembil gibi havaya kaldırdı, gergin kollarıyla duvarın öte yanına, ip gibi dümdüz bir kanalın sakin sularına bıraktı. Kanalın sonunda, Uruk'un surları ve tapınağı, tıpkı koca bir döner mührün koyu sarı yüzündeki bir tasvir gibi yemyeşil bahçelerden masmavi göğe yükseliyordu.

Gılgameş hayranlıkla doğruldu. Bu, hayallerindeki o kadim, olağanüstü ve eşsiz şehirdi. Öylesine etkilenmişti ki kolundan kır-

mızı su damladığını uzun süre fark edemedi. Gördüğündeyse ilk anda onu kan zannetti.

"Bu da ne?" diye sordu şaşkınlıkla. Aynı anda kayığın da macun kıvamında turuncu renkli balçığın içinde yüzdüğünü gördü.

"Anlamadın mı?" diye sordu Bara hayretle. Gılgameş hayır anlamında başını salladı.

"Kralın yaptırdığı kanalın çıkışındayız" diye açıkladı kız. "Kuzeyden buraya, Uruk'a gelir, şehrin bir bölümünü besler ve tuğla imalathanelerinin önünden geçer. Suyu koyulaştırıp kan gibi kırmızıya boyayan, şu batıdaki sahradan getirilen kırmızı topraktır!"

"Gerçek kan değil mi yani?" diye şüpheyle sordu Gılgameş.

"Hayır, seni aptal kahraman!" diyerek güldü kız. "Gerçek kan değil... Ne insan, ne de hayvan kanı..."

Kız Uruk'un şehre hakim kat kat tapınağını işaret etti. Yerden tıpkı bir dağ gibi yükselen muazzam ziggurat, ilk bakışta Kiş'in çok katlı tapınağını andırıyordu. İlk iki katın ikisi de tehditkâr bir atmosfer yaratan siyaha, onların üstündeki kat yakın zamanda parlak kırmızıya boyanmış görünüyordu. Gılgameş, tapınağın en üstteki maviye boyanmış katını gördü. Bu kat, Kiş'teki tapınağın son katından daha küçüktü ve altın yaldızlı kubbesiyle daha ziyade bir eve benziyordu. Ama tek fark bu değildi. Gılgameş daha dikkatli bakınca, birden, alttaki katların hepsinde bahçeler kurulmuş olduğunu fark etti. Alabildiğine meyveyle yüklü dalları katların kenarlarından sarkan ağaçları ve fundalıklarıyla, zümrüt gibi parlayan bahçeler...

"İnanılmaz!" diye mırıldandı Gılgameş hayranlıkla. "Şimdi burada kral ve baş rahip olmak vardı!"

Gılgameş, bu bereket fışkıran geniş topraklara baktı. Tarlalar batıdaki kum tepelerine kadar uzanıyor, güneyde ve kuzeyde bereketin ucu bucağı görünmüyordu. Ve doğuda, Buranum'un kollarından ve kanallardan oluşan sulama ağı yemyeşil tarlaları, bağ evlerini ve palmiye öbeklerini çepeçevre kuşatıyordu.

Geldikleri yola dönüp bakınca koca gövdesi sarsıldı. Birdenbire kendisinin yolculuğa başladığı kelegi fark etmişti. Aralarında elli sal uzunluğunda bir mesafe bile yoktu.

Bara *Namtara*'yı kendi kayıklarına doğru sertçe itti.

"Çabuk... Beni gördüler!"

Küçük kayığın içine tüm ağırlığıyla öyle bir bindi ki kayık yarı yarıya suyla doldu. Seri bir hareketle kürekleri kavradı.

"Kim, Gılgameş? Kim gördü seni? Uruklular mı?"

"Hayır, bizimkiler" diye cevap verdi Gılgameş. Zabardi Banuga ve Meşe'den niçin Uruk'a doğru kaçtığını kendi kendine açıklayamıyordu.

"Uruk surlarına yüz seksen ip kaldı!" diye bağırdı astronomik ve coğrafi hesaplardan sorumlu sangamah.

Kral Mebaragesi uzun bir uykudan uyanmışa benziyordu. Bir süredir kaskatı ve hareketsiz duran yüzüne kan gelmişti. O iri, özel yağlar damlatılmışçasına canlı gözlerinde kendisi gibi tembelleşen güneş tanrısının sıcak parlaklığı yansıyordu.

"Törene başlayalım mı?"

Kiş'in kralı ve baş rahibi derin bir soluk aldı. Parmaklarını iki tarağın dişleri gibi iç içe geçirerek büktü ve parmak eklemleri çatırdayıncaya kadar ellerini esnetti. Sonra ellerini birkaç kez açıp kapadı.

"Uruklular şimdiye kadar bizden saklandıklarından yüreklerini korku kaplamış! Öyleyse başlayın da Kiş'in onları korumaya geldiğini görsünler!"

Oturduğu minderli sedirden kalktı ve ağır adımlarla teknesinin ön tarafı yükseltilmiş güvertesinin ortasındaki üstü örtülü tahtına yöneldi. Geniş nehirde yalnızca çok az sayıda kayık kralın gemisine refakat etmişti, ama şimdi donanmayı korunaklı kanallardan ve Buranum'un civardaki kollarından çağırıp yeniden toplama zamanıydı.

İki guru kralın tahtını örten yumuşak örtüyü çekip aldılar. Tahtın üstündeki mindere hoş kokulu esanslar serptiler; diğer iki kişi Mebaragesi'nin uzun, kırmızı kraliyet kaftanını, altı rahip de kralın kılıcını, kalkanını, savaş kemerini, altın ve değerli taşlarla bezeli deriden göğüs zırhını getirdiler.

Ortadaki gemiye devasa kösler yerleştirilmişti.

"Kiş sancaklarını ve kutsal armalı yelkenleri açın!" diye bağırdı kraliyet gemisinden sorumlu *Urigallu. Şublugal* savaşçıları, özgür muşkenular ve çok çeşitli derecelerde kölelerden oluşan mürettebat, defalarca provası yapılmış bir düzende hareket ediyor, her biri ne yapması gerektiğini tüm ayrıntılarıyla biliyordu. Muazzam gemi yüzen bir ziggurata dönüştü. Geniş örtüler, renkli hasırlar ve önceden kamış ve pişmiş balçıktan hazırlanmış dekor, Kiş'in asıl tapınak binasının katlarını temsil ediyordu. *Gurula*r kralı giydirirken dört yüksek rahip tahtın sağına ve soluna dizildiler. Mebaragesi tahtına oturdu ve topuksuz sandaletli ayaklarını bakır süslemeli kamıştan yapılmış bir taburenin üzerine koydu.

*Urigallu*lar tahtın etrafına toplandılar. İlkin usul usul dövülen dev kösler, sonradan coştukça coştu. Kral ve baş rahip, kendi heykelinin en göz alıcı biçimde süslenmiş haline dönüştü. Başındaki sivri tepeli tacı ve alnındaki altın işlemeli parlak şerit, üstündeki kırmızı kaftana ve altın kaplama silahlarına yakışıyordu. Uzun bukleler halinde kıvrılmış saçları ve sakalları omuzlarına dökülüyordu.

Davullar derinden derine tınlıyor, kamış kayıklar, guffalar ve kelegler, kıyıdaki çalılıkların ardından ve Uruklıların yetiştirdikleri bağların arasından ağır ağır çıkıp büyük nehre geri dönüyordu. Kraliyet gemisinin iki yanına yerleşmiş çok sayıda dubsar, kralın şimdi yeniden birleşen donanmasını kaydediyorlardı. Bir yandan güneye doğru hareket ederken bir yandan da kayıkları ve adamları tek tek saydılar.

"Uruk'u ne zaman göreceğim?" diye sordu kral sabırsızlanarak.

"Önümüzde iki dönemeç daha var" diye cevap verdi o esnada elinde kartları ve mahrem kil tabletleriyle tahtın yanı başında dikilen müneccim rahip. Bakır bir kazana otlar attı, arkasına döndü ve demin kesilmiş kurbanlık bir koyunun iç organlarını eline aldı. Sivri uçlu bir çubuğu defalarca hayvanın karaciğerine batırdı.

Rahiplerden biri, krala altın telden yapılmış bir kafesle ucunda siyah bir inci bulunan bir iğne uzattı.

"Son kehanet, efendim!" diye fısıldadı.

Mebaragesi gözlerini yumdu. Başını kaldırdı, dua etmek için ellerini birleştirdi. Davullar susmuştu. Bir rahip Mebaragesi'nin du-

daklarına toprak bir kupa değdirdi. Kral gözlerini açmadan, kurban edilen koyundan akan ilk kan damlalarının karıştırıldığı şaraptan küçük bir yudum aldı.

"Şimdi de... güvercini!" diye fısıldadı müneccim. Mebaragesi kafesin içine elini soktu, beyaz güvercini avuçlayıp dışarı çıkardı, sol eline aldı. Gözleri hâlâ kapalıydı. Davulların başındaki rahipler kısa ve ritmik bir tonda, gerilimi tırmandıran bir melodi çaldılar. Bu boğuk ve aynı zamanda ikaz edici tınlama, diğer gemi ve kayıklardaki herkesi susturdu. Kadınlar ve zanaatkârlar diz üstü çökerken yalnızca şublugal savaşçıları teknelerinin küpeştelerinde olanca azametleriyle dimdik durdular.

Kraliyet gemisinin pruvasında bir rahibe kamıştan bir kaval çalmaya başladı. Ezgi sadeydi. Rahibe beş nota deliğini, tıpkı gökyüzüne tırmanan bir merdiven gibi kullanıyordu. Sürekli tekrar edilen yakaran ezgiler sanki görünmeyen tanrıların katına yükseliyormuş gibi geldi: Tanrıların duyması için on iki defa dile getirilen on iki dilek.

Çalınan ezgi biter bitmez Kral Mebaragesi gözlerini açmadan elindeki iğneyi güvercinin gırtlağına sapladı. Kaval ve davul sesleri kesildi. Yaşama içgüdüsüyle can çekişen güvercin kralın elinden havalandı. Havada birkaç kez kanat çırptı, sonra külçe gibi yere düştü... Kraliyet gemisinin günbatısındaki yuvarlak çıkıntısının yalnızca bir karış uzağına.

"Ey tanrılar, şükürler olsun!" diye haykırdı en yüksek ensi. "Kralımız hakkındaki kehanet gerçekleşti. Barış güvercini gemiye geri düştü!"

Yanaşık düzende yüzen gemilerdeki erkekler ve kadınlar, zanaatkârlar ve savaşçılar kehaneti gönül rahatlığıyla tasdik ettiler.

"Hepimiz gördük... Hepimiz gördük!"

"Evet, herkes gördü!"

"Güvercin kralın gemisine düştü!" diye bağırdı kralın maiyeti hep bir ağızdan. Sonra lirler, harplar, tefler ve ziller ahenkle çalınmaya başladı. Kraliyet gemisindeki dev kösler tempoyu ayarlıyordu.

"Şimdi geldiğimizi duysunlar!" diye bağırdı kral, birdenbire ayağa kalktı. Kırmızı kaftanını sırtından çıkarıp attı. Göğsündeki

dokuz altın kabaralı deri zırhı güneş ışığıyla parladı. Mebaragesi rüzgârların estiği dört yönü, kılıcıyla arka arkaya gösterdi. İlkin soğuk dağ rüzgânının estiği kuzeydoğuyu, sonra bulutlan getiren rüzgârın estiği güneydoğuyu, fırtınaların geldiği güneybatıyı ve en sonunda, yumuşak rüzgârın estiği kuzeybatıyı.

"İşte Uruk!" diye bağırdı biraz öne açılmış yelkenliden bir kayıkçı. Yelkenlinin baş tarafında eğimle yükselen direğin neredeyse en ucuna tırmanmıştı.

"Tanrı *Utu*, batıdaki çölle yeraltının arasındaki çizgiye gelir gelmez karaya çıkıyoruz!" diye bağırdı Kiş kralı ve baş rahibi, gürültünün ortasında. Mebaragesi, ordusunun gittikçe coşan tezahüratının tadını çıkarıyordu. Binlerce gırtlaktan çıkan savaş ve zafer naraları tıpkı bir fırtına gibi göğe yükseliyordu. Mebaragesi elinde olmadan kollarını kaldırdı. Kaskatı ve heybetli görünen yüzünde tek bir kas hareket etmiyordu. Sadece bir kez, bağıranların sesleri çatallaşmaya başlayıp soluklanma ihtiyacı hissettiklerinde, gözbebekleri kıpırdadı. "Çadınmı şehrin on iki ip kuzeyine kurun!"

Rahipler şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. Baş rahibin dediğini doğru anlayıp anlamadıklarına karar veremediler.

"Ama..." diye söze başladı Kiş'in en önde gelen ensilerinden biri. Diliyle, düşüncesiyle Mebaragesi'nin emrine amadeydi. Hele böyle savaş zamanlarında, baş rahip olan kralın her sözü bir emir, değiştirilemez kanundu. Ve yalnızca o izin verirse, rahipler ve danışmanlar söz isteyebilirlerdi. Mebaragesi başını kaldırdı ve alt dudağını büktü. *Ensi*nin susmasına bu bile yetmişti.

"Onları itaat altına almaya korkmadan geldiğimi Uruklular görsünler!" dedi kral gururla.

Gılgameş dikkatlice tırmandı. Surların üst kenanna yaklaşmıştı ki gözü gevremiş tuğlalara takıldı. Oluk ve yarıklarını parmaklarıyla yokladı. Çok uzun zaman önce biçim verilmiş tuğlaların kenarları kolayca kırılıyordu. Burada Uruk'un surlarını un ufak etmek için değil kılıç, bir kamış parçası bile gerekmezdi.

Düşmanın Kral Mebaragesi'nin ordusuna karşı, korunmak için aldığı tek önlem, çektiği tek set bu duvar mıydı?

Gılgameş birdenbire hayallerinin yıkıldığını hissetti. Nedenini bilmiyordu, ama çok daha fazlasını ummuştu; daha fazla tehlike ve daha fazla direniş, sakin şehirde daha fazla macera ve daha fazla gürültü. Başını bir karış daha yukarı kaldırdı.

Uruk panik içinde terk edilmişçesine ıssız görünüyordu. *İnsanlara ayrılmış yolla*rın bazıları ona Kiş'ten bildiği, evlerin arasındaki dar sokakları hatırlattı. Geniş olan diğer yollar tufandan önceki çağlarda yapılmışa benziyordu. Bunlar kısaydı ama Kiş'tekilerden daha genişti. İster istemez burada birden fazla *tanrılara ayrılmış yollar* olması gerektiği geldi aklına.

İçinde tuhaf bir huzursuzluk hissetti. Yeni geldiği bu şehir ona yabancıydı, ama o an ruhunun derinliklerinden gelen ses, uzun yolculuk boyunca yaşadıklarından daha fazla karıştırıyordu aklını. Ne olduğunu bilmiyordu ama bu birkaç saniye içinde, bütün bunları geçmişte bir kez daha gördüğü hissine kapıldı.

"Ne görüyorsun?"

Arattalı kızın sesi başka bir dünyadan geliyor gibiydi. Gılgameş belli belirsiz ürperip titredi. Gözlerini kırpıştırarak dikkatini yeniden yabancı şehrin binalarına ve sokaklarına verdi. Neredeyse akşam ayininin vakti gelmiş olmasına rağmen tapınağın önündeki kürsülerde yakılması gereken ateşleri bile göremedi. Uyuşuk görünüşlü birkaç kümes hayvanı eşeledikleri çukurlarda, başlarını tüylerinin altına gömmüş uyuyordu. Şehrin güneyindeki tahkimat hattında, yıkıldıktan sonra özensizce onarılmış bir duvar dibinde, genç bir domuz gölgelerde geziniyordu. Dosdoğru yürümüyordu da yağlı ve buruşuk gövdesiyle evlerin tozlu duvarlarına sürtüne sürtüne yürüyordu. Tedirgin bir homurtu çıkararak duvar yıkıntılarının dibinde durup yukarıdaki Gılgameş'e doğru baktı.

"Bu şehirde yalnız siz mi varsınız?" diye sordu Gılgameş sessizce. "Sen ve şu kümes hayvanları?"

Cevap beklemiyordu. Kiş'te domuzlar ve eşekler insanların sorularına cevap vermezdi. Şukallituda yine de hayvanların bir şeyler anladığını söyleyip dururdu. Acaba haklı olabilir miydi? O an Gılgameş'in ona inanası geldi. Eski çağlarda çiçekler, taşlar çölün

kumları, nehrin suyu ve gökyüzündeki bulutlar insanlarla konuşurmuş. Gılgameş dudaklarını büzüp "nuk, nuk" dedi usulca.

Keyfi kaçan domuz geriye döndü. Eşeledikleri yerde yatan birkaç kümes hayvanının üstüne doğru koşturarak onları ürkütüp kaçırdı ve duvarlara sürtüne sürtüne bir köşeyi dönerek gözden kayboldu.

Gılgameş sessizliğe bürünmüş evlerin üstünden boş sokaklara bir daha baktı. Böylesi bir ölüm sessizliğini beklemiyordu. Akşama dönen günün sıcağında, kanallardaki durgun sular bile zerrece kımıldamıyordu.

"Sana çok kolay olacağını söylemiştim" diye fısıldadı altındaki Bara *Namtar*a. Kız duvarın geri kalan harap olmuş kısmını tırmandı. Açık havada kurutulmuş tuğlalar kızın çıplak ayaklarının altında parçalandı, un ufak oldu.

"Bir şehir nasıl böyle özensizce tahkim edilmiş olabilir?" diye sordu Gılgameş kız yanına gelince. Kız yalnızca güldü ve duvarın çıkıntısına kadar tırmanmayı sürdürdü. Gılgameş onun ardından aynı yere çıktı. Elinin içiyle bir sıra tuğlayı sıyırdı. Tuğlalar yine un ufak oldu, yalnızca gevremiş birkaç topak aşağı düştü.

"Uruklular duvar örmekten pek anlamazlar" dedi Bara. "Tarlalarda ve sulama kanallarında çalışmayı yeğlerler."

"Oralarda da kimseyi görmedik ki!"

Kız ondan biraz yüksekte, ayakta duruyordu.

"Kalabalık bir ordunun yaşadığın şehrin üstüne yürümekte olduğunu bilsen, sen bahçelerde çalışır mıydın?"

"Hayır, ama en azından gözcüler gönderir, bekçiler dikerdim. Bütün adamlarımı toplar, surların zayıflamış yerlerini kirişlerle sağlamlaştırırdım."

"Uruklıların bunu çoktan yapmadığını nereden biliyorsun?" diye sordu kız. Gılgameş biraz daha yükseğe tırmandı. Şimdi şehrin yarısını görebiliyordu. Bakımsız kalmış surların iç tarafında kalan evlerin çoğu, bükülüp iç içe geçirilmiş kamışlarla yarım fıçı şekli verilmiş damlarla örtülmüştü. Damların kimileri nehirden getirilmiş balçıkla sıvanmış, diğerleriniyse desenli boyanmış düz yelken gibi hasırlar örtüyordu.

Gılgameş sokakların ve yolların akışını hafızasına kaydetmeye çalıştı. Sıralanmış evlerin dizileri arasındaki mesafe şehir merkezine doğru hafif bir meyille çıkıldıkça genişliyordu. Muhtelif renklere boyanmış evler daha bakımlı ve cıvıl cıvıl görünüyordu, irili ufaklı mabetler bölgesi civarındaki evler, tepelerinde birbirine bağlanmış kamış demetleriyle bezenmişti.

"*İnanna*'nın şehri!" dedi Gılgameş. "Her yerde onun mührünü görüyorum!"

Bara yüzünü ona döndü. "Bükülüp karşılıklı yerleştirilmiş kamış demetlerini mi kastediyorsun?"

Gılgameş evet anlamında başını salladı.

"Bunun şehir tanrıçasıyla ilgisi yok" dedi Bara dudak bükerek. "Bu biçimde inşa edilen evler daha kullanışlıdır. Kamış demetleri yere gömülüp uçları tepede birbirine bağlandığında evlerin damı yüksek olur."

"Şehrin çevresindeki surları da aynı tarzda güçlendirebilirlerdi!" dedi Gılgameş azarlarcasına.

Kız başını iki yana salladı ve Gılgameş'in elini tuttu. Surların yakınlarındaki ahırlardan hayvanların gürültüleri yükseldi. "Gel hadi!" dedi sabırsızca. "Urukluların çoğu surların kuzey tarafında kuşatmaya gelenleri gözetliyor olabilir. Evlerine geri döndüklerinde bizi görmeleri ihtimalini göze alamayız."

Öteki eliyle şehrin ortasında her şeye tepeden bakan kat kat tapınağı gösterdi.

"Evler ve kulübeler bize yalnızca geçici bir koruma sağlar. Eğer Kral Mebaragesi Uruk'u aç bırakarak teslim olmaya zorlarsa, saldırıya geçmesi haftalar alabilir. Kuşatma sürdüğü müddetçe de sadece zigguratın çevresindeki bölgenin karmaşasında gizlenebiliriz; küçük mabetlerde, ensilerin konaklarında ve rahiplerin ambarlarında!"

Gılgameş Aratta'dan gelen kızı şaşkınlıkla süzdü.

"Ben hemen saldırıya geçeceğimizi düşünmüştüm... Surlar bu haldeyken!"

"Ah Gılgameş!" diyerek içini çekti kız, güldü. "Seni tanıyalı daha bir gece oldu, ama bir çocuk gibi saf olabiliyorsun!" Kız bir an

durup kulak kabarttı. Şehir surlarının dibindeki fakir görünüşlü evlerden birinin arkasından hafif bir ses yaklaşıyordu.

"O da ne?" diye sordu Gılgameş ve nefesini tuttu.

"Galiba bir iginuduk..."

"Bir âmâ mı?" diye sordu Gılgameş şaşkınca.

"Bu hastalık Uruklulara birdenbire musallat oldu" dedi kız evet anlamında başını sallayarak. "Baharda Kiş'ten gelen bir gugnum, hastalığı şehre taşımış. Rahipler kralın bu hastalıklı elçisini hemen öldürttüler ama artık çok geçti. Hastalığını pek çok adama, kadına ve çocuğa bulaştırmıştı... Şu gelen ihtiyara da..."

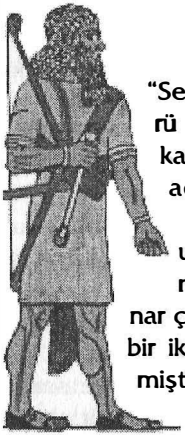
"Buna inanmıyorum!" diyerek karşı çıktı Gılgameş.

Kız ona baktı ve onun başını iki elinin arasına aldı.

"Ah Gılgameş! Hile ve desiseden hâlâ haberin yok, oysa bir savaşın sonucu her zaman açık arazide tayin edilmez. Bir pusudan ayaklarına kement atılırken, demir bir kılıcın bile sana faydası dokunmaz. Yalnızca gördüklerine ve duyduklarına göre hüküm verme. Gök kubbenin tabakalarıyla yerin altı arasında, tapınakların bilgeleri ve ermişlerinin bile bilemediği o kadar çok şey var ki!"

"Sen kimsin ki benimle böyle konuşabiliyorsun?" diye sordu Gılgameş hayretle. Kızın açık renkli ve derin gözlerinde bir cevap arıyordu. Ama o sadece gülümsedi, sonra da Gılgameş'i öptü.

Uruk'ta

"Sedir ormanları canavarı *Humbaba* aşkına!" diye küfrü bastı Demirci Meşe. "Bu çifte kumruları daha ne kadar seyredeceğiz? Neredeyse gece oldu, biz bir adım bile ilerleyemedik!"

"Kollarımda bir kadın olsaydı, ben de Uruk'u hiç umursamazdım!" dedi Zabardi Banuga sırıtarak. Bir nar ağacının gölgesine çökmüş, birkaç taze ve tatlı nar çekirdeği çiğniyordu. Yaprakların arasına gizlenmiş bir iki meyve bulmak için uzun süre aramaları gerekmişti. Görünen o ki Uruklu bahçıvanlar hasat zamanında titiz çalışmışlardı.

"Onları yakalayıp kralın ordusuna geri teslim etmeliydik gibime geliyor" dedi kayıkçı düşünceli bir tavırla.

"Salı yakında bir yere bağlamalıydık" dedi Meşe ve bir palmiye ağacının gövdesine yaslandı. "Şimdi ya Gılgameş'le dönebiliriz, ya da hiç!"

"Bahçıvanın şehre hangi yoldan gireceği belli değil."

"Tabi, tabi, tabi!" dedi Meşe kayıkçıyı başından savarcasına. "Kiş'in en yüksek rahiplerinin mührünü taşıyan bir planı yanında taşıdığını biliyoruz... Tanrının vekili Mebaragesi'nin bile hakkında hiçbir şey bilmediği bir plan."

Mamagal'in benzi attı. Kuşağındaki kamasına el attı. Bir adım geriye sıçradı ve demirciyi kollayan bakışlarla süzdü.

"Ne... Başka ne biliyorsunuz?" diye çıkıştı sıkıntıyla. Meşe başını iki yana sallayıp safça güldü.

"Hiç... Kiş'te kalan rahiplerin eşek şehri kralının kahramanca

ölümünden dolayı uzun süre kederlenmeyeceklerine dair söylenti haricinde hiç. Bilgelerin kimileri kendi aralarında belki de baş rahipliğin krallıktan ayrılması gerektiği..."

"Olmaz öyle şey!"

"Bu suçtur!" diyerek yutkundu Zabardi dehşetle.

"Tam tersine!" dedi Meşe düşünceli bir edayla. "Agga gibi genç bir kral şehir ve toprakla ilgilenirken yeni seçilecek bir baş rahip de gecesini gündüzünü tanrılara tapınmaya ve ayinlere adayabilir!"

Mamagal kamasının topuzunu bıraktı. Kaçamak bakışlarla etrafına göz gezdirdi. "Bir demirciden beklenenden fazlasını işitmişsin" dedi sonra.

"Artık pek iyi işitemez oldum" diyerek güldü Meşe. "Ama rahiplerin tek kelime etmeden fırıldak gibi dönen gözlerini de görürüm." Yediği narın posasını tükürdü. "İşte bu yüzden Gılgameş'in yakınında kalacağım. Bunu bana Agga emretti. Şimdi isterse kral, isterse seçilmiş baş rahip olsun!"

"Anlaşıldı!" diyerek başını salladı Zabardi. "Gılgameş ve bu tapınak yosması savaşmadan şehre girebiliyorlarsa bunu biz de becerebilmeliyiz! Hattâ geceleyin kapıları bile açabiliriz!"

"Hayır!" dedi Mamagal sertçe. "Eğer buna yeltenirsek, savaşın ilahî kurallarına ve kralımızın bütün planlarına karşı gelmiş oluruz! Şartlar yerine getirilmeden hiç kimse harekete geçemez!"

Meşe gülüverdi. Her iki yol arkadaşını düşünceli bakışlarla süzdü. "Gılgameş kural nedir bilmez" dedi. "Delikanlı şimdiye kadar sıradan bir bahçıvandı, savaşçı değil."

"Peki, ya yosma onun aklını çelerse?" diye sordu Mamagal.

"O zaman, o yosma, ya Gılgameş'i kullanarak Kral Mebaragesi ve ordusunu bir uğursuzlukla yıldırmak amacıyla Uruklu rahipler tarafından görevlendirilmiş bir cadı ya da..."

"Ya da ne?" diye sordu Zabardi Banuga.

"Uruk'tan nefret eden biri... belki bir köle... geçtiğimiz yıllarda Uruk'la savaşmış şehirlerin herhangi birinden!" dedi Meşe düşünceli bir tavırla.

Zabardi Banuga bir zakkum ağacının dallarını kenara eğdi.

"Hâlâ duvarın içindeki oyuktalar!" diyerek dalları yavaşça bıraktı. Yere oturdu. "Korkarım gece uzun olacak. Hava yeterince karardığında beni uyandırın!"

"Burada kesinlikle uyuyamazsın!" dedi Mamagal.

"Her zaman ve her yerde uyurum. Ve şimdi uyuyacağım... Rahibin mühürlediği planı yanında taşısan bile!"

Zabardi gözlerini kapayıp birkaç nar çekirdeği tükürdü.

"Bırak onu!" dedi Demirci Meşe. "Hava kararır kararmaz, Gılgameş'le kızı şehre kadar takip ederiz. Uruklular bizi bir kez tuzağa düşürdüler. Bir dahaki sefere neyi deneyeceklerini öğreniriz belki."

"Sen şublugal komutanı olmalıymışsın!" dedi Mamagal sırıtarak. Meşe darmadağınık sakalını sıvazladı.

"Ben silah ustasıyım, öyle de kalacağım" diye karşılık verdi.

Karanlık, doğudaki dağlardan itibaren iki büyük nehrin arasındaki topraklara çökünce; ahırlarda, evlerde ve her yerde hayvanlar sessizliğe bürününce ve akşam yıldızı koyu mavi rengini hâlâ koruyan gökyüzünde parlayarak yanıp sönünce Uruk halkı da tepe üstünde kurulmuş şehre geri döndü. Yorgun eşekleri ve geviş getiren sığırların çektiği koca tekerlekli boş kağnıları yoldaki izleri takip ederek tangır tungur sürüyorlardı.

Gün boyunca tarla ve bahçelerdeki kuyuları tuzla doldurmuş, kanallardaki su çarklarını, bentlerin kapaklarını tahrip etmiş ve büyük Buranum'un bütün kollarında suyun içine kokmuş hayvan leşleri atıp katran dökerek içilmez hale getirmişlerdi.

Erkekler, kadınlar ve çocuklar bitkin görünüyorlardı. Büyük davullarıyla saatler boyunca hafif vuruşlarla çalışma ritmini belirleyen aşağı dereceden rahiplerin bile kollarını kaldıracak mecali kalmamıştı. Sanki bütün şehir sayısız uzuvlu bir hayvana dönüşmüş de yorgun argın evine doğru sürünüyordu.

Evlerine dönenler şehir kapılarından omuz omuza geçerken birbirleriyle konuşmuyorlardı. Sadece birkaç delikanlı ve kız kendilerini tutmaya çalışarak gülüyor, kimileri de eşek şehrinden gelen düşmanlarına günlerini göstereceklerini söyleyip övünüyorlardı.

"Susuzluğa karşı hiçbir silahınızın gücü yetmez!" diye bağırdı genç ve kuvvetli bir arabacı. Diğerleri çevresine duvar çekilmiş mahallenin ilk kuyusunun başında durdular. Burada bekleyenler uzun bir kuyruk oluşturmuştu. Kuyudan çekilen tatlı ve taze suyla yavaş yavaş hepsinin içme suyu ihtiyacı karşılanıyordu.

"Eğer sulan biterse, bira ve şarapla sarhoş olup daha da azıtırlar!" dedi narin yapılı esmer kız iri gözlerini açarak. Bu, Marangoz Ugnim'in kızı Nanşe'ydi. Ayağında sandalet yoktu. Ağartılmış ketenden gösterişsiz elbisesi dizlerine kadar iniyordu. Tunçtan bir çengelli iğneyle sağ omzu üzerine tutturulmuştu. Sol omzu ve olgun bir narın yarısını andıran zarif sol göğsü açıktaydı.

"İyi ya! Yere yuvarlanıncaya kadar içsinler!" diyerek güldü delikanlı, babasıyla değil de şehir içinde başka bir marangozun yanında çalışıyordu. "Ama böyle büyük bir ordu her gün ne kadar bira ve şaraba ihtiyaç duyar?"

"Ben onca zavallı hayvanı düşünüyorum" dedi Nanşe. "Eşekler, domuzlar, koyunlar ve keçiler ne içecekler?"

"Bizim hayvanların hepsi şehirdeki ahırlarda."

"Ama onlarınki değil!" dedi Nanşe.

"Yoksa düşmanlarımıza acıyor musun?"

"Beni anlamıyorsun" dedi Ugnim'in kızı. Diğerleri gülmekle yetindiler.

"Savaş savaştır!" dedi kısa boylu, tıknaz bir dokumacı çırağı. Yüzünde o pis hastalıktan kalma yara izleri vardı. Su testisini dudaklarına dayadı, güneşte yanmış çıplak göğsüne dökülünceye kadar sudan içti. "Susuzluk!" diyerek soluklandı. "Kuşatmaya gelenlerin hepsi susuzluktan kavrulacak!"

"Vay o akılsızların haline ki Uruk'ta iktidar ve ganimet umuyorlar!" dedi oradan geçen rahiplerin sonuncusu. Davulunu bodur bir eşeğin sırtına bağlamıştı.

"Buyurun, için!" dedi Nanşe elindeki testiyi ona uzatarak. *Sangamah* kuru kuru yutkundu. İştahla testiye baktı, ilkin tereddüt etti, sonra testiyi aldı.

"Tanrılar günahımızı bağışlasın!" diyebildi güçlükle. "... ve Bilgeler Meclisi'ne tavsiyelerde bulunan yüce Ninsun'un yardımcısı

olsun, çünkü yakında burada da tatlı su kalmayacak! O zaman biz de sadece şarap veya iksir içeceğiz!"

"Tatlı su kalmayacak mı?" diye dehşetle sordu Nanşe. "Ama buradaki kuyu tuzlanmadı ki..."

"Evet, tatlı su kalmayacak" diye yineledi rahip. "Önümüzdeki günlerde hayvanlar bile kendi sütleri ve iksirle yetinmek zorunda kalacaklar!"

"Niye ki?" diye bağırdı genç arabacı.

"Çünkü her şey birbirine bağlı" dedi rahip. "Şehrin etrafındaki kuyulara ve kanallara döktüğümüz tuz ve katran, bu gece veya yarın sabahtan itibaren yerin altındaki gizli yollardan geçerek kendi kuyulanmızı zehirleyecek!"

Nanşe başını şüpheyle iki yana salladı. Rahibin kehaneti inanılır gibi değildi.

Bara *Namtar*a ve Gılgameş şehrin güney surlarının içinde saklandıkları yerden çıkmaya cesaret etmek için epeyce beklediler.

"Rahipler gece ayinine başlayınca, artık kimse bize dikkat etmez" dedi Bara Gılgameş'e. Aratta'dan gelen kızın zekâsına gizliden gizliye hayranlık duyuyordu. Kız ondan çok daha fazla şey biliyor ve olayların arasındaki kırk yıl düşünse aklına gelmeyecek bağlantıları görebiliyordu.

"Bütün bunları tapınaklarda mı öğrendin?" diye sordu Gılgameş. Kız onu kolundan tuttu ve sessizce güldü.

"Burası yüzyıllardır çok değişmedi" dedi kız. "Güneyde, bir günlük mesafedeki Eridu, büyük Buranum'un kıyısındaki ilk şehirdi. Uruk da yeni bir şehir sayılmaz. Uzun zaman önce yüce tanrı *Enki*'nin emriyle kurulmuş, eminim bunu zaten biliyorsundur."

"Kiş'ten geliyorum ben, bunu nereden bileyim" diye cevap verdi Gılgameş çekinerek. Yanında oturan kız onu süzdü. Gılgameş ona saatlerdir değişmiş gibi geliyordu. Kanallardaki haline göre, şimdi daha sakin ve daha düşünceliydi.

"Uruk'un nasıl kurulduğunu Kiş'te yaşayanlar bilmez mi?" diye sordu kız inceden alaycı bir ses tonuyla.

Gılgameş yalnızca omuzlarını silkti. "Ben sadece bahçıvandım, mabetlerde oturup geçmişteki olayları anlatan bir rahip değil..."

Kız onu öptü, içini çekti ve kısa bir duraklamanın ardından anlatmaya koyuldu.

"Uzun zaman önce, Sumerlerin kabileleri benim yurdumun da bulunduğu doğudaki dağlardan kalkıp iki büyük nehrin arasındaki bu geniş ovaya geldiklerinde Buranum ve İdigna'nın kıyı şeridinde yerleşmiş yuvarlak kafalı, siyah saçlı, iri gözlü, kısa boylu, tıknaz, avcılık ve balıkçıla geçinen kabileler yaşamaktaymış. Bunlar kulübelerde ve küçük köylerde otururlarmış. Bu kabileler, zeki ve kendilerinden çok daha uzun boylu Sumerlere misafirperver davranmışlar... Çünkü Sumer kelimesi *medeniyet getiren* anlamına geliyormuş."

"Demek birbirinden tamamen farklı iki kavim, o devirde barış içinde yaşamışlar?"

"Hiçbir rivayette savaştan bahsedilmiyor" dedi kız evet anlamında başını sallayarak. "Bu ülkenin ilk sakinleri belki de, Sumerlerin dağlarda tanrılara yakın olduklarına ve onlar tarafından gönderilen elçiler olduklarına inanmışlardır. Eridu şehri kurulmuş ve onunla birlikte, tanrıların şerefine ilk tapınak inşa edilmiş. Ve günün birinde tanrı *Enki*, Eridu'nun kuzeyinde bir günlük mesafede ikinci bir şehir kurmayı arzulamış. Burada önceden düzenli bir şehir var mıymış bilmiyorum ama ilk yerleşenler duvar örmeyi biliyorlarmış. *Enki* teknelerin nehir yukarı yüzmesine izin vermemiş ve diğer tanrılara uçan gemi *Maanna*'yı getirtmiş. Tanrıların gönderdiği bir dümenciyle gelen uçan gemi, Eridu'dan Uruk'a en az üç sefer yapmış."

"Neden o kadar sık gidip gelmiş?" diye sordu Gılgameş şaşırarak.

"Uçan gemi ilk seferde el aletleri ve malzemeyle, bir de her şeyi hazırlamakla görevli muşkenular ve zanaatkârlardan oluşan bir kafileyi yüklenmiş. Uçan gemi ikinci seferde yedek malzeme ve tamamen özgür elli şehirliyi Eridu'dan alıp Uruk'a götürmüş. *Lugal*ler..."

"*Lugal*ler nereden çıktı?" diyerek sözünü kesti Gılgameş. "Şehirliler demiştin, ama lugal kral anlamına geliyor..."

Kız güldü ve onun koluna dokundu.

"O zaman özgür doğmuş her Sumer, büyük insan yani lugal

olarak adlandırılıyormuş. O zamanki Sumerler belki de bugünkülerden çok daha uzun boyluydu."

"Benden de mi?" diye hayretle sordu Gılgameş.

"Evet, senden de" dedi Bara *Namtara* başını sallayarak. Gılgameş alt dudağını diliyle usulca yaladı. Bu konularla ilgili daha önce hiçbir şey duymamıştı. Sırtında hafif ürpertiler gezindiğini hissetti.

"Anlatmaya devam et!" dedi Gılgameş.

"Uçan gemi üçüncü kez Eridu'dan Uruk'a hareket ettiğinde, tannça *İnanna* da güvertedeymiş. Babası *Enki* tarafından Uruk'un yeni efendisi olarak tayin edilmiş. Aslında o önüne konan görevlerden nefret edermiş. İtiraz etmiş, diğer tanrılara yakınmış, ne var ki *Enki*'nin emrini yerine getirmeye mecbur kalmış... ve intikamını daha sonra almış..."

"... *Enki*'den yüz tanrısal ME'yi çalmış!"

"Ve ondan yüz tanrısal ME'yi çalmış" diyerek onayladı Aratta'dan gelen kız. "Hep böyle anlatılır. *İnanna* muhteşem bir törenle karşılanmış. Uruk ahalisi Nigulla Kapısı önünde geniş bir meydanı temizleyip hazırlamış, orayı taze yeşilliklerle süslemiş ve uçan gemi nehirden çok uzaktaki meydana inerken sevinç gösterilerinde bulunmuş. Ama *İnanna* ona bağlılıklarını bildirmelerine gerek görmemiş. Hırsından ME'yi gelişigüzel dağıtmış: Güzel sanatları, müziği ve şairliği, aynı şekilde kadınlık gururunu, kıskançlığı, nefreti, rahiplik görevlerini ve korkuyu, cesareti, barışseverliği ve tabiata saygıyı, yalanı ve gerçeği arama arzusunu, tıpkı şimdi yalnızca tanrılann hâlâ bilebildiği pek çok şeyi unutmayı olduğu gibi, hafızayı da..."

Gılgameş daha da kapanmıştı içine. Soru soruncaya kadar epeyce zaman geçti. "Tanrılar... nereden gelmişler?"

Kız yukarıyı gösterdi. "Belki de geri döndükleri o yıldızlardan."

"Ya Sumerler?"

"*Meluha* ülkesinden."

"Orası nerede?"

"Doğudaki dağlık ülkenin ötesindeki dağların ardında."

"Peki, yok olduğumuzda nereye gittiğimizi biliyor musun?"

"Çoğu yer altındaki dünyaya gider, bazıları da 'Mutlu İnsanların Adası' dediğiniz *Dilmun*'a kadar ulaşırlar, tanrıların ölümsüzlük bahşettikleri o adama hizmet etmek için."

"Ziusudra'yı mı kastediyorsun?"

Kız evet anlamında başını salladı. Gılgameş kızın ellerini avuçlarına aldı, onları şefkatle okşadı. "Daha önce bilmediğim çok şey anlattın bana" dedi Gılgameş. Yıldızların altında kızın gözleri parladı. Gılgameş, üzerine doğru eğilip onu öptü. Kızın gündüzün sıcağında ısınmış kolları Gılgameş'in çıplak gövdesine dolandı, parmaklan sırtını okşadı. Gılgameş'in kâh vahşi kâh yumuşak öpücüklerine hemen aynı şekilde karşılık verdi.

"Çok çabuk öğreniyorsun!" dedi nefes nefese Gılgameş onu bırakınca. Bir an tereddüt etti. "Unutma ki bir kadın bir erkekten daha farklı hisseder..."

"Çok mu serttim?" diye sordu Gılgameş hemen.

"Hayır" diye cevap verdi kız başını sallayarak. "Ama bir kadın öyle şeyler görür ki siz erkeklerde onu görecek göz yoktur. Biz bitkiler gibi duyarlıyız, anlarsın ya!"

"Anladım" dedi Gılgameş, yine Şukallituda'yı anmadan edemedi. "Bitkilerin de ruhu olduğuna inanıyor musun?"

"Her şeyin bir ruhu vardır, çünkü her şey aynı fikrin ürünüdür."

"Kumların ve taşların da mı?"

"Evet."

"Nehirlerin, dağların?"

"Evet."

"Bulutların ve kasırganın?"

"Evet."

"Sevincin ve korkunun?"

Kız afallamış bir halde ona baktı. Sonra güldü.

"Hayır, Gılgameş... Bu soruyla beni sınamaya kalkma! Sevinç ve korkunun, aşk ve nefretin ruhu olmaz! Kendileri zaten o büyük ve sonsuz ruhun yüz ilahî *ME* vasıtasıyla bize verilen birer parçasıdır..."

Gılgameş şehrin çoktan kararmış sokaklarına baktı.

"*ME* olmadan nasıl yaşamışlar? *İnanna* o suçu işlemeden önce

yeryüzünde yaşayan insanlar... Hayvanlar gibi mi... Ya da soru sormadan günü gününe mi yaşıyorlarmış?"

"Tabii ki hayır!" diye karşılık verdi Bara *Namtar*a. "İnsanlar yaratıldı yaratılalı ağlayabiliyor, gülebiliyorlarmış. Ölüm karşısında üzülüyor, acı ve acizlik hissediyorlarmış. Asıl fark, galiba ilk zamanlar insanlann kendileriyle tabiat arasındaki farklılığı ayırt edememeleriymiş. Her şey iç içeymiş, anladın mı?"

"Evet" dedi Gılgameş gerinerek.

Kız onu son bir kez öptü. "Gel!" dedi sonra da. "Şehre girme zamanı. Zigguratın yanındaki mabetlerde saklanacağız. Peşimden ayrılma! Bilirim bu şehrin sokaklarını."

Gece, o günün gündüzünden daha gürültülüydü. Duvarlar ve evler hâlâ sıcaktı. Uruk sokaklarında ve yollarında gündüzün açlık ve yorgunluğundan kaynaklanan sessizlik ancak bir mine sürmüştü. Şehir sakinlerinin pek çoğu yemeklerini çabucak yiyip derin uykulara dalmıştı, oysa gözlerine uyku girmeyenler, ileriki günlerde başlarına gelecekleri seziyordu.

Rahipler ve tapınak habercileri evleri tek tek dolaşıyorlardı. Sessizce yeni bir kehanetten bahsederek, "Evinizde ne kadar testi varsa yanınızda getirin!" buyuruyorlardı.

Yüksek tapınağın ve konakların kare biçimli avluları etrafında düzensiz gelişmiş şehrin meydanlarına gitgide daha fazla insan akın etti. Ellerinde güveçler, dar ağızlı uzun testiler ve dikilerek birbirine eklenmiş keçi derilerinden tulumlar vardı.

"Bulduğunuz her kabı kuyu suyuyla doldurun!" diye emrediyordu tapınak idare heyetinin rahipleri alçak sesle. "Ama ileriki günlerde içmeden önce her damla suyu şarapla karıştırın!"

"Ya savaş için önceden hazırladığımız iksir?" diye sordu yaşlı bir yargıç kuşkuyla. Yıllar yılı 'işin içindeki işleri' araştırmasıyla tanınıyordu. Oysa şimdi bir yargıçlık görevine atanamayacak kadar unutkan olmuştu. Diğer birkaç adamla birlikte şehrin batı kapısının dibinde, kamış ve kutsal mozaikle üstü kapatılmış yarıklardan birinin civarında oturuyordu. Çoğu zaman burada yalnızca yaşlılar toplanırdı. Şehrin diğer sakinleri yerdeki bu büyülü yarığa yaklaş-

maya çekinirlerdi, çünkü üstü kapatılmış yarığın derinliklerinde, içine giren herkesin öldüğü ve ölülerin yargılandığı yer altındaki dünyaya açılan *Ganzir* adlı tünelin başladığı söyleniyordu.

"Ben yargıçken bir savaş öncesinde vakit geçirmeden iksir dağıtılırdı" dedi eski yargıç Luabal azarlarcasına. Yine de kupasının ağzına kadar şarap ve suyla doldurulmasına ses çıkarmadı. Meydanın kenarındaki kandillerin ışığında parıldayan pörsümüş elleri titriyordu ama bir damlasını bile dökmüyordu.

"Enmerkar çok hikmetler sahibi bir kral" dedi saçları dibinden kesilmiş, yusyuvarlak kafası gövdesine yapışık bir ihtiyar. Uzun yıllar boyunca kuş avcılarının en iyilerinden biri olarak tanınmıştı.

"O yaşlı ve hepimizden daha fazla görmüş geçirmiş" dedi bir diğeri. "Ama kuyuları zehirlemek acaba nasıl bir hikmetten kaynaklanıyor?"

"Susuzluk, sevgili dostum, susuzluk!" diyerek kikirdedi Aşbal. "Mebaragesi ordusuyla gelmeden önce bütün bağları ve tarlaları hasat ettik. Tabii ki krallar da acıkabilir ama eşek şehrinin kralı bile olsa, su olmadan bu kuşatmayı sonuna kadar devam ettiremez."

"Peki, bizim dayanabileceğimize inanıyor musun?"

"Eğer şarapla bira bedava dağıtılırsa ben uzun süre dayanırım" dedi eski kuşçu Aşbal kikirdeyerek. Diğer adamlar onu onaylarcasına güldüler.

"Kehanetleri unutmayın" dedi Luabal. "Eğer bir kehanet gerçekleşeceğini günü bekliyorsa, akla hayale gelmeyecek tuhaf olaylar ortaya çıkar! Tanrıların, ifritlerin ve çok büyük insanların kudretinden kaynaklanacak o mucizeleri kastediyorum..."

"O saydıkların bizimkinden farklı bir dünyada mı yaşıyor?"

"Ben uzun zaman yargıçlık yaptım" dedi Luabal ciddiyetle. "Ama daha fazlasını bilsem ve duysam da yalnızca bana anlatılanları yargılayabilirdim. Eğer fazladan bildiklerimi ve duyduklarımı kullansaydım, iyi bir yargıç değil, ancak makamı sebebiyle gerçekleri saptıran bir lugal olabilirdim."

Yaşlı adamlar sustular. Yıllar sonra, yıldızların onlara daha bir aydınlık baktığını hissettiler. Tanrıların yedi kat gökteki sembollerinin tamamının beklediği yalnızca, müthiş bir şeyin olması ve ke-

hanetin gerçekleşmesiydi adeta. Yaşlı adamların hiçbiri, ağzı sıkıca örtülmüş yarığın ardındaki o üç gölgenin farkına varamadı.

Yabancı şehir Gılgameş'e bir labirent misali karmakarışık geldi. Surların üzerinden kuşbakışıyla her şeyi güzelce görmüştü görmesine de, Bara *Namtara* olmasaydı rastladıkları ilk muhafızla burun buruna gelecekti. Neyse ki kız onu son anda bir zahire ambarının gölgesine çekmeyi başarmıştı.

"Burada kendi bahçelerinde değilsin!" dedi kız dehşetle sesini bastırmaya çalışarak. "Sokaklarda nasıl koşarsın?"

"Gölgeleri görmüyor musun? Onlara görünmemeye çalışıyordum! Oradaki karaltılardan saklanıyordum..."

"Hangi gölgeler?"

Gılgameş hafifçe aşağı eğilip kolunu uzattı.

"İşte orada, önde, ifritlerin silueti gibi üç karanlık gölge... Hilalin tam altında..."

Kız uzandı ve şehrin batı kapısıyla bir meydanın arasındaki karanlıkta bir şeyler görmeye çalıştı.

"Affet sevgilim" dedi kız az sonra. "Gözlerin çok keskin ama ben hiçbir şey görmüyorum!" Gılgameş kıza doğru eğildi, onu şakağından öptü ve bir elini onun omzuna attı.

"Hayır, şimdi olmaz... Burada olmaz!" diyerek geri çevirdi kız.

Gılgameş kızı hayranlıkla seyretti. Karanlık olmasına rağmen, yıldızların ışığında ve meydanlardaki meşalelerin yansıyan aydınlığında, kızın yüzünü açıkça seçebiliyordu. Gece birdenbire tam bir rüyaymış gibi geldi ona.

"Hayal mi görüyorsun?" diye sordu kız.

Gılgameş başını iki yana salladı. Sanki bir iksirin sarhoşluğundan ayılıyormuş gibi hissetti kendini. Uzaktaki dağlık Aratta'dan gelmiş bir kızla burada ne yapıyordu?... Her ikisinin de bu yabancı ve düşman şehirde ne işleri vardı?

"Geri dönmek mi istiyorsun?" diye sordu kız sessizce.

Gılgameş kızın yüzünü ellerinin arasına aldı. "Ne Uruklulardan korkuyorum, ne de ifritlerden!"

"Ama sana bir şeyler oluyor, hissediyorum" diye karşılık verdi

kız yumuşacık sesiyle. "Bilmediğin için, ne yapsan emin olamıyorsun. Kendi kendine, neden Kral Mebaragesi'nin savaşçılarının yanında değil de burada olduğunu soruyorsun, değil mi?"

"Hayır" dedi Gılgameş kararlılıkla. "Beni daha tanımıyorsun!" Nedendir bilinmez, sanki rahatlamış gibi çıkmıştı Gılgameş'in sesi. "Doğru, aslında ne yaptığımı düşünüyordum demin. Ama bir tek..."

"Garip bir adamsın!" dedi kız gülümseyerek. Ellerini onun ellerinin üzerine koydu. "Bir başkası olsa, öncelikle kralına ve tanrılarına hizmet etmek için ne yapması gerektiğini düşünür. Sense her savaşta hazır bulunan ifritlere hayret ediyorsun."

"Evet" dedi Gılgameş gülümseyerek. "Tam da onu düşünüyordum demin. Anladım ki, gelecekte şu an henüz aklımdan geçmeyen şeyler yapacağım."

"Yavaş gelişiyorsun!" dedi kız. Sesinde bir parça hayranlık vardı. "Belki ikimiz de deliyiz! Burada korunaksız bir biçimde durmuş, genç bir bahçıvanın ne kadar yavaş geliştiğini konuşuyoruz. Bu arada, her an görülebiliriz! Bunun da ne demek olduğunu sen hesap et artık..."

"Gidelim!" dedi Gılgameş başını sallayarak. "Yolu bilen sensin!"

"İfritlerin gölgelerini hâlâ görüyor musun?"

"Gözden kayboldular."

Gecenin geç saatlerinde, alevler küçülüp ateşler kor olmaya döndüğünde şehrin sadece birkaç meydanında insanlar ayaktaydı. Çoğu sohbet ettikleri yerde uyuyakaldı. Ötekiler hemen evlerinin ve kulübelerinin yolunu tutmuşlardı, bunların çoğunun da bugünkü ağır işten, şarap ve iksirden kollarını kaldıracak hali yoktu.

Sadece zigguratla Kral Enmerkar'ın sarayı arasında, zemin katı kapısız, penceresiz; tapınağı andıran küçük bir binadan sessizliğe bürünen tuğla duvarlara hâlâ ışık düşüyordu. Düz dış duvarlarını parmak uzunluğunda kilden çubuklardan yapılmış renk renk mozaikler süslüyordu. Mozaiklerde dev kuşlar, bitkiler, tuhaf balıklar ve yaşayan hiç kimsenin görmediği masalsı yaratıklar resmedilmişti.

Bu 'kapısız konak' Kral Enmerkar'ın biricik kızının kapatıldığı zindandı. Ninsun annesini hiç tanımamıştı. Annesi doğumdan bir hafta sonra kan kaybından ölmüştü. Enmerkar'ın kehanetin korkusuyla kızının bir erkekten oğlan çocuk doğurmaması için üç yaşındayken buraya hapsedilmesini emrettiğinden beri, Uruk yeni yılın gelişi şerefine, otuz kutsal zifaf kutlamıştı.

Güzelliği dillere destan 'yaban geyiklerinin sahibesi', babasının şehrinde bu gece olup bitenleri de ne yapıp edip öğrenmişti.

Vakit gece yarısını geçerken, uzun bir pelerine bürünmüş, boynunda küçük bir çıngırakla Hadımağası Harrap, kral kızının odasına girdi. Ninsun onu minderlerle kaplı bir sedirin üstünde oturmuş bekliyordu. Harrap ondan iki yaş büyüktü, ama toplamadığı saçlarına olgunluk belirtisi olan gümüş gibi aklar düşmüştü şimdiden. Yaklaşık yirmi beş yıldır Ninsun'un yanına girmesine izin verilen tek arkadaşıydı.

Ninsun'a sık sık nehir kenarında geçen çocukluk yıllarını, azametle gökyüzüne yükselen, tepesindeki karlan yalnızca tanrılara ait olan dağları anlatırdı.

"Anlat bakalım!" diyerek doğruldu Ninsun yatağından. Üzerinde derin dekolteli, kenarlarına yünden koyu yeşil püsküller dikilmiş, yaz kamışı renginde, uzun, keten bir elbise vardı. Saçları başını çevreleyen çembere renkli şeritlerle tutturulmuştu. Yalnızca yanaklarına makyaj yapmıştı ve boynunda da inciler, mercanlar ve fildişi oymalarla süslü, kalın bir zincir kolye vardı.

Harrap pelerininin altındaki cebinden küçük, yün bir mendil çıkardı ve boynundaki bakır çıngırağın diline sardı.

"Şuna bir türlü alışamayacağım" dedi sessizce.

"Bu eve girdikten sonra o çıngırağı çıkarabileceğini söylememiş miydim" dedi Ninsun gülümseyerek.

"Dışarıdaydım... Orada babanın kanunları geçerli!"

Ninsun belli belirsiz iç çekti.

"Şuruppak'tan herhangi bir haber var mı?"

"Maalesef Ninsun" dedi hadım, dar omuzlarını üzüntüyle kaldırdı. "İlk planımız işe yaramamış olmalı. Kral Mebaragesi'nin ordusu bir gün bile oyalanmadı."

"Bunu hiç hesaba katmamıştım" dedi Ninsun sessizce.

"Sen bir kadınsın, savaşçı değil" dedi Harrap. "Tanrıları adına savaşmak için yola çıkan erkeklerin ateşini, arzuyla bekleyen kadınlar bile söndüremez!"

"İkinci plan ne durumda? Müneccimler ne diyor?" diye sordu Ninsun.

"Kuyular ve kanallar tuzlandı, kokmuş kara sakızla zehirlendi. Ama rahipler *Suin*'in ağzının bu geceden itibaren yukarıya döneceğini öne sürüyorlar."

"Yani düşmanlarımız şehrin kapılarına dayanacaklar, tam da benim tahmin ettiğim gibi!"

"*Suin*'in önümüzdeki günlerde tanrı *Utu*'nun ışığını gölgesiyle yutması ihtimali varmış" dedi Harrap sıkıntıyla.

Ninsun dehşetle ellerini kaldırdı.

"Eğer bu gerçekleşirse, bir kral korkunç bir silahla ölecek, nehri acılaşacak, topraklarındaki bereket kalkacak ve cezalandırıcı ***Enlil***, şehrin yağmacıların eline geçmesine göz yumacak."

Harrap ellerini belinde birleştirdi, başı öne eğik, odanın bir köşesinden diğer köşesine gezindi durdu.

"En can alıcı zamanı kollamalıyız" dedi hadım uzun bir suskunluğun ardından. "Ama belki... belki şimdi üçüncü plan işimize yarayacak! Duydum ki Bara *Namtar*a yeniden şehre gelmiş. Yanında da Kiş'ten muazzam bir savaşçı getirmiş."

"Onları nerede saklamayı düşünüyorsun?"

"Uruk istila edilirken güvenlik içinde sağ kalabilecekleri bir tek yer var!"

"Yoksa... Burada mı?"

"Hayır Ninsun! Atalarının mezar odalarını düşünüyorum. Uruk çok eski bir şehirdir; kurulduğu ilk çağlardan beri o kadar sık yağmalandı ve yeni baştan inşa edildi ki, çoğu zaman kralların tüm maiyetiyle birlikte nerede öldüklerini hiç kimse bilemedi."

"O odaları ben hiç görmedim."

"Ama ben gördüm" dedi hadım. "Her şeyi üçüncü planımız için hazırladım." Bir an sustu, sonra ekledi: "Tapınak yosmalarımız ve hastalıklı sudan sonra, tek ümidimiz Gılgameş!"

Korkunç ifritler karanlık zigguratın tepesinden Gılgameş'in ve Aratta'dan gelen kızın üzerine öylesine beklenmedik bir anda üşüştüler ki hiçbiri herhangi bir tılsım, dua ya da büyülü söz düşünecek zaman bulamadı.

"Dikkat et Bara!" diye bağırdı Gılgameş hemen. Tapınak yosmasını iki eliyle kavradığı gibi havaya kaldırıp kendilerini kuytuda kalmış karanlık bir sokağa atmanın yolunu aradı. Ne var ki ifritler daha hızlıydı. Göz ucuyla bakınca, kor halinde suratlar, ateşler içinde deşilmiş bağırsaklar gördü. Hayatında böylesi iğrenç ateş cinlerine ve *Edimmu* hortlaklarına çatmamıştı!

'Kol kıran' hastalık cini *Asakku*, veba taşıyan bir bulut gibi üzerlerine süzüldü. Onların peşinden de yüzleri olmayan beş altı *İggigi* çılgınca sallanan hareketlerle davrandılar. Ölüler diyarının önde gelen tanrıları tüyler ürpertici, iğrenç tehditler fısıldıyor, aç yırtıcı kuşlar gibi cıyaklıyorlardı. Onların seslerini hiçbir gırtlak çıkaramazdı çünkü bir insanınkinden farklı olan bedenlerinin tüm gücüyle haykırıyorlardı.

Gılgameş kısacık bir an *Ereşkigal*'in dehşet salan kocası *Namtar*'ı da gördü. Ölüm ve savaş tanrısı, 'Can Alan Büyük Efendi' *Namtar*, Gılgameş ve Bara *Namtara*'yı parçalayacakmış gibi bakıyordu damların üstünden.

"Sakın kıpırdama!" diye haykırdı Bara *Namtara* dehşetle. "*Namtar*'ın önünden kaçamazsın!"

Kız Gılgameş'in kollarında kıvranmaya başladı, o incecik vücudu taş kesildi. Gılgameş dişlerini sıktı. Kollarındaki kızla bir sola bir de sağa koşturdu. Önlerine geniş bir meydan çıktı. Meydanın her tarafında adamlar uyuyordu. Şarap ve iksir içip sızıncaya kadar epeyce süre sohbet etmiş Uruklu erkeklerdi bunlar.

Havadaki gürültünün ve uğultunun şiddetlendi. Gılgameş ifritlerin bütün şehre değil de yalnızca Bara ile kendisine saldırıp öldürmeye çalıştıklarını gördü o an.

Ötekiler uyuyordu. Hiçbir şey duymuyor, görmüyor, derin uykularında kımıldamıyorlardı bile.

"Ey tanrıların tanrısı An, bize yardım et!" diye haykırdı Gılgameş yıldızlı gökyüzüne ümitsizce bakarak. "*An* bizi duymuyor, ey

yeryüzünün lütufkâr efendisi *Enki*! Bari sen koş imdadımıza!"

Gecenin karanlığında bir yerlerde baştan çıkarıcı, şuh bir kadın kahkahası yankılandı. Gılgameş inledi.

"*İnanna*!" Gılgameş bu sesi daha önce hiç duymamıştı, yine de tanımıştı onu işte!

Bara *Namtar*a ölü gibi kollarından kaydı gitti. Gılgameş parmaklarıyla kulaklarını tıkadı. Suratı acıyla buruştu. Sarsak adımlarla dar bir sokağa attı kendini. Bir o yana bir bu yana sallandı ama görünmez yaratıkların ve ifritleri yönlendiren Uruk tanrıçasının kahkahalarına karşı elinden hiçbir şey gelmiyordu!

Gılgameş hasır haplı bir duvara doğru koştu. Yüklenmesiyle birlikte duvar yıkıldı. Etrafını kuşatıveren titrek ışık demetleri içinde, üç adam gördü o an... Kiş'ten gelen savaşçılar. Bir sarayla ziggurat'ın arasında kalan, kapısız, küçük bir binanın önünde bekleşiyorlardı.

"Meşe!" diye bağırdı Gılgameş onlara doğru atılarak. "Zabardi! Mamagal! Bana yardım edin... İfritler!"

Zabardi Banuga kaşla göz arasında kılıcını sıyırdı. Mamagal kemerindeki kamış mahfazasından çıkardığı planı kutsal bir tılsım gibi Gılgameş'e doğru uzattı.

"Olduğun yerde kal!" diye bağırdı kayıkçı. "Çabuk dön... Kızla kendi çevrene ayağınla yere büyülü bir çember çiz!"

Gılgameş hiç düşünmeden söyleneni yaptı. İfritlerin gürültüsü derhal yatışmaya başladı.

"Tanrılar aşkına..." dedi Gılgameş nefes nefese. "Neydi o?"

"Elbet bir gün anlarsın" dedi alacakaranlıktan gelen yumuşak bir ses. Meşe, Mamagal ve Zabardi Banuga silahlarına davrandılar, eğilerek kenara atıldılar.

"Atın elinizdekileri!" dedi o yumuşak ses. "Kelegle büyük nehirden aşağı yaptığınız yolculuktan beri izleniyorsunuz."

"Kahretsin, bu bir tuzak!" diye küfretti Mamagal hiddetle.

"Ve sen Gılgameş" diye devam etti yumuşak ses. "İfritlerin ikazını unut. *İnanna* kendisinin de ortak olmadığı sevgililerden hiç hoşlanmaz."

"Kaç git buradan!" diye tısladı Mamagal. "Doğru batı kapısına!"

"Adımını bile atma, kayıkçı!" dedi yumuşak sesin sahibi. "On iki okçu tam kalbinize nişan almış durumda."

Gılgameş gözlerini kıstı. Gayet soğukkanlı ve hoş bir edayla gölgede dikilen bir adamı seçer gibi oldu. Az sonra da Bara bir köşeyi dönerek çıkageldi. Kızın terden sırılsıklam olmuş göğüslerine, sol tarafındaki meşaleden kırmızı ve sarı kıvılcımlar sıçrıyordu.

"Aferin güzelim!" dedi hadım. Geçmek bilmeyen kısacık bir an karşılıklı göz kırptılar.

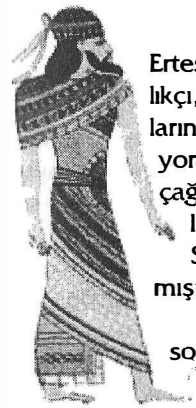
İlk pes eden Zabardi Banuga oldu. Kılıcını atarak boş ellerini gösterdi. Demirci Meşe bir an tereddüt etti, sonra onun kılıcı da yere düştü. Yalnızca Mamagal fırsat kolluyordu. Başını eğdi, kısa bir nara atıp koşa koşa uzaklaştı.

Gılgameş elinden olmadan onun peşinden gitmek istedi. Dudaklarının kenarları titredi, kasları gerildi.

"Yapma Gılgameş!" dedi zarif yapılı adam istifini bozmadan. Gılgameş ürperdi. Adam onun adını nereden biliyordu?

"Kayıkçıyı bırakıyoruz" dedi Harrap. "Duyduklarını ve gördüklerini Kiş rahiplerine anlatsın diye. Ama siz benimle geliyorsunuz!"

Ataların Mezarları

Ertesi sabah Uruk şehrinin kapıları açılmadı. Hiçbir balıkçı, hiçbir kayıkçı etrafı duvarla çevrili limanın rıhtımlarında görünmüyor, evlerden de duman yükselmiyordu. Bir zamanlar çocuk yaştaki çobanların bağıra çağıra inekleri, koyunları, keçileri ve domuzları otlaklara götürdükleri aşınmış yollar hep ıssız kaldı. Sanki *Namtar*, şehri yaşadığı zamandan soyutlamıştı.

Yağmur getiren ince bulut kümeleri haftalardır sonra ilk defa, sisler içindeki doğu ufkunda yığılmaya başladı. Sabah serinliğinde büyük Buranum'un her iki yanındaki tarlaları ve bahçeleri duman bürümüştü. Sisin getirdiği loşluğa birkaç cüretkar kuşun bütün gün sürecek meydan okuyan şakımaları başlayınca, sis geniş ülkenin kanallarına, kuytu bölgelerine doğru çekildi.

Her sabah olduğu gibi uyanan sığırların çekingen böğürmeleri, horozların ötmeleri başladı. Onu köpeklerin havlamaları, kümes hayvanlarının gıdaklamaları, cıvıltıları takip etti. Balıklar, kimsenin geceden nehre indirmediği ağlara, dalyanlara kadar sıçrıyordu.

Şehrin yirmi dört ip mesafesi kuzeyinde, yeşil korulukların içinden ilkin bir iki tane, sonra pıtrak gibi yarı çıplak gövdeler peyda oldu. Sanki bahçeler ve tarlalar birdenbire, bir gecede genciyle yaşlısıyla, kösesi, sakallısı, zayıfı şişmanıyla yüzlerce yetişmiş insan doğurmuştu.

Çoğunun üstünde yalnızca kısa yün etek vardı, ama bazılarının göğüslerinde fularlar, sırtlarında örme yün kaftanlar, gövdelerinde

çaprazlama meşin kemerler vardı. Erzak torbalarını, yarıladıkları kırbalarını derleyip toparlıyor, kamalarını, kılıçlarını, kargılarını, mızraklarını, yaylarını, demet demet oklarını kuşanıyorlardı. Bir gecede ortaya çıkmış açıklık alanlara, kabaralı kalkanlarının üzerinde un ve kurutulmuş et taşıyorlardı. Çok geçmeden, dört bir yanda küçük ateşler beliriverdi. Sık çalılıkların içinden kadınlar ve kızlar ortaya çıkıyor; arabalar gidip geliyor, yük hayvanları kayıklardan ve sallardan aldıkları bol miktarda erzakı ordugâha taşıyordu.

Gürültü gitgide arttı. Kuşattıkları şehirden en fazla on taş atımı mesafede olmaları sanki hiç kimsenin umurunda değildi. Kuzeyden gelen ordu çalılıkları umarsızca tahrip etmekle kalmıyor, aynı zamanda su arklarının kenarındaki setleri tarumar ediyor, suyu kanallardan alıp yukarı çeken çarkları parçalıyor, kanalların itinayla yerleştirilmiş kapak sistemini tutan halatları büyük bir zevkle kesiyorlardı.

Engebesiz arazide, yerden belki bir kamış yüksekliğinde, boyu Uruk şehrinin kuzey surlarına ulaşan tepecik, ordunun karargâhı olarak seçilmişti. Dülgerler tepeciğin tam dibine, Uruk'a getirilen kalaslar ve hasırlarla kral için bir ev inşa ettiler. Yere parlak kazıklar çakarken toprak kaplara ve çürümüş çöplere rastladılar.

"Hey, şuna bakın!" diye bağırdı biri. "Tıpkı çok eski bir sunağa benziyor!"

"Ne diye bağırıyorsun?" diye azarladı onu çavuşlardan biri. "Urukluların krallarını bile maiyetiyle birlikte bu çöplüklere gömdüklerini bilmiyor muydun?"

Çevredekiler gülüştüler.

"Belki altın kupalar da buluruz..."

"Onun için bize emredilenden daha derin kazmamız gerek."

Kralın evinin girişine paravan niyetine renkli bir çul astılar. Birkaç kişi de ağaç direklerin arasına gerilen ipe resimli kumaşlar astılar. Bu örtülerde, Kral Mebaragesi döneminde yaşanmış dini alaylar, yeni yıl eğlenceleri ve zafer şenlikleri gibi, eşek şehrindeki hayattan kesitler resmedilmişti.

Güneş tanrısının arması nihayet sisten sıyrılıp gökyüzünde yükselince borazanların kulaklan tırmalayan sesi için için kaynayan or-

dugâhın üzerinden ötelere yayıldı. Üç düzine kös tutturduğu gümbür gümbür tempoyla kralın karaya çıkacağını haber veriyordu. Ordunun bütün mensupları doğruldular, kudretli hükümdarlarının uzun kraliyet gemisini görebilmek için bakışlarını o tarafa çevirdiler. Derken muhteşem tören kıyafetleri içinde Kiş'in kral ve baş rahibi göründü. En yüksek makam sahiplerinden bir grup ona refakat ediyordu.

Kral Mebaragesi halılarla bezenmiş köprüde dakikalarca dikildi. Davullar ritimlerini değiştirdiler. Onca rahibin gırtlağından çıkan anlaşılmaz bir uğultu halindeki ilahi, nehrin üzerinden tarlalara kadar yankılandı. Ve sonra Mebaragesi düşman şehrin toprağına ayak bastı, ağır ağır eğilip yeri öptü. Sağ eliyle yerden bir avuç toprak aldı, yeniden doğruldu ve elindeki toprağı ezdi.

Rahiplerin söylediği ilahi kesilince, davullar da aynı anda sustu.

"Bu Urukluların toprağıydı!" diye haykırdı Kral Mebaragesi ötelere yayılan sesiyle. "Şu andan itibaren bu topraklar, Kiş'in yüce ve kutsal tanrılarına aittir! Ve onların yeryüzündeki temsilcisi Mebaragesi, onlar adına bu topraklara el koyuyor!"

Binlerce gırtlaktan çıkan olağanüstü sevinç çığlıkları ona cevap olurken, Mebaragesi'nin Kiş'in en önemli sancaklarından birini karaya çıkarttırmadığını hiç kimse fark edemedi. Kiş'teki ilk krallığın su mermerinden oyma armalarıyla süslü, eski ve son derece değerli sancak, eşek şehrinde bırakılmıştı. Mebaragesi tecrübeli bir kraldı. Savaşın gidişatı veya Kiş'te kalan rahipler onun aleyhine dönse bile, eski sancak krallığın ME'sini oğlu Agga için güvence altına alacaktı.

Yanan yağın keskin kokusu Gılgameş'in bumunu gıdıklıyordu. Derin bir nefes aldı, sonra bütün vücudunu sarsan büyük bir gürültüyle hapşırmak zorunda kaldı.

Olduğu yerde sıçrayan Gılgameş, başını duvarın pervazına çarparak küf kokulu döşeğin üstüne geri düştü.

"Kılıcım! Kılıcım nerede?" diye bağırdı Zabardi Banuga o an. Hücreye benzeyen küçük bir odanın tam karşıdaki duvarın pervazı üzerinde yanan kandilin ucundaki aleve baktı Gılgameş gözlerini

kırpıştırarak. Gördüğü toprak duvarlar öylesine köhneydi ki köşelerinden koyu kestane rengi tozlar kalkıyordu.

"Bağırma öyle!" diye azarladı onu Gılgameş.

"Yine mi sen!" diye inledi şublugal. "Şu ayrık otundan hiç kurtulamayacak mıyım ben?"

"Bütün bunların hepsi kendi kabahatin! Hâlâ hayatta olduğuna şükret!"

"Buna yaşamak mı diyorsun sen? İğrenç kokan bir zindana kapatıldık. Toprak duvarlar, yarı yarıya çürümüş iki döşek ve bir de kahrolası kandil. Tarlalarda evlek açan bir ırgat, bir akının sonunu böyle düşleyebilir, ama ben Zabardi Banuga, savaşamamak beni hasta eder!"

"Peki ne için savaşıyorsun?"

"Sen amma da cahilmişsin! Bir şublugal daima mülkü için savaşır... adı üstünde."

"Peki bir lugal... Bir kral? O ne için savaştırır?"

Zabardi afallayarak Gılgameş'e baktı. Çaresiz bir yüz ifadesiyle başını iki yana sallayarak ellerini kaldırdı, hafifçe ileri doğru uzattı. "Ey Kiş'in tanrıları, bana acıyın ve gün ışında ölmeme izin verin! *Asakku* cinlerinin çarptığı bu bahçıvan beni çıldırtacak!"

Kandilin aydınlatmaya yetmediği alanda, biri keyifle kıs kıs gülünce Gılgameş pervazın arkasındaki toprak duvarın içine oyulmuş gediği ancak o zaman fark etti.

"Bara! Burası neresi? O duvarın arkasında ne işin var senin?"

"Ben de sizin bildiğinizden fazlasını bilmiyorum. Hep birlikte uyanmış olmalıyız."

Gılgameş ayağa kalktı. Bu defa daha dikkatliydi. Eğildi ve kandili biraz daha kenara doğru itti. Kandilin ışığı her iki odaya da düşmeliydi, çünkü Bara'nın odası Zabardi'yle birlikte bulunduğu odadan daha karanlıktı.

"Kandili sen mi yaktın Bara?" diye sordu Gılgameş. Aratta'dan gelen kız hayır anlamında başını salladı.

"Ben de yakmadım" dedi Zabardi Banuga Gılgameş'in sormasına fırsat vermeden.

Gılgameş duvarları takip ederek yürüdü. Kandilin ışığıyla aydınlanan yerleri elleriyle yokladı.

"Oldukça eski" dedi düşünceli bir tavırla. "Ama biz buraya gireli uzun zaman geçmedi... Belki bir gece... Ya da bir gece bir de gündüz..."

"Nereden biliyorsun?" diye homurdandı Zabardi Banuga.

"Hâlâ semiz görünüyorsun da ondan..."

Şublugal elinde olmadan karnını yokladı. Çıplak bacaklarını çimdikledi, yüzüne dokunduğu ellerini ağır ağır kandilin ışığına doğru uzattı.

"Üç gün" dedi en sonunda. "En az üç gündür bu lanet olası mezardayız!"

Gılgameş hayır anlamında başını salladı. "Sanmıyorum" dedi. Kandili sönmesin diye bir elini siper yukarı kaldırdı. Bulunduğu odanın genişliğini adım adım anlamaya çalıştı. Şukallituda'nın yer altındaki mahzenlerine giden dehlizlerin girişi kadar geniş değildi. Küçük oda, döşekler ve bir köşedeki üç tunç mızrak ucu haricinde tamamen boştu. Gılgameş eğildi. Çiğnenip sertleştirilmiş zeminde, parmaklarının ucuyla tozların içindeki izlere dokundu. Tam üç delik gelmişti eline.

"Uzun, çok uzun zaman önce buraya üç tane mızrak saplanmış" dedi Gılgameş yeniden doğrulurken.

"Ben de bir şey buldum" dedi Bara *Namtar*a, toprak duvardaki yarıktan geçerek geldi ve elindeki siyah kabuk bağlamış, uzunca nesneyi kandilin ışığına tuttu. Gılgameş onun yanına gitti.

"Neymiş o?" diye sordu Gılgameş. Kızın elindekine bakarken kız da onu uzunca bir süre sevgiyle süzdü. Kız elbisesinden bir parça koparıp iki eliyle sürterek elindekini temizlemeye başladı. Sonra bez parçasını dikkatle sıyırdı. Kabuk bağlamış toz toprak parçaları yere döküldü. Zabardi de yanlarına gelmişti.

"Bir hançer bu!" dedi Zabardi heyecanla. Bara ve Gılgameş tek kelime etmeden bu şahane silaha bakıyorlardı. Temizlenen altın hançer tapınak yosmasının elinde parlıyordu. Altın kabartmalı kabzası, açık mavi lacivert taşlarıyla ustaca süslenmişti.

"Tanrılar aşkına!" deyiverdi Zabardi burnundan soluyarak. "Bunun gibi hançerler..."

Zabardi sözünü yarıda kesip sustu.

"Evet, bunun gibi hançerler?" dedi Bara merakla.

"Hayır, bu imkansız..." dedi şublugal başını iki yana sallayarak.

"İmkansız olan ne, Zabardi?" diye sordu Gılgameş.

"Tufandan önceki kralların heykellerini görmedin mi?"

Gılgameş hayır anlamında salladı başını.

"Kral Mebaragesi'nin sarayının avlusunda dikilidir. Büyük tufandan önceki eski hükümdarlardan birinin üzerinde, tıpkı şu elimizdekine benzeyen taştan bir hançer var."

"Uruk çok eskidir" dedi Bara düşünceli bir tavırla.

Gılgameş yeniden duvarları boydan boya elleriyle yoklamaya başladı. Diğer taraflardan daha yumuşak bir yere rastladı. Yüklendi. Bara da elinde kandille onun yanına gelince, köhne duvarın bir bölümü içine çöktü. Kalkan tozların ardında mazi gözlerinin önüne seriliverdi.

"Sumerlerin bütün tanrıları aşkına!" dedi Bara *Namtar*a büyülenmişçesine içini çekerek.

Keşfettikleri oda, uyandıkları odalardan iki kat daha büyüktü. Odanın orta yerinde, çürümüşe benzeyen eski bir tabut gördüler. Kimliği meçhul bu makam sahibinin naaşı, eski Sumer geleneklerine uygun olarak kenarda yatıyordu. Başını sımsıkı kavrayan, ince, altın miğferi, şakak tarafı kıvırcık zülüf biçiminde kabartmalı olarak dövülmüştü. Yüzü onlara dönüktü. Havada duran elleriyle altın bir kupayı kasılmış dudaklarına götürmüştü. Lacivert taşlarıyla bezeli altın levhalardan yapılmış göğüs zırhının üstünde, yıldız tozları gibi sayısız inci parıldıyordu. Enli gümüş kemerinde, ikinci bir altın hançerle lacivert taşından bir masat geçirilmiş bir halka asılıydı. Kolunun yanında kupalar, küçük taçlar, istiridye biçiminde kandiller ve çeşit çeşit ziynet eşyaları duruyordu. Bir prense benzeyen naaşın koltuğunun altında, iki tarafı keskin, ağır bir savaş baltası vardı.

"Ömrümde hiç bu kadar muhteşem bir şey görmemiştim" di-

ye fısıldadı Bara. Gılgameş ve Zabardi, kraliyet ailesinden birine ait olduğunu düşündükleri naaşa ihtiyatla yaklaştılar.

"Gerçekten de büyük tufandan önceki çağlardan kalmış olabilir" dedi Gılgameş gözlerini ayırmadan. "Mezarları soyanlar onu bulamamışlar!"

"Eğer buraya hiç kimse giremiyorsa, biz de buradan çıkamayız demektir!" diye homurdandı Zabardi Banuga arka taraftan.

Gılgameş kandilin alevini tabutun baş tarafındaki duvara tuttu. Duvarın içine gömülmüş taştan bir kitabede birtakım işaretler ve semboller gördü ama onları çözemeyeceğini hemen anladı, çünkü kullanıldıkları dönem çok eskilerde kalmıştı.

Kuşatmanın ilk günleri Uruk'u derin bir sessizliğe gömmüştü. Hiç kimse tarlalara çıkmıyor, evlerin aralarında bile nadiren silahlarıyla bir aşağı bir yukarı sessizce gezinen gençler göze çarpıyordu.

Üçüncü günün öğle saatlerinde zigguratın en üst katından duaya çağıran köslerin derinden derine yayılan sesleri duyuldu yalnızca. Ne var ki rahipler ortalıkta görünmeyince gelenlerin büyük bölümü hayal kırıklığıyla evlerine geri döndü.

İşte bu yüzden, kahverengi örtülere bürünmüş bir adamın ağır ağır, neredeyse ayaklarını sürüyerek, kraliyet sarayından çıktığını ve bağlantı köprüsünün üstünden kapısız konağa yöneldiğini yalnızca birkaç kişi gördü. İki yaşlı adam zigguratın önündeki geniş meydanın kenarında bekleşiyorlardı.

"Bakın bakın, mağrur ülkenin efendisi, Kral Enmerkar değil mi şu?" dedi Uruklu bir genç usulca. "Dışarı çıktığı en son ne zaman görülmüştü?"

"Sekiz yıl önceydi" dedi yaşlı kuşçu Aşbal.

"Yok hayır, on yıl önce, en küçük torunum erik bahçelerini sulayan kanala düştüğü yıldı" dedi bir zamanlar Uruk'ta yargıçlık görevinde bulunup 'işin içindeki işleri' araştıran ihtiyar.

"Torununun kanala ne zaman düştüğünü bilmem" dedi kuşçu. "Ama kralın talihsiz Ninsun'u ziyaret ettiğini daha önce hiç görmediğime eminim."

Enmerkar köprünün ortasına gelince durdu. Kenarları duvarlı

köprüyü çatı iskelesine bağlayan dik demir çubuklara tutundu. Sanki önüne görünmez bir duvar çıkmıştı. Enmerkar öne doğru eğildi. Omuzlarının üstünde başı hâlâ dikti ama hareketleri zayıf ve sanki ümitsizceydi.

"Enmerkar'ın biricik kızını hapsetmesi felaketimiz oldu" diyerek içini çekti yargıç Luabal tartışma üzerine. "O da biricik kızını mirasından mahrum bırakırsa bizi kim yönetecek?"

"Bazı rahiplerin ifşa ettiği sırdan senin haberin yok mu?"

"Bir düş... Sadece güzel bir düş!" dedi Luabal. "Ninsun'un hiç oğlu olmadı ki. Hem olsaydı bile Enmerkar onu derhal öldürtürdü."

"Ortada pek çok söylenti dolaşıyor" diyerek sohbete karıştı bir süredir iki ihtiyarın konuştuklarını dinleyen genç bir Uruklu. "Kralın biricik kızına neden böyle acımasız davrandığını bugüne kadar bilmiyordum."

İki ihtiyar bir an sustu; sonra kuşçu, kamış ve kilden yapılmış bir sedire çökerek çok uzun zaman önce yaşanmış olayları anlatmaya başladı.

"Eskiden Sumerlerin kralları bugünkünden çok daha uzun süre tahtta kalırlarmış, bazen babalar ve çocukları, çocukları ve çocuklarının çocukları da onların hükümranlığında ömür sürerlermiş. Talihsizlik başladığında, Enmerkar hem Uruk'un hem de kendisinden başka, bugün yaşayan hiçbir Uruklunun görmediği, çok uzaklarda, doğudaki dağlarda yerleşik bir şehir olan Kullab'ın kralıymış."

"Evet, o dönemde *İnanna* da her iki şehrin tanrıçasıymış" diyerek başını salladı Luabal. O da geniş meydanın kenarındaki aynı sedire çöktü. "Herhalde Enmerkar, *İnanna*'nın Uruk'taki evini süslemek için, dağlık Aratta ülkesinin halkına hazineleri dağlardan indirmelerini emredinceye kadar. O dönemde, uzaklardan gelip Aratta'da kendi krallığını ilan etmiş olan hükümdar, Enmerkar'ın talebini reddetmiş ve kralın elçilerini Uruk'a eli boş göndermiş."

"Aslında iki tarafı birbirine düşüren *İnanna*'ymış" dedi kuşçu. "Aratta'nın yeni efendisi, her iki şehrin en iyi savaşçılarının karşı karşıya geleceği bir düello teklif etmiş. Ama Enmerkar o kadar gururluymuş ki *İnanna*'nın en sevdiği şehir uğruna, bizzat teke tek kapışmayı teklif etmiş."

"Ne var ki dağlar ülkesinin yeni kralı buna yanaşmamış. Onun yerine, Uruk'un tarlalarında üretilen tahıla karşılık altın, gümüş ve bakıra dayalı bir ticaret önermiş. Anlaşmaya varılmış ve alışveriş bir zaman böyle sürüp gitmiş. Ta ki günün birinde Enmerkar diğeri tarafından aldatıldığını anlayıncaya kadar."

"Bütün gönderilen zahirenin miktarını hep kil tabletlere kaydediyor, döner mührüyle de onaylıyormuş" diyerek kurnazca güldü kuşçu. "Savaş çıkmış. Enmerkar hem hakkını hem de Eridu'daki ilk tapınağın yeniden inşası için tazminat talep etmekteymiş."

"Böylelikle, dağlı kralın kendisinin daha bağlı olduğunu iddia ettiği *İnanna*'nın babası tanrı *Enki*'yi kendi tarafına çekmek istiyormuş" dedi Luabal. "*İnanna*'nın oyununu sezen Enmerkar, artık hem Aratta'ya karşı, hem de bir daha Uruk'ta görülmeyen kendi tanrıçasına karşı öfke doluymuş. Ona karşı savaş hazırlıklarına girişmiş. Amacı onu Uruk'a geri dönmeye zorlamakmış."

"Ve bu onun felaketi olmuş" diyerek onayladı kuşçu. "*İnanna* onun üzerine en korkunç belayı göndermiş, günün birinde biricik kızının oğlu tarafından öldürüleceğini bildirmiş ona."

"O da kızını hiçbir zaman erkek çocuk doğurmasın diye mi hapsetmiş?"

"Öyle olmuş" dedi kuşçu.

"Aynen öyle olmuş" diyerek onayladı yargıç.

Aynı saatte, diğer kralın danışmanları ona, kuşatmayı daha fazla uzatmamasını tavsiye ediyorlardı.

Soylular, ordu komutanları, savaş taktiklerinde uzman rahipler, astronomlar, kurbanlık koyunların iç organlarını inceleyenler ve demircilerin önde gelenleri şehrin kuzeyinde, tepedeki sunağın çevresine oturmuşlardı. Ululu ayının tekrarlanması emredilmişti, buna rağmen öğle güneşinin sıcaklığı, ilk aydaki gibi kavurucuydu.

İki köle Mebaragesi'yi yelpazeliyor, ne var ki bu da kralı serinletmeye yetmiyordu. Hasırdan bir gölgeliğin altında, kollukları geniş, altın ve inciyle bezeli bir koltuğa azametle kurulmuştu. Bir halayık nemli bir bezi sürekli kralın alnında, şakaklarında, ensesinde gezdiriyor, onun haricinde kimseye böylesi bir ilgi gösterilmiyordu.

"Yıldızlara ve güneşin akışına sorduk" dedi gökyüzündeki işaretlerden mana çıkarmakla görevli rahip.

"Son koyunun ciğerleri, kararıp sertleşmiş görünüyordu" dedi Kral Mebaragesi tarafından seferden dönünceye kadar baş rahip olarak atanan lumah onu desteklercesine.

"Bütün bu işaretlere göre, önümüzde üç ihtimal var" diyerek Kiş'in soyluları ve bilgelerinin kararını özetledi yeni *nubanda*. Eşek şehrinin rahiplerinden biriyken kendini bir anda bu görevin başında bulmuştu. Yıllar yılı şehir hazinelerinin ve zahire ambarlarının perde arkasındaki idarecisi olduğunu hemen hemen hiç kimse bilmiyordu. Bir Sumer şehrinde, üçüncü büyük makamın kendisine resmen verileceği zamanı sabırla beklemesi gerekmişti sadece.

"Güçlü Kiş şehrinin *nubanda*sı, beni ve ordumu ilgilendiren ilk ihtimali söyle bakalım" dedi kral. Uruk'un tarlaları üzerindeki güneşe gözlerini kırpıştırarak baktı. Her tarafta, incecik dumanlar iplik iplik sis mavisi gökyüzüne yükseliyordu. Ordugâhtaki hasır gölgeliklere varana kadar, büyük nehirle şehir surları arasında binlerce savaşçı, zanaatkâr, kadın ve rahip sessizce bekleşiyorlardı.

"Eğer kuşatmaya devam edersek, bu, sonsuza kadar sürebilir" dedi *nubanda* kısık bir sesle. Omuzlarının üzerine oturmuş yusyuvarlak kel kafasını eliyle sıvazladı. Koyu renkli o iri gözleri yuvalarında çakmak çakmak parlıyordu. Etli dudaklarını usulca yaladı, başını biraz öne eğip dua eder gibi bir tavır takındı.

"Bir yudum şarap iç!" buyurdu kral.

"İki gündür şaraptan başka bir şey içtiğim yok. İlkin kalan suyla karıştırıyordum, sonra da mümkün olduğunca dikkatle azar azar içtim."

"Sarhoş olduğunu mu ima ediyorsun?"

"Bütün ordun sarhoş olmuş, Mebaragesi" dedi *nubanda*. "Uruklular bütün kuyuları, bu da yetmezmiş gibi nehri ve bahçelerle tarlalar arasında akan kanalları dahi tuzlamışlar."

"Meyvelerin suyunun içilmesini emretmemiş miydim?" diye sordu kral öfkeyle.

"Ona ne şüphe!" dedi *nubanda*. "Yarım gün içinde bahçelerde ve bostanlarda ne nar kaldı, ne erik, ne de hıyar. Tuzlu suda pişi-

rip yemeyi yasaklamakta geç kaldık. Şimdi de *azu*lar, Urukluların toplamayı unuttukları son meyvelerin vücuttaki kötü cinleri harekete geçirdiğini iddia ediyorlar."

Mebaragesi ani bir hareketle öne doğru eğildi. "Meyveleri yemiyor, suyunu da hor görüyorlar, öyle mi?"

"Evet öyle, efendim."

"Ah şu aptal *azu*lar! Benim emirlerimi hiçe sayma hakkını kim vermiş onlara?"

"Savaşçıların çoğu hali hazırda hasta" dedi *nubanda*. "Öyle ki yedikleri lapayı bile kusuyorlar."

"Uruk önlerine emzik çağındakilerden oluşan bir ordu getirmişim desene!" diye çıkıştı Mebaragesi. Elleri, azametle kurulduğu koltuğun kolluklarını kavradı.

"*Dubsar*larla ensiler de bundan nasibini aldılar" dedi *nubanda*. "Ordunun yarısı dünden beri perişan halde. Ötekilerin kılıçlarını başlarının üstüne kaldıracak halleri yok."

"Kuzeyden taze su getiren kayıklar daha gelmedi mi?" diye sordu Kral hiddetle. Tapınak yosmasının alnını ve ensesini kuruladığı bez parçasına aldı eline. "İşte!" diyerek bezin suyunu sıktı. "İşte su... Üstelik tuzsuz!"

"O suyu kadınların malzemeleri arasında bulup kavga dövüşle çıkardığım son kırbadan aldık" dedi *nubanda* başını yeniden öne eğerek. "Gönderilen kayıkların hiçbiri şimdiye kadar taze su getirmedi."

Mebaragesi'nin suratı asıldı. Arkasına yaslandı, devletinin sessizce bekleşen makam sahiplerinin başları üstünden ötelere baktı.

"Öyleyse vazgeçeyim! Teknelere binelim ve utanmadan Kiş'e geri dönelim! Bana tavsiye edeceğiniz çare bu mu?"

"Bahsettiğim üç ihtimalden biri bu" dedi kel kafalı *nubanda* sessizce. Mebaragesi ona buz gibi, çakmak çakmak parlayan, sert bir bakış attı.

"Sıcaktan ve iksirden sulanmış kafalarınızdan bu düşüncelerin geçmesine ses çıkarmadığınızı unutun! Şimdi, öfkem gazaba dönüşmeden, ikinci ihtimali söyle!"

"Kayıkları bir iki gün daha bekleyelim."

Mebaragesi küçümser bir edayla güldü. Lumah ilk defa söze karıştı. "En iyi kürekçilerimiz o kayıklarda, görevleri de Buranum üzerinden Kiş'e gitmek değil, aksine, kanalları takip ederek hızlı akan İdigna'ya kadar ilerlemek."

"Ama şimdiye kadar, hiçbir yaya haberciden onların ne kadar mesafe aldıklarına üstelik, suyla dönüp dönmeyeceklerine dair haber gelmedi! Öyle mi *nubanda*?"

"Öyledir."

Mebaragesi kanın beynine hücum ettiğini hissetti.

"Bu ne bir tesadüf, ne de tanrıların takdiri!" diye bağırdı yakıcı bir alayla. "Ama Kiş'e zaferle döndüğümde bunu unutmayacağım. Beni bu şekilde yolumdan döndürmeye çalışanların vay haline! Şimdi başka bir ihtimal daha arz edecek misiniz, yoksa hepinizi çölün başıboş köpekleri gibi kovalayayım mı?"

Soylular ve ordunun önde gelen komutanları tepkiyle ayağa kalktılar. Bir kral ve baş rahip de olsa, danışmanlarıyla böyle konuşamazdı! Kaçamak bakışlarla herkes birbirini kolluyordu.

"Yarım bir ordu, hiç yoktan iyidir" dedi *nubanda*. "Bu sıcakta Uruklular da, ya susuzluğa katlanacak ya da iksir içmekten serseme döneceklerdir."

"Üçüncü ihtimalden mi söz ediyorsun?"

"Kuşatmayı bırakıp hücuma geçmekten söz ediyorum. Hemen, bu geceden!"

Kiş kralı gülümseyiverdi.

"Şunu baştan söylesene! Seni bir kez daha bağışlıyorum, çünkü bu göreve kısa bir süre önce geldin. Ama seni uyarıyorum... Seni ve hepinizi... Bir daha asla kararlarımı başarısızlığa uğratmaya kalkışmayın! Kiş şehrinin kralı benim, baş rahibi ve tanrımızın temsilcisi! Benim, bir başkası değil!"

Zabardi Banuga sessizce içini çekti. Toprak duvara yaslandı. Hemen önünde, vaktiyle güneşte kurutulmuş tuğladan yapılmış koridorun yalnızca baş tarafını görebildikleri meçhul bir karanlık başlıyordu.

"Tuhaf" dedi Gılgameş. "Topraktan şekillendirilmiş bu taşların sertleşip işe yarar hale gelmesi için bir zaman gün ışığını görmesi gerekiyordu."

"Keşke ben de senin gibi kaygısız olabilsem!" diye homurdandı Zabardi Banuga. "Midemin halini bir sorsana! Bu arada, iki hafta boyunca güneşin alnında kurumuş tuğlaya döndü."

"İnsanlar bir şey yemeden de haftalarca hayatta kalabilir" dedi Bara. Gılgameş, elinde kandille tuğladan örülmüş koridora girdi.

"Orada başka bir duvar başlıyor" dedi hemen ardındaki Bara. Kız hâlâ hoş kokuyordu. Kız, Gılgameş'in öne doğru eğilirken gülümsediğini görmedi.

"Sadece yangın izleri var" dedi Gılgameş. "Koridor burada bitiyor."

Tek kelime etmeden koridorun sonundaki duvara yaslandı. Zabardi Banuga hayal kırıklığıyla inleyerek olduğu yere çöküverdi. Bara da kollarında ve bacaklarında derman kalmadığını hissetti.

"Hiç olmazsa havası bu kadar ağır olmasaydı" dedi kız. "Tıpkı çürümüş tütsü çubukları gibi kokuyor. Ben bu kokuyu bir yerlerden hatırlıyorum ama..."

Gılgameş kandili yukarı kaldırınca ışığı Bara'nın yüzüne vurdu.

"Senin çok hoş koktuğunu düşünüyordum" dedi Gılgameş. "Demin... Peşimden gelirken..."

"Sizden farklı koktuğumu sanmıyorum" dedi kız alaycı bir ses tonuyla. "Kaç gün, kaç gecedir ne olmasını bekliyordun? Yağlanıp kutsanmış bir tanrıça gibi kokmamı mı?"

Zabardi başını geriye atarak derin bir nefes aldı.

"Bu kokuyu tanıyorum! Bu kokuyu tanıdığıma eminim..."

Bara onu yan taraftan süzdü. Havayı soludu. "Ben de" dedi sonra. "Kokulu bir bitki olsa gerek... gezgin tacirler bundan benim yurduma da getirirlerdi bazen. Buldum, anşir bu! Siz ardıç ağacının meyvesine anşir diyorsunuz..."

"Tam üstüne bastın!" dedi Zabardi havayı koklamaya devam ederek. "Bir defasında, anşir macunuyla terbiyelenmiş koyun eti yemiştim." Ağzını şapırdattı. "Evvela yağ ve adaçayıyla harmanlanır, sonra hardal ve anşir macunu, ete iyice yedirilir. Anladınız mı?

Sonra hepsi birden nar gibi kızartılır. Of, bu anşir macunuyla terbiyelenmiş üç dört koyun budunu rahatlıkla yiyebilirim."

"Biraz olsun sessiz duramaz mısın sen?" diye sordu Gılgameş. "Sen böyle konuşup dururken nasıl düşünebilirim ki?"

Bara hayretle kaşlarını kaldırdı. Gılgameş'in hançerin ucuyla ıslak zemine çizgiler çizdiğini gördü.

"Sen şurada uyanmıştın Zabardi" dedi Gılgameş kandili çizdiği ilk dörtgenin köşesine koyarken. "Ve sen de şurada, Bara..." Hançerle yere iki oyuk açtı. "Ben de burada kendime gelmiştim" dedi üçüncü oyuğu açarken. "Biri eksik... O da tam burada."

Doğruldu ve kandili biraz daha yukarı kaldırdı.

"Yanlış yöne yürümüşüz!"

Bara, zaten oldukça iri ve geniş yapılı olan genç savaşçının enine ve boyuna birdenbire daha da büyüdüğü hissine kapıldı. Ama kandilin ışığından, ama açlıktan gözlerinin kararmasından, Gılgameş birden bir dev gibi görünmüştü gözüne. Muazzam gövdesi, duvarın önünde bütün koridoru dolduruyordu.

"Kenara çekilin!" dedi Gılgameş. Sanki deprem oluyormuş gibi gür çıkmıştı sesi. Bara *Namtar*a şaşkınlıkla yaslandı duvara. Gılgameş bastığı yeri çökerten boğaları hatırlatan uzun adımlarla yürüyüp kızın yanından geçerken yer sarsılıyordu. Daha demin büyük ve güçlü bir savaşçı olarak gördüğü bu adamdan korkuyordu. Hayır, geçip giden bu dev, bahçıvan çırağı olmaktan çıkmış, tanrı olma yolunda ilerleyen bir güçtü!

"Acıktım" diye mızmızlandı Zabardi Banuga. "Bir şeyler yiyip içmeliyim, açlıktan hayal görmeye başladım yine."

Bara Gılgameş'e seslenecek oldu ama tek kelime edemeden bakakaldı sadece. Bu mezar odasının hangi büyüsü, hangi esrarengiz tılsımı Gılgameş'i -Gılgameşini- böyle birdenbire değiştirmişti?

Kandilin ışığı gittikçe zayıflıyordu. Kız duvarlardaki devasa gölgeleri takip ederken, duvarda açılmış gedikte bir su testisi gördü. Testinin nemli olduğunu anlayınca, iki eliyle hemen kavrayıp kaldırdı. Soğuk suyu bir an kokladı, sonra büyük bir hırsla başına dikti.

Gılgameş damarlarında zaptedilmez, esrarengiz bir güç hissetti. Kandilin üzerinde, titremeyi bırakıp ışık saçan bir ok gibi, güneşin ve yıldızların sureti gibi canlanan alevin aydınlığını sanki hipnoz altındaymışçasına takip etti. Kandilin alevi, ilahî ME'nin gücünü adeta içinde hissederken, Gılgameş ateşin ve alevin, *İnanna*'nın tanrıların iznini almadan insanların başlarından aşağı boca ettiği o büyük sırlardan biri olduğunu fark etti.

Gılgameş, ilahî ME'nin gerçek anlamını hayatında ilk defa kavrıyordu: O karanlıkları aydınlatabilir ya da her şeyi yakabilirdi!

Eskiden de kendini dinler, açıklayamadığı düşünceler ve hisler duyardı. Bazı günler toprak ve taşlar, bitkiler, hayvanlar ve insanlar, kendisine karşı topyekün birleşmişler gibi gelirdi ona. Sonra bir kuşun cıvıltısı, nehirdeki dalgaların şırıltısı ya da göğün derinliklerindeki bir bulut yığını, onu yeniden neşelendirmeye yeterdi.

Acaba Şukallituda gerçekten haklı mıydı?

Gılgameş, bahçıvan olduğu dönemdekinden ve hattâ Kiş'ten yola çıkarken coşku duyduğu zamankinden de çok daha farklı algıladığını anladı birden. Artık açlık ya da susuzluk hissetmiyordu. Vücudu, aynı anda bütün ME'nin doldurduğu büyük bir kap gibi geldi ona...

Kendini usul usul açılan bir tomurcuk gibi hissetti. İçindeki sevinç büyüyor, güçleniyordu. Ölümsüz tanrılardan an be an daha fazla şey aldığını seziyordu.

Ölümsüzlüğe giden yol bu muydu yoksa? Bütün insanların aradığını o mu bulmuştu?

Tanrılar ölmezdi. Yemeye, içmeye, hattâ uyumaya bile ihtiyaç duymazlardı. Onların gündüzleri ezeliyetti, geceleriyse ebediyet. Tanrıların elinden bütün ME'yi çekip alma imkanı olsa, bunu yapardı! Ölümü yenmek ve onlar gibi ölümsüz olmak istiyordu...

O an kandilin alevi titreyince Gılgameş ürperdi. Gövdesinin bütün azametiyle doldurduğu dehliz, birdenbire genişlemiş gibi geldi ona. Duvarlar yolunu açınca, önüne dalgalarla yol yol olmuş, dik duran kumsalı andıran kerpiç bir duvar çıktı.

Gılgameş parmaklarının ucuyla duvarın yüzeyine dokundu. Gerçekten de göründüğü kadar yumuşaktı. Parmaklarıyla iyice

bastırdı. Arka taraftan, bastırılmaya çalışılan bir çığlık duymasıyla duvarın bir toz bulutu çıkararak içine göçmesi bir oldu.

Gılgameş öksürdü, tükürdü. Açtığı yarıktan geçmeye tereddüt etti. Duvarın sert çıkıntılarına omzuyla biraz daha yüklenince sıcak bir esinti hissetti. Bir elini kandilin küçülmüş alevine siper ederek hava akımını takip etti.

"Dur, dur, dur!" diyen boğuk bir ses duydu tam önünde. "Efendi, ensi, lugal, her kimsen sana yalvarıyorum! Ölüler diyarının eşiğinde, açlıktan iyice sararıp solmama izin verme! Ya beni kurtar ya da öldür, ama yalnızlığın lanetini üzerimden kaldır."

Uçuşan toz zerrecikleri kandilin alevini yutuvermişti. "Kimsin sen?" diye sordu Gılgameş nefesini tutup.

"Ey efendim, benimle alay etme!" diye yalvardı sesin sahibi. "Bu karanlık odaya kendi arzumla girmediğimi biliyorsun! Bir günahkâr değil, aksine her zamanki Demirci Meşe olduğumu zaten dünden biliyorsun..."

"Demirci Meşe mi?"

"Uruk topraklarına girdiğim için beni cezalandır, ama gün ışığını bir kez daha görmeme izin ver..."

"Demirci Meşe!" deyiverdi Gılgameş. Gözlerini iyice açarak öne doğru atılınca Meşe'yle çarpıştılar. Çabucak toparlandılar, ilkin duraksadılarsa da, sonra birbirlerini tanıyınca sevinçten çığlıklar atarak kucaklaştılar.

Uğursuz Kehanet

Toz toprak içindeki Meşe yorgun ve solgun görünüyordu. Kan çanağına dönmüş iri gözleri, kara bir çöl panterinin gözlerini andırıyordu... Ama yaşıyordu ve Gılgameş gibi o da çok mutlu olmuştu.

"Tam da yanıma bir şey alamadan *Ereşkigal*'in dünyasına yollanmak üzere gömüldüğümü düşünüyordum... Bir testi su, bir somun ekmek alamadan!"

"Ölmedin Meşe!" dedi Gılgameş. "Sen de benim gibi, Bara *Namtar*a ve Zabardi gibi hayattasın!"

"Ne? Onlar da mı burada?"

Gılgameş evet anlamında başını salladı.

"Şurada, arka tarafta... dehliz benzeri kapısız bir yerde."

"İçecek... bir şeyiniz var mı?"

Gılgameş Meşe'yi koluna taktı, az önce kendisinin çıktığı yarı karanlık dehlize doğru götürdü.

"Hey Bara! Zabardi! Meşe de burada... Meşe'yi buldum!"

Diğer ikisi çekine çekine yaklaştılar. Meşeyle Gılgameş'e birkaç adım kala şaşkınlıkla durdular. Gılgameş kandili yukarı kaldırdı. Bara sesini çıkarmadan dönüp gitti, az sonra elinde su testisiyle geri geldi. Testiyi Meşe'ye verdi, ne var ki Meşe testiyi dudaklarına boş yere götürmüştü. Kalan iki üç yudum su, kurumuş gırtlağını ıslatmaya yetmemişti.

"Elinizdekinin hepsi bu mu?"

"Demin daha fazlaydı" dedi Bara afallayarak.

"Öyleydi! Ama ben içtim..." diye itiraf etti Zabardi Banuga geğirerek. "Bilseydim..."

"Çok güçlü ve yakışıklı bir adam" dedi Bara küçümseyerek. "Ne yazık ki kafasının içi samanla dolu!"

Zabardi başını önüne eğince, Meşe'yle Gılgameş'i gülme tuttu.

"Burası neresi?" diye sordu demirci.

"Galiba köhne bir mezarlık" dedi Gılgameş. "Şehrin altında mıyız, yoksa surların dışında mıyız, bunu bile tam olarak kestiremiyoruz."

"Geçmişte cenazeler kendi evlerine gömülürmüş anlaşılan" dedi Aratta'dan gelen kız. "Avluların altına, yatak odalarının zeminine ya da mühürlenmiş küplerin içine."

"Doğudaki dağların ardındaki ülkenizde öyleydi herhalde" dedi Demirci Meşe burnunu çekerek. "Bizde cenazelerin şehir surlarının dibindeki ölüler şehrinde münasip bir mezar hakkı vardır!"

"Çekişmeyi bırakın!" dedi Gılgameş dayanamayarak. "Eski ölüler şehri hakkında ne biliyorsun, Meşe?"

"Mamagal'in bildiği kadar değil" diyerek içini çekti Meşe. "O da, koyunların kurban edildiği gece, mezar soyanların birinden dinlemiş."

"Bunun bizimle ne ilgisi var?" diye merakla sordu Zabardi.

"Anlatayım" diye karşılık verdi Meşe sabırla. "Tufandan önceki ilk kralların çok uzun yaşadıklarını biliyorsunuz. Rivayete göre, dünya zamanla, Ziusudra'nın evlatlarıyla yeniden kalabalıklaşmış. İşte, toprağı yeniden işlemek için ihtiyaç duyulan pek çok malzemeyi, o köhne mezarlardan getirdikleri söylenir."

"Krallık, sanırım o zaman ikinci defa yeryüzüne inmiş" diyerek söze karıştı Gılgameş.

"O kadarını bilmem" dedi Meşe. "Bildiğim yalnız, bunun üzerinden binlerce yıl geçtiği ve eski ölüler şehrinin çöplüğe dönüştüğü. Sonra zamanla yeniden mezarlık haline getirilmişler. Peki bugün, aşağılık mezar soyucular ne yapıyor?"

"Kazıyor olabilirler!" diyerek acı acı güldü Bara.

"Kazıyorlar!" diyerek başını salladı Meşe. "Çağlar boyunca nesillerin çöplerini attıkları yeri kazıyorlar. Ziusudra'nın neslinin ve diğer mezar soyucuların bütün sırrı işte budur..."

"Peki bunu bilmenin bize ne faydası var?" diye sordu Bara şüpheci bir tavırla.

"Yere bakın!" dedi Meşe. "Bazı yerler çiğnenmiş kerpiç gibi, diğer yerlerse daha gevşek ve tozlu..."

"Ne kadar da baştan savma doldurulmuş" dedi Bara ayaklarını zemine sürterek.

"Altında daha başka katların da bulunduğu çok eski bir mezarlıktan mı bahsediyorsun?" dedi Gılgameş düşünceli bir tavırla.

"Söylemek istediğin bu mu, Meşe?" diye sordu Bara.

Demirci omuzlarını silkti.

"Mezar soyucuların yolu!" dedi Gılgameş heyecanla. "Bu aşağılık herifler çıkabiliyorsa, biz de çıkarız!" Elini kuşağına attı. "Kılıcım! Kılıcım nerede?"

Bir süre ölüm sessizliği çöktü üzerlerine.

"Benimki de kayıp" dedi Zabardi neden sonra.

Öğleden sonra şehrin önündeki ordugâhta gürültüler arttı. Kral Enmerkar'ın kızı, Harrap'la birlikte kapısız konağın damına tırmanırken, güneş Uruk'un batısındaki çölün üzerindeydi. Elini gözlerinin önüne siper ederek terk edilmişe benzeyen şehrin üzerinden hasat edilmiş tarlalarda kurulu ordugâhta tüten sayısız kamp ateşine baktı.

Buranum'un kıyısında uzun tekneler ve kelegler yan yana bekliyor, yuvarlak guffalar çekilen küreklerle kanalların her tarafında bata çıka gidip geliyordu. Aynı anda pek çok noktadan karaya çıkarılan kol kalınlığında kamış kazıklar, iplerle sıkı sıkıya bağlanarak oklardan koruyacak tenteler, merdivenler ve kapıları zorlamakta kullanılacak kütükler yapılıyordu.

"Uzun süre beklemeyecekler" dedi Harrap endişeyle.

"Elimde bir kılıç varken, oğlum 'Yaban Boğası' yanında bir sürü savaşçıyla üstüme gelirse ne yaparım?"

"Oğlunun adı 'Yaban Boğası' değil" dedi hadım. "Eğer 'Yaban Geyiklerinin Sahibesi'nin meşru oğlu sıfatıyla, bu şehirde yaşıyor olsaydı, adı bu olabilirdi. Böyle olmadığına göre, Kiş bahçıvanının adlandırdığı gibi Gılgameş olarak anılmaya devam edecek."

"Düşmanlarımızın saldırıları sonra erinceye kadar, atalar onu koruyabilir mi dersin?" diye sordu Ninsun merakla. Hadım dar omuzlarını kaldırdı.

"En azından Kâhin Laabaş eski ölüler şehrine giden gizli dehlizleri benim kadar iyi bilir. Oğlunun şehirde olduğunu öğrenmiştir, onu arattırıyordur."

"Yine mi aşağı indin?"

Harrap hayır anlamında başını salladı.

"Bu çok tehlikeli olurdu. Onlara bir testi suyun yanı sıra, diğer odalardan birine de gerekli malzemeyi bıraktım."

"Ya hiçbirini bulamazlarsa?"

"Endişeleriniz yersiz, efendim!" dedi hadım. "Gılgameş güçlü bir delikanlıdır. Yanındaki kız bir tapınak yosması ve şehri iyi bilir. Üstelik yanlarında, Demirci Meşe gibi tecrübeli biri de var..."

"Demir kılıcın sırrını verdiğin adam değil mi o?"

"Hayır, kılıcın sırrını Kiş'in bahçıvanbaşına vermiştim, o da işinin ehli bir silah ustasına iletmiş."

Ninsun sessizce içini çekti. "Oğlumu evlatlık alan adamla tanışmayı çok isterdim" dedi. "Ayrıca Kiş'in *nubanda*sını öldüren demir kılıcı öyle ustaca fırlatan savaşçıyla da..."

"O savaşçıyı da yakında göreceksin, oğlunu da" dedi Harrap ince bir tebessümle. "Büyünün bütün maharetini sergileyeceği o atış hareketini Kiş savaşçısına doğru zamanda yaptırma talimleri hiç de kolay olmadı!"

"Şu zayıf halinle tuhaf bir adamsın, Harrap! Keşke seni azat etmek elimde olsa!"

"Yakında özgürlüğüme zaten kavuşacağım" dedi hadım müphem bir ifadeyle. "Kehanet yerine geldiğinde Uruk'ta pek çok şey değişecek."

Enmerkar'ın lanetinden söz edilmesi sanki Uruklu erkeklere gizli bir işaret vermiş gibi, bütün sokaklardan ve yollardan savaşçılar, muhafızlar, şublugaller ve özgür çiftçiler *İnanna* Mabedi, kraliyet sarayı ve zigguratın çevrelediği geniş meydana bir anda akın ettiler. Pek çoğu sarsak adımlarla yürürken meşin şarap tulumlarını ve birayla dolu testileri peşleri sıra sürüklüyorlardı.

Rahipler ve tapınak köleleri sütunların arasında ortaya çıktılar.

"Yerin ve göğün bütün tanrıları aşkına!" diyerek içini çekti kralın kızı. "Bu sarhoşlar, Uruk'u Mebaragesi'nin ordusuna karşı nasıl savunacak?"

Aynı anda, herkesin nefret ettiği ve korktuğu saray muhafızları komutanı, iyi giyimli bir grup rahiple beraber zigguratın merdivenlerinde göründü. Kafası keldi, otuz beş yaşlarındaydı. Tıpkı seçkin ve kibar bir ensi gibi şık giyinmişti. Bununla birlikte, on yedi yaşında, Enmerkar'ın emriyle o yıl doğan bütün erkek çocukları gaddarca katlederken, sıradan, yurtsuz bir asker olduğunu Uruk'taki herkes biliyordu.

Asker Hurturre, katillerin en dehşetlisiydi. O günden beri 'Bir' sözcüğü artık asker değil, katil anlamına geliyordu. Hurturre, işte o çirkin lakabı kendi adına eklemişti. O yıldan beri, kendini Bir Hurturre, 'Mazlumların Kükreyen Katili' olarak tanıtıyordu.

Artık tapınak muhafızlarının tamamı, şehrin kapılarındaki nöbetçiler ve hattâ şublugal komutanları onun emrindeydi.

Bir Hurturre kollarını kaldırdı. Tam gururla konuşmaya başlayacaktı ki köslerin gümbürtüsü Uruk sokaklarında yankılandı.

"Sus!" dedi Ninsun nefesini tutarak. "Duyuyor musun Harrap?"

"Tehlike işareti veriyorlar..."

"Savaşın habercisi!"

"Kuşatmayı uzatmayacaklar" dedi Harrap şehrin köhne surlarının ötesini göstererek. Gördükleri kadarıyla Mebaragesi'nin savaşçıları, çalılıklarla hurma ağaçlarının arasına ve sulama kanallarının kenarlarına diziliyorlardı. Ordugâh sancağının ve Kiş kralının renkli çadırının üzerinde bulunduğu tepeyi ağır ağır ortalarına alarak genişçe bir yarım çember biçimini aldılar. Sunağın yanı başına kurulmuş podyumdan boğuk davul sesleri geliyordu.

"Bir elçinin içeri alınmasını talep ediyorlar" diye açıkladı Harrap. "Kraldan şehri teslim etmesini isteyecek."

"Babam bunu asla kabul etmez!"

"O zaman hücuma geçerler!"

O an, parlayan kılıçlar, yaylar ve iki tekerlekli küçük arabalarla donatılmış savaşçıların arasında bir grup borazancı gördüler. Bora-

zancılar sunağın bulunduğu bölgeden ayrıldılar, kanalın üzerine yeni kurulmuş asma köprüyü tedirgin adımlarla geçerek şehrin kuzey surlarının önündeki bahçelere ayak bastılar. Davulların uzaklardan yankılanan sesleri, usul usul yaklaşan ritmik tıkırtılarla gitgide şiddetleniyordu.

Borazancılar akşamın kızıllığında kor gibi ışıyan surlara iki ip mesafesine gelince durdular. Uzun borazanlar yukarı kalkar kalkmaz kulakları tırmalayan, karmakarışık bir zırıltı koyuverdiler.

Harrap acıyla inledi. Küçücük ellerini kaldırarak kulaklarını tıkadı. Ninsun da yüzünü buruşturmuştu. Ömrü boyunca, böylesi dehşet verici bir ses duymamıştı.

Az sonra Kiş kralının elçisi geldi. Beline yalnızca pöstekiden bir kemer sarmış, vücudu kaslarla yüklü ızbandut gibi bir şublugal savaşçısıydı bu. Çıplaklığıyla düpedüz ölüm tanrısı, 'Büyük Efendi' *Nergal*'i andırıyordu.

"Hey Uruklular!" diye gürledi elçi bir aşlu mesafesine ancak gelmişken. Talimli atıcılar, bu elli altmış adımlık mesafeye gürz bile atabilecek yetenekteydi. Elçi silahsız geliyordu.

"Eşek şehrinin kudretli kralının elçisine şehrin kapılarını açın!" diye seslendi elçi işitilebilecek bir sesle. Surların üstündeki kulelerden alaylı bir kahkahayla karşılık verilince, Harrap ve Ninsun şehrin köhne surlarının içindeki mazgallara yerleşmiş silahlıları ancak o zaman fark edebildiler.

"Bir Hurturre sandığımdan da zekiymiş!" deyiverdi Harrap hayretle. "Ama Uruk'u kurtarmaya bu da yetmeyecek!"

Ninsun utancından yere bakıyordu. Başını kaldırıp da babasının sarayına bakmaya cesaret edemedi. Enmerkar'ın şu dakikalarda Buranum Nehri'nin aşağı havzasında yerleşik şehir devletinin kralı ve baş rahibi sıfatıyla, orada, terasta dikilmekte olduğunu düşündü Ninsun. Halbuki yaşlı hükümdar, müzakereleri Uruklu çocukların katiline bırakmıştı.

Gılgameş, sabırsızlanan Bara ve Zabardi'nin sıkıştırıp durmalarına aldırmadan dehlizlerin zeminini elleriyle yoklaya yoklaya ilerliyor,

elinde kandille peşinden gelen Meşe'ye ara sıra dönüp bakıyordu sadece.

"Buradan yüzyıllardır hiç kimse geçmemiş" dedi uzunca bir sessizliğin ardından. Dehlizin daraldığı bir yere gelince Gılgameş başını eğmek zorunda kaldı. Bu esnada ayağı topraktan yapılmış birkaç çanak çömleğe takıldı.

"Gılgameş dikkat et!" diye bağırdı demirci. Gılgameş'i kenara itip geçti, ilkin tereddüt ettiyse de taze görünen meyvelerle dolu çanaklarla testilere saldırmakta gecikmedi.

"Sakın yapma!" diyerek boşuna uyarmaya çalıştı Gılgameş. Meşe, toy bir savaşçıyı dinleyemeyecek kadar acıkmış ve susamıştı. Testilerden birini kaptı, beceriksizliğinden içindekini az kalsın döküyordu. Sonra soluk almadan içmeye başladı.

"Şarap..." dedi ferahlamış biçimde yutkunarak. "Şahane.., şarap... bağlardan..."

Gılgameş testiyi elinden çekip aldı. İçindekini kokladı, sıradan bir şaraptı işte! Bir an için Şukallituda'nın anlattığı hikâyeleri anmadan edemedi. Ölülere ayrılmış yiyecek ve içeceklere el uzatan her mezar soyucunun uğrayacağı laneti hatırladı.

"Gelin, gelin!" dedi Meşe keyifle gülerek. "Burada hepimize yetecek kadar şarap, ekmek, güzelce kurutulmuş et ve meyve var."

Güneşte kurutulmuş koyun budundan dişleriyle bir parça kopardı. Diğer eliyle olgunluktan yarılmış incirleri ağzına doldurup üstüne bir yudum şarap içti. Zabardi Banuga ve Aratta'dan gelen kız fal taşı gibi açılmış gözlerle Gılgameş'in yanından geçip geldiler. Tedbirli olmaları gerektiğini unutmuşlardı.

"Gel Gılgameş!" dedi tapınak yosması gülerek. "Sen de bizimle birlikte ye, iç!"

"Bizi buraya getirip kapatanlar, açlıktan ölmemizi kesinlikle istemiyorlar" dedi Meşe bir yandan yemeye devam ederek. "Beni asıl şaşırtan, bu güzel yiyecekleri daha önce bulamamış olmanız!"

"Bu dehlizden hiç haberimiz yoktu" dedi tedirginliği hâlâ üzerinden atamayan Gılgameş. Eline bir incir alıp küçük lokmalarla usul usul yemeye başladı. Sulu meyve, tam tanrıların ağzına layık-

tı. Diğerleri onun bu huzursuz tavrına dikkat etmediler bile. Gılgameş, testilerle çanakların üzerine eğildi. Eline aldığı kandille ne var ne yok hepsini gözden geçirmeye koyuldu. Son testideki süt kesilmişti. Kandilin zayıf aydınlığında testinin arkasındaki ışıltının farkına varınca yerinden kalkmaya davrandı. Biraz daha öne doğru eğilince ne olduğunu gördü:

Yerde üç kılıç duruyordu, ortadakinin ağzıysa demirdendi.

Silahlara bakıp dururken neler olup bittiğini kavrayamadı. Kendi kılıçları bu mezarın içine nasıl gelmiş, neden yiyeceklerle içeceklerin yanına gizlenmişti? Şu ana kadar, diğerleriyle birlikte Uruklulara esir düşüp yerin dibindeki bu köhne mezarlığa onlar tarafından kapatıldığına kesinkes inanmıştı.

Diğerlerinin onu umursadığı yoktu. Gılgameş geri kalan teçhizatın da orada olduğunu gördü. Kendi erzak torbasını, bıçağını, aletlerini, bileği taşını ve kılıcının askılığını çekinerek aldı. Tam elini kılıcına atacağı sırada, tuhaf bir biçimde birleştirilmiş bir demet meşin kayış takıldı gözüne. Onu kaldırınca, birbirine sımsıkı dikilerek dokunmuş kayışların altın süslemelerini fark etti.

Daha önce bu kadar güzel deri işleme görmediğine emindi. Yine de meşin kayışların manasını çözünceye kadar epeyce düşündü.

"Gelsene Gılgameş!" diye seslendi Bara. "Neden bizimle birlikte yiyip içmiyorsun?"

"Bahçıvanlarla mezar soyanların ille de bir şeyleri eşelemeleri şart!" dedi Zabardi Banuga iğneleyici bir ses tonuyla ağzını şapırdatarak. Yalnızca Meşe, düşünceli bir edayla kaşlarını kaldırdı.

"Nedir o elindeki?" diye sordu.

"Bilmiyorum" diye cevap verdi Gılgameş. "Eski ve değerli bir şeye benziyor... Ama düşündüğüm kadar eski olmasa gerek..."

"Göster bakayım!"

Gılgameş deri işlemeyi Meşe'ye uzattı. Meşe de işlemeyi almak için uzandı, tam dokunacaktı ki ani bir hareketle elini geri çekti, ağzı açık bakakaldı.

"Neyiniz var sizin?" diye sordu Bara merakla.

"Bunlar... *Hükümdarlık* dizginleri!" dedi şaşırıp kalan Demirci

Meşe nefes nefese. "Bunlar tıpkı taç, taht ve diğer kutsal armalar gibi krallık alâmetidir..."

"Şuradaki işaret de benim adımı simgeliyor!" dedi Gılgameş huşu içinde. Deri işlemeyi Meşe'ye uzattığında fark etmişti onu.

"Cinler çarpsın seni!" diye haykırdı Bara dehşet içinde. "Böyle bir günaha nasıl girersin? Senin adını bir kraliyet eşyasının üzerine kim nakşetmiş olabilir ki?"

"Belki de yerin altında açlıktan ve susuzluktan ölmemizi istemeyen tanrılar" dedi Gılgameş ciddiyetini bozmadan. Meşin kayışları kuşağının içine doldurup süt dolu testiye doğru yürüdü. Seri bir hareketle kaptığı demir kılıcını yukarı kaldırdı. "... ve savaşmadan pes etmemizi istemeyen tanrılar!"

Meşe, Zabardi ve Bara, apar topar mağaranın toprak duvarına kadar çekildiler. Dizlerinin bağını çözen dehşetin izleri yüzlerinden okunuyor, adeta ölüler diyarından çıkıverip ortalığa korku ve dehşet saçan yaratıklardan birini andıran Gılgameş'i izliyorlardı.

Ve kandilin arkasındaki Gılgameş, daha da güçlenmiş bir dev gibi göründü gözlerine. Bara ellerini yukarı kaldırdı. Korkudan parmaklarını ısırarak çığlığı bastı.

"Vur hadi! Madem seni alıp Uruk'a getiren benim, vur bizi, öldür ve surları da yerle bir et..."

Gılgameş çenesini kenetledi. Nereden geldiğini bilmediği o muazzam gücün yeni baştan bütün düşüncelerini bürüdüğünü seziyordu. Bu işi başarabileceğini hissetti. Benliğinin derinliklerinden bir ses, ona demir kılıcı nasıl kaldırması gerektiğini söylüyordu.

Nihayet yavaş yavaş kendine geldi. Sonra parlayan kılıcın daracık dehlizde ince bir ıslık çalmasıyla yerdeki küçük kandilin alevinin ikiye ayrılarak mezar odalarının asırlarca sürmüş o karanlığa yeniden gömülmesi bir oldu.

Kral Mebaragesi'nin yan çıplak elçisi karanlık çökünceye dek şehir surlarının önünde bekledi. Sonra adım adım kuzey kapısına yaklaşmaya başladı. Bütün mazgallarda ziggurat rahiplerinin birtakım özel otlar kattıkları yağla dolu çanakların ve meşalelerin alevleri titreyerek yükseliyordu. Parlayan alevlerin kimileri, düzgün kesil-

miş döner kuvarslar içinde öyle titriyordu ki, yaydıkları şaşırtıcı ışıklar Mebaragesi'nin bekleşen savaşçılarına kadar ulaşıyordu.

Elçi durdu.

"Bu zavallı kulübeler yığınının bir kralı var mı?" diye kükredi.

Mazgallardan gelen öfkeli bağırışlar soruya karşılık oldu.

"Bağırıp çağırır, yaygara koparırsınız ancak, sizi korkaklar! Sindiğiniz deliklerden çıkın da kılıçlarımızı çekmeye değdiğinizi gösterin! Sizi kırbaçlar ve tekmelerle köpekler gibi çöle kovalamak zorunda bırakmayın bizi!"

Bir Hurturre'nin savaşçıları gülmekten yerlere yattılar.

"Üçüncü ve son kez söylüyorum: Uruk'un kralı ve baş rahibi, savaşa gerek kalmadan şehri Kral Mebaragesi'nin güçlü ve yenilmez ordusuna teslim edecekse etsin!"

"Toz ol, katır kılıklı herif seni!" diye bağırdı Bir Hurturre o an. Şehrin kuzey kapısına doğru yürüyünce civardaki meşaleler yağdan parlayan vücudunu aydınlattı.

Elçi yumruklarını sıkarak yukarı kaldırdı.

"Ben eşek şehrinin savaşçısıyım. O kulelerde oturanların hiçbiri bizi aşağılayamaz!"

"Kralına de ki; tuzlu sudan kendi bağırsaklarını tükürünceye kadar midesi büzülüp kalacak!"

"Cevabınız bu mu?"

"Ahırlarda yatan haydutlar sürüsü! Evet, cevabımız bu!"

Elçi eğilip yerden bir avuç toprak aldı, avucunu şehre doğru uzatıp toprağa tükürdü. Sonra elindekileri döküp çıplak ayaklarıyla çiğnedi.

"Savaş!" diye gürledi. "Buna savaş derler, ey talihsiz Uruk şehrinin erkekleri ve kadınları! Şerefinizle itaat etmeyi reddettiniz ... Aptallığınızı bağışlamaları için tanrılara yakarmaya nasılsa vakit bulacaksınız. Ama sizi uyarıyorum. Yalnızca gökyüzüne bakmanız yeterli. Üç kat gök kubbenin bütün pencereleri, yakında üzerinize gelecek en korkunç cezalar için ardına kadar açılmış. O cezaları da haşmetli Kiş kralının ordusu infaz edecek..."

Durdu. İki üç kez derin derin nefes aldı. Sonra bütün düzlükte çınlayan, kulakları tırmalayıcı bir nara attı. Ve kuşatma yapan or-

dunun gizlenmiş borazancılarıyla davulcuları hep birlikte, sanki yalnızca bu narayı bekliyorlarmış gibi, yeni çöken gecenin içinde yeri göğü inleten bir gümbürtü koyuverdiler.

Toprak yarıldı. Gılgameş kısacık bir an için bu ani cesaretinden ürkerken, aynı anda, kendisinden akıp kılıcına geçen gücü hissetti içinde. Karanlık parçalandı, Gılgameş dökülen toprak parçalarının arasından alev alev yanan kazanlar ve meşaleler, ışıl ışıl teçhizatlar, yıldızlar altında parlayan miğferler, kabaralı kalkanlar, dört bir yanda tunçtan uçları gecenin karanlığına ürpertili ışıltılar salan demet demet mızraklar, ayrıca kılıçlar ve yaylardan oluşan bir kalabalık ve dehşet salan maskelere dönüşmüş sayılamayacak kadar çok savaşçı yüzü gördü.

Ama onların içindeki yüzlerden biri, diğerlerine uymuyordu. Ölüler diyarında kimi seçilmişlerin can suyundan tatmasına izin verdikleri söylenen *Kalaturra* cinlerinden birini görüp de korkmuşa benzeyen Gılgameş'in dar ve kibar yüzüydü bu. Şiddetli kılıç darbeleriyle toprağı yara yara doğrulurken, suratını çarpıtan korkuyu, zaptedilmez bir güçle dışarı çıktığı dehlizlerde bırakıyordu.

Ordunun hücuma geçtiği sırada fırlayıp çıkınca, haykırışların, şakırtıların, naraların tam ortasında kalmıştı. Dumanlar, ışıklar ve sıçrayan çamurlar onu çepeçevre kuşatıvermişti. Neşeyle kendinden geçerken, koşturan şublugallerin arasına bir an bile tereddüt etmeden daldı.

"Kılıcım!" diye haykırdı. "Demir kılıcım sizinle vuruşmak istiyor!"

Daha birkaç gün öncesine kadar sıradan bir bahçıvan çırağı olan delikanlı, kimsenin dikkatini çekmemişti. Nereden geldiğini sormadan onu da beraberlerinde sürüklüyorlardı. Aralıksız çalınan davulların sesleri, dört bir yanda gök gürültüsü gibi öyle sert çınlıyordu ki, savaşçıların yüzleri acıyla karışık şehvetle titriyordu.

Gılgameş'in demir kılıcı gecenin sarsılan havasını yara yara gidiyordu. Hiçbir Uruklu savaşçı hücuma geçen ordunun karşısına çıkmadı. Uzun zamandır korku nedir tatmamış Uruklular, köhne

surlarının ardına sinerek ışıklar atıyor, gizlendikleri yerden başlarını uzatmaya cesaret edemiyorlardı.

Diğerlerinden daha hızlı koşan Gılgameş, nasıl olduğunu anlayamadan kendini ordunun en önünde buldu. Önünde yalnızca sancaktarlar vardı. Surlardan atılan büyülü ışıklar, o muazzam yarı çıplak gövdesini sıyırıyor, tunç bir miğferden yoksun başının üstünden hışırdayarak geçerken, onu tanrı *Utu*'nun çehresi gibi göz kamaştırıcı ışıltılara boğuyordu.

Gılgameş hâlâ bir eliyle demir kılıcını sallıyor, diğer eliyle de gözlerini korumaya çalışıyordu. O an islerin, dumanların arasında okların ıslıklarını duydu. Birdenbire durdu. Uruk çok değerli ağaçtan yapılmış onca oku saldırıya geçen ordunun üzerine rasgele savuracak kadar zengin miydi gerçekten? Yanına bir kalkan bile almadığını ancak o zaman fark edebildi.

En küçük bir korku hissi duymuyordu. Hissettiği yalnızca gurur ve kudretti. Meşaleler parlayan gözlerinde ışıldadı. Gılgameş ağzını açtı, yüzü çarpıcı bir biçimde gülüyormuş gibi kasılırken müthiş bir nara attı:

"Bunakların kralına ve onun şehrine ölüm!"

Demir kılıcını coşkuyla yeniden iki eliyle kavradı. Kılıcını havada savururken, davul ve borazanların gümbürtüsüne ve haykırışlara rağmen üzerlerine yağan yırtıcı okların çıtırtılarını duyuyor, dört bir yanda paramparça ağaç kıymıkları uçuşuyordu.

Başını çevirip arkasına baktı. En ön safta koşan şublugaller tökezleyip üst üste kapaklanınca, diğerleri o izdihamda ezilip ölenlerin üzerlerinden atlayıp geçtiler ve koşa koşa surlara ulaştılar. Uçları kancalı ipleri burçlardaki devriye koridorunun tepelerine kadar fırlattılar, sırıkları ve merdivenleri getirdiler, tekerlekli ağır mancınıkları surlara yaklaştırdılar. Savaşta kullandıkları kölelere, üzerlerine yağan okları uzun kırbaçlarla savuşturmalarını emrettiler.

Gılgameş çabuk öğreniyordu. Şukallituda onu bir şublugalin nasıl savaştığı konusunda hiç eğitmemişti. Bildiği her şey Zabardi Banuga'dan aldığı kısacık dersten geliyordu. Geri kalanı cesaret, azim ve zekâydı.

Bir yığın şublugal Gılgameş'in peşinden bir an olsun ayrılmıyordu. Mebaragesi'nin savaşçıları, Gılgameş'in burçlardan üzerlerine yağan okların arasında kendilerine yol açtığını çabuk fark etmişlerdi.

"Hey, kralın kurbanlığı değil mi şu?" diye bağırdılar gülerek.

"Kılıcını takip edin... olağanüstü güçleri var!" diye bağırdı biri. Savaşçının tok kahkahaları birden gurultuya dönüşünce, Gılgameş kaşla göz arasında başını çevirip baktı. Gülüp duran şublugal, gırtlağına saplanıp kalan bir okla can çekişiyor, açık renkli kanı parlak göğüs zırhından aşağı süzülüyordu. Onun peşinden tökezleyenler de ok yağmurunda can verdiler.

"Işıklar saçan ateş topunun peşinden ayrılmayın..."

Zabardi Banuga'ydı bağıran.

"Hey Gılgameş... bekle bizi!"

Gılgameş Meşe'yi sesinden tanımıştı. Demirci, iki kişiyi geçerek geliyordu. Gılgameş'in kolları o kadar hızlı hareket ediyordu ki üzerlerine gelen okları kılıcıyla bertaraf edebiliyordu. Görünen o ki, demir kılıcını durmaksızın sallamasa, bütün gücü ve zekâsı bile onu kurtarmaya yetmeyecekti.

On, on iki savaşçı birden Uruk şehrinin surlarına ulaştılar. Dizlerini merdiven gibi büküp birbirleriyle yardımlaşarak yukarı tırmanmaya başladılar. Surların tepesine ulaşanlar, kerpiçlerin un ufak olup ellerinde kalmasıyla geri düştüler. Gılgameş olan biteni görmüştü. Daha burçlara ulaşamadan pek çok kişinin öleceğini anladı.

Bir nara patlatıp öne atıldı.

"Açılın!" diye kükredi. "Yol verin!"

Kılıcı havada şimşekler çakarak, etraftaki adamların başları üstünde bir iki daire çizdi. Gılgameş'in bütün gücünü toplayarak şiddetle vurduğu tek darbeyle şehrin köhnemiş surları yarıldı. Demir kılıç, fırınlanmadığı için gevrek kalmış, kül rengindeki kerpiçlerin dış yüzeyini parçalamış ve bir çiftçinin sabanı gibi duvarın balçıktan dolgusunun içine işlemişti.

Şehri savunanlar dehşetten donakaldılar. Böylesi inanılmaz bir güç karşısında, ölümü hiçe sayacak bir cesaret de hiçbir işe yara-

mazdı dua etmek de. Müthiş bir ümitsizlikle geri çekildiler. Kaçabilenler kaçtı, kaçamayanlarsa surların ötesine berisine düştüler. Gılgameş sıkıca kavradığı ağır demir kılıcı tekrar kaldırarak bir darbe daha indirdi. Kılıç her şiddetli darbede, bir düzine mancınığın yapamadığını yapıyor, açılan gedik, Kral Mebaragesi'nin ordusuna mensup şublugaller omuz omuza şehre girmeye başlayıncaya dek, her darbede karış karış genişliyordu.

Komutanlar bu umulmadık fırsatı kaçırmadılar. Belirledikleri ilk taktiklerden cayıverdiler. Borular, borazanlar ritim değiştirerek tiz bir perdeden çalınmaya başlayınca savaşçılar zafer naraları attılar. Gılgameş'in yanından koşa koşa şehrin içlerine daldılar.

Uruk sokaklarındaki boğuşma, kadim şehrin kaç kuşaktır görüp geçirdiği felaketlerden daha korkunçtu. Kuzeyden kopup gelen bu ezici güce karşı gösterilecek en küçük direnişin dahi dehşet verici bir katliamla sonuçlanacağını bilgelikle kutsanmış her kral ve baş rahibin ta en başından görmesi gerekirdi. Kral Enmerkar itaati ve köleliği korkak zavallıların alınyazısı olarak görmüştü belki de, fakat hiç kimse, şehrin ve Buranum'un aşağı havzasında imar edilmiş toprakların kaderini neredeyse dört yüz yıl boyunca elinde tutmuş ihtiyara bunu sormadı.

Bol bol iksir içip sahte bir cesaret kazanan savaşçılar, dalga dalga gelen istilacıların karşısına bağıra çağıra çıktılar. Daima takdir edilmeyi arzulayan, iktidar sevdalısı Bir Hurturre, bocalayan savaşçıları kırbaçlayarak düşmanın kılıçlarına gönderiyordu. Hem istilacılar hem de şehri savunanlar, kuzey surlarında öldürülen muhafızların kanlarına belendiler. Mebaragesi'nin zaferle kendinden geçen savaşçılarının Uruklu sarhoş erkeklerin elindeki şarap ve iksirle dolu testileri çekip almalarını, hırsla kafalarına dikmeden önce, başkalarınınkiyle karışıp yüzlerine bulaşan kendi kanlarını şarapla yıkamalarını hiç kimse ve hiçbir şey engelleyemedi.

Geçmişi yalnızca birkaç ihtiyar dehşetle andı: Eskiden de savaş öncesinde korku hislerini köreltip nefretlerini körüklemek, cesaretlerini ölümü hiçe sayan bir gözü pekliğe çevirerek, onları hem düşmanlarının ölümüne hem de kendi ölümlerine hazırlamak için

uzun süren bir ayinle erkeklere iksir içirilir, tütsüler koklatılırdı. Fakat her iki tarafın da böyle zilzurna sarhoş olduğu bir savaşa daha önce hiç girişilmemişti.

Uruk'un istilası başından beri teke tek düello ya da eski kurallara bağlı alışılagelmiş bir savaş değil, aksine, duyarsız bir acımasızlık ve şeytani bir kinle işlenmiş cinayetler serisiydi.

Askerler zafer kazanmak değil, öldürmek ve parçalamak arzusuyla çarpışıyordu. Soygunculuk ve yağmacılıkla alâkaları yoktu. Kuzey surlarında açılan gedikle başlayan katliam, Uruk'un bütün caddelerine ve sokaklarına yayıldı. *Nergal*, aşk ve savaş tanrıçasının şehrini geçmişin derinliklerinde kalmış bazı meselelerden dolayı cezalandırmak için bütün karanlık güçleri adeta bizzat seferber etmişti.

Mebaragesi'nin şublugalleri, evlerin ve kulübelerin giriş kapılarında asılı hasırları parçalayarak odalara dalıyor, yatakları dağıtıyor, erzak küplerini vurup kırıyorlardı. İnsanlığa sığmayan bir barbarlıkla, hayvanları avlularda, ahırlarda kesiyor, çocukları duvarlara fırlatıyor, kadınları ve kızları gördükleri yerde sille tokat yere seriyorlardı. Tecavüzcüler kılıçlarını yere saplayarak sabitliyor, kurbanlarının omuzlarını ve boyunlarını kılıçların keskin tarafına bastırıyor, işleri bittiğindeyse zorla sahip olduklarının hâlâ yaşayıp yaşamadığını bile umursamıyorlardı.

Gılgameş pek çok savaşçıya yol açmıştı. Uruklu savaşçıları ve muhafızları öldürmek zaten aklından bile geçmiyordu. Gılgameş'in delice koşuşturma içinde onların peşlerine düşeceğini sanıp onun ve demir kılıcının önünden kaçışıyorlardı.

Şehir merkezindeki evler tutuşmuştu. Kuru kamışlar çatır çatır yanarak gürültüyle patlıyor, ne zaman balçıkla sıvanmış bir kubbe çökse, ölüyü diriyi ayırmadan, altında kalan herkese mezar oluyordu.

Şehre hakim zigguratın önündeki meydanda toplanan Uruklu rahipler, önüne çıkanı katleden savaşçılar güruhuna içlerinde renk renk ateşler yanan kazanlar ve genizleri yakan dumanlarla engel olmaya çalışıyorlardı. Kutsal davulların çalınmasını emrettiler. Tapınağın en alt katındaki dubsarlar, istilacıların üzerine sihirli işaret-

ler çizilmiş toprak tabletler atıyorlardı. Şehrin soyluları da tapınağın çevresine sığınmışlardı. Boruların öttürülmesini, savaş lirlerinin çalınmasını emrettiler. Halbuki hiç kimse bu emirleri umursayacak durumda değildi.

Kral Enmerkar'ın sarayı ile kızı Ninsun'un konağı önünde, tam zigguratın dibinde, okunun altına bir yığın boşalmış şarap testisi konmuş iki tekerlekli bir arabanın üzerinde Bir Hurturre ayakta dikiliyordu. Uruk alev alev yanarken, gecenin karanlığına bağıra çağıra emirler yağdırıyor, fakat kendi savaşçıları bile onun ne dediğini anlayamıyordu.

O arada Uruk'un omuzları çökmüş yaşlı kralı, sarayının avlu kapısından dışarı çıktı. Ona üç düzine makam sahibi, köle ve hizmetçi refakat ediyordu. Ancak dikkatle bakanlar, maiyetinde hiçbir rahibin bulunmadığı görebilirdi. Uyukluyormuş gibi görünen yaşlı kral, şehir muhafızları komutanının bindiği arabaya yaklaştı. Bir Hurturre onu görünce bağırıp çağırmayı kesip yere atladı. Çok abartılı bir tavırla önünde eğilerek kralı selamladı.

"Neler yaptın komutan?"

"Senin hatan, Enmerkar!" diye bağırdı Bir Hurturre alaycı bir ses tonuyla. "Surları yeniden ördürmeli, bir ordu kurmalı ve bize destek olmaları için tanrılara yalvarmalıydın!"

"Savaşı bırakıyorum..."

"Evet, canından bezdiğin belli!" diye kükredi Bir Hurturre. "Ama bu sana, bütün şehri de beraberinde ölüler diyarına çekme hakkı vermez!"

Aşağılayıcı bir bakışla yaşlı kralı süzdü. Arkasındaki sesler birden kesiliverdi. Ömrü boyunca kurduğu çılgın hayal, kısacık bir an için, gözlerinin önünde yeniden canlandı. Şu an... yaşlı kralı şu an öldürse, itaat etme sözünü Mebaragesi'ye kendisi veremez miydi? Ona bağlılığını bildirip... Uruk'un yeni valisi... ve günün birinde yeni kral olmak imkânsız mıydı?

Bir Hurturre, kutsal bir törende yelpaze kaldırır gibi kaldırdı kılıcını. Kral ona bakmıyordu. Diğerlerinin bakışları ona değil de, onun arka tarafına sabitlenince, arkasında bir şeylerin yolunda git-

mediğini ancak o zaman anladı. Hışımla dönünce sessizliğin kendisiyle ve sözleriyle ilgisi olmadığını gördü.

İki sarayın önündeki meydanda, kendisinden yalnızca beş adım uzaklıkta dikilen, kan revan içindeki haliyle intikam tanrısına benzeyen genç savaşçının kim olduğunu anlayıverdi.

"Gılgameş!" diye tısladı Uruk muhafızlarının komutanı kısık bir sesle. "Seni daha on yedi yıl önce öldürmeliydim!"

Bir an bile tereddüt etmeden kılıcını kaldırdı. Gılgameş erken davranıp lakayt bir tavırla ilk darbeyi savuşturdu. Ve fırlatılan bir kılıç yeniden havada uçtu. Bu seferki demirden değildi. Kral Enmerkar öne doğru bir adım attı. Torunu Gılgameş'e yaklaşıp ona dokunmak ve yaptıkları için ondan af dilemek istedi.

Ona Bir Hurturre'nin kılıcının ağzı rastlamamış, sadece kafasını kabzasıyla sıyırmıştı. Ne var ki Kral Enmerkar yaşlı bir adamdı. Yere düştü.

Gılgameş Bir Hurturre'yi öyle müthiş bir darbeyle kenara savurdu ki muhafızların komutanı, yük arabalarının üzerinden öteye uçtu. Sonra iki üç adımda büyükbabasının yanına vardı. Onu çevirdi ve kocaman elini onun başının altına koydu.

"Sen o musun?.. Kızım Ninsun'un oğlu..."

"Evet."

"Uruk'u ele geçirmeye geldin."

"Kral Mebaragesi'nin ordusuna mensup bir savaşçı olarak."

"Uruk... Senin şehrin, Gılgameş! Ben, senin elinde öldükten sonra..." Şakağındaki yaradan kan akıyordu. "Yıllar boyunca asla inanmak istemediğim kehanet, böyle diyordu..."

"Ama neden?" diye çıkıştı Gılgameş. "Yaşamamı neden istemiyordun?"

"Bir tanrıçanın lanetiydi... Karşılıksız bir aşk..."

Gözlerini yumdu. Ağzı açık kalmıştı ama dudakları artık kıpırdamıyordu. Ve birdenbire şehirdeki gürültü patırtının ve feryatların arasında, uzaklardan yankılanan bir gök gürültüsü duydu Gılgameş. O an, tanrıların kendisini pür dikkat seyrettiklerini anladı...

"Ey yüce tanrı An!" diye haykırdı dehşet içinde. Koşa koşa demir kılıcına ulaştı, onu iki eliyle kavradığı gibi şiddetli bir darbe in-

dirmeye hazırlanmak için kolunu kaldırdı, etrafında sallamaya başladı.

Uruk'un saray muhafızlarının komutanı ortadan kaybolmuştu. Gılgameş yalnızca Meşe'yi gördü. Demirci bir yığın yarı çıplak savaşçı karşısında tek başına çarpışıyordu. Gılgameş sözü kılıcına bıraktı. Hayatında ilk defa, düş görüyormuşçasına, fakat gayet bilinçli olarak öldürüyordu. Demir kılıcın uçurduğu her kellede hem tiksinti, hem de hiç tatmadığı bir sevinç duyuyordu.

Gövdelerinden ayrılmış yüzlerdeki hayret ifadesine baktı. Bunlar Uruklu değildi, aksine eşek şehrinin savaşçılarıydı! Fakat bunu durduramıyordu! Bu kılıç, bu korkunç silah, daha Kiş'teyken başladığı işe Uruk'ta devam ediyordu.

İstiladan Sonra

Alevler cayır cayır yanan şehri muazzam kurban ateşleri gibi aydınlatırken, tek insafa gelen tann *Enlil* oldu. Çoğu zaman gazaplı ve cezalandıncı olan hava tannsı, kendinden aşağı makamdaki tann *Ver-ver*'e, bulutlan güneydoğu yönünden Uruk'a sürmesini emretti. Tannların sembolleri geceleyin gökyüzünde uzun süredir görünmez olmuşlardı.

Enlil, ne An'a sordu, ne de yüce yargıç *Enki*'ye. Kendisi sert bir fırtına olup ateşlerin içine üfleyerek onlan o muazzam kudretiyle yere çalınca, cinayetler bıçakla kesilir gibi son buluverdi. Savaşı kazananlarla kaybedenler, sarsak adımlarla yıkılmaktan kurtulmuş evlere, kulübelere yöneldiler. Fırtınanın getirdiği bulutlar, buz gibi soğuk yağmuru ve doluyu yangınlar içindeki şehre boşaltırken, şaşkın ve ümitsiz bir halde kalanların büyük bölümü, tam emniyeti ancak tapınağın ayin salonlannda buldular. Bundan sonrası, insanlann ruhlarının derinliklerinde, bir zamanlar yeryüzünü baştan başa altına alan o korkunç su kütlesinin verdiği ihtan uyandırdı.

Hayvanların korku dolu bağırışlan, yaralıların feryatlan ve ateşlerin çıtırtıları gecenin ilerleyen saatlerinde gitgide yatıştı. Şehir büsbütün yıkık, soğuk ve cansız bir manzaraya büründü.

Şafak vaktinde gökyüzüyle yeryüzü arasında fark kalmamıştı. Daha geceden öyle bir soğuk çıkmıştı ki şehrin yanık kokan yıkıntılarının ve bahçelerdeki kömürleşmiş fundalıkların üzerini kırağı örtmüştü. Gökyüzüne hâlâ yer yer dumanlar yükseliyordu. Her

yerde pis su birikintileri ve bataklar oluşmuş, pek çoğunun ısınan sularına kan, bira, süt, şarap, saçılmış erzak ve kısmen kömürleşmiş kamış kalıntıları karışmıştı.

Kasvetli sis merhametli ince tüllerini yıkılan yerlerin üzerine sürüklüyordu. Sanki insanların sebep oldukları şeyleri görmemeleri gerekiyordu. Hayatta kalanların bir teki bile kımıldamıyordu henüz. Kuzey kapısının dibinde, soğuktan titreyen bir domuz yavrusu bir dizi su birikintisinin kıyısını koklayarak geziniyordu. Üç aylık domuz yavrusu suyun içindeki iksirin kokusunu ilginç bulsa da, sonradan kan kırmızı renkte bir su birikintisini yeğledi.

Şehir merkezindeki çıkmaz sokaklardan ve daracık geçitlerden kaynaklanan karışıklık, duvarların da çökmesiyle daha da içinden çıkılmaz hale gelmiş, üstelik orada eski bir sarnıç da patlamıştı. Kocaman fıçıdan sızan dupduru, buz gibi yağmur suyu, incecik bir dere gibi, bir süredir akıp duruyordu. Bu akan sular, küçük bir iç avlunun duvarındaki gedikte büzülmüş halde kıpırdamadan yatan Kişli bir savaşçının üzerine döküldü.

Onun iki adım ötesinde, uzun, demirden bir kılıç yerde duruyordu. Kılıcın ağzını örten ince kırağı tabakası, yağmurun çıkaramadığı kan lekelerini gizlemeye yetmiyordu.

Gılgameş üşüyordu. Kendi titreyişine uyanmıştı. Kollarıyla dizlerini sarmaladı. Güçlükle hohlayarak kollarını ve bacaklarını birazcık ısıtmaya çalıştı, ne var ki kendi nefesi de ağzından sis bulutu gibi çıkıyordu. Yan tarafından, yerdeki suyun şırıldadığını duydu. Buz tutmuş bir su birikintisine doğru akıyordu. Suyla buz buluşunca buzlar çatırdadı.

Gılgameş etrafına bakındı. Vaktiyle bir kilerin girişi olması kuvvetle muhtemel bu yere büzülüp oturdu. Her tarafta kırılmış testiler, zahire, peynir, tereyağı ve meyve pestili kalıntıları yatıyordu. On adım ötede, tam karşıdaki yıkılmış duvarın dibinde bir tepecik fark etti. Daha dikkatle bakınca tepeciğin insan gövdelerinden oluştuğunu gördü, fakat onların ölü mü olduğunu, ya da sadece uyuduklarını mı anlayamadı. Doğrusu, gidip bakmak da istemedi, kendi derdi kendine yetiyordu. Güç bela kendini toplaması bile epey uzun sürmüştü. Ağırlaşmış uzuvlarıyla yıkıntıların üzerinden

geçip gitti. Kadınların ve çocukların boş gözlerine baktı. İğrenç yaralarından akan kanları, daha önce hiç görmediği kadar kırmızı ve taze görünüyordu. Saçak altlarına ya da hasırların korumasına sığınamayanlar, yeni yıkanmışa benziyordu. Ağarmış yaralarında kan izi görünmüyordu.

Gılgameş sessizlikten ürktü. Demir kılıcın etrafında gezindi. Kılıç, birden gözüne ölümün habercisi *Namtar*'ın uğursuz aleti gibi göründü.

İnsanların ölümünün Şukallituda'nın bahçelerindeki bitkilerin yitip gitmesinden çok farklı olduğunu ilk defa kavradı. Oraların tanrısı, bitkiler gibi, her baharın ve yazın ardından birkaç aylığına yalnızca yeraltında yaşamasını izin verilen *Dumuzi*'ydi. Ama geri gelebiliyordu. Bütün bitkiler geri gelebiliyordu. Sadece hayvanlar ve insanlar hariç.

Buralarda olan bitenden tanrıların haberi var mıydı?

Sessizce içini çekti. Avlusunda uyandığı evin ön tarafı, içinden daha ıssızdı. Caddelerin, sokakların dört bir yanında ölmüş erkeklerin, kadın ve çocukların yanı sıra, üzerlerini kırağı örtmüş hayvan leşleri yatıyordu.

Gılgameş daha hızlı yürümeye başladı. Yolların ve sokakların karmaşasında yanılıncaya kadar, uzun ama tedirgin adımlarla koştu. Nefes alıp verirken göğsünden çıkan hırıltıyla soğuk zeminde ayağındaki sandaletin tıpırtısından başka bir ses duymadı. Küçük ve bomboş bir meydana varınca, Uruk zigguratının tepesini gördü. Bir zamanlar büyük ve zengin evlerin tamamen yanmış ön cephesinin ardındaki kat kat tapınağı iyice alçalan bulutlar bürümüştü. Kenar duvarlarının dibinde artık ateşler şulelenmiyor, muazzam dış merdivenlerinde bir tek rahip göze çarpmıyordu.

Derken, görünce hemen tanıdığı o meydana ulaştı. Meydan tam anlamıyla bir ceset tarlasına benziyordu. Araba hâlâ, geçen geceden hatırladığı gibi, kraliyet sarayıyla saray yavrusu konağın önünde duruyordu.

Gılgameş şaşkın bir halde arabaya doğru yürüdü. Arabaya ulaşıp karşısında donakalmış düzinelerce göz görünce, tüyleri diken diken oldu. Gözler, su birikintilerinin üzerinde yüzen buzları andı-

rıyordu. İşte tam şurada, kabzasıyla Kral Enmerkar'ı yere seren kılıcı çelmek için kendi kılıcını havaya savurmuştu.

Gılgameş bir şey arıyormuş gibi etrafına bakındı. Büyükbabasının naaşını hiçbir yerde göremedi. Her iki sarayın ötesine baktı. Ölmüş kralın meskeni yüceliğinden hâlâ hiçbir şey kaybetmemişe benziyordu. Duvarlarında ve pencere boşluklarında isten, ateşten eser yoktu. Büyük sarayın doğusundaki yeni bina da aynı şekilde hasarsız görünüyordu. Gözleri daha yukarıdaki katların pencere boşluklarını taradı. Aniden bir perdenin arkasında hareketlenme sezdi.

"Kim var orda?" diye bağırdı. İstediğinden daha yüksek çıkan sesinin yankısı geniş meydanın üzerinde yitip gitti. Sonra bir yüz gördüğünü sandı. Bu bir adam mıydı, yoksa kadın mı, anlayamadı. Bir an tereddüt etti. Mezar odalarında buldukları altın hançerin haricinde, yanında silah olmadığını hatırladı. Demir kılıcı hâlâ uyandığı avluda duruyordu.

Kırağıyla kaplı yerde ardı sıra bıraktığı ayak izlerine baktı. Kendi ayak izlerini takip ederek geri dönerse, kılıcına ulaşabilirdi. Fakat buna gerek var mıydı? O korkunç silahı kime karşı kullanacaktı ki? Gılgameş kıs kıs güldü. Hayır, Uruk artık bir adamın kılıca ihtiyaç duyacağı bir yer olmaktan çıkmıştı!

Ninsun, meydandaki dev yapılı savaşçının kendi oğlu olduğunu hemen anlamıştı. Karşı karşıya gelecekleri o ilk andan hep korkmuştu. Yine de gözlerini ondan alamıyordu. Geçen geceki tüyler ürpertici cinayetler hâlâ uğursuz bir sis bulutu gibi zihnini bürüyordu. Oğlunun olağanüstü boyunu posunu, altın renkli dağınık saçlarını ve her adımda kasıldıkça parlayan adalelerini hayranlıkla seyretti. Oğlu, büyükbabasının can verdiği yere varmıştı. Çektiği acıdan alt dudağını ısırdı. Gılgameş'in kırağıyla kaplı yerde bıraktığı ayak izlerine baktığını nefesini tutarak gözledi. Geri dönmek niyetinde miydi? Hayır, daha da yaklaşıyordu!

Ninsun elindeki mendili daha bir sıktı. On yedi yıl önce, Harrap'ın eliyle *İnanna* Mabedi kâhinlerinin başı Laabaş'a emanet ettiği bu genç kahramanı izlemek ona acı veriyordu. Ve şimdi, geri

dönmüştü: Elinde babasının, yani onun da büyükbabasının can verdiği yabancı bir istilacı olarak.

"Onun karşısına çıkacak mısın, efendim?" diye sordu Harrap'ın yarı karanlıktan gelen kısık sesi. Ninsun ürpererek kendine geldi.

"Bilmiyorum" diye cevap verdi ümitsizce. Yüzünü henüz Harrap'a dönmemişti.

"O senin oğlun, Ninsun!"

Ninsun, haklısın der gibi başını salladı. Elinde olmadan gözleri doluvermişti.

"Ondan korkmaman gerektiğini düşünüyorum" dedi Harrap teselli edici bir ses tonuyla. "Üzerinde yalnızca mezar odalardan aldıkları bir hançer var. Demir kılıcı şehrin güneyinde bir yerlerde kalmış olmalı. Kılıcı bulur ve onun adına muhafaza ederiz!"

"Hayır!" diye çıkıştı ölen kralın kızı. "Artık kılıç yok! Yeterince kan döküldü!"

"Uruk'un düşmanları kazandı" dedi Harrap. Hâlâ perdelerin gölgesinde, ayakta dikiliyordu. "Ama sana oğlunu, Uruk'un yeni kralını geri getirdiler."

"Peki, ya halkımız? Hayatta kalanlar ne olacak? Hepsinin içinden en iyilerini seçip köle olarak götürmeyecekler mi?"

"Hepimiz yüce efendilerimizin hizmetçileri değil miyiz?" diye sordu Harrap yatıştırıcı bir sesle. "Özgürlük hasreti ne kadar büyük olursa olsun, ancak hayâl kurabildiği yer insanın vatanıdır."

"Bunu şimdi mi söylüyorsun? Dün geceden sonra?"

Harrap'a döndü. Hadım sessizce gülümsüyordu.

"Eğer hasadı mahveden dolu yağmasaydı, güç bela tamamladığımız kanal ağını tahrip eden sel baskını olmasaydı ve barışı böylesine hayati derecede değerli kılan savaş yaşanmasaydı, daha güzel günleri nasıl ümit edebilirdik?"

"Çok gaddarsın Harrap!"

"Bildiğim yalnız, hayatın nasıl olduğudur" diye karşılık verdi Harrap. "Ama doğru... Büyük tufandan bu yana hiçbir gece bunun kadar dehşet verici olmadı. Korkarım şehir sakinlerinin yarısına yakını öldü. Ve pek çoğunun mezarı bile belli olmayacak."

"Ya diğerleri? Onlar nerede?" diye sordu Ninsun. "Ne yaralıların feryatlarını duyabiliyorum, ne de ağlaşan kadınların çığlıklarını."

"Gece çok kötüydü" diye cevap verdi Harrap. "Bu gece hayatta kalanlar, tanrı *Utu* geri gelsin diye ancak içlerinden dua edebildiler. Pek çoğu, biraz olsun yerinden kıpırdamaya bile cesaret edemiyordu. Diğerleri ölüm korkusuyla bahçelere kaçtılar. Döndüklerinde onlar da, tıpkı bütün diğer sağ kalanlar gibi boyun eğmekten kendilerini kurtaramayacaklar!"

Ninsun loş odada yürüdü. Ellerini içinde kor halinde odun kömürü yanan mangalın üzerine tuttu. Gece boyunca neden bir tek düşman askerinin kan dökme arzusuyla odasına girmediğini anlayamıyordu.

"Uruk'un sana ve oğluna ihtiyacı var" dedi Harrap. "Şehir kraliçesiz kalmış bir arı kovanından farksız. İnsanlar, yıkılan eski düzenin yerine vakit geçirmeden yenisi kurulmazsa, her şeyin mahvolacağını bilirler."

Ninsun mangalın içindeki közlere bakıyordu. Artık ağlamak bile gelmiyordu elinden. Sonra içindeki bütün hisler Uruk'un çöküşüne karşı durmaya başladı.

"Oğlum!" dedi sessizce. Harrap'a döndü. "Gılgameş henüz on yedi yaşında. Tapınak egemenliğinin ne kanunlarını bilir, ne de dinî kurallarını."

"Senin tarafından buna hakkı var" dedi Harrap. "Yalnızca ana tarafından değil, aynı zamanda Uruk'u istila edenlerle birlikte olmasından dolayı da."

"Gücü olmayan bir bahçıvan çırağının hakkı mı?"

"Mebaragesi ona yetki verebilir!"

"Oğlum amansız düşmanımızın valisi olacak ha? Hayır Harrap, biz hayatta kalanlar buna katlanamayız!"

Ninsun yeniden pencereye yöneldi. Gılgameş ortalıkta görünmüyordu. Harrap onun yanına geldi.

"Bir ihtimal daha var" dedi Harrap düşünceli bir tavırla. "Ama bu kolay olmayacak!"

Marangoz Ugnim ve kızı Nanşe, evlerinin avlusundaki bir yarıkta

gizlenmişlerdi. Yarık Ugnim'in atelyesinin arkasında, talaşların döküldüğü bir çukur gibi başlıyordu. Daracık bir tünel biçiminde Ugnim'in batı yönündeki komşusunun evinin altından devam ederek *Ganzir*'in girişine kadar ulaştığını kimse bilmiyordu. Yer altındaki bu çok eski yol, oradan *Eanna* Tapınağı'na varıyor, şehir surlarının hemen dışındaki yüce atalar mezarlığının yanından geçerek Buranum'da sona eriyordu.

Ugnim yarığın karanlığında, kızı Nanşe'yi kaç saattir kollarının arasında sımsıkı tuttuğunu bilemiyordu. Ne zaman dalgınlığından kurtulup uyansa, kuzeyden gelmiş tepeden tırnağa kan içindeki yabancı savaşçıların karısını ve Nanşe'den yaşça küçük iki oğlunu öldürdüğü sahneler, yerin derinliklerindeki bu karanlığa rağmen gözlerinin önünde canlanıyordu.

Ugnim uzun zamandır ağlayamıyordu. Eğer Nanşe olmasaydı, güneş tanrısının ışıklar saçan yüzünü bir daha asla görmek istemezdi. Yalnızca Nanşe'nin gencecik vücudunun sıcaklığı, uykuyla uyanıklık arasında hıçkıra hıçkıra ağlamaları ve çaresizliği, onu kendini öldürüvermekten alıkoyuyordu.

Ölmekten korkmuyordu. Fakat kendisinin ve Nanşe'nin nasıl sağ kalabildiğini anlayamıyordu. Sanki ikisi birden, tamamen görünmez olmuşlardı, ne o ne de kızı acımasız savaşçıların dikkatini çekmişlerdi.

Bu, tanrıların şimdi on yedi yıl öncesinde kalmış o büyük suça verdikleri ceza mıydı? Tanrılar onu daha ağır cezalara çarptırmak istedikleri için mi yaşamaya devam etmesi gerekiyordu? Ugnim hayatı boyunca, yüce kral ve baş rahip Enmerkar'a samimiyetle hizmet etmiş, sadece bir kerecik sadakatten ayrılmıştı.

Kâhin Laabaş için söğüt dallarından bir sepet örüp kara sakızla kalafatladığında on altı yaşındaydı. Kendinden yalnızca iki yaş büyük olan Hadım Harrap'la birlikte, *İnanna* Mabedi'nden yer altındaki dehlizlere sızmışlar, Ninsun'un yasaklı oğlunu şehrin dışına çıkarmayı başarmışlar ve Buranum'a emanet etmişlerdi. Yeni ayın o ilk gecesi Ugnim ve Harrap birkaç rahiple birlikte, kral ve baş rahibin emrine karşı gelmişlerdi.

Oysa şimdi Enmerkar ölmüş, şehri düşmanın eline geçmiş ve

o günkü çocuk, öcünü alan biri olarak uğursuz kehaneti yerine getirmişti. Uruk'un yeni kralının adının Gılgameş olacağı Ugnim'in içine doğdu. Ve nasıl olduysa, kendisinin bir süre daha ölmeye hakkı olmadığını sezdi.

"Öldüler" diye mırıldandı Nanşe hıçkırıklarla babasına daha bir sokularak. "Hepsi öldü..."

"Uyu kızım" dedi Ugnim sessizce.

"Hani tanrılar?" diye sordu kız.

"Onlar bizi terk etti" diye cevap verdi Marangoz Ugnim. Tam o anda, bağırıp çağıran yeni bir savaşçı güruhu daha avluya daldı.

Konağın avlusuna açılan ağır kapı yakılmasına rağmen ayakta kalmıştı. Gılgameş kirişleri boşuna salladı. Birkaç adım geri çekildi. Koca kapıyı alttan ve üstten, taştan yapılmış sürgü deliklerine giren, insan kafası büyüklüğünde iki menteşe tutuyordu. Diğer tarafındaysa nasıl açılacağını gösterecek ne bir kilit ne de bir kapı kolu vardı.

Gılgameş başını kaldırıp bu tuhaf evin çıplak duvarlarına baktı. Bina kraliyet sarayından ya da kat kat kule gibi yükselen kadim tapınaktan daha fazla ilgisini çekmişti. Bir zindanınkileri andıran bu duvarların ardında gizlenen neydi? Ve damın hemen altındaki pencerelerin gerisinde kim oturuyordu?

Bir an, kendisini geçen gece hiç de alışılmadık biçimde, Mebaragesi'nin bütün savaşçılarının en güçlüsü ve en vahşisi yapan o muazzam kudreti düşündü. Şimdiyse o kudretten eser kalmamıştı. Hissettiği sadece yorgunluk ve açlıktı.

O an, demin gördüğü yüzü yukarıdaki pencere boşluklarından birinde tekrar gördü. Gözlerini kaçırmadan, harikulade güzellikte fakat ciddi ve hüzünlü görünen kadının gözlerinin içine baktı.

Düşünebilmeye başladığından beri, annesini hayalinde tam da böyle canlandırmıştı!

İlahi bir düş görmüş gibi pencerenin dibinde durdu, geceden kalan bütün ölüleri, bütün dehşeti ve hattâ kül renkli, kapalı havanın soğuğunu bile unutmuştu. Pencerenin önündeki hüzünlü ve güzel kadın, Enmerkar'ın aldığı bütün tedbirlere rağmen bir ya-

bancıdan hamile kalıp onu doğuran ve sonra da terk eden annesi miydi?

Arkasında sesler yükselmeye başlayınca penceredeki yüz kayboldu. Gılgameş hiddetle arkasına döndü. Başlarında küfürbaz bir komutanla bir yığın savaşçı, yan sokaklardan birinden sallana sallana çıkageldiler. İşkence ettikleri bir grup Urukluyu ölümle tehdit ederek önlerine katmış, hayvanlar gibi sürüyorlardı. Komutan elindeki sığır kırbacını soğuk havada şaklatıp duruyordu.

"Yürüyün hadi, sizi işe yaramaz herifler!" diye bağırdı komutan kısık sesiyle. "Bütün şehirde Kral Mebaragesi için köşe bucak köle aramaya hevesli değilim!"

Gılgameş dişlerini sıktı. Hırsından kuduruyordu. Nasıl olduğunu bilmiyordu ama kendisiyle birlikte şehri fetheden savaşçılar, şimdi gözüne kana susamış yırtıcı hayvanlar gibi görünüyordu. Yaptıkları muzaffer bir ordunun şerefine yakışmayacak derecede rezilceydi.

Mezar odalardan aldıkları altın hançerin kabzasını kavrayarak esirleri sürenlerin karşısına dikildi.

"Bu zavallıları niçin dövüyorsunuz?" diye bağırdı savaşçılara.

"Çünkü hoşumuza gidiyor!" diyerek güldü komutan kısık sesiyle. Gılgameş, bu savaşçıların Kişli olamayacağını ancak şimdi anlıyordu. Kral Mebaragesi'nin ordusundaki şublugallerden ya da daha aşağı rütbedeki silahlı birliklerden farklı renkte giyinmişlerdi. Miğferleri, kalkanları ve mızrakları da farklı görünüyordu.

"Kimsiniz siz?" diye sordu Gılgameş daha da hiddetlenerek.

"Biz yeni düzene hizmet ediyoruz!" diye cevap verdi komutan. Ama sonra birdenbire durdu. Gılgameş'in cüssesini daha yeni fark etmişe benziyordu.

"Biz seninle... aynı krala... ve... aynı baş rahibe itaat ediyoruz" dedi kekeleyerek.

"... bunlar daha dün Uruk muhafızlarıydı" diyerek söze karıştı esirlerden biri sıkıntıyla. Savaşçılardan ikisi hain kahkahalarla gülerek kan lekeli kılıçlarını çektiler. Kan dökme hırsı gözlerinden apaçık okunuyordu. Zavallıyı öldüreceklerdi, ama Gılgameş daha hızlı davrandı. Sıktığı yumruklar esirlerin bekçilerinin şakaklarına rast

geldi. Peş peşe biri bir yana biri diğer yana uçarak meydanın kırağıyla kaplı zemininde kaydılar, düştükleri yerde ölü gibi kalakaldılar.

"Sen... Onları öldürdün!" dedi komutan dehşetten nefes nefese kalarak. Gılgameş bir an gözlerini yumdu.

Hayatını kurtardığı adam, esirlerin arasından çıktı, gidip yerde yatan ikilinin üzerine eğildi, baktı ve hemen geri doğruldu.

"Sadece uyuyorlar" dedi. "Ama başları daha epey ağrıyacak!"

Gılgameş tuttuğu nefesini bıraktı. Esir, ağır ağır ona yaklaştı. "Kim olduğunu bilmiyorum efendim, ama benim adım Ugnim, ölen kralın marangozuyum" dedi başını eğmeksizin. Gılgameş'in gözlerinin içine baktı. "Işıklar saçan ateş topu anlamına gelen ismin sahibi, sen olabilir misin?"

"Bu benim ismim" dedi Gılgameş.

"Biliyordum" dedi Marangoz Ugnim. Bekçiler kızını evlerinin önünde zorla ondan almışlardı. Ugnim Gılgameş'e iyice yaklaşıp bağlı ellerini ona doğru uzattı. Gılgameş, sımsıkı düğümlenmiş ipleri mezar odalardan aldığı eski altın hançerle çabucak keserek Urukluyu serbest bıraktı. Ugnim kendisiyle birlikte esir alınanlara döndü.

"Artık korkmayın!" diye bağırdı. "Çünkü şu gördüğünüz adam, şehre ve atalarımızın topraklarına kral olacak!"

Gılgameş, bekçilerin teker teker geri çekilip yan sokaklarda gözden kaybolmalarını izledi. Esirlerin yüzlerinde, yeniden filizlenen ümit ve yaşama sevinci okunuyordu.

Ugnim, Gılgameş'e yanaşarak ellerine sarıldı. Başını kaldırıp onu tepeden tırnağa süzdü. "Teşekkür ederim" dedi tevazuyla. "Uruk'a geri döneceğin günü hep ümitle bekledik."

Öğle üzeri, gecenin soğuğunu ve külrengi, buz gibi sabah saatlerini yalnızca kötü bir hatıra haline getirdi. Tanrı *Utu*, ikinci Ululu ayının bulutsuz gökyüzüne o felaket Uruk'un başına hiç gelmemişçesine yeniden hakim oldu. Günün bundan sonraki kısmı tamamen yağ, su ve otlarla şifa dağıtanlara, dua eden rahiplere ve ordunun katiplerine kalmıştı. Öğle saatlerine kadar kadınları, çocukları ve erzakları savunmaya çalışan kimi Uruklular öldürülmüş-

lerdi. Uruk savaşçılarının çoğu çiftçiler ve zanaatkârlar gibi giyinmişlerdi. Yine de bunun onlara faydası dokunmamıştı, çünkü kıvırcık saçlarını ve sakallarını alelacele kesenler, çizikler içindeki kafa derilerinden ve ustura yaralarından yakayı ele vermişlerdi.

Zigguratın çevresindeki tapınakların avlularına durmadan yeni esirler getiriliyordu. Kral Mebaragesi'nin ordusuna mensup diğer savaşçı ve zanaatkârlar, evlerden muazzam miktarda ganimet malları çıkarıyorlardı. Eşek ya da öküz koşulmuş, iki tekerlekli küçük kağnılarla, bir biçimde değerli gördükleri ne varsa toplayıp getiriyor, Kiş'e taşıyabildikleri kadar çok ganimetle dönmek istiyorlardı.

Şehir merkezi çoktandır, tapınakları, şenlik alanları, sunakları ve soyluların konaklarıyla, herkesin herkesle alışveriş yaptığı büyük bir pazar yerine dönmüştü. İstilacıların büyük bölümü Kral Mebaragesi'nin Uruk'la ilgili planlarını umursamıyordu. Onlar için önemli olan yalnızca altın, inci, gümüş, top top güzel kumaşlar, vazolar, müzik aletleri ve silahlardı.

Şehrin güney yakasındaki kimi sokaklarda yağma yapan gruplar gezinip dururken, Uruk'un daha içte kalan kesimlerindeki aşırılıklar yerini coşku dolu zafer sarhoşluğuna, hattâ kimi zaman merhamete bırakmıştı. Bazı mahallelerde esirlere kül renkli sabah saatlerindeki kadar sert davranılmıyordu.

"Seni yanıma alamam" dedi orduya bağlı genç bir kanal işçisi. Bir köşede dikilmiş, ayakta durmakta zorlanan bir tapınak rakkasesiyle konuşuyordu. Kız neredeyse anadan doğmaydı ve içtiği iksirden hâlâ sersem bir haldeydi. "Çok iyiydin, biliyorsun, ama Kiş'te beni bekleyen karım yanımda güzel bir köleyle dönmemi asla hoşgörüyle karşılamaz. Bu yüzden sana bir teklifim var. Tulumba sistemlerinize ait planların nerede gizlendiğini söyleyeceksin, ben de bunlarla meşhur bir adam olacağım."

"Öyle planlardan haberim yok benim!" dedi saçları saman sarısı rakkase sessizce. "Ben tapınakta sadece bir köleyim. Ücretimi tanrılara ödeyen herkese hizmet eden bir yosma."

"Ne diye nazlanıyorsun? Burada yosmasın ama yurduna geri dönmeni sağlayabilirim" diyerek kandırmaya çalıştı onu kanal işçisi.

"Planlardan haberim olmadığını söyledim!"

"O halde seni, aldıkları ganimetten memnun kalmayan şublugallere hediye etmekten başka çarem yok!"

"Sen bilirsin" dedi kız mecalsiz bir ses tonuyla.

Çok yakınlarında, birkaç savaşçı şamataya başlamışlardı. Eziyet ettikleri kız, içinde kor halinde yanan kömür dolu bir mangalın üzerinden takatsiz görünen hareketlerle tekrar tekrar atladıkça, ellerini birbirine vurarak eğleniyorlardı.

"Uruk'a ait planlarla ne yapacaksın?" diye sordu o an genç kanal işçisinin tam arkasındaki ses. "Kiş'in tarlalarına bir faydaları olmaz."

Canı sıkılan kanal işçisi arkasına döndü. Tam kaşlarını çatacaktı ki, yüzü dehşet hissiyle çarpıldı. Dev yapılı bir adamın gölgesi onun ve tapınak rakkasesinin üzerine düşüyordu.

"Kralın kurbanlığı!" deyiverdi kanal işçisi şaşkınlıkla. "Böyle bir geceden nasıl oldu da sağ çıktın?"

"Belki de bu kıza bir daha elini sürdüğünde seni ezmek için!" dedi Gılgameş hiddetle. Bara'yı az kalsın tanıyamayacaktı.

"O bana ait!" dedi kanal işçisi cüretkârca. "Geçen gece kendi arzusuyla gelip yün paltomun altına girdi."

Gılgameş Bara'yı süzdü.

"Doğru mu?" diye sordu sonra. Kız, iri gözlerini ona dikti. Sararıp solmuş güzel yüzü hâlâ hüzünlüydü. Tıpkı üşüyen, ürkmüş bir hayvancağız gibi çaresizce gülümsedi, sonra başını öne eğerek yavaşça salladı. O kadar zavallı görünüyordu ki Gılgameş'in içinde ancak merhamet hissi uyandı. O an bir şeylerin bittiğini sezdi. Hayır, bu kızı bir daha asla sevemezdi!

"Toz ol!" dedi Kiş'ten gelmiş kanal işçisine tek kelimeyle. Bara'yla baş başa kalıncaya kadar bekledi.

"Öldüğünü sanmıştım" dedi kız. Titreyen, kesik kesik tebessümleri ağlamaya dönüşecekti. Gılgameş cevap vermedi. "Ben... seni sevdim Gılgameş! Öldüğünü düşünüp durmaya bile dayanamadım."

"Gerçekte ne ya da kim olduğunu bilmiyorum" dedi Gılgameş.

"Bildiğim tek şey, başından beri yalan söylediğin! Belki gerçekten de başka çaren yoktu, ama bana bir daha aşkından bahsetme!"

"Nereden bileceksin ki!" dedi kız gözlerinde yaşlarla. Gılgameş dudaklarını sımsıkı yumdu. Düşünceleri birden aydınlanırken vücudunun kasıldığını hissetti. Kadınlı erkekli savaşçılarla esirlerin ve yük hayvanlarının yarattığı izdihamın üzerinden öteye baktı. İstilacıların kralı orada, meydanlardan birinde olmalıydı. Onun savaşçıları yalnızca şehri değil, aynı zamanda Gılgameş'in ilk aşkını da yıkmışlardı!

Ve bunu pahalıya ödeyeceklerdi!

Uruk'un çevresindeki surlar onun sayesinde yıkılmamış mıydı? Atılganlığıyla kehaneti yerine getirmemiş miydi? Kehanet... söylentiler... Şukallituda'nın anlattıkları... eğer bütün bunlar doğruysa, o zaman Uruk Mebaragesi'ye değil, aksine, tamamen kendisine ait bir şehirdi!

"Tam düşündüğüm gibi!" dedi boynunda kölelere mahsus halka ve çıngırak taşıyan, ufak tefek, zarif yapılı adam. Kan sıçramış sütunlardan birinin ardına gizlenmiş Gılgameş'i gözlüyordu. "Kehanet her şeyi önceden söylüyordu, gelecek olanı da! Bu şehrin yeni efendisi sensin Gılgameş! Mülkünü Kral Mebaragesi'den geri iste!"

İşgalin ikinci günü akşam olurken araştırılıp yağmalanmamış, talan edilip yıkılmamış sığınak kalmamıştı. Bütün işi Bir Hurturre'nin emri altındaki eski muhafızlar yaptılar. Urukluları tanıyor, sığınabilecekleri yerleri biliyorlardı. Bu yüzden, Kiş'ten gelen savaşçılara yardım etmeleri için çok nadiren başvurdular.

İstilacılar zafer şenliklerine artık gönül rahatlığıyla başlayabilirdi. Akşam olup meşaleler yakılmaya başladığında, ordu mensupları kuşatma günlerine göre daha fazla bira, şarap ve iksir içtiler. Uruklu kadın ve kızların çoğu, dehşet, yas ve sızlanmalarla dolu saatlerin ardından, şaşırmış ve hisleri uyuşmuş bir halde tanrıların takdirine teslim oldular. Kimisi muzaffer savaşçıların kollarında kahkahalar atmaya başlamıştı bile.

Ensi'ler ve şublugal komutanları eski *İnanna* Mabedi'nde top-

lanmış, kırk sekiz adım uzunluğunda ve yirmi sekiz adım genişliğindeki iç salonla, onun bitişiğindeki kapı açıklıklarından tüm perdeleri sıyrılıp alınmış iki düzine odada oturuyorlardı. Zafer sarhoşluğundan, duvarların içindeki hücrelerde dua eden figürlerin ve ayin vazolarının hepsi, tanrıların heykellerinin hemen hemen tamamı ve kurban ateşleri yakıldığında kullanılan ızgaralar bile tahrip edilmişti. Yalnızca salonun baş köşesinde, Uruk'un şehir tanrıçasının gerçek büyüklükteki tasviri su mermerinden oyulmuş kaidesinin üzerinde ayakta kalmıştı.

Her tarafta altın ve gümüş kaplar, dağ gibi zincirler ve mücevherler, uzak diyarlardan getirilmiş torba torba otlar ve baharat, renk renk yün kumaşlar yığılmıştı. Kâhyalar ve dubsarlar ellerinde kil tabletlerle, durup dinlenmeden gelip gidiyor, her bir sepet tütsülenmiş eti, her bir testi şarabı, her talent gümüşü kayıt altına alıyorlardı. İşinin ehli rahipler, sığır derisinden tomarları açarak tapınakların planlarını inceliyor, gizli depoların yerlerini araştırıyorlardı.

İnanna Mabedi'nin odalarında, emir ve talimatların gürültüsünden karşılıklı konuşmak mümkün değildi. Kral Mebaragesi zaferin meyvelerini görmek üzere geldiğinde bile gürültü kesilmedi. Kiş'in kralı, kenarlarına sırmalı şeritler dikilmiş, ketenden, basit bir elbise giymişti. Başına da saçlarını tamamen örten, ışıl ışıl tunçtan bir miğfer geçirmişti. Sert ve soğuk yüzü, *İnanna* Mabedi'ne yığılmış onca hazineyi görünce canlandı.

"İnsanlar köhne şehirleri küçümsememeli" dedi memnuniyetle gülümseyerek. "Solgun ve sade görünseler de ilk görünüşlerine nazaran daha fazla şeyler saklıyorlar!"

"Savaşçılarımız eğlenirken, ganimetin burada istiflenmesi kıskançlık doğuracaktır!" dedi yeni *nubanda* endişeyle. Kral Mebaragesi güldü sadece. 'Eşek şehrinin kulağı' Mamagal, yan taraftan yaklaşıyordu. *Nubanda*nın söylediklerini duymuştu.

"Söyledikleri doğrudur efendim" dedi. "Bu şehirde bol miktarda bira ve şarap, çok az süt ve su var! Ayrıca, adamlarımızın kutsanmış sığırları ve Uruk'un diğer kurbanlık hayvanlarını öldürmeyi bırakmaları gerektiğini düşünüyorum! Dikkatli toplanmazsa, aşırı ganimet yüktür."

"Nehir yukarı yol almak zahmetli olur" diye uyardı Kral Mebaragesi'nin maiyetinden bir rahip. Mamagal kaşlarını kaldırdı. Rahip, kıyafet değiştirmiş bir Urukluya benziyordu. Kiş'te doğmadığı kesindi.

"Başak, rüzgâr nereden eserse o yöne göre eğilir" dedi Mamagal küçümseyerek. "Ama geleneklere bağlı idareciler her rüzgârın önünde eğilmemeli!"

Rahip kızarıp bozarsa da bu meydan okumaya karşılık vermekte gecikmedi. "Tıpkı kendinin vali olarak atanmasını önerecek biri gibi konuşuyorsun!"

"Ben daima olduğum gibi kalırım... zaman zaman yabancı elbiseler giysem de! Ve daima bir tek krala hizmet ederim."

Rahip göz ucuyla yan tarafa baktı. Mebaragesi kaşlarını kaldırdı. Kayıkçının söylediklerinin doğruluğundan gerçekten kuşkulanıyormuşçasına bir an Mamagal'i süzdü. Ağzına kadar değerli taşlarla dolu, liften örme bir yığın sepetin önünde dikiliyordu. İki eliyle birden ışıl ışıl parlayan gül renkli kuvarsları, zümrütleri, mercanları, safirleri, ametistleri, topazları ve lacivert taşları avuçladı.

"İyi iş çıkardın" dedi Mamagal'e kısa bir an yan yan bakarak. "Uruk'a vali olmak ister misin?"

"Hayır efendim!" diye karşılık verdi Mamagal salondaki gürültünün ortasında ancak Mebaragesi'nin duyabileceği bir sesle. "Ben bir kayıkçıyım, doğuştan soylu bir ensi değil."

"Görüyorum ki aklın başında" dedi kral bilgece bir tebessümle. "Sana göre, bana bağlılık tacını kim hak ediyor? Acaba, bize şu demir kılıcı döven adam mı? Yoksa, savaşçılarımı bize faydası dokunmayacak köle avlama işinden kurtaran şu Bir Hurturre mi?"

"Hayır, efendim!" dedi Mamagal. "Bunların hiçbiri, Kiş'in mührünü Uruk üzerinde parlatmaya yeterince layık değil! Aksine, ordunun en yiğit adamını düşünüyorum... Kılıcı karşısında şehir surlarının yarıldığı adamı..."

"Şu bahçıvan çırağını mı kastediyorsun yoksa?" diye bağırdı yeni *nubanda* dehşetle. Kral Mebaragesi onu sakinleştirmek istercesine ellerini kaldırdı.

"Babasız biri o!" diyerek karşı çıktı *nubanda*. "Uruk rahipleri ve halk onu asla tanımaz..."

"O kral kızının oğlu!" dedi Mamagal. Ve *İnanna* Mabedi'ndeki gürültü kesiliverdi. Adeta Kiş Kralı'nın çevresindeki bütün dubsarlar, kâhyalar, *Urigallu*lar ve şublugal komutanları yalnızca Mamagal'e ve krala bakıyorlarmış gibiydi. Bu birbirine denk olmayan iki adamı gözleri ve ağızları açık bir halde izliyor, ne söylemeleri gerektiğini bilmiyorlardı.

"Adı 'Işıklar Saçan Ateş Topu' ve Enmerkar'ın kızı Ninsun, yani annesi, tıpkı Uruk halkı gibi kendisinin ve diğer bütün soyluların da Gılgameş'i tanıyacağına söz verdi!"

"Gılgameş!" dedi Kral Mebaragesi şaşkınlıkla gülerek. "Oğlum Agga'nın arkadaşı değil miydi o? Kurban olmamakta için direnen adak?"

"Kiş'te büyüdü ve bizim çabuk kazandığımız zafer için çok şey yaptı. Yalnızca bu yeter!"

"Mamagal, Mamagal!" diye bağırdı Kral Mebaragesi. "Daha önce hiç yapmadığım halde, şimdi seni uyarıyorum. Şayet günün birinde, bana değil de başka güç odaklarına hizmet ettiğin ispatlanırsa, ölüler diyarında da olsan seni buldurup aslanlara yem ederim! Danışmanlarım lehinde ve aleyhindeki bütün gerekçeleri ortaya koyarlarsa, tamam."

Salonun ön cephesindeki *İnanna* heykeline doğru yürüdü. Sonra geriye dönerek iki elini birden yukarı kaldırdı.

"Bir gece boyunca Uruk'ta bulduğunuz son sudan için!" diye seslendi rahiplere ve ordu komutanlarına. "Yemek yemeyin, iksirden de kaçının! Buhur, mür ve on iki koyunun bağırsağına başvurun. Enmerkar'ın kızını, şehrin rahiplerini ve önde gelenlerini sorgulayın! Sabah yıldızının ışığı solar solmaz, aldığınız kararı bana bildirin! Gılgameş'e gelince, bu geceyi, tepeye çıkan yüz basamağında yüz savaşçının nöbet tutacağı zigguratın en üst katındaki odada geçirsin!"

Bir müddet her şey dondu. Derken, Uruklu kâhin ve müneccimlerin başı Laabaş ağır adımlarla öne çıktı. Üzerinde ayaklarına kadar inen, altın sarısı örme yün etek, deriden enli bir kemer ve

sağ omuz başına süs tokasıyla tutturulmuş pelerin vardı. Her ne kadar bu iş için kutsanmamışsa da Enmerkar öldüğünden beri Uruk'un baş rahipliğini Laabaş yürütüyordu. Mebaragesi'nin karşısına dikildi. Aşıboyası sürülüp odun kömürüyle semboller çizilmiş zayıf yüzü kaskatı görünüyordu.

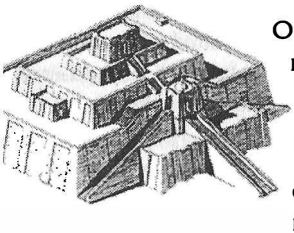
"Ey eşek şehrinin efendisi ve Uruk'un fatihi!" diye bağırdı titreyen sesiyle. "Sıradan bir savaşçıyken, bilgeliğinle Enmerkar'ın tahtına mirasçı yapmak istediğin adama ne söyleyeceğiz?"

"Ne söylemeniz gerekiyorsa onu!" diyerek güldü Mebaragesi küçümser bir edayla. "Hâlâ bir kral kurbanlığı olduğunu ona hatırlatın! Kiş halkı onun ölmesini istiyordu. Onun hayatta kalıp kalmayacağını ve sizin başınıza hükümdar olup olamayacağını kararlaştırın!"

"Emriniz baş üstüne!" diye bağırdı Mamagal etkileyici bir hareketle kralın huzurunda iyice eğilerek. Orada ayakta bekleyenlerin hepsi, bütün rahipler, şublugal komutanları, ensiler ve ordunun kâhyaları, aynı şekilde eğilerek selamladılar kralı.

"Emriniz baş üstüne!" diye tekrarladılar hep bir ağızdan.

Zigguratın Gölgesinde

O gece Gılgameş hiç rahat uyuyamadı, karabasanlar onu sabaha kadar huzursuz etti. Uyandığında güneş çoktan yükselmişti. Gözlerini açıncaya kadar, yatağın içinde döndü durdu. Bir süre, nerede olduğunu bile hemen anlayamadı. Aklı fikri hep Kral Mebaragesi'yle karşılaştığı o onur kırıcı andaydı. *Gurur*la onun huzuruna çıkmış ve kendini takdim etmişti. Fakat ordu komutanlarının, Kiş rahiplerinin ve Mebaragesi'nin bakışları kendisine karşı komplo kuruluyormuş hissini vermişti ona.

"Evet, Enmerkar'ın torunu olabilirsin" diye karşılık vermişti Kiş'in hükümdarı nihayet. "Hemen bu gece, talebinde haklı olup olmadığını anlayacağız. Zigguratın tepesindeki küçük tapınağa çık, böylelikle sen tanrılara yaklaşırken biz de bir işaret bekleyeceğiz."

Gılgameş ağzını sımsıkı kapattı. Ne kadar aptalca hareket ettiğini düşünüp, kendi kendine kızıyordu. Kiş kralına inanmış ve herhangi bir baskıyla karşılaşmaksızın, basamak basamak zigguratın en üst katına tırmanmıştı. Kısa bir süre sonra, geride bıraktığı merdivenlere herhangi bir art niyeti olmadan dönüp baktığında savaşçıları görmüştü... Merdivenin her bir basamağında birer tane olmak üzere, tepeden tırnağa silahlı yüz savaşçı!

Neden esir alındığının cevabını düşünmekten epeyce süre uyuyamamıştı.

Bu faydasız düşünceleri bir yana bırakıp tek hamlede doğruldu. Önce, kapatıldığı bu alışılmadık hücresini köşe bucak araştırdı.

Tapınak, sunağı muhafaza eden büyücek bir odadan ibaret görünüyordu. Bakır çanaklarda gördüğü yiyeceklerin oraya sabahleyin konduğunu anladı. Pöstekiler ve keten örtülerle kaplı geniş sedir, odanın batıya bakan tarafında duruyordu. Bildiği döşeklerden çok daha büyüktü ve yüksek ayaklarının ucunda da oyuncak arabalardakine benzer küçük çifte tekerlekler vardı.

Bunun 'Kutsal Zifaf' için hazırlanan yatak olduğunu anlaması uzun sürmedi. Gılgameş, rahiplerin yatağı birkaç ay önce yeni yıl şenliği için zigguratın en üst katının kenarına nasıl sürdüklerini hayal etti. Uruk'un şehir tanrıçasının bütün halkın gözü önünde baş rahiple muhteşem bir zifaf yemeğiyle birleşmek için ortaya çıktıktan sonrası nasıl oluyordu acaba?

Bara *Namtar*a ile ilk kez karşılaştığı o müthiş geceyi düşününce dudaklarını ısırdı. Kız bir bahar fırtınası gibi Gılgameş'in içindeki bütün setleri yıkmış, aşkla dolu anları ona ilk kez tattırmıştı. Bir dahaki sefere başka türlü hareket edecekti. Hayır, ona iç gıcıklayan çağrışımlarla tuhaf bir biçimde bağlanmış olsa da Bara *Namtar*a ile bir daha birlikte olamazdı!

Tapınağın içindeki bütün kısımları araştırıncaya kadar öğle oldu. Birkaç gün önce düşündüğü tek şey, savaştan yüzünün akıyla çıkmaktı. İksirin verdiği coşkuyla dolu saatler unutulmaz, muhteşem bir maceraydı. O Kiş'ten gelen, hayalperest, çoğu zaman bocalayan bahçıvan çırağıyla artık alâkası kalmayan özelliklerini keşfetmişti. Hayatında ilk defa kılıç sallamış, bir kızla birlikte uyumuş ve adlarını bile bilmediği adamlar öldürmüştü.

Koskoca bir şehri fethederek kahraman olmuştu! Ne var ki artık kendi gücünün, zamanla eline geçen fırsatların ve tanrıların takdiri sayesinde kazandıklarının sözü bile edilmez olmuştu. Hapsedilmişti.

Gılgameş neyi aradığını bilmiyordu. Güneydoğu ve kuzeybatı yönündeki iki küçük odada kutsal eşyalar muhafaza ediliyordu. Orada daha önce hiç görmediği aletler buldu. Testileri, kupaları, parmak kadar sapı olan kaşıkları, bıçakları, tekerlekli küçücük oyuncak arabaları ve ancak avuç içi büyüklüğündeki heykelcikleri gizlendikleri yerden çıkarırken hiç kimse onu rahatsız etmedi.

Bu küçük figürler onu hepsinden, hattâ altın ziynet eşyaları, yüzükler ve üzerine eski çağlardan sahneler canlandıran resimler kazınmış, taştan döner mühürlerden bile daha fazla etkilemişti.

Heykelcikleri gün ışığına çıkarıp tapınağın kenarındaki sedirin üstüne yan yana dizdi. Sonra diz çöküp yere oturdu, bu birbirinden tamamen farklı yüzleri ayrı ayrı incelemeye koyuldu. Figürler küçücük insanlara benzese de, Gılgameş karşısındakilerin ölümsüzlerin tasvirleri olduğunu biliyordu.

"Ey tanrılar!" dedi. Canının sıkıntısı hâlâ geçmemişti. "Ben uyurken o aşağıdakilere ne söylediniz? Şimdi ben, Enmerkar'ın torunu muyum, yoksa alevli ocaklara mı atılacağım?"

Yanakları kızarmaya başlamıştı. Ve birdenbire çok eski, tanrıların insanlar gibi yeryüzünde oldukları uzak çağlardan bir ezgi duydu içinde. Şukallituda, onun üçte ikisinin tanrı olabileceği ihtimalinden söz etmemiş miydi?

"İçinizden biriyim!" dedi ürpererek. Bir yandan da parmaklarının uçlarıyla *An* ve onun karısı *Aja*'nın, An'ın tasarladıklarını yaratan *Aruru*'nun, yeryüzünün efendisi *Enki*'nin ve Sumerlerin kahredici tanrısı *Enlil*'in taşlaşmış yüzlerine dokunuyordu.

Ölüm tanrısı *Nergal*'i, sonra da yerin altındaki bütün ölülere hükmeden tanrıça *Ereşkigal*'i eline aldı. Deminden beri özellikle cezbedici tarzda biçimlendirilmiş bir heykelciğe bakıp duruyordu. Onun kimi simgelediğini biliyordu. Yine de ona dokunmaya çekindi. Bu küçük figür, nedendir bilinmez, halka şeklinde dizilmiş tanrıların tam ortasında duruyordu. Tıpkı gecenin sonunda diğerleriyle birlikte ağır ağır sönmemek için direnen yıldız gibi.

Seri bir el hareketiyle tanrıça *İnanna*'nın tasvirini tersine, yüzü tapınağa bakacak şekilde çeviriverdi. Bütün heykelcikleri güneşin alnında bırakarak yeniden tapınağın içine girdi. Sunağın önündeki mangalın başında, bir çakmak taşıyla bir parça kara demiri tozlu bir kamış koçanının kavını tutuşturuncaya kadar birbirine vurdu. Ateşi değdirdiği kömürleşmiş bir avuç dal parçasının üzerinde ince bir köz tabakası oluşuncaya kadar bekledi. Sonra sunaktan ekmek, yumuşak peynir, kurutulmuş et ve bir testi koyulaşmış süt çıkardı. Doğrusu Uruk'un tanrılarına iyi bakılıyordu.

Doyuncaya kadar yedi, içti. Sonra yaktığı ateşin üzerine bir testi su döktü. Şukallituda ona, kurumuş bitki kalıntılarında gizlenen güce dikkat etmesini öğütlemişti. Gılgameş otların özsuyunun nasıl çıkarıldığını ve nadir yetişen kol boyundaki pırasaların kararmış köklerinin ne işe yaradığını öğrenmişti.

Bütün otların ve pırasa köklerinin ermiş rahiplerce tek tek okunup üflenerek, tufandan önceki dönemde ortaya çıkmış kutsal büyülerle *ME* veren kutsanmış kral içeceği hazırlandığını bilemezdi.

Aşağı yukarı aynı vakitte, Zabardi Banuga korkunç bir sarhoşluktan ayılıyordu. Kafasının içindeki cinleri güçlükle kovmaya çalıştı. Yine de Sumerlerin en yüce tanrısının mabedine nasıl geldiğini kendi kendine bir türlü açıklayamıyordu.

Beyaz tapınak ıssız ve sessizdi. Zabardi dışarıdan gelen ayak seslerini duyunca güçbela doğrulmaya çalıştıysa da gölgelere yeniden çöküverdi. Başı dönüyor, vücudunun her bir adalesini *Asakku* cinleri ısırmış sanıyordu.

Artan ayak sesleri başının içinde çınladı. Eski bir sütuna tutunarak gövdesini dikkatle doğrulttu. Birkaç kez gözlerini kısarak bakınca nihayet tapınağın içindeki üç adamı seçebildi.

"Ne tesadüf!" dedi ilki, elini kuşağındaki hançere atarken.

"Hayır, tesadüf değil, tersine benim arzum!" diye karşılık verdi ikincisi. Tanrıların babası An'ın sunağının arkasında dikiliyordu. Koyu renkte ışıldayan bu taş kütlesi efsanelerle yoğrulmuş Uruk şehrinin sırlarından biriydi. Bazıları bu taşın *Ereşkigal*'in vaktinden evvel doğurup büyük tufan zamanında ateşler ve dumanlar içinde yeri yararak Elam ve Aratta ülkeleri arasındaki dağlara püskürtüp attığı çocuğu olduğunu anlatırlardı. Onu orada, iki nehrin arasındaki ülkeye göç etmekte olan Sumerlerin atalarının buldukları söyleniyordu.

Başka efsanelere göreyse, bu taş kendi işlerine yardımcı olacak insanları yaratırlarken, tanrıların taşlardan pişirip yaptıkları ilk denemelerden biriydi.

"Başla bakalım Uruklu!" dedi üçüncü adam, bir süre, tek keli-

me etmeden birbirlerini süzmelerinin ardından. Kuşağında iki ucu kapalı bir kamış parçası taşıyordu.

"Ben olmasaydım, kralınızın ordusu şehri çok daha uzun süre kuşatmak zorunda kalacaktı!" diye öne sürdü Bir Hurturre.

"İhanetinin karşılığı olarak nasıl ödüllendirildiğini bilmek istemiyorum" diyerek aşağıladı onu Demirci Meşe. "Ama kılıcıyla surları un ufak eden adamı Uruk'a getiren benim!"

"Ben de haftalardır her şeyi keşfetmeye, tanımaya çalıştım" dedi kraliyet elçisi kıyafetinde ortaya çıkan adam. "Her kanalı, nehrin tüm sığ bölgelerini ve buraya gelinceye kadar, yol üzerindeki bütün ambarların yerini bilirim..."

"Demir kılıçtan da haberin var mı?"

"Eşek şehrinin kulağını, görmeyip yalnızca duyar mı sanırsın?" diyerek güldü Mamagal. "Geçtiğimiz haftalarda Uruk'ta olup biten ne varsa hepsi, tanrıların rızasıyla meydana geldi. Artık lanetinin gerçekleşmesi zamanının geldiğini rahiplerimize söyleten *İnanna*'nın ta kendisidir."

"*İnanna* demek!" dedi Meşe. "Bunu daha önce tahmin etmeliydim!" Daracık pencere aralıklarından süzülen güneş ışığında dikiliyordu.

"Artık daha fazla beklemek istemiyormuş" dedi kayıkçı onaylarcasına.

"Bir bahçıvan çırağını mı?"

"Beli son demlerindeki yaşlı Enmerkar'ınkinden daha güçlü bir kralı!"

"Bunun için bir ordunun yola çıkması ve savaş yaşanması şart mıydı?" diye sordu Meşe beğenmediğini belli eden bir ses tonuyla. "Tanrıça aşığını savaş oyunlarında kazananların arasından seçse daha iyi olmaz mıydı?"

"O bir kral istiyor, şu halde Gılgameş bu şehrin kralı olacak!"

"Tıpkı bir keresinde çobanın birine aşkından tattırıp hemen akabinde onu mahvettiği gibi!" dedi Meşe, tozun toprağın içine tükürdü.

"*İnanna*'nın bu sefer kimin tarafında olduğunu biliyorduk!" diyerek adice güldü Bir Hurturre.

"Kendi şehrine karşı! Peki niçin? Bu tanrıçanın ihanetinin sebebini açıklayabilir misiniz?"

"Sen ne menem bir ahmaksın Meşe?" dedi Mamagal. "Sen güçlü kollara sahip bir silah ustasının. Oysa asıl gücün nerede olması gerektiğini kavrayamamışsın galiba... İşte burada!" diyerek güldü ve iki eliyle belini kavradı. "Senin bahçıvan çırağı dediğin adamın belinde, *İnanna* gibi bir tanrıçayı sadece yeni yıl şenliğinde değil, her zaman için çıldırtmaya yetecek güç var!"

Meşe ağzını sıkı sıkıya kapayarak başını iki yana salladı. Sırıtıp duran adamların ikisini de hor gören bakışlarla süzdü. Aynı anda bu adamlarla hiçbir işin üstesinden gelemeyeceğini anladı. Tek kelime etmeden sırtını döndü.

Mamagal ile Bir Hurturre'nin kahkahaları epeyce süre ardı sıra çınladı. Basamaklardan meydana inerek beyaz tapınağı terk etti. Diğer taraftaki ziggurata yöneldi. Parlayan güneşin ışığı altında, yer yer sevinç gösterileri yapan tapınak hizmetçileri, rahipler, işçiler ve zanaatkârların oluşturduğu gruplardan sürekli kendini sakınmak zorunda kalıyordu. Uruklular işgalin acılarını çoktan unutmuşa benziyorlardı. Esarete ve köleliğe düşmekten kurtarılan şublugallerse adeta hiçbir şey olmamış gibi silahlarını yeniden kuşanmışlardı bile. Meşe bir daha geriye dönüp bakmadığından, Bir Hurturre ile kayıkçının tapınaktan çıktıklarını göremedi. İkili, dostça birbirlerinin omzuna vurarak ayrıldılar ve farklı yönlere doğru gittiler. Onların ardından, en son Zabardi Banuga da sallana sallana gün ışığına çıktı.

Bara *Namtara*, dağlık Aratta'da anlatsa hiç kimseyi inandıramayacağı iki gece geçirmişti. İçinde bıkkınlık ve harcanmışlık, inanılmaz bir yorgunluk ama biraz da gurur hissediyordu. Son günlerde daha da sararan o gür saçları, yüzünü tıpkı samyelinin yatırdığı bir buğday tarlası gibi çevreliyordu. Dudakları eskisinden daha dolgun görünüyor, yüzü bir tanrıçaya yakışacak şehevi ışıltılar saçıyordu.

Aslında, geceler boyunca, aşkın acılarını ve zevklerini onca erkek ve kadınla birlikte ve her defasında olağan tarzda tattığını şe-

hirdeki herkesin seyretmesini beklemişti. O sert ve acımasız, yüreksiz ve bomboş adamları, büyülerin ve ayinlerin bile fayda etmediği vatan hasreti çekenleri ve dalıp dalıp gidenleri hâlâ bedeninin üstünde hissediyordu. Dizginlerinden boşalıp şaha kalkmış güçlerini tüketen gencecik istilacılar, iksirden zilzuma sarhoş bir halde onun yanında sızıp kalmışlardı.

Rahiplerle, savaşçılarla, eşek şehrinden gelmiş kadın çerçilerle ve yenik Uruk'un genç kızlarıyla beraber olmuştu. Sefahat alemleri eşsiz birer kendinden geçme ayinleri haline gelmişti. Tapınağın kendi çıplaklıklarında kaybolmuş diğer kadın köleleri, koçlarla ve çölün başıboş köpekleriyle bile sevişirken, Uruk ve Kiş'in yüce rahipleri ona tapınak yosmalarının başı, şehvetin baş rahibesi ve tanrıça *İnanna*'nın nedimesi olması gerektiğini söylemişlerdi.

Şehir surlarının önünde kısacık bir süre suya dalıp yalnız başına yıkandığı Adab Kanalı'ndan geliyordu. Bu suni su yolu Uruk'u, aşağı havzada denize yakın yerleşmiş Larsa, Ur ve Eridu şehirlerine bağlıyordu. Geceleyin Uruk düştükten sonra kopan fırtına kanalları temizlemiş, kuyuları taşırmıştı. Suyun tadı hâlâ birazcık tuzluydu ama insanlar ve hayvanlar yeniden içebilecekti. Bu haberi şehre ilk götüren de kendisi oldu.

Bara *Namtar*a, kat kat tapınağın yanındaki *İnanna* Mabedi'ne giden, çiçekler ve tütsü kazanlarıyla, heykeller ve duvarlar boyunca asılan renkli örtülerle süslenmiş debdebeli caddeyi koşar adımlarla geçti. Bütün şehir, kuzeyden gelen esrarengiz genç kralın taç giyme töreni hazırlıklarıyla meşguldü.

"Onun adı Gılgameş!" diye bağırdı genç bir kız. "Tanrıların soyundan!"

Bara içini çekerek koşmaya devam etti.

"Annesi Ninsun bir erkekle hiç beraber olmamış!" diye bağırdı bir başkası. "O kehanetin oğlu..."

"Bir dev!"

"*İnanna*'ya layık bir kahraman!"

"Kralımız!"

Bara zigguratın önündeki meydana vardığında hâlâ gülümsüyordu. Seher vakti, kat kat kule beyaz tapınakla *İnanna* Mabe-

di'nin arasında, masmavi gökyüzüne azamet ve gururla yükseliyordu. Eğik duvarları düz değil de hafifçe dışa doğru kavisliydi. Bara yukarı baktı. Geniş meydandan bakınca, ancak altın sarısı kubbesi görülebiliyordu. Tuğladan örülüp siyaha boyanmış ilk iki ve kırmızıya boyanmış üçüncü katlardaki zümrüt yeşili fundalıklar ve ağaçlar, sanki ilkbahardaki tazeliklerindeydi.

Tapınağın girişine geldi. Her tarafta muhteşem kıyafetleriyle erkekler ve kadınlar koşturup duruyordu. Büyük bölümü öylesine süslenmiş ve makyaj yapmışlardı ki kimin eşek şehrinden geldiği, kimin Uruklu olduğu belli değildi.

"Dikkat et, gecelerin dilberi!" dedi bir şublugal gülerek. Kız onunla çarpışmıştı. Savaşçı onu hemen kucaklayıp ayaklarını yerden keserek öpmeye çalıştı.

"Zabardi!"

"... ışıltılı bronz kadar sağlam ve esnek!"

"Bırak beni!" dedi kız dişlerinin arasından.

"Uruk'un yeni baş rahibesi, eski silah arkadaşını artık tanımıyor galiba! Gözün hâlâ o bezelye yetiştiricisinden başkasını görmüyor, değil mi?"

"Kiş'e dönmeyecek misin?" diye sordu kız şaşkınlıkla.

"Ne işim var eşek şehrinde? Burada kralın eski yoldaşlarından biri olarak ensiler arasına katılmak varken!"

"Galiba haklısın, Zabardi" dedi kız düşünceli bir tavırla. Tapınak girişini birlikte geçtiler. Zabardi, beyaz tapınakta Demirci Meşe'den, Mamagal ve Bir Hurturre'den duyduklarını ona anlattı.

Gılgameş, Uruk şehrinin en ıssız yerinde sadece bir gece değil, tam üç gece kaldı.

İkinci gece, uzun süre uyumadı, şehri kuşbakışı seyretti ve yıldızlarla konuşmayı denedi. Sırtüstü uzanmıştı. Tanrıların yanıp sönen onca sembolü arasında, gökteki yerlerini yıl boyunca, dikkatle ama gözle görülür biçimde değiştiren beş yıldızı gözledi. Tanrıların bütün sembolleri, sabaha kadar gök kubbenin tam ortasındaki yıldızın çevresinde dönüyordu. Tanrıların oturduğu göğün öbür katlanna açılan kapı da oradaydı. Gılgameş, yıldızların şekillendir-

diği resim ve tasvirlerin ilk çağlardan bu yana hiç değişmeden kaldığını biliyordu. Yalnızca hareket eden o beş yıldız, yeryüzüne diğerlerinden daha yakın görünüyordu. İçlerinde en hızlı olanı da *İnanna*'nın sembolüydü.

Zigguratın merdivenlerindeki muhafızlar iki mine sürede bir nöbet değiştiriyorlardı. Yine de yıldızlar gözden kaybolup yalnızca *İnanna*'nın işareti parlamaya devam ederken, güneye doğru akıp giden huzurlu nehrin kollarıyla beslenen yemyeşil toprakların, palmiye korulukları ve sazlıkların arasında sükunetle parıldayan göllerin üzerine güneşli bir gün doğduğunda da onu için hiçbir şey değişmemişti.

Gılgameş epeyce süre alt katlara baktı, aşağıdaki bereketli ağaçlan ve bodur bitkileri tek tek sayarak onları nasıl daha güzel ve etkileyici biçimde düzenleyebileceğini düşündü. Özellikle ağaçlardan biri dikatini çekti. Şukallituda bir keresinde, Uruk'ta, Buranum Nehri'nin kıyısında yetişmek istemediği için *İnanna* tarafından zigguratın bahçelerine getirilen bir ağaçtan bahsetmişti.

"*Çuluppa* Ağacı bu!" diye mırıldandı Gılgameş. Bu tuhaf ağacın hem yeşilliği hem de yaprakları iğneye benziyordu. Bu ağaçtan iki nehir arasındaki ülkede bir tane daha yoktu. Gılgameş, *Çuluppa* ağacının aslında göründüğünden çok daha yaşlı olduğunu ve bu ağacın ilk tohumunun ya da fidanının belki de büyük tufandan önce Sumerlerin atalan tarafından doğudaki dağlık Aratta ülkesinden getirilmiş olabileceğini düşündü.

Uruklu bahçıvanlar geçmiş yıllar boyunca pek titiz çalışmamışlardı. Pek çok yerde, asma bahçelerden budanıp getirilen dalların kenar duvarlarının üstüne yığılmış olduğunu gördü. Aşağıdan bakıldığında görülmeyen bahçe atıkları, zigguratın gölgesindeki *İnanna* Mabedi'nin damında çürüyüp kalmıştı.

İkinci gün öğleye doğru, birçok rahip taze ekmek, tütsülenmiş et, otlu peynir ve meyveyle dolu sepetleri yukarı çıkarmışlardı. Zigguratın tepesinde bulunan tapınağın içindeki sunağı yeniden dekore etmişler, geçen günden kalan yiyecek artıklarını yanlarına alarak çıkıp gitmişlerdi. Gılgameş'in onlarla konuşmak için gösterdiği onca çaba sonuçsuz kalmıştı. Şehrin durumunu sorduğunda

cevap vermişlerdi, fakat tanrıların neye karar verdiğini sorduğundaysa cevap alamamıştı.

Üçüncü gece çok daha iyi uyumuştu. Yakında gerçekleşecek büyük olayın hazırlıklarından haberdar değildi. Güneşin doğuşundan üç buçuk saat önce, yaşlı bir rahibin *İnanna* Mabedi'nden çıkıp, Buranum'un kıyısında dualar edip sessizce ilahiler söyleyerek vücudunu kutsal bir biçimde tamamen yıkamak üzere, dini alayın yapılacağı caddeyi boydan boya geçerek gittiğini ve şafak sökmeden az önce geri döndüğünü göremedi, tıpkı onun birkaç ermiş rahibe esrarengiz emirler verdiğini, sonra dua etmek ve ilahiler söylemek üzere *Eanna* Tapınağı'nda bırakılanları, yakaran rahipleri, kokulu otların sorumlularını, yaldız ustalarını ve heykeltıraşları aynı anda gerçekleştirilecek üç ayin için hazırlık yapmakla görevlendirdiğini görmediği gibi.

Gılgameş uyandığında güneş çoktan tarlaların üzerine yükselmişti. Tuvalet ihtiyacını tapınağın güney köşesindeki kamıştan örme bir oturakta giderdikten sonra testideki taze suyla temizlendi. Suda biraz tuz tadı vardı. Kendisine tapınak odasından kısa bir etekle meşin bir yelek alarak katın kenarındaki duvar boyunca yaklaşık bir mine süresince ağır ağır yürüdü. İçinden birkaç merdiven inip bahçelerin olduğu kata geçmek geldi. Ancak ne zaman merdivenlerin en üst basamağına yaklaşsa, aşağıya kadar dizilmiş muhafızların tamamı kılıçlarını daha bir sıkı kavrıyordu. Belki on ya da yirmisinin üstüne hışımla atlayarak basamaklardan aşağı yuvarlayabilirdi, ama o zaman vücuduna isabet edecek kılıç darbelerine dayanamazdı.

Zigguratın en üst katında tutuluyordu ve kaderine razı olmaktan başka çaresi yoktu! Bu kare biçimli odanın çevresini kaç kere dolaştığını bilmiyordu. Tapınakların, sarayların, sokakların, meydanların, artık alçacık ve anlamsız görünen şehir surlarının ötesindeki bahçelerin, kanalların ve tarlaların durumunu uzun zamandır biliyordu.

Can sıkıntısı çekmektense odadan alıp getirdiği bezlerin üstüne bir parça odun kömürüyle şehrin haritasını amaçsızca çizmeye başladı. Denemeleri başarılı olmayınca ara sıra sokakların ve mey-

danların yerlerini değiştiriyordu. Bu yeni meşgaleyle ilkin yalnızca zaman öldürüyordu, ama sonra geniş kapsamlı bir kutsal yapılar bölgesi, dini alayların geçeceği yeni caddeleri ve mahalleleriyle baştanbaşa yeni bir şehir tasarlamak hoşuna gitti.

Öğleden sonra gölgeler uzarken şehrin değişik tapınaklarından yükselen müzik ve ilahi sesleri onun kulağına kadar ulaştığında Uruk surlarının kimi yerlerde harap olduğunu tespit etti. Şehrin planına gerçekten dayanıklı yeni surlar ekledi. Çizgileri çiziyor, siliyor ve sonra tekrar yeni baştan başlıyordu.

Eserini tamamladığında, bu muhteşem surların çevresini dolaşabilmek için yetişkin bir savaşçının dokuz bin beş yüz adım yürümesi gerektiğini hesapladı keyifle. Surların uzunluğu iki yüz ipten yani bir birudan fazla olacaktı.

Bu savunma duvarı bahçeleri, en azından birkaç bir tarhı içine alacak genişlikte olmalıydı. Surların yere yakın bölümü en az bir gar genişliğinde olmalı, zigguratın katlarında olduğu gibi her iki taraftan eğimle, beş adam boyunca yükselmeliydi. Surlar buna ilaveten, birbirinden on-yirmi metreden uzak olmamak kaydıyla, savunma kuleleriyle güvenlik altına alınmalıydı. Böylesine muazzam surlar inşa etmek, Uruk'u bütün dünyanın en büyük ve en muhkem şehri haline getirirdi!

Yerinden doğruldu, yarı yarıya boşalttığı testiyi alarak katın kenarına doğru yürüdü. Akşamleyin yakılan ateşler sönmeye yüz tutmuştu, yalnızca avluların birkaçında kor halinde yanıyordu. İnsanlar ve hayvanlar istila ve kölelik günlerinin ardından uykuya dalmışlardı. Hiç bitmeyecekmiş sanılan acı, gözyaşı, ümitsizlik ve yasla dolu saatler bu kadar çabuk mu geçmişti? Gılgameş yenilenlerin yeni düzene ne kadar zamanda boyun eğeceğini sordu kendi kendine. Demir kılıcıyla ilk gediği açmasının üzerinden yalnızca üç gün ve üç gece geçmişti.

Birden, şimdi aşağıdaki evlerinde dinlenen insanları tuhaf bir biçimde özlediğini hissetti. Onlardan ses seda gelmediğinden gecenin fısıltılarına kulak kesildi. Kat kat tapınağın her taşı, aşağıdaki her kulübe, bahçelerdeki her ağaç, çiğnenmiş buğday tarlalarındaki her saman çöpü, büyük nehirdeki her dalga, kanallardaki her

esrarlı parıltı ve göğün lacivert derinliklerindeki her yıldız onunla konuşuyordu.

İçi içine sığmıyordu. Gülümseyerek arkasına iyice yaslandı. Kendisinin o büyük bütünün yalnızca bir parçası olduğunu anladı. Büyücüler, hokkabazlar, krallar ve baş rahipler kendilerinden geçerken olayların akışını iyi ya da kötü olarak göstermek... daha doğrusu değiştirmek, gerçekten değiştirmek isterlerdi... ama buna kimin gücü yeterdi ki?

Ülkelerin ve kavimlerin başındaki en kudretli hükümdarlar bile mevsimler gibi gelip geçiyordu. Yaptırdıkları binalar yıkılıyor, kendileri ölüyor ve iktidarları başkalarına geçiyordu. Yeni krallar, iki nehrin arasındaki ovalara gitgide geliştirilen savaş arabaları ve içinde güneş tanrısının gücü ve ışığının demetlendiği oklarla teçhiz edilmiş yeni ordular süreceklerdi. Bilinen bütün ülkelerin sınırlarını aşarak cihanı fethedecek, insanların düşlerinde bile göremeyecekleri şehirler kuracak, belki de yıldızlara kadar çıkacak tekneler bile yapacaklardı. Peki onlar uykuya daldığında ne değişecekti?

Bütün düşüncelerin ve arzuların yurdu şu yıldızlar, yani tanrılar mıydı? Her bulutta, başakların her kıpırdayışında, hayvanların oynaşmasında ve kızların her gülüşünde yankılanan o sonsuz ezgi oradan mı geliyordu?

İlahî ME.

Keşfedilmesi gereken sır bu muydu?

Gılgameş elindeki şarap testisini yere bırakıverdi. Testi kırıldı, parçaları saçılan şarabın içinde bir süre daha ağır ağır sallandı.

"Ah zalim tanrılar!" diyerek inledi Gılgameş. "Niçin?.. Bizden geriye hiçbir şey kalmayacaksa, bizi niçin yarattınız?"

Demirci Meşe, günlerce ve gecelerce bütün şehri gezip dolaştıktan sonra yeniden tapınaklar bölgesine döndü. Meşalelerin ve ateş kazanlarının aydınlığı tapınakların ve zigguratın duvarlarına vuruyordu. Meşe, ayinleri izlemeye karar verdi. Uruk ve Kiş rahiplerinin ölmüş bir kralı uğurlamak, yerine yenisini tahta oturtmak ve aynı zamanda hem tanrılara hem de bir fatihe biat etmek gibi üç boyutlu bir müşkülün üstesinden nasıl geleceklerini merak ediyordu.

Tepeden tırnağa silahlı iki muhafız buz gibi bakışlarla yolunu kesti. Kiş savaşçılarının kıyafetlerini giymişlerdi, oysa başlarında, üzerine lüle lüle saç desenleri işlenmiş tunç miğferler vardı. Bu tür miğferleri ancak Uruklu savaşçılar giyerdi.

"Olduğun yerde kal!" diye seslendi muhafızlardan biri sertçe. "Buradan ilerisi kutsal bölgedir!"

"Beni tanımadınız mı? Ben Demirci Meşe'yim."

"Bir demircinin geleceği bize söylenmedi!"

"Kahraman Gılgameş'in arkadaşlarından birinin geleceği de mi?" diye sordu Meşe alaycı bir biçimde.

"Bu bizi ilgilendirmez! Kutsanmış bölgeye kimseyi almamamız emredildi bize!"

"Demek ki yanıma Bir Hurturre'yi alıp geleyim..."

Bu defa sesi daha haşindi. İki muhafız şüpheyle bakıştılar. Duvarları süslemede kullanılacak bakır sac ve parlatılmış tunç levhalarla yüklü bir araba takırdayarak yanlarından geçti. Muhafızlar zanaatkârların geçmelerine izin vermişlerdi.

"Sen Bir Hurturre'yi tanıyor musun?" diye şüpheyle sordu muhafızlardan biri.

"Bana Uruk muhafızlarının artık kime itaat etmeleri gerektiğini öğreneceklerini söyleyeli çok olmadı."

Meşe yere tükürdü. Tereddüt etseler de muhafızların ikisi birden kenara çekildiler. Tapınak müştemilatı bir arı kovanını andırıyordu. Birbirinden ayrılmış, gözetim altındaki odalarda kuyumcular, çömlekçiler, ahşap oymacılar ve dubsarlar; heykeller, sancaklar, yüzükler, zincirler, kıymetli kadehler ve türlü türlü armağanlar hazırlamaya çalışırken rahipler de salonlarda toplanmış, iki nehrin arasındaki ülkenin tanrıları adına ezberledikleri duaları okuyorlardı.

Mabedin iç avlusunda müneccimler ve kâhinler gecenin karanlığında gökyüzündeki yıldızların konumlarını ve kestikleri koyunların ciğerleri ve tavukların iç organlarındaki renk değişimini yorumlayarak bir mana çıkarmaya çalışıyorlardı. Diğerleriyse bilinen bütün ifritlerin her birine on iki defa seslenerek şerlerini defetmeye çalışıyordu.

Büyük tören salonuna girinceye kadar kimsenin dikkatini çekmedi. Zanaatkârların kubbeli tavanı sırmalı kumaştan yapılmış bir gölgelikle bezemelerini seyretti. Çalışanların bir kısmı sunakların kaidelerini siyah ve kırmızı toprak boyasıyla boyarken diğerleri açık mavi, yeşil, buğday sarısı ve bakır kırmızısı renginde parlak mozaiklerle yan duvarlara tablolar çiziyordu. Bir taraftan Uruk'un eski ve yeni krallarını, büyük fatih Mebaragesi'yi göklere çıkaran şiirler ve her iki şehir devletinin tanrılarını öven ilahiler okuyan rahipler, çalışmaları esnasında onlara nezaret ediyordu.

"Haşmetli Mebaragesi, nehrin kıyısındaki iki inci tanesinin efendisidir..." diye ilan etti Kiş kralının rahipleri.

"Ey aramızdan ayrılan efendimiz... *Ereşkigal*'in diyarından korkma..." dediler Enmerkar'ın defnedilmesiyle görevlendirilmiş rahipler, daha ötekiler sözlerini bitirmeden.

"Bize kral olacak bir kahraman çıkageldi..." dediler Uruk'un yeni hükümdarını övmeleri söylenen rahipler.

Meşe rahiplerin göz ucuyla sürekli birbirlerini gözlediklerini fark etti. Rahipler avuç içlerini göğüslerine koyup dosdoğru göğe bakıyormuş görünüyorlardı. Halbuki her biri pür dikkat, diğerlerinin ne yaptığını gözlüyordu.

Meşe tam tören salonundan çıkmaya niyetlenmişti ki Bara *Namtara*'yı gördü. Zabardi Banuga ve kral kızının kısa boylu, zarif yapılı hadım hizmetçisiyle beraber sütunların arasında tapınağın batı kıyısı boyunca yürüyordu. Meşe ite kaka bir grup zanaatkârın yanından geçti. Bir iç avludan hızla geçerek Bara ve yanındakilerin yolunu kesti. Aratta'dan gelen kız onu hemen tanıdı.

"Demirci Meşe!" diye haykırdı sevinçle. "Bunca zaman nerelerdeydin?"

"Kâh orada kâh burada" diye karşılık verdi Meşe sırıtarak.

"Şöyle kenara gel!" dedi kız. "Burası çok gürültülü."

"Rahipler kestikleri hayvanların iç organlarını sanki soğanla kızartmışlar, amma da pis koktu" dedi Meşe suratını buruşturarak. Bara güldü. Kız onu, içinde yalnızca tuğladan örülmüş bir rafın üzerinde baltalar, oraklar, kancalar ve çeşit çeşit aletlerin bulunduğu küçük bir odaya çekti.

Meşe biraz kenara çekildi. Avludaki meşale ve ateşlerin ışığında hadımın yüzü kısacık bir süre aydınlanınca Meşe onun tam karşısına dikildi ve omuzlarından kavradı.

"Seni tanıdım!" dedi düşünceli bir tavırla. "Evet, bana demir kılıcı dövmeyi öğreten o esrarengiz adam sensin gerçekten! İşte, boynundaki halkaya asılı şu çıngırak seni ele veriyor!"

Meşe Harrap'ın boynuna sarıldı.

"Şu ana kadar beni tanıdığını hatırlamayasın diye, seninle her konuşmamızda içtiğin şarabın içine birkaç damla damlattığım için umarım beni affedersin!"

"İksir mi?"

"Hayır, buraya yüzlerce günlük mesafedeki yurdumda yetişen kaktüs suyuydu yalnızca."

"Ben de saf gibi, tanrıların bana demirden bir kılıç dövme ilhamını verdiklerini sanmıştım!"

"Eğer istersen, Gılgameş'le birlikte buraya gelmen için neden seni seçtiğimi anlatayım."

"Bunu başka zaman konuşursunuz" diyerek sözünü kesti Bara *Namtar*a. "Ninsun'un konağına yerleştik, ne zaman istersen gelebilirsin!"

Meşe Aratta'dan gelen kızı seyre koyuldu. Ateşlerin ışığında, saçları alev alev yanan sırma teller gibi görünüyordu. Düşüncelere dalarak gülümsedi. Bakışları ağır ağır kızın kusursuz endamına kaydı. Üzerindeki örtü gövdesinin sadece sağ yarısını gizliyor, çıplak göğsü Meşe'ye *İnanna*'nın mabedin büyük salonunda dikili, parlak mermerden tam boy tasvirini hatırlatıyordu. Kızın dolgun dudaklarının kenarında kısa bir anlık titreme fark etti. Kız gülümsese de hüznü gözlerinden okunuyordu.

"Gılgameş yarın sabahtan itibaren bu şehrin kralı olacak! Aşk tapınağının eski bir kölesine artık burada yer yok!"

"Bu arada, o artık bir baş rahibe!" dedi Zabardi Banuga kinayeli bir ses tonuyla, dişleri görünecek kadar sırıtıyordu.

"Sen... baş rahibe?" dedi Meşe hayretle. "Nasıl olur?"

"Ninsun onu azat etti" dedi Harrap. Elini boynuna götürdü ve köle olduğunu belli eden halkayı çıkardı. "Artık benim de bu çın-

gırağı takmam gerekmiyor. Ama insan boyunduruğa bir kez alıştı mı, sonradan onun varlığını unutuveriyor."

Meşe onun söylediklerini duymadı bile. O, Bara *Namtara*'ya bakıyordu. Birdenbire anladı ki bu gece yalnızca bu kızla kendisine ait olacaktı.

"Sizinle geliyorum!" dedi kısık bir sesle. Kız gülümseyerek başını öne eğdi.

Gılgameş Tacını Giyiyor

Kâhin, birkaç gecedir yaptığı gibi, güneş doğmadan üç saat önce şehirden ayrıldı. Nehir kıyısına varıp dualar eşliğinde usul usul yıkandı. Kâhin Laabaş, gökyüzünün üç büyük efendisi An, *Enki* ve *Enlil*'e, sonra da ölüler diyarının tanrıçası *Ereşkigal* ile Uruk şehrinin yüce tanrıçası makamındaki *İnanna*'ya seslendi.

Doğu ufkundan süzülen altunî ışık huzmeleri yemyeşil bahçelerin üzerinde, çöldeki kum tepelerinin kıvrımlarında, mor dağların tepelerinde ve uzaktaki dağlık ülkenin kayalıklarında belirirken nihayet tapınağa döndü. Farklı derecelerden rahipler o dönünceye kadar buradaki son hazırlıkları da tamamlamışlardı. Sütunların arasında, kimileri yarı uzanmış kimileri de yarı oturarak uyurken şehirden toplanmış suskun gündelikçilerle yorgun köleler uzun ayinden geriye kalanları ortadan kaldırmakla meşguldü.

Güneşin doğuşundan tam üç saat sonra, sabah yelini aynı anda çalınan boruların çığlıkları yırttı. Boruları, zigguratın ilk katına çıkan merdivenlerde dikilenler üflemişlerdi. Uyku sersemi şehrin yeni güne inleye inleye hazırlanması epeyce sürecekti. Uzun zamandır hiç kimse rüya görmeden, böyle derin ve kısa süre uyuyarak dinlenmemişti.

Savaşı kazananlarla kaybedenler gece boyunca neredeyse kaynaşmışlardı. Bununla beraber, sabahki gürültüye hayvanlar uyanan insanlardan daha önce tepki verdiler. Bugün şehrin ve bu toprakların başına yeni bir kral geçeceğini biliyormuşçasına hepsi birden havlıyor, meliyor, miyavlıyor ve cıvıldıyordu.

Evlerin ve kulübelerin damları üstünde ilk dumanlar ince ince tüterken ellerinde palmiye dallarıyla çocuklar sokaklara fırladılar. Bir yandan ağızlarındaki yeni pişirilmiş ekmekleri çiğnemeye devam ederken diğer yandan şehrin bütün geçitlerini, sokaklarını ve caddelerini süpürmeye başladılar.

Gılgameş boruların daha ilk üflenişinde uyanmıştı. Neden zigguratın en üst katındaki tapınak odasında değil de dış duvarın dibindeki sedirde uyuduğuna hayret etti. Ancak sabaha karşı uykuya dalabilmişti, yine de kendini iyice dinlenmiş ve güçlenmiş hissediyordu. Gerinerek yataktan kalktı, acil ihtiyacını yine o köşede giderdikten sonra toprak testideki duru suyla yüzünü ve gövdesini yıkadı, üstünü giyinmeden katın kenarına doğru yürüdü.

Buranum'un aşağı havzasındaki topraklar, kuzeyden gelen ordunun sebep olduğu tahribatı üzerinden atmaya başlamıştı. Şehir surlarının hemen dışındaki bahçelerde meyve ağaçlarının yaprakları ve dalları artık eskisi kadar örselenmiş görünmüyor, ancak kanallara inen bayırlarda gördüğü izler birkaç gün önce şehri kuşatan binlerce savaşçıyı hatırlatıyordu.

Gılgameş öteki tarafa yürüdü ve basamaklardan aşağı baktı. Muhafızlar ortadan kaybolmuştu. Uruk şehrinin *Edubba*'sından çıkan çocukların ellerinde palmiye dallarıyla şamatalar çıkararak zigguratın basamaklarını süpürmeye geldiklerini gördü. Genç kızlar, uzun sıralar halinde, şehrin bahçelerinden aldıkları rengârenk yapraklı dallan ve çiçekleri getiriyor, basamakları ve merdiven korkuluklarını sanki bir kutsal zifaf için süslüyorlardı.

Gılgameş bir müddet onları izledi. İçlerinden çok güzel bir kıza ıslık çalınca, Uruklu gençlerden birkaçı ona göz ucuyla baktı. Gılgameş onların o iri ve siyah gözlerinde merak ve korkuyu bir arada gördü. Daha onlarla konuşmaya fırsat bulamadan başlarını yeniden öne eğdiler.

"Hey, yaklaşsanıza!" diye seslendi onlara Gılgameş.

Delikanlılarla kızlar yaklaşmak yerine, basamak basamak geri çekildiler.

"Korkmanıza gerek yok. Ben Gılgameş'im, Kiş'in bahçıvanı!"

En üstteki basamaklar daha bir hızla boşalmıştı.

"Burada doğdum ben... Bu şehirde!" diye daha yüksek sesle bağırdı, ne var ki o an Uruklu delikanlılar ve genç kızlarla bu şekilde konuşamayacağını anladı.

Onlar zigguratın merdivenlerini terk edip giderken Gılgameş onların ardı sıra baktı. Taze çiçeklerin kokusunu içine çekince acıktığını hissetti. Geriye dönerek zigguratın en üst katındaki tapınak odasına girip yiyecek bir şeyler çıkardı. Yanına bir testi de kesilmiş süt alarak bulunduğu katın kenarına kadar yürüdü. Her şeyi rahatlıkla seyredebileceği bir yere oturdu.

Paramparça olmuş çubuk mozaikler ve yan yarıya yanmış kamış kalıntıları henüz temizlenmemişti. Gözcüler dört bir yanda bahçıvanları, zanaatkârları, çiftçileri ve ırgatları acele etmeleri için uyarıyorlardı. Bizzat rahipler ve askerler, katipler ve tapınak köleleri de bu büyük olaya hazırlanıyorlardı. Sonra zanaatkârlar, çiftçiler ve tacirlerin oluşturduğu ilk kafile ellerinde adaklar ve hediyelerle çıkageldi. Hepsi ne getirmesi gerektiğini adı gibi biliyordu, çünkü her birine tek tek izah edilmişti.

Yaz gününün güzelliği, davullara vurulan bir dizi darbenin gümbürtüsüyle ansızın bozuluverdi. Nefesler tutulmuştu. Herkes kulak kesilerek bir sonraki vuruşu bekliyor, daha başka işaretler görmek için etrafına bakınmaktan kendini alamıyordu. Pek çoğu gökyüzüne öyle bir bakıyordu ki, sanki mavi derinlik her an yarılıp üzerlerine ifrit sürüleri, alev alev arabalar, gazaplı tanrılar ve her şeyi altüst edecek yeni bir tufan getirecek bulutlar kusacaktı.

Kızı Nanşe ve arkadaşları, şehir içindeki temizlik işlerinden kırkırdayarak ve heyecanla konuşa konuşa gelinceye kadar, Marangoz Ugnim'in yarısı yanmış evinde sessizlik hüküm sürüyordu.

Ugnim o esnada oradaydı, kırılan un küplerinin parçalarını ve döşeklerin yanmış pöstekilerini atmakla meşguldü. İç avluya açılan kapının yan tarafındaki süprüntü yığınının içinde tılsımlı sembollerle kaplı, küçük bir nazarlık bulunca donakaldı.

"Bir düşünsene baba... Onu gördüm!" diye bağırdı Nanşe arkadaşlarıyla gülerek vedalaştıktan sonra. "Gılgameş'i çırılçıplak gördüm! Ayakta..."

Babasının yüzünü ancak o zaman gördü. Gülmeyi kesti. Dudaklarının kenarı kasıldı, kendini tutamayarak ağlamaya başladı. Ugnim çaresizce nazar boncuğunu temizledi.

"Bu onu korumadı" dedi acıyla. Pişirilmiş kilden yapılmış bu küçük nesneyi avucunun içinde parçalamaya çalışıyordu.

"Hayır!" diye haykırdı Nanşe dehşetle. Babasını kolundan tutarak kilden yapılmış siyah nazarlığı zorla onun elinden aldı. "Annemi daha dün defnettik" diye bağırdı hıçkırıklarını bastırmaya çalışarak. "Sonsuz huzuru bulacağı yere daha gelmemiştir!"

"Yanına erzak ve içecek koydum" dedi Ugnim tedirgin bir sesle. "Ayrıca ziynet eşyalarıyla elbiselerini de! Kan kokan savaşçıların şarabın verdiği sarhoşlukla onu bu evden çıkarıp rezilce öldürmelerini engelleyemeyen nazarlığı ne yapacak!"

"Nazarlığı bana ver" diye yalvardı Nanşe. "Onun hatırına..."

"Bunun tılsımı falan yok" dedi babası iyice öfkelenerek. Öne doğru eğilip yandaki evden gelen gürültülere kulak kabarttı. Şehir istila edilene kadar orada da bir marangoz oturuyordu. O da tıpkı ailesi gibi öldürülmüştü.

"Davullar uzun aralarla çalınıyor" dedi Nanşe.

"Eskiden, birisi *Ereşkigal*'in karanlık diyarına giden o uzun yola çıktığında çalınırdı davullar" dedi Ugnim. "Ama bu defa aynı anda pek çok insan öldü. Şimdi işittiklerinse yalnızca ölen kral için!"

"Taç giyme töreni için değil mi?" diye sordu Nanşe.

"Şimdiye kadar hiçbirimiz, bir taç giyme törenine şahit olamadık" diye cevap verdi Ugnim düşünceli bir edayla. "Enmerkar hepimizden daha uzun yaşamıştı. O şimdi yok, ama onun yerine torunu geçecek."

"Bunun nasıl olacağını anlayamıyorum" dedi Nanşe. "Sevinçle kutlanması gereken taç giyme töreniyle bir cenaze töreninin ruhu nasıl bir araya getirilecek?"

"Bak kızım, bunda anlaşılmayacak bir şey yok!" dedi Ugnim. "Bitkilerin yalnızca bir yaz boyunca ömür sürdüklerini bile bile, biz de yeni yılın gelişini kutlamıyor muyuz?"

Nanşe babasına sevgiyle baktı. Yanına gidince babası onu kucakladı.

"Annem bana demişti ki, her yeni başlangıcın sevincinde bir veda yatar" dedi kız. "Ve her ölümde yeniden doğma ümidi, değil mi?"

"Öyle kızım, *Dumuzi*'nin efsanelerinde anlatıldığı gibi" diyerek başını salladı Ugnim.

"O efsaneyi hiçbir zaman anlayamamışımdır" dedi Nanşe. "Erkekler neden tabiatla mücadele etmek zorunda? Mutlaka savaşmaları mı gerekiyor?"

"Eski, çok eski zamanlarda, *Büyük Ana Tanrıça*'nın gücü yetmeyince, pek çok yeni tanrı gelmiş de ondan."

"Bana bundan hiç bahsetmemiştin" dedi Nanşe.

"Çok küçüktün" diyerek içini çekti babası. Etrafını dikkatlice kolaçan ettikten sonra, kızını yarısı yanmış evin avlusuna götürdü. Bir zamanlar değerli sedir ağacından yapılmış, şimdiyse yer yer kömürleşmiş kirişin üzerinden geçerek, komşu avluyla aralarında sınır oluşturan kerpiç duvardaki oyuklardan birine yaklaştılar.

"Eskiden, henüz gençken, birçok kez kuzeye yolculuk yaptım" dedi ve oyukta duran pişirilmiş tableti işaret etti. "Buranum'u takip ederek ziggurat kadar yüksek, Uruk'un tarlaları gibi ucu bucağı görünmeyen ormanların bulunduğu dağlara kadar gittim."

Tabletin üzerine parmağıyla büyük nehrin akışını boydan boya çizdi. "Şuruppak ve Kiş'i, küçük köy Babil ve eski Sippar şehrini geçerek" dedi düşüncelere dalarak. "Pek çok şey gördüm, pek çok hikâye duydum, ama Enmerkar'ın kızı Ninsun'un hizmetindeki hadımla tanıştıktan çok sonra, bu kısa boylu, bilge adamdan her şeyin zamanla nasıl değiştiğini dinledim."

Nanşe koyu renkli, iri gözlerini babasına dikmişti. Kerpiçler bir sedirin tozunu alarak oturdu, eliyle yanına oturmasını işaret etti babasına.

"Artık yeterince büyüdüğüme inanıyor musun?"

Babası hâlâ onun önünde ayakta dikiliyordu. Yüzü ciddi görünse de gözlerinin içi gülüyordu.

"Olabilir" dedi nihayet. Kızının yanına oturdu. "Şimdi, annen artık yanımızda olmasa da, bilmelisin ki ailesinin geçimini temin edenler, her zaman biz erkekler değiliz..."

"Kimmiş *Büyük Tanrıça*?"

"Bilmiyorum" dedi babası derinden bir iç çekerek. "Şimdiki tanrıçalarımızdan çok daha farklı olmalı! Altın Çağ'daki kadınların yeterince taneli otlar ve meyveler toplamasıyla ilgilenirmiş sürekli. İlk bahçeler, o zamanlar dinlendikleri yerlerde yere düşen tohumlardan türemiş. Ve o toplayıcı kadınlar o yerlere tekrar rast geldiklerinde, ellerindekinin bir bölümünü yeryüzüne geri verdiklerinde, bunun işe yaradığını keşfetmişler. 'Gümüş Çağ', böylece başlamış."

"Bunu keşfedenlerin kadınlar olduğunu söyledin, değil mi?"

"Evet" dedi Ugnim gülümseyerek.

"Peki, ya erkekleri? Onlar ne yapıyormuş?"

"Onların yapacak işleri yokmuş, sadece ayak bağı oluyorlarmış. Bu yüzden onlar da aynı şekilde evlerine götürebilecekleri bir şeyler aramaya başlamışlar. Kadınlar ve *Büyük Tanrıça*'nın üstünlük kurmalarından önce hayvanları kovalayıp öldürdüklerini hatırlamış olacaklar ki ilkin oyun gibi, sonraları kendilerinin de yiyecek temin edebileceklerini ispatlamak için yeniden avlanmaya başlamışlar..."

"Ama bu gerekli değilmiş, değil mi?"

"Evet, Altın Çağ'da da, Gümüş Çağ'da da, erkeklerin hayvanları avlamalarına hiç gerek yokmuş" diyerek onayladı Ugnim. "Fakat, kadınlarından üstün olmak ve çabuk elde edilecek bir ganimet için kendilerini tehlikeye atmak hoşlarına gidiyormuş, sonra toplandıklarında da atlattıkları tehlikeleri anlatıp sohbet ediyorlarmış. Bir zaman sonra da avladıklarını birbirlerinin ellerinden kapmaya ve ihtiyaçları olmadığı halde fazladan malzeme biriktirmeye başlamışlar. Bu da ticaretin, çapulculuğun, savaşların, yerleşilen bölgelerin çevrelerine örülen duvarların ve zanaatın başlangıcı olurken, *Büyük Ana Tanrıça*'nın sonunu getirmiş!"

Nanşe yere bakıyor, babasının anlattığı huzurlu çağlara yeniden dönülebilmesi için kendisinin neler yapabileceğini düşünüyordu.

"Geçti o günler!" dedi babası onun aklından geçenleri okumuşçasına. "Yeni düzeni hiç kimse, hiçbir zaman yıkamaz! Erkek-

ler tanrılarıyla birlik değiller ve sonsuzluğun ahengine uymuyorlar. Erkeklerin hakimiyetinin istediği hep tektir... Açılan her evleğe, kendi zevklerine hizmet etmek ve ölümsüzlüğü elde etmek için kendi tohumunu ekmek! Bu da yetmezse, erkekler silahları, savaşmayı ve tabiatı zorlamak için sürekli yeni fikirler üretirler!"

Nanşe, utanarak başını başka tarafa çevirmişti. Babasının ne demek istediğini kelimesi kelimesine anlıyordu.

"Ama bahsettiğin evlek... Tohumları kucaklamak için o da sabanı bağrının en güzel ve en mahrem derinliğinde hissetmeyi arzulamaz mı?"

"Olsun" dedi Ugnim. "Ama erkekler sabanlarıyla her evleğe hükmetmek isterler! Sonra, elde etmenin sevinciyle bir sonraki evleği bulmak ya da birisiyle yetinmek arasında karar verirler..."

Uzun süre sustular. Evin öte yanında, ikisinin de göremediği savaşçıların ve törene katılanların oluşturduğu gruplar, çalgıcılar eşliğinde gürültü çıkararak geçip gidiyorlardı.

"Yeni düzene karşı koyacak bir kadın yok muymuş?" diye sordu Nanşe en sonunda.

"Varmış, tek bir tane! Hattâ bu kadın yeni kurulan tanrılar âlemindenmiş. *Büyük Ana Tanrıça*'nın esrarının artık işe yaramadığını görünce, babası tanrı *Enki*'ye gidip dert yanmış. Eski doğal düzeni yeniden kurmaya bu da yaramayınca savaşa girişmiş..."

"Savaşa mı?" diye sordu Nanşe hayretle.

"Verimliliğin eski sırrını ve yerle gök, kadınla erkek arasında varolan ahengi inkâr ederek, o andan itibaren sadece vücudunun cazibesini kullanmış. Bu silahıyla yepyeni bir güç kazanmış. İlk kurbanı, kendisine esir ettiği, sonradan kocası ve onun yerine tanrı olacak olan çoban *Dumuzi*'ymiş. Ne var ki *Dumuzi* bir erkek olduğundan yükselişini bir kadına borçlu olduğunu unutmuş. Ama tanrıça da bu adama yılın ancak yarısında, çiçeklenme ve gelişme aylarında yanında kalmasına izin vermekle ve yılın diğer yarısını yeraltında geçirmeye zorlamakla bütün kadınlar adına intikamını almış!"

Nanşe ayağa kalktı, babasının önünde bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı.

"Ya bugün?" diye sordu öfkeyle. "Bugün, erkeklerin başka şehirlere saldırıp kadınları ve çocukları öldürmelerine ve bütün bir halkı köleleştirmelerine kim engel olacak?"

"Kimse" dedi Marangoz Ugnim hissizce.

"Ama bu adil değil!"

"Biz tabiat ve kainatla barış içinde yaşamaktan vazgeçtikten sonra, artık hiçbir şey adil değil!"

"Gerçekten... Başka ihtimal yok mu baba?"

Babası ona tek kelime etmeden baktı.

"Gel" dedi sonra. "Kutsal yürüyüşe katılmak için elbiselerimizi değiştirmeliyiz. Çünkü bugün yeni kralımız taç giyecek!"

"O da başka bir erkek!" dedi Nanşe öfkeyle.

Babası onu uzunca bir süre süzdü. Fakat bu defa kızının ne hissettiğini, ne düşündüğünü anlayamadı.

"Uzun, çok uzun bir gün olacak!" dedi Harrap efendisi Ninsun'a. Gılgameş'in annesi hapishaneyi andıran konağının iç avlusunda oturuyordu. Giydiği derin dekolteli, çimen yeşili, kısa elbiseyle, süsleri ve tören kıyafetlerini bir araya toplayan, çeşitli yağları kıymetli ıtırlarla karıştırarak makyaj malzemeleri hazırlayan hizmetçi kızlardan farksızdı.

"Keşke onunla daha önce konuşabilseydim!" dedi Ninsun genç bir halayığa saçlarını taratırken.

"Herkesten büyük ve güçlü olmalı" dedi halayık rüyadaymış gibi iç çekerek.

"O doğuştan kral!" dedi Ninsun kendinden emin bir ses tonuyla.

"Öyledir" dedi Harrap onaylarcasına. "Ama bir bahçıvan olarak yetişti. Şukallituda işinin ehli, iyi bir eğitici oldu, fakat bir hükümdarın görevleri hakkında onu hiç bilgilendiremedi."

"Gılgameş bir savaşçı olabileceğini kanıtladı!"

"Ona yol gösteren bir kılıcı vardı... ve yol arkadaşları."

"Burada da sadık dostlar bulabilir!"

"Onun yanı başında oturmak gibi bir niyetin mi var Ninsun?"

Enmerkar'ın kızı uzun saçlarını savurdu. Çakmak çakmak gözlerini hadımın üzerine dikti. "Bunu kesinlikle yapmayacağım Har-

rap! Vereceğin öğütlerle ona yol gösterebilirsin. Tıpkı bana yıllardır arkadaş ve danışman olduğun gibi."

"Ben erkek değilim Ninsun! Bedeni hâlâ gençlik ateşiyle yanan bir krala ben ne tavsiye edebilirim ki? Hayır... Oğlunun çevresinde onun gibi düşünebilen ve hissedebilen adamlar olmalı. Onun tecrübesizliğinden dolayı tökezlemesini dört gözle bekleyen düşmanları olacak!"

"Mebaragesi'nin casusları mı?"

"Yalnızca onlar değil, Ninsun" dedi Harrap endişeyle. "Uruk tahtına güçlü bir adamın oturması işlerine gelmeyen kendi yüce rahiplerimizi ve malum ensileri de kastediyorum... Bir Hurturre ve ona bağlı savaşçıları da..."

Ninsun birdenbire durdu. Harrap'ı baştan ayağa süzdü. Zarif yapılı hadım, konağın damındaki sarnıçtan beslenen şadırvandan dökülen su damlalarının yıldızlar gibi parlayışına bakıyordu.

"Demek, çok az kişinin benim emirlerimi dinleyeceğini düşünüyorsun?"

"Korkarım ki geçen birkaç günde devir değişti. Baban, saygıdeğer Kral Enmerkar yaşadığı müddetçe, sen onun krallığının devamını temsil ediyordun."

"Hiçbir zaman bir erkekle birlikte olmadım!"

"Ama o zaman, bunu yapma şansın hâlâ vardı" diye karşılık verdi Harrap. "Baban bir veliaht tayin etmedikçe, sana saygı gösterilmesi için bu bile yeterliydi!"

"Ya Gılgameş? Enmerkar'ın krallığının devam edebileceğinin kanıtı değil mi?"

"Kesinlikle" dedi Harrap. "Gılgameş senin oğlun! Ama o da bir başka kralın, halkından pek çok erkeği ve kadını köleleştirerek Kiş'e götürecek bir istilacının valisi olacak!"

Elini şadırvandan akan suya tutunca suyun akış yönü değişti. Damlalar, her şeyi ısıtan güneşin ışığında soğuk kıvılcımlara benziyordu. "Şu damlalara bak, Ninsun" diyerek devam etti Harrap. "Hepsi aynı kaynaktan besleniyor, ne var ki onların yönünü, onca zamandır olduğu gibi şadırvanın oymaları değil, aksine benim, yani bir yabancının eli değiştiriyor!"

"Bu bir benzetme mi, yoksa kehanet mi?"

"Oğlunun Enmerkar'ın ya da senin gücünle değil, yabancılar eliyle taç giydiğini söylemeye çalışıyorum sadece. Halk da bunun farkında!"

Ninsun elini elbisesinin dekoltesine atarak sımsıkı kavradı. Düşüncelere dalarak suyun akışını izlemeye koyuldu.

"Yabancı bir el, suyun doğal akış yönünü ne zamana kadar değiştirebilir ki?" diye soruverdi birdenbire. Harrap anlamıştı. Gülümseyerek elini sudan çıkardı.

"Oğlun Uruk'a kral olacak" dedi. "Ama o yabancı eli bertaraf etmeli, onunla birlikte, büyük bir krallığa yakışmayan her şeyi."

"Bunu düşünecek epeyce vakti oldu."

"Ondan asla şüphem yok" dedi Harrap. "Ne var ki bir erkeğin gururuyla kibri arasında incecik bir çizgi vardır!"

Şehir sakinleri gitgide büyüyen kalabalıklar halinde zigguratla *İnanna* Mabedi'nin arasındaki tören alanına aktılar. Uruk'un el değiştirmesinin üstünden daha bir hafta bile geçmemişti, yine de savaşı kaybedenler elbise dolaplarından ve sandıklardan en değerli kıyafetlerini çıkarmışlar, Kral Mebaragesi'nin savaşçılarının barbarlığından kurtulabilmiş elbiselerinin en iyilerini giymişlerdi.

Gılgameş birkaç tapınak kölesinin zigguratın kuzey yönündeki dış merdivenlerden çıkarak geldiğini gördü. Yukarıya ağır aletler sürüklüyor, ellerindeki büyük sepetlerle elbiseler getiriyorlardı.

İlk gelenler onu gördüklerinde, onun tam ayaklarının dibindeki basamaklara kapandılar. *İnanna* Mabedi'nin yanında ilk dini alay görününceye kadar hiç kıpırdamadan beklediler. Dini alay, daha tann *Utu* gökyüzündeki en yüksek noktaya ulaşmadan geldi. Renk renk ışıldayan kıyafetleri, itinayla kıvrılmış sakalları ve çıplak kafalarıyla iki düzine rahip, çalınan borular eşliğinde zigguratın basamaklarından yukarı tırmanıyordu.

Köleler başlarını kaldırmadan kenara kaydılar. Ve sonra Kiş ve Uruk rahipleri Gılgameş'in önünde yan yana dizildiler.

"Seni selamlıyorum Uruklu Gılgameş!" dedi onun bir zamanlar

katıldığı ayini yöneten baş rahip. O günün üstünden ne kadar zaman geçmişti? Bir hafta mı? Ya da en fazla iki?

"Zaten biliyorsun" dedi baş rahip. Gılgameş rahibin sunduğu saygının sadece göstermelik olduğunu anladı. "Bu defa seni kralın kurbanlığı olarak değil, aksine bu bereketli toprakların yeni kralı olarak kutsayacağız!"

"Mebaragesi'nin lütfuyla mı?" diye sordu Gılgameş hissizce. Rahiplerin bir kısmı dehşetle baktılar ona. Öbürlerinin yüzünde, genç adamın derin bir acıdan dolayı da böyle konuşmuş olabileceğine inandıklarına dair bir emare yoktu. Ses tonundaki alaycılığı duymazdan gelmekle yetindiler.

"Bu şerefi borçlu olduğum kişi, bunu bana sorma gereği bile duymadıktan sonra, nasıl bir kral olacağım ki?"

"İstemiyor musun?" diye sordu Kiş'in baş rahibi anlamamış gibi. Bir anda ne yapacağını bilmez bir hale düşmüştü, şaşkındı.

"Ancak kralınız bu merdivenlerden çıkarak yanıma gelmesi ve beni Enmerkar'ın meşru mirasçısı olarak tanıması şartıyla kabul ederim!" dedi Gılgameş gururla. "Ben eşek şehrinin ne hizmetçisi ne de valisiyim, tersine, Enmerkar'ın kızı Ninsun'un oğluyum!"

"Biliyoruz, biliyoruz!" dedi baş rahip alelacele. "Bu yüzden de senin krallığı hak ettiğine kimsenin itirazı yok."

"Beni genç biri olarak tahta oturtmak istiyorsunuz, çünkü henüz ne yapacağımı bilmediğimi sanıyorsunuz!"

"Büyük bir savaşçı olduğunu ispatladın!"

"Dalkavukluğu bırak Kiş'in baş rahibi! Ya Mebaragesi gelir, ya da elbiselerle yağları aşağı geri indirirsiniz!"

"Hayatınla oynuyorsun bahçıvan!" dedi baş rahip dişlerinin arasından.

"Hepinizi bu yükseklikten *İnanna* Mabedi'nin önüne kadar kolayca fırlatabilirim" dedi Gılgameş gururla. "Hadi bakalım! Gidip Mebaragesi'yi getir! Diğerleri burada bekleyecek! Eğer gelmezse, hepinizi teker teker aşağı atarım! En sonunda kralınızın huzuruna çıkar, herkesin gözü önünde onun uşağı mı yoksa Uruk Krallığı'nın meşru mirasçısı mı olduğumu sorarım!"

Rahipler kenara çekildiler. Baş başa verip Gılgameş'in anlama-

dığı bir dille, sessizce tartışmaya başladılar. Daha birkaç gün önce onurunun kırılması hakkında birkaç kelime söylemeye tenezzül etmemişlerdi. Bu sözleri söylerken, onu oracıkta öldürtmeleri için mahkeme kararına gerek yoktu!

Baş rahip tekrar Gılgameş'in karşısına çıktı. Boyalar içindeki yüzü ve şatafatlı kıyafetleriyle bir anda solgun ve yola gelmiş göründü.

"Kral Mebaragesi'ye senin yanına gelmesini tavsiye edeceğim" dedi. Bir anlık tereddütle kendini düşünmeye zorluyormuş gibi göründü. "Çok haklısın Gılgameş. Mebaragesi'nin cömertliğini ve iyiliğini buradan göstermesi, aslında halk üzerinde bir tapınağın salonlarında yapılacak merasimden daha fazla etki yaratacaktır! Kutsal taç giyme töreninin daha göz alıcı biçimde yapılmasını tavsiye edeceğiz. İyi ve bilgece bir fikir öne sürdün."

Gılgameş'in konuşmasına fırsat vermeden arkasına döndü. Yanına aldığı iki rahiple birlikte bulundukları katın kenarına doğru koşar adımlarla yürüdü. Onlar aşağı inen merdivenlerde gözden kaybolurken, kalan rahiplerin birkaçı ilgisiz görünerek Gılgameş'in yolunu kapadılar. Onun önünde eğilerek boş ellerini gösterdiler. Gılgameş hareketlenecek oldu, fakat sonra her halleriyle ona bağlılıklarını gösteren rahipleri kenara itmesinin kendisi için hiç de iyi olmayacağını anladı.

"Ey sayısız tanrı ve tanrıça,
Uruk ve Kiş rahiplerinin yakarışlarını işitin!
Ey sayısız iyi cinler,
Size sunulan kurbanları ve armağanları kabul edin!
Ey sayısız kötü cin,
Önünüzde eğilen boyunları vurayım demeyin!
Ey sayısız hayvan ve bitki,
Sizi kestiğimiz ve hasat ettiğimiz için bizi affedin!
Ey sayısız taşlar ve engebeler,
İnsan ellerinin yaptıklarından şikâyet etmeyin!"

Eanna Tapınağı'nın büyük tören salonunda, rahipler cemaatinin önderi sunağın önünde başını eğdi. Salon ağzına kadar doluydu.

Herkes, ama herkes oradaydı: Kiş kralı ve ordusunun komutanları, Kiş ve Uruk'un yüce rahipleri, ayrıca her iki devletin ensileri, şublugalleri ve Şuruppak, Ur ve Eridu ile elbette ki Lagaş, Umma, Nippur ve İrsin şehirlerinden gelen elçiler.

Muazzam sunağın ve törene yakışır tarzda altın sırmalı keten örtülerle süslenmiş masaların her iki tarafı sunulan armağanlarla dolmuştu. Duvarların girintilerindeki kazanlardan çıkan rengârenk alevler ve turkuvaz renginde kabaran dumanlar, aynı şekilde örtülerle süslenmiş kubbeli tavanın tam altındaki pencere boşluklarına kadar yükseliyordu. Yağlanıp altın tozuna bulanmış köleler dört bir yanda ayakta dikiliyor, kocaman kamış yelpazelerle geniş salonu havalandırıyorlardı.

Salona açılan odalarda ve yan bölmelerde yer alan çalgıcılar, ayini yöneten rahibin her hareketini takip ediyorlardı. Harpların tellerini çekiştiriyor, teflerini şakırdatıyor ve dualara ne zaman ara verilse tokmaklarını köslerin üzerinde hafifçe raks ettiriyorlardı.

Çok kısa bir süre önce zigguratın tepesinde inanılmaz bir sahne yaşandığını ancak birkaç seçkin rahip biliyordu. Kiş kralı ve Uruk fatihi, yendiği şehrin krallığını bir delikanlıya teklif etmek üzere basamakları ağır ağır tırmanmıştı! Rahiplerin bazıları, eşek şehrinin kralının böylelikle Uruk'un tanrıçasının teveccühünü kazanmak istediğini düşünmüşlerdi, halbuki Mebaragesi'yi aslında neyin harekete geçirdiğini kimse bilemezdi.

Güneş tanrısı *Utu*'nun ışıklar saçan yüzü gökyüzünde izlediği yolun en yüksek noktasına ulaşınca, avluda çalınan borular çok sesli bir işaret verdi. *İnanna* Mabedi'ndeki rahipler okudukları duaları tamamlayarak tıpkı ötekiler gibi yüzlerini avluya çıkan geçide döndüler. Oradan zanaatkârlar, kuyumcular, silah ustaları, dokumacılar, kumaş boyacıları, saraçlar, çömlekçiler ve dericilerden oluşan bir kafile yüksek kapıdan ve çubuk mozaikleri gün ışığında rengârenk parlayan sütunlu galeriden geçerek geliyordu. Değerli kıyafetler giyinmiş adamların her biri kucağında tanrılar ve cinler için hediye getiriyordu. Hediyelerin tamamı, kısa bir süre önce tapınak hazinesinden zanaatkârların emrine sunulan malzemelerden yapılmıştı.

Zanaatkârları heykeltıraşlarla sanatçılar takip ettiler. Ellerinde altın, gümüş, tunç, bakır, sedef, lacivert ve benzer değerli taşlarla bezeli sancaklar taşıyorlardı. Kimileri zincirleri ve bilezikleri, kimileri de kıymetli hançerleri ve kupaları hazırlamışlardı. Bütün bu hediyelerden daha değerlisiyse, yeni doğmuş bebek boyutundaki altmış heykelcikti. Bunlar, iki nehrin arasındaki ülkenin tanrı ve tanrıçalarının çeşitliliğini temsil ediyordu.

En önemli heykelcikler, hep tanrıların yıldız sembolü oyulmuş kaideler üzerinde oturur ya da ayakta dikilir vaziyetteydi. Geri kalan tasvirler, anlamını bilen bilgelere, heykelciklerin yapılma sebebini anlatıyordu. En büyük figürler tanrıların atası An'a ithaf edilmişti; birkaçı da, iyi ve kötü rüzgârların efendisi *Enlil* ile yeryüzü ve tatlı su okyanusunun tanrısı *Enki*'ye. Fakat figürlerin büyük bölümü *İnanna*'yı bütün değişik halleriyle gösteriyor; gökyüzünün sahibesi olarak, sabah yıldızının, savaşın, aşkın ve doğurganlığın ve Uruk şehrinin tanrıçası ve mal sahibi olarak tasvir ediyordu.

Dini alay sunağın önüne kadar yürüdü. Rahiplerin kenara çekilmesiyle adakları getirenler hediyelerini kamıştan hazırlanmış alçak podyumların üzerine koydular. Sonra geri çekilerek rahibe yer açtılar. Rahip debdebeli giysisine bürünmüş bir halde, başında heybetli bir başlıkla, orada toplananlara ayinin sebebini en başından anlatmak üzere ortaya çıktı.

Kâhin Laabaş, sessizliğin içinde vakarla yürüdü. Geceler boyunca bu an için hazırlanmıştı. Kral Mebaragesi ile Uruk'un yeni kralı olacak dev yapılı genç adamın huzurunda, tek kelime etmeden dakikalarca ayakta bekledi. Birbirine hiç benzemeyen bu iki adam, benzer elbiseler giymişlerdi. Mebaragesi'nin üzerinde hançer,kılıç ve Kiş'in kraliyet dizginleri vardı. Taktığı yüzükler, zincirler ve göğsündeki nazarlıklar vücudunu dolgun gösteriyordu. Gılgameş silahsızdı ve gayet sade giyinmişti. Yine de *İnanna* Mabedi'nin muazzam salonundaki herkes bu genç adamın omuzları üstüne iliştirilmiş ince yün işlemeli, kırmızıya çalan altın renkli kaftanla krallığa Mebaragesi'den daha layık göründüğünün farkındaydı.

Kâhin Laabaş, gayet şatafatlı giyinip makyaj yapmış yeni baş

rahibenin yanından geçerek, içinde yaptıranın adı olarak hâlâ Kral Enmerkar'ın adının kazılı olduğu, *İnanna*'nın büyük boy heykelinin önüne geldi. Aynı zamanda müneccim de olan kâhin, birkaç dakika bekledikten sonra dünyanın yaradılışını anlatan büyük destanı ezberden okumaya başladı:

"Eskiden, uzun zaman öncesinde,
Göğün henüz bir isminin olmadığı,
Sert toprağın adına dünya denmediği,
Her şeyin başı, yaratıcı Abzu'nun,
Tiamat isimli kaosu,
Suyunu kendisiyle karıştırmaya ikna ettiği,
Henüz yeşilin olmadığı, sazlann yetişmediği,
Tanrıların bile var olmadığı,
Bir tekinin bile isminin bilinmediği günlerde,
İlk yaratıcı Abzu ile
İlk ana Tiamat,
Su cinleri Lahmu ile Lahamu'yu yarattılar.
Bu ilk yaratılanlar, sonradan,
Tatlı suların tanrısı Enki'nin,
Sadık hizmetkârları oldular."

Laabaş konuşmaya devam etti. Yeknesak bir şarkı söylüyormuş gibi, yaratıcı tanrılar *An* ve Ea'nın arasında tuzlu suyun ve derinliklerin tanrılarının nasıl oluştuğunu anlattı. Kendi yarattıkları tarafından öldürülen dölleyici *Abzu*, ilk ana tanrıça *Tiamat*'a karşı güç kullanmıştı. Gazaba gelen ana tanrıça, kendisine yardım etsinler diye ejderhaları, vahşi köpekleri, korkunç hayaletleri ve kötü ifritleri yaratmış, ne var ki o da kendi yarattıklarının kurbanı olmuştu. Onun cesedinden göğü ve yeri yapmışlar, güneşi, ayı ve yıldızları yerlerine yerleştirmişler ve bundan epey sonra, yeryüzünde bitkileri ve hayvanları meydana getirmişlerdi.

Laabaş, tanrı An'ın çocuklarından, birbirleriyle yaptıkları bitmek bilmeyen kavgaları, bencillikleri ve tembelliklerinden söz etti. Cinayetlerini, hilekârlıklarını, dizginlenmez şehvetlerini, sonu

gelmez aile içi ilişkilerini ve insan benzeri hayvanlarla çiftleşerek yeryüzünde çalıştırmak için ilk gönüllü köleler elde etme denemelerini anlattı.

Büyük tufan bütün bu çabaları silip süpürmüştü...

Ve rahibin konuşmasının temposu aniden yükseldi. Yüz ilahî ME'nin sırrına varmak için kendi babasıyla bile yatan *İnanna*'dan bahsetmeye başladı. Önemsiz gördüğü Uruk şehrinin idaresini üstlenmemek için uzun süre direnen tanrıça, birden fikir değiştirip günümüzden çok uzun zaman önce, içinde tanrıların sırlarına vâkıf olmuş insanların yaşadığı, kendine ait bir devletin sahibi olmaya karar vermişti.

Laabaş dua eden ellerini yukarı kaldırdı. *İnanna*'nın heykeli önünde kollarını açıp titreyen sesini gittikçe yükselterek kendisini şehre ve salonda toplananlara göstermesi için tanrıçaya yalvardı. Muazzam salondaki herkes rüyadaymış gibi Kâhin Laabaş'ın hareketlerini taklit ediyor, onun gibi kollarını açarak ancak kendilerinin duyabileceği bir sesle söylediklerini tekrarlıyordu.

Ve beklenen oldu!

İnanna'nın heykeli kıpırdadı! Tanrıçanın başının etrafında taştan oyulmuş ekin demetlerinin rengi değişti, olgun başaklara döndü. Saçları çıplak omuzlarına usulca döküldü. Yüzüne, boynuna ve göğüslerine renk geldi, nefes almaya başladı. Bir anlık bir sarsıntıyla kalçasını ileri doğru hareket ettirip ince uzun bacaklarını bir parça açtı.

Kalabalıktan bir inilti koptu.

Rahipler, zanaatkârlar, ensiler ve şublugaller, tanrıça *İnanna*'nın salonun sonundaki kaidesinden indiğini gördüler. Yumuşak fakat gururlu ve kendinden emin görünen hareketlerle kâhinin üzerine doğru yürüyüp onun alnına dokunuverdi. Laabaş, can çekişir gibi hırıltılı bir çığlık atarak çöktü, sunağın arkasında yere yığılıp kaldı. Tanrıça ona aldırış bile etmeden üstü adaklarla dolu sunağın çevresini dolaşarak suda yüzüyormuşçasına Uruk'u istila edenlerin üzerine doğru ilerledi. Aşağılayıcı bir hareketle kraliyet dizginlerini Kral Mebaragesi'nin elinden çekip aldı. Meşin sicimleri umarsız

bir tavırla havada iki, üç kez hızla çevirince, sanki kırbaç sallamış gibi bir uğultu çıktı.

Tanrıça bir adım geri çekildi. Kral Mebaragesi'nin yanındaki dev yapılı genç adamı alt dudağını ısırarak seyre koyuldu.

Gılgameş gözlerini ayırmadan tanrıçaya bakıyordu. Hayatında hiç gerçek bir tanrıça görmemişti. Bu beklemediği olay karşısında tüyleri ürperirken rüya gördüğünü sanıyor, artık ne düşünmesi, ne hissetmesi ve neye inanması gerektiğini kestiremiyordu.

Şukallituda, rahipler ve yaşlılar haksız mıydı? Tanrılar, yalnızca göğün derinliklerindeki semboller ve tabiattaki cinler gibi değil, gerçekten insan suretinde de var mıydı?

Gılgameş, dehşet ve hayretle dolu bu kısacık süre içinde anladı ki tanrılara hiçbir zaman doğru şekilde inanmamıştı. Bunun neden böyle olduğuna bir anlam veremedi. Ama eğer *İnanna*... gözlerinin önündeki bu kusursuz kadın heykeli, eğer bu bir tanrıçaysa, kendisinin üçte ikisinin tanrı olduğundan daha nasıl şüphe edebilirdi?

Tanrıçanın karşısındakini tartan bakışlarından daha fazla kaçırmadı gözlerini. Kasları gerilirken gururu yüzünden okunuyordu. İçindeki gücün heybete dönüştüğünü sezdi. Silueti tanrıçanın gözlerine yansıyordu. Onun şaşkınlığını, hayranlığını ve o an, kendisine karşı arzularının tutuştuğunu gördü.

"Uruk benim şehrim!" diye haykırdı tanrıça, Gılgameş'in daha önce duymadığı, hayranlık uyandıran bir sesle. Ateşten bir ürperti Gılgameş'in başından kopup sırtından ayak parmaklarının ucuna dek yayıldı. "Ve Gılgameş kral olacak!"

"Gılgameş kral olacak!" diye huşû içinde tekrarladı rahipler, ensiler, şublugaller, zanaatkârlar, hattâ dubsarlar, köleler ve tapınak yosmaları hep bir ağızdan.

"Tacını giydirip alayla birlikte sokaklarda gezdirin!" buyurdu *İnanna*. Bir anda coşkun sevinç çığlıkları koptu. Çalgıcılar kendilerinden geçmiş bir halde aletleriyle yekvücut olmuşlardı. Mabedin tören salonunda toplananlar hep birden dışarı hücum ettiler. Sadece *İnanna* ile Gılgameş yerlerinden kıpırdamadan karşı karşıya kalakaldılar. Tanrıça belli belirsiz gülümsedi. Gılgameş'in dilinin

ucunda binlerce kelime, binlerce soru vardı. Sanki onu çok uzun zamandır tanıyor gibiydi. Hislerinin inanılmaz bir hızla allak bullak olduğunu sezdi. Vücudundaki bütün sinirlerle, kendisine ait bu tanrıçaya doğru çekildiğini hissederken bile aklı başındaydı.

Tanrıça, onun içten içe kendi kendisiyle boğuştuğunu sezince ona iyice yaklaştı. Parmaklarının ucuyla Gılgameş'in dudaklarına dokundu.

"Kutsal zifafa kadar!" dedi. Gılgameş, bütün bu gürültü ve sevinç çığlıklarının ortasında, onun söylediklerini tam olarak anlamasına hayret etti. İki rahip Gılgameş'in koluna girdiler. Sabah yıldızının ve aşkın yüce tanrıçası, bütün erkeklerin rüyalarını süsleyen *İnanna*... Ete kemiğe bürünüp karşısına geçmiş ona bakıyor ve gülümsüyordu. Sonra Gılgameş'e, bu defa da kendi mabedinin rahiplerini takip etmesini işaret etti. Tanrıça ve Gılgameş'in için için yandıkları gözlerinden belliydi, halbuki aralarındaki savaş daha yeni başlıyordu...

Laabaş, altın süslemeli kraliyet dizginlerini Gılgameş'in omuzlarına koydu. Sonra Uruk'un bu genç, gururlu ve heybetli yeni kralının kıvırcık saçlarının üstüne tacını yerleştirmek üzere bir tabureye çıktı.

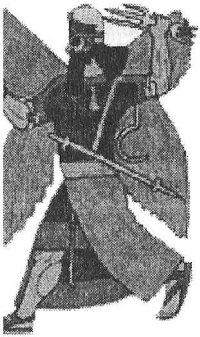
"Işıklar saçan ateş topu" diye haykırdı. "Uruk Kralı!"

"Gıl-ga-meş!" diye haykırdı rahipler.

"Gıl-ga-meş! Gıl-ga-meş!" diye haykırdı şublugaller, ensiler, her kademeden rahipler, tapınak yosmaları ve savaşı kazananlarla kaybedenler...

Büyülü, eflatuni dumanlar mabedin kubbesine doğru dalga dalga yayıldı. Kâhin Laabaş, Gılgameş'i şehrin içinde dolaşacak dini alayın başına geçmeye yetkili rahiplere teslim etti. Harplar, ziller, kavallar, borular, devasa kösler ve tefler bahçıvan çırağının o an şanla, şerefle Uruklıların hükümdarı oluşunu kutladılar.

Uruk Kralı

Ertesi gün sakin başladı. Sarhoşların akşamdan sızıp kaldıkları yerden kalkmaları epey sürdü. Bazılarının kafalarındaki karışıklık öğle saatlerinden sonra bile devam ediyordu. Derken, Kral Mebaragesi'nin ordusunda yavaş yavaş dönüş hazırlıkları başladı. Uruk'ta geçirdikleri zevk ve eğlenceyle dolu günler ve gecelerin ardından hırçınlaşan Kiş savaşçıları kendilerine gelmiş, meşru ganimetleri saydıkları ne varsa hepsini derleyip topluyorlardı.

Öğleden sonraki ilk saatlerde silahlı adamlar sığırları, inekleri, koyunları, koçları, domuzları ve hattâ tavukları ve kazları bile şehir içindeki çiftliklerden, ahırlardan, surların hemen önündeki otlaklardan alıp getiriyorlardı. Urukluların feryatlarına ve yakınmalarına aldırış etmiyor, bir çiftçi veya silahsız bir şublugal onların ayaklarına kapansa gülüp geçiyorlardı.

"Son ineğim bana kalsın..."

"Bari bir keçi bırakın ya da şu domuzu..."

"Kralınız var ya!" diye bağırıyorlardı. "Daha ne istiyorsunuz? Ne zıkkımlanacağınızı gidip ona sorsanıza!"

"Hiç olmazsa adaklık bir koyun bırakın!" diye yalvardı bir fırıncı. "Her şeyimi verdim size, ama o korkunç gecenin kötü havasında unum mahvoldu!"

"Öyleyse ekmeğin nasıl pişirildiğini Kiş'te öğrenirsin!"

İki savaşçı, yalvaran fırıncıyı yakasından tuttukları gibi havaya kaldırdılar. Peşleri sıra sürüye sürüye kuzey kapısından geçirip diğerlerinin arasına kattılar. Kimilerinin yüzleri kaskatı kesilmişti, ki-

mileri de ağlayarak köleleştirildiklerinin idrakine varmaya çalışıyorlardı. Halbuki dehşet verici kaderlerine hiçbir zaman akıl erdiremeyeceklerdi. Yazın sonuna yaklaşıldığı şu dönemde, güneşli ve şahane bir gün olabilirdi bu... Kanalların ve büyük Buranum'un sularının gümüş gibi ışıl ışıl yandığı bir gün... Ayrıca, bahçelerde kalan son meyvelerin tadından yenmeyeceği bir gün... Bu topraklarda tanrıların bereket ve barış bahşettiği bir gün...

Ne var ki sadece kahırla dolu yeni bir gündü bu.

Aileler birbirinden koparılıyor, Urukluların günler öncesinden toparlanan servetleri kanalların ve büyük nehrin kıyılarına yığılıyordu. Kap kacakla, mücevherle dolu sandıklar, tüccarların ambarlarından getirilmiş top top değerli kumaşlar, yağ ve şarapla dolu testiler, kutsal yağ ve ıtırla dolu kaplar, yığın yığın halılar, elbiseler ve silahlar teker teker getirilip eşek şehrinin filosunu oluşturan teknelere yükleniyordu.

Ordunun gemileri, kayıkları, guffaları ve kelegleri, istilacılarla onların yeni kölelerinin sahile indirdiklerinin hepsini almıyordu. Ve pek çok Uruklu yalnızca kendi varını yoğunu taşımaya değil, ayrıca aynını yapmaya zorlanan komşularının kayıklarını da yüklemeye mecbur kalıyordu. Muzaffer ordunun mensupları, merhamet nedir bilmiyorlardı. Direnenler ya da Kiş savaşçılarıyla konuşmaya çalışanlar yalnızca kendi servetini değil, aynı zamanda özgürlüğünü de anında yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalıyordu.

Bu saatlerde başka kimse öldürülmedi. Ama dövülen, soyulan, yakalanıp köle olmak üzere ayrılan pek çok Uruklunun aklına hep o korkulu, yine de ümitle ümitsizlik arasında gidip gelen soru takılıyordu:

"Kralımız Gılgameş nerede?" diye feryat etti genç bir kadın birden. Çıplak omuzlarına dökülen uzun ve darmadağınık saçlarıyla, dürülmüş bir halının çevresinde sersem sersem geziniyordu.

"Öyle ya... Nerede o?" diye bağırdı kel kafalı biri Adab Kanalı kıyısından.

"Nasıl oluyor da kralınıza böyle bağırabiliyorsunuz?" diye öfkeyle karşılık verdi toparlak ve semiz yüzlü, tıknaz bir adam. "O Enmerkar'ın torunu, sizse taç giyenler karşısında bir hiçsiniz!"

Yük taşımaktan dermanı kesilmiş insanların arasına bir türlü yakıştırılamayacak bu büyük adam, daha çok bir ensiyi andırıyordu. Belki de birkaç gün öncesine kadar tapınağın idari heyetinden önemli bir memur ya da rahiplerden biriydi.

"Eğer o gerçekten bizim kralımızsa, neden soyulmamıza ve esarete sürüklenmemize sesini çıkarmıyor?" diye yakındı dürülmüş halının başındaki genç kadın.

"İyi de elinden ne gelir ki?" diye bağırdı başka bir kadın.

"Demirden bir kılıcı var!"

"Onunla harikalar yaratamaz ki!"

"İstilacılardan harap olmuş ve yağmalanmış bir şehir devralan toy bir delikanlı o..."

"Doğru, bizi onlardan geri isteyecek duruma gelmesi çok uzun sürer!" diye bağırdı ensiye benzeyen adam yüklendiği demetlenmiş yılan derilerini sırtından atarken. "Onun yerinde olsanız ne yapardınız?" diye sordu sonra. Nefes nefese kalan bir grup esir, Adab Kanalı'na inen bayırda yüklerini indiriyordu.

"O bizi kölelikten kurtaramaz" dedi yorgunluktan ter içinde kalmış katiplerden biri. Arkasına yaslanıp gözlerini yumdu, derin derin soluk alıp verdi. "Onun yerinde olsam, evvela yeterince erzak tedarik ederdim. Şehrin buğdaya, una, yeni sürülere ve ete ihtiyacı var! Ayrıca yağa, kurutulmuş meyveye, sonra da... silaha ve yeni surlara."

"Yeni surlara mı?" diye sordu ensiye benzeyen adam.

"Savaşa girebilmek için insan öncelikle kendini savunabilmeli" diye açıkladı katip. "Gılgameş, Uruk şehrinin mayası olabilir, fakat kabarması için zamana ihtiyacı var! Yoksa surlarımızın un ufak olacağından haberimiz yok muydu? Muhafızlarımızla savaşçılarımızın hali belliydi. Günün birinde Kiş, Nippur, Lagaş veya Şuruppak krallarının zenginliğimiz üzerinde hak iddia edebileceklerini biliyorduk! Bütün bunlar başımıza gelmemiş olsaydı bile... kuzeydeki Asur ordularının savaşçılarından söz edildiğinde ne yaptık? Soruyorum size, şehrimizin tanrıçası bizim yanımıza uğramaz olduğunda ne yaptık?"

"Evet, doğru söylüyor!" dedi bir başkası. "Kehanet Kral Enmer-

kar'ın aklını başından aldığından bu yana tanrılar bizi terk etmişti! Kralın ve baş rahibin sıkıştırması olmasa, gönüllü olarak adaklar adamadan da hayatta kalabileceğimizi sanıyorduk."

Kulakları tırmalayan bir borazan sesi yükleme yapılan meydanı çınlattı.

"Yüklenen bütün kayıklar suya indirilsin!" diye bağrıştı komutanlar gürültünün içinde. "Haydi, haydi! Daha neyi bekliyorsunuz?"

Hiçbir tanrı, hiçbir rahip ve hiçbir kral, Uruklulan esarete götüren bu zorlu yolu kesmek üzere ortaya çıkmadı. Tekrarlanan Ululu ayının on üçüncü günüydü, Uruk'un fethininse altıncı günü.

Gılgameş için günler ve haftalar, duru düşüncelerle uyuşuk bir isteksizlik arasında geçiyordu. Tapınak rahiplerinin yemeğine ve şarabına gizli ilaçlar karıştırdıklarını biliyordu. Krala has içecekle dolu kupadan aldığı daha ilk yudumda kendini rahatsız eden o şekerli, yabancı tat, taze süt içtiğinde de ağzına geliyordu. Niçin karşı çıkmadığına bazen kendisi de hayret ediyor, ne var ki bu uyuşukluktan sıyrılmak için hiçbir şey yapmıyordu.

Bu arada, büyükbabasının sarayına yerleşmişti. Mebaragesi'nin ordusunun çekilmesinin üstünden epeyce zaman geçtiği halde, sessizce kendi kendini dinleme fırsatı bulabildiği kısıtlı zamanlarda esir olduğu hissine kapılıyordu. Kendini baştan ayağa süzünce rüya görüyormuş gibi geldi. Derin düşüncelere dalarak ayağındaki ustaca işlenmiş sandalete baktı. Ayak parmaklarını oynattı, ne var ki gözüne, nedendir bilinmez, çok uzak ve yabancı göründüler. Böyle temiz, böyle bakımlı ve kremlenmiş ayaklara hiç sahip olmamıştı! Eğilerek bacak adalelerine dokundu. Cildi pürüzsüz ve yumuşacıktı. Parmaklarıyla altın işlemeli kısa eteğinin kumaşını yokladı, altın hançerini soktuğu geniş kuşağını belinde sağa sola kaydırdı biraz, uzun kesimli kolsuz gömleğinin kenarlarındaki değerli taşların pırıltısını seyretti, Kiş'tekinden daha hoş kokan havayla ciğerlerini doldurdu.

Kral olmak böyle bir şey miydi?

Gülmekten kendini alamadı. Şukallituda'nın yanında bahçıvan

çırağıyken, bir kralın gününün ne kadar zahmetli, daha doğrusu sıkıcı geçtiğini düşleyememişti. Büyük işler, önemli kararlar, meydan okumalar, sırlar ve maceralarla dolu bir hayatın hayalini kurmuştu. Her kralın bir bakıma tanrı olduğuna... Yerin ve göğün sırlarına giden yola vâkıf, güneşin akışını durdurabilecek ve yüceler yücesiyle birlikte varlıkla yokluğa hükmedecek, seçilmiş bir kişi olduğuna inanmıştı.

Yanılmıştı!

Peki öyleyse, kral neydi?

İç avluyu geçerek dışarı çıktı, merdivenlerden tırmanarak kraliyet sarayının taraçasına çıktı. Dört bir yandaki tarlalarda, balçık kesenler, çiftçiler ve kanal işçileri çalışıyorlardı. Tekerlekleri tunç kaplı arabaların sokaklardaki çukurların üstünden takırdayarak geçtiğini, zayıflamış koyun ve keçilerin hafif engebeli otlaklara sürüldüğünü, deri ve kamıştan örme kayıkların, guffaların ve keleglerin şehrin çevresindeki su yollarında başıboş halde sürüklendiklerini gördü. Kuzeyden gelen istilacılar pek çok şeyi yağmalamışlardı, yine de Uruk'ta hayat devam ediyordu.

Gılgameş bu toprakları sevmişti. Bahçelerin ve hurmalıkların üzerinden ötelere bakınca, doğu ufkundaki uçuk eflatunî sis bulutlarının ardına gizlenmiş dağları gördü. O an, tam ayaklarının dibindeki şehirden gelen seslere kulak kabarttı. Ekmek satanların tekdüze bağırışlarını, çömlekçi tezgâhlarının ince ince gıcırdayışını, demirci çekiçlerinin çınlamalarını ve arabacılarla marangozların çıkardıkları testere seslerini dinledi.

Erkeklerin sövüp saymaları, kahkahalar ve şarkı söyleyen kadınlarla çocukların sesleri, halkına bağışlanıp bırakılmış az sayıdaki hayvanın gıdaklamasına, miyavlamasına, böğürmesine, melemesine ve hırıltısına karışıyordu.

Ve etrafındaki her şey, tuhaf ve bilemediği bir biçimde ansızın geçip gitti. Bugün, şu ana kadar ne yaptığını düşündü. Taşritu ayının onuncu günüydü, eski rivayetlere göreyse büyük tufanın üstünden 24 bin 510 yıl geçmişti. Bu süre, tanrıların sembollerinin gökyüzündeki neredeyse bir tam dönüşüne denk geliyordu. Aslında Uruk'ta Arahsamnu ayına çoktan girilmiş olacaktı, ama istila-

dan sonra Buranum'un aşağı havzasındaki şehirde de Kiş kralı ve baş rahibinin emirleri geçerli olacaktı.

Gılgameş, pişirilip midye kabuklarıyla süslenmiş tuğladan bir sedire oturdu. Toprak saksılara dikilmiş, dalları sık, kısa boylu beş servi ağacı, kızgın terası az da olsa gölgelendiriyordu.

Daha gün doğmadan uyanmıştı. Haftada bir kez, henüz şafak sökmeden *İnanna* Mabedi'nde gösterişli bir ayin yapılırdı. Bu ayin geçen gece de yapılmıştı. Hizmetçiler ve konuşmayı pek sevmeyen köleler, ona banyo yaptırıp kutsal kremlerle yağlamışlar, her zamanki ayin elbiselerini giydirdikten sonra yeni hükümranlık alâmetlerini getirip önüne koymuşlardı. Önüne ve peşine düşen rahipler ve tapınak hizmetçileriyle birlikte, küçük bir dini alay halinde saraydan tapınağa kadar yürümüşlerdi. Toplu ayin esnasında okunan ilahilere ciddi bir yüz ifadesiyle kulak vermek, ateş kazanlarından yayılan dumanlara tahammül etmek ve tanrılarla ifritlere yakarılmasını seyretmekten başka, bizzat kendisinin yapması gereken bir şey yoktu. Şafak sökerken saraya geri getirilmişti.

Uruk'un hâlâ yeni bir baş rahibi yoktu. Annesinin hizmetindeki hadım Gılgameş'e, ancak kutsal yeni yıl şenliklerinde, törenler eşliğinde şehir tanrıçasıyla birleşmesinden sonra baş rahip sıfatıyla kutsanabileceğini söylemişti.

Gökyüzünün tanrıçası o günden sonra şehirde görünmemişti. Sumerlerin onca tanrısından bir teki bile, her gün saatler boyunca şehrin en iyi rahipleri ve dubsarlarınca eğitilen yeni kralı görmek üzere ortaya çıkmamıştı.

Gılgameş çabuk öğrendiğinin farkındaydı. Toprakların sulanması, kanalların bakımı, tarlaların işlenmesi ve erzakın telef olmasının ardından onca insanın iaşesinin temin edilmesiyle ilgili yapılacak işlerin hiçbirine yabancı değildi. Şehir bir sonraki büyük hasat zamanını çok zor getirecekti. Ama ülke zengin ve toprak Kiş'tekine göre daha verimliydi. Orada, en verimli yıllarda bire altmış altı alınırken, Uruk'un tarlaları bire iki yüz veriyordu!

Ölenler ve esarete düşenlerden dolayı, nüfus önemli oranda azalmıştı. Öte yandan, artık çok daha az sayıdaki insanlar kalan erzakla yetinebilecekti. En büyük sıkıntı, yemek yiyenlerin pek ço-

ğunun inşa işlerinde çalışamayacak kadar ağır yaralı veya hasta olmalarıydı.

Bununla beraber, Uruk'ta hâli hazırda iki binden fazla şublugal, çiftçi, bahçıvan ve çoban yaşıyordu. Ayrıca Buranum üzerinde beş yüz balıkçı, kayıkçı ve gündelikçi bulunuyordu. Üç yüzden fazla adam dubsarlarca çömlekçi ve tuğla ustası olarak kaydedilmişti. Düzinelerce kaba demirci, marangoz, derici ve değirmenci istila esnasındaki esaret ve katliamdan kaçarak kurtulabilmişti. Hattâ yüzlerce hekim, ulak, tacir, bira üreticisi, yargıç ve kâhin istiladan ve köle olmaya zorlandıktan sonra hayatta kalmayı başarmışlardı.

Son sayımın sonucunda, kadın ve çocuklarla birlikte altı bin üç yüz kişinin hayatta olduğu görüldü.

"Halkı sürekli saymalıyız" diye açıklamıştı ona dubsarlardan biri. "Çünkü saklanan pek çok kişi, sokaklara tekrar çıkmaya yeni yeni cesaret ediyor. Şehirdekilerin sayısını ve herkesin kabiliyetini tam olarak bilmeden, soğuk aylar için hazırlık yapmak da mümkün değil, tedbirler almak da!"

Uruk *Edubba*'sı tarafından kendisine özel olarak tahsis edilen eğiticinin gölgesi, sarayın taraçasındaki Gılgameş'in ayakları dibine düştü.

"Hepsi bu kadar mı?" diye sordu Gılgameş güneşten kamaşan gözlerini kırpıştırarak.

"Evet efendim" diye karşılık verdi ciddi bakışlı adam. Alnının ve gözlerinin arasındaki sayısız kırışıklar sert çehresine uygun düşüyordu. Vaktiyle öğrencilerini cezalandırmak için elinden düşürmediği kamçısı olmaksızın, başından beri kendini sarayda rahatsız hissediyordu. "Eğiticilerin bugün öğleden sonra sana gökyüzünün sırlarını ve sembollerin anlamlarını ifşa etmeye başlayacaklar."

"Gece karanlığında hemen hemen bütün yıldızları tanıyor, isimlerini de biliyorum" dedi Gılgameş. "Şukallituda onları bana çocukluğumdan itibaren tekrar tekrar anlattı."

"Yalnızca kral değil, aynı zamanda baş rahip de olmak istiyorsan, bir bahçıvanın bildiklerinden daha fazlasına ihtiyacın var!" dedi sert eğitici Akil. "Güneşin, ayın ve yıldızların her değişimlerinde, birbirleriyle uyumlu olarak yer değiştirmelerindeki anlamları,

hareketlerindeki gizli tanrısal hikmetleri öğrenmen gerek! Çünkü, bu sırlara vâkıf olanların göremedikleri hiçbir şey gerçekleşmez. Ve bilen insanla yolun kenarındaki taşlar bile konuşabilir."

Gılgameş Şukallituda'yı anmadan edemedi. Gülümsedi, Kiş'in baş bahçıvanının durmadan anlatmaya çalıştıklarına birdenbire ilgi göstermeye başladı.

Urukluların yabancı bir genç adamın kral olmasına karşı başlangıçta duydukları korku ve endişeler, yerini ilkin hayranlık hissine, sonra da büyük bir hayal kırıklığına bıraktı. Bir şeyler olması gerektiğini herkesten önce rahipler sezdiler.

Olağanüstü semavi bir olay gerçekleşeceğine dair söylentiler yaydılar itinayla. Gelecek gecelerde, soğuk mevsime hazırlanmak için tanrıların parıldayan tozlarla kaplı kaftanlarını ortaya dökecekleri söyleniyordu. Mebaragesi'nin kanununa göre ilk Taşritu ayıydı. Ne var ki rahipler, tanrıların ayların eski düzenini takip etme ihtimalinden bahsediyorlardı. Geçen yıllarda Arahsamnu ayında, tanrıların kaftanlarından yeryüzüne ışıl ışıl inciler dökülmüştü.

Bu akşam da pek çok erkek ve kadın gökteki yıldızlara bakıyordu. Karanlık çökünce evlerinin önündeki küçük tahta peykelere oturmuşlardı. Ellerindeki kupalar siyah ve kırmızı birayla doluydu. Bu sert içkileri uzun saman çöpleriyle usul usul içlerine çekiyor, böylelikle tahıl tanelerinin kabuklarının dişlerinin arasına kaçmasından korunuyorlardı. Aslında her günkü ağır işlerin ardından, çakırkeyif olmak için çok da fazla bira içmeye gerek kalmıyordu.

Yorgun düşen bebekler, başparmakları ağızlarında, analarının sinesine daha bir sokulurken, yaşça büyük çocuklar halen sokaklarda ve avlularda oynuyorlardı. Neşeli ve tasasız gülüşleri ve bağırışları öylesine teskin ediciydi ki, pek çok yetişkin gönül rahatlığıyla yükselmekte olan mehtabı seyre koyuldular.

Dericilerin evleriyle kumaş tacirlerinin tezgâh açtığı meydanın arasında kalan küçük palmiye bahçesinde pek çok rahip toplanmış, kralın yerine vekaleten baş rahiplik görevini üstlenen kâhinin yöneteceği ayin için hazırlanıyorlardı. Gösterişli evlerin tuğla duvarlarından tanrı *Utu*'nun hayat veren gücü hâlâ dalga dalga yayı-

lıyordu ama serinlik çıkmış, sokaklarda akşam rüzgârları esmeye başlamıştı. On, on iki tapınak rakkasesi keten örtülerine daha sıkı büründü. Ama kâhin çıkagelince rakkaselerin parmakları hindistancevizine gerilmiş dümbeleklerinin ve küçük teflerin üzerinde her zamanki gibi patırdamaya başladı.

"Laabaş geliyor!"

Kâhin ve aynı zamanda müneccim olan Laabaş, heybetli adımlarla usul usul gecenin karanlığından sıyrılıp ateş kazanlarının aydınlattığı alana girdi. Tapınak kölelerinden bir kadın bir harp çalmaya başladı. İnce parmaklarını tuhaf bir sırayla teller üzerinde gezdirerek iç içe geçen notalar çalıyordu. Kadınlı erkekli gruplar önceleri çekinerek, sonra gitgide büyüyen bir merakla palmiye bahçesinin dibindeki meydanın etrafında an be an daha da kalabalıklaştılar. Laabaş bu gece gökteki işaretleri acaba nasıl yorumlayacaktı?

Dümbeleklerin temposu arttı. Laabaş ateş kazanlarının arasındaki küçük bir podyuma doğru yürüdü. Dumanlar durmadan püskürüyor, bir nebze aydınlanan alacakaranlık içine yükseliyordu. Şamanları andıran yaşlı kâhin, podyumun üzerinde neredeyse on dakika boyunca adeta taşlaşmış gibi ayakta bekledi. Ansızın eğildi, sanki bir yılan tarafından ısırılmışçasına yere atlayıverdi ve avuçlarını üç dört kez toprağa vurdu.

Rahipler ateş kazanlarındaki közlerin üstüne hemen şarap dökünce kazanlardan beyaz buhar ve dumanlar yükseldi. Ateşler sönüp meydan baştanbaşa karanlığa gömülünce kalabalıktan bir inilti koptu.

Seyirciler oldukları yere kök salmışlardı sanki, gittikçe yükselen dumanlardan, tannların ilk nokta ışıkları görününceye kadar beklediler. Ay da birdenbire yeniden ortaya çıkmıştı.

Laabaş yeni baştan podyuma çıktı. Kollarını iki yana açmış, başını da arkaya doğru iyice yaslamıştı. Bu sert görüntüsü, eski bir oyma figürü andırıyordu. Sonra dudaklarını kıpırdatmaya, pek çok insanın da hep bir ağızdan tekrarlayacağı o ürkütücü duayı okumaya başladı:

"Duy beni, ey ışıklar içinde duran,
Büyümenin efendisi Nana-sin!
Yüreğimi ve aklımı aydınlat,
Büyümenin efendisi Nana-sin!
Bir kral geldi, bir kral öldü,
Büyümenin efendisi Nana-sin!
Bir kral gitti, bir kral geldi,
Büyümenin efendisi Nana-sin!
Bu şehrin hali ne olacak,
Büyümenin efendisi Nana-sin!
Demek bana gösterdiğin doğru,
Büyümenin efendisi Nana-sin!
Delikanlı dehşetli bir yiğit olacak,
Büyümenin efendisi Nana-sin!
Ancak bu yıl korkunç geçecek,
Büyümenin efendisi Nana-sin!
Acılarımız seni lanetleyecek,
Büyümenin efendisi Nana-sin..."

Sanki ifritler tarafından sürüklenmişçesine karanlık gökyüzüne gelen küçücük, bembeyaz bir bulut, ay tanrısının yüzünü örttü. Ve tanrıların bütün diğer yıldızları, gökyüzünün üst üste yığılmış, lacivert taşı misali koyu mavi ışıklar saçan katlarında, adeta bütün yeryüzünde heybetle dikilen yekpare bir yaratığın saçlarının ucundaki elmaslara dönüşmüşçesine yanıp yanıp sönüyorlardı.

Laabaş inleyerek olduğu yere yığıldı. Palmiye bahçesinin kenarındaki insanlar başlarını iyice arkaya atmışlar, bu geceki harikulade olay karşısında şaşırıp kalmışlardı. Hem korkuyorlar hem de Uruk semalarındaki bu mucizeden gözlerini ayıramıyorlardı. Derken tanrıların kaftanlarından ışıl ışıl inciler yağmaya başladı. Tıpkı bembeyaz kıvılcım yığınları gibi göğün bir yanından diğer yanına uçuşuyorlardı.

Birkaç gün sonra, Gılgameş'e sabahın erken saatlerinde bir ziyaretçi geldi. Saray uşaklarından biri, Kiş'ten bir haberci geldiğini bil-

dirdiğinde, taze ekmek, keçi sütü, kuru üzüm ve bir kâse arpa ezmesinden ibaret günün ilk öğününü bitirmek üzereydi. Kahvaltıdan kalanlarla birlikte sofrayı kenara çekti. Dersin başlamasına daha zaman vardı.

"Haberci, rahiplerle ya da kâhyalarla değil, yalnızca seninle görüşmek istediğini söylüyor efendim."

Gılgameş kaşlarını kaldırdı. Uruk'un krallık tacı giydirildiğinden bu yana iktidarının gücünü ilk defa hissediyordu.

"Kendisini kimin gönderdiğini söyledi mi?" diye sordu Gılgameş. Güçlü, çıplak bacaklarını iyice uzatıp geriye yaslanarak kamıştan örme koltuğuna daha bir kuruldu.

"Kral Mebaragesi'nin sarayından geliyormuş" diye cevap verdi esmer tenli, düz saçlı uşak çıplak gövdesini öne doğru eğerken.

"Onunla görüşeceğim... Burada."

Uşağın rengi attı.

"Ama... efendim... olmaz!" diye kekeledi çekinerek. "Yabancı hükümdarların habercileri yalnızca sarayın taht salonunda kabul edilir. Gösterilmesi gereken saygı kendilerinden esirgenirse gururları kırılır."

"Bu tahtta şu an ben oturuyorum!" dedi Gılgameş iki eliyle birden koltuğunun kolluklarına vurarak. "Haberci gelecekse şimdi gelsin, yoksa uzak dursun! Benimle ancak burada görüşür, başka bir yerde değil! Ona aynen söyle!"

Uşak bir an kıpırtısız kalakaldı. Boynunu bükerek geriye döndü ve Gılgameş'in mesken tuttuğu odadan hızla çıktı. Gılgameş başından beri büyükbabasının odalarında oturmayı reddetmişti. Bu arada, Enmerkar'ın oturduğu salonlarla odalar, tuğladan duvar çekmek suretiyle kapatılmıştı. Saray bu haliyle de yeterince genişti.

Gılgameş yukardan aşağı kendine baktı ve bugünün gerçekten güzel başladığına kanaat getirdi. Birkaç kere kaşlarını kaldırdı, hafifçe öksürdü, başını sağa sola çevirdi ve farklı oturuş pozisyonları denedi. Derken ansızın, neşeli bir kahkaha duydu.

"Önce kendi gücü ve cüssesinden ürker, sonra da cesur bir kahraman olarak görünme provaları yapar."

Gılgameş sesi hemen tanımıştı.

"Agga! Buraya nasıl geldin?"

"Bir *anşukurra*nın sırtında. Doğudan getirilmiş, eşek benzeri bir binek hayvanı işte. Hörgüçlü *anşugamal* develerinden daha güzel ve daha süratli."

"Yabani atlardan birine binip gelmedin mi?" diye sordu Gılgameş, hâlâ şaşkındı, kafası karışmıştı.

"İtiraf etmeliyim ki, Sumerlerin içinde benim haricimde onları zaptedebilecek adam sayısı çok az" diyerek güldü Agga. "Ama bilseler, bir *anşukurra* seyisini de peşine takıp bütün ovayı fırtına gibi uçarak aşar!"

Gılgameş anlamamış gibi başını sallayıp duruyordu. Ayaktaydı. Eski günlerdeki dostuna doğru yürüdü. İki genç adam birbirlerini pazularından kavrayarak uzunca bir süre birbirlerini süzdüler.

"İyi görünüyorsun, kurban olmaktan ucuz kurtulan kardeşim!" dedi Gılgameş en sonunda.

"Kiş'te senin gerçek kahramanlıkların anlatılıyor" diye karşılık verdi Agga neşeyle ve biraz da saygıyla. Gılgameş büzülüyordu ama Agga onunla konuşurken başını kaldırmak zorunda kalıyordu. "Uruk surlarındaki ilk gediği demir kılıcının açtığı söyleniyor."

Gılgameş'in kahvaltısından kalanların bulunduğu masaya yürüdü. "Alabilir miyim?" diye sorunca Gılgameş evet anlamında başını salladı.

"Sana taze yiyecekler getirteyim, ister misin?"

"Hayır" diye cevap verdi Agga. "Gerçi dün öğle üzerinden beri yoldayım ama yanımda azık vardı."

"Dün öğle üzerinden beri mi?" diye sordu Gılgameş hayretle. "Bu, Kiş ve Uruk arasındaki mesafeyi bir öğleden sonra ve bir gecede kat ettiğin anlamına mı geliyor?"

"Atların hızlı olduklarını söylemiştim!"

"Böyle bir hayvana ben de sahip olmalıyım!" dedi Gılgameş heyecanla.

"O kadar erken sevinme!" diyerek Gılgameş'in hevesini kırdı Agga tıka basa dolu ağzıyla. "Senin cüssende bir biniciye on adımdan fazla dayanacak *anşukurra* yok!"

"Gücümün ve cüssemin lanetinden kurtulamayacak mıyım ben?" diyerek of çekti Gılgameş öfkeyle.

"Ne de olsa seni Uruk'ta onlar kahramanlaştırdı ve bütün bir halkın başına kral yaptı!" dedi Agga sırıtarak.

"Esir yaptı" diye karşılık verdi Gılgameş dişlerini sıkarak. "Benim bu sarayda kapalı tutulmama, bu şehirde hiç kimsenin itirazı yokmuş gibime geliyor! Aynen annemin ömür boyunca esir tutulması gibi!"

"O nasıl?"

Gılgameş arkasına döndü, ağzını bile açmadan pencerelerden birine yürüdü. "Onu hiç görmedim" dedi en sonunda. "Benden korkuyor mu, yoksa sadece beni vaktiyle Buranum'a neden bıraktırdığını açıklamaktan mı çekiniyor bilmiyorum."

"Böyle düşünmeye hakkın yok Gılgameş!" dedi Agga ciddiyetle. O da pencerenin önüne yanaştı. "Bebekken bu şehirde asla hayatta kalamazdın!"

"Evet, belki de haklısın" dedi genç kral başını sallayarak. "Yine de, daha ne kadar böyle gider bilemiyorum! Uruklular benden ne bekliyor? Babana tâbi olduğum müddetçe elimden ne gelir ki?"

"Sen bütün Sumer ülkesinde bilinen, ünlü bir kehaneti hayata geçirdin Gılgameş! Bunu babam ve yüce rahiplerimiz kadar Uruk rahipleri de biliyor. Kudretin, cesaretin ve demir kılıcın başlı başına birer olaydı, ama seni çabucak kral yapan sır, o kehanetti."

Gılgameş yan tarafa döndü.

"Kralın kurbanlık gecesi, ikimizin de hayatını kurtardın" dedi Agga. "Bu yüzden sana bir borcum daha vardı. Üç gece arka arkaya aynı rüyayı gördüm. Bilmiyorum cinler miydi benimle konuşan, tanrılar mı yoksa rahipler mi, bildiğim yalnız seni uyarmak üzere buraya gelmem gerektiği."

"Uyarmak mı? Neden?" diye sordu Gılgameş şaşkınlıkla.

"Uruk'u tahkim etmelisin! Babam Kral Mebaragesi, pek çok esir ve iyi bir ganimetle döndü. Teslim olan Uruk'un bundan böyle bol miktarda meyve, zahire, kasaplık hayvan, yün, silah ve ahşap eşya teslim edeceğini halka ilan etti. Ne var ki bütün bunlar

önde gelen bazı ensilerle rahiplere yetmedi. Uruk'un topyekün köleleştirilmesini istiyorlar."

"Ne demek istiyorsun?"

Agga içini çekerek derin bir nefes aldı. "Rüyamda mahvolmuş bir şehir gördüm. Babamın derin bir kılıç yarası alıp tökezlediğini gördüm. Bir köleler ordusu gördüm. Seni de gördüm Gılgameş! Şehrin batarken, sen bir kadınla uzanmış yatıyordun."

"Gördüğün rüya bu mu?"

Agga evet anlamında başını salladı.

"Peki bu ne zaman olacakmış?"

"Önümüzdeki yaz... Belki de ondan sonraki!"

"Asla!"

"Uruk zayıfladı" dedi Agga ciddiyetini bozmadan. "İşinize yarayacak adamlarınızın çoğu esir edildi. Surlarınız kolayca ufalanacak hale gelmiş, ordunuzun geri kalanını da rüşvetçi komutanlar yönetiyor. Kendi rahipleriniz bile Kiş şehrinin tanrılarıyla anlaşmanın, Uruk tehdit altındayken ortalarda görünmeyen tanrıçanız *İnanna*'yla anlaşmaktan daha iyi olup olmayacağını tartışıyorlar."

Gılgameş sanki orada değilmiş gibi, odasının diğer köşesindeki birtakım dua eden figürlere bakıyordu.

"Bir yıl mı dedin?" diye sordu boğuk bir sesle.

"Belki de iki" dedi Agga başını sallayarak. "Bu zamanda şehrini yeniden düzenlemeyi, yeni komutanlar atamayı, bir ordu kurmayı ve savunma için yeterince silah yaptırmayı aklından çıkar! Gerçi krallık senin ama henüz rahipler ve halk üzerinde otoriten yok! Bir tek tanrı bile henüz senin tarafını tutmuyor!"

Gılgameş uzun adımlarla odanın içinde bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı. Yan odadan hışırtılar gelince, birilerinin onları dinlediğinden emin oldu. Dudaklarının kenarında ciddi bir tebessüm belirdi.

"Ya sen?" diye sordu Agga'nın önünde birdenbire durarak. "Sen de Uruk'a karşı... bana karşı... savaşır mısın?"

"Geri dönmeliyim!" diyerek lafı değiştirdi Agga. "Artık seninle aylarca görüşemeyiz!"

"Ya geri geldiğinde?"

"O zaman seni öldürmeye hazır olacağım!"

Gılgameş acı acı güldü.

"İstesem şimdi seni şuracıkta tek elimle *Ereşkigal*'in yanına gönderebilirdim."

"Bunu yapamazsın" dedi Agga. "Çünkü o zaman Uruk, hemen bu ay içinde surlarının son kalıntılarına kadar yakılır! Ve bu ikinci istiladan sen bile sağ kurtulamazsın!"

Bitmeyecekmiş sanılan bir an, genç adamların ikisi de konuşmadılar. Kral ve Kiş kralının oğlu uzunca bir süre birbirlerinin gözlerinin içine baktılar.

"Geri dönmeden önce dinlenebilirsin!" dedi Gılgameş nihayet. "Yola çıkacağın zaman da yanına ekmek ve et versinler."

Agga'ya elini uzattı.

"Bu son görüşmemiz" dedi.

"Tanrıların iradesi sonsuzdur" diye karşılık verdi Agga.

İlerleyen haftalar evlerin ve kulübelerin, kanalların ve şehir surları önündeki limanın tamiriyle geçti. Deve kervanları yeniden şehir kapılarından içeri girerken güneydeki Ur ve Eridu şehirlerinden, coşkun nehir İdigna'dan, hattâ doğudaki dağlık ülkeden Uruk'a tacirler tekrar geliyordu. Onlar bir süre tedbiri elden bırakmadan hareket etmişlerdi, çünkü Kiş hükümdarının eliyle gencecik bir krala kavuşan şehirde, kendilerini ne tür bir tehlikenin beklediğini hiç kimse bilmiyordu.

"Bu güzel topraklar tapınağı yine geçindirsin ve ambarları doldursun" diyerek ilahiler söylüyordu hâlâ rahipler hiçbir şey olmamışçasına eskisi gibi düzenlenen ayinlerde. "Kudretli Kral Mebaragesi'yi yüceltiriz, acımasız vergiden dolayı yakınmayı artık bıraktık."

Yine de her erkek, her kadın, hattâ aklı eren her çocuk, hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmadığını biliyordu. Tufandan Kral Enmerkar'ın ölümüne kadar, günlerin ve yılların kesintisiz akışı içinde kuşaklar boyunca ayakta kalan eski geleneklere bağlı olan düzen, benzeri olmayan korkunç bir gecede yerle bir olmuştu.

İnsanlar savaşların, işgallerin, yağmaların ve karşılıklı kuşatma-

ların eskiden de varolduğunu konuşuyorlardı. Ama daha önce hiçbir şehrin bu kadar ahalisi öldürülmemiş veya zorla köleleştirilmemişti. Mebaragesi'nin egemenliğindeki Uruk, artık tanrıların yüceltildiği ve eski geleneklerin devam ettiği, *İnanna*'nın o mamur ve sevgili mekanı değildi.

"Nesillerdir süregelen özelliklerimizi artık yitirdik" diyordu halk içinden yedi bilge kadim şehrin labirent gibi karmakarışık sokaklarla çevrili iç avlularında bir yerlerde gizlice toplandıklarında. "Geceleri bozkır kurtları ve haydutlar dış mahallelere kadar sokuluyor. Parslar ve sahralardan, batıdaki çölden gelen aç aslanlar ağıllara dadandılar."

Yedi bilgeden oluşan heyet, Marangoz Ugnim ve Tacir Tibir'i bu şikayeti Laabaş'a iletmekle görevlendirdiler. İki elçi, soğuk bir seher vaktinde kâhinin huzuruna alınmak için uzun süre beklemek zorunda kaldılar. *İnanna* Mabedi'nin görev başındaki baş rahibine sokaklarda eleştirilen ne varsa arz ettiler. Ne var ki Kâhin Laabaş, sadece ellerini kaldırdı ve şikayet için gelenlere Gılgameş'ten bahsetti.

"Ne olduğunu görüyorsunuz. Bir kralımız var ama çok genç ve neyin gerektiğini bilemeyecek kadar tecrübesiz!" dedi.

"Her gün Enmerkar'ın sarayında oturuyor ve halk onu yalnızca zigguratın asma bahçelerinde gezinirken görüyor" dedi Tibir.

"Ve eğlenceden başka şey düşünmeyenleri etrafına topluyor" diyerek sözü tamamladı Ugnim.

"Geri dönün" dedi Laabaş. "İlk çağlardan beri bu şehirde kralla baş rahip tektir. En iyi rahipleri, yeryüzünde tanrıların yerine vekaleten hüküm sürmenin yüceliği ve kutsallığı hakkında her şeyi Gılgameş'e öğretmekle görevlendirdim. İşimizi bitirmemiz için bize zaman tanıyın. Size söz veriyorum, kısa zaman içinde Uruk yeni baş rahibine kavuşmuş olacak!"

Yedi bilgenin içinden seçilen elçiler geri döndüler. Yaşlı kâhinin kendilerine emanet ettiği sırrı hiç kimseye açmadılar. Bütün evlerde, bütün sokak başlarında şehir sakinlerinin onlara yönelttikleri sorulara tek kelimeyle olsun cevap vermediler.

"Niçin hiçbir şey yapmıyor?" diye soruyorlardı homurdanarak.

"Babalarımız, kardeşlerimiz Kiş'te rezil bir esaret içinde sefalet çekiyor."

"Şarabımız, en iyi kasaplık hayvanlarımız ve mahsulümüz elimizden alındı."

"Bir dahaki hasada kadar ne yiyeceğiz?"

"Tanrıların takdiri mi bu?"

Ugnim ve Tibir soru soranları başlarından savmak istercesine kollarını kaldırmakla yetiniyorlardı. Bir pazar yerine geldiler. Buradaki tacirler, erkekler ve kadınlar da genç kraldan yakındılar.

"Onu törenden sonra gören var mı?" diye sordular öteki şehirlerden gelen tacirler.

"Hayır, daha kendi şehrini gezmedi!"

"Zaman zaman Enmerkar'ın sarayının damında oturuyor."

"Ara sıra da yalnız başına ziggurata çıkarak bütün gece orada kalıyor."

"Zigguratın ilk katındaki *Çuluppa* ağacını kendi elleriyle budadığı söyleniyor!"

"Kralın mı?"

"Kiş'teyken bahçıvanmış!"

"Peki burayla ne ilgisi var?" diye sordu Eridu'dan gelmiş bir inci taciri.

"Enmerkar'ın torunu ve onun kızı Ninsun'un oğludur."

"Şehri Enmerkar'ın kızı mı yönetiyor?"

"Bunu hiçbirimiz bilmiyoruz. Ama rahipler, tanrılar ve Kiş'ten gelen gözcüler ne emrederlerse onu yapmaya mecbur olduklarını söylüyorlar!"

"Demek yabancı efendileriniz var?"

"Biri demirci."

"Biri de eskiden şublugalmiş."

"Üçüncüsü 'Eşek Şehrinin Kulağı' adıyla tanıtıyor kendini."

"Konaklarda oturuyorlar" dedi dua eden figürler için küçük sehpalar satan genç bir kız. "Sert eğitici Akil, her konuda eğitmek üzere her gün kralın yanına gidiyor."

"Sus Nanşe!" dedi Ugnim kızının arkasındaki tezgâhının başına

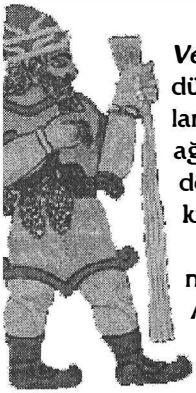
yeniden geçerken. "Gılgameş, tanrıların kendisine emrettiklerini zamanı geldiğinde yapacaktır!"

Kız babasına baktı ve belli belirsiz gülümsedi. "Bir gün saraya gidip ona bir armağan sunmayı çok arzuluyorum."

"Hiçbir yere gitmiyorsun!" dedi Ugnim sertçe. "Biliyorsun ki bu günlerde halk içindeki yedi bilgeden biriyim. Gılgameş'te bir kral olarak hakları hususunda bilinçlenme arzusu uyandırabilecek şeylerden kaçınmayı kararlaştırmıştık! Enmerkar'ın sarayında ve asma bahçelerde kaldığı müddetçe en azından Uruklu kızlar emniyette olur!"

Etraftakiler gülüştüler. Sadece Nanşe elinde olmadan kızardı. Babası bunu görmüştü, onu derinden endişelendirecek düşünceler gelecek günlerde ve gecelerde onun da yakasını bırakmayacaktı.

Büyülü Ağaç

Verver, güneydoğu yönünden iki nehrin arasındaki düzlüklerin üzerine soğuk rüzgârları üflemeye başlamışken, günler kısalıp geceler gittikçe uzarken, ağaçlar ve fundalıklar yapraklarını güçbela zaptederken Uruk'un yüce rahipleri ve sert eğitici genç kralın eğitimini tamamladılar.

"Uruk ve büyükbabanın toprakları hakkında sana öğretebileceğim her şeyi öğrettim sana" dedi Akil günün birinde. Alnındaki kınşıklar düzeldi; gözleri üstün bir biçimde yetiştirilen öğrencisinin haftalar boyunca gösterdiği başarı karşısında duyduğu gurur ve hayranlıkla parladı. Kırbacını yanına almış olsaydı, onu bir kez bile kullanması gerekmeyecekti.

"Başka öğrenmek istediğin bir şey olursa efendim, sorularını cevapsız bırakmamaya çalışacağım" dedi Akil sembol tasvirlerle bezenmiş kil tabletini hasır çantasına koyarken.

"Beni çok iyi yetiştirdin" dedi Gılgameş. Ders gördüğü odanın penceresi önünde dikilmiş, Enmerkar'ın sarayının iç avlusuna bakıyordu. Aşağıda Demirci Meşe ve Zabardi Banuga birkaç savaşçı muhafiza, sol kolu arkadan bağlıyken teke tek dövüşme sanatını uygulayarak gösteriyordu. "Bu derslerde ülkem, halkım, tanrılarımız ve krallık hakkında pek çok şey öğrendim" diyerek konuşmasına devam etti Gılgameş. "Ama bütün sorularıma cevap vermediğinin de farkındayım."

Sert eğitici boynunu büktü.

"Beni bu yüzden azarlayacağın içime doğmuştu" dedi mahcup olarak. Gılgameş hayır anlamında başını iki yana salladı.

"Seni azarlamıyorum Akil, çünkü bu arada bazı soruları cevaplamama talimatı aldığını biliyorum. Öte yandan, bunun cevabını yalnızca tanrıların bildiğini dürüstçe söyledin."

Arkasına döndü ve yağlanmış talaşın dumansız alevleriyle iyice aydınlanan odayı enine yürüdü. Çalışma masasının üzerinden daha dün resim yazısıyla ve küçük küçük işaretlerle doldurduğu bir kalıp kili eline aldı. Kilin halen yumuşak ve nemliydi. Yazdıklarını alıp gün ışığına tuttu ve uzun süre inceledi.

"Çentikleri sivri uçlu çubuğumla alelacele ve kendi istediğim gibi açtığım zamanlarda benden memnun kalmıyordun. Çoğu zaman, çizdiğim işaretlerin yanlış olduğunu düşünüyordun" dedi.

"Öyle ya, önceleri vahşi çöl köpeklerinin pençe izlerine benziyordu" diyerek başını salladı Akil. "Ama o kocaman ellerinle, düşünmüştüm ki..."

"Bana göre onlar birer izdi" diye başını sallayarak onayladı Gılgameş. Akil'in alnında yine meraklı kırışıklar beliriverince kendini gülmekten alamadı. "Bunu sana hiç söylemedim" dedi kurnazca. "Ama belli bir resim ifade etmeseler de yumuşak kilin üzerine kendi çizdiğim çizgileri her zaman okuyabilirim."

"Efendim!" diye parladı sert eğitici. "Böyle yapmakla günaha giriyorsun! Nasıl olur da gerçeğine benzemeyen işaretler çizersin? Çizgilerinin neyi ifade ettiğini tanrılar nasıl bilebilir?"

"Gerçek, benim çizdiklerimdir Akil!" dedi Gılgameş gururla. "Ayrıca, tanrıların anlayamadığı bir şeye sahip olmak fikri hoşuma gidiyor!"

"Olmaz öyle şey!" dedi Akil korkuyla inleyerek. "Hiç kimse davranışlarını ve düşüncelerini tanrılardan gizlememeli!"

"Öyle mi?" dedi Gılgameş coşkuyla, Şukallituda'yı sık sık şaşırtan o eski inadı tutmuştu yine. "Peki kendi yolumdan yürümek istersem? Tanrıların benim duygu ve düşüncelerimde ne işi var, 'ben benim' desem?"

"Bu imkansız!"

"Bunun mümkün olduğunu sana ispatlayacağım!" dedi Gılgameş kararlılıkla. "İçimizdeki ve çevremizdeki her şeyin, büyük ve tek bir ahenk içinde olduklarını sen anlatmıştın bana. Halbuki tan-

rılar da dövüşüyor, tıpkı bizim gibi. Cinler bizi hastalıklarla yere seriyor. Kötü rüzgârlar meyveleri ağaçlardan kopanp alıyor, nehirler kıyılarından taşıyor ve her şehir ötekilere düşman! Mebaragesi'nin yaptığı katliamda ölenleri unuttun mu? Kocaları köle olarak götürülürken kadınların ve çocukların döktükleri gözyaşlarını? Bu cinayetleri kim yönlendiriyor Akil? Bu acının ve zulmün sorumlusu kim? Sırf ölmek için doğmamıza kim karar veriyor?"

"Biz tanrı değiliz, efendim!"

"Neyiz öyleyse Akil? Tanrıların köleleri mi? Oyuncakları mı?"

"Bilmiyorum..."

"Ben bileceğim!" dedi Gılgameş öfkeyle. "İfritlerden korkmaktan, acılardan ve gelip geçici olmaktan kurtulmanın bir yolu gerçekten var mı yok mu, günün birinde öğreneceğim... Tıpkı krallığı gökyüzünden yeryüzüne ilk defa indirdikleri zamanki tanrılar gibi özgür olacağım!"

Sert eğitici korkusundan odanın yarı karanlık bir köşesine çekilmişti. Avuçlarını göğsüne çaprazlama bastırmış, dualar ediyordu.

"Yalnızca dua etmeyi bilirsin zaten!" dedi Gılgameş kafasını sallayarak. "Tanrılar sana yardımcı olmadığı zaman, belki bunun sana bir faydası dokunur! Ama şu andan itibaren ben dua etmeyeceğim. Duygu ve düşüncelerimi kendi işaretlerimle kil tabletlere işleyeceğim! Resimler ve semboller çizmek yok, Akil; yalnızca saban demirinin evlekleri işaretlemesi gibi, ucu sivriltilmiş kamış çubuğun bırakacağı izler var artık. Düşüncelerim, nemli ve bakir kil tabletin üzerinde peşi sıra izlerini bırakan tohum olacak. Uruk Kralı Gılgameş'in görüp hissettikleri işte böylece yaşayacak ve ölümsüz olacak!"

"Ama gizli işaretlerinden ancak senin bir mana çıkarabileceğini söylemiştin."

Gılgameş keyifle güldü.

"Bazı Uruklular da onları anlayabilecekler!"

"Kim?" diye sordu sert eğitici, alacağı cevabı sezmişçesine.

"Öğrencilerin Akil! *Edubba*'daki gençler!"

"Seni günahkâr!" diyerek dehşetle inledi Akil. Gerisin geri to-

pallaya topallaya kapıya kadar geri çekildi. Ağzını açıp bir şeyler söyleyecek oldu, en sonunda başını iki yana sallamakla yetindi.

Gılgameş bir zaman açık kalan kapı boşluğuna bakakaldı. Dışarıdaki kılıç şakırtıları ve savaşçıların bağırışları, sessizliğe bürünen çalışma odasına kadar geliyordu. Elindeki kil külçesine baktı. Bir zamanlar Uruk'ta karar kılan, sonra yine Kiş'in ya da başka şehirlerin tarafını tutan tanrılara inanmıyordu. Yalnızca üç köşeli izlerden oluşan yeni yazı tarzıyla uzun geceler boyunca, Uruk'un etrafına çekilecek surlar için kaç adamın, ne kadar balçık ve kamışın gerektiğini not almıştı. Onu tanrılara sormadan inşa edecekti!

Sarayın önündeki geniş meydana bakan pencereye yanaştı. Şehirdeki insanlar Kiş'in halen muazzam bir tehlike arz ettiğini çoktan unutmuşa benziyorlardı. Gılgameş Agga'nın getirdiği haberi düşündü. 'Önümüzdeki yaz' demişti. Eğer gerçek bir kral olmak istiyorsa artık daha fazla zaman kaybetmemeliydi.

Gılgameş, Tebutu ayındaki yılın en kısa gününde, bir süredir âdet edindiği gibi tek başına ziggurata çıkarken havanın ne kadar çok değiştiğini hissetti. Tanrı *Utu*'nun bile uçuk pembeden başka bir renge bürünmek elinden gelmiyor, solgun ve zayıf bir disk şeklinde doğudan yükselip maviliği günlerdir görünmeyen gökyüzünde ilerliyordu.

Gılgameş kendisini sıcak tutacak yünden bir kaftana bürünmüştü. Taç giyme töreninden bu yana yatak odalarından başı açık bir halde çıkıyordu. Ötekilerin ustaca işlenmiş mığferler, mercan, topaz ve nuz nuz taşlarıyla süslenmiş büyük başlıklar giymiş olmaları onu ilgilendirmiyordu, buna benzer rütbe belirten alâmetleri terk etmek için yeterince büyüdüğünü düşünüyordu.

Gılgameş daha zigguratın ilk katındayken üst katlarda bir şeylerin değişmiş olduğunu gördü. Adımlarını hızlandırıp basamakları ikişer, üçer atlayarak ikinci kata ulaştı. Dört bir yanı kaplayan tuhaf yaprakları görmezden gelmek imkansızdı. Kavrulmuşa benziyor, ayaklarının altında çıtır çıtır eziliyordu. Bunlar, *Çuluppa* ağacının her daim yeşil kalan iğne yaprakları...

Daha iki gün önce *Çuluppa* ağacını budadığı yere koştu. Çalıla-

rın yaprakları dökülmüş dallarını kenara çekti, sonra kadim *Çuluppa* ağacının altına geldi. Ağaç tamamen kurumuştu!

O an diğer ağaçların ve çalıların ağarmış dalları arasında, renkli ışıklara bürünmüş bir siluet gördü. Tann *Utu* beyaz sis bulutlarının arkasına çekiliyordu. Zigguratın eğimli cephe duvarlarındaki son gölgeler de kasvetli bir grilikte kayboldular. Sadece bir gökkuşağına yakalanmışa benzeyen kadın silueti ışıklar saçmaya devam ediyordu.

Gılgameş onun kim olduğunu sezivermişti. Derken, Uruk'un her zamanki soğuk ve kendi başına buyruk şehir tanrıçası *İnanna*'yı gördü.

Hislerinin coştuğu ilk anda gururla ona doğru yürüyecekti, ne var ki güzel tanrıça *İnanna*'nın tıpkı ölümlü bir kız gibi ağladığını gördü.

Bir tanrıçanın ağlayabildiğini hiç duymamıştı!

Bütün isyankârlığını, inatçılığını, Şukallituda ile Akil'e tanrılar hakkında söylediklerinin hepsini unutuverdi. İri göğüslerinin sarsıldığını, kollarını hemen hemen çıplak gövdesine hıçkıra hıçkıra doladığını, yanaklarından aşağı durmadan yaşlar süzüldüğünü gördü.

Nasıl hareket etmesi gerektiğini bilemedi. Ama sonra aldığı eğitim ve eskiden tanrılara karşı hissettiği saygı galip geldi. Dizlerini bükerek tanrıçanın önünde yere çöktü. Tanrıça onu fark etti ve gözyaşları arasında onun kim olduğunu anladı. Gılgameş hafifçe başını öne eğdi. Aynı anda ellerini tanrıçaya doğru uzattı.

Hüzünlü, hüzünlü olduğu için de Gılgameş'e olağanüstü gelen bir sesle olan biteni anlatmaya başladı tanrıça:

Bir ağaç vardı bir zamanlar, mucizevî yeşil bir ağaç,
Köklerini büyük Buranum'un kıyısına salmıştı.
Yaşam gücünü büyük sudan alıyordu,
Fakat güney rüzgârının yok edici gücü,
Ağacın tacını kopardı... köklerini çürüttü.
Bir kadın olan ben, ağacın durumuna acıdım
Ve onu şehrin bahçelerine getirdim,

Yeniden ektim, bakımını yaptım, düşünüp durdum:
'Ne zaman bir tanrıçaya taht olacak?'
'Ne zaman üzerine uzanacağım yumuşak bir döşek olacak?'
Zavallı ağacım... benim ağacım, büyüyüp gelişemedi,
Dalları meyve vermedi, yaprakla dolmadı!
Köklerine bir yılan gelip yerleşti,
Tacına kartal Anzu yuva yaptı,
Gövdesini dişi cin Lilith sahiplendi.
Fakat ben, yaşam sevgisiyle dolu tanrıça İnanna...
Bu ağaç için sızlanmaktan başka bir şey yapamıyorum!
Kader ağlarını örmüş,
Ülkeyi bolluk ve berekete boğmuş,
Gökyüzü ve yeryüzü enginlere yayılmış,
Ben de ağacımı korumuş... gözetmiştim!
Ah, ne yazık!
Onunla birlikte köklerine yerleşen yılanı,
Yuvası yavrularla dolu kartalı,
Kimsenin kovamadığı cini de korudum... gözettim!
Kardeşim Utu bana yardım etmek istemedi,
Ve yaşlı ağaç sonunda beni terk etti!"

Gılgameş doğruldu. Ellerini kaldırıp ümidini yitirmiş tanrıçaya doğru iyice uzattı. Yüzü alev alev yanıyordu. "Nerede *Çuluppa* ağacının yeşilliği? Mevsimleri tanımayan yapraklarına ne oldu?"

İnanna yeniden acı acı ağlamaya başladı.

"Sana nasıl yardımcı olabileceğimi söyle bana!" diye yalvardı Gılgameş.

Tanrıça o muhteşem, iri gözlerini Gılgameş'e dikti. "Eğer bana gerçekten soylu bir hizmette bulunmak istiyorsan, yaşlı ağacı demir kılıcınla kes!"

"Senin sevdiğin ağacı öldürmemi mi istiyorsun? Büyük tufanda bile ayakta kalan kutsal ağacı?"

"Öldür onu, çünkü ancak bu şekilde özgürlüğüne kavuşur!" deyiverdi *İnanna*.

"Onu kurtaran sendin oysa!" diye haykırdı Gılgameş şaşkınlıkla. *İnanna* gözlerinin yaşını siliyordu.

"Bütün tanrıların babası An'ın hoşuna gitmese de... Eğer bu işi başarırsan, yepyeni hikmetler ve daha büyük bir kudretle ödüllendirileceksin!"

Tertemiz endamını çevreleyen ışıklar cezbedici, baştan çıkarıcı semavi bir atmosfere dönüştü. Gılgameş'in gördüğü yalnızca oydu, çevresindeki her şey anlamını tamamen yitirmişti. O an bütün Uruk'u, tacını, tahtını ve hattâ, kendi canını bile *İnanna* için seve seve feda edebilirdi.

Gılgameş büyükbabasının sarayının içinde köşe bucak koşturup duruyor, "Kılcım... Demir kılıcım nerede?" diye kükrüyordu.

Köleler ve hizmetçiler dehşetle, duvarların içindeki hücrelere kadar çekildiler. Hiç kimse öfkelenmiş genç kralın yoluna çıkmaya cesaret edemiyordu. O ise salonlarda, odalarda, koridorlarda ve iç avlularda öfkeden kuduruyordu.

Zabardi Banuga ve Demirci Meşe'ye rastladı. Enmerkar'ın sarayının kenarda kalmış, nesillerdir kralların kılıçlarının dövülüp muhafaza edildiği iç karartıcı bir odasında oturuyorlardı. Oda kocaman bir ocağın ateşiyle ancak ısınıyor ve aydınlanıyordu.

"Demir kılıcım nerede?" diyerek yaklaştı onlara.

"Kılıç mı?" dedi Meşe, ne yapacağını bilemedi. "Sana bir kılıç dövmemi mi istiyorsun?"

"Ne diyorsun sen?" dedi Gılgameş sabırsızca. "Demir kılıcımı kan lekelerinden temizleyip yeniden parlatmak isteyen sen değil miydin?"

"Yemin ederim, denedim!" dedi Meşe utana sıkıla. Ağır ellerini ovarak, göz ucuyla ocağın olduğu köşeye baktı. "Kılıç artık işe yaramaz!" deyiverdi sonunda. "Çarpışmalarının izlerini bir bileği taşıyla kazıyıp temizlemek istedim, ama ne kadar uğraştıysam bu yeni madeni eski haline getirmeyi beceremedim."

Meşe karanlık köşeye gidip keten bir beze sarılı kılıcı Gılgameş'e getirdi. Bir zamanların dehşet salan silahından artakalanları göstermek üzere keten bezi ağır ağır açtı.

"Bu benim kılıcım mı?" diye sordu Gılgameş öfkeyle. "Kiş'in *nubanda*sını, büyükbabam Kral Enmerkar'ı öldüren, bizi ataların mezarlarından kurtarıp Uruk surlarını yaran demir kılıcım?"

Kızıla çalan esmer lekelerin çirkinleştirdiği, ağzının pek çok yeri kertik kertik olmuş bu adi kılıca baktı.

"Bunun nasıl olduğunu bilmiyorum" dedi Demirci Meşe. "Demirin yağmur ve kandan neden koyu renkli toza dönüştüğünü Harrap da bilemedi."

"Öyleyse onu yeniden döv!"

"Kırılan bir parçasını almıştım" dedi Meşe. "Ateşin harareti onu da mahvetti."

Gılgameş birden döndü. Küçük demirci atelyesinin kapısına kadar giderek uzunca bir süre dışarının kül renkli aydınlığına baktı. Tanrılar ve ifritler, tıpkı talihsiz *Inanna*'ya olduğu gibi, kendisine karşı da cephe mi almışlardı? Ani bir hareketle geriye döndü.

"Bulabildiğiniz en iyi baltayı getirin bana!" diye emredince Zabardi Banuga, Meşe'den daha hızlı davrandı. Yandaki odaya koştu, duvardaki rafın birinden iki ağzı keskin, sert ağaç saplı ağır bir baltayı, Gılgameş'e kadar nefes nefese sürükleyerek getirdi.

Genç kral kocaman ellerinde bir davul tokmağı kadar hafif görünen silahı kavradı. Baş parmağını baltanın yağ gibi parlayan kavisli ağzında gezdirdi.

"Meşe, sen benimle gel!" dedi aceleyle. "Zabardi, sen de şehrin yedi bilgesini *Eanna* Tapınağı'nın arkasındaki palmiye bahçelerine getir. *Ensi*lerin, yüksek rahiplerin, bilginlerin hepsini tam öğle vakti zigguratta bekliyorum!"

"Ama..."

"Dediğimi yapın!" diyerek demircinin sözünü kesti Gılgameş. "*Çuluppa* ağacı bir gecede kurumuş! *Inanna* bana, onu mutlaka kesmem gerektiğini söyledi. Ona yardım etmeli ve büyüyü kaldırmalıyım!"

Meşe, Gılgameş'in niyetini daha tam anlayamadan Banuga yün pelerinini toparlayıp ortadan kayboldu.

Marangoz Ugnim alelacele en zarif elbisesini giyiyor, bir yandan

da kendi kendine söyleniyor, küfrediyor, ağzına geleni sayıyordu, ama emre karşı gelmek bir an bile aklından geçmiyordu.

Nanşe babasına arkasından yaklaşıp onun omuzlarından tuttu. "Gılgameş'i eski kurallara göre yargılamamalısın baba! Onun sana ve halkın içinden gelen diğer adamlara sandığınızdan daha fazla ihtiyacı var. Bunu söylüyorum, çünkü onun halen arayış içinde olduğunu seziyorum" dedi usulca.

"Ah Nanşe..." dedi Ugnim hem kaygılı hem sevecen bir ses tonuyla. Arkasına dönerek iki eliyle kendisine kalan biricik kızının kollarını tuttu. "Genç kralımızın günün birinde sana bakacağı düşüncesine kendini kaptırmamalısın."

"Bana bakacağını biliyorum" dedi Nanşe tevazuyla.

Ugnim ellerini ondan çekti, başını ellerinin arasına aldı.

"Neler oldu bu şehre?" diye söylendi inleyerek. "Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak mı?"

Nanşe narin ellerini babasının omzuna koydu, sonra kollarından tuttu. "Ona inan baba. Dün kâhinlere gittim. Senin kanınla onun kanı, benim aracılığımla birleşecek. Rahipler, ona bir erkek evlat doğuracak kadın olabileceğimi söylediler."

Marangoz Ugnim kızının kollarından sıyrıldı.

"Asla... asla... Tekrar söylüyorum, asla!" diye bağırdı. "Hayatta kalan biricik kızımı, Kral Enmerkar'ın katiline vermektense kendi ellerimle öldürürüm daha iyi!"

"Enmerkar çok yaşlıydı. Nasıl takdir edildiyse öyle öldü!" dedi Nanşe. "Şimdi git baba! Gılgameş yılanla ağacı, kartalla *İnanna*'yı aynı anda alt etmeye çalışacak."

Ugnim parmaklarını yeni kesilmiş bir tahta parçasının üzerinde dolaştırdı. Artık genç bir kadın olan kızıyla daha fazla baş edemeyeceğinin çoktandır farkındaydı. Onunla konuşurken aldığı her yenilgi gönlüne su serpiyor, mutlu ediyordu. Kendisine karşı koysun, köhnemiş kurallarına isyan etsin istiyordu. Ama kızı bunu kesinlikle sezmemeliydi.

"Pekâlâ, gidiyorum!" dedi. Arkasına döndü ve Nanşe'nin bu aralar tıpkı bir erkeğin karısı gibi idare ettiği evden çıktı. Kızının

kendisini ardı sıra seyrettiğini fark etmedi. Dar sokaklardan geçerek şehrin içindeki dinî alayların geçtiği caddelere ulaştı.

Apar topar getirilmiş ensilerle şublugaller *Eanna* Tapınağı'nda toplanmıştı. Gılgameş'in tasarısının haberi tacirlere, zanaatkârlara, tuğla atelyelerinden gelen gözcülere ve ambar kâhyalarına kadar ulaşmıştı. İmkan bulan herkes, zigguratın önündeki geniş meydana gelmişti.

Rahiplere ve efendilerine, tanrılara ve krallığa hep sadakatle hizmet etmiş olan Ugnim, ötekilerin kendisine yol açtığını fark etti. Yaşlı kadınlar, mavi renkli yün kaftanına dokunuyor, eline yalvar yakar nazarlıklar ve büyülü otlarla dolu çıkınlar tutuşturuyorlardı.

Yedi bilgeden oluşan heyetin üyesi olarak kendisine duyulan saygının büyüklüğünü ancak şimdi fark ediyordu. Daha önce hiç hesaplamadığı halde, birdenbire daha ağır, daha vakur yürümeye başladı. Zigguratın önündeki geniş meydana ayak bastı ve yavaş yavaş *İnanna* Mabedi'ne yöneldi.

Birkaç genç de fırsatı ganimet bilerek oraya gelmişti. Kurduklarını ocaklarda yayvan tavalar içinde soğanı kızartıp, bal ve sıcak darı ekmeğiyle birlikte satıyorlardı. Diğer Uruklularsa bira ve sıcak iksir dolduruyorlardı. Limandaki balıkçılar da zigguratın önündeki kalabalığı duymuşlardı. Karıları sabahki avdan yengeç ve midye getirirken, kendileri çabucak guffalara atlamış, nehre ve kanallara kurdukları dalyanlardan taze balık getirmeye gitmişlerdi.

Rahipler ve ambar kâhyaları bu toplantıya hazırlıksız yakalanmışlardı. Halbuki bütün Uruk sırf genç kralın inzivadan nihayet çıkıp icraat göstermesini beklemişe benziyordu.

Ugnim çalgıcıların mabedin ana duvarlarına tırmandıklarını gördü. Eski ezgilerle söylenen yeni şarkıları dinledi: "Gılgameş, *Çuluppa* ağacını kurtarmak istiyor... büyülü ağacı... cinlerin yuvalandığı ağacı..."

Meydanda beklentilerin boşa çıkmadığı havası yayılıyordu. Güneşsiz ve kül rengi kış günü, tamamen beklenmedik biçimde, yenik düşmüş bir halkın ruhunu aylardır altüst edip bunaltan sıkıyönetimi unutturup yürekleri ısıtan bir olaya gebeydi.

Ugnim'in canı kızarmış balık istedi, ne var ki buna izin verilip verilmediğini bilmiyordu. Tacir Tibir'i görünce ferahladı, ona doğru yürüdü.

"Burada neler oluyor?" diye sordu alçak sesle. "Umarım kötü bir şey yoktur."

"Gelmene sevindim" dedi zengin tacir. Ugnim yedi bilgeler heyetine dahil olduğundan beri, tacir ona kendi dengiymiş gibi davranıyordu. Ugnim, alelacele giyindikleri bariz biçimde anlaşılan tören kıyafetleriyle sangamahlarla *Urigallu*ların meydana akın eden halka çekidüzen vermeye çalıştıklarını gördü.

"Burada neler oluyor?" diye sordu Ugnim yeniden.

Çok çeşitli mallar alıp satan Tacir Tibir güldü. "Çalgıcıların ne söylediklerini duymuyor musun? Gılgameş *Çuluppa* ağacını öldürmek istiyor!"

"Kutsal ve büyülü ağacı mı?" diye sordu Ugnim şaşkınca. "Kralımızın eskiden bahçıvan olduğu, bütün ağaçları sevip onlara değer verdiği söyleniyordu hani?"

"Bunu yapmasını *İnanna* istemiş" diye cevap verdi Tibir. "Çalılıklara saklanmış iki rahip, tanrıçanın onu nasıl kandırdığını görmüş."

"Acaba onu aşağılamak ve utandırmak mı istiyor?"

"Bilmem" dedi Tacir Tibir. "Tanrıların ne düşündüklerini hiç kimse de kestiremez!"

An Mabedi'nden gelip zamanla meşgul olması görevi verilen rahip, saatleri hesaplamakta kullanılan üstteki kapta iyice azalmış suya endişeyle baktı. Alttaki testi ağzına kadar dolmuştu.

"Şimdi bir mine daha geçti" diye bilgilendirdi etrafında duranlan. "Tam öğle vakti herkes burada olacaktı, fakat Laabaş gelmedi henüz."

"Bu yıl kış mevsiminin ne kadar süreceğini anlayabilmek için, kuşlar ve böcekler daha toplamadılarsa tarlalarda arta kalan saman çöplerini okumaya gidecekti" diye karşılık verdi rahiplerden biri.

"Laabaş gelmeden kral zigguratın basamaklarına adımını bile atmaz" diyerek onayladı bir diğeri.

"Ağacı kesmesinin doğru olmadığını mı düşünüyorsun?" diye sordu Ugnim.

Rahipler kararsız kaldılar.

"*Çuluppa* ağacı başka ağaçlara benzemez!"

"O kutsaldır."

"Kesilmesi gerektiğini *İnanna* söylemiş!"

O an, eski kraliyet sarayının kapı direkleri gıcırdadı. Hemen akabinde Gılgameş, uzun ve kararlı adımlarla zigguratın önündeki meydana girdi. Üzerinde yünden örülmüş, mütevazı, kısa bir palto ile altın renkli saçlarını topladığı kral bağı vardı. Arkasında tekmil savaş teçhizatıyla donanıp tepeden tırnağa silahlanmış Zabardi Banuga ve Demirci Meşe yürüyordu. Onları biraz uzaktan, Bir Hurturre şehir muhafızlarından otuz adamıyla takip ediyordu.

Halk susmak mı yoksa sevinç çığlıkları atmak mı gerektiğini bilemedi. Kimileri şarkı söylermiş gibi mırıldanarak onu selamlıyor, kimileri ona çiçekler ve nazarlıklar atıyor, fakat insanların büyük bölümü, olacakları sessizce bekliyordu.

Gılgameş ziggurata çıkan ilk basamaklara geldi. İki üç adımlık kuvvetli bir sıçrayışla bütün meydanı görebileceği bir yüksekliğe çıktı. Sonra o iki ağızlı, muazzam baltayı kaldırdı. Rahipler, tacirler, zanaatkârlar ve çiftçiler merakla onu izliyor, yalnızca meydanın batı kanadında kalabalığın içinde ilerleyen yaşlı bir adama saygıyla geri çekilerek yol açıyorlardı.

"Uruk'un tanrıçası *İnanna*, benden yardım istedi!" diye bağırdı Gılgameş yankılanan, anlaşılır bir sesle. "Kardeşi olan güneş tanrısı, onun gözyaşlarına aldırmıyor. Bu yüzden ben, Onun şehrinin kralı, kutsal *Çuluppa* ağacını keseceğim. Çünkü ağaç kurudu. Köklerinde bir yılan gizleniyor, tepesine *Anzu* kartalı yuva yapmış ve gövdesini ifritler büyülemiş..."

Kâhin Laabaş, zigguratın en alt basamaklarına ulaşmıştı.

"*Çuluppa* ağacını kesemezsin!" diye bağırdı Gılgameş'e ince bir sesle. Gılgameş yaşlı rahibe tepeden baktı.

"Neden kesemezmişim?" diye herkesin duyması için yüksek sesle sordu.

"Çünkü biz insanlar göğün ve yer altının gizli güçleri karşısında aciziz!"

"Ben güçsüz müyüm?" diye gururla gülerek karşılık verdi Gılgameş. "Beni izleyin, ey Uruk halkı! Ağlayan tanrıça *İnanna*'ya söz verdiğim gibi, bu baltayla büyülü ağacı keseceğim! Cesareti olan benimle gelsin!"

"Hayır!" diye bağırdı yaşlı kâhin kesin bir dille. "Yalnızca seçilmişler zigguratın basamaklarına ayak basabilir!"

Birkaç urigallu, Laabaş'ın kaşla göz arasında verdiği işaretle, Gılgameş'in altında, dosdoğru yukarı çıkan ilk basamaklarda yerlerini aldılar. Geniş meydandaki Uruklular sanki taş kesilmişlerdi.

Yüzlerce, daha doğrusu neredeyse bin Uruklu, büyük tufandan beri rahiplerin kendi krallarına karşı cephe aldığına ilk kez şahit oluyordu. Büyük bölümü, bir kral da olsa ancak tanrıların hizmetkârları göz yumduğu müddetçe iktidarını koruyabileceğini biliyordu. Üstelik Gılgameş henüz şehir tanrıçasının baş rahibi olarak kutsanmamıştı. Halbuki o, tanrıçanın verdiği görevi sadakatle yerine getirmek ve bir iki ay içindeki kutsal zifafa layık olduğunu ona göstermek istemiyor muydu?

İnsanlar kıpırdamadan genç kralı izliyordu. Kimilerinin gözünde rahipler hâlâ değerliydi. Kılıcıyla şehir surlarını parçalayan ve yaşlı kralı öldüren o istilacı Gılgameş'i tanımak istemiyorlardı. Onlara göre, o babasız biriydi ve Ninsun'un oğlu olduğu söylense de Enmerkar'ın meşru veliahdı değildi. Geri kalanlarsa, aksine, bu mağrur kahramana hayran olmuşlardı. Eğer *İnanna*'nın kocası olabilirse, Kiş artık zafer çığlıkları atamayacaktı.

"Peşimden gelme cesaret edenler, seçilmiştir!" diye haykırdı Gılgameş. "Bunu ben söylüyorum, Uruk kralı!"

Yedi bilgeler heyetinden bir adam, rahipler dizisine kadar sokuldu.

"Yol verin, geçeyim!" dedi Marangoz Ugnim.

"Ziggurata çıkamazsın!" diye tısladı *Urigallu*lardan biri. Ugnim onu kenara itti. İki guru Ugnim'i yakalamak isterken, o esnada kalabalıktan sıyrılan Bara *Namtar*a Demirci Meşe'nin koluna girdi.

"Gel!" dedi yeni baş rahibe sadece. Meşe kaşlarını kaldırdı,

sonra sırıttı. İkisi birlikte tapınak kölelerini kenara ittiler. Rahiplerin boncuk boncuk terlediklerini gördüler. Fal taşı gibi açılmış koyu renkli gözlerinde kararsızlık belirtileri vardı. Bara *Namtar*a Ugnim'e yetişince, hep birlikte basamakları tırmanmaya başladılar.

İnsanlar rahiplerin gazabından korkmadan yanlarından dalga dalga geçip gittiler. Zilzuma sarhoş oldukları zaman bile tanrıların büyük tapınağına ayak basmayı akıllarının ucundan geçirmeyen insanlar, birbirlerine sımsıkı tutunarak marangozla tacirin ardına düştüler.

Gılgameş yukarıdan gülümseyerek baktı onlara. Bacaklarını genişçe açmış tepelerinde dikiliyordu. Arkasına döndü, kendisine yetişmelerini beklemeden basamakları teker teker çıkmaya devam etti. O an için sırtının sıra sıra dizilmiş tapınak muhafızlarının atacağı mızraklara ve oklara geniş bir hedef teşkil ettiğini gayet iyi biliyordu. Artık bir kelime, urigalluların ve sangamahların bir tek işareti, Kâhin Laabaş'ın bir kez kaşlarını çatması yetecekti.

Ne var ki hiçbir rahip, bu pırıl pırıl delikanlının cüreti karşısında eski düzenin kurallarını uygulamaya cesaret edemedi. O kadar uzun süre tereddüt ettiler ki, artık iş işten geçmişti.

Gılgameş çakmak çakmak gözleriyle yalnızca iki üç kez çevresine bakındı. ensilerden, şublugallerden, çiftçiler, balıkçılar, tacirler ve zanaatkârlardan oluşan karmakarışık bir kalabalık onu takip ediyordu. Meşe ve Zabardi de oradaydı, Bara ve tapınaklardan gelen birkaç yosma da.

Gılgameş'i takip edenlerden hemen hemen hiç kimse, o güne kadar zigguratın ikinci katına çıkamamış, Uruk'u ve araziyi tepeden seyredememiş, *İnanna*'nın kutsal ağacını bu kadar yakından görmemişti. Ugnim bile bu kış gününün külrengi ve nemli aydınlığında garip bir korku hissediyordu. Tapınağın bir sonraki katının eğik duvarları, tanrı *Utu*'ya karşı çekilmiş bir set gibi bulutların içine doğru yükseliyordu. Kızıl renkli tuğlalardan su sızıyor, fidanlığın kabartılmış toprağı kan içirilmiş gibi kıpkırmızı görünüyordu.

Gılgameş baltayı tuttuğu sağ elini gevşetti. *Çuluppa* ağacının etrafında üç tur attıktan sonra durdu, peşinden gelmekte olan yi-

ğitlere baktı. Kimilerinin ellerinde bıçaklar ve kamalar varken, kimileri de yanlarına aldıkları ipler, balıkçı ağları, testereler ve oraklarla geliyordu.

"*İnanna*, işte bu ağaca üzüldü" diye seslendi onlara Gılgameş. "Kiş ve Uruk rahipleri, tanrıların hepsini yardıma çağırsalar da, şimdi baltamı ona vurmak üzere kaldırıyorum!"

"Umarım ne yaptığının farkındadır!" diye fısıldadı Meşe Bara'ya.

"Onu nehre bırakmak üzere sepeti ördüğümde, onun tarafına geçmiştim" diyerek içini çekti Ugnim.

"O sen miydin?" diye sordu Meşe büyük bir şaşkınlıkla. "Esrarengiz doğumuyla ilgili anlatılanlar doğruymuş demek!"

"Kehanetle takdir edilen kral o!" diye cevap verdi Ugnim kelimeleri tartarak. "Ama onun için de bizim için de hiç kolay olmayacak."

"Ben yorulunca yardım edersiniz" diye seslendi onlara Gılgameş. "Siz, oradakiler! Eğer ifritler bana saldıracak olursa üstüme bir ağ atıp beni geri çekin!" diye seslendi balıkçıları işaret ederek. "Ve siz... Baltam körelirse bana kılıçlarınızı atın!" dedi şublugallere seslenerek.

"Seninle birlikte savaşalım!" dedi Demirci Meşe. Gılgameş gülüverdi.

"Bana yeni bir demir kılıç dövseydin daha iyi olurdu!" dedi. İki ağızlı baltayı elleriyle şöyle bir tarttı. Omuzlarındaki, kollarındaki ve bacaklarındaki adaleleri kastı, soğuk ve nemli havayı ciğerlerine çekti, bir adım gerileyerek ağır ağır hazırlandı ve o an, ilahî kudretinin damarlarında yeniden toplandığını hissetti. Büyüdü, yükseldi, şehri, araziyi ve çok uzaklarda kalmış ahalinin yüzlerini, tam altındaki derin bir deniz gibi seyretti, rahiplerin dualarını işitti...

... ve şiddetle vurdu.

Metal tok bir sesle çatırdayarak koflaşmış ağaca saplandı. *Çuluppa* ağacının gövdesi titredi. *Anzu* kartalı cıyaklayarak ağacın tepesindeki yuvasından yükseklere havalandı. Esmer gölgesi, kara bir bulut gibi, Gılgameş'e zigguratın yasak katlarına kadar refakat

eden hislerini yitirmiş kalabalığın üzerinde dolandı. Kartalın şehri uyarırcasına attığı kulakları tırmalayan çığlık, arazide dalga dalga yayıldı. Gılgameş'in maiyetindekiler oldukları yerde adeta taşlaşmıştı. Kral yeniden şiddetle vurmak için iyice gerildi.

Kartalın ansızın gecelerden kara yelkovan kuşunun gölgesi halini aldığını fark etti. Fakat kuş ona saldırmıyor, aksine onu ikinci kez kurtarıyordu. Çığlıklar atarak ve kanatlarını uzun uzun çırparak onu uyarıyordu. Gılgameş göğe bakınca, daha ilk anda kuşun kendisine anlatmak istediğini anladı.

Çuluppa ağacı devrilmeye başlamıştı. Sık ve çıplak dalları katın kenarına doğru eğildi. Gılgameş gücüne ve gerilip sertleşmiş adalelerine rağmen, onu kendi başına yakalayıp asla tutamazdı.

O anda balıkçıların ağları omuzları üzerinden uçtu. Hızla atılan ipler şaklayarak göğsüne sarılıverdi. Gılgameş artık yarılmaya başlayan toprağa iki ayağını birden bastığında, *Çuluppa* ağacının köklerine yuvalanmış ateşten dilli yılanı az kalsın fark edemeyecekti. Baltasını şimşek gibi aşağı fırlattı. Baltanın ağızlarından biri sürüngenin dilini ikiye ayırdı, ama yılan yine de havaya sıçradı. Hayvan kanlı ağzındaki zehirli dişlerini göstererek Gılgameş'in yüzüne atıldı.

Gılgameş yılanı başının tam arkasından kaptığı gibi yere bastırdı. Baltayı eline geçirip sert bir darbeyle canını alıverdi. *Çuluppa* ağacı çatırdayarak katın kenar duvarlarının üzerine yıkıldı. Gövdesi, çarptığı yerdeki tuğlaların bir tabakasını parçalayarak orada bir gedik açtı. Aşağıdan kopan feryatlar kül rengi göğe yükseldi. *Anzu* kartalı bir çığlık daha atarak dalışa geçti, yavrusunu tepe dallarındaki yuvasından kaparak şehrin semalarına havalandı. Aynı anda, devrilen *Çuluppa* ağacının gövdesinin içinden bir gıcırtı geldi. Gılgameş ve ötekiler, gövdesinin kurumuş kabuğunun toza dönüştüğünü gördü. Siyah sis bulutuna benzer bir ifrit ağacın içinden çıktı, zigguratın duvarları boyunca inleyerek rüzgâr gibi esip gitti.

Gılgameş eğilerek kendini iplerden ve ağlardan kurtardı. Yılanın kanına bulanmış baltasını usulca yerden alıp birkaç adım geri çekildi. Ölmüş ağaca baktığında ansızın içini dolduran his zafer

değil düpedüz hüzündü, yaptığı işe kesinlikle sevinemiyordu. Arkadaşlarının haykırışlarını bile duymaz olmuştu.

Meşe ve Bara, *Çuluppa* ağacının dallarının nasıl kesileceğini kararlaştırdılar. Bir zamanların kutsal ağacı hızla, yakılacak oduna, demet demet dallara ve sonradan ahşap tekerlekler yapılabilecek kereste yığınına dönüşüyordu. Sanki Gılgameş onlar için kocaman bir hayvan avlamıştı, adamlar ağacı öyle bir şevkle parçalıyorlardı.

Gılgameş ağacın uçtaki dallarına doğru yürüdü. Kartalın yuvası, yıkılan duvarların enkazının dibinde parçalanmış bir halde yatıyordu. Gılgameş kısacık bir an dalların arasında *İnanna*'yı görür gibi oldu. Tanrıçanın yüzünde halen gözyaşı izleri vardı.

"*Çuluppa* ağacının tepedeki dalıyla ana kökünü alıp yedi gün yedi gece için, kuru bir ağaçtan da mana çıkarmasını bilen bir üstada gideceksin" diyordu tanrıçanın sesi. Sesi esrarlı, semavi bir ezgi gibi geliyor ve bunu yalnızca Gılgameş duyabiliyordu.

Gılgameş çevresine bakındı, sonra tepedeki kalın dalı gövdeden tek bir büküşle koparıp alıverdi, omzuna yüklendi. Birkaç adım daha yürüyüp yaralanmış ve iç içe girmiş görünen ana kökü kavradı. Kutsal ağaçtan aldığı iki parçayla birlikte zigguratın merdivenlerine yürüdü. Tapınaktan değil de uzaklardan gelen bir ezgi duydu. Müziğin, tanrıların ve kainatın gerçek lisanı olduğunu ilk defa o an idrak etti.

Pukku ve Mikku

Gılgameş Ugnim'in evinde yedi gün yedi gece kaldı. O dönemde dışarıdan gelecek hiçbir güneş ışını, hiçbir rüzgâr onu *Çuluppa* ağacının dallarından ve köklerinden aldığı parçaları kendi elleriyle gittikçe ustalaşan bir biçimde işlemekten alıkoyamazdı.

İlk günün gece yarısına kadar, Ugnim ellerindeki aletleri tanıtıp nasıl kullanılacaklarını tek tek gösterdi. Gılgameş ikinci gün çok farklı ağaçlarla denemeler yaptı. Bu saatlerde *Çuluppa* ağacının dallarına elini sürmedi. Onları keten çarşaflara sarıp iç avluya bırakmıştı. Demirci Meşe ve Zabardi Banuga, zigguratta Gılgameş'in yanında bulunmuş birkaç adamla beraber civar sokaklarda ve komşu evlerin avlularında nöbet tutuyor, meraklı çocukları bile Ugnim'in evine yaklaştırmıyorlardı.

"Gerçekten de hiçbir şey yemeyecek misin efendim?" diye sorup duruyordu Ugnim. Ve Gılgameş, kendisine uzatılan bir tas süt, bir parça kurutulmuş balık ya da bir kâse yumuşak peyniri almak için, her seferinde elini uzatmakla yetiniyordu. Ugnim ve kızı Nanşe'yle tek kelime konuşmadan vaktini geçiriyordu. Üçüncü gün rahiplerin gönderdikleri temsilciler Ugnim'in atelyesinin bulunduğu sokağa kadar geldiler. Genç kralın bu tuhaf davranışının sebebini anlamaya çalışıyorlardı, ne var ki Gılgameş o andan itibaren Uruk'ta davul, kaval ve harp çalınmasını yasakladığını derhal duyurmalarını emretti. Resmi ayinlerde bile müzik çalınmayacak, şarkı söylenmeyecekti.

Dehşete düşenler yalnızca rahipler değildi. Onlar şaşkınlıkla tapınaklara döndüler. Nasıl hareket edeceklerini bilemiyorlardı. Çünkü müzik ve ilahiler ilk çağlardan bu yana gökteki, yerdeki ve yerin altındaki tanrılarla ve cinlerle doğrudan doğruya bağlantı kurabilenlerin sahip oldukları bir imtiyazdı.

"Bu nasıl bir insan?" diye söylendi Laabaş, *Urigallu*lar kendi başına buyruk genç kralın emrini bildirdiklerinde. "Bizi bu ezgileri çalmaktan nasıl men eder? O ezgilerin melodileri değil mi ki, göklerin arasındaki sonsuz boşluk, başlangıçta bir ses ve bir söze dönüşürken âlemin oluşmasına yol açan? Kutsal ezgilerimizin beş notası tanrılara, cinlere, bütün mahlukâta ve can verilen nesnelere uzanan köprülerimiz değil mi? Eğer onun buyruğu, şarkılarımızı ve müziğimizi susturursa hayatımızı nasıl sürdüreceğiz?"

Halk huzursuzlanmaya ve korkmaya başlamıştı. Adeta genç krallarının daha önce hiç görülmemiş, muazzam bir şey tasarladığını seziyorlardı.

Dördüncü gün Gılgameş iç avlunun girişini kapattı. Pencere boşluklarına keten çarşaflar germişti, o andan itibaren Ugnim'e hiç kimsenin kendisini izlemesine veya rahatsız etmesine izin vermemesini ima ediyordu.

"Bir çalgı çalma cüretinde bulunanlan erkek, kadın, köle ve rahip demeden vahşi hayvanlarla dolu çöle süreceğim!" dedi Gılgameş Meşe'ye. "Zabardi, sen de aklını çalıştırıp kimsenin emirlerime karşı gelmemesinden sorumlusun!"

Gılgameş'in yoldaşları, onun akıllara durgunluk veren emrinde ne kadar ciddi olduğunu anladılar. Gılgameş'in *Çuluppa* ağacını kesmesinin doğru olmadığını düşündüğünü, bu yüzden de sadece yalnız kalmaya ihtiyaç duyduğunu sanmışlardı uzun süre.

"O artık çocuk değil, kendisiyle ve başkalarıyla nasıl geçineceğini bilemeyen toy bir delikanlı da değil" dedi Nanşe, Ugnim'in odasında toplanıp konuştuklarında.

"Onun bir amacı, bir görevi var!" dedi Ugnim kızını onaylarcasına.

"Hiç olmazsa niyetinin ne olduğunu anlayabilsek!" dedi Zabardi sıkıntıyla içini çekerek. Nanşe Meşe'ye bir kupa beyaz şarap sundu.

"Bunu öğreneceğiz!" dedi Meşe şaraptan büyük bir yudum aldıktan sonra.

O saatten sonra Uruklular gecelerin sessizliğinde Ugnim'in atelyesinden yalnızca çekiç, kama, eğe ve delici sesleri geldiğini duyabiliyor, sabaha kadar atelyenin iç avlusundan ince dumanlar yükseldiğini görüyorlardı. Gılgameş biraz ısınmak için her akşam küçük bir ateş yakıyor, ateşin titrek aydınlığında da bitince neye benzeyeceğini kimsenin bilmediği eşya üzerinde çalışıyordu.

Beşinci gün, Gılgameş tamamen şekle girmiş iki ağaç parçası tutuyordu elinde. Birini *Çuluppa* ağacının tepe dallarından, diğerini de ana kökünden yapmıştı. Birbirine hiç benzemeyen bu iki ağaç parçasını güneşin ışığında ve sıcaklığında canlansınlar diye kor haline gelmiş ateşin yanına koydu. Bir saat boyunca avlunun aydınlık bir köşesinde oturup bekledi. Gözlerini yummuştu, ama uyumuyor, şehrin gürültüleri arasında bu iki ağaç parçasının içindeki gizli dili anlamaya çalışıyordu.

Öğleden sonrayı tamamen çalışarak geçirdi, o gece de çalışmaya devam etti, ertesi gün ve gece de. Daha dikkatli hareket ediyordu. Yedinci gün tanrı *Utu* ışınlarını Uruk zigguratı ve mabetleri, evleri ve kulübeleri üzerine saldığında, Gılgameş yepyeni tarzda biçimlendirilmiş iki müzik aletini avlunun batı kenarındaki taş sedirin üzerine koydu. *Çuluppa* ağacının eski güçlü ana kökü onun kocaman, ama hassas ellerinde içi oyuk, davula benzer bir kaba dönüşmüştü. Gılgameş, en uçtaki dalın iç kısmınıysa, tam tersine bir tokmak haline getirmişti.

Tokmağı eline alıp davulun dalgalı yüzüne dikkatle vurmaya cesaret etmesi için bütün gün beklemesi gerekti. Çıkarmaya çalıştığı daha ilk tını, başardığını söylüyordu!

Eridu'yla Kiş'in, uzaklardaki dağlık ülke Aratta'yla batıdaki vahşi çölün arasında bu sesi çıkarabilen bir müzik aleti hiç görülmemişti. İlk denediği yerin biraz daha yan tarafına, yeniden vurdu. Bu sefer de daha önce kimsenin duymadığı, temiz ve duru bir ses çıktı. Bu, davulların, borazanların, harpların ve köslerin kullandıkları ana notaydı. Kavalların tam bir adım boyunda olduğu dönemde

ortaya çıkan bu notayı biliyordu. Bu, diğer dört notayla birlikte ezgilerin birliğini oluşturuyordu.

"Beş nağme, kâinatı oluşturan beş madde" dedi Gılgameş hışu içinde. "Toprak, ağaç ve metal... Bir de ateş ve su. Bugüne kadar hep böyle olagelmiş."

Davulun başka bir yerine yeniden vurdu, bu defa başka bir nota tınlayınca gülümsedi ve en son denemeyi yaptı.

Yedinci notayı bulmuştu!

Öylesine harikulade ve duru tınlamıştı ki, Gılgameş tokmağı ağaçtan oyduğu davuldan ayıramaz olmuştu. Yepyeni notalar bulduğunun farkındaydı. Yedi notayı çaldı. Sanki kutsal zigguratın tepesine çıkan basamakları teker teker çıkarak yüceliyordu!

Çıkıyor, sonra da ürkütücü, alçalan ve iç karartıcı bir inişe geçiyordu... kat kat, şimdi o kadim ana nota olmaksızın... birbiriyle uyumlu bir biçimde sekmelerle... baş döndürücü yeni nağmeler çıkarıyordu.

Gılgameş bütün gece çaldı durdu. Şehirde hiç kimsenin bu yedi notanın daha önce görülmemiş, sakinleştirici büyüsünden kendini kurtaramayacağına kanaat getirdi.

"Pukku!" dedi davulun yanı başında dermanı kesilip yere çökerken. Tokmağı öperek "Mikku!" dedi uykuya dalmadan az önce. Gılgameş'in aletlerine verdiği bu iki esrarengiz ismi yalnızca Nanşe duydu.

"Bir davul!" dedi Demirci Meşe, şaşkınlıkla Harrap'a bakarak. "Davuldan başka bir şey değil bu! Demir bir kılıç değil! Tanrıları yüceltmek için yapılmış bir heykel değil, sadece ağaçtan bir davul, tokmak niyetine de bir tahta parçası! Biz de bunun için kralı yedi gün yedi gece koruduk, bütün şehri telaşa düşürüp rahipleri de karşımıza aldık!"

"Gılgameş'in bu bir hafta içinde neyi başardığını, korkarım ki tam olarak anlayamadın" dedi Harrap.

"Hayır, kesinlikle anlayamıyorum!" diye karşılık verdi Meşe öfkeyle. Üzerindeki bütün teçhizatıyla odanın bir köşesinden diğerine gidip geldi. Ona göre Gılgameş'in oyun düşkünü bir çocuk gi-

bi davrandığı gecenin üstünden tam bir hafta geçmişti. Uruk halkı bir süre daha genç kralın tuhaf eğilimlerini konuşmuş, ama sonradan pek çoğu Gılgameş'in *İnanna* tarafından kandırıldığı kanaatine varmıştı. Tanrıçanın istediği, sırf *Çuluppa* ağacından öç almaktı, çünkü ağaç dallarına, gövdesine ve köklerine başka canlıların yerleşmesine izin vermişti. *İnanna* gibi bir tanrıça, paylaşmazdı! Bir ağacı bile! O aralar, olayı gören limandaki erkekler ve kanalların soğuk sularında çamaşır yıkayan kadınlar anlaşılır el işaretleriyle birbirlerine anlatıyorlardı. Gılgameş yakışıklı, olağanüstü güçlü ve soğuk bir adamdı, Uruk'un şehir tanrıçasıysa oldum olası olağanüstü şeylere sahip olmayı isterdi.

Ne var ki eski düzene dönmeyi hiç kimse öyle kolayca kabullenemeyecekti. *Eanna* Tapınağı'yla tanrı An'ın beyaz tapınağının rahipleri başlarına gelecek olanı çabucak kavramışlardı.

"Bundan böyle, halkı istediği kıvama getirebilir" dedi Kâhin Laabaş o gecelerde. Rahipler eskisinden daha sık buluşuyorlardı. Mangaldaki zayıf ateşin çevresine büzülüp oturuyor, ne kadar üşüdüklerini belli etmemeye çalışıyorlardı.

"Aletlerine Pukku ve Mikku adını vermiş" dedi Bara *Namtar*a onlara bir akşam. Koyu kırmızı yünden örme, uzun mantosuna sarınıp Ninsun'un konağından gelmiş, *Eanna* Tapınağı'nın güney kısmında ateşin başına oturmuştu. "Onunla ta Şuruppak'ta tanışmıştım biliyorsunuz. Bir dişinin nasıl büyük hazlar sunabildiğini ona ben göstermiştim. Fakat bir zamanların el değmemiş, iri yapılı, yumuşak dudaklı, şaşkın bakışlı kahramanı artık yok!"

Parmaklarını buğday sarısı gür saçlarının arasında gezdirdi, zülüfleriyle oynayıp hüzünle gülümseyerek mangalın içindeki közlere dalıp gitti. Yüce rahipler, bozkırdan toplanıp öğütülmüş yabani sedefotu tohumu ve mantar tozu karıştırdıkları özel bir iksirden küçük yudumlar alıyorlardı. Uzun dakikalar boyunca, baş rahibenin söylediklerine ilgisizmiş gibi görünmüşlerdi. Halbuki görünüş aldatıcıydı.

"Seni boş yere tapınak yosmalarının başına getirmedik" diyerek sessizliği bozdu Laabaş. O da hepsi gibi mangalın başına çökmüştü. Rahiplerin çember şeklinde oturuşu dua eden heykeller

topluluğunu andırıyordu. "Gılgameş'in içindeki toy delikanlıyı gördün" diyerek sözlerine devam etti yaşlı kâhin uzun süren sessizliğin ardından. "Onun hislerini ve zaaflarını biliyorsun. Onun yaşadığı değişimlere aylar boyunca bizzat şahit oldun."

"O artık bir erkek oldu!" dedi Bara hasretle derinden bir iç çekerek. Bütün rahipler, genç kralı hâlâ sevdiğini onun yüzünden anlayabiliyordu.

"Senin adın, talihin sunağı anlamına geliyor" dedi Laabaş. "Hiç kimse alınyazısından kaçamaz! Bu yüzden de, şu andan itibaren şehrin ve bu muazzam düzenin koruyucuları olarak bilmemiz gerekeni bize bildireceksin!"

"Ya buna yanaşmazsam?"

Rahiplerin hiçbiri onun itiraz etme ihtimalini hesaba katmamıştı. İri ve yuvarlak gözlerini Bara'ya diktiler.

"Diline sahip ol, kadın!" dedi Laabaş sertçe. "Bu tapınağa ait bir yosma olduğunu sakın aklından çıkarma! Daha önce bir rahibe değildin! Tanrıça hiç değildin! Seni uyarıyorum Bara *Namtara*! İçtiğin kupalarda ne olduğunu her zaman bilemeyebilirsin! Bilgimiz ve gücümüz, senin ölümünü aşıp *Ereşkigal*'in diyarına kadar uzanır! Ne yaparsan yap, bizden asla kurtulamazsın!"

Uruk rahipleri, onu daha işin başında kehaneti yerine getirecek olanın karşısına çıkarmışlardı. Ama şimdi dengeler değişmişti. Laabaş kıdemli bir *Urigalluy*a döndü. "Kral Gılgameş, en geç yeni yıl şenliklerinde kendisini baş rahip olarak kutsamamızı talep edecek!"

Aratta'dan gelen kız şaşkınlıkla başını kaldırdı.

"Tek endişeniz bu mu?" diye sordu. "Gerçekten, Gılgameş'in yalnızca bağımlı bir kral, eski silah arkadaşlarına karşı elinden hiçbir şey gelmeyen kocaman bir kukla olduğunu mu sanıyorsunuz?"

"O Kiş'te büyüdü" dedi Laabaş. "Bize karşı savaştı, kralımızı öldüren de onun kılıcıydı. Ayrıca herkes biliyor ki çevresindeki adamların hiçbiri Uruk'ta doğmamış."

"Meşe'yle Zabardi'yi mi kastediyorsun?" diyerek güldü Bara. "Her ikisi de onun güvenebileceği yoldaşları."

"Ya eşek şehrinin kulağı Mamagal?" diye sordu *Urigallu*lardan biri. "Şu kayıkçı, daha doğrusu Kral Mebaragesi'nin casusu?"

"Bu doğru olabilir" dedi Bara duraksayarak. "Uruk'tan gidecek haberlerin Mamagal'de toplandığına ben de inanıyorum. Onun görevlendirdiği habercilerin şehirden çıktıklarına defalarca şahit oldum."

"Ötekiler de onun ayağına geliyor" dedi Laabaş. "Mebaragesi'nin oğlu Agga'nın da Gılgameş'le görüştüğünü biliyoruz!"

"Buna inanmıyorum!" dedi Bara başını iki yana sallayarak.

"Neyse ne!" diyerek kestirip attı Laabaş. Bara *Namtar*a, tanrıların bu inatçı hizmetkârlarının arasında kendini birdenbire çok rahatsız hissetti.

Ertesi gün, yani Tebutu ayının on beşinci ve yılın en uzun gecesinden sonraki dokuzuncu gün, Kral Gılgameş'in hiç alışılmamış bir emri şehre duyuruluyordu.

"On ile on beş yaşları arasındaki bütün delikanlılar yarın erkenden, şafak söker sökmez Enmerkar'ın sarayına gelecektir! Geri kalan herkes, hayvanların sabah yemi verildikten bir mine süre sonra, zigguratın önündeki büyük meydanda toplanacaktır!"

Kralın habercilerinin üzerinde kısa etekleri, miğferleri ve savaştan önceki dönemde muhafızların kullandıkları silahlardan vardı. Yıkımdan sonra Mebaragesi'nin emriyle, Bir Hurturre'nin etrafına topladığı savaşçılardan çok farklı görünüyorlardı. Kendilerine verilen talimat gereği, haberi ilettikleri herkese tek tek isimlerini ve nerede oturduklarını soruyorlardı. Yanlarındaki dubsarlar da onların isimlerini ve ikâmet ettikleri yere dair bilgileri, teker teker kil tabletlere kaydediyor, üzerinde yazacak yer kalmayan tabletleri hemen tapınak köleleriyle şehrin kuzey ve batısındaki tuğla fırınlarına gönderiyorlardı. Kralın son günlerde tuğlacıların tam karşısına kocaman yeni fırınlar ve kalıplanmış kilin kurutulması için geniş alanlar kurması pek çok Uruklu tarafından hayretle karşılanıyordu. Bu bahçıvanın tuğlacılarla ne işi vardı? *Çuluppa* ağacını devirip esrarengiz aletlerini yaptıktan sonra, şimdi de kille birlikte her şeyi ve herkesi de fırınlayacak mıydı?

İlerleyen saatlerde şehirdeki heyecan gittikçe büyüdü. Genç yaştaki kimi Uruklular, kralın habercilerine isimlerini söylememekte direniyorlardı. "Tapınaklardaki rahiplere sorduk" diyorlardı. "Tanrılardan halkın yeniden sayılması için izin almamışlar."

"Sayılmıyorsunuz" diye karşılık verdi kralın yorulmak nedir bilmeyen habercileri. "Gılgameş sadece emri duyduğu halde kimin gelmediğini bilmek istiyor!"

"Rahipler kimsenin gitmeye mecbur olmadığını söylüyor."

"Krallık yetkisi rahiplerde değil!"

"Bizi de mi Kiş'e köle olarak göndermek istiyor?"

"Tam tersine, yeni bir ordu kuruyor!"

Uruklular işi gücü bırakıp evlerin önünde, sokaklarda dikiliyor, habercilerin şehirde yaydıkları habere korkuyla kulak kabartıyorlardı. Muhafızların o eski, bildik görüntüleriyle başlayan şey, giderek tereddüde ve korkuya dönüşüyordu.

"Neler oluyor?" diye soruyordu erkekler.

"Başımıza daha neler gelecek?" diyordu kadınlar.

"Önce *Çuluppa* ağacını kesti, sonra bir gece boyunca yeni nağmeler çaldı, şimdi de rahiplerin onaylamadığı bir emir veriyor."

Şehrin yedi bilgesi vakit öğleyi epeyce geçerken bir araya geldi. Doğruca Laabaş'a gitmeye karar verdiler. *İnanna* Mabedi'ne geldiklerinde, savaşçılar Kiş'ten gelen demircinin emriyle önlerine kesti.

"Ey ahali, evlerinize dönün!" diye bağırıp duruyordu Meşe. "Rahipler sizin bildiğinizden fazlasını bilmiyor! Kral Gılgameş'in neye karar verdiğini yarın öğreneceksiniz!"

Ugnim Meşe'ye doğru yürüdü.

"Ben marangozum, sen de demirci" dedi. "Bu idare işlerinden pek anlamayız. Ama benim gibi sen de biliyorsun ki, Gılgameş ancak Kiş Kralı Mebaragesi istediği için kral oldu. Yedi bilgeler heyetinin, rahiplerin ve halkın istemediği bir şeye karar veremez!"

"Ya kararında ısrar ederse?" diye homurdandı Meşe somurtarak.

"O zaman hem bize hem de her düzene sırt çevirdiğine hük-

mederiz!" diye çıkıştı Ugnim öfkeyle. "Artık bizim sevip sayabileceğimiz bir hükümdar değil, ancak Mebaragesi'nin kırbacı olur!"

"Aralarında fark var mı?" diye sordu Meşe. "Gılgameş onun ayaklarını öpmenizi istemiyor, yarın herkesin kendisini dinlemesini emretti. Hepsi bu!"

"Ama hiçbir kral bu şekilde..."

"Gılgameş yapar!" demekle yetindi Meşe, arkasını dönerek Marangoz Ugnim'i öylece bırakıp gidiverdi.

Uruk kralı ertesi gün, henüz şafak sökmeden tek başına zigguratın basamaklarını çıkmaya başladı. Yanına kav ve çakmaktaşı almıştı. Bir zamanlar *Çuluppa* ağacının göğe yükseldiği yere geldiğinde, kav yumağının içine bir parça talaş koyuncaya kadar taşı çakmaya devam etti. Zabardi iyi iş çıkarmıştı. Hiç bahçıvanlık yapmadığı halde yardımcılarıyla birlikte ağacın köklerinin çukurunu yumuşak toprakla doldurup düzgünce tırmıklamıştı. Gılgameş yapılan işten memnundu.

Geri kalan basamakları da tırmanarak en üst kattaki tapınak odasına ulaştı. Doğu ufkunun menekşe rengine dönmesi, güneş tanrısının yaklaştığını haber veriyordu. Gılgameş tapınak odasına girdi, sunaktan kendine kırmızıya çalan sarı renkte bir nar çıkardı, sertleşmiş kabuğunu yararak sulu tanelerini ağzına aldı. Karanlık odadan çıkarak en üst katın dört bir yanını göz açıp kapayana kadar dolaştı. Bütün gökyüzünü gözleriyle tarayarak gece sisinin sulama kanallarının koyu renk hatlarına çökmesini ve tarlalarla palmiye koruluklarının gitgide belirmesini izledi. Yeni gün Bülbüllerin şakıması, kurbağaların uzaktan uzağa yayılan sesleri ve cırcır böceklerinin dinmek bilmez ötüşleri eşliğinde doğuyordu.

Nar çekirdeklerini katın kenarından aşağı tükürdü. Şehir hâlâ uykudaydı. Sadece Enmerkar'ın sarayının yan tarafında kızıla çalan gölgeler titreyerek iç avluya kadar vuruyordu. Orada Meşe yeni bir iş üstünde çalışıyordu.

Gılgameş bir an için kendi halini düşündü. Gerçekten Uruk'un kralı mıydı? Rahipler onun emirlerini dinliyor, halk da onu yeni hükümdarı olarak benimsiyor muydu? Bunu bilmiyordu. Çok şey ya-

şanmıştı, ama bu ülkenin gelenekleri, dini ayinleri, eski kuralları ve kanunları içinde kendini hâlâ bir yabancı gibi hissetmesine bir anlam veremiyordu.

'Basamakları inip tek kelime etmeden Uruk'u terk etsem ne olur?' diye düşündü. 'Burada, babasız, toy bir taht hırsızı ve yabancı bir hükümdarın valisi olduğumu düşünen bu şehirde beni tutan nedir?'

Tanrı *Utu* doğudaki dağlık ülkenin arkasından göz alıcı, pırıl pırıl ışıklarını çıkarınca, geceki gölgeler onun ihtişamı karşısında kayboldular. Kanalların üstündeki sisin de inadı kırıldı, çözülüp gitti.

Yeni gün başlıyordu. Gılgameş kollarını açarak gerindi, muazzam göğüs kafesini derin bir nefesle doldurdu. Önündeki günlerin, haftaların ve ayların hiç kolay olmayacağını biliyordu. Emirlerini hiç kimse anlamayacaktı, ama gaflete düşüp Agga'nın uyarısını kulak ardı etmek istemiyorsa başka şansı yoktu. Rahiplerin ve sert eğiticinin öğretebileceği her şeyi öğrenmişti. Bütün bunları icraata dönüştürmek artık tamamen onun elindeydi.

Çekine çekine, zoraki adımlarla geldiler. Hepsi birbirini öne geçiriyor, her biri sanki önündeki adamın ardına gizlenmeye çalışıyordu. Ürkek ve şaşkın görünüşlü yüzlerce Uruklu zigguratın önündeki geniş meydana toplandığında şafak yeni söküyordu.

Genç kralın *Eanna* Tapınağı'ndan mı, Enmerkar sarayından mı yoksa özellikle son zamanlarda tercih eder olduğu ziggurat tarafından mı geleceğini kestiremiyorlardı. En önce Demirci Meşe çıkageldi. Uzun kamışlar ve kan kırmızı renge boyanıp henüz kurumamış dağ gibi kenevir halatlarla yüklü, iki tekerlekli kağnılar kafilesine önderlik ediyordu. Arabalara Bir Hurturre'nin savaşçıları eşlik ediyordu. Eskiden olduğu gibi Uruk geleneklerine uygun savaş kıyafetleri giyinmişlerdi. Ahali onlara yine de isteksizce yol verdi, çünkü kimse bunu nasıl yorumlamak gerektiğini bilemiyordu.

Meşe, arabalar Ninsun'un konağının önüne dizilinceye kadar bekledi, sonra zigguratа çıkan basamaklarda bekleyen bir grup borazancıya işaret verdi. Beyaz tapınağın guruları borazanlarını

kaldırdılar. Çıkardıkları ahenksiz ve dehşet verici gürültü sessizliği bozdu. Adeta her biri elinden geldiğince gürültü çıkarma ve mümkün mertebe yanlış çalma talimatı almıştı.

Meydandaki insanlar başlarını ister istemez omuzlarının arasına gömdüler, ellerini kaldırıp kulaklarını tıkadılar. Şaşkın rahipler yüzlerinde dehşet ifadeleriyle tapınakların sütunlarının arkasından ortaya çıktılar. Meşe onları görünce keyifle sırıttı. Bu berbat gürültünün amacı da zaten buydu: Gılgameş şehrin bütün rahipleri ve ensileri de dahil herkesin geniş meydana toplanmasını emretmişti.

"İktidarlarını nasıl kurduklarını şimdi anlıyorum" demişti Meşe, Zabardi ve Harrap'a daha bir gece öncesinde. "Kim insanlara kılıç zoruyla değil de sadece sihirli güçlerle hükmetmek isterse eski işaretleri, sembolleri, ışığın büyüsünü ve renkli rüyaları tıpkı kehanet gibi kullanmak zorundadır. Ama manevi silahların en güçlüsü her ayindeki, her ilahideki ve her hareketteki ritim ve ezgidir. Bunu kavrayan, her fani ruhu istediği gibi peşinden sürükleyebilir."

Meşe bir el işaretiyle borazancıları susturuverdi. Arabalardan birinin üzerine çıkarak kalabalığa göz gezdirdi.

"Ne yapmaya çalışıyorsun?" diye bağırdı, uzun yıllar boyunca anlaşmazlıkların perde arkasını araştıran ve tavsiyelerini rahiplerin bile göz ardı edemediği yaşlı Luabal. Meşe, en uzaktakiler de duyabilsin diye var gücüyle bağırdı:

"Ben Kiş'ten gelen silah ustasıyım! Kralınız Gılgameş'in şehrin köhne surlarını mahvettiği demir kılıcı ben dövmüştüm." Kısa bir süre soluklandıktan sonra konuşmasına devam etti. "Kılıç ufalanıp toz oldu, ama Gılgameş bu silahtan mahrumken de *Çuluppa* ağacını devirdi!"

Meşe halkın iniltisi yatışıncaya kadar bekledi. "Bunu, tanrıça *İnanna* gözyaşları içinde ondan dilediği için yaptı! Şehrinizin kutsal düzeninin ağacı dallarındaki *Anzu* kartalına, gövdesindeki küstah cinlere ve köklerindeki kocaman yılana direnemeyecek kadar yaşlanmıştı!"

Halk gözlerini fal taşı gibi açmış, yüzlerinde en ufak bir tepki ifadesi olmaksızın, kağnının üzerindeki Meşe'ye bakıyordu. Yalnız, tapınak sütunlarının dibindeki rahiplerle şehrin idarecilerinin hu-

zursuzluğu büyüyordu. Öbür şehirlerden gelmiş birkaç tacir kendi aralarında fısıldaşmaya başlamışlardı. Kiş'ten gelen demircinin söylediklerinin bir açılış konuşması olabileceğini sezmişe benziyorlardı.

Meşe'nin küçük bir işaretiyle gurular hemen borazanlarını yeniden dudaklarına kaldırdılar. Bu meydan okuyan ezginin ne anlama geldiğini erkek, kadın, çoluk çocuk, şehirdeki herkes biliyordu. Meşe arkasına döndü, bindiği eşek arabasının üzerinden Kral Enmerkar'ın sıradan bir insanın ömründen daha uzun süre ikâmet ettiği sarayın avlu kapısına baktı. Kapı, menteşesinden gıcırdayarak kıpırdadı. Ardından Gılgameş meydana çıktı.

Dizlerine kadar uzanıp göğsünü ve adale yüklü kollarını açıkta bırakan, yünden örme altın sarısı bir kaftana bürünmüştü. Keçi derisinden, el genişliğinde, sıradan kırmızı bir kemer belini sarıyordu. Ayaklarında sandalet, sol kolunda da dağlık Aratta'dan getirilmiş gül renkli kuvarslar ve beyaz midye kabuklarıyla bezeli, yine aynı malzemeden yapılmış bir pazubant vardı. Boynunda ince bir gümüş zincirin ucuna asılı kendine ait ilk döner mührü, bu mevsim için fazla hafif sayılabilecek kaftanının kesim yerine kadar iniyordu. Gılgameş iki elinde, tuhaf biçimli ağaçtan bir davulla esrarengiz bir hayvanın bacak kemiğine benzeyen bir tokmak tutuyordu.

Ön saflarda dikilenler ellerinde olmadan başlarını eğdiler. Göz ucuyla ona baktıklarında, esmerleşmiş gergin cildini görünce, yeni kralın adının nereden geldiğini anladılar. Gılgameş'in sakalsız, çocuksu yüzü, kısa kıvırcık saçları altında adeta güneş tanrısının sureti gibi parlıyordu.

Meşe arabadan yere atladı. Bekleşenlerin arasında kendine yol açarak ziggurata çıkan merdivenlerin hemen önünde Gılgameş'e yetişti. Kral, şehirdeki bütün erkeklerden daha uzun boyluydu, hatta tozların içinde sürünen kölelerin sırtında yürüyormuş gibi görünüyordu.

"Gıl-ga-meş! Gıl-ga-meş!" diye bağrıştı tek tük sesler.

"Şu zor zamanda, çok genç yaşta başımıza kral olmuş" diye mırıldandı yaşlı Luabal.

"*Utu*'dan daha yakışıklı!" diye iç çekti kızlar.

Gılgameş ziggurata çıkan ilk basamakları tırmandı. Meşe'nin nefes nefese yanından geçmesini ve guruları borazanlarıyla birlikte yeniden aşağı göndermesini bekledi. Sonra arkasına dönerek tapınakların sütunları dibindeki rahiplerle ensilere baktı, davulunu yukarı kaldırdı.

"Ey Uruk halkı!" diye haykırdı sadece gencecik kızlara değil, tüm kadınlara arzuyla iç çektiren bir sesle. "Son zamanlarda pek çoğunuzun beni anlayamadığını biliyorum! Yabancı bir şehirden geldim ve sizin gözünüzde soyu sopu belirsiz biriyim. Evet, genç ve tecrübesizim, ama bugün burada hepinize, istilacıların uşağı olmadığımı ilan ediyorum!"

Yedi gün yedi gece içinde, *Çuluppa* ağacının kerestesinden kendi elleriyle yaptığı davulu ve tokmağı havaya kaldırdı.

"Uruk'un haklarını savunacağım ve onu eski günlerdeki karanlık güçlerden kurtaracağım!" diye haykırdı. "Bu şehrin adını ölümsüzleştireceğim ve gelecek nesillerin binlerce yıl bizden şaşkınlık ve hayranlıkla bahsetmesini sağlayacağım!"

Zigguratın merdivenlerine oturdu, *Çuluppa* ağacından yaptığı davulu bacaklarının arasına sıkıştırdı ve rahiplerden yardım istemeden, tören yapmadan ve kadim tanrılara tapınmadan emirlerini duyurmaya başladı:

"Eskiyi unutun!" diye bağırdı davula üç kez vurarak.

"Şehrin dışına çıkın!" diye bağırdı davula beş kez vurarak.

"Yıkılmamak üzere inşa edin!" diye bağırdı davula yedi kez vurarak.

Geniş meydandaki kalabalık, olduğu yerde hayretler içinde donakaldı.

"Yürüyün! Yürüyün! Yürüyün!" diye haykırdı Gılgameş tıpkı heybetli, kudretli ve vazgeçmek nedir bilmez bir tanrı gibi. "Yeni surlar inşa edeceğiz... Kiş'te esaret altındaki her Uruklu için bir adım... öldürülen her Uruklu için bir adım."

Sıçrayıp kalktı, Pukku ve Mikku ile yedi yeni notayı ritmik bir nağmeyle çalarak Uruk halkını harekete geçirdi. Serseme çeviren nağmeler, o andan itibaren halkın peşini tıpkı bir bela gibi günlerce ve gecelerce bırakmayacaktı.

Derken Enmerkar sarayının iç avlusundan delikanlılar çıkageldiler. Gövdelerinde çaprazlama deri kemerler, bellerinde zırhlar ve deri kuşaklarında hançerler ve kılıç askılıkları vardı.

"Tanrılar aşkına, çocukları savaşçılar gibi giydirmiş!" diye inledi kalabalığın içindeki eski yargıç.

Soğuk toprağa yeni çakılmış kamış kazıklar arasına durmadan kırmızıya boyanmış, upuzun kenevir halatlar geriliyordu. Şimdiye dek kendilerini imtiyazlı okçular olarak görmüş olan şublugaller, suratları bir karış, halatları teker teker yukarı kaldırıyorlardı.

"Bu şehre ne oldu böyle?" diye homurdanıyorlardı. "Bu nasıl bir kraldır ki en iyi okçularını çocukların emrine veriyor?"

"Gılgameş'in yazdıklarını okuyabiliyor musunuz ki?" diye güldü on dört yaşlarında bir delikanlı, saray atelyesinde fırınlanmış kil tableti göstererek.

"Kuzeye doğru yirmi günlük mesafedeki soğuk dağlarla güneydeki büyük deniz arasında kullanılan bütün işaretleri ve sembolleri bilirim!" diyerek ortaya çıktı şublugallerin vahşi görünüşlü çavuşlarından biri.

"Öyleyse bir dene bakalım!"

Delikanlı elindeki kil tableti kısacık saçlı, tecrübeli savaşçıya doğru uzattı. şublugal, kama biçimli minicik işaretlere baktı. Sanki yarılmış arpa taneleri, bilinmeyen bir örneğe göre kil tabletin içine gömülmüştü.

"Bu ne demek?" diyerek burnundan soludu okçuların lideri. "Bu işaretlerle sembollerin... bir anlamı yok!"

"Doğru!" dedi delikanlı gururla gülerek. "Sen yalnızca gerçeğine benzeyenleri anlarsın. Bu kalem izleri, yalnızca bu işin sırrına vâkıf olanların anlayabileceği bir dili konuşuyor."

"Büyü!" dedi şublugal öfkeyle. "Cadıların işaretleri!"

"Hayır harfler, heceler ve tam kelimeler, tıpkı müzikteki sesler ve nağmeler gibi!"

"Hıh!" dedi şublugal küçümseyerek. "Senin gibi bir bacaksız, bu... nağmelerin ne anlama geldiğini biliyor, öyle mi?"

"Elbette" diye karşılık verdi delikanlı ciddiyetini bozmadan.

"Bir sonraki halatı al ve deminki gibi onu da aynı doğrultuda ger. Sonra ucunu alarak iki kamış boyunca batıya doğru yürü."

"Bunu söyleyen kim?"

"Gılgameş, işte burada yazılı!"

"Göster bakayım!"

Şublugal kil tableti delikanlının elinden çekip aldı. İşaretlere bakınca öfke ve telaştan şakaklarındaki damarlar kabardı. Tableti tam yere atıp paramparça edecekti ki zigguratın en üst katında çalınan Pukku ve Mikku'nun melodileri, yine şehrin ve arazinin üstünde dalga dalga yayıldı.

Şublugal dişlerini gıcırdattı. "Ne hallere düştük!" diye homurdandı, sonra tableti delikanlıya geri verdi. Yeni bir halat çıkararak nemli ucunu son kamış kazığa doladı. Sonra kuzeye doğru, ayaklarını yere vura vura kırk sekiz adım saydı.

"Şimdi de beş adım batıya!" diye bağırdı delikanlı. "Tam iki kamış mesafeye."

Okçuların çavuşu söyleneni yaptı.

"Şimdi ger ve yere çak!"

İp yere çarpınca çayırın haftalar önce kararmış otları üzerinde şaklayarak açıkça görülen kan kırmızısı düz bir iz bıraktı.

"Görüyor musun, işte orada surlar hafif bir kavis çizecek!" diye seslendi delikanlı ona. Şehrin eski surlarından en az beş taş atımı uzaklıktaydılar. *Şublugal* çevresine bakındı. Görebildiği kadarıyla, çocuklar ellerinde fırınlanmış kil tabletlerle, koca koca adamlar da boyalı halatlarla arazinin her tarafında geziniyorlardı. Sığ hendekler üzerinden atlayarak hasat edilmiş tarlaları çiğniyor, çalılıkların arkasında kayboluyor, küçük palmiye öbekleri içinde şamata yaparak koşuşuyorlardı.

"Haydi, devam!" diye bağrışıp duran çocukların ince sesleri geliyordu. Savaşçılar istemeye istemeye emre uydular. Halatlar yerde yeniden şakladıkça, kırmızı çizgi uzadıkça uzadı.

Aynı vakitlerde çiftçiler ve Uruklu gündelikçiler, bütün nemli bölgelerde ve çamurlu çukurlarda kil çıkarma işine başlıyorlardı. Bütün demirciler, saban sürenler, hattâ bahçıvanlar, değirmenci-

ler, balıkçılar, kasaplar, saraçlar ve dericiler onlara yardımcı olmakla görevlendirilmişlerdi.

Köleler şehrin çevresindeki su dolaplarından sökülen kalasları ve kamışlarla birlikte, limandaki kelegleri bile önceden belirlenmiş yerlere taşıyorlardı. Şehirdeki ahırların damları sıyrılıp alınıyordu. Eldeki her ağaç parçası, her bir tahta, biraz düz olan her bir çıta, marangozların, arabacıların, taş ustalarının ve mühürcülerin yeri düzleyip kerpiç dökmek üzere durmadan kocaman kalıplar dizdikleri alanlara taşınıyordu. Eserin inanılmaz boyutta olacağı daha öğle olmadan belli olmuştu.

"Onun bir adımı, bizim beş adımımıza denk" diye bağrışıyordu *Edubba*'dan gelmiş çocuklar. Şehrin çevresine çekilen surların pek çoğunun tahmin ettiğinden daha geniş bir alanı kapsayacak olması bir tek onlar için bir anlam ifade etmiyordu.

"Yeni bir sur inşa ediyoruz!" diye ilan etmişti Gılgameş sabahleyin. "Ve surların üstüne, öldürülen her bir Uruklu için, Kiş'teki her bir esir için bir kule!"

Bu arada, yere vurulan halatların kırmızı izleri, yalnızca Buranum kıyısındaki limana dek uzanan eski şehri değil, ayrıca tapınağın şehir kapıları önündeki bahçeleri, sebze bostanlarını, hurmalıkları, şublugallerin aşağılardaki arazilerini, hattâ kuşların ve küçük hayvanların yuvalandıkları ıssız bataklık bölgeleri de içine alıyordu.

"Bu yapı, bu muazzam surlar kimin işine yarayacak?" diye soruyordu şehrin yaşlıları.

"Rahipler biliyor mu? Tanrılar biliyor mu?"

"Kendisi biliyor mu bakalım?"

"Evet biliyor!" diye cevap veriyordu Meşe kendisine soranlara. Neredeyse boşalmış şehrin sokaklarında, yürüdükçe şakırdayan silahlarıyla Zabardi Banuga ona eşlik ediyordu. Yeni yapılan muazzam fırınları daha ilk defa denemekte olan tuğlacılara kadar geldiler. Kralın emriyle şehirdeki bütün demirciler tuğlacılarla birlikte çalışıyordu. Tuğlacıların daha önce görmedikleri biçimde ilgileniyorlardı ateşle.

Meşe bir müddet kızgın fırının önünde dikildi. Tuğlacıları hiç sevmezdi. Kendisi ve diğer demirciler ateşi kullanarak madene ve

metale binbir zorlukla şekil verirken, onlar sadece yumuşak ve nemli kili işleyebiliyordu. Halbuki şimdi bakırla, tunçla, altın ve gümüşle uğraşma vakti değildi. Uruk kralına binlerce kerpiç ve sayısız fırında sert ve sağlam taşlara dönüştürülen binlerce tuğla lazımdı.

Gökteki Alâmetler

Yüce tanrı *Nannasuin*'in doğuşu bekleniyordu. Zengin adaklar ve kutsal mekanlarda, şehrin eski surları önündeki tarlalarda yapılan sayısız gece ayinlerinden bir teki bile büyümenin efendisini gece vakti gökyüzüne çekmeye yetmiyordu. Ayın yüzü tam da Laabaş'ın sabırsızlanan krala günden güne söylediği gibi, o eski ve esrarengiz ölçüye göre her geçen gece büyüyordu.

"Akil'in bile öğrencilerine bildirdiklerinden fazlasını göremiyorsan, senin kâhinlik yeteneğinin bana ne faydası var?"

Gılgameş bu defa yine yalnız başına Enmerkar'ın sarayından çıkıp aceleyle *İnanna* Mabedi'ne gidiyordu. Kendisine kimsenin eşlik etmesini istememişti. Meşe ve Zabardi Banuga'yı bile kendisini takip etmekten men etmişti. Sağına soluna bakmadan, uzun adımlarla koşar adım yürürken, yaklaştığına dair haberleri alan halk sokaklarda sohbet etmeyi bırakıyor, ancak çocukların en cesurları Uruk'un genç hükümdarını duvarların yarıklarından, kapı aralıklarından gözlemeye cüret ediyorlardı.

Tarlaların ölçülmesine başlanmasından bu yana, beş uzun ve soğuk gece geride kalmıştı. Yeni ve muazzam surların temelini kurmak üzere belli yerlere taze fırınlanmış tuğlalar yığılmıştı. Daha toprağa kazma vurulmamış, bir tek tuğla yerli yerine oturtulmamışken, işçiler uzun çalışma saatlerinden, kısa tutulan molalardan ve Bir Hurturre'nin emrindeki gözcülerin sertliğinden yakınıyor, şehrin işe yaramaz muhafızlarının eline Gılgameş'in bir de kırbaç tutuşturmasını yadırgıyorlardı.

"Belki de bunları değiştirmek elinden gelmiyordur" diyordu kimileri. "Belki eşek şehrinin kralı ve rahiplerinin emrinden dışarı çıkamıyor."

"Mebaragesi şehrimizin etrafına yeni bir sur yapılmasına neden izin versin ki?" diye sordu diğerleri. Sarhoş gözcülerin şaklayan kırbaçları onları tuğla arabalarına ve yeni çıkarılmış balçık yüklü kağnılara doğru sürüyordu.

"Surların inşasına başlayabilmem için eksik olan ne?" diye sordu Gılgameş yaşlı kâhine. Laabaş bir an kaşlarını kaldırdı. Gılgameş Uruk'un başına kral olduğundan beri sürekli ataların görünmeyen tanrılarıyla konuşur olmuştu. Tapınaklardaki pek çok rahip eski düzene bir daha asla dönülemeyeceğine hâlâ inanmak istemiyordu. Babasız kral Gılgameş, onlara göre bir bela, ancak içtenlikle dua edilerek şehrin kurtarılabileceği bir tür hastalıktı.

Laabaş öyle düşünmüyordu.

"Demek tanrıların dünyaya ve biz insanlara kuşaklar boyunca koyduğu bütün kurallara karşı durabileceğini inanıyorsun."

"Ne istediğimin farkındayım!" dedi Gılgameş gururla.

"Nehirleri yukarı doğru akıtabilir misin?"

"Elbette ki hayır! Beni gökteki ay daha çok ilgilendiriyor!"

Yaşlı kâhin ilk defa gülümsedi. Gılgameş'in huzurunda bir aşağı bir yukarı gezindi. Müneccim rahiplerin derin ve esrarengiz ilminden ne kadarını genç krala açıklayabileceğini düşünüyordu.

"Sana bütün bildiklerimi söyleyeceğim" dedi Laabaş en sonunda. "Ay vaktiyle büyük ana tanrıçanın işaretiydi. Varlıkla yokluktan, yeniden doğuncaya kadar süren değişimleri gösterirdi. Aydınlıktan karanlığa, baharda çiçek açmaktan güzün meyve oluşa, doğumdan ölüme kadar."

"*İnanna* yüz tanrısal ME'yi yeryüzüne indirene kadar hep böyle miydi?"

"Aynen öyle!" diyerek onayladı Laabaş. "Eski kanunlar bizim anlayamayacağımız sırlarla doludur! Bir bahçıvan olarak tabiatta sürekli tekrarlanan dönüşüm üzerine çok şey öğrendin, ama insanlar hakkında ne biliyorsun? Bilinçsizlikleri ve günahları hakkında? Artık 'biz' değil de 'ben' demeleri hakkında? Biz ancak kendi-

ne ait bir adı olanı değerli sayıyoruz. Halbuki kendini öne çıkarmak, hepimizin bir zamanlar gizlendiğimiz büyük birlikteliğe zarar veriyor."

"Bilmece gibi konuşuyorsun!" dedi Gılgameş.

"Ben hep bilmece gibi konuşurum" diye karşılık verdi kâhin müsamahakâr bir ses tonuyla. "Bir rahip olarak bana gerçeği soran herkese, varoluşun birbirine geçmiş yollarını pek çok yönden açıklamaya çalışırım. Yalnızca doğrunun ve dünyaya bakış açılarının birden çok olduğunu görenler, bir kelebeğin ya da yolun kenarında hareketsiz duran taşın bile o büyük ahengin, yaratma hikmetinin bir parçası olduğu mucizesini idrak edebilir!"

"Ben sadece gördüğüm, duyduğum, kokusunu ya da tadını alabildiğim, dokunabildiğim şeye inanırım!" diyerek itiraz etti Gılgameş.

"Evet" dedi Laabaş. "Çok özel bir insan olduğunu düşünüyorsun! Bir kral, bir kahraman, hattâ aklına geldiği gibi, canının istediği gibi kanun yapma hakkını kendinde gören bir tanrı belki! Fakat sana derim ki sen bir fanisin ve öyle kalacaksın, çünkü adı olan her insan, günün birinde ölmeye ve unutulmaya mahkumdur."

"Ben üçte iki tanrıyım!" dedi Gılgameş böbürlenerek. "Neden ölecekmişim? Ve adım neden sonsuz kere yeniden doğanlar gibi bütün çağları aydınlatmayacakmış?"

Laabaş sessizce güldü. "Sonsuz kere yeniden doğuşun sırrını yalnızca kadınlar bilir! Erkek sadece toprağı sürer gibi tohumunu döker, hepsi bu. Çünkü bir erkek hayat yaratırsa, özgürlüğünü yitirir. Büyük ana tanrıçanın gücü, onun hakkından gelir. O andan itibaren kendi başına karar veremez, bilmediği yerlerde dolaşamaz, silah arkadaşlarıyla ateşin kenarında oturamaz. Bir köle olur ve hırsının sonuçlarına yıllarca katlanmak zorunda kalır."

Gılgameş *Eanna* Tapınağı'nın büyük salonundaki dua eden heykellere bakıyordu.

"Ya kadınlar?" diye sordu. "Şehevî zevklere erkeklerden daha fazla bağlanıp kalmıyorlar mı?"

Yaşlı rahip bir adak ateşinin önünde kalakaldı. Pörsümüş ellerini ısıtıp yüzünü yeniden Uruk kralına döndü.

"Kızların, genç kadınların ve nişanlıların gözünde, mehtap hem bir tanrıça, hem de koca gibidir. Ta ki rahimlerinden kan gelinceye kadar, kendilerine doğurganlığı armağan edebilecek ya da canlarını yakabilecek bir sevgili gibi."

"Değişen ne peki?" diye sordu Gılgameş ısrarla. "Önceden kestirilemeyen ne?"

Laabaş, yeni kralın sayısız çizgiyle daha da genç görünen aydınlık yüzüne baktı. "Biz 'büyümenin efendisi' diyoruz ama aslında o kadim büyük ana tanrıçadır! Kimi zaman çok ağır gider, sonra yeniden hızlanır. Ama sırlara vâkıf olan herkesin bildiği yollan izler aslında. Gökyüzündeki duruşunu yeniden kazanıncaya kadar aynı anda üç hedefe varmak ister gibi akar gider: Birincisi yakındaki hedeftir ki, yirmi yedi gün ve bir günün üçte biri kadar sürer. İkincisi ortadaki hedef, buna ulaşması yirmi yedi gün ve bir yarım gün, bir de uzak hedef var ki, buna da yirmi dokuz gün ve bir yarım günde ulaşır. Son ikisi, kadınların doğurganlık zamanıdır..."

"Aynı anda üç yol izliyor" diyerek tekrarladı Gılgameş. "Asıl sır bu mu?"

"Çabuk öğreniyorsun efendim!" dedi Laabaş, sesinden takdir ettiği seziliyordu. Gılgameş'i tanıdığından beri, ona hiç efendim diye hitap etmemişti. "Eğer sırrın tamamını bilmek istersen, yalnızca mevsimleri değil, ayrıca bütün yolları ve tanrıların güç denemelerini de özümsemelisin."

"Tanrıların bizimle sadece oyun oynadıklarını mı ima ediyorsun?"

"Evet Gılgameş! *Nannasuin* ve *Utu* isteseler gölgelerini yeryüzüne düşürürler. O korkunç saatleri de hiçbir dua, hiçbir adak engelleyemez!"

"Vahşi köpeklerin uluduğu ve hiç kimsenin uyuyamadığı geceleri mi kastediyorsun?" diye sordu Gılgameş dehşetle.

"Köpekler dolunayda da ulurlar. Ne zaman ki *Utu*, *Nannasuin*'e üstün gelir, işte o zaman kuşlar geri geri uçar, yılanlar kendi vücutlarını yutar, inekler iki başlı buzağı doğurur ve bazen güneydeki krallıklardan zamanın anlamsız olduğu ülkeye balıklar yağar..."

Gılgameş kendini düşünmeye zorladı.

"Beni neyden uyarmaya çalışıyorsun?"

"Söylemek istediğim, hiçbir kralın ölümsüz tanrılardan daha güçlü olamadığıdır!"

"Ben de ölümsüz olabilirim!"

Laabaş sessizce güldü.

"Öyle değil mi?" diye sordu Gılgameş.

"Ne sen, ne Pukku ile Mikku, ne de surları sağlamlaştırma tasarın, gökteki zamanın akışını, varlık ve yok oluş kanunlarını zerre kadar değiştirebilir!"

"Büyük surları neden inşa etmek istediğimi biliyorsun!"

"Uruk için mi, yoksa kendin için mi?" diye sordu Laabaş lafını esirgemeden.

Gılgameş yaşlı rahibe baktı. "Her ikisi de olamaz mı?" dedi sonra.

"Evet" dedi Laabaş, onu yeniden süzdükten sonra. "Eğer şu andan itibaren halkın senden nefret etmesine katlanabileceksen, bildiğin yoldan şaşma! Ama kimsenin sana elini uzatmayacağını asla aklından çıkarma!"

"Sen de mi uzatmazsın Laabaş?"

Yaşlı kâhin başını ağır ağır hayır anlamında salladı.

"Yalnızca *İnanna*'ya ve atalarımın tanrılarına hizmet ederim! Ama diyorum ki, *Nannasuin*'in dolunay olmasından önce büyük gölgesinin tanrı *Utu*'yu yuttuğunu göreceğiz! Bu geçtikten sonra surların inşasına başlayabilirsin."

Rüzgâr Ur ve Eridu taraflarından, doğudaki krallık ve batıdaki ıssız ve verimsiz geniş topraklardan kötü ifritler gibi Uruk'un tarlaları üzerine esiyordu. Rüzgârı kimse göremedi, o da yalnızca çiftçilerin açtıkları donmuş evleklerin üzerindeki toz, ot artıkları ve saman çöplerini havaya savuruyordu.

Güneş tanrısının solgun gölgesi yeryüzünü geceyle gündüze benzemeyen biçimde aydınlattı, hayal gibi, sessiz sedasız gözden kayboldu. Otlaklardaki, ahırlardaki ve kümeslerdeki bütün hayvan-

lar sükunete büründü. Çaresizlikleri korku dolu gözlerinden anlaşılıyordu.

Yılanlar zehrini akıtıyor, aslanlar ve koyunlar birbirlerine sokuluyor, kurtlar çakallara sığınıyor, akrepler taşlann altındaki yuvalarını terk ediyor, büyük Buranum'da yüzen balıklar bile, dışarıda olup bitenden kendilerini korumak için balıkçıların dalyanlarını arıyormuş gibi görünüyordu.

Şehrin üstüne çöken ölüm sessizliği topraktaki her evleğe, her duvarın köşesine sindi, şaşkın insanların hattâ rüzgârın bile soluğunu kesti. Gökteki küçük bulutlar oldukları yerde kalakaldılar. Hava tamamen kararmamıştı ama dehşetten donakalmış şehirde sanki ölüler diyarının kapıları açılmıştı.

O an beyaz tapınakta yaban sığırının boynuzundan yapılmış kadim boruya üflendi. *Guru*lar bir süredir soğuk ve kasvetli şehrin sokak başlarını tutmuşlardı. Yarı açık dudaklarının arasından kutsal iksirin kokusu yayılıyordu. Etrafa boş gözlerle bakıyor, keten bezlere ve pöstekilere sarılmış küçük davulları çalıyorlardı. Uyuşturulmuş guruların vurdukları her darbe, sanki kocaman gölgenin güneş tanrısı *Utu*'nun ışıklarını parça parça yutmasına yardım ediyordu.

Uruklular dehşetli bir suskunluğa gömülmüşlerdi. Şimdi bütün ümitleri atalarının dinini yaşatan rahiplerdeydi. Güneş tanrısının son ışıklan da, gökteki bu ürkütücü gölgenin gırtlağında acıklı bir biçimde keskince parlarken erkekler, kadınlar, savaşçılar ve rahipler tapınaklardan ve konaklardan dışarı fırladılar. Sokaklarda koşuşurlarken yaşadıkları korku yüzlerinden okunuyordu. Fakat bunların hiçbiri Uruklu değildi, Kiş'ten gelip istila ettikleri şehirde yaşanan olaya daha fazla tahammül edemeyen yabancılardı.

Meşe ve Zabardi de şehrin bomboş sokaklarında panik içinde nehre doğru koşuyorlardı. Yüreklerindeki korku sarayın kendilerine sunduğu lezzetlerden, hattâ Uruklıların kralına sadakatle hizmet edeceklerine dair verdikleri sözden bile daha ağır basıyordu.

Meşe ve Zabardi bulabildikleri ilk guffaya atladıkları gibi ipleri çözdüler, kürekleri kavrayarak yüzer sepeti kuzeye çevirdiler, Buranum'un akıntısına karşı ümitsizce kürek çekmeye başladılar. Ta-

biattaki güçlerden ne demircinin haberi vardı, ne de savaşçının. Guffayı büyük nehrin doğudaki kolları arasındaki bataklıklara doğru iyice yanaştırdılar. Uruk surları artık görünmüyordu, fakat Uruklu rahipleri yakaran ilahileri, solgun havada bir süre daha ritim değiştirmeden çınlamaya devam etti:

"Affet bizi toprak,
Senden ve yaratıklarından aldıklarımız için!
Tarlalarındaki başakları, sebzeleri
Ve bahçelerindeki meyveleri...
Bize bu yeşillikleri bir daha
Armağan edip etmeyeceğini,
Hasadın içinde ölenleri,
Tekrar yaratıp yaratmayacağını,
Kim bilebilir ki?.."

Şehirdeki rahipler *An* sunağına küçük kandiller getiriyorlardı. Her biri başka cins meyve ve tohumluk zahire getirerek daire biçiminde yerleştirdikleri kandillerin arasına bu sembolik armağanları koydular. Söyledikleri ilahiler meyveleri koydukça daha da anlaşılır hale geldi:

"Felaket gelmeden önce,,
Depolarımız ne de doluydu!
Fakat şimdi, daha kehanet gerçekleşmeden,
İçlerinde hiçbir şey kalmadı!
Hayvanların yiyeceği nerede?
Aç insanların besinleri nerede?
Mahvolduk, umutlarımız kırıldı.
Bırakma bizi, büyük ışık!
Adaletin tanrısı ol,
İnanna'nın ışıldayan kardeşi..."

Rahiplerin ilahileri sona ermişti. Şimdi şehirdeki herkesin elinden gelen sadece sessizce dua etmek ve *Utu*'nun ayın uğursuz gölgesine galip gelmesini beklemekti.

Yarım mine süre sonra, şehrin düşüşünden beri en büyük sevinç gösterileri başladı. Dualar işe yaramış, tanrı *Utu*, yeni banyo yapmış gibi dupduru ışıklarını saçmaya başlamıştı. Sanki gücünden zerre kadar kaybetmemişe benziyordu, tersine, ışınları aylardır böylesine hoş ve sıcak olmamıştı.

Uruk rahipleri küçük gruplar halinde şehirde dolaşmaya başladılar. Halk şükranlarını sunmak üzere ellerini onlara uzattığında, kehanetin gerçekleşmesinden bu yana bütün olanların ardından eski nüfuzlarını yeniden kazandıklarını görüp gülümsüyorlardı.

"Korkmayın!" diyordu rahipler. "Adaletin tanrısı yüzünü tekrar gizleyinceye kadar yıllar geçer! Kalan erzakınızı idareli kullanın, çıplak dalların yeniden tomurcuklanmasına, tarlaların yeşermesine daha haftalar var!"

"Mahsulü ne zaman kaldırırız?" diye sordu mülklerini Kral Enmerkar zamanında kazanmış şublugaller.

"Onu vakti gelince tanrılara sorarız" diye cevap verdi rahipler. Yolları üzerinde kendilerine sunulan bira ve şarap dolu kupalarla testileri alıyor, her yudumdan önce başları üzerine kaldırarak eski düzenin önünde yeniden eğilen insanları gururla süzüyorlardı.

Tam insanlar ferahlamışken, bütün sokaklardaki şen kahkahaların ve atelyelerde, avlularda hüküm süren neşeli havanın ortasında, artık neredeyse unutulmuş o davul sesleri ziggurat tarafından yeniden yankılanıverdi.

"Pukku ve Mikku!" diyerek içini çekti Marangoz Ugnim, yeni surların nöbetçi kulübelerinin inşasında kullanılacak miranın yapımına ara verdi. Kendisi şehrin diğer altı bilgesiyle bir araya geldiğinde atelyeyle ilgilensin diye, üç gün önce yanına bir çırak almıştı.

"Kralın o korkunç davulunun sesi mi?" diye sordu Dimus. Şehrin en güneyinde, tarlaların arasındaki çalılıklarda ve akşam oldu mu ucu bucağı görünmeyen tenha bölgelerde avlanarak geçinen Nemrut'un oğluydu. Dimus tuzak kurmayı bilir, çalılıklardaki ağaçlardan iyi anlardı. Zeki bir kalfaydı ve günün birinde babası gibi bir avcı, iyi bir marangoz ya da tacir olacağı gözlerinden okunuyordu. Ugnim, on beş yaşındaki bu delikanlının kızı Nanşe için oldukça küçük olduğunu biliyordu. Geleneklere göre bir erkeğin karısın-

dan yaşça büyük olması gerekiyordu, ne var ki zamanın eski geleneklere aldırdığı yoktu. Nanşe, koyu renkli iri gözlerinin üzerindeki uzun kirpikleriyle asil bir yırtıcı hayvana benzeyen bu eline çabuk, atik delikanlıdan hoşlanıyordu. Bu da Ugnim'in Nemrud'un oğlunu yanına almasının bir başka sebebiydi. Kendisine kalan biricik çocuğunun Dimus sayesinde aklını başına devşirip Gılgameş'i düşlemeyi bırakacağını umuyordu.

"Bu davul seslerinin ne anlama geldiğini biliyor musun?" diye sordu Ugnim delikanlıya.

Dimus başını ciddiyetle evet anlamında salladı. "Nanşe bana bundan bahsetmişti" dedi. Bir süre düşündü. "*Edubba*'dan hâlâ dönmedi mi?" diye sordu sonra.

"Hayır" diye cevap verdi Ugnim. "Sert eğiticiye bir daha gitme fikrinden bir türlü caydıramadım. Oraya neden gitmeyi istediğini biliyorum, ama annesi ve kardeşlerinin ölümünden beri..."

Ugnim konuşmasına devam edemedi. Dimus, onun gözyaşlarını silerek eline aldığı masatla oyma bıçağını bilemeye başladığını gördü.

Edubba'da Akil kırış kırış yüzüyle Nanşe'nin önünde bir aşağı bir yukarı geziniyordu. Nanşe günlerdir boş kalan okulun tek öğrencisiydi. Genç krala ders verdiğinden beri, babalar çocuklarını Akil'e getirmez olmuşlardı. Bunun sebebi belki de dostu Ugnim'in aslında çoktan kocaya varmış olması gereken kızını yeniden kabul etmesiydi.

Çuluppa ağacından yapılmış esrarengiz davulun sesi şehirdeki evlerin üstünde çınlayınca, Nanşe'nin ince ve körpe bedeninden bir ürperti geçti. Pencere boşluklarına bakıyor, artık Akil'in söylediklerini duymuyordu. Sonra yerinden fırladı ve boş masalar boyunca koşarak ön avluya çıktı. Akil çocuklara verdiği derslerin karşılığı olarak haftalardır hiç kimsenin ekmek, et, yün yahut hiç olmazsa bir testi şarap getirmediklerinden bahsediyordu.

Nanşe, bütün sokaklarda aceleyle tapınaklara doğru koşuşan rahipleri seyretmeye koyuldu. Şaşkınlıkları yüzlerinden okunuyor,

hattâ bazıları demin halkın kendilerine sundukları hediyeleri ellerinden düşürüyorlardı.

Akil Nanşe'nin yanına geldi. "Güneş tanrısının kararması, şehri son istilacılardan da kurtardı" dedi kısa ve tok bir kahkaha atarak. "Ama rahipler çok erken sevindiler! Galiba Uruk'un üstünlüğü tartışılmaz yeni bir krala kavuştuğunu anlayamıyorlar."

"Gılgameş!" dedi Nanşe rüyadaymış gibi. Adının her hecesini sanki çok leziz bir meyveden küçük ısınklar alıyormuşçasına vurgulayarak söylemişti.

"Evet, Gılgameş!" dedi Akil. "Yeni surların temelini atmasını artık hiçbir şey engelleyemez!"

Nanşe hafifçe sağa döndü.

"Bütün bunları neden yapıyor?" diye sordu. "Haftalarca ders verdin, onu iyi tanıyorsun."

Sert eğitici alnındaki kırışıkları sıvazladı. Derin bir nefes aldıktan sonra, hayranlıkla karışık hüzünlü bir ses tonuyla dedi ki: "Bazı sangamahlar ve *Urigallu*lar, Gılgameş'in sırf babasız olması sebebiyle bizlerden farklı olduğuna inanıyorlar. Bütün çabasının bir zamanlar Şukallituda'nın verdiği ismi, kendi ismi olarak çağlar ötesine taşımaya yönelik olduğunu düşünüyorlar. Diğerleriyse onun üçte ikisinin tanrı olduğunu ve krallığının tıpkı *İnanna*'nın yüz ilahî ME'si gibi yepyeni bir çağın başlangıcı olacağını söylüyorlar."

"Peki, sen ne düşünüyorsun Akil?"

"Ben Gılgameş'in gücünü ve krallığını nasıl kullanacağını henüz bilemeyen, dalgın ve kendi başına buyruk genç bir adam olduğunu düşünüyorum. Hiçbir eğiticinin, hiçbir bilge rahibin veremeyeceği cevapları arıyor!"

"Kimileri Mebaragesi'nin lütfuyla kral olduğunu, eşek şehrine uşaklık ettiğini söylüyorlar."

Akil şaşkın bakışlarla genç kızı süzdü.

"Gılgameş bağımlı bir kral, bir uşak mı?" dedi gülerek. "Hayır Nanşe! Eğer kendi yolunu arayan biri varsa, o da Gılgameş'tir! Sana söyleyeyim, değil bir başka insana, tanrılara bile asla boyun eğmeyecek!"

"Tanrılara bile mi?" diye tekrarladı Nanşe dehşetle.

"Tanrılara bile!" diye onayladı Akil. "Özgürlüğü ve macerayı, iktidara ve zenginliğe yeğleyecek. Ve ölümsüzlük onun için arkadaşlıktan da aşktan ve mutluluktan da üstün olacak!"

"Zavallı adam" dedi Nanşe sessizce. Akil onun harikulade güzellikteki hüzünlü yüzünden aşağı ansızın gözyaşlarının aktığını gördü. Öğle güneşinin parlak ışığında pırlanta gibi parıldıyorlardı.

Tören alayı yürüyüşüne ölmüş kral Enmerkar'ın sarayının önünden başladı. Renk renk giysileri ve kocaman başlıkları içinde rahipler; borazanları, davulları ve lirleriyle çalgıcılar; temel taşını ve masmavi parlayan lacivert taşından levhalar taşıyan dubsarlar; tapınakların depolarından aldıkları adaklarla kâhyalar; eski servetlerinden kalan son altın ve gümüş kalıntılarını doldurdukları bakır ibrikleriyle ensiler; tacirler, zanaatkârlar, çiftçiler ve parlatılmış metal miğferleriyle şublugaller; büyük Buranum Nehri'nin balıkçıları; kanal işçileri, dericiler, bahçıvanlar ve hattâ kuşçular ve sürülerin çobanları temel atma törenine katılmak üzere toplanmışlardı.

Rahiplerin ve hazır bulunanların okudukları pek çok ilahinin ardından sarayın kapısı açıldı, önce Gılgameş sonra onun ardından annesi Ninsun meydana çıktı. Urukluların büyük bölümü Ninsun'u yıllardır görmemişlerdi. Üzerinde bal sarısı mantosu, başının üstünde toplanmış saçları ve kıymetli taşlarla süslü muhteşem gerdanlığıyla görününce ilahiler susmuş, kalabalıktan hayranlık dolu fısıltılar yükselmişti.

Oğlu, ışıklar saçan ateş topu, şarap kırmızısı, kısa örme eteğin üzerine, sığır derisinden yapılmış, altın kabartmalı bir göğüs zırhı giymiş, ayaklarına kadar uzanan, sırmalı ipliklerle işlenmiş açık mavi renkli yün kaftanı geniş bir kuşakla tamamlamıştı. Ayaklarında ustaca süslenmiş sandaletler, başında da, Demirci Meşe'nin hazırladığı, yanaklarını yarı yarıya örten tunçtan bir miğfer vardı. Meşe, miğferin kenarlarını ve tepesindeki sivri ucu demir kılıcın kalıntılarından dövmüştü.

Gılgameş ve Ninsun rahiplerle çalgıcıların arasında yerlerini aldılar. Onların önünde kesilmiş kamışlarla yüklü, eşek koşulmuş bir araba bekliyordu. Harrap ve Bara da tören kıyafetlerini giymişler-

di, gerektiği kadar mesafe bırakarak şehri yöneten öndeki ikiliyi takip ediyorlardı. Ziggurata çıkan merdivenlerin en alt basamaklarında, davulcularla borazancıların yanı başında renkli boyalarla makyaj yapmış tapınak yosmaları yerlerini almışlardı. Töreni idare edenin gizli işaretiyle borazancılar çalgılarını kaldırıverdiler. Davulcular tokmaklarını gergin derinin üzerinde gezdirirken, çok sesli bir dizi borazan gümbürtüsü törenin başlama işaretini verdi.

Uruk halkı, yavaş yavaş uzun tören alayı düzenini aldı. Yalnızca alaya katılanlar değil, yolların kenarındaki kadınlar ve çocuklar da okunan ilahilere eşlik ediyorlardı. Alayın ön ucu kuzey kapısına ulaştı. Derken hepsi birden, şehrin eski surlarının önündeki hafif tepeciği ağır adımlarla inmeye başladılar. Adab Kanalı'na varılınca önde giden rahipler doğuya doğru yöneldiler. Rahiplerin önderliğindeki alay, yeni bir sunağın inşa edildiği devasa bir tuğla yığınına ulaştı.

Sunağın yanındaki ağıla yedi keçi, yedi koyun, yedi kuzu ve yedi domuz kapatılmıştı. Kamışlardan örülmüş iki yüksek çitin içinde yedi tavuk ve yedi kaz çırpınıp duruyordu. Son yedi sayısını da, büyük Buranum'dan ve kanallardan tutulmuş, ahşap bir teknenin içinde bekleyen yedi farklı balık sağlıyordu.

Çalgıcılar en dıştaki daireyi oluşturuyorlardı. Rahipler de derecelerine göre dıştan içe doğru sıralanmış, ağıllarına göre yerlerini almışlardı. Herkes merakla krala ve annesine bakıyordu. Gılgameş, tapınak yosmalarının eşek arabasından alıp yoluna serptikleri samanın üzerinde göz kamaştıran yakışıklılığı ve heybetiyle yürüdü. *Gurul*ar iki koltuk getirip boyanmış sığır derisiyle kaplı bir podyumun üzerine yerleştirdiler. Ayini yöneten rahipler Ninsun'un Mebaragesi ordusundan saklayıp kendine ait odalarda muhafaza ettiği Uruk'un eski sancaklarını podyumun dört köşesine dikmişlerdi.

Sabahleyin ayın gölgesinin ardında tamamen kaybolan tanrı *Utu*, Gılgameş ve annesi koltuklara kurulduklarında batıdaki ıssız bölgenin üzerine doğru çoktan yol almaya başlamıştı. Kıymetli kerestelerden çıkan alevler, sunağın boyunu aşıyordu. Kurbanlarla ilgilenecek rahipler, kan kırmızı renkte yağlarla boyanmış çıplak

gövdeleriyle, yalınayak bir halde hayvanların yanına geldiler. On iki rahibin her biri, beline beyaz keten peştamal sarmıştı. Ne kuşakları, miğferleri ne de kolyeleri, bilezikleri vardı.

Bütün kurban dualarının, kadim ilahilerin okunması ve yürüyüşlerin yapılması epeyce zaman almıştı. Bu süre zarfında, köleler podyumun üstündeki Gılgameş ve Ninsun'a, öteki koltuklardaki kıdemli rahiplere ve ayin halkasının içindeki ensilere sundukları iksirle dolu testileri sürekli tazelemişlerdi. Uruk halkı, pek çok yeri çökmüş surların önündeki hendeklere dek uzanan hafif meyilli tarlalarda sabırla bekliyordu.

Tanrı *Utu* batı ufkunda kan kırmızısı renge bürününce, ayini yöneten rahipler hazırlık ilahilerini bitirdiler. Koyu mavi rengini henüz kaybetmemiş gökte *İnanna*'nın yanıp sönen sembolü belirinceye kadar beklediler. Sonra buhur ve mür tütsülerinin dumanları arasında, adaklarla ilgilenen rahiplere surların kutsanmasına başlama işaretini verdiler:

"Kralı, önünde surların bile yıkıldığı
Uruk kralını yüceltin!
Tanrıların güçleriyle donattığı
O kahramanı yüceltin!
Enmerkar'ın kızının oğlunu,
Yaban Boğası'nı, Işıklar Saçan Ateş Topunu yüceltin!
Şehri ve duvarları inşa eden,
İnanna'nın tanrısal ME'lerini yüceltin!
Hiç birinizin anlayamadığı...
Kralın yaptıklarını yüceltin!"

"Yücedir! Yücedir! Yücedir!" diye bağırdı ensiler, sonra adak rahipleri ve en son bayırlarda toplanmış halk. Sunaktaki alevler akşam vakti göğe yükseliyordu. Tanrı *Utu*'nun alt kenarı ufuk çizgisine değdiğinde, on iki adak rahibi hep birlikte ağılların önüne geldi, her biri birer hayvan yakaladı. Yanlarında ne bir balta vardı ne de hançer. Akşamın kan kızılı karanlığında canları arka arkaya çı-

kıncaya kadar, zaptettikleri hayvanları acı kuvvetleriyle başları üstünden fırlattılar.

Adak rahipleri ölen hayvanları sunağın alevleri içine odun gibi attılar. Son kurban da kızarınca Kâhin Laabaş ayindeki rahiplerin arasından çıktı. Genç kral ve annesinin oturdukları podyuma doğru yürüdü.

"Efendim... Uruk'un yiğitleri, kardeşleri, oğulları halen eşek şehrinde köleyken, bazıları yeni bir sur inşa etmek istemenin sebebini anlayamıyor! Deniyor ki, keşke..."

"Sus!" diyerek sertçe çıkıştı Gılgameş. Geniş gövdesi öyle bir kabardı ki Laabaş elinde olmadan birkaç adım geriledi. Annesinin eliyle kolundan tuttuğunu Gılgameş fark etmemişti. "Bu surları dikeceğim!" diye haykırdı. "Öteki işlerin de zamanı gelecek... Önce şehrin güvenliği!"

Laabaş boynunu büktü. Gılgameş daha Uruk'un baş rahibi olmamıştı, ama kâhin bu genç ve henüz olgunlaşmamış krala itaat etmesi gerektiğini artık iyiden iyiye hissediyordu.

"Temel taşının kutusu burada" dedi Laabaş, yeni surun ilk taşları arasına konacak tunç mahfazayı kaldırıp göstererek.

"Oraya kendin gitmelisin" dedi Ninsun oğluna. Gılgameş yan tarafına baktı. Onun sükunetine içten içe hayranlık duyuyordu. Yine de içinde uyanan his anne sevgisi değildi. Ninsun'a olgun ve güzel bir kadın olarak, büyükbabasının kızı ve bir kader mahkumu olarak saygı duyuyordu. Kendisini gerçi o doğurmuştu, ama kaç yıl önceydi, üstünden ne kadar zaman geçmişti?

Kurulduğu koltuğun kolluklarını öyle sertçe kavradı ki parmaklarının arasından çıkan un gibi talaşlar, toz bulutu halinde yere çöktü. Ayağa kalktı, bakışlarını rahiplerin, sunağın ve şehrin sıra sıra dizilmiş soylularının üstünde gezdirdi. Gelecek nesillerin gönün birinde açıklayacağı resimlerle süslü tunç kaba baktı. ensilerin altın ve gümüş hediyelerini küçümseyerek süzdü. Üzerinde kendi adıyla tanrıların sembol yıldızının bulunduğu, iki defa fırınlanmaktan kararmış, kıymetli taşlar gibi parlayan kızıl tuğlayı eline aldı. Çalınan boruların sesi sunağın bulunduğu alanda, bayırlarda, tenha bahçelerle tarlalarda çınlıyordu.

Köslerin gümbürtüleri adeta dile gelmiş, konuşuyordu.

Gılgameş temelin atılacağı sunağa kadar geldi. Üç *Urigallu* son kurban ateşlerinin de üzerine şarap döküyordu. Gılgameş ağır ağır öne doğru eğilerek damgalı tuğlayı sanki yeni doğmuş bir bebeği sıcak beşiğine koyar gibi diğer taşların arasına koydu. Akşamın alacasında yanı başında keskin bir hançer parlayıverdi. Gılgameş kâhinin elinden aldığı hançerin ucunu bileğine batırdı. Üzerinde kendi adının yazılı olduğu tuğlaya kanını damlattı.

Rahipler alkışladılar, hemen akabinde de henüz ne olduğunun farkında olmayan halk tezahürata başladı. Harp çalanlar çevik parmaklarını tellerin üzerinde öyle güzel kaydırıyorlardı ki, istila, esaret ve güneşin kararması hiç yaşanmamış, şehrin çevresine görülmemiş yükseklikte, muazzam surlar inşa etme sevdasındaki bu kral hiç olmamıştı sanki.

Şatafatlı temel atma töreni gecenin geç saatlerine kadar sürdü. Yıldızlar ve mehtap, yekpare bir lacivert taşından devasa bir kubbeyi andıran duru gökyüzünde parlıyordu.

Bütün Uruk halkı şarkılar söylüyor, içiyor ve tütsülü dumanları yıldızlara dek yükselen ateşlerin çevresinde dans ediyordu. En uzak otlaklardan ve ağıllardan gelen çobanlar, hattâ şehir dışındaki çalılıklarda yaşayan avcılar ve kapancılar bile yakaladıkları hayvanlar ve binbir çeşit hediyeyle şölene katılmışlardı.

Dört bir yanda şişlere geçirilmiş etler çevriliyordu. Tapınakların depolarından getirilmiş bira ve şarap dolu kocaman testiler boşalmak bilmiyordu. Tanrıların yüzlerini eşek şehrine döndürdüklerine inananlar, ışıl ışıl yıldızlara yeniden minnettarlıkla bakıyordu.

Ninsun gece boyunca sunağın ateşinin yanından hiç ayrılmadı. Oğlunun insanların arasında o uzun boyu ve gülen yüzüyle dolaştığını, kendisine sunulan kızartmaları ve kupaları hiç reddetmediğini, kaç kez koca bir testi şarabı bile bir dikişte içtiğini izledi durdu. Adamlar hayranlıkla oğlunun yakınına sokuluyor, oğluysa yüksek sesle şarkılar söylüyor, kahkahalar atıyordu.

'Kral o' diye düşünüp duruyordu Ninsun. 'Hiçbir erkek onun azametine ve kudretine, ateşlerin aydınlığında daha da kusursuz-

laşan yakışıklılığına ve yumuşak hareketlerindeki canlılığa erişemez.'

"Benim yakışıklı yabanî boğam!" diye fısıldadı dudakları. Dalıp gitmişti, ateşlerin çevresine oturmuş erkeklerin ve kadınların söyledikleri eski şarkıları onlarla birlikte mırıldandı. Gecenin bir vaktinde, oğlunun iki tapınak yosmasını bellerinden kavradığını gördü. Kızlar onu büyük bir ateşin çevresindeki halkanın içine çektiler. Göğüslerindeki örtüleri sıyırıp alevlerin içine attılar. Boyadıkları göğüsleri terden parlıyor, müziğin ritmiyle hareket ettikçe bacakları kutsal zifaftaymış gibi titriyordu.

Ninsun Gılgameş'in de dansa kalktığını gördü. Attığı daha ilk adımlar herkeste şaşkınlık ve hayranlık uyandırmıştı. Bu güçlü, kocaman savaşçının böylesine kusursuz dans edebileceğini hiç kimse düşünememiş olmalıydı. Sanki Uruk kralı, kendisini genç bir kadının düşlediği hale getiriveren müziği kanında hissediyordu.

"Bu, Gılgameş'in öteki yüzü!" dedi Ninsun'un yanı başındaki bir ses büyülenmiş gibi. Yanına Harrap'ın geldiğini fark etmemişti.

"Gılgameş'in ilahî yönü!" derken yüzü aydınlandı Ninsun'un.

"Hayır Ninsun... insanî yönü!" dedi Harrap bilgece.

"Nasıl dansettiğini, rahibeleri nasıl kucakladığını, Uruklu kızların onu nasıl arzuladıklarını görmüyor musun?"

"Görüyorum" dedi Harrap derinden içini çekerek. "Gücü ve yakışıklılığı tanrılardan gelse de, onu burada kıpır kıpır yapan bambaşka sebeplerdir!"

Kralın dansı gittikçe heyecan verici hale geldi. Kölelerden ya da *İnanna*'nın rahibelerinden olmayan on, on iki kız, ateşin çevresindeki halkaya girdiler ve göğüslerindeki örtüleri dans ederek alevlerin arasına attılar.

Gılgameş gülerek önüne gelen ilk iki kızı bellerinden kavradı, onları döndürerek Bara ile makyajlı kölelerin yanından geçti. Sonra başka ikisini kucakladı, başka ikisini daha. Adeta bütün kızlarla aynı anda tek bir seferde, kutsal zifafın dansını yapıyormuş gibi görünüyordu.

"Tanrılar da müziği tıpkı Gılgameş gibi hissediyor olamazlar mı?" diye sordu Ninsun soluğunu tutarak.

"Değil ölümü ve gerçek acıyı, yaşlanmanın verdiği hüznü ve geçip giden bir tek anın mutluluğunu nereden bilecekler ki?" diye sordu Harrap kendi kendine konuşurcasına. "Hayır Ninsun. Gerçek müziğin sadece insanlar tarafından, insanlar için yapıldığına inanıyorum. O, bir tanrının asla anlayamayacağı bir lisandır. Büyüsü anın geçiciliğine dair hasrete ve hatıralara dayanan bir sırdır o."

Uruk halkı, Gılgameş ve kendilerinden geçmiş bir halde dans eden kızların çevresinde gittikçe daralan bir halka halini almıştı. İlkin yüzlerce, sonra binlerce insan olduğu yerde kalakaldı, daha önce hiç kimsenin şahit olmadığı güzellikteki bu büyüleyici gösteriyi seyre koyuldu.

Tanrılara Yakarış

Gılgameş zigguratın en üst katında ayakta duruyordu. Uyumamıştı. Daha tan ağarmadan bomboş tarlalara gitmiş, orada yarı boşalmış bir şarap testisini ayağıyla devirmiş, ziyafetten artakalan kemiklerden birkaçını küllerin içine fırlatmıştı. Törene katılanlardan bazıları şehre ya da çalılıkların içindeki kulübelerine dönmemişti. Birbirlerine sokularak yere yatmış, yün battaniyelere bürünmüş uyuyorlardı.

Temel için çizilmiş kırmızı çizgileri günün ilk ışıklarıyla gördüğünde bütün şehrin çevresinde bir tur atmıştı. Yaya bir haberciye göre, dokuz bin beş yüz büyük adım... İki yüz aşlu ipi uzunluğundaydı, ama bu yürüyüş genç kralı yormaya yetmemişti.

Akabinde, Buranum kıyısında, kâhinin ilham aldığı yerde yıkanmıştı. Hemen şehre dönmüş, ziggurata çıkan yüz basamağı tırmanarak tapınak odasındaki adak şarabıyla dolu testiyi kafasına dikmişti.

O andan itibaren artık bir başına olduğunun bilincindeydi. Meşe ve Zabardi Banuga da onu terk etmişlerdi. Kılıcın, duanın ve gösterilen direnişin yapamadığını, gökte bir tek saat hüküm süren dehşet yapmıştı. Yeryüzünün *Utu*'nun yüzüne düşen gölgesi, Kral Mebaragesi'nin vekilini ilahî bir süpürge gibi Uruk şehrinden temizleyip atmıştı.

Gılgameş huzur içinde uyuyan şehre ve araziye göz gezdirdi. Hayal kurmuyordu. Mebaragesi, gözcülerini ne menem bir rahip büyüsünün sürüp çıkardığını öğrendiğinde, kendi yüce rahiplerine hesap vermesi gerekecekti! Uruk'ta neden daha fazla gözcü ve

savaşçı bırakmadığını ve Kiş'ten deneyimli bir ensiyi değil de neden toy bir bahçıvan çırağını yeni kral olarak atadığını soracaklardı.

Gılgameş bu arada, rahiplerin sahip oldukları imkanların ve gücün farkına vardı. Şukallituda ona, önce gözlemlemeyi sonra harekete geçmeyi öğretmişti. En ufak bir zayıflık gösterdiğinde, ne Laabaş, ne de öteki rahipler kıllarını bile kıpırdatmazlardı. Şu anki hali, kuzeydeki Kral Mebaragesi'ninkinden farklı mıydı?

Annesini düşündü. Ninsun şehirdeki olaylara müdahale edemeyeceği bir dünyada yaşıyordu. Uzun süre babasının esiri ve bilindiği gibi, Harrap'ın öğrencisi olmuştu. Harrap Gılgameş'i, onun gençliğini, ilahî gücünü ve hadımlığına tahammül edemeyen erkekliğini kıskanıyordu. Ama Ninsun'a hizmet ettiği müddetçe, Harrap ona karşı olamazdı.

Bara *Namtara*'yı düşündü sonra. Yeni *nindingirra* onun için her şeyi yapardı, ama Gılgameş bir başka kızı yeğlediğinde, ondan nefret ederdi.

Yüksek katın kenarını çevreleyen duvarı boydan boya dolaştı. Bir an için kızları ve geçen gece onun üstüne dikilen bakışları düşündü. Hayır, Uruklu kadınlar ve kızlar ona karşı değillerdi, tam tersine!

Gülümseyerek başını salladı. Kendine ait bir ordu kurmadan, şehri Mebaragesi'nin ve onun rahiplerinin tahakkümünden kurtarmanın yolu işte buydu! Her Uruklu erkeğin bastırdığı öfkesini surların inşasına yöneltmek için kadınların ve kızların gönüllerini fethetmeliydi! Erkekler ondan nefret edecek, ağızlarına geleni sayacak ve öfkelerini taş ve topraktan çıkaracaklardı.

Kendisi eski bir âdeti canlandıracaktı: Kralların evlenen kadınlar üzerindeki ilk gece hakkını! Gelinlerin, sevgililerin ve tek erkekle yetinen kadınların tatmin edilmemiş arzuları...

Gılgameş keyifle gülerek geriye döndü. Küçük tapınak odasına girerek Pukku ve Mikku'yu duvarın içinde sakladığı yerden çıkardı. Şehir hâlen uykudaydı. Sonra tamamen kendisine ait yedi notayı neşe ve heyecanla çalmaya başladı. Sokaklara ve evlerin avlularına baktı. Korkudan bembeyaz kesilmiş yüzlerin kendisine çevrildiğini görünce güldü, her vuruşla insanları etkisi altına alıyordu.

Bir Hurturre'nin gafil avlanan savaşçıları, vahşi köpekler gibi dışarı fırladılar. Bir yandan koşuşuyor bir yandan da göğüs zırhlarını bağlıyorlardı. Yanlarında ne kargıları, okları ne de kılıçları, savaş baltaları vardı. Üç dört adımda bir, aceleyle zigguratın tepesine bakıyor, kralın kendilerini o yükseklikten her zaman görebileceğini gayet iyi biliyorlardı.

"Haydi çabuk, sizi gidi miskinler!" diye bağırıyorlardı sersem adımlarla evlerinden çıkan erkeklerle kadınlara. "Tarlalara çıkın... Surların inşaatına... Tuğla yığınlarına..."

Pukku ve Mikku'nun sesi tıpkı kölelere ritim veren davullar gibi çınlıyordu. Gılgameş kararını vermişti. Kaybedilecek vakti olmadığının farkındaydı. Savunmasız kalmış Uruk krallığının çöküşünü engellemek için zorbalıktan başka çaresi kalmamıştı!

Çocuklar artık oynamıyordu. Bakımsız kalmış köpeklerle sokaklardaki çamurlan koklayan zayıflamış domuzlar bile, sabah vakti soluk almaya çekiniyordu. Temel atma töreninin ertesi günü, tam bir kâbusa dönüşmüştü. Bu, Kiş Kralı Mebaragesi'nin şehri ebediyen terk etmesinin ardından gelen en kötü gündü. Uruklu erkekler bira, şarap ve iksirin ağırlaştırdığı kolları ve bacaklarıyla, Pukku ve Mikku'nun ritmine ayak uydurabilecek durumda değillerdi. Şaşkın rahipler karşı çıkıp buna bir son vermek istediklerinde, gözcülerin şaklayan kırbaçlarıyla uzaklaştırılıyordu. Rahipler yüz elli adım arayla diz çöküp dizilerek ellerini göğüslerine vuruyor, hiç durmadan tanrılara yakarıyorlardı.

İkinci gün birkaç erkek ahırlarda, ağıllarda ve otlaklardaki hayvanlarla ilgilenmek için izin aldılar. İnekleri, koyunları ve keçileri kadınlar sağıyordu, ama onları kesmek erkeklerin işiydi.

Üçüncü gün, güneşin doğuşundan batışına dek, önceki günlerden farksızdı. Pukku ve Mikku nihayet sustuğunda, Uruklu erkekler şehrin etrafına kazılan on iki adım genişliğinde ve neredeyse bir adam derinliğindeki hendeğin başında, oldukları yere ölü gibi yığılıp kaldılar. Hava kararıp da *Suin* büyüyen yüzünü gökyüzünde gösterdiğinde, Uruk kralı zigguratın en üst katından daha yeni iniyordu. "Üç gün" diyordu kendi kendine. "Üç gün oldu ve ancak

surların kaidesi için hendek kazılabildi!" Uruklu erkeklerin öfkesini daha bir harlandırmanın zamanı gelmişti!

Geniş merdivenlerin on ikinci basamağında durdu. Evlerden ve avlulardan gelen türlü seslere kulak kabarttı. Kadınların ve kızların çoğu halen sokaklardaydı. Çoğu ellerinde ekmek, et, meyve kurusu ve bira testileriyle doldurdukları sepet ve çıkınlarla şehrin dört kapısına doğru koşuşuyordu. Gılgameş vahşice gülümsedi. Uruklu erkeklerin kanları ve kızları tarafından mümkün olduğunca iyi beslenmesine bir diyeceği yoktu. Çalışan, elbette ki yemeliydi! Hem de ziyafetlerdeki gibi bol bol ve çeşit çeşit yemeliydi!

Kalan basamakları atlayarak indi, uzun adımlarla *Eanna* Tapınağı'nın giriş kapısına yöneldi.

"Laabaş nerede?" diye haşince sordu bir şugituya. Tapınak yosması, daha üç gün evvel temel taşının yanı başına kurulan sunağın dibinde onunla dansetmişti. Gılgameş onu tanıyamamıştı.

"Beyaz tapınakta, An'a yakarıyor" diye cevap verdi kız ürkerek.

"Ya *İnanna* Mabedi'nin yüce rahipleri?" diye sordu Gılgameş öfkeyle. "Burada olmalıydılar, orada işleri ne?"

"Hemen hemen bütün rahipler, bu akşam en yüce tanrıya adanmış korulukta ibadetle meşguller..."

"Bana karşı mı dua ediyorlar?" diyerek hissizce güldü Gılgameş. "Şehirlerinin tanrıçası bana karşı hiçbir şey yapmadığı için, *İnanna*'nın *Çuluppa* ağacından yaptığım Pukku ve Mikku sayesinde onun kardeşinin yüzünü tamamen örten gölgeden daha güçlü hale geldiğim için tanrılardan yardım istiyorlar, değil mi?"

"Buna biz karışamayız" dedi tapınak yosması korkarak. Çaresizce sağına soluna bakındı. Tapınakların ölgün ateşinin alacakaranlığında tanımadığı daha başka nadituların yaklaştığını gördü. Boyunlarındaki zarif halkalarda, kölelere mahsus gümüşten küçük çıngıraklar vardı.

"Bana mı geliyordun yüce efendim?" diye sordu çocuk denecek yaştaki kızlardan biri. Sesi Gılgameş'e tıpkı hiç bilmediği bir kuşun şakıması gibi saf ve baştan çıkarıcı gelmişti. Düzgün ve yuvarlak bir yüzü, dışa doğru kıvrık, güzel dudakları ve hafiften bademi andıran koyu renkli gözleri vardı. Fırından yeni çıkmış keke

benzeyen göğüsleri gibi beş tanesini, genç kralın tek eli rahatça kavrayabilirdi.

Gılgameş bir adım kenara çekildi. Tapınak ateşlerinin ışığında nadituyu süzdü. "Nereden geliyorsun? Benden ne istiyorsun?" diye sordu sonra alaycı bir ses tonuyla.

"Buraya uzaklardan, çok uzaklardan geldim... Harrap'ın geldiği vadiden" diye şakıdı minik kuş. "Ve her işin üstesinden gelirim... Güzellikle..."

Kız Gılgameş'e yaklaştı. Küçük bedeniyle onun bacaklarına ve kalçalarına sokuldu. Ellerini onun kısa yün eteğinin altında gezdirdi. Gılgameş kızın dokunuşlarını kasıklarında hissetti bir an, sonra onu usul usul kendinden uzaklaştırdı.

"Sizinle işim yok" diye hitap etti eski kız arkadaşlarıyla konuşurmuşçasına. "Öteki kızları istiyorum. Sizden daha iyi olduklarını düşünen bütün kızları. İşte, bugünden itibaren onları yanıma getirteceğim." Sonra şugituya döndü. "Bara *Namtar*a'yla Laabaş'a, tapınaklarda kalan erzakın bu geceden itibaren artık ensilerle rahiplere değil, gün be gün arazide çalışanlar arasında paylaştırılacağını söyleyin!"

Arkasını dönüp *İnanna* Mabedi'nden çıktı. Onca ocakta yanan tütsülerin kokuları karşıladı onu. *Eanna* Tapınağı, ziggurat ve iki sarayın arasında kalan geniş meydanda yürümeye başladı. Çıkınları ve sepetleriyle, kadınları ve kızları yeniden gördü. Ne var ki ellerindekiler bu defa boştu. Dini alayların geçtiği caddeden yan sokaklardan birine saptı. Bir yerlerde çocuklar ağlıyordu. Dikkatle yaklaştı. Tıpkı sıradan bir genç adam gibi evlerin kerpiç duvarları boyunca yürüdü.

Ne olduğunu gayet iyi görüyordu. Kadın yüzleri evlerin aralıklarından cin gibi müsait boşluklar arıyor, fark edildiklerini anlar anlamaz tekrar karanlıklara karışıyorlardı. Gılgameş, kendisinden korkmalarına rağmen görmeyi arzuladıklarına iyice kanaat getirmişti. Onların erkeklerine, kardeşlerine ve oğullarına köleden beter muamele eden, onlara her gözcüden daha sert davranan ve hiç kimsenin anlayamadığı bu kral, Uruklu her kadına ister istemez büyük tufandan önce gökyüzünden inen, insanoğlunun dişi-

leriyle birlikte olup ışıklara boğulmuş ilk kralları, yiğit kahramanları ve aynı zamanda çift cinsiyetli korkunç yaratıkları da meydana getiren, eski efsanelerde geçen o tanrıları hatırlatıyordu.

Bu gece şehirde, kralın haricinde birkaç yaşlı ve hasta erkek de bulunuyordu. Ayrıca tapınaklarda yanan ateşleri koruyan gurularla, tanrıların gökyüzünde yanıp sönen işaretlerini sürekli gözetleme görevi verilmiş rahipler de vardı. Ama Gılgameş'i durdurmaya hiçbiri cesaret edemeyecekti!

Ninsun uzun süredir konağının damında ayakta duruyordu. Yünden uzun pelerinine bürünmüş, kapağını kapadığı mangalın ateşinde ısınıyordu. Oğlu zigguratın tepesinden geçmek bilmeyen saatlerin ardından tanrıların elçisi gibi indiğinden beri, ıssız ve sessiz sokaklarda yürüyüşünü takip etmeye çalışıyordu. Onu göremese de şu an şehrin hangi bölgesinde bulunduğunu seziyordu. Gılgameş yaklaştıkça ürkütücü bir sessizliğe bürünen yollarda, annesi onu sanki yalnız başına takip ediyordu.

Ninsun uzunca bir süre Gılgameş'i düşündü. Bir taraftan onunla gurur duyuyor, ona karşı hissettiği analık hissi gittikçe büyüyordu. Kral Mebaragesi'nin ordusunda ölüm getiren o ilk ortaya çıkışının yaşattığı şoku üzerinden atalı çok olmuştu. Yine de haftalar boyunca onunla yalnız kalmaya çekinmişti. O da annesinin yakınlığını hiç aramamıştı. Ninsun bunun pek çok sebebinin olduğunu biliyordu; onu, sazdan bir zembil içinde büyük Buranum Nehri'ne bırakıverdiği, bunun da büyükbabasının ölümüne neden olan uğursuz kehanetin bir parçası olduğu bir gerçekti. Daha da vahimi, babasının adını istese bile hiçbir zaman oğluna söyleyemeyecek olmasıydı.

Birdenbire ürpererek kendine geldi. Demin, aşağıdan, güney kapısı tarafından bir çığlık mı gelmişti?

Omzundaki yün pelerinin düşmesine aldırmadan eğilerek kulak kabarttı. Gecenin koynundaki şehirde, ocaklardan belli belirsiz ışıklar yükseliyordu. Sessizlik bile bir anda daha da soğumuş gibi geldi ona.

İşte! Yine oradan, derinden derine, bastırılmaya çalışılan bir ka-

dın ya da genç bir kız çığlığı gelmişti. Ama bu defa daha farklıydı; korkudan ya da dehşet değil de, sanki... sanki bir şehvet çığlığıydı!

Ninsun titriyordu. Omuzlarını kısmış, birdenbire dönmek istemiş, konağının damındaki karanlıkta sanki çakılıp kalmıştı. Kısa bir süre sonra yeni bir kadın çığlığı gecenin sessizliğinde çınladı. Sonra bir tane daha.

Oğlu Gılgameş ne yapıyordu? Uruklu erkekleri bunun için mi şehrin çevresine hendek kazmaya göndermişti? Bütün gün köle gibi çalışıp yorgun ve bitkin bir halde rüyasız, derin bir uykuya daldıklarında, karıları, kızları ve kız kardeşleriyle gönlünü eğlendirmek için mi?

Ninsun derinden derine çınlayan şehvet dolu çığlıklara daha fazla tahammül edemedi. Hıçkırarak geriye döndü, yün peleriniyle omzunu ve başını örterek konağın damından daha yukarı katlara çıkan merdivenlere seğirtti.

Aşağıdaki galeride sadece küçük bir meşale isli dumanlarla avluyu aydınlatıyordu. Kral Enmerkar'ın kızı, oğlunun Pukku ve Mikku vasıtasıyla ne kadar güçlendiğini ancak şimdi kavrayabiliyordu. Şehrin yalnızca erkeklerini değil, ayrıca tapınak memurlarıyla katipleri, hizmetçilerle köleleri tarlalara gitmeye zorlamıştı. Ninsun, gözetim altında tutulduğu hapishanenin böylesine sessiz ve boş olduğunu hiç hatırlamıyordu.

Üstelik surlar bu şehvet dolu çığlıkların şehrin dışından duyulmasını engelleyecek kadar kalın değildi. Gılgameş bütün gece rahat vermedi. Ve Ninsun gecenin bilinmeyen bir vaktinde uykuya daldığında, doymak bilmez oğlunun bir tek gecede kudurmuşçasına tatmin ettiği onca kadın ve kızın attığı çığlıkları saymayı çoktan bırakmıştı.

Arazide günler boğucu bir monotonlukta geçip gidiyordu. Geniş inşaat sahasındaki hiç kimse havanın yavaş yavaş ısındığına ve nefes alıp verdikleri zaman geceleri bile buhar çıkmadığına dikkat etmiyordu. Yalnızca inşaatta çalışan erkekler yorgunluktan dolayı yavaşladığında Pukku ve Mikku'nun sesi duyuluyordu. Temel taşları, uzun zamandır tıpkı ince işlenmiş esmer bir şerit gibi şehrin

çevresinde günler geçtikçe uzanıyordu. Gılgameş, eskilerin iyice çiğnenip pekiştirilmiş kerpiç kullandıkları yerlerde, surların her iki yüzünü kaplayan taşların arasında bile duvarın tuğladan örülmesini istemişti.

Erkekler tanrıları övmek üzere eski ilahileri söylemeye başlayınca, sessizce dertlerini dile getiriyorlardı. İşçiler hiçbir şey düşünecek halde değillerdi, tuğlaları hissizce üst üste yığıyorlardı. Hamallar küfeleriyle dur durak bilmeden yeni fırınlanmış tuğlalar getiriyorlardı. Dahası, güneş ne kadar güçlü parlasa, fırınlanmayan kerpiçler de o kadar çabuk kuruyordu.

Kadınlar ve kızlar, şehirden inşaat sahasına günde iki kez ekmek, şarap ve bira taşıyorlardı. Akşam geldiklerinde, kocalarına çoğu zaman sebze çorbasıyla dolu tencereler, peynir ya da bir parça balık getiriyorlardı. Kimi zaman bu erzakın nereden geldiğine hayret etseler de hiçbiri sormuyordu. Nadiren yapılan üç beş kelimelik sohbetlerin çoğu akşama doğru başlıyordu.

"Çocuklar nasıl?" diye soruyordu babaları.

"Artık okula gitmeleri gerekmiyor" diye cevap veriyordu kadınlar önceki günlerdeki gibi.

"Ya sen? Yokluğumda neyle geçiniyorsun?"

"Biz de sizin kadar çok çalışıyoruz, hayvanlarla ilgileniyor, ekmek yapıyor, avcılarla kapancıların, balıkçılarla tacirlerin güneydeki şehirlerden getirdikleri hayvanları kesiyoruz."

Erkekler ağır ağır çorbalarını içerken durgun bir tavırla başlarını sallıyorlardı.

"Tacirlerle takas edecek neyiniz kaldı ki?" diye soruyordu erkekler. Kadınlar boyunlarını büküp omuzlarını silkerek, "Takas edecek bir şeyler buluyoruz" diye cevap veriyorlardı.

"Yeni bir gömleğe ihtiyacım var" diyordu erkeklerin bazıları. "Bak, yün eteğim iyice eskidi."

"Ona zaman kalmıyor ki" diye karşılık veriyordu mola vermek için şehrin çevresinde kümelenen kadınlar. "Gündüzleri evi çekip çevirmekle uğraşıyoruz, geceleri de tezgahın başına geçecek, elimize iğne alacak mecalimiz kalmıyor."

Konuşmalar bu noktaya geldiğinde kadınlarla kızlar gizlice göz

göze geliyor, kimileri bakışlarını indirirken kimileri de testileri, sepetleri ve çıkınları toplamaya başlıyordu.

"Bütün gün zor şartlar altında çalışmamıza rağmen, çoğumuz öfkeden ve bitkinlikten uyuyamıyoruz" diyordu erkekler. "Sonra şehirden korkunç feryatlar geldiğini işitiyoruz. Bunlar kralın cinleri mi yoksa? Feryatların sebebini biliyor musunuz?"

"Neden bahsettiğinizi anlamıyoruz" deyip duruyordu kadınların bazıları sorulara cevaben. Bunlar, ertesi günler de, başları dik, araziye çıkan kadınlardı. Ötekiler gizlice ağlamaya başlıyorlardı. Çoğunun ağzını bıçak açmıyor, yemeğin ardından şehre geri dönmeden önce kanalların ya da nehrin sularında kap kacağı yıkayıncaya kadar tek kelime etmiyorlardı.

Gece gündüz durmadan ağlayan kadınlar, diğer kadınlara göre sevgili kocalarından çok daha zor ayrılıyorlardı. Ne var ki geceleri şehirde kopan feryatların sebebini onlar da dile getiremiyordu.

Bir sabah Nanşe de bir alay rahiple birlikte kuzey kapısından çıktı. Diğerleri gibi, şimdi surların inşasında çalışan babasıyla onun kalfası Dimus'a ekmek ve bir testi bira götürürken bir vakitler *Edubba*'da birlikte ders gördüğü gençlere rastladı.

"Hey, güzelim!" diye bağırdı içlerinden biri. "Neden bizimle kalmıyorsun? Bütün gün çok çalışıyoruz, ama seninle bir gece geçirecek kadar güçlüyüz hâlâ!"

"Yoksa adın Gılgameş mi?" diyerek güldü Nanşe. Rahipler kafilesi yürümeye devam ederken, o olduğu yerde durdu. Birkaç genç daha ona yaklaştılar.

"Onu gördün mü? Yoksa gece gündüz zigguratın tepesinde mi oturuyor?" diye sordu Nanşe'yle ilk önce konuşan genç.

"Birazdan zigguratın en üst katındaki odasında yine uyuyacak" diye cevap verdi Nanşe başını kaldırıp kat kat tapınağa bakarak. "Eğer içinizden biri, Gılgameş'in her gece yaptıklarını yapacak olsa, hasat şenliklerine kadar uyumak isterdi!"

"Ne yani? Şehrin ortasına da yeni bir duvar mı çekiyor?" diyerek güldü gençlerden biri.

"Hayır" dedi Nanşe gururla karışık, insana sıkıntı veren bir ses tonuyla. "Sadece bir kral olarak, kendi hakkını alıyor. Ve bu aralar

içinizden evlenen kimse olmadığından, gelinlerin ilk gecesiyle ilgilenmiyor yalnızca ..."

Gençler Nanşe'ye şüpheyle baktılar.

"Yoksa kralımız Gılgameş'in..."

"Erkekler burada ve karıları da şehirde her gece yalnız kalıyor" dedi Nanşe alaycı bir gülümsemeyle omuzlarını silkerek. "Ondan sonra olanlar kimseyi şaşırtmasın!"

"Gılgameş sevgililerimizle... belki seninle de..."

"Hayır" dedi Nanşe dalgın bir edayla. "Benimle değil, ama ötekilerin pek çoğuyla. Gerçek bu! Her gece!"

"Tanrılar aşkına!" diye haykırdı Nanşe'yle ilk konuşan genç. Yumruklarıyla kafasını dövdü. "Biz de burada köleler gibi bu lanet olası duvarı örüyoruz!"

Bu, yaşça büyük birkaç erkeğin dikkatini çekti. Yavaş yavaş yaklaştılar.

"Nanşe diyor ki, kral şehirde kalan kadınlarla her gece gönül eğlendiriyormuş!" diyerek arsızca söze karıştı gençlerden biri.

"Hangi kadınlarla?" diye sordu, nasıl olmuşsa esarete düşmekten kurtulmuş, sert görünüşlü, sakallı bir şublugal. Öte taraftan Bir Hurturre birkaç muhafızla birlikte yaklaştı. Nanşe kenara çekilip yol verecekken Bir Hurturre iki eliyle kızı kollarından kavradı.

"Neler söylüyorsun sen? Bildiğin bir şey varsa anlat!"

"Canımı acıtıyorsun, efendim!" diye parladı canı yanan Nanşe.

"Bu soyu sopu belirsiz piçin karımla da ilişkiye girip girmediğini söyleyinceye kadar canını acıtacağım!"

"Ben... senin karını tanımıyorum" diye inledi Nanşe.

"Tabii ki tanıyorsun! O senin arkadaşlarından biri. Ayrıca babana bir kalkan yaptırdığımda, onu palmiye bahçelerinin kenarındaki evime babanla birlikte getirmiştiniz! Sokağa bakan kapısında şerit şeklinde dizilmiş midye kabukları, tunç renginde sancağı olan ev!"

"Evet, o evi biliyorum, ama..."

"Karım onunla yattı mı, yoksa yatmadı mı?" diye gürledi öfkeden kıpkırmızı kesilen Bir Hurturre.

"Evet... Hayır... Evet, ama karın daha çok genç! Bu yüzden onu yargılamamalısın."

"Onu geberteceğim! Daha on yedi yıl önce öldürmem gereken, ancak şansı yaver gidip elimden kurtulan o piçi de!"

Nanşe'yi kenara itti. Aynı anda zigguratın tepesinden Pukku ve Mikku'nun o dayanılmaz sesi gümbürdeyince şehrin eski surları dibindeki erkekler ve kadınlar donakaldılar. Ellerindeki kupaları, testileri indirdiler, evlere yukardan bakan zigguratın tepesinde gün ışığında altın gibi parlayan kubbeye baktılar, oradan üzerlerine gelen ezici kuvveti hissettiler.

"İş başına!" diye kükredi gözcüler sabah serinliğinde kırbaçlarını şaklatarak. Rahiplerin eski Adab Kanalı'nın sarp yokuşunun başında yaptığı ayin yarıda kalmıştı.

Nanşe, Bir Hurturre'nin afallamış rahiplere doğru yumruklarını sıkarak koştuğunu gördü.

"Devam edin!" diye haykırdı. "Bütün tanrılara yakarın! Gılgameş'i şikayet edin! Geceleri karılarımıza sahip olmak için bizi köleleştirdi! Dua edin ey rahipler! Feryadınız arşa çıksın!"

Kâhin Laabaş'ın gözleri Bara *Namtara*'yı aradı. Baş rahibe rengârenk kıyafeti içinde seyyar sunağın öte yanında ayakta dikiliyordu. Zigguratın tepesine baktı, bir anlık bir tereddüdün ardından kararlı bir yüz ifadesiyle yere baktı ve onay verircesine başını salladı.

"Bütün tanrıların en yücesi An'a yakaracağız!" diye bağırdı Laabaş titreyen sesiyle kalabalığa. Binlerce gırtlaktan çıkan sevinç çığlıkları bütün surlar boyunca yayıldı. Oysa Pukku ve Mikku acımasızca çalınmaya devam ediyordu.

Rahipler ilkin gizliden gizliye yakardılar. Gılgameş'in kendilerini duymasından korkuyorlardı. Fakat gün geçtikçe cesaretlendiler. Son zamanlarda bütün *Urigallu*ların, sangamahların, hattâ rahibeleriyle birlikte Bara *Namtara*'nın katılıp da tanrılara yakarmadıkları bir tek ayin olmamıştı.

Kralın Uruklu kadınlar ve kızlarla yaptıklarının ortaya çıkmasından tam bir hafta sonra, Laabaş hiç olağanüstü bir adım atmaya karar verdi. Rahipler geçen aylar boyunca genç kralın vaktinin büyük bölümünü Enmerkar sarayından ziyade zigguratın tepesinde

geçirmesinde bir sakınca görmemişlerdi. En üst kattaki küçük tapınak odasında yaşadığı müddetçe, onların törenlerine ve ayinlerine engel olamazdı. Bununla birlikte Laabaş kat kat tapınağın krala değil, şehrin baş rahibine ait olduğunu rahiplere hatırlattı.

"Tanrılar kendilerini yıllar boyunca bizden gizlediler" dedi Laabaş *İnanna* Mabedi'nde toplananlara. "Bize her gün göründükleri zamanlar çoktan geçti. Uruk'un en yüksek kürsüsünden seslenirsek, belki onlara ulaşabiliriz."

"Ama kendisinin de üçte ikisinin tanrı olduğu söyleniyor" diyerek itiraz etti ***Urigallu***lardan biri. "Bizi içlerinden birinin şerrinden korumalarını onlardan nasıl isteyebiliriz?"

"Soyu sopu belirsiz biri!" diye homurdandı bir başkası.

"Ninsun'un oğlu ya..."

"Zorbanın teki!"

"Surları, Kiş'ten gelecek yeni bir saldırıya karşı set olarak yaptırıyor."

"Peki o saldırı ne zaman olacakmış? Gerçekten, böyle bir saldırıya hazırlanıldığını kim söylüyor?"

"Kralın kendisi söylüyor!"

"Böylelikle her gece, hayvani hislerini şehrin kadınları ve kızları üzerinde tatmin edebiliyor! Bu mu bizim kralımız? Delikanlıları sevgililerine, kadınları kocalarına bırakmayan, soylu ve bilge bir çoban, ha?"

"Hava kararız kararmaz Gılgameş şehrin güneyine açılıp karşı konulmaz erkekliğini gösterirken, biz de ziggurata çıkalım!" teklifinde bulundu Laabaş. "Geceleyin bir adak kurbanı keselim, yakarışımız bütün yıldızlara, ölümsüz tanrılara ve bütün iyi ruhlara ulaşsın!"

Rahipler teklifi onaylarcasına mırıldandılar. Laabaş birkaç dakika bekledikten sonra gerekli hazırlıklara hemen başlanması işaretini verdi.

İlerleyen saatlerde tapınak hizmetçileri bulabildikleri koyunları, keçileri, güvercinleri ve yeni doğmuş bir buzağıyı getirdiler. Kokulu otları ve odun kömürünü bir araya topluyor, ellerinde kalan son kutsal aletleri temizleyip parlatıyor, rahiplerin tören kıyafetlerini

kuşanmalarına yardımcı oluyorlardı. Rahibelerle tapınak yosmalarının yıkanmaları, vücutlarını kıymetli, güzel kokulu yağlarla ovmaları işiyle Bara *Namtar*a ilgileniyordu. Yeni baş rahibe emirlerini öyle titizlikle veriyordu ki onun idaresi altındakiler erkek rahiplerden çok daha önce hazırlanmışlardı.

Hava artık gittikçe daha geç kararıyordu. Ayine katılacak olanlar, dışarıdaki gözcüler, Gılgameş'in zigguratın merdivenlerini indiğini bildirinceye kadar *Eanna* Tapınağı'nın bekleme salonlarında epeyce süre oturdular.

"Meydanın batı kanadına yürüyor..."

"Pukku ve Mikku'yu yanına almış mı?"

"Almamış."

"Öyleyse tanrılar o korkunç davulu bulup parçalamamıza yardımcı olsunlar!"

Laabaş yola çıkma işaretini verdi. Rahipler, rahibeler, gurular, tapınak yosmaları, çalgıcılar ve dubsarlar mümkün mertebe gürültü yapmamaya çalışarak gecenin karanlığına çıktılar. *İnanna* Mabedi'nin avlularında, salonlarında yanan hemen hemen bütün ateşler önceden söndürülmüştü. İnsanoğlu varoldu varolalı bir gece alayı meşalelerin ışığından ve tütsülerin kokusundan yoksun bir halde, adım adım zigguratın en üst katına çıkıyordu. Herkes yukarıya ulaşıncaya kadar epey zaman geçti. Çıt çıkarmadan, kollarına alacağı ilk kadının çığlığını beklemeye koyuldular.

Şuh feryat güneybatı yönünden geldi. *Gurul*ar için meşaleleri ve ateş kazanlarını yakma işaretiydi bu. Kan kırmızı duman, yoğun bulutlar halinde mehtapsız, duru gökyüzüne doğru yükseldi. Rahiplerin çehreleri renkli ışıkların altında donuk maskelere dönüşürken kimi rahibelerin dudaklarının kenarından inceden bir tebessüm geçti, ötede beride tapınak yosmalarının iri gözleri alacakaranlıkta ışıldadı.

Laabaş kurban edilecek hayvanlar için yakılan ateşin başına geçti. Ellerini kaldırarak dumanların içine girdi. Bir sangamah ona ağzı tunçtan, uzun, ensiz bir hançer uzattı. Altın bilezikli, kırmızı pelerinli, sakalları yeni kıvrılmış altı rahip, yeni doğmuş buzağıyı yanaştırdılar. Laabaş, hayvanın başını biraz yukarı kaldırmalarını

bekledi. Öteki rahiplerle rahibeler, okunması gereken kurban ilahilerini alçak sesle durmadan tekrarlıyorlardı.

Beklenen an gelince, Laabaş hançeri yeni doğmuş buzağının gırtlağına öyle bir hızla sokuverdi ki, neredeyse hiç kimse onun bu hareketini görememişti. Kan incecik bir şimşek gibi adak ateşlerinin alevleri arasına fışkırırken, buzağı son bir kez çırpındı. "Duyun bizi, ey iki nehrin arasındaki toprakların tanrıları!" diye bağırdı Laabaş tok bir sesle. Fazla zamanı olmadığını biliyordu. Sesini daha da yükselterek: "Duy bizi An... Duy bizi, ey her şeyi yaratan yüce tanrıça *Aruru*. Başımıza felaket gibi çöken zorba Gılgameş'i de sen yarattın."

Her tarafta bıçaklar ve hançerler parıldadı. Kurbanlıklar geleneklere göre şimşek hızıyla öldürülüp bütün kanları akıtıldı, çabucak parçalara ayrılıp kurban ateşlerinin alevlerine teslim edildi.

"Bu mu bizim kralımız..." diye haykırdı Laabaş kendinden geçmiş bir halde. "Delikanlıları sevgililerine, kadınları kocalarına bırakmayan, soylu ve bilge bir çoban mı bu?" Hararetle bağırırken sesi biraz çatallanmıştı. "Yüce tanrıça *Aruru*, biliyorsun ki *İnanna*'nın bizi umursadığı yok! Bir başımıza çok aciziz. Silahlarının gücü karşısında herkes siniyor, davulunun gümbürtüsü erkeklerin yüreğinde kırbaç gibi şaklıyor! Ah ölümsüz, yüce tanrılar! Gılgameş'i durduracak birini gönderin bize!"

Devasa köslere vurulan darbeler gecenin içinde fırtına gibi uğulduyordu. Lirler ve kavallar çalınmaya başladı, sonra onlaraziller, tefler, borazanlar ve borular da katıldı.

Arazideki Uruklu erkekler tuğla yığınlarının ve surların dibinde ağır uykulardan uyandılar. Mahmur gözlerle şehrin evleri üstünde tek bir meşale gibi dalgalanan ışıl ışıl ziggurata baktılar. Kat kat tapınağın en üst katından gelen gürültü ümidini yitirmiş, mazlum Uruk halkının son feryadı gibi çınlıyordu.

Ve dediğim dedik genç kralın ikinci bir teşebbüse göz yummayacağını herkes yürekleri daralarak hissediyordu.

Uruk tapınaklarının yüce rahiplerinin her biri, atalarının taptığı tanrıların büyük tufandan önceki dönemde yarattıkları insanlara sık

sık göründüklerini ve onların gökte ışıldayan noktalar kadar çok olduklarını biliyordu. Çünkü yıldızların da birbirlerine benzediği daha ilk bakışta görülüyordu. Onların sırlarına kim daha fazla vâkıf olursa, tanrıların da büyüğünün ve küçüğünün, yakınının ve uzağının, iyisinin ve kötüsünün olması gerektiğini anlıyordu. Nokta ışıkların bazıları, belli aylarda tıpkı ifrit sürüleri gibi gökte kayarak yer değiştirirdi. Kimileri de yeryüzüne düşer, krallıkların el değiştirdiği ve felaketlerin yaşandığı yıllarda gözden kaybolan tanrılar da ortaya çıkar, donmuş ateşlerden oluşan kuyruklarının bıraktığı izler, herkes için hayati tehlike oluştururdu.

İyilik ve kötülük için bir çift tanrı, ya da beden, kalp ve zihin için üçlü bir tanrı sistemi, yahut sadece tek bir tanrı olsaydı, işler kolaydı.

Büyük Buranum ile coşkun İdigna arasındaki şehirlerle birlikte Uruk'un tanrılar âleminin yapısı hiç de yalın değildi. Rahipler göğün, yerin ve yeraltının sırlarına gitgide daha da derinlemesine ermek için gözlem ve tefekkürle, dua ve yoğun düşüncelerle dolu koca bir ömür geçiriyorlardı. *Sangamah* mertebesine ulaşanlar ast ve üst, görünen ve görünmeyen, zaman ve sonsuzluk arasındaki binlerce ilişkiye vâkıf oluyorlardı. Bir urigallunun mertebesine ulaşansa bütün taşlarda, başaklarda ve her tebessümde titreşen o ezgiyi duymuş, ilahî varlığın ışığını görmüş ve yeryüzündeki hayatın tanrılar nazarında ancak geçici bir yokluk olduğunu idrak etmiş demekti.

İnsanları tanrılar yaratmıştı. Bunu iki kez yapmışlar, ilk denemelerini güney denizinden yükselip kuzeye doğru otuz günlük yolculuk mesafesine, doğudaki dağlık ülkeden gelip batıdaki ıssız çöle kadar ulaşan sel baskınıyla suda boğmuşlardı. Ve tanrıların bu yanılgısını bir tek insan ailesi ve bir ağıl dolusu çift çift hayvanlarıyla atlatmıştı. Bu kişi, Şuruppak'ın son kralının hayatta kalan oğlu, efsanelerde 'Sonsuz Günün Filizi' unvanıyla anılan Ziusudra'ydı. Nerede olduğunu halen kimsenin bilemediği o esrarengiz *Dilmun* adasında yaşıyordu.

Bu gece onca tanrıdan yardım dileyen rahipler bütün bunları biliyorlardı. Yeni bir sel baskınından korkuyorlardı, fakat kehanetin

ve Kiş kralının kendi başlarına geçirdiği hükümdarın zulmünden insanların ne kadar mustarip olduğunu görmüşlerdi. Bu gece haykırdıkları feryatlar, göğün yedi katına yükselmişti. Urukluların şikayeti bir zamanlar büyük bir hevesle, oyun oynar gibi yarattıkları insanlara nesiller boyunca aldırış etmemiş tanrılara bile ulaşmıştı.

Göğün alt katlarındaki tanrılar, şikayeti *Anunnaki* tanrılara iletmişler, onlar da duyduklarını An'ın huzurunda dile getirmişlerdi.

"Uruk rahipleri daha önce hiç olmadığı kadar yardım istiyorlar" dediler. "*Lilith* cinine geçirdiğin ilahî ruhunun, Kral Enmerkar'ın gece gündüz kapalı tutulan bakire kızıyla birlikte yarattığı o yaban boğasından şikayet ediyorlar. Ey An, o senin yarattığın öz oğlun!"

An, hemen hemen sözü geçen bütün tanrıların onun müdahale etmesini istediklerini gördü. Uzaklardaki karısı *Aruru*'yla irtibat kurdu. Karısı uzun zamandır üzerinde kendi yaratma yeteneğini deneyebileceği başka dünyalar arıyordu. *Aruru* gelince *Anunnaki* tanrılar onu da şikayetten haberdar ettiler.

"Kocan An'ın bir ölümlüyle birlikte olup yaratmak istediği kahramanın suretini sen tasarlamıştın" dediler. "Ne var ki yarattığınız oyuncak sadece bela getirdi. Kendi sürüsüne yalnızca zulmeden, erkekleri karılarına, kızları sevgililerine bırakmayan kötü bir çoban oldu!"

"Onun dengini yaratacağız!" dedi bütün tanrıların efendisi. "Çünkü, bir gücün rakipsiz kalması iyi değil!" diyerek *Aruru*'ya döndü. "Gılgameş'ten daha güçlü değil de, ona denk ve onun kadar atılgan bir canlı yaratabilir misin?"

"Bir kral mı yaratayım?" diye sordu *Aruru*. "İstersen başka bir şehrin kralı olarak?"

"Hayır" dedi An. "Gılgameş muazzam surlar inşa ediyor. Değişim ve mimari ME'sine neredeyse tümüyle hükmediyor. Tabiattaki güçlerden daha üstün olmadığını ona hatırlatmamız gerektiğini düşünüyorum."

"Yeni bir sel baskınından, şiddetli bir fırtınadan mı söz ediyorsun?"

"Aklımdan geçen, bir aslan kadar yırtıcı, bir manda kadar güçlü ve bir kartal kadar zeki bir adam! Surlar, kanallar ve şehirler inşa

etmeyen, aksine ormandaki ve sahralardaki hayvanları yoldaşları olarak görecek bir adam!"

"Onu, senin için yaratacağım" dedi *Aruru*. Kocası bekleşen *Anunnaki* tanrılara gülümseyerek bakınca onların da buna razı olduklarını gördü.

Hayvan Adam Enkidu

Doymak bilmeyen adamın okşayan elleri altında gülüyor, inliyor ve yeni uyanmış dişi kaplanlar gibi boyun eğiyorlardı. Üç ya da dört genç kadın ve kız, yağ gibi parlayan kızışmış vücutlarını hep birlikte onun güçlü bacaklarına yaslamaya çalışıyorlardı. Omuzlarına sarılıyor, kollarından kavrıyor, çığlıklar atarak gergin cildinin akla gelebilecek her yerini öpüyorlardı. Ama aralarından biri onu içinde hissedince, neredeyse kendini parçalıyordu. Derinlerden kopup kesilmek bilmeyen hayvani çığlıkları, Gılgameş'i zevkten güldürürken, diğerlerini daha da azdırıyordu.

Gılgameş hareketinin tam ortasında, hiç beklenmedik bir anda durdu. Başını kaldırıp bitmeyecekmiş sanılan bir an kulak kabarttı, sonra ani bir hareketle kadınların ellerinden kurtuldu. Genç kadınlardan ikisi acıyla haykırdı. Gılgameş çekilirken onların canlarını yakmıştı.

"Susun!" diye buyurdu kral. Çok uzaklardan davul, borazan, kaval ve şarkı söyleyen insan sesine benzeyen bir gürültü, bu defa bir geceliğine seçtiği dilberlerin evinin içine kadar geliyordu.

"Bu da ne?" diye parladı Gılgameş. Ciddileşen yüzünde öfke izleri belirmişti. Çıplak kızlar darmadağınık yataktan usulca kaydılar, yanan tütsülerin yarı aydınlığına korkuyla çekildiler. Dışarıda, avluda hava zifiri karanlıktı.

"Bu ne?" diye tekrarladı Gılgameş, bu defa gürleyerek.

"Bunlar... rahipler" diye kekeledi saçları omuzlarına dökülen, dolgun göğüslü dilber. "Sesleri zigguratın tepesinden geliyor."

"Ne? Şimdi, bu saatte mi?" dedi Gılgameş hiddetlenerek. Bir şey çiğniyormuş gibi çenesini oynattı, yumruklarını sıktı. Rahipler! İsyanı körüklüyorlardı!

Keten bir çarşafı yataktan sıyırıp aldı, ani bir hareketle iki parçaya ayırıverdi, burarak beline sarıp düğümledi. Kızlar onu neyin öfkelendirdiğini anladıklarında bezin ucunu bacaklarının arasından geçirip arkasında bağlamıştı bile.

"Pekâlâ!" diye fısıldadı dişlerinin arasından. "Demek beni tanrılara şikâyet ediyorsunuz... O halde ben de o kahrolası tanrılarınızın efsaneleri hakkında ne düşündüğümü size göstereceğim!"

Kızların yüzüne güldü, yatağın yanındaki masanın üzerinden aldığı bir testi dolusu şarabı bir dikişte içip bitirdi. "Yine görüşeceğiz!" diye bağırdı kızlara, karanlık avluya atlarken. "İsimlerinizi Harrap'a bildirin!"

Sonra bir kez daha güldü. Avlunun taş döşemesinde yalınayak koşmaya başladı. Evin tek çıkışı vardı. Sokağa çıkan koridorun tavanına başını çarpmamak için eğildi. Dışarısı ıssızdı. Evlerin duvarları düz bir çizgi halinde değil de kıvrılan sokakta girintili çıkıntılı sıralanıyordu.

Gılgameş daha hızlı koşmaya başladı. Birkaç adım sonra bir evin önünde son bulan iki yol ayrımından saptı. Uruk şehrinin bir yabancının asla doğru yolu bulamayacağı bir labirent olduğunu uzun zamandır biliyordu. Sadece dinî alayların geçtiği caddeler dosdoğru ve geniş düzenlenmişti. Gılgameş'in yine de bir kılavuza ihtiyacı yoktu. Kendi şehrini pek çok sakininden daha iyi tanıyordu. Şimdiyse sırf gürültünün geldiği yöne gidecek bir yol bulması yeterliydi.

Daha tapınakların önündeki meydana varmadan ateşlerin evlerin duvarlarına yansıyan aksini görmüştü. Sonra ziggurata baktı. En tepesindeki ışık demetinin tanrılar katına çıktığı, gecenin karanlığına doğru yükselen muazzam bir sunağa benziyordu.

Yanılmamıştı: Uruk rahipleri kurban kesiyordu! Gılgameş kime karşı tanrılardan yardım istendiği hususunda bir an bile şüpheye düşmedi! Yanık etlerin, tütsülerin ve yağların ağır kokusu bütün meydanı sarmıştı.

Hayır! diye geçirdi aklından. Öyle kolayca teslim olmayacaktı! Aynı anda bütün rahiplerle, Kral Mebaragesi'nin ordusuyla, Uruklu erkeklerle ve onların tanrılarıyla savaşmak zorunda kalsa da, bu şehir ve ziggurat ona aitti. Onu kendisi fethetmiş, kral olarak taç giymiş ve *İnanna*'nın büyülü *Çuluppa* ağacını kesmişti. Tanrıça bunun mükafatı olarak, iktidarının görünen alâmetleri Pukku ve Mikku'yu yapmasına izin vermişti.

Pukku ve Mikku!

Yukarıda, küçük tapınak odasında, kurban ateşlerinin arkasında duruyorlardı.

Gılgameş derin bir nefes aldı. Demir kılıcına akıp geçen, şimdi yanında hiçbir silah olmasa da ruhunu dolduran gücü o an yeniden damarlarında hissetti.

Muazzam gövdesini hafifçe öne eğdi, sonra korkunç bir nara atarak uzun adımlarla meydanda koşmaya başladı. Ziggurata çıkan yüz merdiveni tırmanmak için belki de sadece iki düzine adım atması yetecekti. O daha tepeye ulaşmadan rahipler, gurular, çalgıcılar ve tapınak hizmetçileri arı kovanı gibi panik içinde vızıldamaya başladılar.

Yarı çıplak dev, azgın bir boğa gibi gösterişli kıyafetlere bürünmüş kalabalığın arasına dalıp kasırga gibi onları kenara attı. Ateşler ve altın eşyalar zigguratın kenar duvarından aşağı, karanlık boşluğa uçtu. Rahipler basamaklara doğru kaçıştılar. Tökezleyip üst üste kapaklandılar. Akıllarında bu korkunç gazaptan kaçıp canlarını kurtarmaktan başka bir fikir gelmiyordu.

Gılgameş en üst katı o kadar çabuk temizlemişti ki, hiç kimse tapınak hazinesinden bir parçayı yanına alacak bir an bile vakit bulamadı. En sona, eğer ışıklar saçan bir tanrıça değilse, kraliçeler gibi giyinmiş bir kadın kalmıştı: Bara *Namtara*.

Gılgameş birdenbire durdu. Baş rahibeye dik dik baktı. Dağlık ülke Aratta'dan gelen kızı tanıması, bir an sürmüştü.

"Bir krala yakışıyor mu bu?" diye sordu baş rahibe korkusuzca. Gılgameş öfkesinin ağır ağır dindiğini hissediyordu. İçindeki o esrarengiz güç, boğulan bir güvercinin canı gibi uçup gitti.

"Ne yapıyorsun burada?" diye tersledi Gılgameş. "Rahiplerin bu katta ne işi var? Burası bana ait!"

"Ziggurat tanrıların sunağıdır" dedi kız. "Biz de burada onlara ibadet ediyorduk!"

"Böylesi zengin hediyelerle mi? Ne için?"

"Bunu neden soruyorsun ki?" diye karşılık verdi kız soğuk bir tavırla. "Ey bahçıvan Gılgameş, taç giyince haddini aştın, zorba oldun!"

"Siz de tanrıların yardımınıza koşacağını sanıyorsunuz, öyle mi?" diye sordu Gılgameş küçümseyerek. "Uruk'un tanrıları ne senin tanrıların, ne de benim!"

"Peki, sen hangi tanrılara inanıyorsun?"

Gılgameş böbürlenerek güldü.

"Tanrılara ihtiyacım mı var? Ben, Uruk Kralı Gılgameş'im! Bana bak, baş rahibe! Bak da söyle, hangi tanrı benden büyük?"

"Eğer hâlâ seviyor olsaydım, senin için ağlardım" dedi kız usulca. "Ama uyarmadı deme, bu gururun kendi felaketin olacak!"

Gılgameş omuzlarını silkip gülmekle yetindi. Sonra arkasını dönüp katın orta yerindeki küçük tapınak odasına girdi. Sadece gökteki yıldızların zayıf ışıkları içeriyi hafifçe aydınlatıyordu. Pukku ve Mikku sunağın üzerinde öylece duruyordu. Onlara dokunmaya hiç kimse cesaret edememişti.

Aynı gece, An'ın tasarladığı her şeyi yaratabilen tanrıça *Aruru*, yeryüzüne indi. *İnanna*'nın şehrinin yakınlarında ortaya çıkmak istemiyordu. Şehrin güneyinde uzun süre uygun bir alan aradı. Büyük nehir, denize kadar uzanan kıyılarında geniş alan bırakmıyordu. Büyük denizin tuzlu sularıyla birleşip bataklık haline geldiği yerin gerisinde, yalnızca kadim Ur ve Eridu şehirleri kurulmuştu.

Aruru kuzey ufkundaki Uruk zigguratının tepesinde yanan ateşlerin beklenmedik biçimde söndüğünü gördü. Nehrin batı kıyısı boyunca kuzey yönünde yürüdü. Yeryüzündeki nehrin kenarında bir kamışın içinden süzülüp cismani bir bedene son bürünüşünün üzerinden epey zaman geçmişti. Bitkilerin çıplak tenine dokunuşunun tadını çıkardı bir süre. Sonra nehrin kıyısına inen tatlı

yokuşu bir hayal gibi tırmanmaya başladı. Otlar ayaklarının altını gıdıklıyor, ılık bir rüzgâr omuzlarını okşuyordu. Sonsuzluğun içinde ölümsüz olmanın onu hüzünlendirdiği anlar vardı.

Bir ormanı andıran çalılıklara ulaşınca karanlığın içine daldı. Daha birkaç adım atmıştı ki dere yatağı gibi inşa edilmiş, sessizce çağıldayan bir kanala vardı. Geceleri ortaya çıkan hayvanların karanlığın içindeki vızıltıları ve hırıltıları arasında, birkaç dal çatırdıyor, ara sıra karanlıktan gelen esintiler hissediliyordu.

Aruru dar kanalı takip ederek nehre geri döndü. Eğilip nemli toprağın üstünde elini gezdirdi. Zemin iyiydi. Ellerini yıkayarak bu heyecan verici, yeni bir canlı varlık yaratma işine girişti.

Çok sayıda balçık kütlesi ayırıp nehre inen yokuşun dibinde hepsini yan yana dizdi. Yeterli olduğuna kanaat getirince onlardan kendine bir yatak yaptı. Islak balçığın içine boylu boyunca uzanıp usulca yuvarlanınca içinde tuhaf bir his uyandı. Elleri yeryüzüne inerken benimsediği ölçülerde bir bedeni aşağı yukarı biçimlendirmeye başladığında, yıldızların kendisini izlediklerini sezdi.

Balçık ısınınca ayağa kalkıp içinde yuvarlandığı çukurluğa baktı. Vahşi hayvan tüyleri ve otlar topladı. Çukurluğun içine en son yapraklar ve bir tutam da kurumuş kamış koçanı ekledi. Balçığın içinde yüzünün bıraktığı izin içine, kendi saçlarından birkaç tel kattı. Sonra bütün bunlardan yeni bir beden yoğurmaya başladı.

Balçık kıvamını buldu, pürüzsüzlerinden arındı, sonra kabardı. *Aruru*'nun elleri başından ayaklarına kadar tekrar tekrar gidip geldikçe balçık her seferinde gözle görülür biçimde şekilleniyordu. Zamanı çoktan unutmuştu, ama tanrı *Utu*'nun ilk ışıkları doğu ufkunda belirdiğinde yeni adamın bedeni hazırdı. Şimdiden muazzam ve güçlü görünen devasa yapısıyla, otların içinde cansız bir şekilde yatıyordu. Geceki sessizliğin ürünü, tıpkı hayvanların tanrısı *Sumukan* gibi, post benzeri sık kıllarla kaplandı. Bu kürk, savaş tanrısı *Ninurta*'nın bile sahip olmadığı muazzam adaleleri gizliyordu. Saçlarıysa hasat tanrıçası *Nisaba*'nın sık zülüflerini andırıyordu.

Aruru yarattığı varlığa memnuniyetle baktı. Tam tanrı An'ın istediği gibi olmuştu!

Yavaşça öne eğildi, dizlerini büküp yeniden balçığın içine otur-

du. Bu defa oturduğu yer çökmemişti, aksine ilahî nefesi balçığa akıp geçecek kadar hafif kalmıştı. Yarattığı varlığı dudaklarından öperek ağzının içine nefesini üfledi. Balçıktan adamın sakallı yanaklarından aşağı gözyaşı akıyormuş gibi izlerin oluştuğunu gördü. Yavaşça, gayet yavaşça geri çekildi. Adam gözlerini açtı.

"*Enki*du!" diye fısıldadı tanrıça. "Uyan, ey 'güzel toprağın oğlu! Hayvanlarla birlikte gezecek, tıpkı bizim yapabildiğimiz gibi onlarla konuşacaksın... Uyan... Uyan!"

Tanrıça çalılıkların gölgesine kadar çekilince *Enki*du ağır ağır kollarını ve bacaklarını kımıldattı. Güçlü kasıklarındaki erkeklik organı uyanırken serin havayı geniş göğsünün derinliklerine çekti. Yaratıcı tanrının karısı gülümsedi. Eserini tamamladığına şimdi emin olmuştu!

Zulümden kurtarmaları için tanrılara yapılan son ümitsiz yakarma denemesinden bu yana hiç kimsede Gılgameş'e ve onun tahakkümüne diklenecek cesaret kalmamıştı. Kral ziggurattan pek çıkmıyordu. Büyük tapınağın en üst katına günde iki defa ekmek, et, peynir, şarap, bira ve kurutulmuş meyve getirtiyordu. Yalnız kaldığı zigguratın tepesindeki Gılgameş bile şehrin ve insanların yavaş yavaş değiştiğini seziyordu.

Gündüzler uzuyor, geceler kısalıyordu.

En üst katın kenar duvarı üzerinde saatlerce oturuyor, elini çenesine dayayıp düşüncelere dalıyordu. Ara sıra, elleri kırbaçlı gözcülerin yeterince dikkat etmedikleri zamanlarda gençlerden biri inşaat sahasından uzaklaşıyordu. Çift katlı duvarların adam boyuna ulaşmış dokuz yüz silindirik kulesinin gölgelerinden hızla geçerek çalıştıkları yerlere yakın çalılıklara ya da sazlıkların bürüdüğü su yollarına kaçıyor, az sonra da kısa bir kovalamacanın ardından yakaladıkları bataklık ördeği, bir yaban keçisi ya da birkaç balıkla geri dönüyorlardı. Gılgameş bütün bunları görüp takip ediyor, ne var ki emirlerine karşı gelinmesini engellemiyordu. Şehirde erzak azalmıştı. İlk hasada daha epeyce zaman vardı, surların inşaatındaki gençlerle ve erkeklerle hep o ilgilenmek zorunda kalacaktı.

Günler ve geceler geçtikçe içinde yeni bir arzu uyandı. Pukku

ve Mikku'yu yanına alarak dışarı çıktı, eğimli merdivenlerin başına yürüdü. Şehrin sokaklarında yalnızca kadınlar ve çocuklar göze çarpıyordu. Davuluna kısa bir işaret vuruşu yaptı. İki rahibin *Eanna* Tapınağı'ndan koşar adımlarla çıkması sadece birkaç dakika sürmüştü. Zigguratın basamaklarını başlarını kaldırmadan çabucak tırmandılar.

"Beni sen mi çağırdın efendim?" dedi daha genç olanı henüz Gılgameş'in yanına varmadan.

"Emirlerimde bir değişiklik yaptığımı Laabaş'a ve Bir Hurturre'ye iletmenizi istiyorum" dedi. "Şimdi emredeceklerimi de bütün erkeklere ileteceksiniz!"

İkinci rahip de soluk soluğa en üst kata ulaşmıştı. Kısacık saçları ve uzayıp bakımsız kalmış sakalıyla bir sangamahtı bu.

"Surların inşaatı yavaş ilerliyor!" dedi Gılgameş. Kaşlarının arasında dikine bir kırışıklık belirdi. "Gün ışığından daha fazla yararlanılmasını istiyorum. Bu yüzden de gençlerin ve erkeklerin bundan böyle güneşin doğuşundan batışına kadar çalışmalarını emrediyorum!"

"Efendim..." diye inledi daha yaşlı olan rahip dehşetle. "Erkeklerin çoğu şimdiye kadarki angaryaya dayanamıyor. Yemeği akşam çok geç yiyince devriliyorlar, pek çoğu da yavanlaşan çorbayla dolu çanakların başında uyuyakalıyor."

"Güneşin doğuşundan batışına kadar!" diye yineledi Gılgameş sertçe. "Herkes istediği kadar su içmekte serbest ama yemek mesai başlamadan ve mesai bitince yenecek! Şarap ve bira bundan böyle sadece akşamları verilecek. Böyle emrediyorum, çünkü Kral Mebaragesi, yeni surların bitmesini beklemeyecektir!"

"Uruk'un en seçkinleri surlarının dibinde yıkılır ve hiç kimsede bir kılıcı sallayacak mecal kalmazsa şehri nasıl savunacaksın? Sığırlar otlaklara çıkarılmazsa, kanallar temizlenmez ve tohumlar toprağa atılmazsa halimiz ne olur? Erzakımız ilk hasada kadar ancak yeter."

"Şimdi emirlerimin ikinci kısmını dinleyin" dedi Gılgameş soğuk bir tavırla. "Adamları yedi gruba ayırın! Her grup beş gün surların inşasında çalışacak. Altıncı gün kanallara ve tarlalara ayrıldı."

"Ya yedinci gün?" diye sordu daha genç olan rahip heyecanla.

"Yedinci gün bütün gruplar dinlenecek, karılarını ziyarete gidecek ve kendi tarlalarını işleyecekler."

"Ya adak adamak ve dua etmek için?" diye sordu sangamah.

Gılgameş alt dudağını bükerek süzdü onu. Uzun süre düşündü, sonra başını salladı.

"Adak adamaya ve dua etmeye izin veririm, ama bir haftada yapılan işin, beş gün içinde yapılmasını temin edebilirseniz eğer!"

"Bu imkansız!" diyerek inledi genç rahip.

Yaşlı sangamah da buna inanamıyordu. Başını sallayarak koyu renkli iri gözlerini Gılgameş'e dikti. "Emirlerini görüşeceğiz. Düşüncelerinin aklımıza yatacağını sanıyorum" dedi sonra.

Rahiplere sözünü dinlettiğini gören Gılgameş gülümsedi.

"Zeki bir adamsın, urigallu!" dedi. Yaşlı rahip yanındaki gençten daha çabuk kavramıştı. "Gördüğün gibi, krallık ME'sinin gereğini yerine getirmeye çalışıyorum!"

"Öyledir, çünkü verdiğin emir sırası gelen her yedinci grubun Uruk'un tanrılarına ibadet etmelerine imkan sağlayacak."

Rahipler eğilerek yeniden selamladılar ve basamaklara kadar geri geri çekildiler. Gılgameş onlar gözden kayboluncaya kadar bekledi. Gözlerinin sevinçle parladığını rahipler göremediler. Gılgameş, Uruklu her erkeğin haftada bir gün tanrılara ibadet etmesini teklif etmek suretiyle onları kendi silahlarıyla vurmuştu!

Bu armağan, gözcülerin kırbaçlarından çok daha etkili olacaktı.

Kerpiç kurutma alanlarında ve surların inşasında çalışan erkekler kralın yeni emrini neye yoracaklarını bilemediler. Kimileri el arabalarıyla durmadan tuğla getirip yığma toprak tümsekler üzerinde yukarı çekerken ona beddua ediyorlardı. Diğerleriyse buna itiraz ediyor, geceleri ayrı kaldıkları karılarını, kız kardeşlerini, kızlarını ve küçük oğullarını haftalar sonra nihayet şehirde ziyaret edebileceklerini düşünüyorlardı.

"İş daha da ağırlaşacak olsa bile, bu şekilde altıncı ve yedinci günleri iple çekeceğiz!" diyorlardı.

"Eskiden bütün bir haftada yaptığımızı, altıncı gün yapmamız istenecek bizden."

"Bundan böyle yedinci gün rahiplere çalışacağız."

"Sadece birkaç dua, bir iki ayin! Bir zamanlar tanrıların gözdesi olan şehrimizin üstünde Enmerkar'ın ölümünden beri dolaşan lanetin giderilmesine bir faydaları dokunur belki..."

"Kim bilir?" dedi diğerleri şüpheyle.

Beşinci günün sonunda, ilk grubun karılarıyla birlikte şehre dönecekleri akşam geldi çattı. Marangoz Ugnim ve kalfası Dimus da bu grubun içindeydi.

"Evimi yeniden görmekten ümidi kesmiştim" dedi Ugnim Nanşe'ye. "İki gündür surların inşasında değil, bahçelerde çalıştık. Bundan böyle tarlalarda değil, tapınakların ulvî loşluğunda dua edeceğiz."

İçinde ancak birkaç küçük yeşil mercimeğin yüzdüğü yavan çorbasını içmeye başladı. Dimus olmasaydı diğer pek çoğu gibi cesaretini ve yaşama sevincini çoktan yitirirdi. Nanşe Dimus'a gülümseyerek baktı. Avcı Nemrut'un yakışıklı oğlu göz kapaklarını indirmiş, kurumuş bir somun ekmekten kalanı yiyordu.

"Neyin var senin?" diye sordu ona Nanşe. "Surlardan iki gün uzak kalacağına sevinmiyor musun?"

"Tam aksine" dedi Dimus sıkıntıyla. "Ama çalılıkları ve hayvanları ne çok özlediğimi anladım. Şehirde sizin yanınızdayken hiç böyle hissetmemiştim, oysa şimdi tarlalardan, kanallardan ve surlardan uzak bölgelerde yine yalnız başıma bütün gün dolaşmak istiyor canım."

Ugnim de gözlerini kalfasına dikti. Sonra çanağındaki çorbanın son damlalarını bir parça ekmekle sıyırdı.

"Yarın evde ve bahçede bana yardım edersen yedinci gün benimle tapınağa gelmeyebilirsin! Gider, babanı ziyaret edersin!"

Delikanlının yüzü aydınlandı.

"Gerçekten mi? Söz mü?"

Ugnim evet anlamında başını sallayarak son lokmayı da ağzına attı. Dimus başını öne eğdi. Bacaklarını sıvazladı. "Bugünden yola

çıkamaz mıyım? Güneş battı, ama yolu biliyorum, *Nannasuin*'in ışığı da önümü aydınlatır" dedi sonra.

Ugnim başını iki yana sallayarak reddetti.

"Sadece bir gün kalırım, sen tapınağa giderken ben de geri dönüp bahçenizde çalışırım!"

"Senin yarın dikeceklerini hemen ertesi gün sulaması iyi olmaz mı baba?" dedi Nanşe. Ugnim elinin tersiyle dudaklarını sildi.

"*Dubsar*lar bugün şehre girenleri tek tek sayacaklardır!" dedi "Dimus da orada olacak!"

"Bahçemiz şehrin eski surlarının dışında kalıyor. Dimus bugünden gidip orada yattığını söyleyebilir."

"Evet" diyerek başını salladı Dimus. "Babamın evinin Uruk'ta değil, çalılık bölgede olduğunu biliyorlar."

"Benim kalfamsın, bana aitsin!"

"Ve senin bahçene, değil mi?!" dedi Nanşe ısrarla. Ugnim Uruk'a dönecek ilk grubun hazırlandığını gözledi.

"*Dubsar*ların ilk öğrenmeleri gereken, her akşam yeni bir grubu kaydetmek" dedi Nanşe. "Bu yüzden Dimus'un şehre bugün değil de yarın girdiğini fark etmeyeceklerdir."

"Pekâlâ" dedi Ugnim. "Gidebilirsin Dimus! Ama bunun için bana değil, şu laf anlamaz kızıma teşekkür et!"

Nanşe babasına doğru eğildi, koluna girip kirlenmiş alnından öptü.

"Sağol baba!" dedi Nanşe, Dimus'a neşeyle göz kırptı. Dimus izni aldığını bir an idrak edemedi. Ama sonra kendini tutmaya çalışarak sevinç çığlığı attı. Eşyalarını koyduğu çıkını toparlayıp yerden aldı, aceleyle düğümledi.

"Babana bizden selam söyle!" dedi Ugnim. "Uruk'un ne hallere düştüğünü ona da anlat!"

"Zaten biliyor" dedi Dimus. "Her Sumer şehrinde, her kulübede Kral Gılgameş'ten ve surlarından söz ediliyor!"

"Nereden biliyorsun böyle şeyleri?" diye sordu canı sıkılan Ugnim. Avcının oğlu omuzlarını silkti.

"Geçenlerde suya ağ atarken nehrin yukarısından bir salın geldiğini gördüm. Saldaki adamlar burada ne yaptığımızı sordular

bağırarak, ben de onlara anlattım. Adamlar bana seslenerek kendi kralımızın kölesi olduğumuzu Sumerlerin ülkesinde herkesin uzun zamandır bildiğini söylediler."

"Öyle mi söylediler?" diye sordu Ugnim. Dimus başını sallayarak onaylayınca Ugnim'in yüzü gölgelendi. "Haydi, hemen git!" diye homurdandı. "Yoksa verdiğim izni yeniden gözden geçiririm!"

Dimus ayağa fırladı. Dört bir yanda gözcüler ve dubsarlar ilk grubun erkeklerini saymakla meşgul olduklarından onlarla ilgilenmiyorlardı.

"Yarın akşama kadar!" dedi Dimus. Nanşe elini kaldırdı. Bir süre keyifle bakıştılar. Sonra Dimus başını eğerek surlara çıkan rampayı çabucak tırmandı, öte tarafa geçip gözden kayboldu.

Yıldızlar gecenin koyu mavi enginliğinde sevinç gözyaşları gibi parıldıyor, Dimus güz fırtınalarının habercisi olan sert rüzgârların estiği yöne doğru gecenin içinde koşturuyordu. Şehir kuzeydoğuda kalmıştı. Bir müddet Buranum'u takip etti. Kanallardaki su çarklarına tırmanıp aslan ve ikizler burcundaki yıldızlara göre yönünü tayin ederek ilerledi. Derken Uruk'un bahçeleri, tarlaları, kanalları ve hurmalıkları geride kaldı, bozkır başladı.

Dimus uzun zamandır unuttuğu özgürlük ve sevinç hissinin tadına vardı. Bu topraklarda büyümüştü. Çocukluk günlerinin hatıraları yeniden uyandı içinde. Babasının nehrin kenarındaki büyük ve zengin şehirleri anlattığını hatırladı. O zamanlar, günün birinde bir şehirde oturmayı, muhteşem tapınakları hayranlıkla seyretmeyi, pazar yerlerindeki gürültüyü zevkle dinlemeyi ve bir zigguratın gölgesinde tanrıların görkeminden bir şeyler hissetmeyi düşlemiş, bu arada bir şehrin ne kadar acımasız olabileceğini öğrenmişti.

Yere bakmaya gerek duymadan taşlardan ve küçük çalılardan sakınabiliyordu. Geceleyin ortaya çıkan hayvanların cır cır ötüşlerini, vakvaklamalarını, hışırdamalarını ve çatırdamalarını duyuyor, mesafeler aştıkça daha da hızlanıyordu. Doğuya doğru çizdiği kavisin ardından yeniden denize doğru aktığı asıl yönünü bulan bü-

yük Buranum Nehri'ne tekrar yanaştığını neredeyse fark edemeyecekti.

Dimus yüzen saz adacıklarıyla örtülü birkaç karanlık bataklığı ustaca atladı. Kurbağaları ve pelikanları ürküttü, kuyruklarıyla çarpışan bir çift büyük kertenkeleyi umursamadan geçtiği son bataklığın ardından tekrar kuru bir yere ayak bastı. İç içe geçmiş ardıçların, ılgınların, zakkumların ve adam boyunca yetişmiş dikenli alıçların oluşturduğu sık çalılığın içine girdi. Baş taraftaki çalıların küçük yaprakları ve tomurcukları vardı. Dimus gecenin o hoş kokusunu içine çekti, babasının evine epeyce yaklaşmış olabileceğini düşündü.

Çalıların seyrelip yumuşak meyille bir pınarın başına kadar uzanan bir açıklığa ulaştı. İlk zamanlardan beri su içmek üzere çalılıklara giren hayvanların tuzak çukurlarına ve ağlara düşüp düşmediğine bakmak için sık sık buraya gelirdi. *Nannasuin*'in aksi, küçük suvatın kenarında ışıldıyordu. Dimus kulak kabarttı, ağlara takılan kuşların ve dallarla örtülmüş çukurlardan birine düşmüş büyük hayvanların seslerini tanırdı.

Etrafta yaprak bile kımıldamıyordu. Açıklık öylesine sakindi ki, babası tuzağa düşen hayvanları az önce toplamıştı sanki. Dimus kaşlarını kaldırdı. Burada yolunda gitmeyen bir şeyler vardı! İçindeki ses ona, oradan hayvanların geçtiğini söylüyordu. Keçilerin, ceylanların, çöl köpekleri ve yaban eşeklerinin, hattâ panterlerin ve aslanların dışkılarının bile kokusunu alıyordu. İhtiyatla birkaç adım ilerledi. Ayağı bir kuş ağına takıldı. Eğilip elleriyle yokladı. Boştu. Ağı yerden dikkatle kaldırıp baktı. Birkaç kuyruk tüyü ay ışığında hafiften parıldadı, ama ağa bir tek kuş bile yakalanmamıştı.

Dimus başını inanamamış gibi iki yana salladı. Parçalanmış ilmeklere baktı, sonra ağı elinden bırakırken yerde bir karaltı gördü. Tuzağı örtmekte kullanılan dallar, çukurun içinden dikine yükseliyordu. Dimus çukura daha da sokuldu. Yere oturup karanlığın içindeki kokuları almaya çalıştı.

"Vay canına!" diye mırıldandı dehşet içinde. "Bir aslan!"

Ne var ki derin çukur boştu. Dimus ne olup bittiğini anlayamadı. Babası avın düştüğü çukuru hiç açık bırakmaz, böylesi olağa-

nüstü bir avın sevinciyle bile tuzak çukurunun üzerine yeni dallar koymayı asla unutmazdı!

Dimus tam kalkmaya niyetlenmişti ki hayvanı gördü. Aslan sessizce çalılıktan çıkıp açık arazinin öteki ucuna yaklaştı. Dimus'un kokusunu almadığı için, duraksamadan sakin adımlarla suvata yaklaştı. Hemen ardından iki dişi aslan ay ışığının aydınlığına çıktı. Dimus soluk almaya bile cesaret edemiyordu. Yanında silah yoktu, üç aslanın karşısında ne cesareti, ne de zekâsıyla durabilirdi.

Rüzgâr, gecenin içinde bu güçlü yırtıcı hayvanlardan yana sessizce esiyordu. Hayvanlar Dimus'a ancak bir taş atımı mesafedeki suvatın kenarında, güçlü ve ölçülü adımlarla bir aşağı bir yukarı geziniyorlardı.

Ve o an inanılmaz bir şey oldu!

Dimus sürünerek çalılıklara doğru geri çekileceği sırada, öte yanda kuru dalların çatırdamasıyla bir başka hayvan daha ortaya çıktı. Bu hayvan *Nannasuin*'in aydınlattığı alana gelince, Dimus dehşetten atacağı çığlığı güçbela önleyebildi. Devasa hayvan iki ayağının üzerinde yürüyordu. Vücudu bir insan biçimindeydi, ama tepeden tırnağa kıllıydı... Sakalı dalgalı ve geniş, omuzlarına dek uzanan saçları darmadağınıktı...

Hayvan... Dev... Nasıl tanımlayacağını bilemediği bu adam, gayet sakin adımlarla üç aslana doğru yürüdü. Aslanlar başlarını ona çevirerek, onun eğilip aynı şekilde su içmesini beklediler, sonra da oyun oynamak istercesine pençeleriyle ona dokunmaya başladılar.

Hayvan adam yalnızca güldü. Dimus, acıyıncaya dek kolunu çimdikledi. Hayır, gördüğü bir rüya değildi! Hayvan adam, aslanların yırtıcı pençeleri ve bembeyaz parlayan sivri dişleri karşısında en küçük bir korku belirtisi göstermiyordu. Biraz doğrulmuş, sonra da aslanlarla konuşmaya başlamıştı.

Bozkırlarda ve çalılıklarda yaşayan bütün hayvanları tanıyan avcının oğlu, aslanlarla konuşabilen bir adamdan bahsedildiğini daha önce hiç duymamıştı.

Dimus bütün vücudunun titremeye başladığını hissetti. Bu olağanüstü yaratık karşısında duyduğu korku gırtlağında düğümleni-

yor, madeni bir kafes gibi göğsünü sıkıyordu. Pukku ve Mikku'nun vuruşları onu uzaklarda kalmış şehre bağlarken dışarıda neler olmuştu böyle? Hayvanlara benzeyen, ama hayvan denemeyecek bir adam, korkunç yırtıcı hayvanlarla nasıl olup da konuşabiliyordu? Kuş ağlarını yırtan, hattâ aslanları düştükleri tuzaktan kurtaran nasıl bir büyüydü? Bunları yapan, şu korkunç yabanî miydi?

Dimus kendini ansızın küçülmüş, aciz ve yapayalnız hissetti. Sanki geçmiş günlerin ve haftaların yorgunluğu vücudunun dermanını daha yeni kesivermişçesine kolları ve bacakları sızlıyordu. Taşlaşıp kalmış, yalağın başındaki bu pek tekin olmayan sahneyi seyrediyordu. Hiçbir ifrit, bu dev yapılı hayvan adamla aslanların birbirlerine yumuşak davranmalarından daha fazla korkutamazdı onu.

Dimus'un gözlerinin önünde siyah lekeler uçuşmaya başladı. Nefesinin hışırtısını bastırdıkça korkusunu zaptedemez oldu. Yere kapaklanırken yüzünün yere çarptığını hissetmedi bile.

Gılgameş yatağının içinde huzursuzluktan bir o yana bir bu yana dönüp duruyor, *Nannasuin*'in parlak ışığı alnını ve kapalı gözlerini okşuyordu.

Dolunayın efendisi, sonu olmayan karmakarışık rüyalarla Gılgameş'e eziyet ediyordu. Gılgameş kendini birdenbire ince meşin zırh içinde, kuşağında altın bir hançer ve elinde de demir kılıcı olduğu halde, genç ama yüzleri belirsiz bir grup şublugalin ortasında, bereketli meyve bahçelerinde yürürken gördü. Su çarkları suyu ahenkle bir kanaldan kolayca alıp diğerine çekiyordu. Direklerin dibinde kırbalarıyla bekleyen adamların memnuniyetleri yüzlerinden okunuyor, o yanlarından geçince önünde eğilerek selamlıyorlardı. Güneşin ışıkları toprağı ısıtıyor, ama ne hikmetse, gökte yıldızlar da görünüyordu. Gılgameş, aynı anda hem gece, hem de gündüz oluşuna hayret etti.

"Benim gördüğümü siz de görüyor musunuz?" diye sordu arkadaşlarına.

"Görüyoruz efendim!" diye cevap verdi Zabardi Banuga'ya benzeyen biri. Yıldızlar birdenbire sıklaştı. Öyle ki, göğün mavili-

ğinde bir tek ışık içinde erimiş görünüyordu. Gılgameş kıpırdamadan göğe bakıyordu. Işık kümesi parladıkça parladı, güneş tanrısının görkemini bastırdı.

"Efendimiz, neler oluyor?" diye bağrıştı savaşçılar dehşetle. Gılgameş onlara cevap veremiyordu. Parlayan devasa yıldız korkunç bir uğultuyla ıslık çalarak dosdoğru onun üzerine düşüyordu. Yıldız sadece on adım uzağına düşeceği sırada, kral kendini ancak kenara atabildi. Düştüğü yerde toprak havaya saçılmış, çatır çatır yanan alevler ve duman, bulundukları alanı daire biçiminde kuşatmıştı.

"Su getirin!" diye kükredi Gılgameş. Kendisi yerinden kıpırdayamıyordu. Yüzleri seçilemeyen şublugaller ifritlerden kaçıyormuşçasına su çarklarına koştular, kırbalarını doldurarak geri döndüler. Buhar ve duman aydınlık gökyüzünü bürüdü. Yıldız sürekli taşınan suyla bir süre sonra Gılgameş'in dokunabileceği kadar soğutuldu. Ayaklarını yumuşamış toprağa daha bir sağlam basarak kararan yıldızı iki eliyle kavradı. Yalnızca bir arşın yüksekliğinde ve tıpkı beyaz tapınağın taşlarının parlaklığındaydı. Yıldız yerinden kalkmıyordu. Gılgameş arkasındaki arkadaşlarının kendisine baktıklarını hissetti. Adaleleri gerilmiş, boyun sinirleri ip gibi kabarmıştı. Tüm gücüyle daha bir sıkı kavradıysa da, yıldız kök salmış gibi toprağa saplanıp kalmıştı.

O an maiyetindeki adamlar yanına geldiler. Çamurların içine atılıp bacaklarından kavrayarak ona ve yıldıza taze destek verdiler. Bir taraftan da aniden bir surete, bir heykele dönüşen bu harikulade yıldızı öpüyorlardı. Kuvvetler birleşince henüz soğumamış yıldız topraktan çıkarıldı. Gılgameş sevinç çığlıkları içinde kararmış parçayı yerinden alıp zorlukla başının üstüne kaldırdı. Kuru toprağa ayak basıncaya kadar diğerleri ona destek oldular. Ve genç kral, gökten düşen yıldızı yere hiç indirmeden şehre dek taşıdı, doğruca annesinin zindanı olan konağa götürdü.

Ninsun onu avluda karşıladı. Gılgameş kararmış yıldızı dikkatle yere indirerek sular akan şadırvanın yanına yerleştirdi. Şimdi bütün vücudunun tir tir titrediğini hissediyordu.

Gılgameş gözlerini açtı. *Nannasuin*'in yuvarlak yüzü, soğuk ve

itici bir edayla ona bakıyordu. Gerçekten de üşüyordu! Darmadağınık yatağından dehşet içinde fırladı.

Neler oluyordu? Bu rüyanın anlamı neydi?

Yünden örme kaftanını omuzlarına atıp çabucak dışarı çıktı. Yıldızlar lacivert gökyüzünde sanki ezelden beri parlıyordu. Gökten düşmüş olabilecek bir yıldız aradı gözleri, ama aradığı yıldız sonsuzluğa karışıp kaybolmuştu.

Titreye titreye annesine sormaya karar verdi. O kehanetlerden ve rüya tabir etmekten anlardı. Basamakları aceleyle inip geniş meydanı koşarak geçti, konağın önüne geldi. Kapıyı yumrukladı. Epeyce zaman sonra Harrap gelip kapıyı açtı.

"Çekil kenara! Ninsun'u göreceğim... Acilen!"

"Bu saatte mi efendim?"

Gılgameş'in Harrap'la tartışacak keyfi yoktu. Yanından geçiverdi, merdivenleri koşar adımlarla çıkıp son kata vardı. Avluya açılan koridorun parmaklıkları başında buldu annesini. Kendisini kınamasına ve bir tek soru bile sormasına fırsat vermeden gördüğü tuhaf rüyayı tüm ayrıntılarıyla anlattı.

"Bütün bunların anlamı ne?" diye sordu ısrarla. "Benim bile kaldıramayacağım kadar ağır bir yıldız gökten nasıl düşebiliyor? Ve nasıl oluyor da onu sana yüzlerini seçemediğim arkadaşlarım öptükten sonra getirebiliyorum?"

"Endişelenme oğlum!" dedi Ninsun. Kollarını onun beline doladı. "Gördüğün rüya senin gibi bir bozkır gecesinde doğan, güçlü bir adama işaret ediyor. Ama o sana düşman değil, can yoldaşı olacak. Arkadaşların da aynı şekilde onu sevecek ve onun ayaklarını öpecekler." Sonra onu iterek kendisinden uzaklaştırdı. "Git yerine yat! Kehanete benzeyen rüyaların seni etkilemesinden korkma."

Gılgameş çenesini kenetleyip başını salladı. Sersemliğini üzerinden atamadan avluya indi. Şadırvana baktı, fakat orada kararmış bir yıldız yoktu. Hatırladığı kadarıyla, hiç böylesine heyecan verici bir rüya görmemişti. Ancak zigguratın en üst katına geri dönünce kendini biraz daha hafiflemiş hissetti.

Yerine yattı ve göz açıp kapayana kadar uykuya daldı.

Nannasuin hâlâ gecenin karanlığında duruyordu. Işığı yeniden Gılgameş'in üzerine düştü ve ona ikinci bir rüya göstermeye başladı. Gılgameş kendini bu defa panik içindeki halkın tam ortasında gördü. Geniş meydandaki bu kalabalık hayra alâmet değildi. Erkeklerle kadınlar korkudan başlarını eğerek Gılgameş'in göremediği bir şeyin etrafını geniş bir çember şeklinde sarmışlardı.

Gılgameş *Eanna* Tapınağı'ndan çıkıp geldi. "Bunların nesi var?" diye sordu maiyetindeki rahibelerden birine. Yeni baş rahibe Bara *Namtara*'ydı bu. Aratta'dan gelen kız güldü.

"Cesaretin varsa, bir bak bakalım!"

"Cesaretimden şüphe duymak da nereden aklına geldi?" diye karşılık verdi sinirlenen Gılgameş.

"Rahipler tanrılara başvurduğundan beri hiçbir kadına dokunmadın, bana bile."

Gılgameş söylenerek onu öylece bıraktı, meydanın ortasında korkuyla fısıldaşan kadın ve erkeklere doğru geniş adımlarla yürüdü. Kalabalık açılarak ona yol verdi ve dua etmek için ellerini birleştirdiler.

Gılgameş parmaklarını çıtırdattı. Meşaleler insanı ürküten, pek tekin olmayan bir baltanın çiğnenerek pekiştirilmiş toprağa saplanıp kaldığı yere doğru tutuldu. Baltanın iki değil, tam dört ağzı vardı!

Gılgameş birden gülümsedi. Demir kılıcını yitirdiğinden beri bunun kadar şahane bir silah görmemişti. Baltanın muazzam ağızları, meşalelerin aydınlığında kadın göğüslerini andırıyordu. Gılgameş tuhaf bir heyecan duydu. Eğilerek parmaklarının ucuyla parlak metale dokundu. Gücü sanki dört ağızlı baltanın esrarengiz kudretiyle kaynaşıyordu. Bütün Uruk'ta hiçbir kadın onu bu olağanüstü silahtan daha fazla heyecanlandırmamıştı.

"Eşin benzerin yok senin!" diye fısıldadı sessizce. Kabzasından kavrayarak gayet yavaşça yerden çekip çıkardı. Ağır ağır doğruldu. Dört ağızlı baltayı yukarı kaldırarak kanatlarındaki pırıl pırıl madeni ahenge hayranlıkla baktı. Sonra baltanın sapını dikkatlice kuşağına soktu, gülümseyerek arkasına döndü ve annesinin konağının yolunu tuttu.

Uyandığında gördüğü ikinci rüya üzerine bir süre kafa yordu. Sonra yeniden ayağa kalktı, yün örme kaftanına bürünüp zigguratın basamaklarını indi. Geniş meydan bomboştu. Hiçbir yerde dört ağızlı bir baltanın saplanıp kalmış olabileceğine dair bir alâmet yoktu.

Ninsun'u avludaki şadırvanın başında kendisini beklerken buldu.

"Tekrar geleceğini biliyordum" dedi Ninsun.

"Bir rüya daha gördüm" diyerek söze başladı Gılgameş, bir kadın gibi hoşuna giden dört ağızlı baltayı anlattı.

"O balta bir kadın değil, aksine bir adam" diyerek onun söylediğini düzeltti annesi. "Ve sen onu, hiçbir kadını ya da kızı sevmediğin kadar seveceksin! Sen ve ben onu henüz tanımasak da biliyorum ki ben de onu bir oğul gibi seveceğim! O gelecek Gılgameş. O senin olduğun kadar güçlü ve yenilmez biri. Ama dostluğunuz bütün tehlikelerin üstesinden gelecek."

"Gerçek bir dosta hiç sahip olamadım" dedi Gılgameş. "*An* ve *Enlil* izin verseler, her şartta güvenebileceğim bir dostum olsun isterdim."

"Rüyalarını tabir ettim" dedi Ninsun. "Kararan yıldızın ve dört ağızlı baltanın ne anlama geldiğini artık biliyorsun. Sen biliyorsun, ben biliyorum ve tanrılar da biliyor, çünkü bu rüyaları sana gösteren onlardır."

Baharın Habercileri

Uyandığında güneş yine batı ufkuna doğru alçalmıştı. Surların inşaatında geçirdiği zor aylar Dimus'un gücünü kimselere söyleyemeyeceği kadar zayıflatmıştı. Bütün geceyi ve gündüzü yorgunluktan baygın bir halde geçirmişti. Uruk'a dönmek için çok geç kaldığını dehşetle fark etti. Ustasının kendisini beklediği şehre sözleştikleri vakitte varması imkansızdı.

Kendi kendine kızarak ümitsizce doğruldu. Çıkınının içinde bir parça ekmek ve peynir aradı. Yemek pek hoşuna gitmedi. Ayağa kalktı, yalpalaya yalpalaya hayvanların su içtiği pınara doğru indi. Su öylesine berraktı ki, dibinde çalıların köklerini ve birbirine geçmiş bitkileri görebiliyordu. Gümüş renkli balıklar küçük sürüler halinde yan yana yüzüyordu. Dimus bu barış ortamını hayretle seyretti, ne var ki el değmemiş vahşi hayattaki harikalar bile içini ferahlatmıyor, geçen gece gördüklerini Ugnim'e ve şehrin dubsarlarına nasıl anlatacağını düşündükçe yüreğini hafakanlar basıyordu.

Ona kimse inanmayacaktı. Hayal gördüğünü, uydurduğu bahanenin Luabal'in sorularına dayanamayacağını söyleyeceklerdi.

Dizlerinin üzerine çöktü, eğilerek berrak sudan içti. Sonra kendini serin suyun içine bırakıp günlerdir üzerine sinmiş tozları yıkadı. Büsbütün ümitsizlikten sıyrılıp ferahlamış bir halde yüzerek kıyıya döndü. Üzerindeki suyu silkindi, tam çıkınına yönelecekti ki suyun kenarında, yumuşak toprağın üzerindeki ayak izini gördü.

Dimus taşlaşmış gibi donakaldı. Suyun soğuğundan mı, hayvan adama yeniden rastlama korkusundan mı, titremeye başladı. Hayır, artık imdadına sadece babası yetişebilirdi.

Çıkınına koştu, onu yerden kaptığı gibi kendini birbirine geçmiş çalılıkların içine attı. Bir aslan arkasından öyle heybetle ve yüksek sesle kükredi ki bütün çalılık sarsıldı. Dimus dehşetten atacağı çığlığı ancak bastırabildi. Yüzüstü kapaklanınca dikenli dallar yüzünü gözünü çizdi. Soluk soluğa yatıyor, arkasını dönmeye cesaret edemiyordu. Tanrı *Utu* çalılıkların arkasında gitgide alçaldı ve yeni bir gecenin ilk karartıları usul usul Dimus'u sardı.

Arkasını dönecek cesareti nereden bulduğunu kendi de bilmiyordu. Titreyen bedenini gayet yavaşça bir parça kenara doğru kaydırdı. O an aslanları yeniden gördü. Onların birkaç adım ötesinde ceylanlar suvatın kenarında bacaklarını açmış su içiyor, tam ortalarında da o iri cüsseli hayvan ayakta dikiliyordu!

Dimus avucunun içini ısırdı. Hayvan adam aslanlarla, ceylanlarla konuşuyor, onlar da yabanîye mırıl mırıl cevap veriyormuş gibi görünüyordu. Dimus korkusundan nefes bile alamıyordu. Kafasının içindeki kanın çekildiğini hissetti. Olduğu yerde inleyerek donakaldı yeniden.

Şehre dönecek yedinci grup halkın inanılmaz sevinci gün boyunca azalmadı. Sevinçli aileler onca zaman sonra yeniden birlikte olacaklarına inanamıyordu. Diğerlerinin kıskandığı erkekler, sabahın erken saatinde saçlarını yeni taramış ve en görkemli elbiselerini giyinmiş olarak evlerine vardılar.

Pek çokları yaşlılara ve çocuklara surların inşaatındaki işlerin ne kadar çetin ve ağır olduğunu anlatıyor, diğerleriyse evin çevresini ve avluyu dolaşıp emirler veriyor, onların yokluğunda evi, çiftliği ve bahçeyi çekip çeviren karılarının gösterdikleri özeni övüyorlardı. Hemen hemen bütün ailelerin az sayıdaki evcil hayvanları bakımları yapılmış ve iyi beslenmiş görünüyordu. Büyük toprak küpler ve sepetlerdeki erzak iyice azalmıştı.

Ugnim vaktiyle ağzına kadar dolu ambarından kalanlara kaygılı gözlerle baktı.

"Keresteyi satmak zorunda kaldım" dedi Nanşe özür dilercesine. Ugnim'in bundan haberi vardı, ciddiyetle başını salladı.

"Keçi, tavuklar ve domuzlar ne halde?"

"Sana söylediğim gibi" diye cevap verdi Nanşe. "Keçi sol yanımızdaki komşunun otlağında yayılıyor, buna karşılık ona keçinin sütünden vereceğimi söyledim, çünkü onun keçisi yok, çocukları da bira veya şarap içemeyecek kadar küçükler..."

"Ya tavuklar?"

"Her gün ancak üç yumurta alabiliyordum. Diğerlerini tapınaklara teslim ettim."

"Bunu bana söylememiştin" diye homurdandı Ugnim. "Ya domuzlarımız? Beni surların inşaatına götürürlerken beş taneydiler."

"Artık hiç domuzumuz kalmadı" dedi Nanşe gözlerini indirerek. "Size getirdiğim çorbaya et katmak için birini kestirdim. Biri tapınaklara bağış olarak gitti. İkisini Kiş'e vergi olarak aldılar. Sonuncusunu da buğday, darı, un, mercimek, meyve kurusu ve baharatla takas ettim. İşte bak, bu buhur parçalarını senin geri döneceğin gün için saklamıştım."

"Yani elimizde kalanların hepsi bu, öyle mi?" diye sordu Ugnim kızının gösterdiği buhur parçalarına bakmaksızın.

"Evet, hepsi bu kadar baba!"

Ugnim kızının tedarik ettiği az miktardaki erzaka alt dudağını bükerek baktı. Uzun süre düşüncelere daldı. "Bugün artık bahçeye gitmeyeceğim!" dedi sonra burnundan soluyarak.

"Ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu babasını tanıyan Nanşe.

"Tarlalarla bahçeleri işleme zamanı çoktan geldi" diye karşılık verdi Ugnim. "Ama surların inşaatında geçen haftalar boyunca gördüm ki, toprağı sabanla gevşetmek çok zor. Bu yüzden Gılgameş'le konuşmaya karar verdim!"

"Gılgameş'le mi?" diye sordu Nanşe dehşetle. "Kralın seni kabul edeceğine inanabiliyor musun? Çoğu zaman şehrin kâhin ve ensileriyle günlerce konuşmadığı oluyor!"

"Beni dinleyecektir!" diye diretti Ugnim.

"İsteğini önce heyette ve rahipler nezdinde dile getirsen?"

Ugnim başını hayır anlamında salladı.

"İsteğimi yalnızca onlara anlatmamın bir yararı olmaz!"

"Ama baba, nedir senin düşüncelerini yönlendiren sır?" diye

sordu Nanşe babasına sarılarak. Ugnim kızının uzun siyah saçlarını okşayarak alnından öptü.

"Uruk'un mağrur ve zalim hükümdarını hem sevdiğini, hem de ondan tiksindiğini biliyorum" dedi kızına. "Gılgameş ellerimiz kanayıncaya ve canımızdan bezinceye kadar bizi köle gibi çalıştıran bir zorba olmak istiyor. Ama neden böyle çılgınlaştığını biliyorum."

"Pukku ve Mikku" dedi Nanşe nefesini dışarı vererek.

"Hayır kızım!" dedi Ugnim. "Pukku ve Mikku yalnızca araçtır. Onun amacı şehrimizi yeni bir saldırıdan, yeni bir yıkımdan korumak! Savaşçıları mı var? Hepsi esaret altında. Yeni silah alacak altını mı var? Altın o kahrolası eşek şehrinin tapınaklarına tepeleme yığılmış. Birkaç haftadır Kiş vergi istemese de..."

Durakladı. Sanki yanlış bir şey söylemiş gibi ağzını silerek kaldığı yerden konuşmaya devam etti. "Günümüz yalnızca onun çektirdiği eziyetle geçiyor. Ama bir kral bir bakışta her şeyi görebilmeli. Bu bizi ona boyun eğdirecek ME'sidir..."

Nanşe babasının kollarından sıyrıldı.

İri, siyah gözlerini dargınca dikti babasına.

"Onun surları yüzünden bütün iflahınızın kesildiğini görüyorum her gün" dedi babasına. "Halbuki öz babamın bu acımasız surlar önünde gururunu ve onurunu yitirebileceği aklımın ucundan bile geçmemişti!"

"Bana haksızlık ediyorsun Nanşe" dedi Ugnin düş kırıklığına uğramış, kederli bir ses tonuyla. "Gılgameş şimdiye kadar sana tenezzül etmedi diye ondan nefret edip etmediğini bilmiyorum. Ama ben on yedi yıl önce, Kral Enmerkar'ın emrine karşı gelerek hadım Harrap ve kâhinle birlikte onun hayatını kurtarmıştım. Kehanetin Gılgameş'le gerçekleşeceğini hepimiz biliyorduk. O, demir kılıcıyla şehrimizin surlarını tereyağından bir duvar gibi kesip parçaladı! Siz şehirdeyken, dışarıda karanlık gecelerde tacirlerin güneydeki Ur ve Eridu şehirlerinden getirdikleri yanmış kireç ve maden filiziyle kanallarda ne yapıldığından haberiniz yok. Bunu gizlice yapıyorlar, çünkü onların Kiş'e karşı Gılgameş'e yardım ettiklerini kimse öğrenmemeli..." Sonra yine durakladı.

"Yoksa gelen maden filizlerinden kılıçlar dövdürmesini mi isteyeceksin?" diye sordu Nanşe safça.

"Hayır Nanşe! Saban demiri! Tunçtan, demirden ve yeterince sert olan her metalden. Kenarları keskin saban demiri, sadece inşaat işinde kullanmamız için değil, şimdi tarlalarda geçmişte bir haftada kazdığı kadar çok yer kazması gereken herkes için! Şimdi bunun imkansız olduğunu biliyorum, ama kılıç gibi ağzı olan dar keserlerle bu mümkün olabilir!"

"Hiç böyle bir şey duymadım" dedi Nanşe.

Ugnim temkinli bir edayla baktı. "Bu fikri anlaması gereken biri varsa o da Gılgameş'tir!" dedi gülümseyerek.

Dimus kendine yeniden gelinceye kadar bir gün ve bir gece daha geçti. Nerede olduğunu anladığında ayağa fırlayıp kaçmaya yeltendi, fakat görünmez bir ağa tutulmuştu adeta. Korkuyordu korkmasına da, ne çare, bataklığın etrafındaki bu büyülü çemberin dışına çıkacak halde değildi.

Suvata indi, berrak ve serin suyundan içti, yıkandı. Çıkınında ne bir parça ekmek kalmıştı ne de peynir. İlk akşam kurduğu ağı hatırladı. Arayıp bulduğunda paramparça olmuş ilmekler karşısında ümitsizce kalakaldı. Artık çukura bakmak içinden gelmiyordu. Buna rağmen bakışları o yöne kaydığında, orada da dalların koparılıp alındığını gördü.

Dimus'un aklına ancak bir tek fikir geliyordu: Hayvan adamın vahşi aslanlar ve ürkek ceylanlarla birlikte pınarın başına tekrar gelmesini beklemeden kaçmak!

Oysa az sonra, daha önce iki kez gördüğü sahneler aynen tekrarlandı: Aslanlar çalılıktan çıktı ve hayvan adam da korkusuzca onlarla konuşmak üzere alacakaranlıktan çıkageldi. Ceylanlar da ortaya çıkınca vücudu kıllı yaratık çıplak bir halde onlara doğru yürüdü. Ceylanlar ondan korkmuyordu. Hayvanlarla birlikte taze çimenlerin yetiştiği bir yer aradı. Koca gövdesiyle çömeldi, dört ayak üzerine durdu. Başını eğip ot yemeye başladı!

Avcının oğlu daha önce hiç buna benzer bir şey görmemişti. Babasının yahut diğer avcıların eskiden dev yapılı, bütün vücudu

kıllı bir savaşçıya benzeyen vahşi bir hayvandan bahsettiklerini de hatırlayamıyordu.

Dikkatle bir adım attı. O an ayağının altında kurumuş bir dal parçası çatırdayınca dehşet Dimus'u iliklerine kadar sardı. Suvatın öte yakasındaki aslanlar başlarını kaldırdılar. Yayılan ceylanlar durakladılar. Sonra hayvan adam da kulak kabartarak başını çevirdi. Dizini yere koyarak ağır ağır doğruldu ve iri gözlerini Dimus'a dikti.

Delikanlıyla vahşi hayvan adam bir kıyıdan diğerine bakıştılar. İkisi de kıpırdamıyorlardı. Sonra Dimus'un bir an bile aklından geçmeyen oldu: Dev yapılı hayvan adam titremeye başladı. Eli ayağı birbirine dolaştı, karmakarışık sakalının arasından iki sıra parlak dişlerle dolu ağzını açarak ürkütücü, aynı zamanda korku dolu bir çığlık attı.

Ceylanlar havaya sıçradı. Çene kemiklerini şimşek gibi birbirine vurarak ifritlerden kaçıyormuşçasına çalılıklara daldılar. Yırtıcı aslanlar bile ağırbaşlı hantallıklarını unutup kuyruklarını dikerek uzaklaştılar. Hayvan adam yalnız kaldığını fark etti. Dişlerini yeniden gösterip haykırdı. Sonra omuzlarını kıstı, sine sine hayvanların peşinden koştu.

Dimus yeniden kıpırdayıncaya kadar epeyce zaman geçti. Neler olup bittiğini anlayamıyordu. Korkusuz hayvan adamı böylesine dehşete düşürüp kaçıran şey neydi?

Avcının oğlu birdenbire kendisini uzun süre pınarın başında esir tutan büyülü zincirin ortadan kayboluverdiğini anladı. O vahşi adamın çığlığı mı parçalamıştı? Arkasına dönerek bacaklarının kuvveti yettiğince hızla koşarak çalılıklara girdi. Ay yükseldi ve Dimus tanrıların gökyüzündeki tasvirlerini takip etmeye başladı. Vücudunda kırbaç gibi şaklayan dallara aldırdığı yoktu. Babasının çalılıkların içindeki evinden sızan ışıkları görünceye kadar koştu, koştu.

Nihayet duvarları balçık sıvalı dallardan, kubbeli damı da kamıştan yapılmış güvenli baba ocağına ulaştığında gözleri yaşardı. Evin önündeki çerçevelere pöstekiler ve içinde kuş tüyleri görülen ağlar gerilmiş, kurumaları için iplere şerit halinde etler asılmıştı. Dimus girişin yanındaki kapan istifinin üzerinden sendeleyerek

geçtiğinde evin orta yerinde yakılmış, dumanı tüten ateşin etrafındaki adamların bıçaklarına el atarak sıçrayıp kalkmaya davrandıklarını gördü.

"Durun, durun!" diye bağırdı. "Benim, Dimus!"

Avcılardan biri yanan dal parçalarından birini eline alınca Dimus çabucak onun üzerine doğru geldi, tek kelime etmeden kenara itip yanından geçerek kapıdan içeri girdi.

"Tek başıma geldim, baba!" dedi Dimus son kuvvetiyle nefes nefese. Bacaklarının takatinin kesildiğini hissetti.

"Ne arıyorsun burada?" diye sordu Avcı Nemrut sertçe. "Geceleri şehirdeki Marangoz Ugnim'in yanında olman gerekmiyor mu?"

"Bir adam... bir adam gördüm!.. Kıllı, iki ayağı üzerinde yürüyen dev bir hayvan..."

Ateşin başındaki avcılar soğuktan sertleşmiş vahşi yüz ifadeleriyle sessizce ona bakıyorlardı.

"Bu da ne demek?" diye sordu sinirlenen Nemrut. "Daha iyi bir bahane bulamadın mı? İki ayağı üzerinde yürüyen bir hayvan adam görmüşmüş! Bırak bunları da, seni Uruk'tan kaçıracak ne suç işledin, onu söyle!"

Dimus boynunu büktü. Babası ona inanmayacaktı! Hiçbir avcı ona inanmayacaktı! Konuşmak istiyordu, ama dilinin ucuna tek bir kelime bile gelmiyordu.

Gılgameş çok uzaklardan geliyormuş gibi çınlayan hafif bir gürültüye uyandı. Gözlerini açmadan bir an kulak kabarttı. Şehre iki gün önce giren ilk erkek grubunun bu sabah yeniden surların inşaatına dönmesi gerektiği geldi aklına. Planı şimdiye kadar tıkır tıkır işlemişti. Rahipler memnundu, Uruklular yüzü yeniden gülüyordu. Şimdiye dek henüz iki grup şehre dönmüş olsa da, sevinç içinde şarkılar söylüyor, dans ediyorlardı.

İşte o an büyük Buranum havzasında koro halinde söylenen ilahilerin sesi zigguratın tepesine kadar geldi. Gılgameş çırılçıplak yattığı yerden doğruldu. Yerdeki hasır döşemenin üzerinde yalınayak yürüyerek en üst katın taş döşemesine geldi. Doğu ufkun-

daki topraklardan eflatun renkli solgun ışık demetleri yükseliyordu. Büyük nehrin yatağı, sazlıkların ve palmiye ağaçlarının gölgeleri boyunca donuk donuk ışıldayan metal bir şerit gibi kıvrılıyordu.

Gılgameş aşağı yukarı yirmi ip mesafesi uzaklıkta, zayıf ışıklar salan küçük ateş kümeleri gördü. Buranum kıyısında kaç kişinin toplanmış olduğunu seçemiyordu. Sanki yalvaran tarzda bir ezgi söylüyorlardı. Gılgameş şarkının sözlerini anlayamasa da yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu sezmişti.

Başını iki yana sallayarak yana döneceği sırada, yeni doğan güneş tanrısının ilk ışıklarını gördü. O an, şafağın alacasında gördüğü huzur dolu manzarayı neyin bozduğunu fark etti.

Nehir!

Büyük Buranum, bir gecede daha da genişlemiş ve güçlenmişti! Gılgameş hayretle ötelerdeki bahçelere ve tarlalara baktı. Buranum nasıl olur da her zamankinden tam bir ay önce taşardı? Derken, neler olduğunu birdenbire anlayıverdi: Tekrarlanan Ululu ayı! Kral Mebaragesi'nin Kiş'te uygulanan emirleri, Uruk'ta da geçerliydi!

Gılgameş'in aklı erdiğinden beri, bahar mevsiminde kuzeydeki yüce dağlardan kaynaklanan su taşkınları hep Simanui ayında gelirdi. Şimdi aylardan *Ajaru*'ydu ve dağlarda eriyen karların suyu, Mebaragesi'nin ve Kiş rahiplerinin mevsimi ertelemelerine rağmen bir ay erken gelmişti.

Uruk rahiplerini nehir kıyısında gördü. Kral Mebaragesi'nin ve Kiş'in yüce rahiplerinin emrine nehrin boyun eğmediğini fark etmiş olmalıydılar. Buranum'un yükselen sularına kokulu otlar serpiyor, yanar durumda saman demetleri atıyor, çıplak bacaklarıyla yumuşak dalgaların içine giriyor, ritmik hareketlerle durmadan dans ederek suların geri çekilmesini sağlamaya çalışıyorlardı. Rahipler yalnız değildi. Tüllere bürünmüş rahibelerle tapınak hizmetçileri çalılıklardan çıkarak uzun bir kafile halinde, içinde ateşler yanan kazanlara doğru yürüdüler. İçlerinden bazıları dansetmeye, kollarını kaldırarak üstlerindeki tüllerden ağır ağır sıyrılmaya başladılar. Tapınakların güçlü erkek köleleri, soyunan rakkaseleri kur-

banlık hayvanlar gibi kucaklayıp suyun kenarına getirerek, Laabaş'ın emriyle Buranum'a attılar.

Gılgameş müdahale etmek, Pukku ve Mikku'yu getirip sert vuruşlarla ayine son vermek istedi. Fakat o an, rakkaselerin kıyıya doğru yüzdüklerini gördü. Demek, kurban edilmeleri sembolikti.

Gılgameş yine de sinirlenmişti. Ne düşündüklerini ona söylemeleri gerekiyordu! Yoksa urigallulardan, sangamahlar, dubsarlar, gurulardan ve tapınak rakkaselerinden daha az mı hakka sahipti? En azından annesi, yahut Bara *Namtar*a ona bir haber gönderebilirdi!

Hiddetini yenemeyerek tapınak odasına geri döndü. Büyük bir toprak testiden aldığı suyla temizlendi, giyinip kuşandı, tanrılara bağışlanan hediyelerle dolu sunaktan birkaç kurumuş erik aldı. Vahşi bir suratla katı geçip merdivenlerden inmeye başladı. Daha basamakların yansına gelmişken ilk erkek grubunun ayaklarını sürüye sürüye şehrin eski surlarının kapılarına doğru yavaş yavaş ilerlediklerini gördü.

İnşaat sahasına çok geç dönüyorlardı! Her erkeğin surların inşaatında güneşin doğuşundan batışına kadar çalışacağına dair emir göndermemiş miydi?

Güneş tanrısı *Utu* dağların ardından tamamen kurtulalı epey zaman geçmişti. Bir an plandan tamamen vazgeçmeyi düşündü. Peki ya Buranum'un suları kanalların üzerinden taşıp tarlaları basarsa, su bentlerinin kapaklarını parçalayarak yeni surların korunaksız temellerine kadar ulaşırsa ne olacaktı?

Gılgameş iki eli böğründe, olduğu yerde kalakaldı. *Çuluppa* ağacını kestiği katın bahçelerindeydi. Isınan havanın bitkileri de değiştirmesi şimdiye kadar dikkatini çekmemişti. Kiş'teyken bütün çiçeklerde ve ağaçlarda açık yeşil renkte küçük yaprakların ve tomurcukların uç vereceğini Şukallituda ile birlikte günler öncesinden anlarlardı. Tabiat yeniden canlanıyordu!

Bu dakikalarda, bahçıvanlık sevdasının yüreğinin bir köşesinde halen yaşadığını hissetti Gılgameş. Yeniden uyanış mucizesi ona hiddetini unutturmuştu. Yalnız başına bir adamın zigguratın önündeki meydanı çaprazlama kat ederek geldiğini gördü, fakat, bu

şehrin ve toprakların mahvolmasına tanrıların izin vermeyeceğini dört bir yanda bariz biçimde gösteren delillerinden gözlerini ayıramıyordu. Çıplak dallar tekrar yeşeriyordu. Tanrıların binlerce tellalı, bu yıl da yeniden çiçek açıp meyve vereceklerini vaat ediyorlardı adeta!

Gılgameş gülümsedi, sonra arkasını dönüp kalan merdivenleri atlayarak bir çırpıda aşağı indi.

"İşimin başında olmalıydım, efendim!" dedi aşağıda onu bekleyen adam.

"Peki neden değilsin, Ugnim?"

"Pukku ve Mikku'yu *Çuluppa* ağacının tepedeki dallarından ve köklerinin kerestesinden benim evimde yapmıştın" dedi Ugnim. "Uruklu başka bir marangozun yanında olsa, keresteyi bu kadar kolay işleyemezdin!"

"İçine konup suya bırakıldığım sepeti ören senmişsin, öyle mi?" diyerek lafı değiştirdi Gılgameş.

"Doğrudur efendim!" dedi Ugnim başını sallayarak.

"O zaman beni kurtarmak mı istemiştin, yoksa ortadan kaldırmak mı?"

Ugnim dosdoğru genç kralın gözlerinin içine baktı.

"Uruk'ta senin yaşında bir erkek yok" diye cevap verdi nihayet. "Çünkü seninle aynı yıl doğan hiçbir erkek çocuk hayatta kalamadı."

"O halde, bana hayat bahşettin!"

"Büyükbabanın emrine karşı gelerek!"

"Bundan böyle surların inşaatında çalışmayacaksın!" dedi Gılgameş. "Bu izni, cesaretine karşılık bir şükran ifadesi olarak bahşediyorum..."

"Bana bu yetmez!" diye karşılık verdi Ugnim. Gılgameş afallayarak ona baktı. "Ben marangozum, ama keresteyi işlemede benden usta olduğunu gösterdin!" diyerek konuşmasına korkusuzca devam etti. "İzin ver de, tuncun ve demirin içinde yalnızca kılıçların ve savaş baltalarının gizli olmadığını hemen göstereyim!"

Yün bir örtüye sardığı yeni ve tuhaf bir aleti çıkardı.

"Nedir bu?" diye sordu Gılgameş.

"Bir keser, bir balta, keskin bir kılıç tasarlamıştım. Şu elimdeki, Kiş'e köle olarak götürülemeyecek kadar yaşlı bir demirci benim için yaptı. Ben sadece kolunu ve kabzasını ağaçtan yaptım."

Gılgameş aleti eline alıp, kısa ama geniş ağzını gözden geçirdi. Kalın kabzasından kavrayıp sallayınca alet havada ıslık çaldı.

"Hayır efendim, hayır!" diyerek durdurdu onu Ugnim. "Onunla düşmanları değil, toprağı yeneceğiz! Eğer izin verirsen, *Çuluppa* ağacının katında, aynı süre içinde tahtadan bir sabanın yapamayacağını gösterebilirim."

"Bununla toprağı yarmayı mı düşünüyorsun?"

"Tıpkı Uruk surlarını demir kılıcınla yardığın gibi!"

Gılgameş bir Ugnim'e, bir de onun tuhaf aletine baktı. "Uruklu erkekler tarlaları ve bahçeleri daha kısa zamanda ve daha az çabayla kazabilirler" diye mırıldandı. "Bana söylemeye çalıştığın bu mu?"

"Evet" dedi Ugnim mağrur bir ses tonuyla. "Ve bu metal bıçak bir sabana eğimli olarak sabitlenirse, eşekler ve öküzler de bu toprak bıçağını çekebilir. Şimdiye kadar başarabildiğimizden daha derin kazabiliriz."

"Gel!" dedi Gılgameş kararlılıkla. "Toprak bıçağının neler yapabileceğini görmek istiyorum!"

Avcılar Nemrut'un oğlunu konuşturmak için şafak sökene kadar uğraştılar. Ne diller döktüler, ne kadar tehdit ettilerse de, Dimus evin yarı karanlık bir köşesinde oturduğu yerde büzülüp kaldı. Diktiği dizlerini kollarıyla sarmalamış, gözlerini yanmış hayvan kanlarının kara bir leke bıraktığı ocağın önünden ayırmıyordu.

Avcılar gideli epey olmuştu. Sadece annesi donakalmış Dimus'u uyandırmaya çalışıp duruyordu. Avcı Nemrut güneşin ilk ışıklarıyla gerilmiş pöstekilerinin yanına çıktı. Vahşi yüzü, içtiği içkiden kızarmıştı. Bir yandan pöstekileri gerdiği ipleri sıyırıp alıyor, bir yandan da böğürtlenden göğermiş dişlerinin arasından peş peşe lanetler savuruyordu. Düşünceleri Dimus'un onur kırıcı davranışlarına bir cevap veremeyecek kadar uyuşuktu. Bildiği yalnız, oğlunun bir şeyden çok kötü korktuğuydu.

Acaba neydi o? Şimdiye kadar korkusuz ve açıkgöz biri olarak bilinen bu delikanlıyı kafası karışık bir korkak haline getiren ne olabilirdi? Nemrut bir yığın büyük kertenkele derisine bir tekme savurunca, kuru bir gürültüyle yere devrildiler. Nemrut eğilip yerdeki sert ve pullu derileri yumruklayınca, dev köslerin boğuk gümbürtülerine benzer sesler çıktı.

Evin önüne perde gibi gerilmiş pöstekilerin kıpırdadığını fark etmedi. Dimus gözlerini kırpıştırarak gün ışığına çıkmıştı. Elinin tersiyle dudaklarını silip yavaşça yanaştı.

"Bana inanmalısın baba!" dedi en sonunda. "Söylediklerim yalan değildi!"

Nemrut'un vurmak üzere kalkan elleri aşağı indi. Henüz yüzünü dönmemişti. "Bu gece beni bu bölgenin bütün avcılarının ve tuzak ustalarının önünde utandırdın, gülünç duruma düşürdün" dedi kertenkele derilerine bakarak. Sonra ani bir hareketle geri döndü. Kan çanağı gözlerini oğlunun üstüne dikti. "Geri dön Dimus! Ve ne vakit uydurulmuş kahramanlıkların insanı büyük adam yapamayacağını öğrenirsen, o zaman bana geri gel! Bize Uruk'tan bahsedebilirdin, ya da Kiş'in zalim savaşçılarından, altından, hatta tapınak yosmalarının cazibesinden! Ama bize, bu geniş toprakların avcılarına dağlardan gelmiş bir adama benzeyen bir hayvan gördüğünü söyledin."

"Sana doğruyu söyledim, baba!" deyiverdi Dimus. "Aynen gözümde canlandırdığım uzak dağlardaki devler gibi görünüyordu. Bütün ülkenin en güçlüsü gibi, tapınaktaki tanrı *An* heykeli gibi büyüktü ve ceylanlar gibi ot yiyordu."

"Karanlıkta gördüğün kim bilir neydi!"

"Onu tam üç kez gördüm, baba! Benim ağlarımı parçalamış, senin kazdığın çukurları mahvetmiş, senden öğrendiklerimi aynen uygulamama rağmen, bütün gün bir tek hayvan yakalayamadım!"

"Hiç hayvan yakalayamadın mı?" diye sordu Nemrut şüpheyle. "Küçücük birini bile mi?"

"Maalesef öyle, hayvan adam onları uyarmış olmalı" dedi Dimus başını sallayarak. "Çünkü aslanlarla bile konuştuğunu gördüm."

Nemrut oğluna yanaştı. Bitkilerin özsuyundan yeşermiş hoyrat ellerini oğlunun omuzlarına koydu.

"Sana inanmak oldukça zor" dedi boğuk bir sesle. "O yaratığı, çalılıklarda ve bozkırlarda her gün gezinen bizler değil de, neden sen görmüş olasın ki? Epey zamandır şehirdesin, evlerin damı altında fazla yatmaktan, gecenin içindeki sesleri ve çalılıklardaki gölgeleri galiba ayırt edemez olmuşsun!"

"Haftalarca Kral Gılgameş'in muazzam surları dibinde geceledim" diyerek karşı çıktı Dimus babasına. "Tanrıların işaretleri gökte belirince uyuyor, tanrı *Utu* daha günü aydınlatmadan uyanıyordum. Uruklu erkekler uzun zamandır dam altında yatmaya hasret..."

"Öyleyse avcıların anlattıkları doğru!" dedi Nemrut şaşkınlıkla.

"Kafam bir hayli karışıktı" dedi Dimus. "Ama bu gece birbirinize anlattıklarınızı duydum. Kral Gılgameş'in ne denli büyük ve acımasız olduğunu bilemezsiniz. O senden bile üç karış daha uzun, baba. Senin dişi bir geyiğin vücudunu bıçağınla parçalara ayırdığın gibi, Uruk'un eski surlarını demir kılıcıyla paramparça etmiş. O Uruk'un gelmiş geçmiş en büyük ve en güçlü erkeği!"

Avcı Nemrut gülüverdi.

"En güçlü kim şimdi? Uruk kralı mı, yoksa çalılıklardaki pınarın başında gördüğünü iddia ettiğin yaratık mı? Neden Gılgameş'e gidip gördüklerini anlatmıyorsun?"

Dimus babasına dik dik baktı. Bunu kendisinin neden düşünemediğine hayret etti. Gılgameş! Dimus kısacık bir süre düşündü, sonra içini çekerek başını hüzünle iki yana salladı.

"Gılgameş bir avcı değil ki baba. Sanırım o ve Uruklu erkekler, hayvan adamı aramak için bir yarım gün bile harcamak istemezler. Bunu yapması ya da emretmesi için bir sebep yok. Uruk'un yeniden harap olmasını engelleyecek muazzam surların inşasından başka şey düşünmüyor."

"Peki öyleyse" dedi Nemrut. "Madem kral ve Uruklu erkekler sana yardım edemiyorlar, o halde Gılgameş'ten çalılıklardaki büyüyü bir kadın vasıtasıyla kaldırmasını iste! Yanına bir tapınak yosması vermesini söyle ona. Bu senin güçlü yaratık, bir insandan zi-

yade bir hayvansa, ona güvenince sen de onu ele geçirirsin! Yok eğer bir erkekse, o zaman tapınak yosması soyunup her erkeği cezbedecek çıplak yerlerini ona sunsun. Yaratık eğer bir erkek gibi davranıp yosmayla birlikte olursa, büyüsünü ve hayvanlar üzerindeki iradesini ebediyen kaybeder! Çalılıklarda ve bozkırlarda yaşayan hayvanlar onun dilinden anlamaz olur, onu gördükleri yerde kaçarlar!"

Dimus hayretle babasını süzdü.

"Tavsiyemin neresi dehşet verici?" diye sordu Nemrut. "Tufandan önce yaşamış kadınların yaptığı bundan başka bir şey değildi! Tanrılarla çiftleşerek günümüzde bazılarının hâlâ tapındıkları güçlerinden bir parça çalarlardı. Bir kadın bir erkeğe her şeyi unuttturabilir! İşte kadınların bütün surlardan ve silahlardan daha güçlü olan sırrı budur!"

Dimus elinde olmadan Nanşe'yi düşündü. Babasının sözünü ettiği esrarengiz güç, onda da var mıydı?

"Söylediğini yapacağım" dedi Dimus en sonunda.

"Hileli tuzağın hayvan adamın gücünü alt edip etmediğinden beni ve diğer avcıları haberdar etmeyi sakın unutma" dedi Nemrut. "Biliyorsun... Diğerleri sana inanmazlar. Senin yüzünden bir parça gölgelense de benim bir adım var!"

"Adın, göldeki suyun güneş altında ışıldamasından daha güçlü parlayacak" diye söz verdi Dimus. Babasına sarılarak kilere koştu. Annesi dönüş için ona yol azığı hazırlayacaktı.

Tanrı *Utu* henüz gökyüzündeki en yüksek noktasına ulaşmadan büyük Buranum Nehri'nin suları hışırdayarak akıp gelmiş, tarlaları dalga dalga basmaya başlamıştı. Kıyı şeridinde uzanan otlaklarla bahçeler daha sabah saatlerinde sular altında kalmıştı. Gılgameş zigguratın en üst katında ayakta duruyordu. Rahipleri, katipleri, ayrıca araziyi ölçenlerle kanal işçilerini ve yedi bilgeler heyetini çağırtmış, her biri gelip kendi önerisini sunmuştu.

"Surlar suları durduracaktır" diyerek krala ümitlendiren bir telkin verdi gözcülerden bazıları.

*Dubsar*lar şüphe içindeydi. "Büyük tufanı ne durdurabildi ki?" diye kaygıyla mırıldandılar.

"Tanrıların gazabı!" diye yaygaraya başladı aşağı seviyeden rahipler ağlamaklı bir ses tonuyla. "Tanrıların aşırı kibre karşılık verdikleri cezadır bu!"

"Fırınlanmış tuğladan ördüğümüz çift katlı duvarın arasına doldurduğumuz balçık henüz yeterince kurumadı" diyerek kestirip attı yaşlı ve tecrübeli bir tuğlacı. "Balçık dolgu yumuşayacak ve surların çökmesine sebep olacak."

"O halde, sunaklar kurup tanrılardan Buranum'un doğuya, bataklıklara doğru çekilmesini dilemekten başka çaremiz yok!"

Gılgameş beyaz tapınağın baş rahibini kınarcasına süzdü. Arkasına dönerek yedi bilgeler heyetine doğru yürüdü. *Ensi*ler ziggurat'ın katının kuzeydoğu köşesinde ayakta duruyorlardı.

"Neler yapabileceğimizi tartıştınız mı?" diye sordu Gılgameş. Yüzü gayet ciddiydi. Yine de Ugnim'e bakınca aklından fesat fikirler geçiyormuşçasına gülümsedi. Birbirinin dengi olmayan bu iki adam, diğerlerine fark ettirmeden, günün ilk saatlerini ziggurat'ın asma bahçelerinde tarhları tek tek kazmakla geçirmişlerdi. Önce Ugnim toprak bıçağının nasıl kullanılacağını tasarladığını göstermiş, Gılgameş ise, bu metal aletin sunduğu hayret edilecek yepyeni imkanları keşfetmekte gecikmemişti. Kral sonra en üst kattaki küçük tapınak odasının deposundan bir ip getirip sabanın farklı yerlerine bağlayarak sabanı toprağın içinde dikkatle çekmişti.

"Sap tarafına bir boyunduruk yerleştirirsen bıçak daha kolay idare edilir" demişti Gılgameş, Ugnim de hemen işe girişmek üzere atelyesinin yolunu tutmuştu. Daha rahipler ve ensiler ziggurata çıkan basamakları tırmanmadan, marangozla kral ikinci kattaki bahçeyi tamamen sürmüşlerdi. Ugnim'in hep neşeli ve dosdoğru idaresi altında Gılgameş'in ipin ucundaki toprak bıçağını azgın bir boğa gibi sürüklediğini hiç kimse görememişti.

"Şehrin bütün demircileri, bütün araba ustaları ve marangozları şimdiden tezi yok, saban imal etsinler!" demişti Gılgameş neşe içinde. Ugnim ise genç kralın bilgece basiretine hayran kalmıştı. Ne var ki akabinde su baskını olmuştu...

"Bu yıl büyük Buranum'un arazinin ne kadarını istila edeceğini bilmiyoruz" dedi tacir Tibir. Ağnyan eklemlerini ovuyor, tombul yüzü kaygılı görünüyordu.

Gılgameş Luabal'e döndü. "Sen ne düşünüyorsun, ey işin içindeki işleri araştıran bilge?"

Halkın anlaşmazlıklarını çözen soğukkanlı hakem, çaresizce ellerini kaldırdı. "Kuzeyde kışın çok sert geçtiği söyleniyor. Ululu ayında bizim şehrimize bile dolu yağdı. Eğer kuzey dağlarına da çok yağdıysa, o zaman Buranum denize kadar bütün toprakları basar..."

"Kral Mebaragesi su taşkınından faydalanmak isteyebilir mi?" diye sordu Gılgameş. Yedi bilgeler heyetinin üyeleri başlarını ardarda iki yana salladılar.

"Birkaç keleg ve guffasının nehrin akıntısıyla gelmesi çok sürmez. Buranum ne zaman taşsa, kayıkları ve ağaç gövdelerini, hattâ koyun, eşek, sığır ve domuz leşlerini güneydeki denize kadar sürükler."

"Evet, biliyorum" dedi Gılgameş. "Nehir Kiş'te de her bahar taşar, ama benim büyüdüğüm bahçeler Uruk'un tarlaları kadar aşağı seviyede kalmıyor!"

"Bu su taşkınlarıyla yaşamayı öğrenmeliyiz" dedi Luabal. "Aşırı sıcak aylar gelmeden bahçelerle tarlaları suya doyuruyor. Buranum bizi tehdit ediyor, ama ardında armağan olarak tarıma elverişli verimli toprak bırakıyor!"

"Kahinler ve müneccimler beni uyarmalıydı!" dedi Gılgameş kaşlarını çatarak. "Tarlalara yapılan surların gece ayazlarından sonraki dönemde büyük nehrin suları altında kalacağını başından beri biliyorlardı!"

Çenesini kenetleyerek rahiplere tek tek göz gezdirdi. Kimileri kollarını göğüslerinde çaprazlama kavuşturup dua etmeye başlamışlardı bile.

"Belki de dua ederek bir mucize olmasını sağlayabilirler" dedi Tibir sıkıntıyla.

Gılgameş soğuk bir tavırla homurdandı. "Ne kadar yalvarmak istiyorlarsa o kadar yalvarsınlar!" dedi sonra. "Laftan çok iş isterim

ben! Surların batı kanadında çalışmaya hemen ara verilsin! Oradaki bütün erkekler ve delikanlılar nehir kanadına gelsinler! Surların önüne topraktan bir set çekeceğiz. Nehrin bir damlası bile surlara dokunmamalı!"

"Ama efendim, bu imkânsız!" dedi Luabal. "Yükselen suları bin adamın hızlı çalışması bile durdurmaya yetmez!"

"Yapamazlar mı?" diye sordu Gılgameş hiddetlenerek. "Onların neler yapabileceğini size göstereceğim. Şimdi hepiniz gidin! Hiçbir ensi, hiçbir rahip, hiçbir kadın ve erkek, günün kalan kısmını ve geceyi şehirde geçirmeyecek. Yalnızca çocuklu ailelerdeki yaşlı kadınlar evlere göz kulak olsun!"

Ani bir hareketle geriye dönerek küçük tapınak odasına koştu. Elinde Pukku ve Mikku ile çıkagelince, rahipler dehşetle geri çekildiler.

"Zigguratı boşaltın!" buyurdu kral. "Ugnim, Laabaş, ayrıca Bir Hurturre'yle benim aramda haber taşımak üzere beş guru burada kalsın. Onlara deyin ki, bugün artık hiç kimse surların inşaatında çalışmayacak. Gözcüler de çalışacak... Toprağı kılıçlarıyla kazmaları gerekse de!"

Bir an Ugnim'e bakınca marangoz bakışlarını indirdi. Gılgameş'e gizlice göz kırpan yalnızca oydu.

Nehirle Mücadele

O gün geçti, o günün gecesi de. Büyük nehrin taşan suları şehri kuvvetli girdaplarla kuşatırken, Dimus çaresizce kendisini Uruk'a götürebilecek bir yol arıyordu. Güneyden gelmiş, geçen akşam alçak seviyedeki bütün tarlaları büyük bir deniz gibi dalgaları altına alan bu geniş su birikintisine kadar ulaşmıştı.

Geceyi bir salkım söğüdün tepesinde geçirmiş, uyandığında su ağacın yarısına kadar yükselmişti. Ancak az sayıdaki yayvan tepeler, uçsuz bucaksız su birikintisinin üzerinde kaplumbağa sırtı gibi kalmıştı. Kuzeye doğru bakınca, ileride çift katlı surları, evlerin yuvarlak damlarını, tapınakların saçaklarını ve Uruk zigguratını gördü. Yorgun ve yılgındı. Bu büyük su kütlesini nasıl aşacaktı? Söğüdün tepesinde hayatta kalmıştı, peki ya sular günlerce, haftalarca çekilmezse ne yapacaktı?

Şişmiş koyun ve keçi leşlerinin o küçük adasının yanından sürüklenip gittiğini gördü. Akıntıyla gelen dal parçaları, çerçöp, hatta elbise parçaları yarı yarıya sular altında kalmış çalıların dallarına takılıp yığılmıştı. Dimus dikkatlice dönüp güneye baktı. O tarafta da uzaklardaki çalılıklara kadar her şey sular altında kalmıştı. Ne ilerleyebilir ne de geri dönebilirdi.

Derken avcının oğlunun gözleri şaşkınlıktan fal taşı gibi açıldı. Çalılıklara takılıp kalmış küçük guffayı fark ettiğinde, bindiği söğüt ağacından az kalsın düşüyordu. Bükülmüş kamışlardan ve kara sakızla kalafatlanmış deriden yapılmış bu yuvarlak yüzer sepet Şuruppaklı balıkçıların armasını taşıyordu.

Dimus heyecanla titredi. Çıkınını alarak söğüt ağacının gövdesinden mümkün olduğunca dikkatle aşağı kaydı. Çıplak ayakları sepetin ıslak derisine dokundu. İçine sadece bir karış yüksekliğinde su girmişti. Guffa, Dimus'un ağırlığıyla biraz suya battıysa da, delikanlı onun alabora olmasına izin vermeyecek kadar becerikliydi. Çalılıkların dallarına bir kemendin takılıp kalmış olduğunu gördü. İçinde yol azığının bulunduğu çıkını açıp içecek kabını aradı. Sonra bulduğu kapla guffayı dikkatlice boşaltmaya başladı.

Tabandaki su iyice azalınca kendine bir kürek yapmaya girişti. Suyun içinde yüzen çatallı, kalın bir dalı yakaladı. Çatallı yerinin bir karış üstünden ince dal parçalarını bıçağıyla kesip attı. Sonra azık çıkınının bezini dalın ucuna gerip düğümleyerek bir kürek elde etmiş oldu. Dimus nihayet hazırlığını tamamladığında *Utu* epeyce yükselmiş, ısıtmaya başlamıştı. Akıntının girdaplarını ve küçük dalgaları gözledi. Akıntıyı batıya doğru takip ederse guffayı kürekle yönlendirmek daha da kolaylaşacaktı. Dimus bir an gözlerini yumdu.

"Tatlı suyun lütufkâr efendisi *Enki*, bana yardım et!" diye yalvardı. Parlak siyah volkanik kayadan yapılmış keskin avcı bıçağıyla guffanın ipini kesti. Sepet girdaplara kapılınca dönmeye başladı. Avcının oğlu bezden küreğini usulca suya daldırıp tersine çabalayarak guffayı yavaşça girdaptan kurtardı. Dimus dikkatini tamamen birbirini karşılıklı dengeleyen hareketlere yoğunlaştırdı. Yüzer sepeti ve küreğiyle yekvücut olmaya çalışıyor, yumuşak hareketlerle guffanın bir sağından, bir solundan kürek çekiyordu. Guffayı batı yönüne döndürdüğüne kanaat getirdi.

Küçük söğüt adası gitgide geride kaldı. Dimus nehrin eski yatağıyla şehrin arasında kalan bölgeye kadar ulaşması için en az iki mine süre boyunca kuzey ve batı yönüne gitmesi gerekeceğini biliyordu. Guffayı ancak o zaman akıntıya bırakıp şehrin yeni surlarının önüne kadar sürüklenebilirdi.

Taşkının ikici günü ilk günkünden daha beterdi. Gılgameş vakit öğleye yaklaşırken anladı ki, son dakikada bir mucize olmazsa bütün çabalar boşa gidecekti.

Pukku ve Mikku'yu kullanarak erkekleri sürekli tarlalara doğru sürmüştü. Şimdiyse adamların elinden daha fazlasının gelmeyeceğini görüyordu. Yansına kadar doldurdukları kamış sepetlerle sallana sallana gidip geliyor, dizlerinin üstüne çöküp bir avuç toprağı, inşası yarım kalmış yeni surların temellerini su baskınından çepeçevre koruyacak setin üstüne döküyorlardı.

"Vazgeç efendim!" diye bağırdı Laabaş sanki ayindeymiş gibi. Zigguratın tepesinde kalan rahipler halkasının içinde ayakta dikiliyordu. Ellerini kenetleyip herkesten uzun boylu krala yalvarırcasına baktı. "Tabiatın senden daha güçlü olduğunu niçin anlamak istemiyorsun? Adamları hâlâ insafsızca çalıştırman şart mı?"

"Mebaragesi Uruk'a yeniden gelecek olursa daha çok acı çekerler!" dedi Gılgameş dişlerinin arasından. Yüzünü kuzeye çevirip donuk gözlerle ötelere baktı. "Surları kurtarmalıyım... ve kurtaracağım!"

"Öyleyse kendin de aşağı insene!" dedi baş rahibe. Sesinin tonu her türlü saygı hislerinden yoksundu. Rahiplerin birkaçı dehşetle Bara *Namtara*'ya döndüler. "Evet, davul çalmayı bırak da, halkınla birlikte mücadele et!" dedi hipnozdaymışçasına. "Şehri Kiş kralı için fethetmeye gücün yettiyse, o zaman aynı güçle onu kurtar!"

Gılgameş baş rahibeye hayretle baktı. Demin duyduklarına inanamıyormuş gibiydi. Hem bir yosma, hem de bir köle olan rahibe, kralıyla, hükümdarıyla böyle konuşsun ha?

"Haklısın, Bara!" dedi Gılgameş düşünceli bir tavırla. "Herkes elinden gelenin en iyisini yapmalı! Rahipler yeniden dua etsinler! Sen de, baş rahibe, aşağı inip rahibelerle raks edeceksin! Ama raksın erkekleri, nehri ve yerle gök arasındaki hayvanları baştan çıkarmalı!"

Gılgameş azametle geriye döndü. Koşar adımlarla zigguratın merdivenlerine yöneldi, geniş adımlarla sıçraya sıçraya aşağı indi. Bara onda yeni ve mucizevi bir fikir uyandırmıştı. Ugnim'in sabanı sadece bir başlangıçtı. Gılgameş başka bir şey hatırladı. Meşe, şehirden ayrılmadan önce, ona Enmerkar'ın demir ocağında silahlar,

teçhizatlar ve kalkan olarak kullanılmak üzere ayrılmış madeni levhalar göstermişti. İşte o madenî levhalar şimdi lazımdı.

Kir pas içinde, sırılsıklam ve bitkin bir genç, geniş meydanda yapayalnız dikiliyordu. Kenara çekilmedi, tersine, hızla ilerleyen kralın yolunu korkusuzca kesti.

"Dinle beni lugal!" diye bağırdı. Gılgameş'in dudaklarının kenarı küçümsercesine kasıldı. Tıpkı can sıkıcı vahşi bir köpekmiş gibi başından savdı onu. Ne var ki Dimus geri dönerek kralı iki adım gerisinden takip etmeye başladı.

"Yardıma ihtiyacın var, efendim... Yardımın nerede olduğunu biliyorum... Tıpkı senin kadar güçlü..."

Gılgameş iki üç adım daha hızını kesmedi, sonra öyle ansızın duruverdi ki meydandaki toz ayaklarının altında havaya kalktı.

"Sen ne diyorsun? Üstelik kim oluyorsun da benimle böyle saygısızca konuşmaya cüret edebiliyorsun?"

"Adım Dimus, Avcı Nemrut'un oğluyum" deyiverdi Dimus nefes nefese. "Ugnim Usta, ki ben onun çırağıyım, güneydeki çalılıklarda yaşayan babamı ziyarete gitmeme izin vermişti... " Soluklanmak için durakladı. Bütün vücudu telaştan tir tir titriyordu. "Yolda bir adam gördüm. Dağlardan gelmiş bir dev gibi kocaman, beyaz tapınaktaki heykeller gibi muazzam ve senin gibi güçlü, efendim..."

"Neler söylüyorsun sen?"

"Hayvanların su içtikleri yerde onu üç defa gördüm. Ceylanlar gibi ot yiyor, bütün ağlan parçalamış, tuzak için kazılmış çukurları mahvetmiş, üstelik vahşi aslanlarla konuşuyor!"

Gılgameş o esnada Bara ile birlikte birkaç rahibin ve haberci gurunun geldiklerini gördü. Kralla Ugnim'in kalfasının etrafında yarım daire şeklinde toplandılar.

"Vücudu hayvanların tanrısı *Sumukan* gibi tamamen kıllarla kaplı" dedi Dimus alelacele. "Savaş tanrısı *Ninurta*'nın adaleleri gibi muazzam biçimlendirilmiş adaleleri, başının etrafında da hasat tanrıçası *Nisaba*'nınkiler gibi gür zülüfler var."

"Bir hayvan adam!" diye mırıldandı düşüncelere dalan Laabaş. Gılgameş azarlarcasına baktı ona. Yaşlı kâhin şaşırmamıştı. "Bu

genç adamın anlattıkları doğruysa, tanrıların bize yolladıkları kurtarıcı olabilir bu!"

Gılgameş kafasının içinde bir uğultu hissetti. Bu, hayvan adam, kurtarıcı lafları da ne demek oluyordu?

"Adını duydun mu?" diye sordu Laabaş.

"Aslanların kükreyişinde sanki onun adı En-ki-du diye çınlıyordu" dedi Dimus başını sallayarak.

Yaşlı baş rahibin yüzü ümitle ışıldadı. "Öyleyse bu, tanrılardan dilediğimiz 'Güzel Toprağın Oğlu' olmalı!"

Gılgameş ortada kendisinin bilmediği bir şeylerin döndüğünü anladı. Birdenbire gecenin bir vakti zigguratın tepesinde yakılan ateşleri yeniden hatırlayıverdi. Demek o gizli ayinin gayesi buydu! Rahipler, tanrıları ona karşı harekete geçirmişlerdi!

"Onu buraya getirin!" diye buyurdu Gılgameş. O an, daha birkaç gün önce huzurunu kaçıran o iki rüyayı hatırladı hemen. Bu hayvan adam, kendisine sembolik olarak gösterilen miydi? Yoksa, Laabaş'ın hükmettiği ifrit benzeri bir yaratık mıydı?

"Avcı baban ne dedi?" diye sordu Gılgameş sabırsızca. "Yaratığı nasıl yakalayıp buraya getirebiliriz?"

Dimus bakışlarını yere indirdi.

"Konuş!" diye emretti Gılgameş. Dimus yutkundu, sonra babasının kendisine söylediklerini krala ve rahiplere anlattı. Sözlerini bitirince bir anlık sessizlik oldu. Derken Gılgameş kıs kıs gülmeye başladı. Ağır ağır Bara *Namtar*a'ya döndü.

"Hadi bakalım, *nindingirra*! Herkes elinden gelenin en iyisini yapmalı! Ben muazzam bir saban yapıp Buranum'un taşan sularına karşı şehrin ve surların etrafına set çekeceğim. Ama *İnanna* Mabedi'nin baş rahibesi olarak sen de bu genç adamla birlikte avcıların yaşadığı çalılıklara, hayvanların su içtikleri yere gidiyorsun! Ben de sana emrediyorum: Elinden gelenin en iyisini yap! Şu anlatılan, sözüm ona güçlü hayvan adamı bekle, ceylanları ve aslanlarıyla birlikte gelince elbiseni çıkarıp at ve kadınlığının cazibesiyle onu yola getir!"

Aratta'dan gelen kız belli belirsiz titredi. Uruk kralının gözlerinin içine uzunca bir süre baktı.

"Bunu yapmamı sahiden istiyor musun?"

"Evet!" diyerek sertçe güldü Gılgameş. "Onun geleceğine delalet eden rüyalar görmüştüm. Biliyorsun ki, su baskını beni buraya bağlıyor. Ama onu burada görmek istiyorum! Senin yardımınla!"

Baş rahibe yardım umarcasına Laabaş'a baktı.

"Ne yapmalıyım?" diye sordu sessizce.

"O, tanrıların yakarmalarımıza verdiği cevaptır" diye fısıldadı Laabaş da ona. "Baş rahibe olarak adağı yerine getirmelisin! Tıpkı kutsal zifaf için *İnanna*'nın yerine Gılgameş'le birleşeceğin gibi..."

"Vahşi bir hayvanla mı çiftleşeceğim?"

"Tanrıların gönderdiği bir yaratık o" dedi Laabaş derin bir hürmetle titreyen sesle. Gılgameş'in zaten bir süredir onları dinlediği yoktu, sanki başka bir dünyadaymışçasına gözleri Enmerkar'ın demir ocağını arıyordu.

"Ugnim'i buraya getirin!" buyurdu. "Sonra da beyaz tapınaktan bir kapı direğine ihtiyacım olacak!"

Ötekileri zigguratın önündeki meydanda dikildikleri yerde bırakıp tek kelime etmeden seri ve uzun adımlarla büyükbabasının sarayına yöneldi.

Hava kararmıştı, Dimus minicik yüzer sepeti ucu bucağı belirsiz suyun girdapları ve akıntısına karşı, üzerinde babasının evi bulunan, adacık haline gelmiş alçak tepelere doğru canla başla çevirmeye çalışıyordu.

Baş rahibe ilk iki mine süre boyunca çok sessizdi. Guffanın tümsekleşmiş zeminine yarı açık gözlerle çökmüş, kamına doğru çektiği dizlerini kollarıyla sarmıştı. Bu zaman zarfında, avcının oğlunun yalnızca sırtını görmüştü. Yakışıklı delikanlının olanca cesaret ve kabiliyetiyle, bu sallanıp duran ceviz kabuğunu dalgaların arasında nasıl yönlendirdiğini, ara sıra kuvvetle kürek çektiğini ve sonra yeniden dümeni doğrultmak üzere kürekleri bıraktığını gözlüyordu.

Dimus yanına yeni kürekler, ayrıca bir yığın urgan, kepçeler, yün battaniyeler ve yastıklar, kurutulmuş et, bir testi şarap, peynir

ve ekmek de almıştı. Limandaki kadınların daha buluğa ermemiş bir delikanlının canının çekeceği her şeyi böyle kendi arzularıyla bulup getirmeleri sık rastlanır bir şey değildi. Baş rahibe içinse, tapınaklardan fıstık, badem, demet demet gizemli otlar, küçük kaplar içinde yağlar, bitki özleri ve hoş kokulu makyaj boyaları temin etmişlerdi.

Bara *Namtar*a ve Dimus ne yapacaklarını hiç konuşmadılar. Yalnız Aratta'dan gelen buğday tenli kız, Dimus'tan hayvan adam hakkında daha fazla bilgi almak için dikkatli bir denemeye girişti.

"Gılgameş'ten daha mı uzun boylu?" diye sordu. Dimus doğrulup bir an düşündü.

"Hayır" dedi sonra. "Kral ondan bir karış daha uzun. Fakat *Enki*du çok daha iri ve aslanlara hükmediyormuş gibi güçlü görünüyor."

"Bütün vücudunun kıllarla kaplı olduğunu söylemiştin."

"Doğru" dedi Dimus başını sertçe sallayarak. "Saçları aynı seninki gibi, efendim. Sakalları ılgın ağacının çiçekli dalları gibi karmakarışık, göğsü de kalçalarına kadar, panterin tüyleri gibi kara kıllarla kaplı."

"Garip" dedi Bara *Namtar*a. "Bütün vücudundaki kılların aynı olduğunu sanmıştım."

Dimus ile arasında geçen birkaç kelime bunlardı. Bindikleri guffa saatler geçtikçe su kütlesinin dönemeçlerine girip çıkıyordu. Zaman zaman çalılıklara dokunacak kadar yaklaşıyorlar, sonra yüzer sepet yeniden nehrin yatağına doğru açılıyor, sonra da sular altında kalmış öteki kıyılara, bataklık halindeki sazlıklara sürükleniyordu.

Bara delikanlıyı kınamanın anlamsız olduğunu gördü. Delikanlı bütün gücüyle çabalıyordu, ne var ki hışırdayan dalgalar daha güçlüydü. Tanrıların işaretleri gökyüzünde ışıldamaya başladığında bu gece nerede uyuyacaklarını sordu ona.

"Guffayı su seviyesinin üstünde kalan bir ağaç gövdesine bağlamalıyım" dedi Dimus utanarak. "Karanlıkta kürek çekip durmanın bir anlamı yok."

"Bu güvensiz ceviz kabuğunda uyuyacağımızı mı söylemeye

çalışıyorsun?" diye sordu Bara dehşetle. Dimus omuzlarını silkip başını yavaşça evet anlamında salladı. Baş rahibenin gösterdiği soğuk tavırların gittikçe azaldığını hissetti. Onu alıcı gözüyle süzdü. Baş rahibe de onun araştıran yumuşak bakışlarına karşılık verince avcının oğlu Nanşe'den dinlediği hikayeyi ancak o an hatırladı. *İnanna* Mabedi'nin baştan çıkaracak güzellikteki baş rahibesi, doğu ufkunun ötesindeki dağlık Aratta ülkesinden gelip, şimdi hayvan adamla yapması emredileni, tapınağın kölesi olarak genç savaşçı Gılgameş'le birlikte de yapmış olabilir miydi?

"Aklından neler geçiyor?" diye sordu baş rahibe.

"Seni düşünüyordum" dedi Dimus mahcubiyetle.

"Benden bahsedildiğini işitmiş miydin?"

"O kendisinden bahsedilen sen misin bilmiyorum."

"Öyledir" dedi Bara *Namtar*a alaycı tarzda usulca gülümseyerek. "Ama endişelenme, seni yanıma kılavuz olarak aldım, hislerini uyandırmak için değil."

Dimus onun söylediklerini nasıl anlaması gerektiğini bilemedi. Bir bakıma memnundu, ama öte yandan baş rahibenin kendisine çocuk muamelesi yapması onu incitiyordu.

Eski kralın demir ocağından gelen şiddetli çekiç sesleri gecenin geç saatlerine kadar şehrin içinde yankılandı durdu. Bu seslerin ne anlama geldiğini ancak çok az kişi biliyordu. Aynı anda beyaz tapınakta tuhaf şeyler oluyordu. Marangoz Ugnim birkaç köleyle birlikte zigguratın giriş kapısının önüne bir iskele kurmuştu. Meşalelerin ışığı ve küçük gruplar halindeki rahiplerin yakaran ilahileri altında, muazzam kanatlı kapıyı parçalara ayırarak süslü kalasları demir ocağına getirdiler. Orada da gurular bir aşağı bir yukarı inleyerek dolanıyorlardı. Birkaçı kalaslan parçalıyor, geri kalanlarsa kesilen parçaları vahşi alevler saçan ocağa doğru sürüklüyorlardı. Ateşi odun kömürüyle besleyip birbirine dikilmiş domuz ve keçi derisinden yapılmış körüklerle harlıyorlardı. Üç urigallu ve daha aşağı seviyeden üç rahip ateşin içine tozlu madeni toprak ve otlar atınca alevlerin rengi değişti, ilkin yeşile sonra maviye döndü, gitgide canlandı.

"Daha fazla ateş!" diye kükredi Gılgameş tok ve çınlayan sesiyle. "Daha fazla ateş istiyorum!"

Rahiplerin ve tapınak kölelerinin çıplak gövdelerinden aşağı sicim gibi ter boşanıyordu. Yüzleri, sakalları islenmiş, iri gözleri hararetten kızarmıştı. Gılgameş'in kocaman eliyle kavradığı taş çekiç, kor haline gelmiş muazzam bir demir levhayı dövüyordu. Kel kafalı yarım düzine hadım levhayı uzun demir kerpetenlerle sımsıkı tutuyor, yorulmak nedir bilmeyen kralın her çekiç darbesinde sarsılıyorlardı. Levha şekil değiştirdi. Boydan boya yarılmış bir ağaç gövdesinin kabuğu gibi kıvrıldı, sonra orta yerinden bükülüp köşelendi, nihayet iyice keskinleşti.

"Tekrar ateşe sokun!" diye emretti Gılgameş. Çekici yere attı, kollarını bir tekneye daldırıp avuç dolusu aldığı suyu yüzüne çarptı. Rahipler ocaktaki ateşe yeniden madeni toprak eklediler.

"Ateş iyice kızarsın... Ta ki ağarıncaya dek!" diye bağırdı Gılgameş onlara. Bekleme süresinden yararlanarak Enmerkar sarayının iç avlusuna gitti. Şimdi Meşe ve Zabardi Banuga yanında olsalardı! Artık onları düşüneceğine geçmiş günlerin hatırasını bir yana bırakması gerekiyordu. Ellerini çırpınca bekleyen birkaç haberci koşarak yanına geldi.

"Dışarıda durum nasıl?" diye sordu. Ninsun'un konağından gelen bir hizmetçi, tatlandırılmamış sirkeli suyla dolu bir testi sundu ona. Gılgameş ağzındaki kurumları çalkalayıp tükürdü, sonra büyük bir yudum aldı.

"Haydi, konuş!" diye üsteledi.

"Su hâlâ yükseliyor" diye bilgi verdi birinci haberci.

"Gece yarısı olmadan büyük Buranum toprak seti aşacak" dedi bir sonraki.

"Gözcüler bütün erkekleri tarlaların en alçak yerlerine gönderdiler" diye haber verdi üçüncüsü. "Ateşlerin ışığında surların önüne derince bir kanal kazıp oradan çıkan toprağı setin üstüne taşıyorlar..."

"Böylelikle Uruk, etrafında iki kademeli surları, onun önünde de topraktan bir set ve bir hendek bulunan ilk Sumer şehri olacak!"

"Ama Buranum'un suları..."

"Dıştaki surlara ulaşmayacak!" dedi Gılgameş hiddetle. "Sular hendeğe dolsa da, bir tek temel taşını ıslatmasına izin vermeyeceğim!"

"Bunu nasıl engelleyeceksin?" diye sordu o ana kadar sükunetle dinleyen biri. Gılgameş, Harrap'ın da orada bulunduğunu yeni fark ediyordu. Annesinin baş hadımı, eskisinden daha da küçülmüş ve zayıflamış görünüyordu. Paçavraya dönmüş elbisesi, onun da inşaat işlerine katıldığını gösteriyordu.

Demir ocağından gelen bağrışmalar Gılgameş'i cevap vermekten alıkoydu. Arkasına döndü, koşarak demir ocağına gitti. Daha koşarken çekici yerden aldı. Kor halindeki demir parçası, gündüz vakti tanrı *Utu* gibi ışıklar saçıyordu. Şu andan itibaren Gılgameş daha temkinli hareket etmek zorundaydı. Tunçtan bir çekici kocaman ellerine alarak, pöstekiye sarılmış bir davul tokmağıyla vurur gibi yavaşça vurdu. Bir daha, sonra bir daha vurdu. Akkor halindeki kıvılcımlar, yumuşak kavislerle her tarafa saçılıyordu. Metal yumuşak bir ses verdi, taze koyun peyniri gibi şekil almaya başladı.

Demir ocağındaki adamlar, genç kralın maharetini nefeslerini tutarak izliyorlardı. Çekiç darbeleri onlara, aynı ellerin Pukku ve Mikku'yla her geçen ay gittikçe daha fazla dehşet saçtığını unutturmuş gibiydi. Kor halindeki levha acayip, görülmedik bir şekil aldı. Şimdi, bir geminin sivri mahmuzlu pruvasını andırıyor, iki tarafı, havada süzülen bir kartalın her iki yana bükülmüş kanatlarına benziyordu.

"Suya sokun!" buyurdu Gılgameş. Hadımlar ağır parçayı hep beraber biraz yukarı kaldırdılar. Parça buz gibi suyla dolu, fırınlanmamış balçıktan çift katlı yapılmış kabın içine daldırılınca cazırdadı, havası boğucu demirci atölyesi dalga dalga sıcak buhar bulutlarıyla doluverdi.

"Ugnim!" diye gürledi Gılgameş.

"Buradayım efendim!" diye seslendi marangoz avludan.

"Demir levhayı dışarı taşıyın!" diye emretti Gılgameş herkesten önce koşarak. Ugnim'in çevresindeki adamlar, çaprazlama yerleştirilip bir ucu kamalanmış kirişle birlikte, adam boyunda bir

kapı direğini zorlukla bir taş yığınının üstüne getirdiler. Sonra hadımlar nefes nefese ortaya çıktılar.

"Direği keskin tarafının arkasına geçirin!" diye emretti Gılgameş. Tahta ve metal gıcırdayarak birbirine geçti.

"Çakın!" diye bağırdı Ugnim. Avluda yeniden çekiç sesleri yankılandı. Gılgameş demir ocağının duvarından destek alarak omuz veriyordu. Ugnim bu iskeleti bir parça hareket ettirmeye çalıştıysa da bir ayak boyu kaldırmayı bile başaramadı. Gılgameş ellerini yün eteğinin kenarına silerek avuçlarına tükürdü. Sonra çapraz kirişin her iki ucundan kavrayıp uçları kıvrık demir levhayı ileri geri oynatmaya başladı. Güldükçe dişleri görünüyordu, önce Ugnim'e sonra da Harrap'a bakarak başını salladı.

"Buranum'un surlarının altını oymasını nasıl engelleyeceğimi şimdi gördün mü?" diye seslendi Harrap'a.

"Gördüm, ama anlayamadım" dedi Ninsun'un danışmanı.

"İşte bu, tam krallara layık bir saban!" diye haykırdı Gılgameş böbürlenerek. "En azgın genç boğaları surların dibine götürün! Boğaları sabana koşmak için yanınıza boyunduruklar ve urganlar alın! Set kendiliğinden yükseliyormuşçasına toprağı yığıp surların etrafına nasıl hendek kazdığımı size ve tanrılara gösterirken, ilahiler söylemelerini emrettiğimi iletin rahiplere!"

Attığı tok kahkahalar öylesine gümbürdüyordu ki, avludaki adamlar korkularından sindiler.

"Haydi bakalım! Arabaya yükleyin şunu! Sonra da surların dibine getirin!" buyurdu Gılgameş sıtma görmemiş sesiyle. Omuzlarını yeniden duvara yasladı. Saraydan gelen iki köle pırıl pırıl bir bakır sini içinde kızartılmış koyun butları, yağa yatırılmış asma yaprağı ve üzüm getirdiler. Gılgameş butlardan birini kavradı, dişleriyle keskin baharatlı etten koparıp alırken, diğer adamlar urganları gövdelerine dolamış, kralın bu yeni ve muazzam aletiyle yüklü arabayı çekerek sarayın avlusundan çıkarıyorlardı.

Kıdemli rahiplerden ikisi ürkek adımlarla Gılgameş'in huzuruna çıktılar. "Tanrılara yalvararak yardım istememizin emredildiği söyleniyor" diye bağırdı birinci rahip gürültü patırtının ortasında.

"Surların çevresine bir siper kazmak ve yüksek bir set inşa etmek istiyorum!" diye karşılık verdi Gılgameş ağzında lokmasıyla.

"Buranum'u durdurmaya kimsenin gücü yetmez, senin bile efendim!" diye seslendi ikinci yüksek rahip onu ikaz edercesine. Gılgameş, yarısını kemirdiği koyun budunu bekleyen kölelerin elindeki bakır siniye fırlattı.

"Hiç kimsenin mi?" diyerek güldü, birkaç kemik parçasını tükürdü. "Öyleyse benimle gelin ve görün!"

Arkasına dönüp bir testi şarap aldı. Bir yandan koşuyor bir yandan içiyordu. Bitirince testiyi kenara fırlattı. Adımları gittikçe açılıyordu. Sabanın yüklendiği dört tekerli araba şehrin kuzey kapısından çıkmıştı bile. Eski surların dışında aşağı doğru kayan ağır sabanı adamların bütün güçleriyle zaptetmeleri gerekiyordu. Tarlaların arasındaki yola girdiklerinde, kralın aletiyle yüklü araba devrileceği sırada güçbela çevirdiler. Onları yarı yolda koşum takımı geçirilmiş boğalarla bekleyen birkaç muşkenu karşıladı. Hayvanları arabaya bağladılar. Bundan sonrası daha kolaydı.

Onca gürültünün ortasında ve gitgide kalabalıklaşan adamların meşalelerle aydınlanan karmaşasında bütün hazırlıklar tamamlandığında vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Genç kral bu yeni ve muazzam aleti yönlendirmek üzere ayakta dikiliyordu. Üzerinde sadece kalçalarına sardığı bir peştamal vardı. Sekiz adam, sabanın parlayan bıçağının önünde tepinip duran hayvanları zaptetmekle meşguldü. Diğer dört adamsa Gılgameş'in emrettiği gibi hayvanların gemlerine bağladıkları urganların diğer ucunu gerip onun ateşlerin aydınlığında ışıldayan omuzlarına bağladılar.

"Çalın davulları, kösleri, Pukku ve Mikku gibi gümbürdesin!" buyurdu Gılgameş. Birkaç sefer öyle derin nefes aldı ki gerilen urganlar titredi, boğalar huysuzlanıp başlarını yukarı attılar.

"Haydaaa!" diye gürledi Gılgameş Uruk'ta bile duyulmamış bir sesle. Davullar ve kösler bütün güçleriyle ona eşlik etmeye başladılar. Altısı yeni surlar tarafında, diğer altısı da yığma toprak setin üstünde olmak üzere on iki haberci, ellerinde yeni yakılmış meşalelerle sanki kırbaçlanmış gibi koşmaya başladılar.

Gılgameş aldığı soluğu körük gibi ciğerlerinden dışarı verdi. Genç boğalar depreşti. Gılgameş beyaz tapınağın kapı direğinden yaptığı sabanı itinayla ileri doğru itince demirden bıçağı hendeğin nemli toprağına gömüldü, gittikçe derine saplandı.

"Haydaaa!" diye gürledi Gılgameş yeniden. Pazuları kabardı. Daha önce hiç saban girmemiş bu bakir toprağın içine iyice bastırdı. Sonra genç boğalar sabanı çekmeye başladılar. Yarılan toprak parlayarak iki yana açıldı.

"Hayda! Hayda! Hayda!"

Boğalar, kral, saban ve toprak yekvücut oldular. Gılgameş, her şeyi kuşatan, bütün zorlukların üstesinden gelebilecek o gücü yeniden damarlarında hissettiğinde içten içe sevindi. Gökteki tanrıların hiçbiri ona yardım etmese de istediği her şeyi yapabileceğini biliyor, buna inanıyordu! Bu gece bu harika olaya kendi gözleriyle şahit olanlar, daha önce buna benzer bir şey duymamıştı. Kralın toprağa işleyen aleti, yeni surlarla güçbela yükseltilen toprak setin arasında boydan boya hızla kaymaya devam etti. Sabanın ardında bıraktığı iz gitgide derinleşirken toprak parçaları öyle büyük kütleler halinde iki yana açılıyordu ki, tıpkı Buranum'un yükselen surlarını durduran karanlık ve büyülü bir dalga halini almıştı.

Avcının oğlu hafif bir sarsıntıyla uykudan uyandı. Bir an, yine bir söğüt ağacının dalları arasında asılı durduğunu sandı. Bacaklarını yavaşça aşağı yukarı hareket ettirdi. Bulutsuz gökyüzünde yükselmiş güneşe gözlerini kırpıştırarak bakınca üzerinde yapraklanmaya başlamış bir dalın sallanıp durduğunu gördü. Aklı yavaş yavaş başına geliyordu. Minicik guffanın içinde ikinci kez gecelemişti! Seri bir hareketle doğruldu. Uruk'taki *İnanna* Mabedi'nin baş rahibesi onunla aynı anda uyanmış olmalıydı, etrafına bakınıyordu.

"Ne oldu?" diye sordu baş rahibe, gözlerini yeniden kapatıp başını geriye doğru attı. Buğday renkli uzun saçları gür zülüfleriyle omuzlarına döküldü. "Sen uyurken rahatsız etmedim ya?"

"Hayır" dedi Dimus. "Ne onca uzun yoldan gelirken, ne de çalılıkların dibinde bekleyerek geçirdiğimiz iki gece boyunca..."

"Senin şu vahşi adamın buraya geleceğine hâlâ inanıyor mu-

sun?" diye sordu alaycı bir ses tonuyla. "Yoksa Buranum kendi yatağına iyice çekilince mi geri dönmeyi düşünüyorsun?"

"Kaç gecedir guffada yattığımızdan, akıp giden suyun üzerinde bir parça hırpalandık" dedi Dimus kaygıyla. "Şu an, vahşi hayvanların su içtiği yeri gözlerden saklayan çalılıkların öte tarafındayız."

"Haklı olabilirsin" dedi Bara onaylarcasına. "Buradaki çalılar, kuzey tarafındakilerden daha farklı görünüyor, onlar çoktan yeşermişlerdi."

Dimus yan tarafa eğildi. Guffayı bağladığı ip, hafifçe çalkalanan suyun içinde yüzüyordu. Dimus ipi sudan çıkarıp usulca guffadan indi. Sonra onu dikkatle karaya doğru çekip bir hurma ağacının eğimle yükselen gövdesine sımsıkı bağladı. Etrafını kolaçan etti. Doğu ufkundaki geniş araziye sis bulutları çökmüştü. Arazi henüz çok az yerde sular altındaydı. Batı ufkundaki çölün kül rengine çalan sarı sınırını gördü. Fakat güneyde, değil bahçeler ve tarlalar, bir zigguratın silueti bile görünmüyordu.

"Gel, bir şeyler ye!" dedi Bara. Avcının oğlu başını iki yana sallayarak reddetti. Kenara doğru birkaç adım ilerleyerek bir dala tutunup biraz yukarı tırmandı, sonra hemen geri indi.

"O burada!" dedi nefes nefese. Yine titremeye başlamış, koyu renkli güzel gözleri fal taşı gibi açılmıştı. "Ondan en fazla yüz adım uzaktayız!"

"Demek aradığımızı bulduk?" diye sordu Aratta'dan gelen kız büyük bir şaşkınlıkla. Sararmış marul yapraklarını parçalayıp kuşbaşı doğranmış etle dürdüğü yufkanın ucundan ısırmışken, elinde olmadan erzak sepetinin içine geri attı. Elinin tersiyle ağzını silip saçlarını dibinden kavradı.

"Sular geri çekilirken çölden çıkıp gelmiş olmalı. Kıllarla kaplı gövdesi toz toprak içindeydi, sakalı da kızıl çöl kumu rengindeydi."

"Hayal görmediğine emin misin?"

"Onunla tam üç kez karşılaşmıştım!" dedi Dimus kendinden emin bir edayla. "Suvata gelip tatlı suyun içindeki kuşlarla konuştuğunu görmüştüm! Şimdi de aslanlarla birlikte yüzmeye koyulmuş!"

"Aslanlarla birlikte mi yıkanıyor?" diye sordu Bara hayretler içinde. Dimus başını evet anlamında salladı.

"Onu bir göreyim!"

Dimus ne cevap vereceğini bilemedi. Daha onun ne yapmaya çalıştığını anlayamadan Bara göğüs örtüsünün altın kopçasını çözmüş, uzun yün elbisesinden soyunup ayaklarındaki sandaletleri çıkarmıştı bile. Dimus'un görmesine fırsat vermeden, guffanın kenarından kayarak çalıların arasına doğru incecik akıp giden suya daldı. Bir müddet sonra, doğu yönünde yirmi adım ötede yeniden suyun yüzüne çıktı. Çalıların dalları onun uzun, ama güçlü gövdesini gizlemeye yetmiyordu. Bara, dalların çatallandığı bir yere tırmanıp suvatın olduğu tarafa göz gezdirdi. Avcının oğlunun eliyse gerginlikten peş peşe yufkalara gidiyordu, yufkalar gerçi kurumuştu ama Dimus guffanın dibine çökmüş, çalılıkların içindeki çıplak baş rahibeyi gözetlerken heyecandan durmadan yiyordu.

Genç kadın dalların çatallandığı yerden inip geri döndüğünde Dimus aradan ne kadar zaman geçtiğini bilemedi. Bara çıplaklığını gizlemeye gerek duymuyordu.

"Gel, bana yardım et" dedi Bara, guffaya yeniden yanaşırken tuhaf biçimde gülümseyerek. Sonra sazdan örülmüş yuvarlak bir sepetin kapağını kaldırdı. Dimus taraklar, altın tokalar, renkli macunlar ve yağlarla dolu kaplar, küçük toprak şişeler, temizce katlanıp konmuş tüller ve renkli kumaşlardan örtüler gördü.

"Saçlarımı kurula ve şu şeritleri arasına iliştirmeme yardım et" dedi Bara. Dimus ilkin tereddüt ettiyse de sonradan babasının söylediklerini hatırladı. Hoşuna gitmesi gereken, tanrıçaya benzeyen bu çıplak kadının baştan çıkarıcı vücut hatları değildi. Heyecanını ve içinde ansızın uyanan arzuyu babasının, Uruk rahiplerinin ve Kral Gılgameş'in kendisinden ve baş rahibeden bekledikleri göreve saklamalıydı.

Tanrı *Utu* gökte gittikçe yükseliyor, ama baş rahibe sanki çok zamanı varmış gibi davranıyordu. Avcının oğlu saçlarını tarayıp güzelce kremledi, yumuşayan gür saçlarını ördü. Gitgide güzelleşen yüzünü görebilsin diye parlak bakır levhayı karşısında tutup

renklendirilmiş, kokulu kremlerle boynuna, iri ve diri göğüslerine masaj yapıncaya kadar bekledi.

Bara incecik tülleri omuzlarına ve kalçalarına sardı, sandaletlerinin altın renkli şeritlerini bağladı ve en son gözlerine sürme çekip dudaklarını boyadı.

"Ne dersin?" diye sordu nihayet gururla gülümseyerek. "Bu halimle onun dikkatini çekebilir miyim?"

"Göğün ve yerin bütün tanrıları aşkına!" diyerek içini çekti Dimus. "İki nehir arasında yaşayan hiçbir erkek bu güzelliğe karşı koyamaz!" Daha sözlerini bitirmeden yüzü kızarmıştı.

"*Enki*du'yu bulduğumuzda bana bir şey söylemek zorunda olduğunu biliyordum" dedi Bara. "O sözleri söylemek sana zor gelse de, haydi, seni dinliyorum!"

Avcının gencecik oğlu gözlerini indirdi. Sonra sessizce konuşmaya başladı. "Ona göğüslerini göster ve bacaklarını aç ki sana yaklaşsın, onun vahşi nefesinin uyandırdığı korkuyu yenerek ikinize bir döşek hazırla. Senin güzelliğine duyduğu arzu, onun ürekkliğini yatıştıracak ve baştan çıkaracak. Sen ancak kadınların yapabileceğini yaptığında, hayvanları değil, yalnızca seni sevdiğini söyleyecek, siz tatmin olduğunuzda hayvanlar kaçmış olacak."

Bara kollarını göğsünde çaprazlama kavuşturdu, doğu yönüne bakıp kısa bir dua etmek üzere boynunu büktü. Dimus onun hangi tanrılarla konuştuğunu sadece tahmin edebilirdi.

"Hadi gidelim!" dedi Bara. Üzerindeki tüller rüzgârla yavaşça havalandı. "Çalılıkların arasından suvata giden yolu göster!"

Dimus'un eli bıçağına gitti. Guffanın sürüklendiği yeri tanıyordu. Kendisi birkaç adım sonra suvatın yakınlarına varmıştı bile. Bara duru ve tatlı suyun pürüzsüz yüzünü görünceye kadar onun peşinden gitti.

"Bundan sonra kendi yolumu yalnız başıma yürümeliyim!" dedi, parmaklarını saçlarında gezdirdi. "Sen üstüne düşeni yaptın. Eğer şu görev olmasaydı, bir erkek olman için seninle seve seve bir gecemi geçirebilirdim."

Dimus'un yüzü kızarırken Bara gülümseyerek arkasını döndü ve tereddüt etmeden suyun başına doğru yürüdü. Hayvan adam

kıllarla kaplı gövdesiyle aslanların arasında yatıyor, birkaç ceylan onların yakınlarında huzurla otluyordu. Güçlü vahşi adam ara sıra onlara sesleniyor, yalnızca Bara değil, Dimus da onların kendi aralarında bir şeyler konuştuklarını fark ediyordu.

İnanna Mabedi'nin baş rahibesi küçük gölün kenarına vardı. Suyun içindeki gümüş renkli balıkları, dibindeki yosunları ve suyun yüzünde aşkın hassas habercileri gibi parıldayan yusufçukları seyretti.

Dişi aslanlardan biri kayıtsızca kulaklarını, hemen ardından da başını kaldırdı. Hayvanlar bu yabancıdan adeta yaklaşan bir tehlike kokusu alıyorlardı. Ceylanlar oldukları yerde kalakaldılar ve ona korku dolu gözlerle baktılar. Derken hayvan adam da bir şeyler sezinledi. İsteksizce doğruldu, dişlerini gösteren muazzam aslanı yelelerinden kavrayarak, üzerine doğru ağır ağır yaklaşan yabancıyı ürkütüp kaçırmak istedi.

Dağlık Aratta'dan gelen köle kız, tapınak yosması ve baş rahibe Bara, ona yaklaşmaya devam ediyordu. Ona ancak beş adım kala üstündeki tülleri sıyırmaya başladı. Tüller kocaman kelebekler gibi, esen rüzgâra kapılıp gölün üstünde yüzen nilüferlere doğru saçıldı.

İri yapılı yabani, onun kokusunu algıladı. Burnuna daha önce hiç böylesi hoş kokular gelmemişti. Güneş, gittikçe yavaşlayan her baştan çıkarıcı adımda yazın olgunlaşmış meyveleri gibi usulca sallanan göğüslerinin güzelliğine vuruyordu. *Enki*du buna benzer şeyleri ömründe görmemişti. Ona bakıyor, kendini uyuşmuş gibi hissediyordu. Bara o esnada kalçalarındaki tülleri kaldırıp, kısacık bir an için altındakileri ona gösterdi. *Enki*du burnuyla kokluyor, dudaklarından Bara'nın bir anlam veremediği sesler çıkıyordu.

Bara belli belirsiz geri çekilince adamın elleri ona doğru uzandı. Gülerek kendi çevresinde bir kez döndü ve üstündeki son tülü de taptaze otların içine sıyırıp indirdi. Sonra tülün üzerine çöktü. *Enki*du, kızın çıplaklığını kocaman bir çiçeğin taç yaprakları gibi kuşattı. Bara kendi göğüslerini okşuyor, gözlerini yavaşça yumup sessizce mırıldanarak hayatı boyunca kendisine yaklaşmış olan erkeklerin en vahşisini bekliyordu.

Vahşetin Çağrısı

"Yaptığın iş, tanrıların yeryüzünden çekilişinden bu yana, tabiata karşı kazanılmış en büyük ve en kesin zaferdir!" dedi Harrap samimi bir hayranlıkla. "Eğer geçmişten günümüze bir insan başarısıyla övünmek hakkını elde ettiyse, bu ancak sen olabilirsin efendim."

"Yeter ama, kes artık!" diyerek inledi kendisine masaj yapan adamın kıpır kıpır parmakları altındaki Gılgameş. Onu bulup Gılgameş'e getiren Harrap'tı. Büyük Buranum'un kaynaklarının doğduğu söylenen kuzeydeki sıradağlardan gelmişti. Köşeli, yağız bir çehresi, kenarları belirgin, etli dudakları, çengeli andıran iri bir burnu, çakır gözlerinin üzerinde gür kaşları vardı. Kraldan daha yaşlı olmamasına rağmen otuz yaşında gösteriyordu. Harrap onun ağaçtan ve taştan oyduğu putları İndus Nehri kıyısındaki vatanının uzak vadilerinden adalarla dolu kuzeydeki denize kadarki geniş alanda geze geze satan Tereş adında bir tacirin oğlu olduğunu söylemişti. Kendisinin kudret sahibi, görünmeyen bir tek tanrıya inandığını söyleyip dursa da, iki nehir arasındaki toprakların tanrılarının çok olması sayesinde ticaretten epeyce kazanmıştı.

Tacir Tereş, Kral Mebaragesi'yle birlikte Kiş'e gitmiş; oğlu Abram da birkaç ay ortalarda görünmemiş, ama sonradan Uruk'a geri dönmüştü. Harrap ise onu öz oğlu yerine koyup Ninsun'un konağına almıştı.

"Daha ne zamana kadar beni bu sedirde yatırıp sızlayan adalelerimi yoğuracaksınız?" diyerek inledi Gılgameş.

"Savaş talimlerine ve ağır işlere alışkın değilsin" dedi Harrap.

Zigguratın en üst katındaki küçük tapınak odasının giriş kapısına yaslanmış, kralın çıplak sırtına gülümseyerek bakıyordu. Gılgameş yüzükoyun uzanıp kollarını başının altına yastık yapmış, Abram'ın demirden ellerine tahammül etmeye çalışıyordu.

"Zigguratın bütün basamaklarını sık sık inip çıkmam yetmiyor mu?" diye sordu. "*Çuluppa* ağacını kesmedim mi, Pukku ve Mikku'yu oymadım mı, demirden bir saban yapmadım mı?"

"Doğru, bunları yaptın" diye karşılık verdi Harrap. "Ne var ki yaptığın saban bir geceliğine salladığın bir kılıç gibiydi. Delicesine mücadele ettin, o gece bir düzine genç boğayı öldüresiye çalıştırıp surların çevresini üç kez dolaştın. Sen Buranum'un sularını yendin! Fakat bu dünyada her şeyin bir bedeli vardır, Gılgameş."

"O iki gün önceydi!" dedi Gılgameş inleyerek. "Bahsettiğin o bedeli niçin bugün ödüyorum?"

"Çünkü dün bütün gün aklını oynatmış gibiydin! Nehrin sularına karşı kazandığın zaferi kutladın, bütün şehir senin yanındaydı! Ama senin kudretin de sınırsız değil! Galiba tanrılar sana yalnızca bunu hatırlatmak istemişler."

"Tanrıların *Ganzir*'e kadar yolu var!" diye küfretti Gılgameş. "Bana bu işkenceyi yapan, bütün adalelerimi tutmuş korkak ve iğrenç cinlerden başkası değil!" Masaj yapan adamı seri bir el hareketiyle kenara çekti. "Bu kadar yeter!" dedi. Oflaya puflaya doğrulup bacaklarını sedirden aşağı sarkıttı. "Surların etrafındaki hendek ne kadar derinliğe ulaştı?"

"Senin boyuna geldi" diye cevap verdi Harrap.

"Ya toprak set?"

"Senin boyunun iki katına ulaştı."

Gılgameş memnuniyetini belli edercesine başını salladı. "Toprak sete kadar uzanan bir kanal ve kapak vazifesi görecek kapılar yapacağız!" dedi gözleri ışıldarken. "Yeter ki Kiş Kralı Mebaragesi yeni surların temel taşları kuruyuncaya kadar beklesin, o zaman ilk savaşçılarının gölgesi surlarımın üstüne düşer düşmez kapakların açılması emrini vereceğim!"

Küçük bir odaya girdi. Odanın tavanına yapılmış bir su haznesinin ağzını tutan ipi çekti, adalelerden parlayan, sızıları dinmemiş

vücudunu bol bol akan suyun altında köpüren otlarla temizledi. Abram kralın sunak odasına dönmesini bekliyordu. Gelince onu yumuşak havlularla kuruladı. Gılgameş yeniden yüksek ayaklı sedirin üstüne uzanıp vücudunu kremletti.

"Çalılıklardaki suvatın oradan bir haber var mı?" diye sordu.

"Bataklık haline gelmiş tarlalardan şimdiye dek yol bulup haberci gönderemedik" dedi Harrap başını iki yana sallayarak. "Toprak öyle yumuşamış ki, adamlar yaya gitseler çamura batarlar, su da guffaları yüzdürecek seviyede değil."

"Baş rahibe o vahşiyle ne yapıyor acaba?" dedi Gılgameş düşüncelere dalarak. Harrap ona cevap vermedi. Kralın ona sormadığını, kendi kendine konuştuğunu anlamıştı. Gılgameş tekrar ayağa kalktı. Beline bir peştamal sardı, sandaletlerini giyip sırtına yünden, hafif bir yelek geçirdi. Kemerini kuşandı, ataların mezar odalarında bulduğu altın hançeri kemerindeki halkaya soktu. Uruk'a geldiğinden beri ilk defa, sol bileğine lacivert taşlarla süslü bileklik geçirdi. Sonra şehrin kuyumcularının o günün sabahında kendisine hediye ettikleri tacı kıvırcık saçlarının üstüne yerleştirdi.

"Laabaş'a, diğer urigallulara ve Bir Hurturre'ye git" dedi Abram'a. "Onlara şehirde dolaşmak istediğimi ve bana refakat etmelerini arzuladığımı söyle."

"Fakat erkekler surların inşaatına devam etmeye başlamadılar henüz" dedi Harrap kelimeleri tartarak.

Gılgameş güldü. "Toprak yeniden kuruyuncaya kadar işi durdurduğumu unuttuğumu mu sandın? Tuğlalar zeminden aşırı derecede su emmiştir. Bizim bu şehre vurduğumuz mühür olarak daha binlerce yıl kalacak surların inşasına yumuşamış tuğlalar uygun değil."

"O zaman surların inşasına devam edilmeyecek?"

Gılgameş başını iki yana salladı. "Elimizde bu hendek ve toprak set olduğu müddetçe, zaruret halinde bu yarı yüksekliğe ulaşmış surlarla da kendimizi savunabiliriz. Bundan sonra her bir tuğlanın güneşte kurutulup çöldeki kayalar gibi sertleşinceye kadar fırınlanmasını istiyorum. Bu taşlarla demirden bir kılıcın bile işlemeyeceği bir kaplama yapılacak. Ayrıca iç tarafa rampalar inşa ede-

ceğiz ki okçuları ve mızrak atanları koruyan metal zırhlarla kaplı hızlı savaş arabaları surların tepesine kadar çıkabilsin."

"Ama efendim..."

"Hiç savaşçımız kalmadı mı demek istiyorsun? *Şublugal*imiz, okçularımız ve mızrak atacak adamımız?" Annesinin baş hadımı başını kaygıyla sallayınca Gılgameş yine güldü. "Savaşacak adamlarımız olacak, çünkü bugünden tezi yok şehri dolaşacak ve benim harflerimi anlayan gençleri arayıp bulacağım! Önümüzdeki haftalarda en yetenekli ve zeki olanlarına, kendilerini yormayacak biçimde nasıl savaşacaklarını göstereceğim!"

Küçük tapınak odasından çıktı. Dışarıda tanrı *Utu* batıdaki ıssız toprakların üzerine doğru kaymıştı bile. Tarlalar ıslak ıslak parlıyordu, fakat büyük Buranum eski yatağına neredeyse geri çekilmişti. Yalnızca ağzına kadar dolu kanalların kenarındaki madeni ışıltılar saçan halka halka izler, erkeklerin birkaç günden önce tarlalara ve inşaat sahasına dönemeyeceklerini gösteriyordu.

Harrap Gılgameş'in yanına geldi.

"Çocukların şehri savunabilecekleri kanaatine nasıl vardın?" diye sordu. Gılgameş kolunu ince yapılı adamın omzuna attı.

"Onlar çocuk değil, Harrap" dedi çakmak çakmak gözleriyle. "Ben Uruk'un özbeöz oğulları ve kızlarını kastetmiştim. Artık bilmediklerinin nefes aldırmayan korkusuyla yetişmek zorunda olmayan, onurlu ve özgür insanların oluşturduğu yeni bir nesilden söz ediyorum. Bütün tanrılara ve tabiattaki sırlara hürmet gösteren, fakat herhangi bir puttan, işaret ve sembollerden yahut çoktandır anlamını yitirmiş kaidelerden ve karanlık ayinlerden korkması gerekmeyen bir nesilden! Avcının oğlu bana, kendisi gibi dürüst gençlerin neler yapabileceğini gösterdi. Eğer şu delikanlı, baş rahibeyi ve şu hayvan adamı yanına alıp gelirse, onu yeni ordumun komutanı yapacağım."

"Ama o daha ancak on beşinde!" dedi Harrap şaşkınlıkla.

"Ne olmuş?" dedi Gılgameş gülerek. "Daha birkaç gün öncesine kadar ondan sadece üç yaş büyüktüm. Gördüğün gibi bu şehrin ve toprakların kralıyım!"

"Bunu tamamen unutmuşum" dedi Harrap gülümseyerek.

Her şeyi aydınlatan tanrı *Utu,* karanlık diyardaki yolculuğunun ardından doğu ufkundaki dağların üzerinde yedinci kez yükseldi. Yedi kez yeniden uyanıp coşkun İdigna'nın ve Ur, Eridu, Şuruppak ve Kiş krallarının bereketli topraklarının üzerinden ötelere baktı. Aydınlığı büyük Buranum'un kıyısına, çalılıkların içindeki durgun göle ulaşınca güneş tanrısının ışıl ışıl işareti her defasında sonsuzluğun içinde bir an için durup bekliyordu.

Tanrı *Utu* ile birlikte gökteki diğer bütün tanrılar da hiçbirinin engelleyemediği şeyi yedi kez gördüler. An'ın karısı *Aruru*'nun yarattığı, gökteki, yerdeki ve suyun içindeki hayvanlarla konuşabilen vahşi adam, dağlık Aratta'dan gelen köle kızın yanında yatıyordu. Baş rahibenin, tanrıların rızasını kazanmak için kendisini arzulayan herkese gül renkli güzelliğini sunan tapınak yosmasının yanında.

Gece, dişinin baştan çıkarıcı vücuduna ve *Enki*du'nun muazzam organına yedi kez kulak vermişti. Doğudaki dağlık ülkeyle batıdaki ıssız çölün arasında yaşayan hiçbir kadınla erkek, bu kadar uzun süre birbirlerine sarılıp yatmamışlardı. Adı talihin sunağı anlamına gelen Bara *Nam*tar*a* ve hayvan adam *Enki*du öpüşüp seviştikçe, birbirlerini daha derinden keşfediyorlardı. Birbirlerini okşadıkça daha sıkı sarılıyor, terlemiş vücutları şehvetle birbirine sürünüyordu. Geceleri ay tanrısı göğe yükseldiğinde, inlemeleri ve iç çekişleri ifritlerin kahkahaları gibi nehre kadar ulaşıyordu. Ve ancak sabaha karşı, *Enki*du saatler süren sevişmelerin yorgunluğundan kenara çekilip yığıldığında, kuşlar çalılıklardan çıkmaya cesaret edebildiler, yanardöner kanatlı yusufçuklar ve kelebeklerle birlikte âşıkların üstünde uçuştular.

Rahibeyle vahşi adamın kutsal zifaftaki gibi eriyip birbirlerinin içine aktıklarını biliyormuşçasına, sevinçli haberi daldan dala, tarlaların olanca gücüyle ansızın fışkıran yeşilliklerine kadar uçurdular. Soğuk geceler geride kalmış, bu günlerde her hayvan bu iki insanın çalılıkların içindeki suvatın kenarında yaptıklarını örnek almaya başlamıştı. Sanki bütün tabiat, ışıklar ve kutsal şehvetlerin sarhoşluğu içinde çiftleşiyordu.

Yedinci günün sabahında *Enki*du uyumuyor, yanı başında

uzanmış yatan dilberi, yorgun ve memnun bir edayla seyrediyordu. Bara yarı aralık gözleriyle ona gülümsedi, parmakları onun geniş göğsünün kıllan arasında gezindi.

"Öteki dostlarımın yanına, yüzmeye gidiyorum" dedi *Enki*du derinden gelen, bir parça yorgun sesiyle.

Aratta'dan gelen kız diliyle dudaklarını yaladı. Gözleri, sabahın aydınlığında parlıyordu. Onu uysallaştırdığına ve geçirdikleri vahşi gecelerde, ona insanların konuştukları farklı dilleri öğrettiğine de emindi. Fakat *Enki*du geçen geceler ve günlerde başına gelenlerin henüz farkında değildi. Ayağa kalktı, kollarını açarak gerindi. Ciğerlerinin derinliklerinden çıkardığı bir böğürtüyle ceylanları, yaban domuzlarını, ürkek bozkır köpeklerini ve suvatın öte yakasındaki aslanları selamladı. Duru suyun kıyısı boyunca yürüdü. Ama sonra, ceylanların yavaşça geri çekildiklerini gördü.

"Gelin, suyun tadını birlikte çıkaralım!" diye seslendi, yalnızca onların anlayabileceği bir sesle. Ne var ki ceylanlar oldukları yerde uyuşmuş gibi kalakaldılar. Aynı anda dişi aslanlar da etrafı dikkatle kolaçan eden erkeklerinin arkasına sığındılar. *Enki*du, onların ihtiyatlı oluşuna gülerek koşmasına devam etti. "Gelsenize, yoksa sudan korkuyor musunuz?"

Ceylanlar yan tarafa sıçradılar. Daha *Enki*du neler olduğunu anlayamadan, hepsi birden çalılıkların yeşillikleri içinde gözden kayboldu. Bütün hayvanlar ondan kaçıyordu, domuzlar, kuşlar, vahşi köpekler hatta suyun içindeki balıklar bile. Sadece aslanlar şüpheci bakışlarını ondan ayırmıyorlardı.

"Neyiniz var sizin?" diye sordu, olanlara akıl sır erdiremiyordu. "Altı gün yedi gece birlikte olduğum kadının kokusu mu sizi rahatsız ediyor? Bakın, sizin için temizlenmek üzere suya atlıyorum."

İleri doğru atlayıp büyük bir gürültüyle suvatın sularına daldı. Uzun, güçlü kulaçlarla aslanların beklediği yere kadar yüzdü. Dişi aslanlardan biri koşar adımlarla ondan uzaklaştı. *Enki*du gülerek onun peşinden koşunca, daha birkaç gün öncesine kadar belinde hissettiği gücün tükenmiş olduğunu o an anladı. Artık dişi aslan kadar hızlı koşamıyordu!

Durdu, bu kısacık, şakadan takip esnasında nefes nefese kaldığını hissetti. Geri dönüp sürünün reisine yöneldi. Koca aslan doğruldu, yeleleri karmakarışık başını eğdi. Hayvanın bakışları donuklaşmış, dudakları titremeye başlamıştı. *Enki*du elini ona doğru uzatınca aslan sert bir şekilde karşılayıp tek pençe darbesiyle bir anda kenara itti onu. Tırnaklarını şimdilik kullanmıyordu. Vahşi adamı uyarırcasına hırlayarak üzerine atıldı. *Enki*du hâlâ oyun oynadıklarını sanıyordu, aslanın omuzlarından kavrayıp kenara atmak istedi. İkisi birlikte ayağa kalktılar. Ne var ki *Enki*du o an dizlerindeki dermanın kesildiğini hissetti. Kollarıyla eski dostunun boynuna bastırdı, ama aslanın uyaran hırlamalarını artık anlayamıyordu. Aslan sivri dişlerini göstererek yüzüne doğru atılınca *Enki*du'nun içinde hayatında ilk defa yeni bir his uyandı... Düşmanlık ve tehlike hissi...

Ayakta duran aslanı can havliyle geriye doğru itti, sanki toprak ayaklarının altından çekilmişçesine sendeleyerek suvatın kıyısına geldi. Aslan ağzını açıp sessizliğin içinde öyle yüksek sesle kükredi ki, suvatın suları bile titredi.

*Enki*du, koşar adımlarla oradan uzaklaşan aslanın peşi sıra gözleriyle hayretler içinde takip etti. Derken bakışları uzaktaki Bara *Namtar*a'ya takıldı. Adımlarını sürüye sürüye onun yanına geri dönüp dizlerinin üzerine çöktü. Bara biraz toparlanmıştı, onun başını elleri arasına aldı. Güçlü ve vahşi adamın eski dostlarını yitirdiğine şahit olmak ona acı veriyordu.

"Sen değiştin, koca âşık!" diye fısıldadı onun kulağına. "Benimle geçirdiğin geceler, gözlerini benim açtığım, bilen bir insan haline getirdi seni... Şu andan itibaren iyiyle kötüyü ayırt edebilecek, bir tanrıya yahut ifritlerin en dehşetlisine dönüşebilecek bir insana!"

"Ben... anlayamıyorum!" dedi *Enki*du çaresizce. "Yanımda olduğuna seviniyor olmalıydım, halbuki sen yokmuşsun gibi birden kahroldum." Elinin tersiyle gözlerini sildi. "Hayvanları nasıl terk edebildim? Onların dostluğuna nasıl ihanet ettim ki benden kaçıyorlar? Bacaklarımın dermanı nereye gitti? Ve nefesim neden kesiliyor?"

"Üzülmeyi bırak" dedi Bara. "Benim sayemde içine girdiğin dünyanın sana nice mucizeler sunduğunu görebildiğin müddetçe gücüne yeniden kavuşabilirsin! Madem dostların seni terk etti, sen de onları aklından çıkar... Sana çok daha iyi arkadaş olacak birini tanıyorum. Onun adı Gılgameş'tir, azgın bir boğa kadar güçlüdür, muazzam surların çevrelediği, görkemli tapınağı ve yüksek sunakları, senin kollarındayken anlattığım tanrı *An* ve tanrıça *İnanna*'nın makamına ulaşan Uruk adlı şehirde oturur."

*Enki*du ona baktı, fakat söylediklerinin hepsini anlayamadı. Kendini birdenbire yapayalnız ve terk edilmiş hissediyordu. Sanki hayvanlarla birlikte, gecenin mahremiyetini, gündüzün huzurunu kendisi için anlamlı kılan her şeyi yitirmiş gibi geldi ona.

Vahşi adam elini sakallarının arasında dolaştırdı. "Bana söylediklerin sahiden doğru mu?" diye sordu nihayet. Baş rahibe onu temin edercesine başını salladı. *Enki*du otların içinden yarı parçalanmış tüllerden birini alıp onun kucağına bıraktı. "Asla eski halime dönemeyeceğim" dedi sessizce. Geniş alnı kırıştı, gözlerinden akan pırıl pırıl yaşlar, dağınık sakalına kadar süzüldü. Sonra birdenbire yumruklarını sıktı. "Beni Gılgameş dediğin o adama götür!" diye parladı sertçe. "Önce ona iki çift laf edeceğim, sonra Uruk'a çıkıp ondan daha güçlü olduğumu haykıracağım! Çünkü ben hayvanlarla yaşadım. Ve kaderleri değiştirecek kadar tabiatın dilinden anlıyorum!"

"O halde gidelim!" dedi Bara *Namtar*a. "Sana Uruk'un kralı Gılgameş'i göstereceğim! Ama seni uyarıyorum: Tanımadığın, aklını başından alacak şeyleri göreceksin; göz kamaştırıcı kemerler kuşanıp her gün şenlik yapan yiğitler, bizim yattığımızdan çok daha yumuşak yataklara sarhoş bir halde uzanmadan önce, davulların vahşi ritmiyle dönüp duran tapınak yosmaları göreceksin. Şehirdeki hayatı bilmezsin, ama Gılgameş'i, bir kehanetle Uruk'a kral olan bu kudret ve şeref abidesi mükemmel erkeği görmelisin! O senden çok daha büyük ve güçlü olsa da huzursuzdur, neşe ve acıların arasında kalmış, ne yapacağını bilmez bir haldedir! Bütün tanrıların efendisi An, hava tanrısı *Enlil* ve su tanrısı *Enki*, ona idrak kabiliyeti vermişler, Şamaş bile ondan hoşnuttur."

"Ondan korkmuyorum!"

"Öyle kibirlenme, *Enki*du!" diye ikaz etti Bara. "Sana öncelikle şu huzurun öte yanındaki dünyanın kementlerini ve tuzaklarını öğretmeliyim. Henüz bizimle beraber yaşamadın, halbuki senin ondan haberin bile yokken Gılgameş seni rüyasında görmüştü. Beni sana gönderen odur, çünkü uzun zamandır kendisine denk bir arkadaşın hasretini çekiyordu. O yine de bileğinin hakkıyla kazanmadığın hiçbir şeyi sana armağan etmeyecektir!"

"Öyleyse dövüşürüm!" dedi *Enki*du.

Bu arada Uruk'un tarlaları, kerpiç tuğlalar yapıp yeniden güneşe sermeye izin verecek kadar kurumuştu. Gılgameş dört bir yanda fırınlar kurdurmuş, ateşler yaktırmıştı. Kadınlar ve kızlar, Buranum'un çekilirken ardında bıraktığı dalları toplayıp fırınlara getiriyorlardı. Erkeklerin yarısı, pek çok yerde ellerinde nitelikli harç olmasa da surların inşasına devam ediyordu.

Su baskınının sona ermesi eski hesaba göre bahar aylarının başlangıcına rastlıyordu. Bahçelerin ve tarlaların her tarafından yeşillikler fışkırmış, kral da bu yüzden erkeklerin öbür yarısının tohum ekme işleriyle ilgilenmesi gerektiğine karar vermişti. Rahiplerle katiplere planları itinayla hazırlamalarını emretmişti. Kralın yalnızca birinci hasada kadarki dönem için hesaplar yaptırdığını hiç kimse fark edemedi.

Gılgameş Ninsun'un konağının avlusunda oturuyordu. Büyük kapı açılmış, dubsarlar geniş meydanın öte yakasındaki *Edubba*'dan durmaksızın yeni tabletler getiriyorlardı. Çünkü kesin hesapları Laabaş ya da diğer yüce rahiplerden biri değil, Uruk'un sert eğiticisi Akil tamamlıyordu.

Gılgameş bütün kil tabletleri inceden inceye gözden geçirdi. Kimi yerlerde küçük işaretleri düzeltiyor, ama büyük bölümü onayından geçiyordu. Yedi bilgeler heyetinin ağırbaşlı üyeleri başlarını öne eğmişler, elindeki işe yoğunlaşmış görünen genç kralların oturduğu masanın etrafında çıt çıkarmadan duruyorlardı. "İlk mahsulü iki ay içinde kaldıracağız" dedi Gılgameş tabletlere baka-

rak. "O zamana dek surlar da kuzeyden gelecek hiçbir istilacının aşamayacağı kadar yükselmiş olacak!"

"Bunlar doğru olabilir" dedi Harrap kelimelerini tartarak. "Ama sadece ilk hasattan bahsediyorsun, efendim! Bu hasat kıt olacak, çünkü en yiğit adamlarımız hâlâ esaret altında, geri kalanların da yarısından çoğu tarlalarda çalışmıyor!"

"Surlar daha önemli!" dedi Gılgameş. "Başka çare kalmazsa, tapınakların ambarlarındaki son ekin tanelerini de çocuklara toplatırız."

"Ambarlar zaten boş" diyerek söze karıştı Luabal. "Uzun süredir bunun sebebini araştırıyordum! Halihazırda tapınakların tohumluklanyla besleniyoruz. Üstelik, soğuk aylarda açlıktan ölmek istemiyorsak kaldırdığımız ilk mahsulün neredeyse tamamını ikinci ve üçüncü ekime ayırmalıyız."

"O zaman biz de hayati gıdaları takas yoluyla alırız!"

"Neyle efendim?" diye sordu Tacir Tibir. "Altınımız, gümüşümüz ve takasta kullanılabilecek neyimiz varsa, Mebaragesi'nin sürüleri tarafından yağmalandı. Şuruppak ve Nippur'dan buğday ve et alacak ziynetimiz, değerli taşlarımız kalmadı. Meyve ya da kutsal madenlerden vermezsek, Ur ve Eridu'nun balıkçıları da, avladıklarından bize satmazlar."

"Yeniden kendi tarlalarımızın ve bahçelerimizin meyveleriyle besleninceye kadar surların inşaatını durdurmalısın" deyiverdi Marangoz Ugnim de.

Gılgameş doğruldu.

"Nesiniz siz?" diye sertçe çıkıştı. "Bilgeler heyeti mi, yoksa yaygaracı kadınlar topluluğu mu? Aç karnınızdan başka bir şey düşünemez misiniz?"

Öfkeyle ayağa fırladı, ellerini arkasında kavuşturup patır patır akan şadırvanın önünde öfkeyle bir aşağı bir yukarı gezindi. "Surların inşasına devam edilecek! Eşek şehri ilk mahsulünü kaldırır kaldırmaz, Kiş kralının yeniden üstümüze geleceğini biliyorum! Ama hasadı biz daha çabuk yapacağız, yeter ki tanrı *Utu* bize yardım etsin! Mebaragesi'nin ordusu her başağı çiğnerken ve Uruk'u

bitmemiş surlanyla istediği zaman yerle bir edebilecekken, bana yeni ekilmiş tarlanın ne işimize yarayacağını söyleyebilir misiniz?"

Harrap, Tibir ve Ugnim'in önünde durdu.

"Hayır!" dedi sertçe. "Surların inşasına devam edilecek! Yavrulayacak hayvanlara bakın, çabuk yetişen tohumlar ektirin! Bundan böyle et haşlanmayacak, bira hazırlanmayacak ve ekmek pişirilmeyecek! Susayan şarap ya da su içsin, acıkan da kuşları, balıkları, böcekleri, yılanları yesin! Evlerde de ateş yanmayacak! Kurumuş her dal parçası, her çöp, tuğla fırınlarında kullanılacak! Şehirdeki evlerin üstünde duman görürsem vay halinize!"

Arkasını dönüp geniş adımlarla konağın iç avlusunu geçti. Kapıya varınca yeniden yüzünü döndü. "Halkımın nelerin üstesinden gelebileceğini hepinize göstereceğim!" diye seslendi şadırvanın başında sıkıntıyla bekleşen şehrin bilgelerine. "Emirlerime uyun, çocuklardan ve gencecik kızlardan kurduğum yeni ordumun sınırlarımızı aşmaya cüret eder etmez Mebaragesi'ye haddini nasıl bildireceğini size kanıtlayacağım!"

Orada bulunanlar, insafsız kahkahalar atan kral gözden kaybolunca ya kadar beklediler. Sonra Harrap diğerlerine döndü. "Korkarım ilk hasada kadarki dönem geçtiğimiz aylardan çok daha dehşet verici olacak" dedi sessizce.

"Tapınak guruları iki yüz genç için silah yapmışlar bile" dedi Luabal. "Sabanı yapmasının üstünden daha on gün geçti, ama çocuk yaştaki savaşçılar eşek şehrinin birlikleri gibi her akşam bütün sokaklarda gezer oldular."

"Kendilerini onun seçkinleri gibi hissediyorlar" dedi Ugnim onaylarcasına başını sallayarak.

"Ancak iksirin verdiği gücü damarlarında hissettikleri güne dek savaşır ve bağırırlar" diye yakındı Luabal. "Sonra kızlarımızı elimizden alıp henüz akıllarına bile gelmemesi gereken erkekliklerini onların üzerinde uygularlar."

"Dilerim, baş rahibe nihayet gelir ve Gılgameş'i durdurabilecek adamı da bize getirir!" dedi narin yapılı baş hadım derinden içini çekerek. Heyet üyeleri başlarını kaygıyla salladılar.

"Dahası, bu yılki kutsal zifaf töreni bile yapılmadı" dedi Luabal.

"Eski ananelere göre, yapılması gereken zamanın üstünden yirmi gün geçti."

Avcı Nemrut'un oğlu, tam yedi sabah erkenden çalılıklara gidip, baş rahibeyle yabaninin birbirlerine sarılarak yatıp yatmadıklarına bakmıştı.

Sonra babasının tahmini çıkmış, *Enki*du boş yere hayvanların yanına dönmeye uğraşmıştı. *Enki*du suvatın kenarına iner inmez, Bara her sabah onun uzattığı kızartma, şarap, meyve kurusu, peynir ve yumurtayı yiyerek güçlenirken, *Enki*du'nun günlerce, gecelerce ancak su içmiş olduğunu biliyordu Dimus. Omuzları titreyen vahşi adam, şimdi Bara'nın yanında otların içine çökmüş oturuyordu. Dimus, Bara'nın gözleriyle kendisini aradığını gördü.

"Buraya gel, avcının oğlu!" diye seslendi onun olduğu yöne doğru. Dimus tereddüt ediyordu. Bara'nın yanındaki adamın aslanlara artık hükmü geçmiyordu, fakat hâlâ kendisini çalılıklara fırlatacak kadar güçlü olduğu için ondan korkuyordu.

"Gelsene!" diye bağırdı yarı çıplak rahibe. "Eğer bizi babanın evine götürürsen sana bir şey yapmaz..."

Dimus ne yapacağını bilmez bir halde, suvatın kıyısına kadar hafif bir meyille inen bayırın başında göründü. *Enki*du başını kaldırıp dişlerini gösterdi. Bütün bu olayları başlatan ilk karşılaşmalarında kendisini şaşırtan bu delikanlıdan yine ürküyordu sanki.

"Bırak gelsin!" diyerek kıllı sırtına elini koydu Bara. "Seni hayvanlarla birlikte ilk gören ve Kral Gılgameş'e haber veren genç budur."

*Enki*du sabah banyosunun düzleştirdiği sakalını sıvazladı. Sıçrayıp ayağa kalktı, başını öne eğerek yavaş yavaş Dimus'un üzerine yürümeye başladı. Güçlü parmaklarını zangır zangır titreyen delikanlının bütün yüzünde gezdirdi. Pazularını yokladı. Sonra kısa yün eteğini kaldırıp Dimus'un bacaklarının arasına bakınca birden öyle bir gülme tuttu ki, yumruklarını göğsüne vura vura gülmekten sendelemeye başladı.

Avcının oğlu dişlerini sıktı. Şimdi bir sapanı olsaydı, bu vahşi devin boyunun ölçüsünü vermeye bir çakıl taşı bile yetecekti! Ne

var ki yanında bir bıçak bile yoktu. Babası onunkini bilemek üzere alıkoymuştu.

"*Enki*du!" diye bağırdı Aratta'dan gelen kız hiddetle. "O daha bir çocuk, bir erkek değil! Organının, hayalarının küçük olmasıyla alay etmeye hakkın yok!"

Yabaninin gözleri büyüdü. Bara yere eğildi, tüllerden kalanları alıp yırttı, yarısını *Enki*du'ya verdi. Bu yumuşak örtüyü beline nasıl saracağını gösterip avcının oğluna göz kırptı. Şimdi de Dimus vahşi adam *Enki*du'nun kalçalarına sardığı kumaş parçalarıyla büründüğü acayip görüntü karşısında kendini gülmekten alamadı. *Enki*du öfkelenmek üzereyken, Bara çabucak aralarına giriverdi.

Küçük gölün kıyısı boyunca yürüdüler. Buranum'un batı yakasındaki geniş araziyi görmeleri uzun sürmedi. Çayırlıktaki çalı öbekleri bu arada yeşerip sıklaşmıştı. Nehir boyunca balıkçıl kuşları, pelikanlar ve ördekler çabucak boy atmış kamışlıkların, papirüslerin ve nilüferlerin doğal ortamında kanat çırpıyordu.

Dimus, yabani ve Aratta'dan gelen kız, bataklık bölgelerde yaban domuzları ve birkaç manda gördüler. Hemen ardından, Avcı Nemrut'un yaşadığı koruya ulaştılar. Yaklaştıkları haberi çoktan oralara uçurulmuştu. Onlara yaklaşmaya ilkin birkaç çocuk cesaret etti. Nihayet cılız koyunlarını ve henüz tam evcilleşmemiş keçilerini çalılıklara doğru hızlı hızlı süren çobanları gördüler.

Dimus hâlâ önden gidiyordu. Arkasına daha sık dönüp bakar olmuştu. *Enki*du'nun gittikçe huzursuzlandığını fark etti. Yabaninin kasten eğilip büzülür gibi olduğunu gözledi. Sonra söğüt ve palmiye ağaçlarının arasında Nemrut ve ailesinin oturduğu kulübenin bulunduğu açıklığa vardılar. Başıboş gezen yirmi kadar avcı ve çoban onları bekliyordu.

Ülkenin dört bir yanından gelmiş erkek, kadın, çoluk çocuk ve merak edip gelenler *Enki*du'nun çekingenliğini yavaş yavaş sakinleştirinceye kadar akşamı oldu. Derken tanrı *Utu* batıdaki esmer çölün parıldayan kumlarına değdiğinde, öğleden sonraki saatler boyunca hazırlanan ziyafete geçildi.

Nemrut ayağa kalkıp ateşe doğru yöneldi. Oğlu ona bir testi

dolusu baharatlı iksir sundu. Nemrut yarısına kadar içtiği testiyi, tapınaktaki bir ayindeymiş gibi yabaniye uzattı.

*Enki*du çekinerek testiyi aldı. İçindekini koklayıp dehşete düşmüş bir yüz ifadesiyle kaldırıp attı. Kamp ateşinin başındaki adamlar hemen ayağa fırladılar.

"O da ne? Kendisine ikram edilen iksiri hor görüyor!" diye bağırdı biri.

"İçmek istemiyor hayvan!" diye gürledi epey iksir içmiş biri. Gözleri hem öfkeli hem da korkmuş görünüyordu.

"Durun!" diye bağırdı baş rahibe öfkelenen adamlarla *Enki*du'nun arasına hemen girerek. "Sadece suyu, bir de anaç hayvanların sütünü bilir o, ekmek nedir bilmez, daha şarabın, biranın tadına bakmamıştır."

Bara, adamları ancak güç bela sakinleştirebilmişti. Ateşin başına tekrar yerleşip şişteki yaban domuzunun iştah açıcı kızartılmış etinden ilk parçaları aldılar. Bara *Namtar*a, kolunu *Enki*du'nun beline dolayıp, kamp ateşinin başında kadınlarla çocukların kurduğu diğer halkaya doğru götürdü.

"Gel" dedi ona cana yakın bir tebessümle. "Bu taze ekmeği korkmadan yiyebilirsin. Sadece öğütülmüş buğdayın suyla karıştırılıp ısıtılmasıyla yapılmıştır." *Enki*du onun uzattığı sıcak yufka ekmeği aldı, ağzıyla küçücük bir parça koparıp dikkatle çiğnemeye başladı. "Şimdi de üstüne bir yudum şarap" dedi Bara. "Otlar ve mantar tozuyla tatlandırılmış üzüm suyundan başka bir şey değil."

"Hayır!" dedi *Enki*du hâlâ reddeden tavrıyla. Bara eğilip onun alnından öptü. Ateşin başındaki adamlar coşkuyla bağrıştılar.

"Öyleyse yabanî arpadan yapılmış bir testi bira al" diyerek güldü Bara. "Senin şu tanımak istediğin yeni hayatın bir gereği!"

Dimus bir bira testisi getirip *Enki*du'ya uzattı. Yabani bir an için tereddüt etti, sonra bir kahkaha atıp Dimus'un kalçasına art niyet gütmeden bir tokat akşetti. Kaldırıp kafasına diktiği testiyi, içindeki birayı son yudumuna dek içmeden indirmedi.

Ateşin başındaki çobanlar ve avcılar coşkuyla alkışladılar. "Bir daha, bir daha!" diye bağrıştılar, ayağa fırlayıp itiş kakış ona doğru yanaştılar. Herkes elindeki bira testisini yabaniye ikram eden bir

sonraki kişi olmak istiyordu. *Enki*du da içti, baş rahibenin ağzına tıktığı ekmeği yiyip keyifle ağzını şapırdatırken, iki elinde iki testi bira tutuyordu.

Dördüncü testiden sonra yüzündeki kılların arasında gözleri parlamaya başladı. Beşinciden sonra çocuklar bütün vücudunu bürüyen tüylere dokunacak cesaret buldular. Altıncıdan sonra ateşin çevresinde hoplayıp zıplamaya başladı, yedinciden sonra da çirkin sesiyle haykırdı: "Beni suyla yıkayıp şehrin savaşçıları gibi kremleyin, kendi giydiklerinizden giydirin ve bana adımla hitap edin! Birlikte kurtları ve aslanları avlayalım. Onları öldürmek istiyorum, çünkü ben... ben bir erkeğim! Evet, güçlü bir erkeğim ve sizin gibi bir insanım!"

Son bir yudum daha içti, ardından yere kapaklandı ve acınacak bir halde sürüne sürüne ateşe doğru yanaştı.

Çalılıklarda günler birbirini kovalarken, Uruk'ta bir hafta daha geçince, hayvan adamı bulmak üzere avcının oğluyla birlikte yola çıkan baş rahibenin geri döneceğine inanan kalmamıştı.

"Akıntı onları Ur ve Eridu'nun açıklarından güneydeki denize kadar sürüklemiştir" diyordu kimileri.

"Belki de aslanlara yem olmuşlardır" dedi kimileri de. Hâlâ eski düzenin gücüne inananların bildikleriyse, nehrin korkunç ifritlerinden ve emniyetli şehrin dışındaki ıssız gecelerin dehşetinden bahsetmekti.

Uruklular uzun zamandır dertlerini içlerine atar olmuşlardı, öyle ki onları uzaklardaki tanrılardan hiçbiri duyamazdı. Adeta Gılgameş'in karşı konulmaz kudretini tekrar kanıtladığı taşkın gecesinden beri, artık rahiplerin bile krala karşı gelmeye güçleri yetmiyordu. Gılgameş'in her erkeği ve kadını sabahın erken saatlerinden gece yarılarına kadar çalışmaya zorladığı angarya işlerin ağırlığından bütün şehir mustaripti. Gençler bile gülmez olmuş, yüzleri sertleşip, maskeyi andırır bir hale gelmişti. Pukku ve Mikku onlara hızlı tempoda yürümelerini, sonra, uzun zamandır takatten düşmüş olsalar da kılıçlarını kaldırmalarını, hıçkıra hıçkıra ağlamak isteseler de sadece zafer marşları söylemelerini emrediyordu.

Karşısında bütün bir şehrin ne denli aciz ve çaresiz kaldığını Gılgameş bile görmüştü.

Zigguratın en üst katında hemen hemen her gece nöbet tutuyordu. Kendisine layık olmayan bu şehri veren tanrılarla arasındaki ihtilaf gün geçtikçe büyüyordu. Geceleri sessizlik çökünce yukarı doğru öfkeyle bağırıyor, sesi ta büyük Buranum'un oradan duyuluyordu. Koca şehirde hiç kimse onun bu zorbalıklanna bir anlam veremiyordu!

"Uğursuz kehanet, bize bütün yabancı krallardan daha sert vurdu!" diye söyleniyordu yaşlı kadınlar yatak odalarını evlerin oturma odalarından ayıran tüllerin ardında. Tapınaklarda artık az sayıda adak ateşleri yanıyordu. Dehşet saçan kral, rahiplerin bile kullanmasını kısıtladığı yağ ve reçineyi tuğlacılara tahsis etmişti.

Yılın on ikinci ayı çoktan dolmuştu, eski geleneklere göre yeni yılın başı otuz gün önce kutlanmış olmalıydı. Kiş kanunlarıyla öne alınan Addaru ayında da Gılgameş ayin yapılmasına izin vermemişti. Bugün ayın son günüydü.

"Kralımız, *İnanna* ile kutsal zifafa girmeyi unutursa, hayvanlar, tarlalar ve aynı şekilde kadınlarımız da nasıl verimli olacak?" diye sordu yedi bilgeler heyeti kâhine. Addaru ayıyla Nisannu ayını bağlayan gece gizlice bir araya gelmişlerdi. *İnanna* Mabedi'nin yaşlı urigallusu itinayla loş ışıkla aydınlatılmış sunak odasında bir aşağı bir yukarı dolandı. Bütün kapılara gurular yerleştirilmişti, tapınağın dışında da balıkçıların karıları gibi giydirilmiş rahibeler karanlıkta devriye geziyordu.

"Şehrin üstüne bir lanet gibi çöktü!" dedi yaşlı kâhin yakarırcasına bir hareketle.

"Bizi bu Enmerkar'ın torunundan kurtarmaları için Ur ve Şuruppak krallarına yalvarsak mı acaba?" dedi işin içindeki işleri araştıran adam.

"Tek çaremiz var" dedi Tacir Tibir. "Hayvan adamı bulmak! Bir kral değil, bir zorba olan bu babasızın hakkından ancak o gelebilir!"

"Beterin beteri var!" dedi Laabaş kısa ve acı bir gülüşle. "Gılgameş'in şimdi ne istediğini biliyor musunuz?" Adamlar merakla

kâhine baktılar. "Eski kralların sahip olduğu hakkı yeniden canlandırmak niyetinde! Şehrimizin tanrıçası *İnanna* ile kutsal zifafta birleşmek değil, aksine, her yeni gelinin yanına kocasından önce girmek istiyor!"

Yedi bilgeler heyetinin üyeleri dehşetle inlediler.

"Bir haberci çıkarmalıyız!" talebinde bulundu Ugnim. "Bu hayvan adamın nerede olabileceğini her avcıya, her çobana sorsun!"

"Peki bu iş için kim uygun?" diye sordu Luabal.

"Birini biliyorum" dedi Tibir, acıyla inleyerek yan tarafına döndü. "Kuzeyden gelen tacirin oğlu Abram'ı düşünüyordum. Şüpheci insanların dilini çözmeyi iyi bilir."

"Artık dualarımızı kabul etmeyen bütün tanrılar aşkına!" dedi Laabaş tasvip edercesine. "Onu gönderin öyleyse!"

"Bilgeler heyeti karar versin!" dedi Tibir.

"Karar verilmiştir!" dedi her biri peş peşe.

Rakipler Karşı Karşıya

*Enki*du çalılıkların içine, Nemrut'un evinin ve erzak depolarının bulunduğu açıklığa avcılarla birlikte iki gün sonra döndü. Erkekler o kadar çok hayvan avlayıp getirmişlerdi ki, çocuklar vahşi sevinç çığlıkları attılar. Bu arada, ıssızlıktaki bu küçük toplulukta başka erkek ve kadınlar da yaşıyordu. Nemrut'un açıklıktaki gündelik hayatı baştan aşağı değiştiren, mağrur Uruk şehrinden gelmiş gerçek bir tapınak rahibesiyle yabani bir adamı evine aldığı haberi çevrede çabucak yayılmıştı.

Güzel baş rahibe şehirli kadınların nasıl giyinip süslendiklerini ve makyaj yaptıklarını kadınlara ve kızlara anlatırken, yabani de ne derece üstün bir avcı olduğunu ispatlıyordu. Bir iki yaban domuzu, hatta geyik ve aslan avlamadan döndüğü bir sabah yoktu. Kartalları yakalayabiliyor, yaban sığırlarını diğer avcıların mızraklarının kurbanı oluncaya kadar kovalıyordu. *Enki*du, son zamanlarda davarlara dadanıp birkaç koyun kapmış vahşi köpeklerin ve kurtların bir düzinesini bir tek gecede öldürmüştü.

"Hayvanlar üstünde halen esrarengiz güçlere sahip olmalı" dedi Nemrut yabani adamın sırrını soran çobanlarla avcılara. Nemrut'un karısı *Enki*du'ya yünden bir harmani, eteği için de bir kuşak dikmişti. *Enki*du yine de yalınayak koşmaya devam ediyor, ama yatağından kıllı sırtını örtüp, sadece göğsünü açıkta bırakan kısa kollu bir yelekle çıkıyordu. Darmadağınık saçlarını Bara kısaltmış, sakalını da güçlü bir şublugal gibi görünmesini sağlayacak şekilde

kesmişti. Her avın ardından kadınlar onu yıkayıp, zeytin ve keten tohumu yağıyla masaj yapıyorlardı. Nemrut'un çevresinden olmayan çobanların korkusu da gittikçe hafifliyordu.

Güneşli ve güzel günün sonunda *Enki*du ve diğerleri, açıklığın ortasında yaktıkları ateşin etrafında oturdular. Kızartılan etlerin yağı alevlerin içine damladıkça, şarap, bira ve iksir dolu testiler sunuldukça, kadınlar yerdeki yığından koyun yünlerini çekip çekip aldıkça ve erkekler o eski ve hoyrat şarkılarını söylemek üzere çalılıklardan, bozkırlardan gelip toplandıkça, *Enki*du insanlar arasında olmanın tadına varıyordu.

*Enki*du suvatın civarından şehri ve kralını görmek üzere ayrıldığını neredeyse unutmuştu. Bara da onu zorlamıyordu. Bütün kadınlar gibi o da açık arazideki huzurlu ortamın, avcıların eve dönüşlerinin ve sonra ateşin başında anlatılan hikayelerin tadını çıkarıyordu. Bara'nın her akşamki gibi *Enki*du'nun yanına gitmesinden kimse rahatsızlık duymamıştı. Bara onun arka tarafına oturup başını dizlerine yasladı. O da biraz kenara dönüp bir koluyla Bara'nın bacaklarını sararken diğer eliyle de henüz yarıladığı şarap testisini ona uzattı.

"İç!" dedi genzinden gelen, hâlâ konuşmakta zorlanıyormuş gibi bir sesle gülerek. Bara eğilip testiyi onun elinden aldı. *Enki*du onun çıplak göğüslerini yavaşça okşamaya başladı.

"Geliyor musun?" diye sordu Bara. *Enki*du etrafına bakındı, sonra başını evet anlamında salladı. Bara onun ayağa kalkmasına yardım etti. İkisi birlikte alanın kıyısındaki kızılımsı loşluğa doğru gezinmeye başladılar.

"Bir adam geldi" dedi Bara, ama *Enki*du onun konuşmaya devam etmesini engelledi. Tıpkı gölün kenarında çok defa yaptıkları gibi beraberce otların içine oturdular. Bara onun gitgide rikkate gelen kudretini hissediyor, *Enki*du ise bu en değerli hazinesinin üzerine titrercesine, incitmeden sevmeye gayret ediyordu. Onlar yorgun ama mutlu bir halde yan yana yatıncaya kadar epeyce zaman geçti. Yaprakların arasından yıldızların parıltısı görünüyordu. *Enki*du tam onun kendisine henüz açıklamadığı tanrıların sembol-

lerinin adlarını soracaktı ki arkalarında kuru bir dal çatırdadı. Yabani hemen doğruldu.

"Sus!" deyip kulak kabarttı.

"Şehirden gelen adam bu!" dedi Bara *Namtar*a. "Seninle konuşmak istiyormuş."

"Benimle mi?" diye sordu *Enki*du şüpheci bir tavırla. "Hani, nerede?"

Karanlıktan bir gölge sıyrılınca *Enki*du ayağa fırlayıp birkaç adım geriledi. Kamp ateşlerinin solgun ışığı, diğer avcılarla çobanlarınkinden çok farklı bir simayı aydınlatıyordu.

"Adım Abram" dedi genç yabancı. "Senin de bir adın var mı?"

"Annesiyle babasının adını söyleyemiyor diye onun bir hayvan olduğunu mu sandın?" diyerek öfkeyle söze karıştı Aratta'dan gelen kız.

"Ben sadece arayıp Uruk'a götürmem gereken adamın bu olduğundan emin olmak istedim."

"Kimse beni Uruk'a götüremez!" dedi yabani dişlerinin arasından. "Buradayım ve ben burada kalacağım. Bunu *Enki*du söylüyor, çünkü onun bir adı var!"

"Ne istiyorsun ondan?" diye sordu Bara *Namtar*a. "Seni Kral Gılgameş mi gönderdi?"

"Hayır" diye cevap verdi Abram. "Uruk'un yedi bilgeler heyeti. Kendilerinden başka heyet tanımazlar. İlahî bir kehanetle kral olup muazzam surlar inşa eden ve bunun için de şehrin erkeklerini köleleştiren zorba, kadınların gündüzleri iaşe temin etmelerini, geceleri de kendisini tatmin etmelerini, kocalarından önce kendisinin koynuna girmelerini istiyor şimdi de."

*Enki*du genç yabancının karşısına dikilip etrafında dolandı. "Bunlar nasıl erkektir ki, böylesi bir muameleye rıza gösteriyorlar?" diye sordu sonra.

"Halk perişan halde" dedi Abram. "Açlık belasıyla karşı karşıya kalmış ve bu zorbayı hiç kimse durduramıyor."

"Benden başka hiç kimse, demek istiyorsun?"

"Senden bahsedildiğini duyan herkes inanıyor buna..."

*Enki*du durakladı. Sonra keyifle gülerek derin bir soluk alıp ge-

rindi. "Benden bahsedildiğini duyan herkes buna inanıyor! Sen ne dersin, Bara?"

"Burada, dışarıda geçirdiğimiz günlerin yaz gelmeden biteceğini durmadan düşünmüştüm" diye karşılık verdi Bara mahzun bir tebessümle. "Şimdiyse gidiyorsun..."

"Elbette!" diye gürledi *Enki*du göğsünü yumruklayarak. "Senden ayrılıyorum, ama o zalimi öldüreceğim! Sen şehre geri döndüğünde Uruk'un yeni kralının adı En-ki-du olacak!"

Mebaragesi takvimine göre yeni yılın ilk günü Uruklular için neşesiz geçti. Paçavralar içindeki bedenler, ağır yüklerini toz toprak içinde sokaklarda, meydanlarda zorlukla taşıyordu. Yüzleri çökmüş, saçları her zamanki parlaklığını yitirmişti. Eskiden rengârenk, cıvıl cıvıl kalabalıkların hüküm sürdüğü pazar yerleri ve meydanlarda şimdi sadece fırınlanmış tuğlaların tıkırtıları duyuluyordu. Hiçbir yabancı tacir uzak diyarlardan getirdiği çeşitli mallarını, baharatlarını satmıyor, limanda hiçbir kadın geceki avda yakalanan balıklarına bağıra çağıra müşteri aramıyor, hiçbir zanaatkâr, ustalıkla işlediği aletleri yahut silahları, elbiseleri, inci boncuğu sergilemiyordu.

Kalan zahireden her ailenin hissesine ne kadar düşeceğine Kral Gılgameş hâlen tek başına karar veriyordu. Her erkeğin günde kaç kerpiç üretmesi, inşaat sahasına taşıması veya gerek harçla gerek kara sakızla yerine yerleştirmesi gerektiğini hesaplatıyordu. Günün ve gecenin her dakikasına hükmediyordu!

Nisannu ayının ilk günü öğleden sonra beklenmedik bir söylenti çıktığında pek az kişi kulak kabarttı. Halkın büyük bölümü Kral Gılgameş'in eski kanunlara dönebileceğine artık inanmıyordu. Bununla birlikte, haber yavaş yavaş bütün şehre yayıldı.

"Kutsal zifafa girmek istiyor!" diye fısıldaşıyordu tapınakların depolarından kısıtlı zahire hisselerini dağıtan buluğa ermemiş birkaç çocuk.

"*İnanna*'yla mı acaba?" diye soruyordu yaşlı kadınlar evlerin önünde. "Bizi rezilce ortada bırakan o hainle mi?"

"Daha kendi baş rahibesi, *nindingirra* bile şehre dönmedi."

Derken Marangoz Ugnim çıktı meydana. Yıkanıp en iyi elbiselerini giymiş, saçlarını daha yeni kıvırmıştı. On iki guru ve *Eanna* Tapınağı'ndan gelmiş aşağı seviyeden altı rahiple birlikte, on iki çalgıcıdan oluşan bir bando da onun peşinden yürüyordu. Onlar da tören kıyafetlerine bürünmüşlerdi. Caddelerde, sokaklarda ziller, küçük tefler, lirler ve kavallar şehrin uzun zamandır hasret kaldığı ilahî bir müjde gibi çınlıyordu. Küçük çocuklar, delikanlılar ve kızlar, evlerden çıkıp gittikçe büyüyen bu kafileye katılıyorlardı.

"Nereye gidiyorsun?" diye seslendi erkekler Ugnim'e, ama marangoz kıpırtısız çehresiyle, ağzını bile açmadan yoluna devam etti. Alay Ugnim'in evinin ve atölyesinin bulunduğu dar sokağa ulaşınca çalgılar sustu. Ugnim evinin kapısından içeri girdi. Aynı anda rahipler ellerini yıkasın diye gurular leğenlerle su getirdiler. Marangozun rahiplerle birlikte kendi evine gitmesinin sebebini hiç kimse bilemiyordu.

"O yedi bilgeler heyetindendir" dedi bazıları. "Demek ki heyetin bir bildiği var..."

"Bir bildiği mi? Ne için?"

"Tanrıları barıştırmak için."

O an Ugnim yeniden sokağa çıktı. Çalgıcıların hemen gürültülü ve gösterişli bir ezgi çalmaya başlamasıyla birlikte sessizce bekleşen rahipler de hareketlendi. Davranışların kutsandığı en eski geleneklere göre, ellerini içe doğru kıvırarak, önce sağ sonra da sol kollarını yukarı kaldırdılar. Üç guru taşınabilir küçük kazanlar içinde otlar yaktılar, diğer üçüyse içinde rahiplerini ellerini yıkadığı suyu serperek yeri ıslattılar. Üç guru yeri süpürürken diğer üç guru da Ugnim'in evinin girişinde, havaya palmiye dalları kaldırdılar.

Derken Nanşe göründü.

Marangozun güzel kızı, beyaz yünden dokunup kırmızı şeritlerle donatılmış değerli bir elbise giymişti. Ayağında bağcıklı, beyaz keçi derisinden sandaletler, üzerinde kırmızı bir kuşakla tamamlanan yünden kısa bir etek ve başına altın bir zincirle tutturulmuş duvak tacı vardı. Dalga dalga omuzlarına dökülen uzun, siyah, yumuşak saçları çiçek ve incilerle bezenmişti, alnını da tanrıça İşhara'nın gümüş şeridi çevreliyordu.

Rahipler eğilerek Nanşe'yi selamladılar. Aynı anda sessizce dua ederek, yerini marangozun kızına bırakan tanrıçanın iktidarını dilediler. Kafile yeniden yola koyuldu. Rahipler eski çağlarda, *İnanna* kutsal zifaf için ortaya çıkmayınca, onun yerine bir kereliğine vekalet eden tanrıça İşhara'yı öven eski kasideyi okumaya başladılar. Şimdiye dek yalnız rahibeler İşhara olarak tayin edilirdi. Bu sefer kendisini bir geceliğine aşk ve bereket tanrıçası makamına yükselten görevi, bir zanaatkârın kızı elde etmişti.

Etrafta dikilenler, sabırsız krallarının herkesin gözü önünde biriyle evlenecek olmasını iyiye işaret saydılar. Nanşe'nin kutsal zifafa vekalet etmek için babasına ve bilgeler heyetine kendi kendini arz ettiğini bilmiyorlardı. "Ya Dimus?" diye sormuştu babası Nanşe ona niyetini açtığında. "Geri döndüğünde onun karısı olurum! Ama öncelikle bütün halk, kralın vahşi kudretinin verimliliğe dönüşebileceğini bende görürse!" diye cevaplamıştı Nanşe de.

Aynı anda şehrin yenilenen güney kapısında alışılmadık bir olay oluyordu. Bir Hurturre'nin bir avuç savaşçısı, yarı yarıya bitirilip içi doldurulmuş yuvarlak kulede oturmuş, bahçelerin ve eski surların ötesindeki şehre bakıyor, tapınakların üstünde rengârenk duman bulutlarının dalga dalga yayıldığını gözleyerek ilahi söyleyen rahiplerin bir alçalıp bir yükselen seslerine kulak kabartıyorlardı.

"Duyuyor musunuz, sanki kutsal zifaf için söylenen kasideye benziyor, değil mi?" diye sordu adamlardan biri. Ötekiler inanamayarak başlarını iki yana salladılar.

"Bu sene kutsal zifaf töreni olmayacağını sanıyordum" dedi bir diğeri. "Bir Hurturre, bunun surların inşasını yedi gün geciktireceğini söylüyor."

"Hey! O da ne?" deyiverdi, şimdiye kadar bir şey söylemeden oturan dördüncü muhafız. "Şu koşan bir manda mı, yoksa insan gibi iki ayağı üstünde durabilen hayvanî bir ifrit mi?"

Diğerleri dehşetle geriye döndüklerinde, heyula gibi bir gövdenin yolundan şaşmadan, yenilenen güney kapısının kuleleri arasından geçip gittiğini gördüler.

"Dur yabancı!" diye bağırdı dördüncü muhafız. "Tanrılar şehri Uruk'un topraklarına ayak basıyorsun!"

*Enki*du sadece bir an başını çevirip dişlerini göstermekle yetindi ve ayaklarını yere vura vura koşmaya devam etti.

"Mızraklarımız ve oklarımızla vurulup ölmek istemiyorsan, olduğun yerde kal!" diye gürledi ikinci muhafız.

"Kılıçlarımız ve büyülü otlarımız var!" diye ekledi üçüncüsü, tehditkâr olmaktan çok, korkmuş bir ses tonuyla. Yabancı durmadı. Kollarını ağaç gibi kuvvetli bacaklarıyla uyumlu, diri hareketlerle sallıyordu. Küçük bir su arkını atlayarak aştı, tuğlaları çatır çatır kırarak geçti, şehrin eski ve yeni surlarının arasında kalan ilk bahçelerin meyve ağaçları altında gözden kayboldu.

"Tehlike işareti ver, çabuk!" diye haykırdı birinci muhafız.

"Davul nerede?" diye sordu ikincisi şaşkınca.

"Hayır, şimdi şehri ancak bir borazan sesiyle uyarabiliriz!" dedi üçüncüsü nefes nefese. Elleri ayaklarına dolaşan muhafızlar ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Kraldan daha iri ve daha güçlü bir yabancının gelme ihtimaline karşı hiç kimse hazırlıklı değildi.

Güney kapısında çalınan borazanın tiz sesi havayı yırtarcasına göğe yükseldi. Ağaçlardan ve çalılardan yüzlerce kuş kanatlarını delicesine çırparak havalandı.

"Yabancı bir savaşçı şehre doğru koşarak geliyor!" diye haykırdı birinci muhafız kuleden aşağı. "Bir adam ki, böylesi dünyaya gelmemiştir!"

"Vahşi bir hayvan! Bozkırdan çıkmış bir ifrit!" diye bağırdı ikincisi.

"Karılarınıza, çocuklarınıza göz kulak olun!" diye seslendi üçüncüsü.

"Tapınakları, kutsal mekanları canla başla savunun!" diye haykırdı dördüncüsü.

Tehlikeyi bildiren bağrışlar *Enki*du'dan daha hızlıydı, daha asırlar görmüş iç kaleye varmadan, şehrin ondan haberi olmuştu.

"Neler olup bittiğini neden hiç kimse bana söylemiyor?" diye söylendi yaşlı zembilci Atkuppu elindeki işten başını kaldırmaksızın.

Şehrin eski surlarının yakınlarındaki evinin kapısında oturuyordu. Geçen aylarda işçilerle gurular tamamen yanmış birkaç evin duvarlarını yıkarak düzlemiş ve eski surlarda genişçe bir gedik açmışlardı. Bahçelerin içinden dış surlardaki güney kapısına uzanan yeni yol buradan geçecekti.

Yaşlı zembilcinin sorusunu kimse cevaplamadı. Yarı görmez durumdaydı, yalnız olduğunu da ancak şimdi fark etmişti. Önce bağırış çağırışlar, sonra da hatalı çalınan borazanların tiz seslerini duymuştu. En sonunda dev bir gölge ışığını kapatınca Atkuppu kuşağındaki keseyi karıştırıp en kıymetli hazinesini çıkardı. Her iki tarafı hafif kavisli, parlatılmış yassı kaya kristali parçasını daha iyi gören sağ gözüne yanaştırıp baktı, kırış kırış yüzünü öne eğdi.

"Sana nasıl hizmet edebilirim, büyük efendi?" diye sordu, gölgenin bir adama ait olduğunu kavrayınca tevazuyla.

"Burada mı oturuyorsun?" diye sordu öteki, aslanların hırlamasını andıran bir sesle.

"Evet, babamı ve onun babasını uzun süre emniyet altında barındıran bu eski surların koruması altında oturuyorum, çünkü Uruk'u gerçekten iyi koruyan bir duvardı bu."

"Diğerleri nerede?" diye sordu yabancı haşince. "Keyifleri yerinde, iyi giyinen, durmadan şarap ve bira içen adamlar? Raks edip şarkı söyleyen kızlar? Meydan okuduğum kral nerede? *Enki*du derler bana!"

Kristal parçası yan kör yaşlı zembilcinin titreyen parmaklarının arasından düştü. "Sen *Enki*du musun? Hayvanlarla konuşan, kendisine sanki ilahî bir *ME* vasıtasıyla, taze otların gücü verilmiş olan yaban adamı mı?"

"O benim işte!"

"Kral Gılgameş'le gerçekten dövüşmek mi istiyorsun?"

"Onun için geldim buraya!"

"Ama onun gücü başkalarınınkine benzemez, kudretli bir efendidir o, senin kadar iri olmasa da senden daha uzun boyludur."

"Kısa kes! Ona gitmek istiyorum ve beni sen götüreceksin!"

"Gözlerim neredeyse hiç görmüyor, efendim..."

"Yolu bilmiyor musun?"

"Elbette biliyorum!" diye fısıldadı Atkuppu alelacele. "Tapınaklara giden yolu da bilemeyeceksem, neden yaşayayım ki! Bu şehirde eski düzen hüküm sürerken, o yolu bin kere gidip gelmişimdir!"

"Öyleyse kalk bakalım!"

Yaşlı zembilci duvara dayandı. Gözlerini iyice kısarak ufukta batmaya yüz tutmuş akşam güneşinin son ışıklarına baktı, şaşılacak bir çeviklikle yabancının önüne düşüverdi.

Birbirinin dengi olmayan bu iki adam, öncelikle artık kimsenin yaşamadığı yanmış evlerin yıkıntıları arasından geçen yeni yolu takip ettiler. Şehrin içlerine götüren hafif yokuşun başına vardıklarında, Atkuppu yanındaki tanımadığı adama dolambaçlı yan sokaklara girmelerini işaret etti.

"Önce rakibinin seni görmesi daha iyi olur!" dedi yarı görmez gözlerini hilekâr bir edayla kısarak.

"Niye daha iyi olsun ki?"

"Çünkü sen bizim tarafımızdasın!" dedi ihtiyar kumazca. "Onunla başa çıkabilecek bir adam göndermeleri için tanrılara kralımız değil, biz yalvardık. Onu alt edemezsen, bütün şehirde sığınacak yer bulamasan da biz sana yardım ederiz."

Yarı yarıya tamamlanmış olan yeni yola tekrar girdiler. İhtiyar durup bir elini havaya kaldırdı. Şehir sakinlerinin dikkatinin, onun ve *Enki*du'nun üzerinde yoğunlaştığını fark edince ihtiyarlıktan kırış kırış olmuş çehresi gururla alevlendi.

"Onu getiriyorum!" diye bağırdı yaşlı zembilci yüksek sesle. "Vahşi hayvanların sütüyle cesaret, taze otlarla güç kazanmış adamı getiriyorum."

Onlara sokulma cesareti gösteren meraklıların sayısı gitgide arttı. Şehir merkezine gidenlerin bazıları yarı yoldan dönüp geldiler ve Atkuppu ile *Enki*du'nun etrafında halka oldular.

"Bakın, Gılgameş gibi bir dev daha!" diyerek içini çekti bir kadın.

"Hayır, kraldan bir karış daha kısa bu" diye bağırdı Gılgameş'in genç savaşçılarından biri.

"Gözlerini yıka da gel!" diye azarladı onu Tacir Tibir. Şişman

adam zaten kutsal zifaf törenine yetişememekten korkuyordu. Şimdiyse ağır ağır *Enki*du'ya yaklaşıyor, onun etrafında bir tur atıp sanki yeni bir şarabın tadına bakmak istiyormuşçasına dudaklarını kısıyordu. Seyirciler sus pus olmuşlar, kimileri elinde olmadan nefeslerini tutmuşlardı.

"Sen o vahşi adamsın öyleyse!" diyebildi tacir nihayet.

"Bana kendi adımla hitap edin, başka kelimeyle değil!" diye homurdandı *Enki*du.

"Güzel!" dedi Tibir aceleyle. "Peki *Enki*du! Sadece o epeyce zamandır beklediğimiz adamın sen olup olmadığını öğrenmek istiyorum."

"Ben oyum!" dedi *Enki*du böbürlenerek. "Avcının oğlu Dimus, güneydeki çalılıkların içindeki gölün kenarında görmüş beni, Bara *Nam*tar*a* da bana kendini verdi ve Nemrut'la birlikte ava çıktık."

"Yanınızda başka bir adam daha yok muydu?"

"Abram mı? Ondan mı söz ediyorsun?"

"Evet."

"Dün akşam geldi, bütün bir şehrin beni beklediğini söyledi."

"Tamam, o sensin!" diye sevinçle haykırdı Tibir nıkristen muzdarip ellerini ona uzatarak. *Enki*du ise aynen avcının oğluyla baş rahibenin kendisine öğrettiği gibi, elini içe doğru kıvırıp kolunu kaldırarak selamladı onu.

"Bu o!" diye bağrıştı seyirciler birbirlerine. "Tanrıların bize gönderdiği kurtarıcımız!"

"O alt etmeyi kafama koyduğum adamı nerede bulacağımı gösterin bana!" diye kükredi *Enki*du gürültünün ortasında güçlü sesiyle. Etrafındakiler konuşmayı hemen kestiler. Sonra da çabucak toparlanıp yabaniyi ortalarına alarak mabetler bölgesine giderken saygı dolu bir hayranlıkla ona refakat ettiler.

Kutsal gelin alayı tapınak meydanına tahmin edilenden daha erken varmıştı. Büyük bir telaşla bütün cumbalarda, podyumlarda, büyük meydanın kenarlarında, geniş sokakların başlarında toprak ve bakır kazanlarda adak ateşleri yakılmıştı. Vaktiyle surların inşa-

sında çalışmış erkekler beyaz tapınakla *Eanna* Tapınağı arasında, ellerinde çalgılarla bir aşağı bir yukarı koşturup duruyorlardı.

Enmerkar sarayının önünde yakılan muazzam ateşin alevleri göğe yükseliyor, ağıllardan getirilmiş adaklık kuzular ve keçiler meleşiyordu. İki düzine guru altın gibi parıldayan bakır bir tekneyi dört tekeri birden gıcırdayan bir kağnıdan güçlükle indirdi. Ayrıca testiler dolusu yağ ve sabun taşıyla dolu çömlekler de getirmişlerdi. Ötekiler yün ve keten örtüleri, sanki eski kralların mezar odalarından çıkarılmış gibi eski görünen elbiseleri ve ziynet eşyalarını taşıyorlardı.

Öte yandan *İnanna*'nın rahibeleri de onun tapınağını kutsal zifafa hazırlıyorlardı. Giriş merdivenlerine un ve altın tozu serpiyor, kocaman kapı direklerini çiçekli çelenklerle süslüyor, büyük iç salonda örtüler ve yumuşacık yastıklarla kurdukları yatağı açıyorlardı.

Kutsal geline eşlik eden alay *Eanna* Tapınağı'nın giriş kapısı önünde durdu. Beyaz ve gök mavisi renkte, uzun keten elbiseler giymiş rahibeler marangozun kızını karşılayıp pırıl pırıl su mermerinden yapılmış bir kupayla aromalı iksir içirdiler ve onu tapınağın içine götürdüler.

Tanrı *Utu* şehri büyüleyici bir akşam kızıllığına vaktinden evvel bürürken ve gökyüzü derinliklerindeki açık mavi, saz yeşili, eflatun ve kan kırmızı örtüleri kaldırırken, Uruklular gökle yerin altı arasında korktukları hiçbir şeye benzemeyen o adam zigguratın merdivenlerinde göründü. Ardında hiçbir hizmetçi, hiçbir köle ve rahip yoktu. Sonra *Eanna* Tapınağı'nın giriş merdivenlerine Laabaş çıktı. Kutsal zifaf tamamlanır tamamlanmaz Gılgameş'in baş rahip olacağına dair yemin etmişti.

Gılgameş uzun süre düşünüp taşınmıştı. Baş rahip olmak zaten elinde tuttuğu güçten fazlasını ona veremezdi. Ne var ki iki kişi onu bu fikrinden caydırmıştı. Harrap, başka bir baş rahibin hile ve ihanetinden korunmak için krallığın yetmeyeceğini söylemiş, sert eğitici Akil de, tanrıların bile hileyle ifrit benzeri yarı canlılara dönüştürülmekten emin olamadıklarını anlatmıştı.

"Bedenleri toprakla örtülmediğinden huzur bulamayan ruhları düşün, suda boğulanları, çölde susuzluktan ölenleri ve vahşi hay-

vanların parçaladıklarını!" demişti Akil. "Eğer o yitip gidenler senin karşına dikilecek olursa, onlara yalnızca baş rahip ve tanrıların yeryüzündeki temsilcisi sıfatıyla boyun eğdirebilirsin!"

Gılgameş uyarıları dikkate almıştı. Kutsal zifafa girecekti, ama tanrıça *İnanna*'yla değil, şimdiye dek kardeş olarak gördüğü kızla.

Tapınaklar bölgesine ayak bastı. Kimi Uruklular onun yün eteğinin kenarına dokunuyor, kimileri de önünde diz çöküyordu. Büyük bölümü başlarını eğmekle yetinip tek kelime etmeden geri çekildi.

"Süslenmemiş, silah bile kuşanmamış..."

"Bağırın! Kralı selamlayın! Onu yüceltin!" diye seslendi muhafızların komutanı beyaz tapınağın zemin katından. Gılgameş sadece gözlerini hafifçe yana çevirip küçümser bir edayla dudaklarını büktü. Hemen akabinde *Eanna* Tapınağı'nın kapısı önündeki basamaklara vardı. Laabaş'ın yanına gitti, kendi etrafında yavaşça dönerek emredilen tezahürat yatışıncaya kadar bekledi. Ateşlerin ve meşalelerin aydınlığında kızarmış binlerce sabırsız yüze uzun süre baktı.

"Size söyleyeceklerimi dinleyin!" diye bağırdı sonra. Sesi eskisinden daha yumuşak çıkmıştı. "Şimdi yıkanıp yağlanacağım. Sonra her biriniz, kutsal zifafın bütün kaidelerini aynen eski geleneklerin emrettiği biçimde yerine getirdiğime şahit olacaksınız!"

Halkının gözlerinde gizli bir şüphe, ama ayrıca ümit parıltıları da gördü. Acaba bu geceden sonra, şimdiye kadarkinden farklı davranmaya başlayacağını mı sanıyorlardı? Baş rahip olarak surların inşasından vazgeçip ayinlere ağırlık vereceğini, daha fazla adak şöleni düzenleyip daha çok ilahi okutacağını mı ümit ediyorlardı?

Ansızın arkasına döndü. Daha iç odalara varmadan örme eteğini çözüp belinden sıyırdı.

"Ben hazırım!" deyiverdi. Sıra sıra dizilmiş rahiplerle rahibelerin yüksek sesle nefes aldıkları işitildi. Sonra onu gelin yatağının yanındaki hoş kokulu suyla dolu tekneye doğru götürdüler.

"Yaptı mı yapmadı mı şimdi?" diye fısıldaştı tapınağın önündeki

kalabalığın içinde heyecanla bekleşen erkeklerle kadınlar. Gılgameş geçen yirmi dakikanın ardından *Eanna* Tapınağı'nın giriş merdivenlerinde yeniden görünmüştü. Ayine katılan rahipler etrafını sarıp önü ve ardı sıra bir aşağı bir yukarı koşuşmaya başladılar. İçlerinden biri kralın beline ve bacaklarının arasına sarılmış uzun keten bezi dikkatlice çözdü. Sonra Laabaş elinde pullarla bezeli bir kaftan ve tepesi balık ağzı gibi çıkıntılı bir başlıkla çıplak kralın yanında beliriverdi.

"Bakın, ne kadar da mağrur ve asil görünüyor..." diye bağırdı. "Yüzüne, tanrılarınkini andıran endamına bakın... omuzlarına ve muazzam adalelerine... geniş göğüs kafesine, kalçalarına ve güçlü bacaklarına bakın..."

Tören kıyafetlerini giymiş kâhin krala sokuldu. Hoş kokulu suya daldırılmış bir palmiye dalını, genç kralın gücünden bir şey yitirmemiş organına ve tombul hayalarına sürttü. Halk, görevi başındaki baş rahibin işaret ettiği Gılgameş'in kutsal zifafı ilk kez icra eden vücuduna soluksuz bir hayranlıkla bakıyordu.

"Uruk Kralı Gılgameş!" diye bağırdı kâhin titreyen sesiyle. "Bundan böyle yalnızca şehrin ve bu toprakların hükümdarı değil, aynı zamanda tanrıların vekili ve kutsal düzenin de muhafızısın."

İki guru kâhine Gılgameş'in önünde diz çökmesine yardımcı oldular. Dudakları Uruk kralı ve yeni baş rahibinin ayaklarına değdirinceye kadar gövdesini eğdi. Geniş meydanı dolduran Urukular, kâhinin biat eden hareketlerine karşılık sevinç çığlıkları attılar. Çalgıcılar dört bir yanda kösleri döverek, kavallara üfleyerek, borazanları çınlatarak bütün gürültüleri bastırdılar.

Gılgameş çenesini kenetleyerek kalabalığa göz gezdirdi. Kendisini uzun bir gecenin daha beklediğinin farkındaydı. Ve meydandaki herkes, onun kaç defa *İnanna* Mabedi'nin giriş merdivenlerine geri döndüğünü sayacaktı. Üçüncü seferden sonra bütün erkeklerle kadınlar kol kola girecek ve o an nerede duruyorlarsa, aynen kralla tanrıça İşhara gibi kutsal zifafı kutlamak üzere yere çökeceklerdi...

Gılgameş'in geriye dönmesiyle meydanın dört bir yanında çalınan çalgılar sustu. Tuhaf, sabırsız bir sessizlik başladı. Gılgameş

meydana toplananların dalga dalga kenara çekildiğini görünce kaşlarını çattı. Şehrin güneyinden gelen yabancı bir şeyin kendisine doğru yaklaştığını, şehir sakinlerinin gizliden gizliye besledikleri kinden ve homurtulardan çok daha farklı, geçen aylarda tanıştığına benzer bir gücün yayıldığını sezdi.

Derken onu gördü.

Geniş meydana bir tek bakışı tehlikeyi çabucak fark etmesine yetmişti. Yaklaşan fırtınanın kokusunu, tadını hızla akan sıra sıra bulutlardan alıp hissedebilen bir bahçıvanın içgüdüsüyle, geceyle gündüz, kuzeydeki dağlarla güney denizi arasındaki kudretinden ve krallığından korkmuşa hiç de benzemeyen yegâne adamı tanıdı. Gılgameş kasılan adalelerini harekete geçirdi. Arkasına dönüp uzun bezi aldı, bacaklarının arasını örtüp iyice gerdi. Yabancı sadece kısacık bir an tereddüt etti, sonra hem bastığı yeri çökerten azgın bir boğanın ağırlığı ve hem de çevikliğini gizleyen bir panterin zarafetiyle *İnanna* Mabedi'ne yaklaştı.

Gılgameş olduğu yerde kalıp sonuna kadar bekleyebilirdi, ne var ki gazabı ağır bastı. Çenesini kenetledi, *İnanna*'nın vekiliyle girdiği zifafın huzurunu kaçırmaya cüret eden adamın üstüne doğru ezici bir edayla küçümseyerek yürüdü.

Kalabalığın içinde açılan yol genişledi. Yabancı, kavgaya hazırlanır gibi, kendini korumak istercesine kollarını göğsüne siper edip, başını kollayarak yaklaşıyordu. Ayağını bastığı yerden toz kalkıyordu. Dosdoğru Gılgameş'in üstüne gitmiyor, *İnanna* Tapınağı'na doğru geniş bir kavis çizerek ilerliyordu.

Tapınağın basamaklarına ulaşınca ağır ağır yukarı çıkmaya başladı. Arkasına döndü. Kocaman, haddinden fazla kıllarla kaplı gövdesiyle kapı direklerinin arasını doldurmuştu. Gılgameş belli belirsiz başını salladı. Etrafta çıt çıkmıyordu. Sanki tanrı *Utu* sembolü olan güneşle birlikte yeryüzünün kıyısından zamanı da beraberinde sürükleyip yerin altına indirmişti.

Gılgameş usul usul tapınağa geri döndü. Her hareketinde, kaslarının her işleyişinde, Uruklıların gördüğü ve göremediği âlemler üzerinde iktidar sahibi, kral ve baş rahip olduğunu gösteriyordu.

"Çekil kenara sefil!" deyiverdi Gılgameş ciddiyetle. Ötekiyse,

burnunu çekip duruyordu. Burun kanatları titriyor, ama yerinden kıpırdamıyordu. Kral onu aşağılarcasına yere tükürdü. Yabaniye bakmaya tenezzül bile etmiyordu. Basamakları çıkmasıyla *Enki*du'yu yanı başında bulması bir oldu.

"Dur!" dedi *Enki*du sertçe. "İçeriye girmiyorsun!"

"Seni burada mı öldüreyim?" diye yüksek sesle bağırdı Gılgameş, yalnızca yakınlarında duranlar değil de herkes duyabilsin diye. "Kimsin sen? Uruk kralı ve baş rahibini rahatsız etme cesaretini bu aşağılık halinle nereden alıyorsun?"

"Zulmünü ortadan kaldırmaya geldim! Hayallerin son buldu, Kiş bahçıvanı Gılgameş! İşte bu gece iktidarın paramparça olacak! Çünkü bu halkın yüreğine su serpmeye gelen benim!"

Gılgameş aşağılarcasına güldü. Haddinden fazla oyalanmıştı zaten. Heybetli ve seri bir hareketle rakibini kenara itecek olduysa da *Enki*du bir adım bile gerilemedi. Sol elini kaldırıp kapının direğine sertçe vurdu.

"İçeri girmiyorsun demiştim sana!"

"Seni son kez uyarıyorum! Yarın sabah güneşi yeniden görmek istiyorsan, üstüme gelme!"

Birbirinden farklı iki adam göz gözeydiler. *Enki*du, Gılgameş'ten en az bir karış daha kısaydı, ama kraldan daha iri ve daha adaleli görünüyordu. Gılgameş o an karşısındakinin gerçekten de geri çekilmeye niyeti olmadığının farkına vardı. Gözleri ışıldıyordu, yüzü de birazcık esmerleşmişti. İki eliyle birden pazularından kavradığı kıllı adamı seri bir hamleyle havaya kaldırıp yere çarptı.

*Enki*du başını eğip esneyerek beklenmedik bir çeviklikle yeniden ayağa kalktı. Sonra bir güreşçi gibi kralı peştamalından kavradı. Gılgameş öylesine afallamıştı ki bir an için savunmasız kaldı. *Enki*du tam da o anı fırsat bilip Gılgameş'i tapınağa açılan kapının direklerine doğru insanüstü bir güçle fırlattı. Sedir ağacından yapılmış eski direkler çatırdayarak parçalanınca tapınak önündeki halktan bir inilti koptu. Uruk'un sınırları içinde karşı karşıya gelen, gelmiş geçmiş en güçlü iki adamın mücadelesini dehşet içinde ve büyülenmiş bir halde seyre koyuldular.

Gılgameş bu tanımadığı rakibinin delinin ya da pısırığın teki

değil, aksine kendisine açıkça meydan okuyan ciddi bir düşman olduğunu yeni anlamışa benziyordu. Ne var ki olan bitene hâlâ inanamıyordu. Şaşkınlığından ve kendine verilen görevin etkisinden henüz kurtulamamışken gafil avlanmıştı. Yabancı dudaklarını yaladı. Artık Gılgameş'e hemen orada, o an zorla boyun eğdirmek ve iktidarını, krallığını ve baş rahiplik makamını elinden almak istediğini şüpheye yer bırakmayacak biçimde belli ediyordu. Ordudan yoksun bir halde, tek başına gelmiş, yanında da ne demirden bir kılıç ne bir bıçak ne de karanlık ifritler getirmişti. Şaşkınlık anının peşinden hemen yeni bir yenilgi geldi. Yabani, kıllı kollarını Gılgameş'in göğsüne dolayıp soluğunu kesti ve onu boş bir buğday çuvalı gibi havada çevirdi. Uruk kralının bakır bir kazana sertçe çarpıp düşmesiyle adak ateşlerinin közleri tapınak merdivenlerine saçıldı.

Gılgameş güçbela doğruldu. Elinin tersiyle dudaklarını sildi, artık o da ciddileşecekti. Yabancıyı bacaklarından kavradı. Elleri demirden mengenelere dönüşmüştü. Rakibinin dengesini bozarak sırtının üstüne yıktı. Tek hamlede tapınak merdivenlerine çektiği rakibini başının üstünde bir iki kez çevirip bir nara patlatarak bıraktı onu. Rakibinin gövdesi tapınağın kerpiç duvarına sertçe çarptı. Parçalanan taşlar toz duman içinde dört bir yana saçıldı.

Yere düşen yabancı yuvarlansa da yeniden ayaklarının üzerine dikiliverdi. Bu defa daha hızlıydı, çünkü kral rakibinin gücünü ve ataklığını yine hafife almıştı. Gılgameş ayaklarının yerden kesildiğini hissetti. Omzunu kapı direklerine çarpınca direkler sarsıldı, cephe duvarından yine kerpiç parçaları döküldü. *Enki*du tam zafer çığlıkları atarken Gılgameş'in yumruğu ensesine bir balyoz gibi indi. Yabani yere düştü, sonra bir manda gibi silkinip yeniden ayağa kalktı. Gılgameş ona ancak ayağa kalkacak kadar zaman tanıdı, sonra göğüs göğse toslaştılar. Güçlü kolları birbirine dolanırken bir yandan da basamaklara, duvar çıkıntılarına dayadıkları bacaklarından destek alıyorlardı.

Mücadelenin şiddetinden sadece basamaklar değil, koskoca *Eanna* Tapınağı sarsılıyordu. Bu arada meydan hıncahınç dolmuş-

tu, ama mücadeleyi bu iki olağanüstü adamdan hangisinin kazanacağını söylemeye kimse cesaret edemiyordu.

Gılgameş de aynen *Enki*du gibi nefes nefeseydi. İkisi de birbirinin açıklarını sonuna kadar kullanmışlardı. Gılgameş artık daha fazla karşı koyamayacağını sezdi. Şimdiye dek daima damarlarında hissettiği gücün nereye gittiğini sordu kendi kendine hayretle. Un ufak olan bir duvara her iki bacağıyla dayandığında, yabaninin kıllı kollarının gövdesini iyice sarıp daha bir kuvvetle sıktığını hissetti. Sayısız ağızlı bir balta soluğunu ansızın kesivermiş gibi geldi ona.

Balta, tabii ya!

Gılgameş kendini yabaninin mengene gibi kollarından son bir gayretle kurtaracak gücü bulmasına birdenbire hayret etti. Sarsak adımlarla geriye doğru bir iki adım açıldı. Sert darbeler sanki dört bir yandan geliyordu. Öfkeyle kaldırıp kendi çevresinde savurduğu kolları diğerine öyle sert rast geldi ki o da sarsılıp geriye doğru savruldu. Gılgameş onu takip ediyordu, daha yere düşerken onun üstüne çullanıp yumruğunu vurdu. Adeta alev alev bir yıldız Gılgameş'in gözleri önünde yeryüzüne düşüyordu.

Yere düşen yıldız!

Düşen yabani toz toprak içinde kalmıştı. Gılgameş onun üstüne atıldı, fakat tam vuracakken duruverdi.

Balta ve yanan yıldız: İki rüya, iki kehanet.

"Sen..." diyebildi, yüzünü nefes nefese acıyla buruşturarak. "Rüyamda gördüğüm sensin!"

*Enki*du'nun yüz ifadesi değişti. Kanayan dudaklarını silerken "Biliyorum!" dedi ancak işitilebilecek bir sesle. Gılgameş halen *Enki*du'nun üzerindeydi, ama aralarındaki düşmanlık ansızın bahar rüzgârlarına kapılmış, uçup gitmişti sanki.

"İyiydin!" dedi *Enki*du, güçlükle nefes alarak.

"Sen de hiç fena değildin!" diye karşılık verdi Gılgameş bitkin bir kahkahayla, sonra yabaninin yerden kalkmasına yardım etti.

"Seni şaşırttım, değil mi?" dedi *Enki*du. "Şimdiye dek gücünü hep kendinden zayıflara karşı kullanmıştın!"

"Yanılıyorsun" dedi Gılgameş. "Şehrin yeniden gelecek katil

sürülerine karşı emniyette olması için etrafına sadece bir sur inşa etmek istedim!"

"Sen onu içten yıkarken nasıl oluyor da onu dışarıdan gelecek bir tehlikeye karşı korumak istediğini iddia edebiliyorsun?"

Gılgameş güldü. "Daha düne kadar yabani hayvanların sütüyle beslenen bir adam böyle konuşsun ha?"

"Kibirlisin bahçıvan!" diye cevapladı *Enki*du. "Senin ancak şimdi keşfettiğin gerçekleri ben senden önce, vahşi hayvanlardan duymuş olamaz mıyım?"

Gılgameş düşünceli bir tavırla *Enki*du'yu süzdü.

"Beni öldürmek istediğini sandım!"

"Evet, amacım buydu!" dedi *Enki*du başını sallayarak.

"Hâlâ istiyor musun?"

*Enki*du dudaklarını yaladı. "Hayır, çünkü birbirimize uyum sağlayabileceğimizi düşünüyorum! Senin yoldaşın ve kardeşin olmayı tercih ederim!" dedi sonra gülümseyerek.

Birbirlerinin ellerinden tutup uzun süre bakıştılar. Uruk halkı, iki nehrin arasındaki topraklarda çarpışan gelmiş geçmiş en güçlü iki adamın hem gülerek, hem de sevinçten ağlayarak kucaklaştıklarını yürekleri titreyerek izlediler.

Eski Yoldaşlar

Dört hafta geçip gitmişti. Nisannu ayı kalan mahsulün kaldırılmasına, bahçelerdeki işlere ve fırsat düştükçe evlerin yeniden badana edilmesine ayrılmıştı. Yavrulayacak keçilerle koyunlar artık iyice yeşermiş otlaklarda yayılıyordu. Genç boğalarla geviş getiren inekler, buzağılarıyla birlikte büyük Buranum'la tarlaların kenarındaki ana kanalların arasında salına salına geziniyorlardı. Bahardaki su taşkınları şehrin dışındaki alçak bölgelerde yeni bataklık alanların ve gölcüklerin oluşmasına sebep olmuştu. Kimi yerlerde suyun güneş ısısıyla buharlaşıp geride kaya tuzu bırakmasının önüne geçmek için kanallar ve arklar inşa etmek ihtiyacı doğmuştu.

Surların inşası iyi gidiyordu. Adab Kanalı'nın kenarındaki göz alıcı rıhtım Karbaria'ya yine Larsa, Ur ve Eridu'dan gelmiş kayıklarla tekneler yanaşmıştı. Eşekler, develer, katırlar ve doğudaki dağlık ülkeden getirilmiş, gücü kuvveti yerinde, süratli *anşukurra*lardan oluşan kervanlar, şehrin yeni yapılan taştan yuvaları içinde kolayca dönebilen, iki kanatlı kocaman kapısından içeri giriyordu.

Gruplar halinde Bairu balıkçıları ağlara ve dalyanlara takılmış bereketli avlarını getiriyor, pazar yerlerinde ve meydanlarda geçen yılki yıkımdan beri ortalıkta görünmeyen mallar yeniden satışa sunuluyordu. Dokumacılar, çamaşırcılar, zembilciler ve Mühürcü Purkullu'nun kalfaları, hiçbir şey olmamış gibi işlerinin başına dönmüşlerdi. Kiş'ten gelmiş son istilacıların da şehri terk etmesinden bu yana Kral Mebaragesi'ye tek bir buğday tanesi, tek bir ko-

yun ve ziynet eşyası teslim edilmemişti. Uruklular, Gılgameş'in Pukku ve Mikku'yu tek dostları ilan etmesinin ardından çektikleri onca çileyi yavaş yavaş unutuyorlardı.

Ajaru ayına girilmişti. Bazı verimli tarlalarda kışın ekilen ekinin hasadına başlama zamanı gelmişti. Taze sebze çıkmış, ıssız arazide gezinen avcılar gitgide artan miktarda av etiyle şehre döner olmuşlardı. Uruklu kadınların çoğu karınları bumunda, sokaklarda dolaşıyor, kocalarının geceleri de surların temel inşaatında çalıştıkları zaman gebe kaldıkları çocukları şikayet etmeksizin gururla taşıyorlardı.

Gılgameş ve *Enki*du daha kutsal zifafın gecesinde sıkı dost olmuşlardı. Bu iki yiğidin teke tek mücadelenin ardından kucaklaştıklarına, sonra da beraberce geniş meydanı geçerek Ninsun'un konağına yollandıklarına bütün şehir şahit olmuş, şimdiye dek sadece ciddi ve sert yüzünü bildikleri genç kralların şen şakrak olabildiğini de görmüşlerdi. O gece halkın tezahüratı ve şükran dolu şarkıları daha epeyce süre dinmek bilmemişti.

Bu arada, Gılgameş'le vahşi adam *Enki*du'nun teke tek kavga ettikleri ve dost oldukları haberi büyük Buranum ve coşkun İdigna arasındaki tüm ülkenin en ücra köşesine kadar ulaşmıştı. Tanrıların bu zorbalığa bir dost vasıtasıyla barışçı yoldan çözüm getirme kararından dört bir yanda övgüyle bahsediliyordu.

"İşte benim rüyalarımdan tabir ettiğin adam" demişti Gılgameş annesine. *Enki*du'nun gelişine kendi gibi annesinin de sevineceğini ümit etmiş, ne var ki beklentisi boşa çıkmıştı. Bütün bir ay boyunca bu konuda hiç konuşmamışlardı ama *Ajaru* ayının ikinci sabahı, Gılgameş sözü birdenbire annesine getirdi. *Enki*du'yla birlikte, tamamlanmak üzere olan muazzam surların tepesinde yürüyorlardı ki ansızın durup hafif meyilli tepenin üstündeki şehre doğru baktı.

"Ninsun'un sana karşı olmasının asıl sebebini bilmek isterdim" dedi düşünceli bir edayla. *Enki*du safça güldü, göğsünü bir elbise gibi örten sık kılları kaşıdı. Aynı Gılgameş gibi onun üzerinde de sadece boyanmamış yünden örme kısa bir etekle küçük kesecikler bağlayıp hançerini soktuğu meşin bir kuşak vardı. Gılgameş'ten

farklı olarak ayağında sandalet yoktu. Çıplak ayakla dolaşmayı seviyordu.

"Baksana bana" dedi *Enki*du, ayak parmaklarını oynatarak. "Ben bir annenin oğlu için uygun görebileceği bir arkadaş değilim! O senin Uruklu kadınlarla rasgele yatmana engel oldu mu?"

"Hayır" diye cevap verdi Gılgameş rüyadaymış gibi gülümseyerek. Şehrin eski ve yeni surlarının arasında kalan tarlalarda çalışan ve kanallardaki su çarklarını onaran erkekleri seyrediyordu.

"İşte sebep bu!" dedi *Enki*du. "Anladın mı? Sen de benim gibi tanrılar soyundansın. Ne var ki ikimiz de Ninsun gibi faniyiz! Ve ölümlülerin yaşadıkları müddetçe tek dertleri, çocuklarının da çocuk sahibi olmasıdır. Yenilgilerin en büyüğünün, ölümün ve yok oluşun kaçınılmazlığının üstesinden ancak bu şekilde gelebiliyorlar..."

"Bunun ikimizle ne alâkası var?" diye sordu Gılgameş.

"Sen de erkeksin ben de! Dostluğumuz, adımızı gelecek nesillere taşıyacak çocuklar yapmamızı sağlar mı?"

Gılgameş surun kenarına oturdu.

"Benim çocuklarım olacaktır" dedi Gılgameş.

"Elbette, ama onlardan biri senin adını taşıyacak mı?"

"Bunu hiç düşünmemiştim" deyiverdi Gılgameş. "Ama şu surları ele alalım: Benim yarattığım bu surlar binlerce yıl yaşayacaktır."

"Bin değil, isterse beş bin yıl yaşasın!" dedi *Enki*du. "Surlarının temel taşlarından çağlar ötesine yalnızca toz toprak içindeki yıkıntıları kalınca, senin adını kim anar?"

"Peki ya bir kız? Bir oğul? Onların torunları bin ya da beş bin yıl sonra benim adımı anacaklar mı dersin?"

"Hayır" dedi *Enki*du bilgelerin hüznüyle. "Ama onlar bunu kabullenmek istemeseler de, sen onların içinde yaşamaya devam edersin!" Kıllı kolunu Gılgameş'in omzuna attı. "Ninsun'un söylemek istediği işte budur! Ve birbirimizi sevmemize karşı çıkması da bu yüzdendir. Bizim muhabbetimizin haddinden fazla olduğunu ve bunun da hayatın doğal düzenine aykırı olduğunu düşünüyor."

"Bütün bunları nereden biliyorsun?" diye sordu Gılgameş. Ha-

fifçe yan tarafına dönüp vahşi dünyadan gelmiş bu adamı hayretle süzdü.

"Biliyorum işte" diye cevap verdi *Enki*du yumuşacık bir tebessümle. "Büyük tufandan çok önceleri, erkekler vahşi hayatın gerçek avcılanydı. Hayvanlardan pek farkları yoktu ve tıpkı benim gibi, onlarla konuşabiliyorlardı. Ne var ki sonraları kadınlar ellerindeki gücün farkına vardılar. Kendilerini sevişme arzusunun doruğa çıktığı günlere saklamayı bırakmak suretiyle erkekleri kendilerine bağladılar. Aynı dönemde, tabiatın sürekli bir dönüşümden ibaret olduğunu keşfettiler. Belli yerlerde kendileri, kocaları ve çocuklarının ihtiyaç duyduğundan fazla mahsul elde edebileceklerini, böylelikle onlara daha fazla zaman ayırabileceklerini gördüler. Ne zaman ki erkekler hiç gereği yokken sırf zevk için yeniden avlanmaya çıktıklarında, karşılıklı olarak mülklerini, hazinelerini ve en iyi kadınlarını birbirlerinden çalmaya başladıklarında, surlara, muhkem meskenlere, bekçilere ve diğerlerine emniyet vaat eden kralla ihtiyaç duyulur olmuş."

Gılgameş dalıp gitmişti. "Bütün bunları daha önce de dinlemiştim" dedi düşünceli bir halde. "Ama eğer anlattığın gibiyse, o zaman her insan kendisi için önceden belirlendiği biçimde davranıyor demektir!"

"Gördüğün gibi" dedi *Enki*du başını sallayarak. "Annen benim seni yaşaman gerekenlerden alıkoyduğuma inanmış! Onun gözünde sen Enmerkar'ın torunu, kral ve baş rahip, uzun bir görev ve sorumluluklar zincirinin varisisin. İşte benden bu yüzden hoşlanmıyor!"

"Gelecek nesiller ateşlerin başında oturup dostluğumuz ve sevgimizden bahsedecek olsa bile mi?"

"Belki de Ninsun'un korktuğu yalnızca budur!" dedi *Enki*du. Gılgameş'in bakışları huzur içindeki geniş topraklara dalıp gitti. *Enki*du'yu bulduğundan beri, eski efsanelerde anlatılan cennetten daha çok hoşuna gidiyordu.

Üç gün sonra, Nemrut'un oğlu, yaklaşık bir biru mesafesi kuzeye ve batıya doğru yürüyüp, Buranum kıyısında ustası Ugnim için

çok güzel yetişmiş ılgın ağacı dalları toplarken, ansızın taze ayak izlerine rastladı. Ayaklarını kaldırıp yerdeki izleri kendi ayağındaki sandaletlerin biçimiyle karşılaştırdı. Dimus ilk anda bu izlerin daha önce hiç görmediği bir hayvana, nehrin derinliklerinden gelmiş bir ifrite yahut kendisinin bilmediği bir tanrıya ait olabileceğini düşündü.

Yerdeki izleri adım adım nehir kıyısına kadar izledi. İzler taze bırakılmış olmalıydı çünkü küçük su birikintilerinin yüzeyinde ne ısıran sineklerin kurtçukları, ne de kamış koçanlarının tozları göze çarpıyordu.

"Beni mi arıyorsun, yoksa mavi derinliklerin tanrısını mı?" diye sordu o an tok bir erkek sesi. Dimus çamurlarının içine katran sızmış bir pis su birikintisine doğru yalpalayıp bir an bocaladı, elindeki ılgın dallarını düşürdü, yüzünü yavaş yavaş arkasındaki sazlığın içinde dikilen, sağlam bünyeli, yirmi beş yaşlarında gösteren şublugal savaşçısına çevirdi. Genç adam bir kral habercisinin tüm alâmetlerini taşıyordu: Kırmızı kuşağında altın bir tören hançeri, deri bir dağarcıkta toprak tabletler ve döner mühür, pazularında kraliyet bantları, altın sarısı kıvırcık saçlardan dövülmüş gibi gün ışığında parıldayan bir miğfer.

Dimus yabancıya korkuyla karışık şüpheyle baktı. Karşısındakinin garip biçimde tiftik tiftik edilmiş sakalına ve kollarındaki yanık izlerine benzeyen siyah lekelere hayret etti. Avcı Nemrut'un oğlu, ıssız arazide gezerken rastladığı herkese karşı temkinli olmayı öğrenmişti.

"Kimsin sen?" diye sordu Dimus.

"Önce kendi adını söylemen gerekmez miydi?" diye sordu savaşçı alaycı bir tarzda alttan alarak. Dimus adama karşı birden dikine dikine konuşma cesaretini nereden bulduğunu bilmiyordu. Kuşağında yalnızca bir bıçak, omzunda da av için kullandığı yayla birlikte beş tane ok vardı. Çok daha iyi silahlanmış olsaydı bile, savaşlar görmüş birine benzeyen bu şublugale karşı hiç şansı yoktu.

"Bu topraklarda doğdum, Uruk'ta oturuyorum" dedi Dimus gururla. "Oysa sen Uruk topraklarına girmek için izin alması gereken birine benziyorsun!"

"Vay, demek başardı ha!" diyerek güldü yabancı, delikanlının

serzenişinin üstünde durmadan. Dimus'un bacaklarını işaret etti. "Katranın içinde daha fazla durmamalısın! Çık şöyle kenara da, kralının eski silah arkadaşlarından birine, son birkaç aydır onun başına gelenlerden haber ver!"

"Kral Gılgameş'i tanıyor musun?"

"Sumerlerin içinde onu tanımayan mı var? Kılıcıyla şehrinizin eski surlarını un ufak ederken onun yanındaydım!"

"Yanında mıydın? Eski yoldaşlarındansın ha?"

"Aynen öyle evlat!"

"O halde sen ya Zabardi Banuga'sın ya da Demirci Meşe! Kollarındaki yanık izlerini ve ütülenmiş sakallarını görünce..."

"Tamam, anlaşıldı. Meşe benim" diyerek güldü adam. "Sen de yakışıklı bir delikanlısın, hakkını teslim etmek gerek!"

"Adım Dimus, Uruk'un güneyindeki çalılıklarda yaşayan Avcı Nemrut'un oğluyum. Yabani *Enki*du'yu gölün kenarında keşfeden benim. Ondan bahsedildiğini duydun, değil mi?"

"Bütün tanrılar ve ifritler aşkına!" dedi Meşe şaşkınlıkla. "Öyleyse bu yabaninin... tapınak rahibeniz Bara *Namtar*a'yla..."

"Altı gün ve yedi gece boyunca" diyerek doğruladı Dimus. "Bara, tanrıların Kral Gılgameş'e arkadaş olsun diye yarattıkları yabaniyi bir guffaya atlayıp yeniden aramaya çıktığımızda, bana senden bahsetmişti. Bara ve *Enki*du'yu babamın evine götürdüm. Orada bizim gibi yiyip içmeyi öğrendi. Oradan ayrıldığında, Gılgameş'i öldürmek niyetindeydi."

"Tuhaf, gerçekten çok tuhaf!" dedi şublugal savaşçısı. "Gılgameş'i tanırım. Vakti zamanında, öncelikle bir kılıcın ve bir kızın ne olduğunu öğretmek zorunda kaldığımız bir bahçıvan çırağıydı. Ama sonradan 'Işıklar Saçan Ateş Topu' namıyla bizi bile geçti! Onu terk etmek zorunda kaldık, çünkü bizim için çok tehlikeli olmaya başlamıştı." Meşe etrafını kolaçan ettikten sonra, Dimus'a işaret ederek yanına çağırıp fısıldadı: "Tanrıları tanımayıp hepsine isyan ediyor, hatta onun cinleri bir seferinde sizin güneş tanrınızı bile yedi!"

Yabancı savaşçı yüzünü öylesine buruşturmuştu ki Dimus ken-

dini gülmekten alamadı. "Tanrımızı mı yedi?" diye sordu, gözlerini kırpıştırarak göğe baktı. "Bu mümkün değil!"

"Ben de oradaydım!" diye ısrar etti Meşe. "Dur sen, belki şu an yine bir kötülük düşünüyordur!"

Dimus başını iki yana salladı. "*Enki*du'yla arkadaş olduğundan beri, önceleri ellerinden lanet etmekten başka bir şey gelmeyen insanlar, şimdi ona saygı gösteriyor. Açlık ve korku dolu devirler çoktan geçti. Gılgameş ve *Enki*du her Urukluya buğday, sebze, yeterince et ve balık verilmesini temin ettiler. *Dubsar*lar, ensiler, sangamahlar, urigallular ve şublugallerin artık kendi ambarlarına çalışmalarına izin verilmiyor, aksine her biri takas ve ticaretten ne kadar kazandığını sert eğitici Akil'e beyan etmek zorunda. Akil *nubanda* olduğundan beri, tapınağın depolarında ne kadar erzak olduğunu herkes biliyor."

Dimus çamurun içinden çıktı, yere düşürdüğü ılgın dallarını toplayıp şublugal savaşçısının yanındaki kuru yere vardı. Onun yukarı çıkmasına yardım eden Meşe, düşüncelere dalmıştı.

"Henüz gençsin" dedi nihayet. "Heyecanların nasıl zamansız sonuçlara yol açtığını bilirim. Ama eğer senin söylediğin gibiyse, o zaman işim iki kat daha zor olacak."

"Kraldan haber getirdin."

"Evet."

Avcının oğlu gözleriyle ilkin Buranum'un üzerini, sonra da kuzey yönünü taradı. "Gılgameş, Kiş şehrinden gelecek yeni bir baskına karşı Uruk'un savunmasını düşünmeye mecbur olduğunu söyleyip duruyor" dedi. "Bütün mesele, Kral Mebaragesi'nin isteklerini kabul ettirmek için savaşçılarıyla birlikte gelecek olması mı?"

"Hem evet, hem de hayır" diye cevapladı Demirci Meşe. "Kiş ordusu zaten yolda. Fakat başında Mebaragesi değil, oğlu Agga var. Mebaragesi öldü, ne var ki Agga Gılgameş'i tanıyor. Hem, Uruk'u cezalandırmak için her şeyi yapacaktır!"

"Uruk etrafındaki yeni surları asla aşamaz!" dedi Dimus böbürlenerek. Meşe başını iki yana sallamakla yetindi.

"Agga'nın kralınız hakkında çok şey bildiğini söylemiştim.

Yoksa beni önden gönderir miydi? Zaten Zabardi Banuga işinin ehli bir yığın savaşçıyla birlikte, geçen yıl Uruk'un eski surlarına karşı hücuma geçtiğimiz eski mezarlara doğru yola çıktı bile."

"Mezarlar!" diyerek dehşet içinde inledi Dimus. "Savaşçılar mezarlardan sızarsa, Uruk'un yeni surları hiçbir işe yaramaz."

"Görüyorum ki anlamaya başlıyorsun!" dedi Kiş kralının habercisi.

"Bunu mu söyleyeceksin Gılgameş'e?" diye sordu avcının oğlu.

"Uruk'un üstüne iki bin savaşçının yürümekte olduğunu söylemeliyim. Kiş'in onu diz çöktürmeye geldiğini. Ayrıca, sahip olduğu surların, benim ona dövdüğüm kılıçla iki üç darbede parçalayabildiği, un ufak olan eski kerpiç yığınından daha iyi olmadığını da."

"Biz de savaşırız!" dedi Dimus kararlılıkla. Demirci Meşe güldü sadece. Avcının oğluna çok güzel yetişmiş bir ılgın dalı uzattı.

"Bir kral ne zaman yenildiğini bilir! Beni Gılgameş'e götür ki iki şehrin asıl kralının ne kadar zeki ve güçlü olduğunu benden dinlesin!"

"Dediği çıktı!" diye bağrışıyordu Gılgameş'in *Enki*du ortaya çıkmadan genç savaşçılar olarak yetiştirdiği delikanlılar. "Surları zorla yaptırırken, bize şublugaller gibi silah kullanmayı öğretirken ve her gün yeni surların tepesinde sürdüğümüz savaş arabalarının yapılmasını emrettiğinde, yeniden geleceklerini biliyordu!"

Eşek şehrinin kralının gönderdiği elçinin ortaya çıkması, kara bir haber gibi rüzgâr hızıyla mümbit tarlaları ve eski surları aşıp şehrin bütün sokaklarına ve meydanlarına yayıldı.

Evlerden ve avlulardan fırlayan erkekler, kadınlar ve çocuklar korku dolu gözlerle şehir merkezindeki kutsal bölgelere sökün ettiler. Uğursuz habercinin ve kralının bundan sonraki talepleri hakkında daha fazlasını orada öğrenmeyi ümit ediyorlardı.

"İlk istilanın üstünden daha dokuz ay bile geçmedi" diye yakınıyordu kadınlar. "Kiş bizden daha ne istiyor? Bu eşek şehri, en güçlü erkeklerimizi köleleştirmedi mi, en iyi hayvanlarımızı sürüp götürmedi mi, bütün ziynet eşyalarımızı yağmalamadı mı?"

"Galipler doymak nedir bilmez!" diye haykırdı Mühürcü Pur-

kullu. Aynen diğerleri gibi o da sokaklarda yokuş yukarı koşturuyordu. "Güneş tanrısı karardığından beri, Kiş rahipleri kralımızın onlara bağlı olmadığını kavramışlardır!"

"Peki, boğazımızdan kesip verdiğimiz vergiye ne oldu?" diye bağırdı genç bir kadın. Ugnim'in kızı Nanşe'ydi bu. Purkullu, şehrin içlerine doğru akın eden kalabalığın içinde nefes nefese durup Nanşe'yi kenara çekti.

"Senin baban da yedi bilgeler heyetinde" dedi şaşkınca. "Kiş'e verilmek üzere toplanan vergiyle tacirlerin karanlık gecelerde yanmış kireç, demir filizi, bakır ve kalay tedarik ettiklerini sana anlatmadı mı?"

"Emin değilim" dedi Nanşe tereddüt ederek. "Vaktiyle böyle bir şey söylemişti..."

"O zaman eşek şehrinin üstümüze yeni bir ordu göndermesinin sebebini de biliyorsundur. Çünkü onların gözünde isyankâr olduk! Üstelik Gılgameş bir buğday tanesini bile haraç olarak vermeyi düşünmüyor!"

Nanşe yeni badana edilmiş bir duvara dayandı. Dizlerinin bağı çözülüvermişti birden. Halk onu olduğu yerde bırakıp iki sarayla tapınakların arasında kalan geniş meydana akıyordu.

"Demek o yüzden!" dedi sessizce. "Kiş savaşçılarının yeniden üstümüze geleceğini biliyordu! O olağanüstü surlarıyla zalimlere meydan okudu!"

"Aklından geçeni biliyorum" dedi Mühürcü Purkullu. "Ama unutma ki Gılgameş'in kılıcı kendi büyükbabasını öldürdü. İstilacılara göre, Gılgameş krallığını Mebaragesi'nin cömertliğine borçlu. O soysuz, gasp ettiği tahta bir işbirlikçi ve herkesin küçümsediği bir bahçıvan çırağı olarak çıktı." Purkullu kolunu Nanşe'nin omzuna attı. "Bu şehirdeki her rahibi, her şublugali ve ensiyi tanırım" dedi. "Hiçbiri böylesi çaresiz bir kadere karşı koyacak cesareti ve gücü bulamazdı!"

"Öyleyse o başından beri Uruk'un tarafında, yani bizimle bir alıp veremediği yok!"

"O, tanrıların bize takdir ettikleri kraldır" dedi mühürcü teyit edercesine.

"Gıl-ga-meş!" dedi Nanşe dalıp giderken. O koyu renkli iri gözleri dolduğunda, utanmak aklının köşesinden bile geçmedi. Karnındaki çocuğu düşünüyordu.

"İyi değilsin galiba!" dedi Purkullu onun ağladığını görünce. "Sana yardım edeyim mi?"

"Hayır" diye karşılık verdi Nanşe usulca gülümseyerek. "Şimdi git ve diğer erkeklerle görüş. Öldürmek sizin işiniz, doğurmaksa bizim" derken yüzü daha bir güzelleşmişti.

Kiş kralının elçisi Meşe arada geçen sürede olup bitenleri uzaktan seyretmişti. Hiçbir geleneği, her zamanki bildik seremonileri ve kendisini yakından tanıyanların oturduğu şehrin kapıları önünde sövüp sayanları umursamadan Dimus'la birlikte yeni surların açık tutulan korumasız kuzey kapısından içeri girdi. İkiliye ne bir muhafız engel oldu, ne de bir şublugal.

On aşlu mesafe yürüdükten sonra eski surların kuzeybatı kapısına ulaştılar. Burada dört beş silahlı adam dikiliyordu. Dimus'la Meşe'nin geçmesine ses çıkarmadan gölgeye çekildiler. Meşe, *Ganzir*'e uzanan yer yarığının bulunduğu meydana ayak bastı. Sağında, solunda, önünde ve arkasındaki insanların sessizce kenara çekilip kendisine yol verdiklerini gördü. Enmerkar'ın eski ve emniyetli sarayına ulaşmıştı.

Gılgameş ve *Enki*du, yaşlı kâhin Laabaş ve baş rahibe, Harrap ve Ninsun, Bir Hurturre ve yedi bilgeler heyeti üyeleri, eşek şehrinin elçisini aynen eski geleneklerdeki kurallara uygun biçimde bekliyorlardı. Saray avlusunun tam ortasına kurban ateşi yakıp tanrılara adamışlardı. Artık orayı terk etmesi gereken aşağı seviyeden rahipler, her köşe başını ve duvarlarla sütunların arkasındaki gölgede kalmış her yeri buhur, kutsal su ve şıkırdayan küçük tunç çıngıraklar kullanarak kötü havadan temizlemişlerdi. Bildikleri bin ifritin ve onlarla birleşmiş ölü ruhların adını anmışlardı. En son, eski Enmerkar sarayının iç avlusuna leziz yiyecekler, bira, şarap ve iksirle donatılmış bir sofra kurulmuştu. Ve Kiş kralının beklenen elçisi nihayet geldiğinde her şey hazırdı.

"Ey eşek şehrinin elçisi, keyfine bak!" diye bağırdı Laabaş daha Meşe saray kapısından içeri girmeden. "Zenginliğimizin, gebe hayvanlarımızın ve tarlaların bahçelerimize bahşettiği bereketin tadını çıkar! Bizi kendisine boyun eğmeye zorlayan kudretli eşek şehrinin elçisine yaraşır biçimde afiyetle ye, iç..."

Meşe afallamış bir halde etrafına bakındı. Kara bira yla dolu bir testiyi kavradı, büyük bir yudum aldı, hiç duraklamadan daha bahçıvan çırağı olduğu dönemden tanıdığı krala doğru yürüdü. Gılgameş, haftalar önce yeni sabanı dövdüğü demirci atölyesinin kapısı önünde, resmi kıyafetiyle dikiliyordu.

"Sen ha!" dedi yalnızca, saray hizmetçileri Meşe ve Dimus'un ardından kapıları kapadıktan sonra. "Ben Mamagal'i bekliyordum."

"Evet ben!" diye cevap verdi demirci. "Sen yeni surların inşasına başladığın gün, Mamagal eşek şehrinin kulağı makamını yitirdi. Önceleri senin tasarılarını Kiş'e bildirmekle vazifeliydi."

"Ben niyetimi hiç gizlemedim ki" diye karşılık verdi Gılgameş gülümseyerek.

"Elbette ki hayır" deyiverdi Meşe. "Yine de tabiatın ve vahşi hayatın gizli güçleriyle donanmış olduğundan herkes haberdar değildi."

"*Enki*du'yu mu kastediyorsun?"

"Demir kılıcın Kiş *nubanda*sının üstüne doğru geldiğini gördüğün günü kastediyorum... Kralın kurbanlığı olmaktan kurtulduğun... *Çuluppa* ağacını kesmenin cezasız kaldığı günü. Pukku ve Mikku'yu... ve Buranum'un güçlü dalgalarına karşı koyduğun demir sabanı kastediyorum!"

"Kehaneti unutuyorsun" dedi Gılgameş gülümseyerek. "Kendisinden hiçbir şeyi gizlemediğim dostum olduğunu da."

"Beni tanırsın, senin hoyratlıklarına daha fazla seyirci kalamamamızın sebebini de biliyorsun" dedi Meşe. "Ama yine sana geldim. Eşek şehrinin yeni kralı Agga adına. Galiplerin hakkını derhal iade etmeye davet ediyorum seni. Agga'nın babası Mebaragesi bu şehri savaşta yenmişti. Bunu sen de biliyorsun, ben de. Geçen Ululu ayındaki bu zaferde ikimizin de payı var! Gücün, kudretin

yerinde olabilir, ama yarısı Uruklulardan oluşan iki bin savaşçıya nasıl karşı koymayı düşünüyorsun?"

"Uruklu mu?"

"Uruk'un esir düşmüş bütün şublugallerine, çiftçilerine ve zanaatkârlanna, kendi şehirlerini babasız bir zorbanın elinden kurtardıkları takdirde serbest kalacaklarını söyledik."

"Öyle mi dediniz?" diye sordu kendini o ana dek duvar çıkıntılarının gölgesine saklamayı başarmış adamın biri. "Uyuz eşek sütü içenlere bunu gerçekten söylediniz mi?"

Meşe, Uruk kralının ülkenin dört bir yanında ateşler başında bahsedilen kıllı, yabani dostunun varlığını yeni fark ediyordu. *Enki*du'nun Uruk kralını bütün gücüyle savunmak üzere öfkeli bir aslana dönüşmesine ramak kaldığını seziverdi.

"Ben sadece olanları anlatıyorum" diyerek acele bir açıklama getirdi Meşe. "Kiş halkının önderi ben değil, güçlü ve zeki kralımız Agga'nın çevresindeki rahiplerdir."

"Onun habercisi misin, yoksa Gılgameş'e yaptığın gibi, ona da mı ihanet edeceksin?" diye sordu *Enki*du öfkeyle. Meşe bir adım geri çekildi.

"Bırak onu!" dedi Gılgameş eliyle onu engelleyerek. "Kiş Kralı Agga ile bir zamanlar dost olduğumu Meşe bilir. O zamanlar kim olduğumun farkında değildim. Demirci atölyelerinin karanlık köşelerine saklandığımız, sert metalin ateşin içinde balmumu gibi yumuşadığını, çekiç darbeleri altında bir silaha dönüştüğünü izlediğimiz günlerin üstünden ne kadar zaman geçti ki?"

"Hedefine ulaşmayan kral kurbanlığı töreninden sonraki ayları o da senin gibi iyi değerlendirdi, Gılgameş" dedi Meşe ellerini ikaz edercesine kaldırarak. "Güçlü savaşçıları, sert ağaçlar ve tunçla kaplanmış savaş arabaları var. Yanına beyaz anşular aldı. Gemi gibi giden *anşugamal* ve hiç görmediğiniz *anşukurra* binicileriyle birlikte geliyor!"

"Bildiğin başka bir şey var mı?" diye sordu Gılgameş. Sol kolunu uzatarak *Enki*du'yu durdurdu. Meşe derin bir nefes alıp sert bir kahkaha attı, elindeki bira testisini içip bitirdikten sonra yere çaldı. Arkasına döndü, güneydeki çalılıklardan getirilmiş meyvelerle do-

lu toprak çanağa elini uzatıp bir salkım alınca, meyvenin kırmızı suyu çıplak bacağına damladı.

"Agga surlara değil, yeni bir orduya sahip olmayı tasarladı!" dedi böbürlenerek. "O bir dev değil, bir zorba da değil, sadece krallığa layık bir dubsar. Krallığı ustaca yönetiyor, ki onun gözünde her bir mızrak, her bir kılıç ve her bir kalkanın değeri, köpekbalığı avcılarından, balıkçılardan ya da tuzakların kokusunu alan, çarpışan ağır silahların gümbürtüsünün ve sahte savaş naralarının hayal kırıklığına yol açacağını sezen izcilerden daha aşağı değil."

"Korkmamız gerekenlerin hepsi bu kadar mı?" dedi *Enki*du burnunu çekerek.

"Hayır, sadece sizin artık birer ölü olduğunuzu söylemeye geldim..."

"Buna inanıyor musun? Buna gerçekten inanıyor musun?" diye sordu Gılgameş. Demirci Meşe eski dostunu bir müddet süzdü. Sonra ona doğru yürüyüp kollarından tuttu.

"Teslim olun! Sağ kalamazsınız... Bu ordunun karşısında değil siz, yeni surlarınız bile dayanamaz!"

Eşek şehrinin savaş öncesinde gönderdiği elçi yiyip içtikten, söyleyeceklerini söyleyip *İnanna* Mabedi'nin genç rahibelerinden biriyle kuytuda kalmış şömineli bir odaya çekildikten sonra, hizmetçiler sarayın iç avlusunda yakılmış ateşleri sessizce söylene söylene söndürdüler. Gece, binlerce ışıkla nokta nokta işlenmiş koyu mavi yorganını şehrin ve bozkırların üstüne örttü. Evlerin şömine-lerinden yükselen incecik dumanlar dağıldı, ışıkların ve gölgelerin oynaşında kaybolup gitti. Bahçelerdeki ağaçlar ve çalılar yapraklarını topladı, büyük Buranum bile ağır ağır uykuya dalıyormuş gibi görünüyordu. Kanallardaki suyun yüzünde, çizgiler son bir kez ışıldadı, sonra onlar da yavaş yavaş karanlığa gömüldü. Şimdi yalnızca eski kraliyet sarayındaki demirci atölyesinin önünde, bakır bir kazandaki közler tütüyordu.

Ninsun, Bara ve şehrin kaderini belirleyecek adamlar, sessizce çıtırdayan mangalın çevresine toplanmış, kolluk-ları ve arkalıkları daracık, küçük sandalyelerde oturuyorlardı. Ümitle bekliyor, ama

aynı zamanda şehrin bütün surlarını delip gelmişe benzeyen korku dolu tek bir soruyu kalplerinin bir köşesinde duyuyorlardı.

"Ne olacak şimdi?" diye sordu Tacir Tibir.

"İtaat altına alınmış bir şehir gibi davranmadık" diye karşılık verdi Laabaş. "Bazı ayinleri üstünkörü yaptık, ama bu pek önemli değil. Asıl sebep, Kiş'i zaferin meyvelerinden mahrum bırakmış olmamız! Geleneklere karşı gelmenin suçu tamamen krala ait!"

"Bu da ne demek?" diyerek alışılmamış biçimde sertçe söze karıştı Harrap. "Surların bedelinin neyle ödendiğini hepimiz biliyoruz! Bu yüzden, kimse Gılgameş'in arkasına saklanmasın! Sen de saklanma, kâhin!"

Yüzünü Ninsun'a döndü. Gılgameş'in uzun yıllar sürmüş inziva hayatı boyunca her türlü aceleciliği terk etmiş annesi, belli belirsiz kaşlarını kaldırdı. Harrap hemen iki elini birden kaldırıp sükuneti temin etti. Ninsun'un fikirlerini herkesin dinlemesini istiyordu.

"Savaş şart mı?" diye sordu Ninsun ciddiyetini bozmadan. "Kiş elçisi, zavallı köleler haline getirilmiş en iyi adamlarımızın, karılarına ve çocuklarına kavuşmak uğruna ümitsiz bir cesaretle savaşacaklarını söylemedi mi?"

"Ninsun haklı" dedi Tacir Tibir. "Ben de en az sizin kadar üzülüyorum, ama Uruk'un bize değil, eşek şehrinin hükümdarına ait olduğunu kabullenmemiz gerek! Kiş Kralı Agga'nın karşısına çıkacak kuvvetten ve tanrıların desteğinden mahrumuz!"

"Esaret altındakilerin kendi kardeşlerine ve oğullarına karşı gerçekten savaşacaklarını kim söyledi?" diye sordu *Enki*du. "Şehri savunacak olanlarla Agga'nın savaşçılarının hali aynı değil mi? Birbirlerini tanıyınca savaşırlar mı?"

Gılgameş konuşulanları başından beri sessizce dinliyordu. Ama şimdi, Uruklu savaşçıların ve muhafızların kel kafalı, yüzü tıraşlı komutanı Bir Hurturre'yi işaret ederek sordu:

"Sen ne yapmamızı öneriyorsun, mazlumların kükreyen katili? Uruklu savaşçıların geride kalanlarını, kadınları ve çocukları, son kez korkunç bir savaşa sürüklemekten yana mısın? Yoksa, Kiş ordusundaki muhtemel rütbeni daha önceden zaten hesaplamış mıydın?"

Bir Hurturre alt dudağını büktü.

"Beni hor gördüğünü, hatta benden nefret ettiğini biliyorum, efendim" dedi kısık sesiyle. "Fakat uzun yıllar önce şehirde doğmuş bütün erkek çocuklarını öldürtürken, buna benzer bir soruya muhatap olmuştum. Katil olmak değil, sadece efendim Enmerkar'a sadakatle hizmet etmekti niyetim! Bugün kral sensin ve ortada kehanet de kalmadı. Yine de diyorum ki, savaşmaya mecburuz! Eğer istersen Agga'ya gider, ona demir bir kılıç gösterip bütün cesaretini kırarım."

Gılgameş yüzünü *Enki*du'ya döndü. Yabaninin Bir Hurturre'nin böbürlenmeleri karşısında ne düşündüğünü merak ediyordu. *Enki*du kıllı göğsünü hafifçe kaşıdı, duraksadı, sonra gayet yavaşça başını kaldırdı. Gılgameş anlamıştı.

"Böyle konuşmana şaşırdım" dedi genç kral Bir Hurturre'ye. "Ama tavsiyeni dikkate alacağım!" Yedi bilgeler heyetine döndü. "Bunun haricinde, kuyular kazmamız ve kanallarımızı her türlü yabani otlardan temizlemeliyiz. Bütün zenginliklerin kaynağı budur. Kılıçların ekip biçmeyi ve tabiattaki sürekli yenilenmeyi asla yenemeyeceğini Kiş'te görüp anlayabilecek tek kişi baş bahçıvan Şukallituda'ydı!"

Bir anlık duraklamanın ardından sözlerine devam etti: "Kiş yiğitleri... Bu şehrin aile babalarını geri getirdi. Ne var ki ellerine ötekilerin tutuşturduğu mızraklar, topuzlar, kılıçlar ve yaylarla geldiler! Savaşmak zorunda bırakılan her köle, aslında koruyup sahip olmak istediklerini ağlaya ağlaya parçalayacak."

Oturduğu sandalyeden kalktı, ellerini arkasında birleştirip közün üstüne düşen devasa gölgesiyle mangalın çevresinde bir tur attı. "Savaşmamaya kararlı olduğumuzu göstersek ne olur?" diye sordu ötekilere. "Cevabı ben vereyim: Agga eşekleri ve katırları tarlalara salar. Kişneyen *anşukurra*lar yetiştirip ekinleri ezdirir! Emirlerine karşı gelecek herkesi boğar ve hiçbir Uruklu erkeğe bir daha silah taşıma izni vermez! Şehre saldıran ya da şehri savunan, hiç fark etmez, Kiş yine galip gelirse hepimiz bir köleden beter hale düşeriz!"

Sessizliği yalnızca kralın ayak sesleri bozuyordu. Kral toplantı-

ya katılan herkesi tek tek dolaşıyor, yüzlerine bakıp tepkilerini ölçmeye çalışıyordu. Annesinin yanına gelince duraksadı. Öne doğru uzattığı eline parmaklarıyla dokununca, bir an babasının ölümünden dolayı kendini suçlu hissetti. Sonra Bara *Namtar*a'ya yöneldi. *İnanna* Mabedi'nin baş rahibesi utangaç bir edayla gülümseyerek kralın bacaklarına sarıldı. Göbeğindeki çukurluğu öptü, sarkmış hayalarını okşayıp aynen aslanların ve ceylanların su içtiği gölün kenarında yabaniye yaptığı gibi geriye doğru yaslandı.

"Hayır Bara" dedi kral başını iki yana sallayarak. "Sorumun cevabı bu değil!" Yine de bacaklarının iç tarafını parmaklarıyla okşamasına ses çıkarmadı. "Eğer hayatta kalmak istiyorsak onları yenmeliyiz" dedi ötekiler. "Bir tekini bile öldürmeden yenmeliyiz onları!"

Öne doğru eğilip iki elini birden baş rahibenin çıplak göğüslerinde gezdirmeye başladı. Sert bir kahkahayla yerinden kaldırıp onu öyle bir öptü ki baş rahibenin soluğu kesildi. Hemen başlarında bitiveren *Enki*du'nun gölgesi kralın aklını başına getirdi. Yabaninin şimşek hızıyla kavrayışını hissetti etinde.

"Bırak onu!" diye tıslad *Enki*du.

"Ona senden önce ben sahip oldum!" dedi Gılgameş gülerek.

"Hiçbir şeye sahip olmadın sen... Bir gece bile!"

"Ya sen? Sana yem olarak sunduğum bir tapınak yosmasına ayırdığın altı gün yedi gece neydi?"

"Kesin!" diye bağırdı Bara öfkeyle. "Kesin artık... ikiniz de!"

"Affedersin" dedi Gılgameş utanarak. *Enki*du'ya sarıldı. "Bana ne oldu, anlamıyorum" diye fısıldadı kulağına. "Bana yardım etmelisin kardeşim. Savaş ilan etmek, intihar etmek değil mi? Ya teslim olursak halimiz ne olur?"

"Savaşmadan yenilmek ölmekten beterdir!" dedi ömrünün büyük bölümünü boynundaki çıngırakla köle olarak geçirmiş, ince ve zarif yapılı adam o an. "Büyük ve zapt edilmez bir hareketi, ancak onu güçlendirerek oyalayabilir ve yönlendirebilirsiniz! Hep başkalarının düşlediklerini verdiklerini iddia eden tapınak yosmalarına sorun! Sizin en güçlünüzün arzularını kendini yormadan tatmin eden, dağlık Aratta'dan gelmiş köle kız Bara *Namtar*a'dan öğrenin!"

"Doğru" dedi Ninsun. Gılgameş'in annesi, baş danışmanı ve hizmetkârına dostça gülümsedi. Sonra bir *Enki*du'ya bir de oğluna baktı. "Yenebilirsiniz!" dedi ilahî bir hüküm verircesine kesin bir dille. O anda yanakları gerilmiş, dudakları sertleşmişti. "Sadece bilgeler gibi hareket etmeniz gerek! Her zaafta gizlenmiş esrarengiz üstünlüklerinizi kullanın! Büyük Buranum'un sürüklediği, taze su getirmek vaadiyle güney denizinden her yıl zahmetsizce binlerce adımlık arazi kaptığı kum taneleri gibi olun! Kadınlar gibi olun ve boyun eğmeye hazır olduğunuzu öne sürün! Laf atın onlara, ki her barış teklifinin ardında dehşete düşürecek bir parlaklık ve zayıflığımızı her açığa vuruşumuzun ardında da gizli güçler vehmetsinler..."

Ninsun halkının erkeklerine hiç bu kadar uzun süre hitap etmemişti. Gılgameş hayret etti. *Enki*du'nun ve yedi bilgeler heyetinin de Ninsun'la aynı fikirde olduklarını gördü.

"O halde savaşıyoruz!" dedi Gılgameş. "Kraliyet elçisinin odasına muhafızlar gönderin! Bir yere bırakmasınlar!"

Ninsun başını iki yana salladı, sonra kaldırıp eşek şehrinden gelen elçinin çekildiği odanın penceresine baktı. Yarı çıplak gövdesi alacakaranlıkta bile seçilebiliyordu.

"Savaşmıyoruz!" dedi Ninsun duru bir sesle. Halbuki dinleyen herkes, aslında söylediğinin tam tersini kastettiğini biliyordu.

Hayat Fani, İktidar Geçici

Balıkçılar ertesi gün daha şafak sökerken Uruk çevresindeki su yollarında savaşçılarla dolu ilk kelegleri ve guffaları görünce ellerinden geldiğince küreklere asılıp sık sazlıkların içine çabucak geri döndüler.

Uruk'un göz alıcı rıhtımı Karbaria'ya yeni yanaşıyorlardı ki, içlerinden birkaçı eski kralların yerin altındaki mezarlarından çıkmışa benzeyen adamı gördüler. Adam yeni surların önündeki hendeklerde yeniden gözden kaybolduğunda, şehri çevreleyen surların içinde kalan otlaklardaki genç çobanlar hayvanlarının ansızın huysuzlandığını fark ettiler. Bulutların şeklinin, rüzgârın sesinin ve çimenlerin ışığa doğru eğilmelerinin ne anlama geldiği konusunda Kral Gılgameş'in bizzat eğittiği bütün gençler, çağrıldıklarını sezdiler. İnekleri, koyunları, keçileri, domuzları, kazları, ördekleri oldukları yerde bıraktılar, hep birlikte büyülenmişçesine aynı anda onca farklı noktadan, koşa koşa gelip yeni surlara çıkan rampalara akın ettiler. Sazlıkların ve çalılıkların arasından ağır ağır yaklaşan uzun tekneleri, savaş malzemeleriyle yüklü sallan ve ürkütücü yelkenlerle donanmış savaş gemilerini gördüklerinde ne akılları başlarından gitti ne de çığlık attılar.

Elli tane mi demeli, yüz mü, iki yüz mü, bütün tekneler kusursuz bir kuşatma merasimiyle Uruk'u çember içine aldı. Ve tanrı *Utu* yükseldiğinde, eşek şehri savaşçılarının zorla köle yaptığı adamlarla birlikte, kız kardeşi *İnanna*'nın şehrinden gelip toplanmış muhafızlardan daha güçlü ve kalabalık olduklarını gördü. San-

ki bir gecede Uruk'un etrafındaki kanallarda, ürkütücü direkler ve yelkenlerden, bayraklar ve mızraklardan oluşan bir orman yetişivermişti.

Surların birbirinden ayırdığı her iki ordunun mensupları da Uruk şehrinin en küçük bir kurtulma şansının bile olmadığına kanaat getirdiler.

"Aylarca süren çalışmanın ve çektiğimiz sıkıntıların şimdi bize ne faydası var?" diye yakınıyordu Ugnim kalfalarına. "Ancak her elli adımda bir çocuk savaşçı bekleyecekse, dokuz yüz elli tane nöbetçi kulesi ve savaş arabalarına ayrılmış yollan bulunan surlar ne işe yarar?"

"Ya saldıranlarla savunanlar, babalar ve oğullar, kardeşler ve akrabalar birbirlerini tanıdıklarında daha korkunç olmayacak mı?" diye karşılık verdi Dimus. "Davullar ve borazanlar şehre hücum emri verice, her iki ordunun mensupları ne yapacak?"

Şehrin dört bir yanından akan gittikçe artan sayıdaki kadınlar ve erkekler, ölüler diyarı *Ganzir*'e inen yarığın bulunduğu eski kuzeybatı kapısında buluştular. Hiç kimse kralın ne tasarladığını bilmiyordu, bununla birlikte Uruklular Gılgameş ve *Enki*du'yu gitgide daha fazla desteklemeye başlamışlar, Ugnim, Dimus ve tapınaklardan gelen rahibelerle birlikte nihayet Nanşe de onlara katılmıştı. Silah olarak kullanılabilecek ne varsa yanlarına alan Uruklu-ların oluşturduğu kafile, bir adak yürüyüşünü andırıyordu. Demir kürekler, tunç kamalar, mızraklar ve kebap şişleri, yaylar, balık ağları, zıpkınlar ve taş atmaya yarayacak, alelacele bağlanmış sapanlarla gelmişlerdi.

Son Uruklular da şehrin önündeki hafif yokuştan aşağı, kanallardaki su çarklarına doğru indiler. Ne kumların içinde atalarından kalmış testi kırıklarını ne de taze filizlenip ilk kuşatmanın izlerini örten gür çimenleri gördükleri vardı.

Gılgameş, ağır kalaslarla taş menteşelerinden kilitlenmiş yeni kuzey kapısının tam önünde dur emri verdi. Yeni surların pek çok yerinde olduğu gibi, dört tekerli savaş arabalarının geçen geceden yukarı çıkarıldığı rampalardan birini yarısına kadar tırmandı.

Gılgameş'in bakışı, toplanan halkı susturmuştu. Artık yalnızca

ara sıra sessizce mırıldanan yakarışlar ve korku dolu dualar işitiliyordu. Uruk'un kralı ve baş rahibinin yiğitlere yakışır boyunu posunu gören herkes gururla karışık bir hayranlık duyuyordu. Ne var ki o-bile, yüzlerdeki korkuyu silebilecek durumda değildi. Kollarını kaldırınca gün ışığı adalelerinin üzerindeki yağlanmış cildini parlattı. İnsanlar az sonra hayatlarında görmedikleri, kavgasız dövüşsüz bir sahne yaşayacaklardı.

"Ey Uruk'un erkekleri ve kadınları, beni dinleyin!" diye bağırdı Gılgameş bir tanrı heybeti ve gururuyla. "Hepiniz biliyorsunuz ki bir yıldır boyunduruk altındayız. Köhne surlara ölümcül darbeleri vuran da bizzat bendim. Büyükbabam Enmerkar hakkındaki kehanet ve benim büyüdüğüm eşek şehrinin efendisi, beni sizin başınıza kral yaptı. Yaptıklarımın tamamı hoşunuza gitmemiş olabilir! Büyülü *Çuluppa* ağacını kesmemi, tanrıça *İnanna* istedi benden. O bana, sizi fazladan çalıştırıp bu surları buraya inşa edebilmem için Pukku ve Mikku'yu armağan etti! Diğer tanrılarsa bana karşıydı. Sizin şikayetlerinize kulak verdiler ve beni dizginlesin diye *Enki*du'yu yarattılar. Onunla arkadaş, yoldaş olduk."

Gılgameş ağır ağır bir yukarı bir aşağı geziniyordu. Surların öte yanından yükselen bağırış çağırışlar, silahların gürültüleri ve *anşukurra*ların kişnemeleri ürkmüş Uruklulara kadar geliyordu.

"Surların öbür tarafında başka bir yoldaş daha bekliyor" diye sözlerine devam etti Gılgameş duru bir sesle. "Kiş'teki gençlik yıllarımdan kalan bir yoldaş. Bana ve size Uruk'un artık bir hiç olduğunu hatırlatmaya gelmiş. Babalarınızı, kardeşlerinizi ve oğullarınızı da beraberinde getirmiş. Kendi kanımızdan olan bu talihsizlere kılıç kaldırmamıza hiç kimse göz yumamaz! Şimdi söyleyin, korkunç bir katliamdan sakınmak için ne yapabiliriz?"

Surların her iki yanında adeta nefesler tutulmuştu. Sessizliği bozan yalnızca şakıyan bülbüllerle yükseklerde süzülerek cıvıldayan toygar kuşlarının nağmeleriydi.

"Savaşmalıyız!" diye haykırdı yaşlı Kâhin Laabaş nihayet. "Çünkü onlar bizim tanrılarımıza tapmıyorlar!"

"İşittiniz mi?" diye bağırdı Gılgameş kalabalığa göz gezdire-

rek. "Bu adam kendi kendinize düşman olmanızı istiyor! Ne var ki, şu sorunun cevabını bile veremiyor: Sizin tanrılarınızı tanımayan yetim biri, Uruk'a nasıl baş rahip olur? Bir istilacı aynı anda, nasıl hem yeni düzenin efendisi hem de geleneklerin savunucusu olabilir?"

Gılgameş yüzünü Laabaş'a döndü.

"Şimdi bu adam ve içinizden pek çoğu, bütün bunların imkansız olduğunu söyleyeceksiniz!" diye haykırdı tok sesiyle. "Halbuki ben benim, neyin ne olduğunu siz de görüyorsunuz! Şimdiye dek hiçbir kral ve baş rahibin söylemediğini söylüyorum size: Gözünüzle görmediğinize asla tapmayın, kâhinlere ve müneccimlere hizmet etmeyin! Onlar sıradan birer büyücüdür, kalplerinizi mühürlemekten başka gayeleri de yoktur!"

Kral önce *Enki*du'ya baktı, sonra da Bir Hurturre'ye.

"Eğer başka çare yoksa savaşırız! Ama teke tek değil, biri hepimiz için kendini feda edecek! Ey Uruklular, içinizden kim buna gönüllü?"

Gılgameş'le ve rahiplerin etrafında toplanmış kalabalık, şaşkın bir halde kuşkuyla mırıldandı.

"Ben giderim!" diye haykırdı Bir Hurturre o an. "Agga, Uruk içinde Kiş şehrine hâlâ sadakatle hizmet edenlerin olduğunu görsün!"

Gılgameş ve *Enki*du göz göze geldiler. Yabani sakalını karıştırdı, sonra tek kelime etmeden onaylarcasına başını salladı.

"Peki sen git, muhafızların komutanı, mazlumların kükreyen katili!" diye bağırdı Gılgameş sert bir sesle. Bir Hurturre kamasını çekti, deri kayışı göğsüne çaprazlama bağlayıp gerdi, kararlı ve ölçülü adımlarla kuzey kapısına yöneldi. Gözleri, kendi kibrinin kurbanı olacağını göremeyecek kadar kör olmuştu.

Kral Agga'nın ön saftaki savaşçıları da sırf bir Uruklunun surların dışına çıkmaya cesaret etmesini bekliyorlardı adeta.

"Hayır, durun!" diye feryat etti Bir Hurturre tunç miğferine ilk darbeler inince. "Ben, Kral Mebaragesi'nin göreve getirdiği Uruk muhafızları komutanıyım, sadakatle hizmet ediyorum!"

Agga'nın savaşçıları kahkahalar atarak onun silahlarını elinden

çekip aldılar. Yüzüne yumruk attılar, öldüresiye dövüp kurbanlık bir hayvan gibi sürüye sürüye alıp götürdüler.

Aynı anda bir başkası da gözetleme kulelerinden birinin gölgesine sığınarak gizlice sokulmuş ve yeni surlara tırmanmıştı. Gılgameş ve *Enki*du'ya yaklaşan bu adam, Zabardi Banuga'ydı. İki dostun karşısına dikilinceye kadar onu hiç kimse fark etmemişti.

"Öbür taraftan geliyorum" dedi Banuga, Gılgameş onu tanıyınca. "Seni neden bırakıp gittiğimi tartışmayalım. Yeniden geldim ya, o da yeter..."

"Ne istiyorsun?" diye sordu Gılgameş soğuk bir tavırla.

"Surlara çıkıp Agga'ya görüneceğim!"

"Niyetin ne senin?"

"Benimle gelirsen anlarsın."

*Enki*du omuzlarını silkti. Zabardi Banuga'yı tanımıyordu, fakat onun Uruk'u ele geçirmeye gelen bütün savaşçılardan çok daha iri yapılı ve dehşet verici olduğunu gördü.

"Bırak ne istiyorsa yapsın" dedi *Enki*du Gılgameş'e. Zabardi Banuga rampayı koşarak çıktı. Göğsünü yumruklayıp dalga dalga yayılan, güçlü bir savaş narası patlattı. Kiş Kralı Agga'nın danışmanları sabah vakti kurulan otağında derhal toplandılar.

Beş altı köle, Bir Hurturre'yi sürükleyerek huzura çıkardılar.

"Şuradaki adam senin kralın mı?" diye sordu Agga Zabardi Banuga'yı göstererek. "Konuş, yoksa dilini ve hayalarını kestiririm!"

"Hayır, efendim!" diye hırladı Bir Hurturre. "Uruk'un yeni surları üzerindeki o savaşçı benim kralım değil! Ama Gılgameş'in heybetli yapısını, parlak yüzünü, altın renkli kıvırcık saçlarını ve büyülü ağaçları kesip kaval seslerinin en çok hoşa gidenini çıkarabilen ellerini görmeyi isterdim."

O an surların tepesindeki Zabardi Banuga'nın yanında iki gövde daha belirdi. Onların heybetinin yanında, Kiş'ten gelmiş savaşçı bir cücenin gölgesi gibi duruyordu. Üçü birden kuzey kapısı tarafındaki kulelere doğru yürüdüler.

"O gelecek!" diye inledi Uruk muhafızlarının komutanı. "Gelecek ve hepinize boyun eğdirecek."

Dediği gibi de oldu. Gılgameş, *Enki*du ve Zabardi Banuga, kuzey kapısından geçtiler, yanlarına bir şublugal, bir rahip ya da yollarını süpürecek bir guru bile almadan, Kral Agga'nın sabah kurulan otağına korkusuzca geldiler.

Kiş'in Gılgameş'ten yalnızca bir yaş büyük kralı Agga onları görünce, kaybetme korkusunu ilk defa hissetti. Ne bütün silahları, ne savaşçıları ne de baktırdığı onca bağırsak falları, yitirdiği gücü, iktidarı, krallığı ve ilahî ME'yi ona geri verebilirdi.

Gılgameş ve *Enki*du Kiş şublugalleri ve savaşçı kölelerinin ortasına gelince durdular. Kuşatan ordunun teçhizatından yansıyan ışıklar yüzlerine vuruyor, erkenden yakılmış kurban ateşlerinin dumanı, üçünün boyunca dalga dalga yükseliyordu. Herkes pusuda, delinin birinin çıkıp bu kahramanlara ilk korkunç darbeyi vurmasını bekliyordu.

Agga Gılgameş'i uzun zamandır tanıyordu. Yine de, tıpkı aylar öncesinde Kiş zigguratının en üst katında olduğu gibi, bu bir zamanların bahçıvan çırağının sadece bedenen değil, aynı zamanda bambaşka, esrarengiz bir biçimde kendisinden üstün olduğunu kabullenmek istemiyor, bunu itiraf etmeye dili varmıyordu.

"Bekçi!" diye seslendi Agga, Bir Hurturre'ye. "Senin kralın bunlardan biri mi?"

"Evet, evet, evet!" diye sızlandı mazlumların kükreyen katili. Aynı anda, tanrı *Utu* altın bir ışık demeti gönderdi yeryüzüne. Gılgameş ve *Enki*du'yu bulan ışık demeti, onları insanoğluna ilk kez görünen ilahî ME'nin ışıltısıyla bürüdü.

*Şublugal*ler, silah ustaları, kayıkçılar, rahipler ve herkesin derdine derman olan kızlar, inanılmaz derecede uzun gelen bir an boyunca donakaldılar. Sonra şeytanî bir kâbustan korkmuşçasına, teker teker geri çekilmeye başladılar. İlkin yavaşça, gayet yavaşça geri çekilenler, sonradan gitgide hızlanıyor, soluğu kanalların kıyısındaki guffalarda, keleglerde alıyordu. O muazzam ordugâhın korkunç bir panik havası içinde dağılması sadece birkaç dakika sürdü. İnsanlarla hayvanların bağırışları dört bir yanda birbirine karışıyor, arabalar ve çadırlar yıkılıyor, devrilen bakır kazanlarda kay-

nayan arpa bulamaçları dökülüp ateşleri söndürüyor, yanık kokan buhar bulutları havaya yükseliyordu.

Korkudan zangır zangır titreyen dubsarlarla birlikte ancak birkaç rahip krallarının yanında kalmıştı. Gılgameş tereddüt etmeden Agga'ya yöneldi. Kiş'in genç kralını uzunca bir süre süzdü, sonra kollarını açarak ona seslendi: "Eşek sütü seven Agga'yı selamlıyorum. Sırf tapınaklarınızdaki rahiplerin sözlerine uyup gelmiş de olsan, gerçekten bana düşman da olsan; söyle bana, emirlerimizin dışına çıkamayan insanların acı çekmesini ve ölmesini nasıl engelleyebiliriz?"

"Teslim olmayacak mısın?" diye sordu Agga.

"Sen teslim ol!" diye cevap verdi Gılgameş. "Bizden daha fazla silahın, daha fazla savaşçın var. Buna karşılık bizim de şehri çepeçevre kuşatan, böylelikle bir tek çocuğun tepeden tırnağa silahlı on adamı püskürtmesini mümkün kılan surlarımız var."

İki genç kralın etrafında yaprak kımıldamıyor, bayrakları ve sancakları dalgalandıracak bir tek esinti hissedilmiyordu. Binlerce insan ümitle bekliyordu, sonsuz gökyüzündeki tanrı *Utu* bile ışınlarını bir nebze kısmıştı.

Derken Uruk'un o beklenmedik, büyük mucizesi gerçekleşti:

Kiş'in muzaffer kralı Mebaragesi'nin oğlu, şimdiye kadar iki nehrin arasındaki topraklarda sefere çıkmış en büyük orduya komuta eden, yenik Uruk şehrinin meşru hükümdarı Agga, tıpkı bir zamanlar olduğu gibi, Gılgameş'in yaydığı o muazzam kudreti idrak etti. Hayranlıkla, ama bütün itaat hislerinden arınmış olarak yavaşça başını eğdi.

"Kiş'te kral adına kurban olmaktan ve kendi şehrinin kehanetinden sağ kurtuldun. Bütün Sumer diyarında daha önce görülmemiş surlar inşa ettin. Tanrıların sana gönderdiği yabaniyle dost oldun. Şimdi de babam Mebaragesi'ye esir düşüp köle olmuş Uruklu erkekleri geri al."

Gılgameş Agga'yı omuzlarından kavradı.

"Sana ve orduna karşı nasıl savaşacağımı bilemiyordum" dedi. Gözle görülür biçimde rahatlamıştı. "Barış teklifin öyle asilce ki bunun için elimden gelen her şeyi sana bağışlamak isterim: Gel,

Uruk'ta ensi ve lugal ol, bütün ordumun komutasını sana vereyim. Sana Kiş ve Uruk şehir krallıklarının birliğini teklif ediyorum, galiplerle mağluplar olarak değil, iki dost olarak!"

"Peki benim ödülüm ne olacak?" diye sordu *Enki*du alaycı bir ses tonuyla. "Yüce krallarımızın izniyle, bundan böyle rüzgârın neden fısıldadığını, ifritlerin nereden geldiğini ve ölüler diyarının ne kadar derin olduğunu keşfe çıkabilir miyim?"

Agga ve Gılgameş kahkahalarla gülmekten kendilerini alamadılar. İnsanoğlu yaratıldı yaratılalı, iki şehir arasındaki bir savaş ilk defa silahlar vasıtasıyla diğerine boyun eğdirmekle değil, ancak karşılıklı hürmet ve birbirini tanımayla sona ermişti.

"Gılgameş! Agga! *Enki*du!" diye tezahürat yapıyor ve durmadan alkışlıyordu Uruk rahipleri.

Olayların hayret edilecek ve hiç umulmadık biçimde tersine döndüğü haberi, şafak vakti doğan güneş tanrısının aydınlığı gibi dört bir yana hızla yayıldı. Tapınak çalgıcıları savaşın çıkmayacağını, yeni cinayetlerin ve yıkımın yaşanmayacağını gördüler. Çalgılarını ilkin ürkek ürkek, sonra gittikçe neşelenerek çalmaya başladılar. Hindistancevizi kabuğundan yapılmış küçük dümbelekler tıngırdamaya başladı. Onlara harplar ve lirler katıldı. Sonra kavallar ve borazanlar, ulvî hazlarla şevke gelmiş gibi üflendi. Devasa köslerin gümbürtüsü yeri titretiyordu; ancak bu muazzam gürültüye korku değil, mutluluk ve memnuniyet hakimdi.

"Geçti... barıştılar... sen de yanındakine söyle..." diye bağırdı, uzayıp giden surların burçlarındaki savaşçı çocuklardan biri yanındakine. Herkes evine dönüyor!"

Surların dışında kaçanlar durakladılar. Çalınan müziği, sevinç çığlıklarını ve hep bir ağızdan tezahürat yapan rahipleri dinlediler. İçlerinde Uruk'ta doğmuş kim varsa silahını, kalkanını elinden bırakıp döndü, sevinç gözyaşlarıyla şehre doğru koşmaya başladı. Uruklu yiğitleri geri dönüyor, Kiş şublugallerinden ordunun alt kademe komutanlarından hiçbiri onları engellemiyordu.

Eşek şehrinin ordusundaki son erkek ve son kadına kadar her-

kes, ancak gücü kuvveti yerinde, bütün vücudu kıllarla kaplı *Enki*du'nun silahsız bir halde Agga'nın otağına yürüyüp gittiğini, yediği dayaktan dolayı sessizce inleyen Bir Hurturre'yi yerden kaldırıp sıra sıra dizilmiş Kiş savaşçılarının arasından şehrin yeni kapısına kadar hiç zorlanmadan taşıdığını gördükten sonra, Kral Agga'nın düzenlediği seferin uzunca bir süre daha, İdigna ve Buranum arasında yakılan ateşlerin başında oturulup anlatılacak bir mucizeyle sona erdiğini anladılar.

"Bizimle gelin!" diye seslendi daha demin savaşmaya zorlanan köleler kuzeyli şublugallere. "Tanrıça *İnanna*'nın şehrine buyurun! Sofralarımızda yiyin, için, meydanlarda şarkılar söyleyip uzun zamandır hasret kaldığımız karılarımızla dans edin!"

Doğdukları şehirden zorla götürülenler kalabalıklar halinde yeni surların her iki kapısından içeri girdiler, tarlaların arasındaki yolları koşarak geçtiler, kanallardan atlayıp eski surlara çıkan yumuşak bayırı çabucak tırmandılar. Bütün şehir halkı onları karşılamaya gelmişti. Her yanda kocalar karılarını, babalar kızlarını, anneler oğullarını arayıp buluyor, uzun zamandır hayatlarından ümit kesilenler gözyaşları içinde kucaklaşıyordu. Beklediklerini kalabalığın içinde göremeyenler tarifsiz bir kedere gömülüyordu sadece.

Neşeli ve gürültülü şehirde sessiz tebessümle gece olduğunda anlatılacak hâlâ çok şey vardı. Yıldızlar parıldamaya başlayınca, onlarla birlikte Uruk'un her zaman gördüğü en derin ve en güzel gece mavisi çıktı.

Gılgameş, Agga ve *Enki*du, ateşlerin başında halka şeklinde oturanları tek tek ziyaret edip şehrin sokaklarında, caddelerinde dolaşıyor, her seferinde kendilerine sunulan şarap kupalarını ve şişlere geçirilip kızartılmış mis gibi etleri alıyor, kurban ateşlerinden yayılan duman bulutlarının arasında müziğin ritmine uyarak dans ediyorlardı. Güler yüzlü kızları kucaklayıp dudaklarından öpüyor, ötekiler coşkuyla alkışlayınca daha da neşeleniyorlardı.

Çok uzun bir gece oldu. Tanrıların duru gökteki yıldız sembolleri bile bununla yetinemiyordu. Sanki onlar da her şeyi görmek, her şeyi duymak ve mutlulukla memnuniyetin anlamını insanlarla birlikte hissetmek istiyorlardı.

Sadece tanrıçalardan biri hoşnut değildi. Kral Enmerkar henüz hayattayken sahibi olduğu Uruk şehri ve iki nehrin arasındaki dümdüz, verimli ülke her sene bir öncekinden daha sıkıcı ve sakin geliyordu ona. Tanrıça kendisine tapıldığını, yüceltildiğini ve gerekli bütün adakların yerine getirildiğini görüyordu. Ne var ki bu ona yetmiyordu, üstelik Enmerkar da yaşlanmıştı.

Tanrıça *İnanna*, Uruk'un batısındaki çölün epey ötesinde, büyük bir nehrin kıyısında, kardeşi olan güneş tanrısına, herkesin hayatını ve davranışlarını belirleyen Ra adlı güçlü bir tanrı adıyla tapıldığını görmüştü. Ayrıca Uruk'un başına yeni geçen kendi baş rahibinin tanrıçasını düşünmekten çok, arkadaşı *Enki*du'yla vakit geçirdiğine de şahit olmuştu.

Bütün bunlar mağrur tanrıçanın gücüne gidiyordu. *İnanna Enki*du'yu öyle kolayca öldüremeyeceğinin bilincindeydi. O, yüce tanrılar meclisinin kararıyla, bizzat *Aruru* tarafından yaratılmıştı. Ancak Gılgameş'le *Enki*du'yu birbirine düşman edebilirse eski günlere dönebilir, kardeşinin uzak batıdaki nehir medeniyetinde yeniden ulaştığı, yeryüzündeki bütün hayatın kendisine bağlı olduğu, insanların korkuyla karışık sevgi ve tevazuyla yöneldiği ilahlık makamını elde edebilirdi.

Gılgameş'e tek başına sahip olmak istiyordu!

Gılgameş *Enki*du'yu ve diğerlerini yanından uzaklaştırmalı, tanrıçasının karşısında gücünü ve krallığını unutmalı, tapınakların önünde yerlere kapanıp tanrıçasının ayakları dibinde bir köpek gibi dolanarak kendisini hem dövmesini hem de sevmesini yalvar yakar istemeliydi!

O şölenin ertesi günü, herkes sarhoş, tatmin olmuş ve yorgun bir halde birbirine sarılmış uyurken Uruk şehrinin tanrıçası kötü rüyalar göndermeye başladı. Gılgameş, ziggurata çıkan basamakların sahanlığında, marangozun kızı ve *Enki*du'ya sımsıkı sarılmış yatıyordu. İki erkek de bir elleriyle Nanşe'nin göğüslerinden birini tutuyor, üçü de uykularında gülümsüyordu. Kusursuz vücutlarında, ışık dalların gölgesiyle oynaşıyordu ki Gılgameş'in alnı ansızın titreyerek kırıştı. Nanşe biraz yana döndü, uykusunda derinden iç çekerek Gılgameş'e sokuldu. Ne var ki Gılgameş'in vücudu öfkeli

bir ifrit görmüş gibi tepki verdi. Adaleleri seğirdi, yüzü nefretle buruştu, parmakları kasıldı.

"Pukku" diye sayıkladı kâbus görüyormuşçasına. "Pukku, Mikku! Neredesiniz?"

"Hayır, yine mi?" diye sızlandı Nanşe yorgun bir sesle.

"Pukku!" diye mırıldandı Gılgameş uykusunda. "*Çuluppa* ağacının, gücün göz kamaştıran alâmeti. Hani, nerede o ilahî sesin?"

"Ağaç öldü" diye sayıkladı Nanşe.

Gılgameş silkinip doğruldu. Gözlerini ovuşturup bakınca *Enkidu*'nun elini Nanşe'nin göğsünde gördü, birdenbire ikisine karşı nefret ve tiksintiyle doldu. Nasıl olmuş da, Uruk kralı olarak sıradan bir marangozun kızı ve hangi hayvan yalağından geldiği belli olmayan, vücudu tamamen kıllarla kaplı bu yabaniyle birlikte uyumuştu? Geçen olayları hatırlaması bir zaman sürdü. Kılıcını bir kez olsun kaldırmadan, ok yağdırmadan, herkesin kaçınılmaz gördüğü, Uruk'un intiharı anlamına gelecek katliama meydan vermeden, Kiş Kralı Agga'yı, onun rahiplerini ve komutanlarını alt etmişti.

Uruklu erkekler geri dönmüştü, artık şehir huzur bulmalıydı.

Fakat, Gılgameş'i rahatsız eden de işte buydu. Memnuniyetsizliğinin sebebini bilmiyordu ama sessizce uyuyan şehir onu kızdırıyordu. Gerinip eklem yerlerini kütürdetti, ağır ağır zigguratın basamaklarını tırmanmaya başladı. Kat kat bahçelerin bereketli yeşilliği merdiven sahanlıklarına taşıyordu. Yolunu kapatan dalları elinin kenarıyla itip yaprakları ezerek yukarı çıktıkça Gılgameş'in keyfi kaçıyordu. Durmak nedir bilmeyen fesat cinlerinin içine girdiğini, bu cinlerin düşüncelerini ve hislerini, biri mutluluğu ve huzuru arayan, diğeriyse gurur duyulacak işler yapmadan geçen her günün boşa harcanmış olduğunu, onun yemek yemekten ve karılarından başka şey düşünmeyen diğer insanlardan üstün olabileceğini telkin eden iki ayrı parçaya ayırdıklarını hissediyordu.

En üst kata gelince ardına dönüp derin derin soludu. Bakışları esmer renkli bir duvar gibi tarlaların içinde yükselen heybetli surlara kaydı, sazlıklardaki tekneleri saymaya başladı. Sabırsızlığı gitgide artıyordu.

Neydi yüreğine sıkıntı veren? Uruk'a geldiğinde ilk günlerini

geçirip haftalarca kaldığı küçük tapınak odasının etrafında onu döndürüp duran neydi? Tapınak odasına girip tavandaki örümcek ağına baktı, odadaki eski eşyaları peş peşe, tek tek süzdü.

Derken onları gördü!

Pukku ve Mikku güneşin yumuşak ve sarı ışığıyla yeni yeni aydınlanan bir köşede, zararsız oyuncaklar gibi yatıyordu. Gılgameş, ağacın o altın pırıltısını tanıdı. Bu değerli oyma işlerinin büyüsüne ve tuhaf sıcaklığına kapıldığını hissetti.

"Pukku!" dedi derin bir hürmetle. Ense kökünden sırtına doğru sıcak bir ürperti aktı. "Pukku ve Mikku... *Çuluppa* ağacının tahtasından... *İnanna*'nın gücünden bir güç..."

Parmaklarını açtı, davul tokmağına tereddütle dokundu. Tahta belli belirsiz mırıldandı sanki. Onun dokunuşu karşısında titredi, canlanıp büyülü bir güç tarafından fırlatılmışçasına avucuna doğru sıçradı. Gılgameş uzandı. Bütün vücudu sarsılıyordu. "Pukku!" diye haykırdı şehrin semalarına. Tokmağı davula vurdu. "Pukku ve Mikku geri döndüler... tanrıçamızın armağanı... ve ben, Gılgameş, onun baş rahibiyim!"

Gülerek yeniden tokmakladı davulu. Bir daha vurdu, bir daha, tıpkı onların içinden coşkuyla çıkıveren cinnete kapılmış gibi.

İki ilahî-şeytanî müzik aletinin korkunç sesi bütün Uruk'u bitkin bir sükunetten çekip aldı. Meydanlarda, sokaklarda, sönmüş ateşlerin başında ve tapınakların önündeki kadınlarla erkekler, daha gece sona ermeden onca acının ardından derin olacağını umarak sığındıkları uykunun sersemliğiyle dolaşmaya başladılar.

"Tanrılar aşkına... neydi bizim günahımız" diye inliyor, şarap, bira ve iksirden ağrıyan başlarını tutuyordu Uruk ve Kiş savaşçıları. Gün ışığı gözlerini acıtıyordu. Genizleri yakan yaban soğanı, balık, iyice kızartılmış koyun eti, ekşi bira, ter, baharatlı sos ve yanık ekmek kokuları, görünmez bir bulut gibi bütün şehrin üstüne çökmüştü. Kadınlarla erkekler yutkunup öksürüyor, her iki elleriyle kulaklarını tıkıyor, Agga'nın ordusundaki savaşçıların hiçbiri, kafalarının içinde gümbürdeyen ürkütücü davul seslerinin nereden geldiğini anlayamıyordu.

Tiksinti ve acıyla suratlarını buruşturarak sarsak adımlarla evlerin gölgesine çekilmeye başladılar. Birbirlerine sımsıkı tutunup yarısı içilmiş testilerin, ziyafetin ardından ortalığa saçılmış takım taklavatın, ağır ağır soluyup dişlerini gıcırdatarak uyuyanların üstünden atlayarak geçiyorlardı. Kuzeyden gelmiş savaşçılar sandıklarda, ambarlarda, tapınakların depolarında ve evlerin iç avlularında ne buldularsa sokaklara dökmüşler gibi görünüyordu şehir...

"Bu... bu da ne?" diye kekeliyordu Agga'nın ordusunun öfkeli şublugalleri kan çanağına dönmüş gözlerini ovalayarak.

"Hangi deli yapıyor bu gürültüyü acımasızca?" diye gürledi aşağı rütbeden bir komutan. Eline geçirip fırlattığı yarısı kemirilmiş koyun budu, bir yığın çanak ve toprak kabın arasına düşüp şangırtıyla parçaladı.

"Pukku ve Mikku!" dedi Harrap Meşe'ye boğuk bir sesle Ninsun'un konağında. "Yine bulmuş onları."

"Pukku ve Mikku!"

Bu iki korkunç kelime, öldürücü birer ok gibi saplandı Urukluların yüreğine. Rahipler tapınaklarda ve kutsal mekanlarda ayin ateşlerini yakmaya artık cesaret edemiyorlardı. Zanaatkârlar bir gün öncesinden işleyip hazırladıkları eşyaların üstünü korku ve telaşla örtüyor, tacirler mallarını alelacele toparlayıp evlerinin en kuytu köşesine saklıyorlardı.

"Gelin buraya! Çabuk içeri girin!" diye bağırıyordu anneler çocuklarına öfkeyle. Bebeklerini beşiklerinden kapıp kucaklıyor, küçük çocukları oynadıkları yerden çekip alıyorlardı. Bütün şehir feryat figan içindeydi. Zigguratı görüp kralın devasa endamını seçebilen herkesin dizlerinin bağı çözülüyordu. Gılgameş basamakları teker teker iniyor, ağır hareketleri birden hızlanıyor görünüyordu. Davula vurduğu her seri darbelerin ve sonra özellikle sertçe vurduğu tek darbenin ardından bir heykele dönüşmüş gibi olduğu yerde kalıyor, ne sağına ne de soluna bakıyordu. Muazzam gövdesi, korkunç bir intikam alan büyük bir tanrının gövdesiydi artık, yüzüyse insanlıktan çıkmıştı.

Uruk kralı, şehrin baş tacı *İnanna*'yı sevip ondan korkmayı bırakan herkesi cezalandırmaya geliyordu.

Tanrıçanın gölgesi, hizmetkârı ve baş rahibi, Uruk ve Kiş halklarını bir katliamdan kurtaran adam... yetim bahçıvan çırağı ... şehri kuşatan surların kurucusu... hiçbir tanrıdan korkmayan, kudret abidesi kral... *Enki*du'ya karşı olan cömertliğini ve dostluğunu, halkının sorumluluğunu unutmuştu. Dev bir kukla gibi ani hareketlerle Pukku'yu Mikku'ya vurup durdu... ve gemi yeniden azıya aldı.

Nanşe, meşaleler ve ateşlerin aydınlattığı gecenin içinde elinden tuttuğu üç dört küçük çocukla birlikte yolunu şaşırmıştı. Çocuklar halen sessizce ağlaşıyor, Pukku ve Mikku'nun ürkütücü sesleri evleri bile korkutmuşa benziyordu. Bütün şehir dehşet ve kargaşaya teslim olmuştu, ne var ki kimse nereye kaçacağını bilemiyordu. Yeni surların muazzam kapıları çok önceden kapatıldığından Agga'nın ordusundaki savaşçılar surlara çıkan rampalara yığılmıştı. Her biri acımasızca ve bencilce sırf kendini düşünüyor, bu uğursuz gümbürtüden bağıra çağıra kaçıp kurtulmaya bakıyordu. İçlerinden sadece en güçlüleri burçlara ulaşmıştı. Kendilerini derin hendeklere bırakıveriyor, aşağıda gövdeler üst üste yığılıyordu. Ötekiler patlamış kafaları, kılıç ve mızrak darbeleriyle parçalanmış vücutlarıyla yerde yatıyordu. Hiçbir savaş, hiçbir istila, şu saatlerdeki gürültü patırtıdan ve canhıraş feryatlardan daha feci olamazdı.

Marangozun kızı, Ninsun'un beti benzi atmış nedimine rastladı. Harrap'ın bütün vücudu titriyor, şakağındaki taze yaradan kan akıyordu.

"Ah Harrap, neler oluyor burada?" diye haykırdı korku ve panik içinde.

"Bilmiyorum!" dedi uzaktaki İndus havzasından gelen adam nefes nefese. "Öyle korkunç ki..."

"İçimizden kimsenin... onca savaşçının elinden bir şey gelmez mi?" Kollarını ağlaşan çocuklara sardı.

Harrap sırtını bir evin duvarına dayadı. Bir an gözlerini yumdu, sanki köle çıngırağı ve halka yerinde duruyormuş da boğuluyormuş gibi boynunu ovaladı.

"Çıldırmışlar" diye tısladı soluk soluğa. "Pukku ve Mikku'ya

uyup kudurmuş hayvanlar gibi sokaklarda koşuşuyorlar, kirletip öldürüyor, çocuklara bile acımıyorlar!"

"Kim?" diye sordu Nanşe ağlamaklı bir sesle. "Kim onlar?"

"O kadar çoklar ki!" diye cevap verdi Harrap. Onun da yanaklarından aşağı yaşlar süzülüyordu. "Evet, evet, evet! Gılgameş istilacıların tanrısı olmuş, en önde koşuyor. Suyun zorladığı dolap gibi çalıyor davulunu. Peşinde de diğerleri, rastladıkları bütün kadınlan kendilerine çekip gülerek öpüyor, göğüslerini mıncıklıyor, teslim olanları yere serip, yorulmak nedir bilmeden ırzlarına geçiyorlar."

"Bütün kadınlarla yatıyorlar mı dedin?" diye sordu Nanşe şaşkınlıkla.

"Yatmak mı?" diyerek güldü Harrap tiz sesiyle. On, on iki savaşçı Nanşe, Harrap ve çocukların yanından bağıra çağıra koşarak geçti. Uruk'un alev alev yanan evlerinden yükselen ışık, terden sırılsıklam olmuş yüzlerinde, omuzlarında ve göğüs kafeslerinde yansıdı. İki çıplak genç kızı bacaklarından tutmuş, peşleri sıra yerde sürüklüyorlardı. Kızlar çoktan ölmüştü, ancak katillerin buna aldırdığı yoktu.

"Bunlar onlar" dedi Harrap savaşçılar sürüsü geçip gidince ümitsizce. "Kimse bir şey yapamaz. Hiçbir şey, anlıyor musun? Bitinceye kadar öldürecekler, öldürecekler, öldürecekler... şehri yakacaklar, Pukku ve Mikku'ya sonuna kadar itaat edecekler."

"Ama neden?" dedi Nanşe hıçkırarak. "Herkes barış istiyorsa, ölüm neden sokaklarda kol geziyor?"

"Tanrılar!" diye haykırdı Harrap yumruklarını göğe kaldırarak. "Sizin tanrılarınız! Sizin başınıza gelenlere aldırış etmez olmuşlar. 'Alın size oyun, savaş ve şehvet, alın aşk ve nefret' diyerek halimize gülüyorlardır."

"Öyleyse biz insanları tanrılardan ayırt eden ne?" diye yakındı Nanşe kendinden geçerek.

"Tanrılar ezeli ve ebedidir!" diye haykırdı Harrap göğe doğru. "Ama onlar yaşamazlar! Çünkü hayatın bir başı, bir de sonu vardır."

"Ne kadar da yalnızlar desene!" diye bağırdı Nanşe ümitsizce. "Çünkü hiçbir şeyi, hiç kimseyi hedeflemezler!"

"Evet, biz bilinmez bir nehirde dalgayız sadece, halbuki onlar hep vardır."

"Ama nehir akıp geçer!" diye haykırdı Nanşe sanki bunu diliyormuş gibi. "Harrap, o nehir hepimiziz!"

Nanşe'nin eteğinden tutan çocuklar ağlaşıyorlardı. Nanşe'nin parmaklarını çekiştiriyor, bacaklarına sarılıyor, ondan burunlarını silmesini, gözlerinin yaşını kurulamasını ve altlarındaki sırılsıklam olmuş bezleri değiştirmesini istiyorlardı. Ve bu birkaç kişilik küme, birdenbire acıklı bir şekilde, gürültü ve dehşet çığlıklarının ortasında kalıverdi yeniden. Genizleri yakan bir duman yüzlerini yaladı. İnsanlar, peşlerinde fena *ME* ve korkunç ifritler, birini yakalayıp öldürene kadar gecenin içinde koşup duruyorlardı.

"Bu Gılgameş olamaz!" diye parladı Nanşe. "Bu onun suçu değil, onu bu hale getiren, tanrıçanın armağanı ettiği davulla tokmağın böyle kudurması!"

O an alevlerin ve dumanların arasında *Enki*du'nun tamamen kıllarla kaplı bedenini fark etti. O da Nanşe'yi görmüştü. *Enki*du şaşkın bir halde, bir an olduğu yerde kalakaldı. Sonra o da Pukku ve Mikku'nun hızla yaklaşan sesiyle yolunu değiştirdi.

"Saklanın!" diye haykırdı yabani. Oyma işlemeli ahşap kapıyı iterek açtı, Nanşe'yi, çocukları ve hadımı toparlayıp paldır küldür karanlık bir odadan geçirerek bir evin iç avlusuna çıkardı. Nanşe, babasının evine sığındıklarını yeni yeni anlıyordu.

"Dehlizlere!" diye bağırdı *Enki*du. "Dehlizlere gizlenin!"

Kereste istifinden genişçe bir tahta parçası aldı, gecenin karanlığında fırtına gibi esen bir hareketle, zemindeki kapağı gizleyen eskimiş, ağır eşyaları kenara çekip kaldırdı.

Gılgameş kendisinin taştan oyulmuş heykeli gibi, bastığı yeri çökerten adımlarla sokaklarda geziniyordu. her adımı bir deprem, kollarının her hareketi gök gürültüsüydü. Pukku'nun Mikku'yu döverken çıkardığı ses öyle şiddetliydi ki, kralın elinde tuttuğu, sanki örs ve çekiçti.

Onun peşi sıra şeytani bir kudurmaya kurban giden kadınlar, erkekler ve çocuklar, feryat figan sallana sallana sokaklarda gezi-

yorlardı. Yüzleri una bulanıp ağarmış, islenip kararmış ve kavga, dövüş, tırmık ve ısırıklardan yaralanıp akan kandan kızarmıştı. Savaşçılar kendilerini çamurlara atıp buğday yiyen fareler gibi ötekilerin topuk sinirlerini kapmaya çalışıyorlardı. Zavallı rahipler evlerin duvarlarından kerpiç parçaları koparıyor, bununla kendilerini gören her göze toprak atmaya çalışıyorlardı. Çiftçiler, paramparça etekleriyle genç tapınak rakkaseleri olarak ortalıkta beceriksizce zıplayıp duruyorlardı. Bütün balıkçılar ellerine birer bıçak geçirmiş bağırıyordu.

"Et kesin, sadece et kesip yiyin! Artık balık yok!"

Tapınak katipleri koçlar gibi meleyip inliyor, eşekler gibi anırıyor, köpekler gibi havlıyordu.

"Organlarımıza... bacaklarımızın arasındaki organlarımıza bakın! Maşguşu butları gibi uzun ve sert! Bakın... istediğiniz bu değil mi?"

Tacirlerin boynunda gümüş köle çıngırakları vardı. Kadınlar ve kızlar şublugaller gibi mızrak, okçular gibi ok atıyorlardı. Çocuklar bile birbirlerinin karınları üstünde sihirli çubuk niyetine tahta kaşıkları çeviriyor, bu esnada kaşıklan birbirlerine saplıyorlardı.

Bütün şehir çılgınca kendinden geçmişti. Herkes kendini her şeye gücü yeten bir sihirbaz, bütün kötülükleri yapabilecek usta bir büyücü, otların, muskaların, taşların ve falların itaat ettiği, olağanüstü korkunç bir şeytan sanıyordu. Her şeyi unutmuş, yalnızca vahşetin çağrısına kapılmışlardı.

Bu tüyler ürpertici kudurmuşluğa sadece *Enki*du karşı koydu.

"Durun!" diye gürledi ciğerlerinin olanca gücüyle. "Yoldan çekilin! Dönün evlerinize, sizi kana susamış caniler!"

İfritlere dönüşenler başına üşüştüler, ama *Enki*du yerinden bile kımıldamadı.

"Olduğun yerde kal!" diye haykırdı Gılgameş'e. Uruk kralı çalmaya devam etti. Kırbaçlar gecenin içinde acı acı şakladı. Borazanlar, kavallar, dev kösler ve borular dört bir yandan besledi gürültüyü.

Kafile, ortada duran bir kaya kütlesini andıran *Enki*du'nun sağından solundan coşkun bir nehir misali akıp geçti. *Enki*du keskin

bir nara atarak öfkeyle etrafında döndü. Başını hafifçe öne eğdi, sonra o müthiş gürültünün peşinden fırladı. Kafile batıya dönüyordu. Caddelerin, sokakların karmaşasında defalarca yollarını şaşırıp nihayet kuzeye yöneldiler. Bu uğursuz gidişin ne güzergâhını ne menzilini, kimse bilmiyordu. Derken, kafile eski surların kuzeybatı kapısı önündeki meydana vardı. Büyük bölümü dışarı, eski surlara, Kral Agga'nın ordugâhına doğru çıktı. Sadece *Enki*du çabucak döndü, Gılgameş'in hiç beklemediği anda yeniden karşısına dikildi.

"Çekil yolumdan!" diye bağırdı kral onun yüzüne bile bakmadan. Dudakları taşlaşmıştı, *Enki*du'yu görmeyen çakmak çakmak gözleri fal taşı gibi açılmış, ötelere bakıyordu. *Enki*du sindi, geniş ve kıllı gövdesiyle adeta koca bir aslana dönüşüverdi. Çabucak dudaklarını yaladı. Belki sadece bir içgüdüydü, aniden gelen bir ilham, çılgınca bir fikirdi belki, ama aynı zamanda kendisini acilen harekete geçiren tanrıların emriydi. İki eliyle Pukku ve Mikku'yu kavradı.

Gürültü anında kesilmişti. Gılgameş sağ ayağı üstünde döndü, genişçe açtığı sol ayağıyla etrafına büyülü bir çember çizmeye çalıştı. O an, bir yerlerde ağlayan küçük bir kızın sesi işitildi. O tereddüt anı, anlaşılamayacak kadar kısa, o bir tek saniye *Enki*du'ya yetmişti. Pukku ve Mikku'yu Gılgameş'in kocaman ellerinden kapıp yere çaldı, tam da *Ganzir*'e inen, üstü örtülmeyip sadece etrafı kamışlarla çevrilmiş o esrarengiz yarığın içine.

Kimi geceler ölülerin ruhları ve iğrenç ifritlerin çıktığı, yerin altına giden bu kara deliğe gelince Uruklular hep çevresinden dolaşırlardı. Çılgınca kendini kaybedip Kral Gılgameş'in peşine takılan herkes, kutsal *Çuluppa* ağacından yapılmış bu iki çalgının ölüler diyarına giden yarığın içinde mavi alevler çıkararak gözden kaybolduğuna şahit oluyordu şimdi.

Gılgameş taşlaşmış gibi bakakaldı. Sonra ümitsizce, tek çığlık atmak üzere buruşturdu yüzünü.

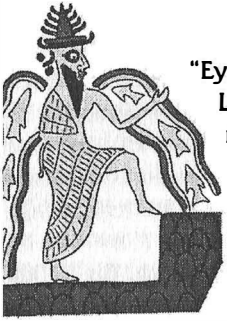
"Hayır!" diye haykırdı. Sesi öylesine dehşet verici, öylesine tüyler ürperticiydi ki, sanki bütün ifritler, bütün tanrılar ve bütün görünmez yaratıklar, olabildiğince açtığı ağzından dışarı çıkıp kaçıyordu. Yarığın başına attı kendini, kamışları kenara tekmeleyip

yeraltının ürkütücü ağzına doğru iyice eğildi. Usul usul aşağı doğru süzülen çalgıları iki eliyle kurtarmaya çalışıyordu.

"Pukku... Mikku..." diye seslendi kötü kokuların geldiği yarıktan aşağı. "Burada kalın, gitmeyin!"

Artık çok geçti.

Enkidu Ölüler Diyarında

"Ey tanrılar, gaddar efendiler" diye bağırdı Kâhin Laabaş takati kesilen sesiyle. "Bu şehrin günahı neydi de, onu şu birkaç ay içinde iyice hırpalayıp ikinci defa acımasızca cezalandırdınız?"

Kâhin *İnanna* Mabedi'nin ayin salonundaki putların önünde dikiliyor, epeydir güçten düşmüş kollarını tekrar tekrar güçbela kaldırıyordu. Beyaz tapınağınkiler de dahil, Uruklu bütün rahip ve rahibeler Laabaş'ın emriyle daha tanyeri ağarmadan bir araya gelmişlerdi. Güneş tanrısının gökteki mührü neredeyse tam tepeye kadar yükselmişti, ama Laabaş o yürek burkan soruyu hâlâ tekrarlayıp duruyordu. Son birkaç saattir şehrin her rahibi, her rahibesi tanrılara yalvarmak üzere teker teker öne çıkmıştı. Ne var ki tanrılar yakarışlara cevap vermez olmuşlardı.

Tapınağın pencere boşluklarından içeri eğimli sütunlar halinde ışık düşüyordu. Salonun gölgede kalan bölümlerinden saatlerdir kalkan toz, ayin ateşlerinin dumanıyla birlikte dalga dalga yükselip havada renkli bir anafor oluşturdu, sonra yeniden yere çöktü.

"Ey ışığın, havanın ve suyun efendileri" diye mırıldandı dua edenler hep bir ağızdan. "Göğün, yeryüzünün ve yeraltının tanrıları... hayatın kudretli yaratıcıları... adlarınız ne yücedir! Nehre ihtiyaç duymayan, uçan gemilerle geldiniz... ne zaman ve nerede isterseniz ortaya çıkarsınız... siz görünmezsiniz..."

"Ve o görünmezler her yerdedir!" diye karşılık verdi ayine katılanların yankılanan sesi. Laabaş'tan acı dolu bir inleme yükseldi.

Bir öksürük nöbeti onu durmaya mecbur bırakmıştı. Parmakları kasıldı. İçine çökmüş, hastalıklı yüzündeki bozulmuş makyajının üstünden boncuk boncuk ter akıyor, yaşlı adamın bedeni takatten düşüyordu. *İnanna* Mabedi'nin yüce rahibinin son nefesini vermek üzere olduğunu ilk fark eden, dağlık Aratta'dan gelmiş bir yabancı olan, dolgun göğüsleri, müşfik elleri, kan kırmızı dudakları, yorulmak nedir bilmeyen kadınlığıyla emerek, okşayarak, öperek hayvan adamı altı gün yedi gece içinde ehlileştiren, bir zamanların tapınak yosması, şimdiki baş rahibe Bara *Namtar*a oldu. Bara, elbisesini göğsünde toplayıp kürsüye fırladı ve Laabaş'a doğru koştu. Yaşlı kâhin başını çevirdi, Bara'yı yeniden görür gibi oldu, baş rahibeye hüzünle gülümser gülümsemez gözleri döndü, bakışları donuklaştı. Bara onu omuzlarından kavramak için iki elini birden uzattığında, kâhinin kuş tüyü gibi hafifleyen cansız bedeni kucağına düştü.

Bara onu sımsıkı tutup gayet yavaşça yere bıraktı. Bir an için yalnızca sütun halindeki gün ışığında uçuşan sineklerin vızıltısı duyuldu. Sonra iki sangamah koşarak geldi. Ötekiler daha bir korkmuşlar, seslerini yükseltip ettikleri duaları hızlandırarak ayine devam ediyorlardı. Uruklu rahip ve rahibeler, ayinlerine önderlik eden büyük kâhinin, *İnanna* Mabedi'nin geleceği gören, insanları yola getiren rahibinin aralarından ayrıldığını kabullenmek bile istemiyorlardı adeta.

İki sangamah Laabaş'ın eteklerini öpüp ellerini, dudaklarını ve gözlerini kapadılar. Büyük salondaki kalabalığın içinden kokulu maddelerle, ıtır, çekiçlenmiş küçük pudra kaşıklan ve ılgın ağacı köklerinden yapılmış aletlerle dolu küçük sandıklarla iki *azu* çıkıp geldi. Rahiplerle baş rahibenin yanına diz çöktüler. Biri koyun bağırsağından yapılmış bir ipin ucuna bağlı sarkacı ölünün kalbi üstünde döndürmeye başladı.

"Soluğunu ve tükürüğünü toprakla örtüyorum" dedi öteki, yerden aldığı tozu cesedin yüzüne serpti. Geri kalan rahiplerin önde gelenleri de yavaş yavaş onlara yaklaştılar. *Urigallu*lar Laabaş'ın yanından birer dua okuyarak yahut onun ruhuna seslenerek teker teker geçtiler.

"Ölmüş mü? Evet, ölmüş!" dedi hekimlerin ikisi birden.

Büyük salonda ürkek kaval nağmeleri çınladı. Harplar yavaşça onlara katıldı, sonra lirler, tefler ve hindistancevizi kabuğundan yapılmış dümbelekler eşlik etti. Küçük teflerin gümbürtüsü tören salonunun ön tarafına doğru yaklaşıyordu. Derken, çalgıcılar yürüyen heykeller gibi, cenazenin etrafında çember çizerek dolandılar. Dört rahip cansız bedeni yerden kaldırdılar, kurban edilmiş bir kuzu misali sunağa taşıyıp kandillerin alevleri arasına yatırdılar.

"Toprak toprağa, küller küllere!" diye mırıldandılar rahiplerle rahibeler yeknesak bir tonda. "Her ölünün üstünü toprakla örtün ki gece olunca ruhları yaşayanlar arasında korku salmasın!"

"Hepsi bu kadar mı?" diye bağırdı Bara hiddetle. "Geçtiğimiz saatlerde ölenlere içinizden hiç kimse yardım edemez mi?"

"Kutsal cenaze merasimini rezil ediyorsun!" diye haykırdı beyaz tapınağın genç rahiplerinden biri. Bara bir an için onu Dimus zannetti, ama o değildi. Ötekiler mırıldanmayı kesti. "Bir ölünün yerin ne kadar altına gideceğini kimse tahmin edemez!" diyerek konuşmasını sürdürdü rahip. "Çünkü tanrıların bildiğini hiç kimse bilmez!"

"Tanrılar mı?" diyerek güldü Aratta'dan gelen kız tiz sesiyle. "Hani sizin tanrılarınız? Cinayet ve dehşet dün gece şehirde hüküm sürerken neredeydi tanrılarınız?"

"Unutma ki bizim tanrılarımız şu an senin de tanrılarındır!" diye sözlerine devam etti genç rahip. "Son kutsanması yerine getirilmemiş ölülerin, ölüler diyarının eşiğinde tunçtan çivilere asıldığını da aklından çıkarma."

Rahipler gözlerini Bara'ya dikmiş, düşmanca bakışlarla onu süzüyorlardı.

"Tanrılar yedi kat gökten geldiler" dedi genç rahip. "Halbuki insanlar öldükleri vakit, yerin yedi katının başına gelirler. Bunların her biri, ancak inançlarına sahip çıkan temiz kimselerin başarabileceği birer imtihandır..."

"Siz rahipler, hepiniz delisiniz!" diyerek ağlamaya başladı Bara.

Solgun sarı renkli sis bulutları güney yönünden Uruk semalarına

doğru geliyordu. Şehrin etrafındaki her bataklığın, her su birikintisinin ve sazlarla kaplı her alanın sanki dalga dalga boğucu buhar üflediği havada katran, çürük bataklık ve ifrit pisliği kokusu vardı.

"Neden... neden?" deyip duruyordu Tacir Tibir fısıldayarak. "Pukku..." diye inliyordu sanki yerin altından gelen bir ses. "Pukku... Mikku..."

Tibir, *Ganzir*'in ağzına ancak on adım uzaklıkta, çamur içinde, zalimce sakatlanmış cesetlerin tam ortasında yatıyordu. Kırılmış elmacık kemiklerinin üstündeki kan kurumuştu. Kıymetli pelerini artık bir işe yaramazdı. Çamaşırcı kadınlar sırma nakışların ihtişamını, zarif kumaşın ışıltısını asla geri getiremezdi!

Ve bütün caddelere ve sokaklara pek de tekin olmayan bir sessizlik çökmüştü yeniden. Geçen geceki dehşet ve acı, çılgınca bir inat karşısında dinmişti. Şimdiye dek hiçbir rahip, kaç erkeğin bıçakla ya da kılıçla öldürüldüğünü, kaç kadının tecavüze uğradığını yahut ölünceye kadar yerlerde sürüklendiğini yazacak bir tek dubsar ortalıkta görülmemişti. Hayatta kalanlarsa evinden barkından çıkmıyordu.

"Gılgameş gelmeden önce, 'Medeniyet Getirenler' deniyordu bize" diye mırıldandı Ugnim derin düşünceler içinde. Önünde duran bulamaçla dolu çanağa elini sürmemişti. "Ne oldu bize böyle?"

Nanşe ve *Enki*du da masada kıpırdamadan oturuyorlardı. Geceleyin katil sürülerinin elinden kurtardıkları dört çocuktan ikisi, ilk yıkımdan beri artık kullanılmayan yataklarda ağızlarını açmış uyuyordu.

"Bizim yanımızda kalabilirler" demişti Ugnim doğal olarak. Sabahleyin üstü başı kan içinde, çökmüş yüzüyle evine dönmüştü. Dehşet gecesinde nerede olduğunu, ne yaptığını anlatmamıştı. Öğleye doğru *Enki*du çıkagelmişti.

"Bebek... ondan mı?" diye sormuştu Ugnim kızının büyüyen karnına uzun uzun bakarak. Nanşe ona cevap vermemiş, "Haberi var mı?" sorusunaysa bakışlarını indirmekle yetinmişti. Nanşe ocağın başına geçip el değirmeniyle biraz buğday öğütmüş, soğanı bakır bir tencerede susam yağı ve kişnişle hafifçe kavurup üstüne su ve bir tutam tuz ekleyerek lapa haline gelinceye kadar pişirmişti.

"Bize ne oldu?" diye sordu Ugnim yeniden, başını ağır ağır iki yana salladı. "Enmerkar Uruk kralıyken şublugalleriyle birlikte şanlı savaşlar yapmıştı. Yine de hiçbir tacir, hiçbir zanaatkâr ve hiçbir kadın, kölelerden daha aşağı görülüp tahtadan bir davula hizmet etmeye zorlanmamıştı!"

"Bu Gılgameş'in elinde değil" dedi *Enki*du. "İnsan olmak istese de, üçte ikisi tanrı olduğundan herkesten daha çok acı çekiyor."

"İnsan mı?" dedi Ugnim acı acı gülerek. "Hayır, *Enki*du. O, tanrılar gibi olmak istiyor. Herkesin gözünde ölümsüz bir isme kavuşmak, belki de bizzat ölümsüz olmak istiyor."

*Enki*du uzunca bir süre sustu.

"İnsanların çoğu senin gibi mi düşünüyor?" diye sordu sonra.

"Çoğu mu? Bütün şehir böyle düşünüyor! O bir lanet! Bir bela! Daha doğudaki dağlık ülkeyle batıdaki çölün arasına benzeri gelmemiş bir zorba o!"

"Baba!" diyerek onu yatıştırmaya çalıştı Nanşe.

"Ne? Bırak beni!" diye çıkıştı Ugnim. Sert bir hareketle yerinden kalkınca taburesi devrildi. Tabureyi düzeltmeden adımlarını sürüye sürüye iç avluya çıktı. Yerdeki yarığın başına gelince durdu. "Kuzeybatı kapısındaki *Ganzir* onu da o an yerin altına çekiverseydi keşke!" diye bağırdı hiddetinden. *Enki*du Nanşe'ye baktı, sonra o da ayağa kalkıp dışarı çıktı. Nanşe de peşinden.

"Peki ya sonra?" diye sordu Ugnim. "Geri gelmeyeceğine emin olabilir misin... Pukku ve Mikku'yla birlikte?"

"Hayır! Buna emin olamam işte! O acımasızca kan döken cinayet aletleri onun eline asla geri geçmemeli!"

"Ya bir başkası buna cesaret ederse?" diye sordu Nanşe.

"Onları oradan getirmeye kim gider ki?" diye sordu Ugnim şaşkınlıkla. "Ölüler diyarının karanlık derinliklerinden ölümsüz tanrıça *İnanna* bile az kalsın geri dönemiyordu!"

"*İnanna* ölüler diyarına mı gitti?" diye sordu *Enki*du hayretle.

"Onun ihtiraslarında asla sınır yoktur" dedi marangoz alt dudağını bükerek. "Çok uzun zaman önce, kız kardeşi tanrıça *Ereşkigal*'in diyarına bile sahip olmak istediği efsanelerde anlatılır. Arz-

dan arşa kadar, her şeye sahip olmak istermiş. Yüzünü gece mavisi ve altın renginde boyayıp güzelce giyinmiş, kıvırcık saçları üstünde tacı ve kardeşinin diyarında yapacağı kendi tapınağının yerini ölçmek üzere elinde bir iple aşağı inmiş. Dönüşü olmayan ülkedeki her denemesinde mücevherlerinden, elbiselerinden bir parça bırakmak zorunda kalmış. Ve *Ereşkigal* ile karşılaşınca kardeşi öyle hiddetlenmiş ki o öldüren bakışı kardeşine fırlatmış. En yüce tanrıların müdahalesiyle, ölüler diyarının cinlerinin elinden ancak çırılçıplak bir halde kurtulabilmiş. Ne var ki o arada öldüren bakışı da ele geçirilmiş bir silah gibi yanında getirmiş. Öldüren bakışı ilk kocası *Dumuzi*'nin üstünde denemiş..."

*Enki*du düşünceli bir halde Ugnim'in etrafında iki tur attı.

"Bunu bana neden anlattın?" diye sordu.

"Çünkü Pukku ve Mikku'yu getirmek üzere yerin altına inecek olanın sen olmandan korkuyor" dedi Nanşe. *Enki*du başını iki yana salladı, gözlerini dehşetle fal taşı gibi açıp onları başından savmak istercesine ellerini kaldırdı.

"Ben mi? Yerin altına?" dedi dişlerinin arasından. "Ben bunu niçin yapayım ki?"

Ugnim yabaniye yanaşıp kıllı kollarından iki eliyle kavradı. "Sen o uğursuz zorbanın dostu, kardeşisin. Ve onu canından çok seviyorsun!"

"Evet" dedi *Enki*du cesaretini yitirerek. "Doğru söyledin!"

"O halde gidiyorsun?"

*Enki*du uzunca bir süre düşünüp taşındı. "Bunu yapmalıyım" diye karşılık verdi en sonunda. "Gılgameş kahrından krallık yapamaz hale gelirse, şehir mahvolur."

"Seni anlamıyorum" dedi Nanşe. "Tanrılar bizi Gılgameş'in zorbalığından kurtarasın diye yaratmadı mı seni? İstenen oldu *Enki*du! Pukku ve Mikku artık Gılgameş'i baştan çıkaramayacak! Bundan sonra büyük bir kral ve iyi bir baş rahip olabilir!"

"Hayır! Buna gücü yetmez!" diye bağırdı *Enki*du sıkıntıyla. "ME'sini kaybetti, anlasana! İktidarının görünen alâmeti olmadan tanrı ve kral olamaz!"

"Onlara ne ihtiyacı var?" diye sordu Nanşe. "Pukku ve Mik-

ku'yu *Çuluppa* ağacından oymadan önce onun içinde zaten ilahî bir güç vardı!"

"Ama buna olan inancını yitirdi o" dedi *Enki*du. "Pukku ve Mikku sıradan birer büyülü ağaç parçası olsalar da, tanrı *Utu* için ışık kaynağı güneş ne kadar değerliyse, onun gözünde de Pukku ve Mikku o kadar değerliydi..."

Aynı anda, öyle ürkütücü bir şey oldu ki Ugnim'in, *Enki*du ve Nanşe'nin yüzleri ağartılmış keten çarşaflar gibi bembeyaz oldu. Ugnim'in evinin avlusundaki yer yarığının içinden, öte dünyadan bir ses duyuldu:

"Pukku... Mikku... Sizi bana kim geri getirecek?"

"Gılgameş!" diyerek içini çekti *Enki*du. "Ona yardım etmeliyim!"

"Gitsene o zaman!" diye sertçe çıkıştı Nanşe. "Onun korkunç oyuncaklarını geri getir, ama bu gece olanların bir daha asla tekrarlanmayacağına dair söz ver!"

"Söz veriyorum... Kendi hayatım... ve karnındaki çocuğun hayatı üstüne!"

Baş rahibenin gönderdiği haberciler, yarı beline kadar yerdeki yarığın içine girip çömelmiş bir halde yakaran krala yaklaşmaya cesaret edemiyorlardı. Onu matem ayinleri için götürmeleri gerekiyordu. Gılgameş'in kendisiyle birlikte deliğin çevresine koruma amacıyla toprağa çizdiği geniş, büyülü çembere doğru yanaştılar. Daha ileri gitmeye çekinerek ne yapacaklarını şaşırmış bir halde beklemeye koyuldular.

"Onunla nasıl konuşacağız?" diye sordular birbirlerine kaygıyla.

"Onunla konuşmadan nasıl geri döneriz?"

Saatler birbirini kovaladı. Şehrin sessizliği içinde, *Eanna* Tapınağı'yla beyaz tapınaktan o korkunç gecenin kurbanları için yeknesak nakaratlarla tekrarlanıp duran yakarışlar ve ağıtlar yükseliyordu.

Akşam oldu, güneş tanrısının son ışınları yalnızca zigguratın tepesine değerken şehirde ansızın bir fısıltı dolaşmaya başladı. Derken geniş meydanın kenarında *Enki*du belirdi. Banyo yapıp kokulu yağlar sürünmüştü. Güzel saçları yumuşak bukleler halinde

omuzlarına dökülüyordu. Sakalı itinayla düzeltilmişti, üstünde de varlıklı bir ensiye yakışacak elbise vardı. Yabani ilk defa deri şeritlerden yapılmış bir ayakkabı giyiyordu. Beline geniş bir kuşak sarmış, kuşağına da bir bıçakla mızrak sapanı yerleştirmişti. Tuz, baharat, muska ve ateş yakmakta kullanacağı çakmaktaşını koyduğu, lacivert taşı, mercan ve akik taşlarıyla bezeli keseler kuşağından sarkıyordu. Omzuna da balıkçıların ağları toplarken kullandıklarına benzer bir tomar urgan sarıp asmıştı.

Eanna Tapınağı'ndan gelmiş habercilere aldırmadan dosdoğru Gılgameş'e yaklaştı, eğilip bir elini onun omzuna koydu.

"Neden böyle üzülüp kahrediyorsun kendini?" diye sordu yumuşak bir sesle. "Kaybolan bir şey yok. Hiçbir şey asla tamamen kaybolmaz!"

"Her şeyimi yitirdim" diye cevap verdi Gılgameş. Başını geriye çevirip yukarı kaldırdı ve kederli gözleriyle *Enki*du'yu uzun uzun süzdü. "Pukku ve Mikku olmadan, Uruk'un kralı ve baş rahibi olmam mümkün değil. Onların yokluğunda, adını bir bahçıvandan almış bir yetimden fazlası değilim."

"Pukku ve Mikku'yu sana geri getireceğim!"

Gılgameş yabaniden yayılan gücün farkına vardı. Kollarından kavrayıp suda boğulanların kurtarıcısına sarıldığı gibi sımsıkı tutundu ona.

"Beni bir başıma bırakma!" diye fısıldadı. "Sen benim her şeyimsin!"

*Enki*du kötü kokan, kasvetli dumanlar tüten yer yarığından içeri baktı. "O görünmeyen her yerdedir" dedi kararlılıkla. "Ve ben onun içinden geçeceğim!"

"Yapma, *Enki*du!" diye yalvardı Gılgameş. "Hiçbir canlı o dehşet, pişmanlık, azap ve ceza ülkesinden bir daha dönmedi!"

"Ben anası, babası olan bir canlı mıyım?" diye karşılık verdi *Enki*du. "Hem insan hem de tanrı değil miyim, tıpkı senin gibi?"

"Evet, ama yüce tanrıça *İnanna* bile dönüş yolunu güçbela bulabilmişti."

"Biliyorum" dedi *Enki*du. "Ama onun niyeti benimkinden fark-

lıydı. O *Ganzir*'e bencilliğinden girmişti, bense biricik dostum ve kardeşime yardım etmek için gidiyorum..."

"Seni hiçbir şey durduramaz mı?"

"Hiçbir şey, Gılgameş!"

Uruk'un hâlâ şaşkın ve kırılmış haldeki kralı yarıktan güçlükle çıktı. *Enki*du'yu dudaklarından ve alnından öptü, sımsıkı kucaklayıp bağrına bastı.

"Böyle gidemezsin *Enki*du!" dedi Gılgameş. "Temiz elbiseler giyemezsin, çünkü bu, ölülerin ruhlarını ve lanetlenmiş ifritleri kızdırır! Kokular sürme ki, cezalarını çekenlerin gölgeleri başına üşüşmesin! Sapanı sakın düşürme, çünkü ezelden beri karanlıkta uyuyanlara isabet edip de onların öfkesini senin üstüne çekebilir! Sandaletlerini ayağından çıkar ki, yürürken çıkaracağın ses cinleri ürkütmesin! Konuşma ve hiç kimseye seslenme, yoksa yerin altındaki yankısı seni çıldırtır! Bütün ölülere hükmeden *Ereşkigal*'i de uyandırayım deme sakın!"

"Nasihatlerine teşekkür ederim" dedi *Enki*du gülümseyerek. "Ama ben doğru bildiğim gibi gideceğim!"

"Tanrılar aşkına!" diyerek çaresizce inledi Gılgameş. İki eliyle *Enki*du'yu pazularından kavradı, biraz geri çekilip başını kederle iki yana salladı. "Ölüler diyarının tabularını ve kanunlarını çiğnemenin ne anlama geldiğini bilmiyor musun?"

"Bir zamanlar hayvanlarla konuşabiliyordum" diye karşılık verdi *Enki*du. "Ve eğer sana yardım etmem söz konusuysa, hiçbir tehlikeden çekinmem."

"Geri dönüp dönemeyeceğini bilmiyorum..."

"Geri döneceğim!"

"Korkular ülkesine giderken sevgimi de al yanına öyleyse!" dedi Gılgameş duygulanarak.

Zaman onun için durmuş, kesintisiz, tek bir an olmuştu. Bir adım, bir adım daha... O iğrenç kokulu görünmeyene atlayış. Daldı, batmaya başladı ve dibe doğru yüzdü.

Soluk almak yok. Işık yok. Gitgide hızlanan, *Enki*du düşerken kulaklarının dibinde vızıldayıp geçen ezgi, dengesizce yüzme ha-

reketleri. Sonra sonu gelmeyen uzun bir tünelden düşüş. Buğday sarısı ve kan kırmızı renginde dönüp duran, nefes alan duvarlar. Çırpınışlar. *Enki*du'yu tükürüp yaşayanların katına geri fırlatmaya çalışan sancı. *Enki*du döne döne düşüyor, düşüyor, kollarını ve bacaklarını iyice açıp tutunacak bir yer arıyordu.

Gün ışığına bir ananın kamından doğmadan kavuşmuş olan *Enki*du, burada her şeyi yaşıyordu: Acıyı, korkuyu, bilinmeyene düşerken yoğun ümidi. Düşüyor, düşüyor, yeraltı dünyasının yabancı diyarlarına durmadan yaklaşıyor, düşüşünün ne zaman, nerede sona ereceğini bilmiyordu.

Zemine çarptığı an canı yanmadı. Gayet kolay gelmiş ve başka bir dünyanın eşiğinde olduğunu hemen anlamıştı. Nehrin öte yanındaki durgun gümüş dalgalardan yeşilimsi bir ışık yayılıyordu. *Enki*du nehrin kıyısında, hem hafif hem de metal gibi ağır olduğu hissini veren tozları ayaklarıyla eşeledi. Etrafına bakındı. Güneşi olmayan ülkede görebildiği kadarıyla ne bir ağaç vardı ne bir çalı ne de bir tutam ot. Gümüş nehrin öte yakasında siyah ışıltılar içinde, dev bir maymunu andıran bir yaratık çökmüş oturuyordu. Bu, 'Dehşet Salan' *Neti* olmalıydı! *Enki*du, bu acayip yaratığı uzunca bir süre süzdü. *Neti* ne bir hayvandı ne de insan, ne diriydi ne de ölü. O *Ereşkigal*'in diyarındaki âlemlere açılan dehlizlere giden geçidin başında bekleyen bir muhafızdı.

*Enki*du önünde yürümesi gereken uzunca bir yol olduğunun bilincindeydi. Şimdi etrafındaki her şey sakin ve sahipsizdi. Ama ölüler göğün dört bir yanından çıkıp tam buraya gelirdi. Buradan sonrası için, ölülerin gümüş nehri geçmeleri gerekiyordu. Ve yalnızca *Ereşkigal*'in hizmetkârı *Neti*'nin uzunca bir sorgunun ardından geçmesine izin verdiği kişiler, huzursuzların ve onlarla birlikte orada feryat figan devlerin, canavarların, devlerin, yılan ve akrep adamların, yarı balık yarı keçi yaratıkların, büyücülerin, şamanların, yaşayan ölülerin ve cadıların ülkesine girebilirlerdi.

*Enki*du korkmuyordu... En azından şimdilik!

Fakat hayretler içindeydi. Yer altına inişi sırasında, bir yerlerde son nefeslerini verenler neredeydi? Geçen gece ölenlerin hepsi neredeydi? Peki ya Pukku ve Mikku'yu nerede arayıp bulacaktı?

Bir tek silahı vardı: Yüreğinin saflığı.

Gümüş nehir kımıldamıyordu. *Enki*du dümdüz kumsalın ötesinde sonsuz mutluluk ülkesine giden yedi dehlize açılan yedi kapıyı gördü. Mızrak sapanını eline alıp kararlı adımlarla gümüş nehre doğru yürüdü. *Enki*du daha ayağını sürmeden, nehir pürüzsüz metal halinde dondu. Sandaletlerini bir damla bile ıslatmadı. Tereddütle etrafına bakındı, sonra gülümsedi.

"O görünmeyen, her yerde!" diye fısıldadı sessizce. "Ya bana yardım edecek ya da mahvedecek, tam tanrıların istediği gibi!" Şaşkın bir halde, sanki kendiliğinden kaynaklanan bir güvenle, gümüş nehrin üzerinde yürümeye başladı. Korkunç *Neti* birden döndü. Sanki yaşayan birinin gerçekten ölüler diyarına girdiğine bir türlü inanamıyordu.

*Enki*du omuzlarını kaldırıp korkusuzca ilerledi. Öğütülmüş metale benzeyen bomboş kumsal alan, ister istemez Uruk'un batısındaki ıssız çölü hatırlattı ona. Karşısına yol gösterecek bir tutam ot, kurumuş bir dal bile çıkmadı. Hiç durmadan yürüdü sadece.

Nereye gittiğini bilmeden, boşlukta ne zamandır yürüdüğünü kestiremedi. Saatler, hatta günler geçmiş olabilirdi. Ayak izini görünce yüreğinin en derin noktasına kadar sarsıldı. Kulaklarının zonkladığını hissetti. Yoksa bu, sessizlikten miydi? Bir an dizlerinin bağı çözüldü, sırtından ayak parmaklarına kadar soğuk bir ürperti indi.

Ayak izleri!

Gölge yaratıklar âleminde bu ayak izleri nasıl olabilirdi?

Derken, onların metal tozları üstünde kendi bıraktığı izler olduğunu anladı. Aynı çemberin üstünde gidip gelmişti!

Yorgunluktan ve derinden hissettiği hayal kırıklığından müthiş bir nara attı. Sesi yankılanmamış, en ufak bir seda vermemişti. Alacakaranlık her şeyi yuttuğu gibi attığı narayı bile silip süpürmüştü. Cesaretini yitirdiğini hissetti, sapanı çekti, kendi varlığını yok sayan alacakaranlığın içine bütün gücüyle fırlattı.

"Neredesiniz?" diye kükredi. "Ey hayaletler, yaklaşsanıza! Sizden korkmayan ilk canlının karşısına çıkın!"

Asasını yumuşak metal kumsala tekrar tekrar vurdu. Sonra

kendini yüzükoyun yere attı. Toz bile kalkmadı yerden. O an gözüne çok eski zamanlardan kalmışa benzeyen, devasa metal külçelerden örülmüş bir duvar çarptı. Ve *yas ülkesi Kur*'a götürdüğüne inandığı kapıyı gördü!

Hemen hemen aynı anda o görünmeyenin kıpırdadığını hissetti. Uçuşan kuşların kanat çırpışına... binlerce sivrisineğin vızıltısına... kemirici çekirge sürülerinin... ateşin, fırtınanın ve çarpan dalgaların sesine benzeyen bir ses çıkanyordu.

Bu ürkütücü sesler başının üstünde dolaşmaya başladı, uzaklaştı, sonra geri döndü. Dört bir yanını kuşattı, saçlarını havalandırıp yüzünü gölgeledi. Ağzında kükürt tadı, havada pislik kokusu hissetti ve ayaklarının altüst olmuş metal kumsala ağır ağır gömüldüğünü sezdi.

Aynı anda, veba tanrısı *Erra*'yı, 'Erginleşmemiş' *Kalaturra*'yı, hastalık cini *Asakku*'yu, 'Can Alan' *Namtar*'ı ve tanrıça *Ereşkigal*'in kocası, 'Ölümün Yüce Efendisi' *Nergal*'in hayalini gördü. Yaşayan hiçbir canlının daha önce geçmediği, asla dönüşü olmayan kapıdan yer altı bölgelerine geçmesine engel olmak istediklerini hemen anladı.

"Pukku ve Mikku'yu bana verin!" diye bağırdı.

Etrafındaki kanat sesleri, çatırtılar, fısıltılar ve vızıltılar gitgide daha tehlikeli ve dayanılmaz bir hal aldı. *Enki*du acı verici ok yağmuru gibi kulaklarına saplanan, çıngırak sesine benzer tiz kahkahalar duydu. Gölgeler, vücudundaki kılları tek tek yoluyor, pütürlü parmaklarıyla canını acıtıyor, o iğrenç kokan nefeslerini yüzüne üflüyor, görünmeyen sivri pençeleriyle gıdıklıyor ve hatta onu çırılçıplak bırakmak için temiz elbiselerini parçalamaya çalışıyorlardı.

*Enki*du dehşet içinde tepindi. Bunu hesaba katmamıştı. Ümitsizce çırpınarak soluk soluğa dosdoğru ilk kapıya yöneldi.

"Başarmalıyım!" diye bağırdı. "Başarmalıyım: Yedi âlem, yedi kapı. Asla dönüşü olmayan kapı, yas ülkesine gider, gözyaşı kapısı korku ülkesine, intikam kapısı pişmanlık ülkesine, öfke kapısı acılar ülkesine, sükunet kapısı huzur ülkesine, gurur kapısı barış ülkesine, şöhret kapısı talih ülkesine, sonsuzluk kapısı..."

Şaşırdı, kalakaldı.

"Burada sekiz kapı var!" diye gürledi. "Hani sonsuz mutluluk ülkesine giden yedi kapı vardı?"

Etrafındaki tavuk gıdaklamasını andıran alaylı kahkahalar müthiş bir biçimde şiddetlendi. Mücadeleye devam edecekti, ne var ki ölü toprağının gücü yavaş yavaş içine çekiyordu onu.

Uruk kralı ölüler diyarının girişinde bir gün bir gece bekledi, sonra bir gün bir gece daha. Halk onca zaman böyle eli kolu bağlı oturup yas tutamazdı. İneklerin ve keçilerin dopdolu memeleri kendilerini sağıp acıdan kurtaracak elleri bekliyordu. Taş fırınlardan çıkardıkları ekmek onlara yavan gelse de, çorbaları gözyaşından tuzlansa da, insanlar yemek yemeye mecburdu.

Şehrin rahipleri henüz huzuru bulamamışlardı, eski surların önündeki mezarlıktan halen ağıtlar yükseliyordu. Yalnızca olan bitene aklı ermeyen küçük çocukların yüzü gülüyor, su ve sirke serpilmiş sokaklarda koşuşuyor, kilden yapılmış topaçlarını kamçılayarak çeviriyorlardı.

Gılgameş'in hiçbir şeyden haberi yoktu. Tehlikeli bir büyüyle bağlanmışçasına *Ganzir*'e giden yarığın başına çökmüş, yüzü taşlaşmış bir halde sessizce mırıldanarak oturuyordu. Ninsun'un, Bara *Namtara*'nın ve marangozun kızının emriyle kölelerle hizmetkârların getirdikleri şaraba, suya, ekmeğe, balığa, yumuşak peynirle dolu çanaklara elini bile sürmedi.

*Enki*du'yu yeniden görebilme ümidi üçüncü gün tükendi. Hayatın yanı başından akıp geçtiğini görüyordu. Develer ve tarlalardan kaldırılmış mahsulle yüklü eşekler onun etrafından geniş bir kavis çizerek tıkır tıkır geçiyordu. Katırcılar ondan sakınıyor, heykel gibi donup kalmış kralın yakınlarında yalnızca şehrin çocukları hiç çekinmeden oynuyorlardı. Ondan korkmuyor, artık onu görmüyorlardı bile. Pukku ve Mikku'nun hakimiyetindeki o korkunç gecede can verenlerin sonuncusu da toprağa verilince urigallular ve sangamahlar tapınakların oturma odalarına geri döndüler. *Edubba*ya gelen yeni bir sert eğitici, dikkatsizliği eskisi gibi kamış çubuğuyla cezalandırıyordu. Pazar yerlerinde kasaplık hayvanlar, balık, çömlek, kumaş, bahçelerden getirilmiş meyve ve sebze sa-

tışa sunulmuştu. Şehirde artık şiddet değil, tersine kakule, buhur, mür, soğan, külbastı, bira ve derici boyalarının kokusu vardı.

"Buyurun ey ahali, buyurun!" diye çekine çekine bağrışıyordu Şuruppak ve Nippur'dan yeni gelmiş tacirler. Güneydeki Ur ve Eridu şehirlerinden büyücüler gelmişti. Fal açarak, türlü türlü maskaralıklar yaparak sokaklarda geziniyorlardı. Yeni surların etrafını bir gün içinde yürüyerek dolaşmak üzere uzaklardaki krallıklardan elçiler ve müşteriler şehre akın etmişlerdi. Agga'nın bahçıvan kralın şehrine kesinkes boyun eğdirmeye kararlı olduğunu duymuşlar, ne var ki şehre ulaştıklarında yas tutan Urukluları görmüşlerdi. Ortada ne galipler vardı, ne de mağluplar. Olanlara inanmaları epeyce sürmüştü, yine de buna bir anlam veremiyorlardı.

Bu arada avcılar ve çobanlar yakın çevreden avladıkları aslan ve ceylanları, güneşte kuruttukları yılanları, canlı yakaladıkları kaplumbağaları iki tekerlekli kağnılarına yükleyip şehre getirmişlerdi. Uzaktaki Kiş şehri ve çobanlar köyü Babil'den yola çıkan kamıştan tekneler ve guffalar bile ağartılmış yün, bakır ve tunçtan el aletleriyle dolu olarak Uruk limanına giriyorlardı.

Şehir, bir zamanlar Uruk'a hükmetmiş kral ve baş rahipler içinde en büyük, en zorba ve en korkunç olanın yokluğunda hayatını sürdürmeye başladı.

"Çok genç yaşta kral oldu" diye düşünüyordu dubsarlar.

"Çok üzülüyor" diyordu tacirler.

"Yetimin biriydi" diyerek tasdik etti rahipler söylenenleri.

*Enki*du'nun yerin altına indiğinin üçüncü günü öğleye doğru Gılgameş ayağa kalktı. *Ganzir*'in girişinde kaynayan suyun içine tükürdü, o karanlık deliğin ağzında tıslayan, macun kıvamındaki yağlı pisliğe son kez baktı. Sonra arkasını dönüp kendinden geçmişçesine ziggurata yürüdü. Basamakları ağır ağır tırmandı. İncir ağaçlarını, olgun narla yüklü dalları, budaklı çalıları parmaklarıyla boydan boya yokluyordu. Birkaç yeşil inciri dudakları arasında ezdi, etli, kırmızı kısmını emip kalan kabukları ardında bıraktığı basamaklara umarsızca atıp geçti.

Zigguratının en tepesine çıkmayalı ne kadar olmuştu? Ve atalarının şehrinde, yerle gök arasında geçirdiği ilk gecelerden bu ya-

na nasıl da değişmişti? Elinde olmadan, Şukallituda geldi aklına ansızın. Uruk'un başına ne diye kral, baş rahip olmuştu ki? Kiş'in huzurlu bahçelerinde çok daha mutlu bir hayat süremez miydi?

Daha bir yıl öncesinde rüyasında görse inanmayacağı işler yapmıştı. Uruk'ta zamanın kendisini sarhoş ettiğini düşündü bir an, tıpkı kendi kendine açtığı yıkıcı, korkunç bir savaş gibi. Yetişkin olmayı istemişti, bir savaşçı, herkesin bahsedeceği bir kahraman olmayı. Dışardan bakınca bunların hepsini, hatta daha fazlasını elde etmişti. Geçmişten bugüne en sağlam, en korunaklı surlarla kuşatılmış bir şehrin kralı ve baş rahibi olmuştu. Ya sonra? Bu başarısının haricinde, birkaç kuşak ötesine kendisinden ne kalacaktı? Melodileri mi? Harfleri mi? Bir yabaniyle kurduğu dostluk mu?

Zigguratın en üst katına ulaştı. Küçük tapınak odasının altın kubbesi aynı tanrı *Utu* gibi ışıldıyordu. Gılgameş gözlerini kıstı. Başını kaldırıp bir güneşe baktı, sonra bir de tapınağın kubbesine.

Yanaklarından aşağı gözyaşları süzüldüğünü hissetti. Şimdiye dek yaptığı onca hata ona acı veriyordu. Ağırlaşan adımlarını sürüyerek katın güney köşesine yürüdü. Eğer ona bu saatten sonra yardım edebilecek ilahî bir güç varsa, o ancak cömert ve bilge tanrı *Enki* ile oğlu, güneşin ışığı *Utu* ve yüz ilahî ME'yi çalıp Uruk'a dağıtan, Pukku ve Mikku'yu Gılgameş'in eline teslim eden kızı *İnanna*'ydı.

"Ey cömert ve yüce tanrı, benden yardımını esirgeme!" diye haykırdı Gılgameş ümidini tamamen yitirmiş bir halde. "An, her şeye gücü yeten babamızdır, *Enlil* kahredici tanrıdır, sen de en yüce tanrıların üçüncüsüsün! Biz insanlara karşı öyle cömertsin ki tatlı suyu verip bizi yaşatıyorsun. Dardayım ey tanrı *Enki*, bana yardım et!"

Gılgameş boynunu büktü. Aynı anda güneşin güçlendiğini sezdi. Güneş yakmaya başlamıştı.

"Oğlum güneş tanrısı *Utu* sana yardım edecek" diye bir ses duydu Gılgameş. Cömert tanrı *Enki*'nin sesinin gökten mi yoksa bizzat kendinden mi geldiğini anlayamadı. Ama bu haber, çölde susuz kalıp da su bulmuş gibi ferahlatmıştı onu.

Akıl almaz, daha önce hiç olmamış bir şeydi bu. İlk fark eden, kapının bekçisi *Neti* oldu. Sıcaklığı hissedince ölüler diyarının damından içeri incecik bir ışığın sızdığını gördü. Dehşet verici bir ulumayla gümüş nehrin kıyısınca koştu. Sonra yolunu değiştirip toz gibi ince kumların üstüne çıkarak *Enki*du'nun kendisini yutmakta olan ölü toprağıyla boğuştuğu yere geldi.

"*Ereşkigal*'i uyandırın!" diye haykırdı *Neti*. Boğuk sesi üç defa duyuldu, ama yankılanmamıştı. "*Ereşkigal*'i uyandırın! *Ereşkigal*'i uyandırın!"

Sonsuz karanlığın ifritleri, ölülerin ruhları ve kanat çırpan hayaletler üzerlerine ne menem bir tehlikenin gelmekte olduğunu ancak anlayabildiler. Güneş ışığı onların dünyasına daha önce hiç girmemişti.

*Enki*du ansızın bütün vücudunu hararet bastığını hissetti. Şaşkın ve kafası karışmış bir halde gözlerini kırpıştırarak yukarı baktı. Ölüler diyarının damı, şimdiye kadar tahmin ettiğinden çok daha aşağı, onun üstüne doğru sarkmıştı. İfritleri ancak göz ucuyla bakarak seçebiliyordu. Başını ansızın yana çevirdiğinde bile ifritler onun bakışlarından daha hızlı hareket ederek ortadan kayboluyordu.

"Donduralım!" diye tiz bir çığlık attı hayaletler hep bir ağızdan. "Hayatla ölüm arasındaki gümüş nehri donduralım!"

Çatırtılar, patırtılar gelince *Enki*du elinde olmadan kendini yana attı. Önünde, ardında, sağında ve solunda yer yarıldı, yarıklardan pis kokulu bir duman tiz bir sesle tıslayarak fışkırdı. *Enki*du hızla koşmaya başladı. sapanını toparlayıp yukarıdan gelen ışığa doğru koştu.

Gümüş nehre ulaştığında kalın buz tabakalarının üst üste yığılmış olduğunu gördü. Nehir elmastan, kuvarstan ve kristalden bir dağa dönüştü. Her taraftan vızıltılar, çatırtılar, inlemeler geliyordu. Yukarıdan gelen ısıyla nehir yeniden eridi. Gümüş gibi ışıldayan su, sel olup aktı, cızırdayarak kızgın kıyıya ulaştı. *Enki*du nehre yaklaşamıyordu. Arkasındaki yol ise tutulmuştu...

*Enki*du ümitsizce geri döndü. Tanrı *Utu*'nun ışığında ifritlerin kanatlarıyla silinmiş, pürüzsüz sarp kayalık gibi görünen duvara

doğru koştu. Dönüşü olmayan kapı kapalıydı. Dik duvardaki ince yarıklar, onun ne kadar büyük olduğunu gösteriyordu. *Enki*du heyula gibi duvara ulaştığında nefes nefese kalmıştı. Buradan yukan nasıl tırmanacaktı? Ama yukarı çıkmaya mecburdu! Ölüler diyarının tavanındaki deliğe ulaşması için başka yol yoktu!

Yanına aldığı urgan geldi aklına o an. İpi gövdesinden sıyırıp bir ucunu sapana doladı. İfritler *Enki*du'nun niyetini sezmişlerdi. Tiz çığlıkları öylesine korkunç bir hal aldı ki *Enki*du ipi bırakıp iki eliyle kulaklarını tıkamak zorunda kaldı. İfritler kanatlarını çırparak onun başına ve omuzlarına vuruyorlardı. *Enki*du olduğu yere büzüldü. Şimşek hızıyla aldığı kızgın, metalik kumu kulaklarına doldurdu. Artık sadece boğuk fısıltılar duyuyordu.

Derken birdenbire başka bir cin sokuldu *Enki*du'ya. Bu bir *Uttuku*, yalnızca iyilik ve bilgelik tanrısı *Enki*'nin emirlerini yerine getiren koruyucu bir cindi. Sapanı yerden alıp *Enki*du'ya uzattı. Yabani bir adım geri çekildi, iyice gerilip ipin ucuna bağladığı tahta parçasını olanca gücüyle yukarı fırlattı. Yüzlerce hayalet sapanın uçuşunu engellemeye çalıştı, yüzlercesi de ipe asıldı, ne var ki *Uttuku* da onunla birlikte uçuyordu. *Enki*du tahta parçasını dönüşü olmayan kapının en tepesinde, yas içindeki ülkenin surlarına kanca gibi tutturmayı başarmıştı.

*Enki*du ipe tutunup kapıya doğru ilerledi. İp gerildi. Sonra *Enki*du yavaş yavaş kendini yukarı çekmeye başladı. Ayaklarını pürüzsüz duvara dayayarak destek aldı. İfritler kocaman yarasalar gibi bacaklarına sarıldılar. On, on ikisi omuzlarına asılırken, diğerleri gümüş nehirden getirdikleri buz gibi ve kaynar haldeki suyu başından aşağı döküyordu.

*Enki*du son bir gayretle duvarın tepesine ulaşıncaya kadar zaman geçmek bilmedi. Kendini yere bıraktı, huzuru bulamayanların âlemiyle yas içindeki ülkeyi birbirinden ayıran muazzam setin üzerine güçlükle nefes alarak uzandı. Alacakaranlıkta dört bir yanda yığın yığın insanlar gördü. Bazıları aileler ve dostlar gibi toplu bir halde duruyor, bazıları da kollarını yavaş, gayet yavaşça hareket ettirerek, bacaklarını kaldırarak, *Enki*du on iki kez soluk alıp verinceye kadar, ancak bir tek adım atmayı başararak birbirlerinden

uzaklaşıyordu. Her yaştan erkekler, kadınlar ve çocuklar gördü. Kimileri sezilemeyecek hareketlerle başlarını *Enki*du'ya çeviriyor, kimileriyse, tıpkı yürürken olduğu gibi, gayet yavaşça elleriyle yüzlerini kapatıyordu. Sanki ölüler diyarındaki bir ülkeden diğerine geçmek için hiçbiri acele etmiyordu. Kapılar sadece belli zamanlarda açılıyordu. Sonra hayaletlerin bazıları, yarı yürüyerek yarı süzülerek ifritler tarafından götürülüyordu. Ülkeden ülkeye cezalar azalıyordu. Acı çekenler nedamet getiriyor, yüzü olmayanlar ödüllendiriliyor, neşeli olanlar sonsuz mutluluğa kavuşuyordu. Ama onların her biri kâinatın altuni ışıklar saçan en yüksek noktasına ulaşıyordu.

*Enki*du ölülerin çok azının en son ülkeye ulaştığını gördü. Çünkü her kapıda insanların hayattayken yaptıkları işlerden soruluyordu, iyi işler gibi, kötü işler de...

*Enki*du ayağa kalkacak gücü kendinde hissettiğinde, aradan ne kadar zaman geçtiğini bilemiyordu. Bir zaman sonra doğruldu. Çiçeklerin açtığı dünyaya geri dönmesine bundan sonra bir tek adım kalmıştı.

Salgın Hastalık Yılı

*Enki*du'nun ölüler diyarından geri döndüğü haberi bütün şehirde yangın gibi yayıldı. İnsanlar şaşırmak, korkmak ve hayranlık duymak arasında gidip geliyor, herkes bunun iyiye alâmet mi yoksa bir uğursuzluk mu olduğunu kendi kendine soruyordu.

Gılgameş *Ganzir*'e uzanan yarığın üstünde tüten duman bulutlarını fark edince zigguratın merdivenlerini uçarcasına inip mecnun gibi sokaklarda koşmaya başladı. *Enki*du'yu karşısında görünce gözleri doldu. İki adam öyle şiddetli göğüs göğüse geldiler ki az kalsın yere düşüyorlardı. Kucaklaşıp öpüştüler, küçük çocuklar gibi döne döne dans ettiler, birbirlerinin omzuna bir daha bir daha vurdular.

"Bütün ümidimi yitirmiştim" diyerek güldü Gılgameş en sonunda. "Gel de anlat hele... Aşağıda neler gördün?"

"Öncelikle, çok acıktım, susadım!" diye mırıldandı *Enki*du. Güneşi olmayan ülkeden gerçekten sağ salim geri döndüğüne inanamıyormuşçasına etrafına bakındı.

"Tamam, yiyelim, içelim! Ama ondan sonra anlatacaksın!"

Kol kola girip Enmerkar sarayının yolunu tuttular. Yolların kenarında ürkek sevinç nidaları yükseliyordu. Yabaninin o zalim iktidar aletlerini Gılgameş'e geri getirmiş olmasından korksalar da erkekler, kadınlar ve çocuklar *Enki*du'yu selamlıyorlardı.

Sarayın iç avlusuna açılan kapıyı geçtiler. Ninsun, Harrap ve Bara zaten onları bekliyorlardı. Kahramanın evine dönüşü şerefine her şeyi çabucak hazırlamışlardı. *Enki*du ve Gılgameş avluya ayak

bastıklarında, şehrin idaresinden sorumlu birkaç rahip ve dubsar onları alkışlamaya başladılar. Onların ardından da Kiş Kralı Agga, bir bölük savaşçısı ve birkaç komutanıyla birlikte geldi. Kölelerle hizmetkârlar şarap, et, peynir ve meyve getirdiler. *Enki*du sofranın donatılmasını beklemedi, masaya oturmadan bir testi şarap aldı ve son damlasına kadar içip bitirdi. Sonra kızartılmış bir tavuğu kavrayıp sazdan örme bir koltuğa bıraktı kendini. Ayaklarını uzattı, tavuğu ısırıp ağzını keyifle şapırdatarak yemeye başladı.

"Oh, nefis!" dedi. "Yaşadığım onca dehşetin üstüne bunun ne kadar iyi geldiğini bilemezsiniz."

Gılgameş, Agga ve Bara birer kupa şarap aldılar. *Enki*du'nun etrafında halka şeklinde oturup yiyip içmeye, onun anlatacaklarını heyecanla beklemeye başladılar.

"Ölüler diyarının bekçisini gördün mü?" diye sordu Gılgameş.

*Enki*du evet anlamında başını salladı. "Gümüşten bir nehrin başında bekliyordu. Aşağısı öylesine cansız ve hüzün verici ki aslına bakarsanız, insanın ancak ağlayası gelir! Ama en kötüsü, hayaletler, ifritler ve ölü ruhlar."

"İnsanlar ne halde?" diye sordu Bara *Namtar*a.

"Bunu ancak en sonunda, yas ülkesine çıkan duvarı tırmandığımda görebildim."

"İki oğlu olan adamı gördün mü?" diye sordu Ninsun usulca. *Enki*du kaşlarını kaldırdı.

"Evet, onu gördüm" diye cevap verdi. "İki taşın üstüne oturmuş ekmek yiyordu. Neden hemen onu sordun?"

"Onu da sorarım, Kral Enmerkar hayattayken tanıdığım diğerlerini de. Üç, dört, beş ve altı oğlu olanları da gördün mü?"

"Onları da gördüm" diye karşılık verdi *Enki*du. "Taze su içiyor, bir sonraki kapıdan geçmelerine izin veriliyordu."

"... ya yedi oğlu olan?"

"O tanrıların dostları arasına katılmış, yumuşak bir koltukta oturuyor ve müzik dinliyordu."

"Benim yalnızca tek oğlum var" dedi Ninsun. "Fakat o tanrıların dostu değil, aksine zalim bir kral! İşte, sana çok çocuğu olan babaları sormamın nedeni bu!"

Ninsun Gılgameş'in yüzüne baktı, sonra ayağa kalkıp tek kelime etmeden çıktı gitti. Ötekiler utanıp bir an sustular, sonra Kiş Kralı Agga sordu: "Hiçbir işe yaramayan bir adam da gördün mü?"

"Onu gördüm" diye cevap verdi *Enki*du. "Ortalıkta dikiliyor ve sürekli 'Haydi insanlar, haydi!' diye bağırıyor, ama kendisi hiçbir şey yapmıyordu."

"Ya bir yalancı?" diye sordu Agga.

"Yalancılara pis su içiriliyordu!"

"Savaşçılar ne halde?" diye sordu Gılgameş. *Enki*du kemirdiği tavuğun kemiklerini yan tarafa attı.

"Savaşçılar ne halde, öyle mi?" dedi *Enki*du ve bir testi şarap daha aldı. "Onlardan birinin kıpırdadığını görmedim. Yalnızca, ölmüş oğullarının başını okşamayan babalar, dile getiremedikleri soruya cevap bulamadıkları için ellerinden ağlamaktan başka şey gelemeyen analar gördüm..."

"Çok genç yaşta ölenler ne oluyor?" diye sordu Harrap. *Enki*du ilk defa gülümsedi.

"Çocuk yaşta ölenler de tanrıların yatağında yatıyor."

"Ya ölü doğan çocuklar?" diye sordu Bara *Namtar*a usulca.

"Onlar altın ve gümüş masaların başında oturup bal şerbeti içiyor ve tanrıları gençleştiren ne varsa kendilerine veriliyor."

"Diri diri yanıp da gömülmemiş birini gördün mü?" diye sordu Harrap.

"Hayır, öldükten sonra gömülecek cesedi olmayan, ölüler diyarının kapılarından öteye geçemiyor!"

"Bu doğru gibime geliyor" dedi Gılgameş. Bir an duraksadı. "Hayattayken anasının ya da babasının sözünü dinlememiş birini gördün mü?" diye sordu sonra.

"Evet Gılgameş, onu gördüm! Dibi olmayan bir çanaktan sürekli su içiyordu, ama içtiği su onu hiç doyurmuyordu."

"Ya hiç..."

Gılgameş durakladı. *Enki*du dostunun neyi sormak istediğini sezmişti. Gılgameş'in kolunu tuttu. "Babası veya anası tarafından terk edilen, ancak yolunu kaybetmiş bir hayalet gibi ortalıkta dola-

şabilir. Onlardan çok gördüm, o kadar çoktular ki, hepsini gördüm... Sırf Sumerlerden değil, bütün kavimlerden! Ve hiçbir şeyin unutulmadığını gördüm!"

Gılgameş *Enki*du'nun değişmiş olduğunu sezdi. Ne olduğunu bilmiyordu ama *Enki*du şimdilik bazı şeyleri saklıyormuş gibi geldi ona.

"Ancak sabah vakti olan şeyleri de gördün mü?" diye, yalnızca *Enki*du'nun anlayacağı şekilde sordu Gılgameş. Yabani, uzunca bir süre genç kralın gözlerinin içine baktı.

"Ölüler diyarı bizim bildiğimiz zaman dilimlerine göre ayrılmıyor" dedi en sonunda.

"Ne demek istediğimi biliyorsun!" diye ısrar etti Gılgameş. "Başka ne gördün, anlat!"

*Enki*du hayır anlamında başını usulca salladı.

"Bunu yapamam!" dedi.

Günler geçti, ama Gılgameş dostu *Enki*du'ya Pukku ve Mikku'yu bir daha hiç sormadı. *Enki*du değişmişti ama Gılgameş de o dehşet gecesinden ve ümitle yas arasında kaldığı saatlerin ardından bir başkası olup çıkmıştı.

Nanşe'nin bebeğini doğuracağı vakit gelip çatınca, annesi ona nasıl hareket edeceğini sordu. "Bozkırdan gelmiş bu kıllı adamın, sana halktan birinin kızından daha cazip geldiğini biliyorum. Halbuki Nanşe birkaç gün içinde, senin döllediğin ve sorumlu olduğun yeni bir canlı getirecek dünyaya. Bunu bir kez olsun düşündün mü?"

"Elbette" diye cevap verdi Gılgameş. "Ama ben de babasız büyümedim mi? Her şeyden önce, ben halktan bir kızla değil, aksine bir tanrıçanın vekiliyle beraber oldum! Nanşe bunun böyle olduğunu biliyordu! Demek ki karnındaki bebekten sorumlu biri varsa, o da tapınaklardaki rahipler, gelenekler ve tanrılardır! Daha yapacak çok işim var, kendime bir kadın alamam! Kalbim *Enki*du'ya ait, onu bölmek niyetinde değilim."

"Keşke başka türlü olsaydı!" diyerek içini çekti Ninsun. Konağının ilk katındaki galeride oturuyorlardı. Gılgameş bu sıralar annesine daha sık uğrar olmuştu.

"Yeni bir baş rahip ve ordu komutanı atamalısın" dedi Ninsun. "Senin koca surların yüzünden tarlaların paylaşımı değişti, Uruklular kutsal zifaftan sonra toprakların ne olacağını merak ediyor."

"Lafı neden kutsal zifafa getiriyorsun?" diye sordu Gılgameş isteksizce. "Daha demin halktan bir kızı alıp almayacağımı sormuştun."

"İkisinin birbiriyle ilgisi yok" diye karşılık verdi Ninsun uysalca. "Şehrimizin tanrıçasını umursamıyorsun, Nanşe de senin gözünde sıradan, hoş bir vekil olmuş olabilir! Ama onu karın yapsan bile, yükümlülüğünden kaçamazsın! Kutsal zifafa onunla başladın ve geleneklere uygun olarak sona erdirmedin!"

"Çocuk doğuracak."

"Anlamak istemiyor musun?" diye sordu Ninsun. "Kralın kutsal zifafı halktan bir kızla değil, bütün ülkenin verimliliğiyle ilgili! Herkesin beklediği bu!"

"Hayır!" dedi Gılgameş sertçe. "Bir daha olmayacak!"

Annesinin ağlamaya başladığını gördü.

"Bütün bu şöhret, iktidar ve bol mahsul veren, mamur bir ülke sana yetmiyorsa, ne istiyorsun o zaman Gılgameş?"

Gılgameş ayağa kalktı ve soğuk bir yüzle Ninsun'un konağının iç avlusundaki keyifli koşuşturmayı seyretti. Gıcırdayan ahşap korkulukları tüm gücüyle sıkınca ellerinin rengi ağardı. "Belki de bu hayattan gerçekten hiçbir şey istemiyorum, aksine tanrılar gibi ölümsüz olma hakkını istiyorum!"

Ninsun oğlunun yanına geldi, kollarıyla sarılıp zarif parmaklarıyla onun göğsünü okşadı. "Benim kocaman ve güçlü oğlum, sakın ölümden korkuyor olmasın?"

Gılgameş dişlerini sıktı.

"Senden başka hiç kimse, bana bunu sormaya cesaret edemezdi! Doğru anne... Ölümden korkuyorum! Bu yüzden, onu yenmenin bir yolunu bulmalıyım. Ölümsüzlük, bütün arzularımın ve fikirlerimin çevresinde döndüğü gayedir! Önemli olan yalnız budur! Şukallituda'nın bahçelerini terk ettiğimden beri beni harekete geçiren de!"

"O halde çevrendekiler bir hiç, öyle mi?" diye sordu Ninsun.

"Bu yaşadığımız sadece ölüme sürükleyen bir hayattır!" dedi Gılgameş hissizce. "Hayat daha fazlasını vermeli! Tanrılara giden yolu bulacağım, çünkü onlar gibi ölümsüz olmaya kararlıyım!"

"Bu, yalnızlığa götüren yoldur" dedi Ninsun hüzünle.

Günler ve geceler birbirini kovaladı, haftalar, aylar geçti. Şehir kendine geldi. Yollar ve evler onarıldı, tarlalarla bahçelerden kaldırılan mahsul ambarlara taşındı.

Kiş Kralı Agga, gerçek bir dost olduğunu kanıtladı. Gılgameş onunla Kiş'e bütün özgürlükleri ve kendi tanrılarına tapınma hakkı tanıyan bir sözleşme yaptı. Krallığını yitirmemesine rağmen, Agga, Uruk'ta kalmaya karar verdi. Zabardi Banuga'yı getirtip o ve Demirci Meşe'yle birlikte Uruk, Eridu, Şuruppak'tan kuzeyde Kiş ve Babil'e dek uzanan ticaret yollarının huzurunu ve güvenliğini sağlamak üzere küçük, savaşma yeteneğine sahip bir kıta kurdu. Adamlar üstlerinde sapan, kargı, hançer ve demir kılıç taşıyor, *anşugamal*lere ve Agga'nın elçilerinin doğudaki dağlık ülkeden getirdikleri süratli *anşukurra*lara biniyorlardı. Uruk bu dönemde, iki nehrin arasındaki şehirler içinde tartışılmaz gücüne ve güzelliğine kavuşmaya başladı.

Nanşe bir oğlan doğurdu; ne var ki Kral Gılgameş onu görmedi bile. Dimus onu karısı yaptı ve Ugnim'den de marangoz atölyesini devraldı. Kış yumuşak geçti, ertesi bahar güneydoğu rüzgârları her zamankinden daha az yağmur getirince, nehir de yeterince yükselmedi. Yüce rahiplerin hiçbiri Gılgameş'e kutsal zifafı hatırlatmaya cesaret edemiyordu.

Adarru ve Nisannu ayları arasındaki yeni yıl şenlikleri asırlardır alışılmış törenden yoksun olarak, olaysız geçiyordu. Rahipler tantanalı ilahilerle şehrin sokaklarında dolaşırken, baş rahibe mahsus kıyafeti sırf en önemli merasimlerde kuşanan Gılgameş tek kelime etmedi, Sumerlerin sayısız tanrılarına yalvarmayı Aratta'dan gelmiş baş rahibeye bırakmıştı. *İnanna* gelecek diye altı gün altı gece beklediler. Ne var ki *İnanna* gelmedi. Sanki Uruk'un kral ve baş rahibi, kendi hükümranlığının ikinci yılında da gökyüzünün sahibesiyle açık birleşmenin olmayacağını önceden sezmiş gibiydi.

O yıl yine de huzurlu geçti. Gılgameş'in surların inşası sırasında şehrin etrafında toprakta çepeçevre açtığı yarıklar kapandı. Yeni kurulan su çarklarıyla eski su yolları gürbüz meralara bağlandı. İki tekerli kağnılar dört bir yanda hasadı eski surların önündeki harman alanlarına patır patır taşırken, kadınlar tarlalarda şarkılar söyleyerek ekin biçiyordu. Gözcülerle dubsarlar tarlaların yeni belirlenen sınırları boyunca dolaşırken memnuniyetlerini gizlemiyor, ailelerin, çiftçilerin ve ırgatların hasattan alacakları payı nemli tabletlere kaydederken cömert davranıyorlardı.

Nıkristen muzdarip şişman Tacir Tibir, Uruk'un Mebaragesi tarafından ele geçirilişinin ikinci yıldönümünde öldü. Nehir balıkçılarının yaz şenliğinde ardıçla buğulanmış bir kedi balığının bıyıklarını yutmak isterken boğulmuştu. Aynı ay içinde kuşçu Aşbal ve yarı âmâ zembilci Atkuppu da öldüler. Agga'nın eliyle faal askerlik görevinden alınan Bir Hurturre, Avcı Nemrut'la birlikte, Uruk'un güneyinde yaban domuzu ve manda evcilleştirme çiftliği kurdu.

Kral Gılgameş'in hükümranlığının üçüncü yılı başında Uruk'ta küçükbaş hayvan sayısı yeniden on binin üstüne çıktı; dubsarlar 5.500 domuz, 1.242 sığır, 990 keçi, 710 eşek, 85 tane de oğlak saydılar. O dönemde şehrin yeni surlarının sınırları içinde Kiş'ten gelip sürekli Uruk'ta oturan konuklar ve diğer şehirlerden gelen tacir ve ziyaretçilerle birlikte yaklaşık on iki bin insan yaşıyordu.

Halkın durumu iyiydi. Herkesin yeterince yiyeceği ve içeceği vardı. Hiç kimse kraliyet sarayı ve tapınak kahyâlarının gerekli gördüğünden fazla çalışmıyordu. Şehrin önündeki tarlalarla bahçelerde, kanallara inen bayırlarda, hatta tapınaklarda gündoğumundan batımına kadar çalışılan dönemler de vardı. Ama müneccimler hava durumunda bir değişim ya da gökte yaklaşan bir tehlike görmedikleri zaman, daha fazla şarkılar söylenip dans edildiği, top, bez bebek, zar ve kil tabletler üzerinde figürlerle oynandığı tatil günleri de oluyordu.

Bütün şehir mutlu, bütün ülke huzurluydu. İnsanlar kendileri ve hayatla barışmıştı.

Ama herkes değil...

Kış geçip çiçek kokuları Uruk'un bütün sokaklarını yeniden bü-

rümeye ve tam dolmamış kanallar sıcak gün ışığı altında parlak ışıklar saçmaya başlayınca, Gılgameş içinde gitgide belirginleşen bir huzursuzluk duyar oldu. Son aylar haddinden fazla sakin geçmişti! *İnanna* ve diğer tanrıların insanları uzun vadede rahat bırakmayacaklarını seziyordu.

Uruk kralı zigguratın basamaklarını yine tek başına tırmanmaya başladı. Bir köşeden diğerine gidiyor, kuzeye, güneye, doğuya ve batıya bakıyor, bu güzel ülkeyi saatlerce tepeden seyrediyor ve her defasında daha da kaygılanıp çenesini kenetleyerek sarayına dönüyordu.

"Neyin var?" diye sordu *Enki*du, Gılgameş güneşli, güzel bir yaz günü kocaman kanatlı kapıyı iterek içeri girdiğinde.

"Bilmiyorum" diye cevap verdi Gılgameş dalgın bir edayla. "Beni rahatsız eden bir şey var. Manzara öyle taze öyle yeşil ki, ama aldatıcı bir yeşillik bu... çok koyu... çok zehirli..."

"İçindeki bahçıvan mı dile geldi ne?" diye sordu *Enki*du alaycı bir tavırla.

"Belki de tuzdandır" diye cevapladı Gılgameş dostunun kinayeli sözüne aldırmadan. "Yağmur çok az yağdı ve biz de çok su verdik! Ve denizden çok uzak olmayan bir yerde su buharlaşırsa, orada kanalların suyu acılaşır ve toprak da kabuk bağlar."

"Hasat iyiydi ama!" dedi *Enki*du.

"Bu birkaç yıl böyle devam edebilir" diye karşılık verdi Gılgameş. "Ama hurma ağaçlarının öbek öbek kurumasından korkuyorum. Etrafına baksana! Çok az büyük ağacımız var. Bu daha Mebaragesi'nin ordusuyla Kiş'ten Uruk'a geldiğimde dikkatimi çekmişti. Ağaçlar canlı toprağın rahipleridir. Onlar olmazsa diğer bitkiler de çölde kalmış gibi solar!"

"Neyden korkuyorsun?" diye sordu *Enki*du kaygıyla.

"Buranum'un ve kanalların suyunun çekileceği günden korkuyorum" diye cevap verdi Gılgameş düşünceli bir tavırla. "Bir de tanrı *Utu* günden güne kızdırdığı ışıklarını tarlalara gönderir ve bir kum fırtınası çıkarsa..." Birdenbire geriye döndü. "Bundan korunmalıyız!"

"Neyden?" diye sordu *Enki*du.

"Ülkenin harap olmasından!" dedi Gılgameş dalgın bir edayla. "Toprağı aşırı ekip biçmekten ve sayısız kanallardan! Ben bir bahçıvanım, çok yakında buraların ıssız bir çöle dönüşmesinden korkuyorum..."

"Acaba yeni bir sur inşa etmek niyetinde misin?"

Gılgameş birden güldü.

"Çok safsın *Enki*du! Ama bu meseleyi her ikimiz de enine boyuna düşünmeliyiz! En iyisi mi, toprakları sulamayı ve tohum ekmeyi elli yıllığına yasaklayayım."

"Bu imkansız!" diye çıkıştı *Enki*du. "Böyle bir yasakla Uruk'u ölüme mahkum etmiş olursun!"

Gılgameş başını salladı. "Farkındayım" dedi ciddiyetle. "Ama bu yasağı getirmezsem, bu Uruk'un intiharı anlamına gelir."

Gılgameş'in korktuğu gibi oldu, hatta daha beteri. Ululu ayının başlarıydı. Tarlalarda ekin biçenler üçüncü gün öğleye doğru ansızın durdular.

"Bakın, bakın!" diye bağrışıp ellerindeki oraklarla birbirlerine batı yönünü işaret ettiler. "Tanrılar aşkına, o da ne?"

Ufuktaki ıssız bölgelerin semasında eflatuna çalan sarı renkli bir bulut peyda olmuş, en ufak bir esinti bile olmamasına rağmen büyük bir hızla yaklaşmaya başlamıştı. Tapınakların damlarındaki rahipler de tehlikeyi görmüşlerdi. Hemen çanların çalınmasını, borazanların öttürülmesini emrettiler.

Eflatunî bulut gitgide büyüdü, göğe doğru öyle bir yükseldi ki güneş tanrısının sembolü bile karardı. Tarlalardaki insanlar büyük bir dehşetle şehre doğru kaçmaya başladılar. Gökten kızgın, neredeyse kor halinde kum zerreleri yağmaya başlamıştı. İlkin tek tük zerreler düşüyordu; sonra müthiş bir sağanağa çevirdi. Ölüler diyarının nefesi gibi pis kokan sarımtırak kumlar insanların kulaklarına, burunlarına, ağızlarına doluyor, gözlerini örtüyor, tadı da ifritlerin pisliğine benziyordu.

Gılgameş ile *Enki*du, dehşet verici bulutun neye yol açacağını çok geç fark etmişlerdi. Kral Enmerkar'ın eski taht salonunda oturmuş şarap içiyor, hayvanlar, erzak stokları, kesilmiş uzun kamış yı-

ğınları ve *Eanna* Tapınağı'nın dış cephesini kaplamakta kullanılmak üzere yeni hazırlanmış, hafif kavis verilip minelenmiş bağlı tuğlaların durumu hakkında bilgi veren, bir zamanların sert eğitmeni, şimdiki *nubanda* Akil'i dinliyorlardı.

Bir düzine dubsar büyük salonun kuzeybatı cephesinde çökmüş, başlarını önüne eğmiş, çıplak gövdeleriyle oturuyorlardı. Kâtipler Akil'in söylediklerini yumuşak kil tabletlere kelimesi kelimesine yazıyorlardı. Onların ardındaki sırada *Edubba*'dan gelen öğrenciler, diğerlerinin konuştuklarını çabucak not etmeyi öğreniyordu. Akil'in açıkladığı her rakamı çocukça bir hevesle sessizce tekrar ediyor, dudaklarını yalayıp küçük kil tabletlere kamıştan kalemlerle harf harf işliyorlardı.

Taht salonunun güneybatı cephesinde tapınakların rengârenk giysili rahipleri, bilgeler meclisi temsilcileri ve boyunlarında bol mücevherat ve kolyelerle Sumerlerin diğer şehirlerinden gelmiş elçiler oturuyordu. Cildi yağlanmaktan parlamış, kısa keten etekli, güler yüzlü halayıklar adamların arasında yalınayak dolaşarak şarap ikram ediyor, sağdan soldan bacaklarına ve göğüslerine dokunanlardan gülerek kaçıyorlardı.

"İki yüz bin tuğla fırınlandı" dedi Akil. "Bununla *Eanna* Tapınağı'yla *An* Mabedi'nin yansı kaplanabilir. Bundan başka, civarındaki surların süslenmesinden eski kuzeybatı kapısı sebebiyle, bol miktarda lacivert taş arttı."

"*Ganzir*'in girişindeki kapıdan mı?" diye sordu Gılgameş söz açılınca. Başından beri pek de dikkatle dinlememişti. Daha sözünü tamamlamadan kara derili bir halayığın sunduğu tunç bir çanaktan bal ve halis zeytinyağına batırılmış üzüm aldı. Alırken de onun el bileğini öptü ve gülümseyerek pürüzsüz kara bacaklarının birleştiği noktadaki kıllan kıvırcık yere baktı, rengi pembeydi.

"Öyledir!" dedi Akil.

Gılgameş sırıttı. Gerinerek *Enki*du'ya döndü. Yabani, Agga'nın maiyetinde Uruk'a gelmiş genç bir kızın kollarında yatıyordu. Ağzına küçük peynir parçacıkları atıp baharat tanelerini tükürüyor, baş rahibe de onun kıllı sırtını kaşıyordu.

"Gerçekten dinliyor musun?" dedi Gılgameş kinayeli bir dille.

*Enki*du ellerini kaldırdı. "Akil'in verdiği bilgilerin önemli olduğunu düşünüyorum."

"Öyledir!" dedi Akil. Agga'nın birliğinden birkaç şublugal gülüştü. Aynı anda sarı toz bulutu pencere boşluklarını kararttı. Yumuşak kil tabletler, edubbadan gelen öğrencilerin elinden düştü. Öksürdüler, elleriyle ağızlarını kapattılar ve gözlerini fal taşı gibi açarak yetişkinlerin yüzlerinde bir açıklama bulmayı umdular.

Gılgameş çenesini kenetledi. İşte bu oydu! Tüm zamanını onu bekleyerek geçirmişti! Bu felaket habercisini gördüğüne memnun olmadı ama günlerdir süren gerginliği bitti, aklı duruldu.

En yakınındaki halayığın belindeki peştamalı sıyırdı, şarap testisine batırdığı bezle ağzını burnunu kapadı. *Enki*du huzurlu ve memnun vaziyetinden sıyrılıp ayağa fırladı. Bir an Gılgameş'e bakıp birkaç güçlü sıçrayışla taht salonunun cephe duvarlarına asılı rengârenk keten örtüleri sıyırdı. Bağrışıp çağrışan rahiplerle halayıkların yanından koşarak geçti, şarap testilerini kırıp örtüleri şarapa batırdı, durmadan öksürüp ağlaşanların üzerine örttü.

"Bu ne?" diye haykırdı Gılgameş.

"Ölüler diyarının vebalı nefesi!" diye gürledi *Enki*du cevaben.

"İfritler!" diye çığlık attı rahiplerden biri. "*Enki*du'nun işlediği günâhın öcünü alıyorlar!"

"Beni yakalayamazsınız!" diye gürledi kral görünmeyene doğru. O an, korku ve ümitsizlikten kaynaklanan kargaşanın üstesinden gelemediğini gördü.

Bulut çekip gitti, toz da yere çöktü. Gılgameş, *Enki*du ve Enmerkar'ın taht salonundakilerin hepsi kendilerini dışarı attılar. Hararet, ateşten bir duvar gibi çarptı yüzlerine. Gılgameş iç avluyu geçip koşarak geniş meydana vardı, herkesin gözü önünde zigguratın sarımtırak kumlara gömülmüş basamaklarını çıkmaya başladı. Gılgameş daha en üst kata çıkmadan dehşeti tüm çıplaklığıyla gördü. Bütün ülke, adeta hayat hakkı tanımayan devasa bir örtüyle kaplanmışçasına sarı ve çorak görünüyordu...

*Enki*du nefes nefese yanına geldi.

"Neydi o?" dedi cırtlak bir sesle. Öksürdü.

"Haberim yok" diye cevap verdi Gılgameş. "Belki gerçekten de uzaklarda bir yerlerde toprak yarılıp bu uğursuz toz bulutunu havaya püskürtmüştür."

En üst kata ilk ulaşan rahipler terden sırılsıklam olmuşlardı. Bazıları tütsü kazanları getiriyor, diğerleri de titreyen elleriyle havaya doğru dört bir yana büyülü otlar saçıyorlardı. Onların epey aşağısında kalan tapınaklarda halkı uyaran çanlar çalınıyor, gözle görülemeyen hastalık cinlerine karşı borular öttürülüyordu.

"Orada, nehir kıyısında insan cesetleri mi yatıyor, yoksa yanlış mı görüyorum?" diye sordu *Enki*'du kolunu uzatarak. Gılgameş biraz eğildi, ellerini gözlerinin üstüne siper ederek baktı. İnce toz bulutları sıcak havada sürüklenmeye devam ediyordu.

"O lanetli bulut gelirken çuvalları, örtüleri üstlerine çekmiş olmalılar" dedi Gılgameş. Katın ortasındaki küçük tapınak odasının etrafında gezinip bulutun ardı sıra baktı. Bulut öylesine uzaklaşmıştı ki, güney denizinin kıyısındaki saz bataklıklarına çoktan varmış olmalıydı.

"Efendim!" diye bağırdı yeni atanmış müneccimlerden biri. "Efendim, bu daha ilk felaket. Bulut... geri gelecek... ve gökten dehşet verici cisimler yağacak!"

Gılgameş dişlerini sıktı.

"Sen neyden bahsediyorsun?" diyerek silkeledi onu kral.

"Gökten düşen kurbağalar ve balıklar gördüm!" dedi rahip dişlerinin arasından dehşetle. Kollarını göğsünde çaprazlama kavuşturup toparlak ve kel kafasını eğdi, gözlerini iyice açarak krala saygıyla baktı. "Denizin dibinde yaşayan hayvanlarla hastalık cinlerinin içine girip gezdikleri, zehirli bataklık böcekleri gördüm."

Gılgameş seri bir hareketle geriye döndü.

"Bu adam hasta mı, yoksa doğruyu mu söylüyor?" diye haykırdı öteki rahiplere. Rahipler başlarını eğip korku içinde mırıldanarak ellerini göğüslerinde kavuşturdular. Yalnızca baş rahibe dik duruyordu.

"O görünmeyen her yerdedir!" diye haykırdı. "Ey Uruk'un kral ve baş rahibi, *İnanna*'nın seninle hesabı daha bitmedi!"

"*İnanna*'dan değil, buluttan bahsediyorum ben!"

"Öyleyse bak ona... Baksana nasıl da geri dönüyor!"

Ve Gılgameş yeniden arkasına döndü. Şehrin üstünden güneydoğu ufkuna baktı. Bulut daha demin uzakta, çok uzaklardaydı. Oysa şimdi geri dönüyordu. Kirli sarı bulutun bataklıkları emip içine aldığını, iyice semirip ağırlaştığını gördü. Rüzgârın ıslığı havayı titretiyordu.

"Tapınaklara dönüyoruz!" diye haykırdı Gılgameş hemen. "Herkes evleri, barakaları terk edip tapınaklarda toplansın!"

Rahipler tef çalarak ve aşağıda bekleyenlere yüksek sesle bağırarak emri ilettiler. Kısa bir zaman sonra bütün şehir yeni tehlikeden kaçıp tapınak binalarına sığınmıştı. Tapınaklara herkes sığmadığı gibi, yetişemeyenler de vardı.

Derken, cezalandırıcı yüce tanrı *Enlil*'in yedi ifriti kirli sarı çamuru, kurbağaları, balıkları, denizin dibinde yaşayan hayvanları ve zehirli bataklık böceklerini şehrin üstüne boşalttı. Gökten dökülen, tadı hem ekşi hem de tuzlu olan su, evleri, barakaları, insanları ve hayvanları vurdu. Ve hastalık cinleri onların isimlerinin üstünü çizerken, bu korkunç suyun temas ettiği herkes acıyla haykırdı.

O gece bu şekilde geçti. Ertesi gün vakit öğle olduğunda hiçbir Uruklu kadında ve çocukta ağlayacak hal kalmamıştı. Helak edilmiş şehrin sakinleri tıka basa dolmuş tapınakların odalarında hissizce uzanıp yatıyor veya çökmüş oturuyordu. Kimsenin açlık hissettiği yoktu ama hararet ve susuzluk bu arada dayanılmaz bir hal almıştı.

Gılgameş ve *Enki*du geceyi dubsarlar ve şublugallerle birlikte Enmerkar'ın eski sarayında geçirmişlerdi. Ninsun'un konağı bile pek çok insana sığınak olmuştu. Konağın avlusundaki şadırvan, kükürt kokmayan, içine tuzlu çamur karışmamış tek su kaynağıydı.

"Hiç kimse, Ninsun'un incelemediği ve onun halayıklarının tadına bakmadığı suyu içmesin!" diye bağırıp duruyordu gurularla rahipler tapınaklarda. "Dışarı çıkmayın! Hiçbir hayvana dokunmayın! Uğursuz ifritlerin tükürüğü her yere bulaşmış olabilir!"

Gılgameş ve *Enki*du, birkaç *azu* ve on iki gönüllüyle birlikte Enmerkar'ın sarayından çıktıklarında vakit öğle üzeriydi. Agga,

Abram ve genç Dimus da onlarla beraberdi. Her biri, önceden bir tekne dolusu sirkenin içinde uzun uzun yıkanmıştı. Ayaklarına yün bezler sarmış, başlarını da sadece gözlerini açıkta bırakan, şaraba batırılmış örtülerle bürümüşlerdi.

"Önce kuzeybatı kapısına!" buyurdu Gılgameş. Tepeden tırnağa örtülere bürünmüş adamlar, kurumuş kirli sarı balçık üzerinde ihtiyatla yürüyerek sokakları ve meydanları dolaşmaya başladılar. Şehrin hali tüyler ürperticiydi. Felaketten bir tek ev, bir tek ahır kurtulamamıştı. İçine kurbağa ve balık leşleri gömülmüş çamur tabakası daha önce görülmemiş biçimde her tarafı kaplamıştı. Adamlar başlıklarının altında öksürüp yutkunuyor, vücutlarından aşağı ter boşanıyordu. Sokaklardaki üstü kuruyup sertleşmiş, ama altı hâlâ yapış yapış olan çamur tabakasının içinde attıkları her adım eziyetti.

Ganzir'e inen yer yarığına geldiklerinde Gılgameş durdu. "Şuna bakın!" dedi *Enki*du'yu kolundan tutarak. "Kimileri canlı gibi görünüyor, halbuki çoktan ölmüşler, kimilerinin yüzünde de ölümün zalim izleri var, ancak halen nefes alıyor..."

Yabani iki üç adım öne çıktı. Abram ve suyla tedavi yöntemlerine vâkıf bir *azu* onun yanına gittiler.

"Buna dokunan devasa bir hastalık ifriti olsa gerek" dedi hekim. "İnsan bir tas suyu içene kadar canını bedeninden emebilen bir ifrit."

"Bizim dilimizde bu hastalığa çoul rah denir" dedi Abram. "Hele şu korku dolu yüze, çamaşırcı kadınların ellerine benzeyen ellere, zavallıların bedeninin soğukluğuna bakın!"

"Onlara dokunabilir miyiz?" diye sordu kral.

"Sakın ha!" dedi tecrübeli hekimlerden biri. "Hepsi ölecek, onların peşinden de çoğu gidecek. Hastalık cini onlara temas edenlere sıçrar. Eğer ki, bolca turp ve ağır kokulu sarımsak suyu içmezse kurtulamaz."

Gılgameş acıyla kıvranan lara uzun süre baktı.

"Turp ve sarımsak suyumuz var mı?" diye sordu. Hekimler başlarını iki yana salladılar.

"Yüz hastaya yetecek kadar bile yok, kaldı ki binlerce hastaya

nasıl yetecek?" dedi suyla tedavi edenlerin en yaşlısı. "Ayrıca bu su her defasında doğru zamanda ve yıldızların lütufkâr olduğu pozisyonda hazırlanmalı. Şimdi, hele burada, hiçbir şifalı su fayda etmez!"

"Bir şey söyleyebilir miyim?" diye sordu genç bir ses örtülerin altından. Gılgameş başını evet anlamında salladı.

"Annem ve babam bana bitkilerin de hayatları boyunca iyi ve kötü dönemler geçirdiklerini öğretmişlerdi" dedi avcının oğlu. "Sabah vakti henüz çiçeğini açmamış otları toplayın sadece. Bunların bazılarının en etkili olduğu zaman, tam da o zamandır. Kimilerininse çiçek açmaları gerekir ki içindeki güç, yapraklarına ve çiçeklerine geçsin. Eğer çok erken ya da çok geç koparılırsa, sepetler işe yaramaz yeşilliklerle doldurulmuş olur. Eğer doğru zamanda, tanyeri ağarırken, dolunay vakti ya da yıldızlar uygun olduğunda toplanırlarsa elinize birkaç çiçek ve yeşil saptan fazlası geçer!"

Gılgameş'in başındaki örtünün altında neler düşündüğünü hiç kimse anlayamıyordu. "Bunu söylediğin iyi oldu!" dedi en sonunda. "Henüz çok gençsin, ama şu andan itibaren işinin ehli biri olarak bilgeler meclisine dahilsin! Şimdi yolumuza devam edelim!"

Gılgameş önde diğerleri arkada, eski kuzeybatı kapısından geçip eski mezarlara ve çöplüklere indiler. Oradan yeni surlara giden yola sapıp geniş sedde tırmanmaya başladılar. Havanın sıcaklığı soluklarını kesiyordu. Seddin tepesine çıkınca etraflarına bakındılar.

"Kanallara ne olmuş böyle?" diye sordu gördüklerine inanamayan Gılgameş. "Ya Buranum'un dalgalarına?"

Örtülere sıkı sıkı bürünmüş adamlar kurumuş arklara, kavrulmuş tarlalara, solmuş çiçeklere, yolların kenarında yanmış çimenlere baktılar. Tek bir kanalda bile su yoktu. Yalnızca bir zamanlar geniş yatağında güneybatıya doğru acele etmeden akan Buranum, kirli sarı renkte güney denizine yuvarlanan çamurdan bir nehre dönüşmüştü.

"Ah sizi zalim tanrılar!" diye inledi kral. "Neden? Neden? Siz yalnızca şiddetten mi anlarsınız?"

*Enki*du onun yanına geldi, kolunu dostunun beline doladı. Ama Gılgameş başını sallayıp duruyordu.

"Duy beni, ey tanrıların tanrısı An!" diye haykırdı ağlamaklı bir sesle. Başını geriye atıp ellerini göğe doğru açtı. "Seninle konuşmak istiyorum An, ne var ki inlemekten başka şey gelmiyor elimden... ölümcül tozun ülkeye hükmetmesine neden göz yumdun? Oğlun *Utu*'nun ülkeyi kör edip yakmasına niçin rıza gösteriyorsun? Ben bir bahçıvanken senin iradenle kral oldum, ama kestiğiniz cezalara artık bir anlam veremiyorum! Neden An... neden terk ettin beni? Krallığımın acı, gözyaşı, hastalık ve genç yaşta ölüm getirmesi şart mı? Ey tanrı, benim babam sensin... Acaba bunun için mi cezalandırıyorsun beni?"

Kollarını indirdi. Onun böyle konuştuğunu daha önce hiç kimse işitmemişti. *Enki*du bile sersemlemiş bir halde boynunu bükmüş, onun yanında dikiliyordu. Gılgameş tam yürüyüp gidecekti ki, bulaşıcı hastalık cinleri onunla alay edercesine yalnızca birkaç adım arkasında yeniden harekete geçtiler. O yiğit ve âlicenap dost Agga'yı yakalayıp yere çaldılar. Mebaragesi'nin oğlu başındaki örtüyü sıyırıp attı. Yeni surların üstünde kıvranmaya, yerdeki çamur tabakasını tırmalamaya, kusmaya başladı.

"*Çoul rah*!" diye haykırdı Abram dehşetle. "O çoul rah olmuş!"

"Sirkeli şarap içirin!" diye bağırdı Gılgameş hemen, *Enki*du ile beraber koşa koşa diğerlerinin yanına döndü. "İçsin, ta ki dağlık ülke Aratta'dan soğuk rüzgâr esip de cinler onun bağırsaklarını sıkmayı bırakıncaya kadar içsin!"

Adamlar Agga'nın ağzını açıp sirkeli şarabı döktüler. Agga feryat etti, öksürüp tepindi. Gılgameş da bir testi alıp yarısını baş örtüsüne döktü. Sarsak adımlarla kendini yeni surların dibine zor attı. Başındaki örtüyü geriye doğru sıyırdı. Sirkeli şarap nemli yüzünden aşağı ince ince sızıyordu. *Enki*du sallana sallana yanına geldi. O da başındaki örtüyü çıkardı.

"Ne yapacağız?" diye sordu Gılgameş boğuk bir sesle. "Şehir ölüyor, kral ve baş rahip olarak ben bile engel olamıyorum buna!"

"Tanrılar onlara isyan ettiğini hissediyorlar" dedi *Enki*du geniz-

den gelen bir sesle. "Belki de hâlâ biz insanlardan daha güçlü olduklarını, sana doğrudan doğruya göstermek istiyorlar."

"Hayır!" dedi Gılgameş. Ansızın o her zamanki sert ve kararlı haline bürünmüştü. "Görünmeyenin önünde diz çökmeyeceğim!"

"Niyetin ne?" diye sordu *Enki*du, sanki içine doğmuştu. Gılgameş zalim bir kahkaha attı.

"Niyetim ne mi? Bizi yaratıp da canları çektikçe bize gözdağı veren güçlere savaş açacağım! Hiç kimse, *Enki*du, ama hiç kimse beni yolumdan döndüremez! Ne tanrılar, ne ifritler, ne de tabiat kanunları! İşe kuzeydeki kutsal sedir ormanlarından başlayacağım. Ormanın bekçisi *Humbaba*'yı alt edip ağaçları Uruk'a getireceğim! Surları bitirdim, şimdi de göğe yükselen bir orman yetiştirmek niyetindeyim. Hiçbir fırtınanın yıkamayacağı kadar yüksek ve içinde hastalık cinlerinin yolunu kaybedeceği kadar sık bir duvarla şehri kuşatan bahçıvan olmak istiyorum!"

*Enki*du derin bir soluk aldı.

"Çıldırmış olmalısın!" diye çıkıştı ona. "Sel baskınları ve bulaşıcı hastalıklar sana yetmiyor galiba? Kehanet yerine geldiğinde, sen *Çuluppa* ağacını kestiğinde, Agga şehrin kapılarına dayandığında, Pukku ve Mikku görünmez güçler karşısında ne denli aciz olduğumuzu sana gösterdiğinde neler oldu, unuttun mu?"

"Hiçbir şeyi unutmuş değilim" dedi Gılgameş gururla. "Ama kaderimizi tanrıların değil, kendimizin belirlediğini er ya da geç ispatlamak zorunda kalacağız! Yaşamaya değer tek macera da budur!"

"Dostum, dostum!" dedi *Enki*du kederli bir sesle. Gözleri yaşla doldu. "Dört bir yanda halkından insanlar ölüyor. Sense maceradan dem vuruyorsun! Başka şey düşünemez misin?"

Genç kral karşılık vermedi. Surun kenarında yatan bir mızrağı alıp kırdı, gözlerini kısarak gökyüzünü taradı.

"Gılgameş!" diye bağırdı *Enki*du. "Uyan artık! Kadere karşı gelemezsin! Büyük, kudretli ve tanrılardan, yıldızlardan ve cinlerden daha güçlü olduğunu sanıyorsun! Halbuki sen, sonunda kaybetmeye mahkum bir ölümlüsün ve öyle de kalacaksın!"

"Ama elimizden mutlaka bir şeyler gelmeli!" diye üsteledi Gıl-

gameş. "Neler olacağını ille bekleyip görelim mi? Doğarken attığımız ilk çığlıktan mezara kadar hep bekleyip, geleneklere ve kanunlara sabırla boyun mu eğelim?" Yüzünü *Enki*du'ya döndü. "Bir orman hayvanlara sığınak olur... topraktaki tuzu emer... kuyuların suyunu temizler... sivrisineklerle hastalık cinlerinin kökünü kurutur."

"Büyük bahçıvanın büyük hedefi" dedi *Enki*du. "Peki, senin yanındayım! Ama seni uyarıyorum: Daha hayvanlarla beraber yaşarken, ormanın bekçisinden bahsedildiğini çok duymuştum. O bir canavar. Aslanlar, ceylanlar ve tavşanlar ona 'Kulaklı Kuş' diyorlardı. Ama duydum ki önceleri yüzü dehşet verici biçimde birbirine dolaşmış bağırsaklar gibi görünüyormuş..."

"Bunun benim gözümü korkutacağına inanıyor musun?"

"Hayır" dedi *Enki*du. "Fakat kuzeydeki sedir ormanları, yirmi beş günlük yol. *Humbaba*'nın ormanın ortasındaki dağda yaşadığını düşünürsek, on gün de oraya ulaşmak sürer. Onu nasıl bulmayı düşünüyorsun? Ya ağaçlarının gölgesinden hiç beklemediğin anda saldırırsa sana, kendini nasıl koruyacaksın?"

"Kükremesi tufanda gök gürlemesi gibi olsa da" diye cevap verdi Gılgameş. "Ağzından ateş saçsa da, nefesi ölüm gibi can yaksa da, onu alt edeceğim!"

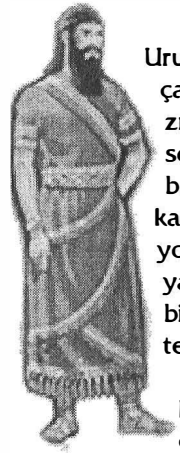
"Şimdiye dek *Humbaba*'yla karşılaşan hiç kimse hayatta kalamadı! O canavar ormandaki her bir ağacı kendi oğluymuş gibi kollar. *Humbaba*, o en büyük ormanı koruması için tanrılar tarafından görevlendirilmiştir. Ona saldıran, bütün semavi güçleri karşısına alır!"

"Gideceğim!" dedi Gılgameş. "Eğer öleceksem, hayatımı en azından böyle büyük bir iş için bir kez tehlikeye atmayı isterim!"

"Yeni bir orman yetiştirmek için mi?" diye sordu *Enki*du şüpheyle.

"İnsanların fırtınalardan, kuraklıktan, hastalıktan ve açlıktan korkmadan yaşayabilecekleri bir şehrin çevresine orman kurmak için!" dedi Uruk kralı. Agga'nın yanına gitti ve onun hastalık cinleriyle devam eden boğuşmasını dikkatle izlemeye koyuldu.

Sedir Ormanlarına Doğru

Uruk kralı yılın son ayında bilgeler meclisini toplantıya çağırdı. Adamlar yataklarından kalkıp zor zahmet hazırlandılar ve dehşet içinde terk edilmişe benzeyen sokaklarda ağır ağır yürümeye başladılar. Kimileri bulaşıcı hastalığa karşı yakılmaya devam eden tütsü kazanlarından yükselen dumanlara bürününce öksürüyor, kimileri de kısacık bir süre için duvarlara yaslana yaslana evlerin sessizliğine kulak kabartıyordu. Dört bir yandan gelip Enmerkar'ın eski sarayının önündeki tenha meydana toplandılar.

Taht salonuna girdiklerinde, eskiden olduğu gibi hasat ve stoklar, evlerin inşası, liman genişletme çalışmaları ve tapınaklara verilecek vergi hakkında konuşmadılar. Bu defa sadece birbirlerinin gözlerinin içine bakıp tek kelime etmeden başlarını sallıyorlardı. Salgın hastalık yüzünden her biri kendi evinden en az bir, oturduğu sokaktan en az on ve yaşadığı mahalleden de en az yüz akrabasını, tanıdığını ve dostunu yitirmişti.

Adamlar en göz alıcı elbiseleriyle gelmişlerdi, fakat kendileri küçülmüş de kıyafetleri bol geliyormuş gibi görünüyordu. Yüzleri zayıflamıştı, tapınan insan heykellerinde görülen, alışılmış doygun memnuniyeti gösterecek halde değildi hiçbiri.

Ninsun, üstünde yünden örme siyah bir elbise ve omuzlarında da kendisini akşam serinliğinden koruyan bir pelerinle çıkageldi. Harrap, Bara *Namtara*, dört saray kölesi ve altı rahibeyle birlikte, vaktiyle Ugnim'in babasının imal ettiği zarif, ahşap bir koltuğa doğru yürüdü.

"Ne oldu bize böyle?" diye sordu Ugnim, uzaklardaki İndus vadisinden gelmiş, küçük, narin yapılı hadıma. O da epeydir bilgeler meclisi üyesiydi.

"Sanırım Gılgameş olmasaydı bile bütün bunlar başımıza gelirdi!" dedi Harrap sessizce. "Tanrıların dönemi geçti, onların bizden yüz çevirdiklerine hepimiz görüyoruz: İnsanoğlunun bütün ME'ye hakim olduğuna inanması korkunç olacak."

Sağ tarafına doğru iki üç küçük adım attı, elleriyle yüzünü kapayıp geri döndü. "Geçti Ugnim!" dedi bir şeyler seziyormuş gibi. "Tanrıların yalnız adı kaldı. Ve onların adları tıpkı kılıç gibi! Her kral, her makam sahibi ve her tacir, şu ya da bu tanrıyı şahit gösterecek! Ne var ki bunu yapanlar, hayat ve ölüm, tanrılarla insanlar arasında işbirliğinin hüküm sürdüğü çağı hiç anlayamayacak... Şu yaşadığımız çağ, Ugnim... Şu geçen zaman..."

Kral geldi.

Göğsünde altın kabaralı zırhı, altın miğferi, belinde kılıcı, kemerinde hançeri ve omzunda kırmızı kraliyet peleriniyle, tam teçhizat donanmış Gılgameş taht salonuna girdi. Salgın hastalık nüfusun yarıdan fazlasını kırıp geçirmişti, buna rağmen Gılgameş eskisinden daha güçlü, daha şevkatli ve heybetli görünüyordu. Bilgeler meclisi üyeleri sessizce iç çektiler. Her biri diz çöktü, kollarını göğsünde çaprazlayıp kral ve baş rahibin huzurunda başını eğdi. Seçkin gurular, taht salonunun duvarları dibinde yanan meşalelerin üstüne büyülü tozlar serpiyordu.

"Kalkın!" diye bağırdı Gılgameş. Bilgeler meclisi üyeleri güçlükle hareket ediyor, kalın duman bulutları salonun içine dağılıyordu.

"Beni dinleyin!" dedi Gılgameş yüksek sesle. *Enki*du, sonra Dimus ve hastalıktan yeni kurtulmuş Agga onun yanına geldiler. "Tavsiyelerinizi bekliyorum, çünkü göreviniz bu! Her birimizin ölüm karşısında ne kadar aciz olduğunu gözlerinizle gördünüz. Ya ben, kralınız olarak *Humbaba* canavarına karşı savaşırken ölsem ne derdiniz?"

Gılgameş'in büyükbabasının taht salonuna bir an ölüm sessizliği çöktü. Meşalelerin çıtırtısında huzurda bekleyenlerin hepsi göz ucuyla birbirlerini yokladılar.

"Ne mi derdik?" diye yineledi Ugnim ayağa kalkarken. "Biz ve bizden sonraki nesiller, gurur ve hayranlıkla derdik ki: Gılgameş, *Humbaba* canavarıyla savaşırken kahramanca öldü."

"Daha çok gençsin" dedi Harrap sessizce. "Nasıl öleceğine kendin karar verirsin ve kimse seni engelleyemez. Eğer ille de bir tavsiye istiyorsan, git Uruk'un en iyi silah ustalarıyla görüş! Daha önce hiç yapmadıkları kılıçlan, baltaları ve mızrakları hazırlasınlar sana! Demir kılıç, şu senin ilk silahın, hâlâ hatırında mı?"

Gılgameş belli belirsiz gülümsedi. "Bu güzel bir tavsiye, Harrap! Eski silah arkadaşlarımın benimle gelmesini istiyorum. Meşe gelsin, Zabardi Banuga, Bir Hurturre ve Avcı Nemrut da. Demirciler kullanılmayan bütün saban demirlerini ocağa sürüp kılıç dövsünler."

Salonda telaşlı fısıldaşmalar başladı. Gılgameş hiçbir şey duymuyormuş gibi davranıyordu. Arkasına döndü, gidip büyükbabasının altın ve lacivert taşlarla işlenmiş heybetli tahtının başında dikildi. Bir süre duvarlardaki işlemelere, hâlâ eşek ve mandaların koşulduğu, dingilleri dönebilen ağır tekerlekli, eski savaş arabalarına göz gezdirdi. Kuzeye doğru yolculuk için yanına *anşukurra*ların çektiği arabalar alıp almamayı düşündü, bu yerinde duramayan, çevik koşum hayvanları için daha hafif arabalar yaptırmayı. "En iyisi mi yayan gideyim. Hayvanlar çok küçük. Belki ileride, daha irileri yetiştirildiğinde..." dedi kendi kendine.

Pelerinin eteğiyle tahtın üstündeki tozları havalandırıp azametle kuruldu. *Enki*du sağ tarafına, Dimus da soluna geçti.

"Ey bilgeler meclisi üyeleri" dedi Gılgameş ellerini kaldırarak. "Kendime elli yoldaş seçeceğim. Bazılarını zaten tanıyorsunuz, geri kalanlarsa bakmakla yükümlü annesi, karısı, çocukları olmayan savaşçı, tacir ve rahiplerden olacak. Biz yola çıkınca annem Ninsun yerime vekalet edip şehri yönetsin. Bu önerileri tartışın, kabul edip etmediğinizi bildirin!"

Şehrin bilgeleri kralın huzurunda eğildiler. Meşalelerden ve tütsü kazanlarından yükselen rengârenk dumanlardan sıyrılıp bir köşeye çekildiler, baş başa verip tartışmaya başladılar.

"Olmaz" dedi içlerinden biri.

"Evet olur" dedi bir diğeri. "Uruk'a orman getirmek istiyor."
"Onun istediği, kendi adını ölümsüzleştirmek!"
"Bu Uruk'un yararınaysa, bırak ölümsüzleştirsin!"
"Demek ondan yanasın?"
"Ona karşı değilim."

Kralın büyük tasarısı meclisin ve rahiplerin onayını aldıktan sonra şehir tuhaf bir biçimde değişmeye başladı. Sanki herkes, bir tek yüce gaye uğruna çalışıyor, bunun için de bulaşıcı hastalığın kendilerine verdiği zararı bile unutmaya hazır görünüyordu. Hatta yeniden yaklaşan yeni yıl ve kutsal zifaftan hemen hemen kimse bahsetmiyordu.

İki ay sonra bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Simanui ayının ilk günü bütün Uruk, tapınaklarla sarayların arasındaki geniş meydanda toplandı. Sayısız bakır kazanda kehanet ateşleri yanıyor, güneşin sıcak ışınları erkeklerin, kadınların ve çocukların çıplak tenlerini okşuyordu. Çoğunun belinde kısa yün etekler vardı. İnsanın içini gıcıklayan ışığın, dumanın ve ciltlerine vuran bahar sıcaklığının tadını çıkarıyordu hepsi de. Rahipler son birkaç hafta çok iyi çalışmışlar, ayinler düzenleyerek, ümit aşılayan dualar okuyarak, mutluluk şarkıları söyleyerek bütün bir şehrin acılarını dindirmişlerdi.

Öğleye iki mine süre kala inek boynuzundan borular ve borazanlar kahramanların veda merasiminin başlamak üzere olduğunu haber verdi. Rahipler tapınakların giriş merdivenlerinde boy gösterdiler. Yumuşacık esen rüzgâr rahiplerin yeni kıvrılmış saçlarını dalgalandırıyor, renk renk ışıldayan sancakları havalandırıyordu. Halk akın akın bir araya geliyordu. Kimileri güney bahçelerinden topladığı ilk meyveleri getiriyordu, kimileri de ekmek pişirmiş, tütsülenmiş pastırmaları sirkeye batırılmış bezlere sararak alıp geliyordu. Salgın hastalık yüzünden Uruk'ta kişi başına dubsarların son hasat öncesinde hesapladıklarından daha fazla erzak düşüyordu.

Öğleye bir mine kala rahibeler harpları, zilleri, kavalları ve tefleri çalmaya başladılar. Müneccimler koca çanaklar içinde yakılmış rengârenk ateşleri büyülü otlarla, ara sıra da toprak serperek harlandırıyorlardı. *Gurular* eski tanrı ve tanrıça heykellerini tapınakla-

rın önüne çıkarıyor, tertemiz süpürülmüş zemine uzun bir sıra halinde diziyorlardı.

Derken uzaktan peş peşe farklı tonlarda davul sesleri gelince, Akil sade kıyafeti ve meşin kemerinden sarkan, sayısı belirsiz yazılı toprak tabletle tanrılar tanrısı An'ın beyaz tapınağından çıktı. Kalabalığın içinden geçip zigguratın merdivenlerinin başına geldi. Yüzünü kalabalığa dönünce çalgıların sesi kesildi.

"Şehrin eski altı kapısıyla beraber, yeni kapıları da kapatıldı!" diye bağırdı Akil. "Şu andan itibaren şehre hiçbir yabancı giremez ve dört bir yana kurulmuş kurban çanakları üzerinde hiçbir kötü ifrit uçamaz!"

Kalabalık neşeli bir beklentiyle rıza gösterdi. Akil bir süre bekledi. Sonra Ninsun'un konağının avlu kapısı açıldı. Kralın annesi, babasının eski sarayının önüne kurulmuş alçak bir podyuma doğru bilgeler meclisi üyelerinin refakatinde yürüdü. Aynı anda tapınakların kıdemli rahip ve rahibeleri de podyuma yaklaştılar.

Güneş tam tepeye yükselince kösler ümit verici bir tempoyla çalınmaya başladı. Devasa köslerin kimileri öyle güçlü gümbürdüyordu ki, onların çalınması bile adeta başlı başına bir şenlikti!

Derken Enmerkar sarayının kanatlı kapıları açıldı. Bu büyük maceraya atılmak üzere itinayla seçilip hazırlanmış yiğitler, on ikişer kişilik üç grup halinde uygun adım meydana yürüdüler. Uruk halkı krallarının canavar *Humbaba*'yla savaşmaya hangi adamlarla birlikte gideceğini ilk defa görüyordu.

Agga genç silahşörler grubunun başındaydı. Bir Hurturre, altı okçu ve altı mızraklının önüne düşmüştü. Demirci Meşe'nin ardında da iki halatçı, iki marangoz, iki kuyucu, iki kaba demirci, ayrıca iki avcı ve iki balıkçı vardı.

Agga ve Bir Hurturre'nin adamları podyumun sol tarafında, Meşe'ninkiler sağ tarafında yerlerini aldılar. Kösler yine belli bir ritimle vuruldu. Kalabalığın gitgide güçlenen tezahüratı altında, yüzleri ümitle ışıldayan Avcı Nemrut, bir balıkçı, tercüman olarak Abram, sonra bir katip, bir hekim ve bir kayıkçı peş peşe boy gösterdiler. Onların ardından, biri yolculuğun iyi geçmesi için dua etmekle, biri havayı ve yıldızları gözlemekle, biri de geleceği oku-

yup ayinleri düzenlemekle görevli üç rahip geldi. Kafilenin en sonundaysa güçlü ve mağrur savaşçı Zabardi Banuga vardı. Hepsi birden Meşe'nin adamlarının yanına sıralandılar.

Yeri göğü titreten bir borazan gümbürtüsünün ardından Kral Gılgameş ve dostu *Enki*du meydana çıktılar.

"Gıl-ga-meş!" diye haykırdı kalabalık. "Gıl-ga-meş!"

Ötekilerin fark edemeyeceği kısacık bir an için adımını atmakta tereddüt etti Gılgameş. 'Her şey böyle başlamıştı' diye geçirdi aklından. 'Kral Mebaragesi'nin ordusuna katılıp atalarımın şehrine böyle girmiştim. Bu bağırışlar beni az kalsın Kiş'te kral kurbanlığı yapacaktı. Şimdi bu şehri aynı tezahürat altında terk etmek iyiye mi alâmet, yoksa kötüye mi?'

Gılgameş'in alnındaki kırışığı yalnızca *Enki*du fark etmişti.

"Neyin var?" diye sordu. "Yolunda gitmeyen bir şey mi var?"

"Yok, yok" diye karşılık verdi Gılgameş, ama tören için yakılmış ateşlerden birinden, incecik bir iplik gibi belli belirsiz yükselen siyah dumanı gördü. Kendini toplayıp gülümsedi ve annesi, bilgeler meclisi üyeleri ve kıdemli rahibelerle birlikte podyuma doğru yürümeye başladı. Bir düzine köle onun önü sıra yeri süpürüyordu, ayrıca eskisinden farklı olarak, arkasında bıraktığı ayak izleri de gelenek ve göreneklere uygun biçimde siliniyordu.

Gılgameş adım adım ilerlerken bunu da düşündü. Tezahürat gittikçe şiddetleniyordu. Gılgameş Uruk'a ayak bastığından bu yana, ilk defa bütün yüzlerde büyük ve gerçek bir sevinç okunuyordu. Kralın şimdi, şu sevinçli anlarda bile keyifsiz olduğunu ancak *Enki*du fark edebildi. Hep birlikte podyuma vardılar, çiçeklerle bezeli geniş merdivenleri çıkıp podyumdaki yerlerini aldılar. Geniş meydan yeni bir tezahürat dalgasıyla çınladı. Tören başlıyordu.

Önce, tanrı An'ın beyaz tapınağında görevli, aynı zamanda bilgeler meclisinin üyelerinden biri olan kıdemli bir rahip ayağa kalktı.

"Sen de, bizim gibi, henüz çok genç olduğunun farkındasın, Gılgameş! Daha yirmi bir yaz gördün, fakat çoğumuzdan daha fazla şey yaşadın. Yaptığın işlerin nelere sebep olacağını her za-

man önceden göremeyebilirsin. Ama şimdi giriştiğin işin başına neler açabileceği aklının ucundan bile geçmiyor!"

Gılgameş oturduğu koltukta geriye yaslanıp gülümsedi.

"*Humbaba*'nın dehşetini hepimiz duyduk" diye sözlerine devam etti kıdemli rahip. "O hiçbir silahın karşı koyamayacağı bir canavar. Onun ormanı yüz yirmi saatlik yolculuk mesafesi genişliğinde. Onu orada nasıl bulmayı umuyorsun? Üstelik *Humbaba* size saldırdığında, bu bir avuç yiğitle ne yapabilirsin? Neden Gılgameş? Neden burada kalmıyorsun?"

Gılgameş başını kaldırdı. "Kararım kesin!"

"En azından falınıza bakılmasını istemez misin?"

"Peki, başlayın!" diye cevap verdi Gılgameş.

Arkasına iyice yaslanıp kollarını göğsünde kavuşturdu. Tapınaklardan gelen bir düzine guru koyunlar, güvercinler ve kupalar içinde kemikten küpler ve yılanlarla dolu sepetler getirdi. Sonra ilk koyun bir sehpanın üstüne çıkarılıp sıkıca bağlandı. Öldürme işini bu defa Bara *Namtar*a üstlenmişti. Üstünde sadece başını ve ayaklarını açıkta bırakan, kolları uzun, bembeyaz keten bir elbise vardı. Belindeki keçi derisinden kuşağına asılı ok torbasında üç hançer vardı. Bara Gılgameş'e baktı. Usulca eğildi, torbadaki hançerleri teker teker çıkarıp sol avucuna dizdi.

"Ey Uruk'un kralı ve baş rahibi efendimiz!" diye bağırdı. "Üç gün boyunca bütün kirlerden ve kötülüklerden arındırılmış bu masum hayvanın canını almam emrini verir misin?"

"Evet, emrediyorum!" diye bağırdı Gılgameş.

"Hangi hançeri alayım? Yüreğine saplanacak hançeri mi, gırtlağına saplanacak hançeri mi yoksa bağırsaklarına saplanıp uzun uzun can çekiştirecek hançeri mi?"

"Zarlara soralım!" diye cevapladı Gılgameş sabırsızca. "Ama bir kartalın kemiğinden yapılmış, hafif bir zar olsun!"

Gılgameş kendisine durmadan soruların sorulması geleneğini ancak böylelikle kısa kesebileceğini biliyordu. Etrafındaki rahipler şaşkınlıkla mırıldanmaya başladılar. Bir kral böyle önemli bir sorunun cevabını nasıl olur da bir zara bırakırdı?

"Ben bir başıma ve savunmasızken, yelkovan kuşu beni Bura-

num'un sularından alıp göğe çıkarmıştı!" diye bağırdı Gılgameş. "Sonra beni Şukallituda'nın yeşil bahçelerine götürdü. İşte bu yüzden kehanet kurbanının hangi hançerle öldürüleceğine kuş kemiğinden yapılmış bir zar karar verecek!"

Bara kaşlarını kaldırıp Gılgameş'i hayranlıkla süzdü. Rahibeler eski bir şarkı söylemeye başladılar. *Nubanda* Bara'ya kupayla zarları verdi. Zarların her birinin altı yüzü, yüzlerinde de noktalar halinde küçük çentikler vardı.

"Bir veya iki gelirse, serin kan akması için başına, üç veya dört gelirse sıcak kan akması için yüreğine, beş veya altı gelirse, kirli kan akması için bağırsaklarına saplanacak!" diye bağırdı Bara. Seyircilerin çoğu ürkerek içini çekti.

Bara doğru zarı seçti, zan önce sol, sonra sağ göğsüne, dudaklarına, alnına ve en son, hepsi de üç köşeli olan harfleri için ilham kaynağı olmuş cinsel organına sürdü. Rahibelerin şarkısı birdenbire kesilmişti.

İşte tam o anda baş rahibe zarı attı. Geniş meydanda tam bir dakika boyunca çıt çıkmadı.

"Altı geldi!" dedi Bara'nın yanındaki birinci kâhin.

"Altı geldi!" diye tasdik etti ikincisi. *İnanna* Mabedi'nin baş rahibesi her üç hançeri de kalabalığa gösterdi, birinci hançeri, ardından da ikincisini elinden bıraktı. Şehir halkından olmayan Bara'nın güzel yüzü kasıldı. İkinci bir emri beklemeden arkasına döndü, hançeri iki eliyle kavrayıp hayvana sapladı.

Kâhinlerin hayvanın kamını yarıp ciğerine ulaşmaları epeyce sürdü. Ciğeri kendi bıçaklarıyla ikiye böldüler.

İçi siyahtı!

Gılgameş bu uğursuzluk işaretine baktı. Kendi gözleriyle gördüklerine inanmak istemiyormuşçasına başını salladı. *Enki*du kralın kolunu tuttu. "Bu kötüye işaret olmamalı!" diye fısıldadı. "Belki de rahipler kasten hastalıklı bir koyun seçtiler."

Gılgameş dalgın bir edayla başını salladı.

"Silah ustaları gelsin!" buyurdu. Enmerkar sarayının kapısı yeniden açıldı. Kullanılmayan bütün saban demirlerini dövüp silah yapan adamlar, dev köslerin boğuk boğuk titreyen, sıkıntı verici

sesine uygun adımlarla geldiler. En öndeki ikisi sürüye sürüye kocaman bir balta getirdiler.

"Şu müthiş baltaya bakın!" diye bağrıştı meydandaki kalabalığın erkekleri.

"Üç talent ağırlığında olmalı. Koca bir şublugal savaşçısı bile taşıyamaz bunu!"

Demirci Meşe etrafına gururla bakındı. Çekiç darbelerinin kor halindeki demiri, gövdesi iki talent, kabzası otuz mine ve altın kaplama ağzı da yine otuz mine, istenirse bir talent ağırlığındaki kılıçlara nasıl dönüştürdüğünü silah ustalarına o öğretmişti.

"Böyle ağır silahları kim taşıyabilir?" dedi kimileri şüpheyle. "Savaşta kim kullanabilir?"

"Gılgameş ve *Enki*du'nun her birine en az altı yüz mine ağırlık düşer!"

"Arkadaşları sırf bu muazzam kılıçları taşımak için mi yanlarında gidiyorlar?" diye sordu genç bir kız. Etrafındaki delikanlılar onun sözlerini beğenmeyip burun kıvırarak baktılar kıza.

"Bütün seçkin yiğitlerin kendi silahları olduğunu görmüyor musun?" diye bağırdı edubbadan bir öğrenci. "*Humbaba*'nın üstüne yürüdüklerini unutuyorsun galiba."

Uruklu demirciler podyuma vardılar. Meşe ekibinden ayrıldı, şu sıralar tüm halkın hayranlıkla izlediği yiğitlerin önüne çıktı. Kral podyumdaki yerinden kalktı, Meşe'nin yanına gidip kucakladı onu.

"Teşekkür ederim!" dedi Gılgameş yüksek sesle. Coşkun bir tezahürat cevapladı onu. Daha bağrışmalar yatışmadan Ninsun da yerinden kalkıp *Enki*du'nun yanına gitti, oğlunun Kiş'ten gelen demirciyle kucaklaştığı gibi o da *Enki*du'yu kucakladı.

"Sana karşı uzun süre mesafeli davrandım" dedi *Enki*du'ya ancak onun duyabileceği bir sesle. "Kıllı gövden hoşuma gitmiyordu, senin bir insandan ziyade bir hayvan olduğunu düşünüyordum. Fakat sonradan senin iyi biri olduğunu anladım! Şu andan itibaren sen de benim, kardeşi Gılgameş'i koruyacak olan oğlumsun!"

*Enki*du başını hafifçe eğip bir zaman süzdü onu. "Söz veriyorum... anne!" dedi sonra gülümseyerek.

"Güneş tanrısı seni korusun!" diye bağırdı merasim rahiplerinin üçüncüsü üç saat sonra. Ninsun, kendi köşesinde sessizce birkaç gizli ayin yapmak üzere rahibelerin bir kısmını yanına alarak konağına çekilmişti. "Bütün korkularından arınıp sedir ormanları canavarını alt edesin, Uruk limanına dönen yolu bulasın!"

Gılgameş diz çöktü. Yanaklarından aşağı süzülen gözyaşlarını sildi. Uruk'a kral olduğundan beri ilk defa rahipler, dubsarlar, ensiler, şublugaller, aynı şekilde tacirler ve ırgatlar, herkes ona destek veriyordu. Atıldığı tehlikenin herkes farkındaydı, bununla birlikte hiç kimse onu yolundan çevirmiyordu. Tam aksine, çok felaketler yaşamış Uruk, Ninsun'un bir türlü anlaşılamayan, son aylarda sık sık zulme başvurmuş genç oğlunu sevmeye başlamıştı.

"Ey tanrı An!" diye bağırdı Gılgameş. "Ey tanrı *Utu*, tanrı *Enlil* ve *Enki*, ve sen umarsız tanrıça *İnanna*! Neler yapacağımızı dinleyin! Çölleri aşacağız, baltalarımız, kılıçlarımız, dağlık Aratta'da savaşlarda kullanılan uzun anşan yaylarımızla, en seçkin adamlarımızla, sizin kutsal ormanı beklesin diye yerleştirdiğiniz canavarla boğuşacağız! Bulaşıcı hastalıklara, kuraklığa, ülkenin çoraklaşmasına ve üzerimize yalnızca kum ve çekirge yağdıran fırtınalara karşı ormanlar ne kadar güçlüyse, biz de öyle güçlü olmak istiyoruz!"

Şehrin en yaşlıları ayağa kalktı. Sırayla podyuma gelip ikinci basamağında durdular. Kollarını uzatıp ellerini kralın omzuna koydular.

"Kendini kolla!" dedi birincisi.

"Ve dikkatli ol!" dedi ikincisi.

"*Enki*du'nun sözünü dinle! Bir zamanlar konuştuğu hayvanlar o yoldan muhakkak bir kez geçmişlerdir, o yolu bilir. *Humbaba*'nın gerçekte ne kadar tehlikeli olduğunu o anlar! Belki kendisi de madden ya da manen o ormanlara gidip gelmiştir."

"Önünüzden giden, arkadaşlarını zamanında uyarsın" dedi dördüncüsü. Gılgameş sabırla başını salladı.

"Kral Enmerkar'ın babası, senin büyük deden yüce *Lugal*banda

seninle olsun" dedi beşincisi. "Ki böylelikle dağlarda ayağın kaymasın ve siz sağ salim *Humbaba*'nın ırmağına ulaşabilesiniz!"

"Susuz kalmamak için kuyu kazmayı unutma" dedi altıncısı. "Yatmadan önce tanrılara bir yudum su ada, herkesin yıkanıp yıkanmadığını denetle, çünkü pek çok hastalık kirde gizlidir."

"Savaşı kısa zamanda kazanasın" dedi yedincisi.

*Enki*du bu merasimi başından sonuna geriden seyretmişti. Daha yakına geldi.

"Yola çıkmalıyız, yoksa bu güzel öğütleri taşımak silahları taşımaktan daha zor olacak" dedi Gılgameş. *Enki*du'nun gözlerindeki ışıltıyı gördü, dostu ona doğru geliyordu.

"Bırak da hoşsohbet ihtiyarlar bize dua etmeyi sürdürsünler" diye uyardı *Enki*du. "Gün ışığından yararlanalım diyorsan, daha vaktimiz var."

"Haklısın!" diyerek başını salladı Gılgameş. *Enki*du'nun elini avuçlarının arasına aldı. Uruk halkı krala ve yabaniye sevinç gösterileri yapıyordu. Tapınak gurulan kalabalığın içinde onlara güçlükle yol açabildi, pek çoğu şehrin en güçlü iki yiğidine bir kez olsun dokunmaya çalışıyordu.

Kadınlar, çocuklar, rahipler ve taşıyıcı köleler, Gılgameş, *Enki*du ve Uruklu kırk dokuz seçkin yiğidi yeni yapılan muazzam surların kapılarına kadar uğurladılar.

İlk iki saat tarlaların kıyısı boyunca yürüdüler, sulama kanalları üstündeki su çarklarının yanından çıkıp Buranum'un aktığı yönde doğu kıyısınca ilerlediler. İki mine süre sonra, güneş tanrısının sembolü batıdaki çölün üstüne kayıp da son refakatçiler de bütün iyilikleri dileyerek, kutsayarak ve yüksek sesle dualar okuyarak onlardan ayrılınca, diri adımlarla yürüyen birlikler safları sıklaştırdılar.

Gılgameş ve *Enki*du kafilenin önünde gidiyor, ağır demir silahları samandan yapılmış hafif oyuncaklar gibi taşıyorlardı. Ötekiler Gılgameş'le *Enki*du'nun temposuna ayak uydurmakta başından beri zorlanıyordu. Daha altı saat geçmeden rahipler aksamaya, Meşe'nin birliğindeki bazı zanaatkârlar da ayaklarındaki yaralardan yakınmaya başladılar.

"Biraz yavaşlayalım!" buyurdu Gılgameş. "Böyle devam edersek sedir ormanına bir ayda ancak varırız" dedi *Enki*du'ya.

"Bir ay, on beş günde" diye düzeltti *Enki*du. "Batıya doğru dümdüz yürüyüp çölü geçmek istemiyorsak, ormanın Uruk'a uzaklığı üç yüz saatlik mesafedir."

Gitgide genişleyip bir göle dönüşen nehrin kıyısından henüz ayrılmamışlardı. Uruk'un tarlaları geride kalmıştı, çamura ve yumuşak toprağa topuklarına kadar bata çıka ilerliyorlardı. İşin iyi tarafı, yıldızlar öyle parlaktı ki yağlı yüzeyleriyle ışıldayan pis kokulu bataklık bölgeleri meşaleler olmadan da görebiliyorlardı.

Adamların büyük bölümü ilk gün için ancak beş altı saat yürüyeceklerini tahmin etmişlerdi. Şimdi onlardan beklenen yürüyüş, Pukku ve Mikku'nun Uruk'ta hüküm sürdüğü acı dolu günlerde sürüldükleri ağır işleri hatırlattı onlara.

"Bizi sabaha kadar yürütmek mi istiyor?" diye sordu Zabardi Banuga nefes nefese. Ön saflarda yürüyen Meşe'ye kadar sokulmuştu.

"Ne sandınız ya? Kaç haftadır yeni surların etrafında neden koşup duruyorduk?" diye söze karıştı Agga yan taraftan. "Uruk'u çevreleyen surların etrafını iki saatten az bir sürede koşabileceğimizi her birimiz göstermiştik. Şimdi de ilk kamp kuracağımız yere kadar en az yirmi saat yürüyeceğiz."

"Yirmi saat mi?" diye inledi Zabardi Banuga. "Buna ancak tanrılar ve kahramanlar dayanabilir!"

"Sen de bir kahraman olmak istemiyor muydun?" diye sordu Meşe.

"Elbette, ama bunun için bu kadar uzun süre koşmak şart mı? Her gün dört mine süresince yürüyüp sonra bir şeyler yiyerek birkaç saat dinlenebilirdik. Ateşin başında biraz gevezelik edip düzenli uyuyabilirdik! Ama böyle giderse sedir ormanına kadar ayaklarımdan olurum, sonra da bir kuş tüyünü bile kaldıramam."

"Bizi takip edip ardımızda kalanları toplayarak gelebilirsin" dedi Dimus.

"Ah, seni gidi bilgeler meclisinin çok bilmişi!" dedi Zabardi gücenerek. Bir daha ağzını açmamaya karar verdi.

Yola çıktıklarından bu yana on saat geçmişti ki nehir yeniden daraldı. Kral Agga'nın birliğinden kafileye öncülük eden silahşörlere seslendi.

"Sazlıkların içinde yol açın! Bu bataklık bölgeyi aşarsak nehrin daha kuru kıyısına varabiliriz."

"Şurada, ileriden Buranum'un karşı yakasına geçebiliriz" dedi *Enki*du durgun akan geniş nehri göstererek. "Orada sığ bir yer var."

"Ben bir şey görmüyorum" dedi Gılgameş.

"Ama güneyde yaşayan hayvanlar bütün bu geçitleri bilir" diye açıkladı *Enki*du. Gılgameş dostuna saygıyla baktı.

"Pekâlâ" dedi. "Bir deneyelim bakalım!"

*Enki*du öne geçti. Nehrin seviyesi ancak göğsüne geliyordu. Gılgameş'inse ancak beline kadar. Peşlerinden gelen adamlar suyun akıntısına kapılmamak için uğraşmaları gerekti, suyun seviyesi Uruklıların çoğunun omuzlarını geçiyordu.

Zaman geçtikçe hepsi karşı kıyıya ulaştı. Burada toprak çamurlu değildi artık.

"Silahlarınızı ve teçhizatınızı yoklayın!" diye bağırdı Gılgameş. Komutanlar emri birliklerine ilettiler. Adamlarını tek tek dolaşıp kaybolanları belirlediler.

"Sadece birkaç ok" diye seslendi Agga Gılgameş'e.

"Bizden bir kürek kayıp" diye bildirdi Meşe.

"Benim bütün eşyalarım tamam" diye yüksek sesle bağırdı Bir Hurturre herkes duysun diye. Gılgameş tamam anlamında başını salladı.

"Öyleyse yola devam!" diye emretti sabırsızca.

Yollarına koşar adım devam ettiler. Gılgameş yolun ölçülmesi ve yıldızların gözlenmesinden sorumlu rahiplerin ikisini de yanından ayırmıyor, onlara danışıyordu. Buranum'un kıyısını takip ettikleri müddetçe onlara ihtiyacı yoktu. Bununla birlikte, kestirme yolların nerede olduğunu ve bir müddet takip edebilecekleri, batıdan doğuya, Buranum'a doğru akan bir nehrin olup olmadığını merak ediyordu.

"Batıda yalnızca ince kum çölleri, su bulamayacağımız kayalık

vadiler, taş ve çakılla dolu ıssız alanlar var" dedi rahiplerden biri. *Enki*du onun söylediklerini doğruladı.

"Kuzeybatıya doğru kavis çizmeliyiz. Ara sıra birkaç hayvan yakalayıp kuyu kazabileceğimiz bozkır alandan ancak böylelikle aynlmamış oluruz."

Gılgameş danışmanlarının verdiği cevaplardan memnun olmamıştı. "Başka bir yolu olmalı!" dedi hiddetlenerek.

Şafak sökünceye dek geride bıraktıkları mesafeyi bir kraliyet elçisi kat etmiş olsa, bir mükâfatı hak ederdi.

"Şimdiye kadar hiçbir ordu, hiçbir savaşçı birliği, yirmi saatlik mesafeyi on saatte aşamamıştır" dedi Agga Gılgameş'e güneş doğarken.

"O zaman her yirmi saatlik yürüyüşü yarı sürede yapacağız!" diyerek güldü kral. Üzerinde yorgunluktan eser yoktu. *Enki*du'nun silahlarının da ne kadar ağır olduğu dışardan bakınca hiç anlaşılmıyordu.

"Fakat adamları bu tempoda yürütmeye devam edersen güçten düşerler. Yiyip içmeye ve dinlenmeye ihtiyaçları var!"

"Güneş batınca kamp kuracağız!"

"Yani bu gecenin ardından, bütün gün yürümeye devam mı edeceğiz?" diye sordu Agga afallayarak.

"Evet" diye cevap verdi Gılgameş kararlılıkla.

"Ama neden? Sedir ormanına bir aydan daha kısa sürede varmayı neden bu kadar çok istiyorsun?"

Gılgameş tam öfkelenecekti ki Agga'nın halen Kiş'in meşru kralı olduğu geldi aklına. Sırf bu yüzden ona karşılık verdi.

"Birliğin komutası sende!" deyiverdi Gılgameş. "Adamları güvenli yoldan sedir ormanına götür. Ben *Enki*du'yla birlikte oraya giden başka bir yolun daha olduğunu kanıtlayacağım!"

"Niyetin nedir?" diye sordu Agga. "Eğer çölün içinden geçen yola girmeyi düşünüyorsan, seni peşinen uyarayım: Daha iki üç gün geçmeden vücutlarınız sıcaktan kurur, susuzluktan diliniz damağınıza yapışır, güneşin parlak ışığında olmadık hayaller görürsünüz!"

"Batıdaki çöl hakkında senden başka bilgisi olan var mı?" diye sordu Gılgameş söylenenlere aldırış bile etmeden.

"Demirci Meşe" diye cevap verdi Agga. "Sonra, Zabardi Banuga, bir de belki Abram ve Avcı."

"Hepsini getirin!"

Adı geçenler birkaç dakika içinde öne çıkıp kafilenin baş tarafına geldiler. Gılgameş kafileyi durdurdu. Adamlar bitkin bir halde inleyerek yere çöktüler. Pek çoğunda erzak torbalarından bir parça et ya da peynir çıkaracak mecal kalmamıştı.

Gılgameş birkaç adım kenara çekildi. Batıdaki çöl hakkında biraz bilgisi olanlar, sarı bir kayanın dibine kadar onun peşinden gittiler. Gılgameş sırtını sert kayaya yasladı, baltasını kenara koyacaktı ki hızla fırlayan bir yılan gördü. Darbeyi indiriverince baltasının ağzı kumların içine iki adım gömüldü.

"Zehirsizdi" dedi Abram. Gılgameş umarsızca omzunu silkti. *Enki*du dudaklarını sarkıttı. Gılgameş hiç gereği yokken darbeyi neden böyle şiddetli indirmişti?

"Sizi çağırdım, çünkü planı değiştiriyorum!" dedi Gılgameş. "Siz Agga'nın önderliğinde yolu takip ederek sedir ormanlarına doğru devam edin. Nehir kıyısınca devam eden, tapınakların çatılarına kiriş yapmak için kesilen ağaçların getirildiği yolu değil, kuzeydeki bozkırın içinden geçen yolu kastediyorum. Ben ve *Enki*du, sizinle burada ayrılıyoruz! Biz kısa yoldan gideceğiz."

"Çölün içinden mi?" diye sordu Abram dehşet içinde.

"Evet" dedi Gılgameş. "Issız arazi hakkında bilgin var mı?"

"Kavmimden bazılarının çölü geçmeye çalışırken acılar içinde öldüklerinden sık sık bahsederdi babam."

"Kızgın taşların altında küçük hayvanların yaşayabildiğini görmüştüm" diyerek söze karıştı Zabardi Banuga. "Akrepler, böcekler, ayrıca örümcekler ve solucanlar."

"Biz ne örümcek yeriz, ne de solucan!" dedi Gılgameş. "En başta da yılan..." Durakladı. Bir an yüzü gölgelendi. "Aranızda daha fazla bilgisi olan var mı?"

"Kurumuş vahşi vadilerde su bulmak için kazabileceğiniz yerler vardır" dedi Demirci Meşe.

Gılgameş kaşlarını kaldırdı. "Oraları nasıl buluruz?"

"Kurumuş nehir yataklarının kavis çizdiği yerin iç tarafına bakın. Oradan en az on adım yürüyüp zemini yoklayın. Kum tabakası nerede inceliyorsa orayı kazın!"

"İyi" dedi Gılgameş, yüzü yeniden güldü. Gözleri *Enki*du'yu ararken ışıldadı. Derin bir soluk aldı, kemikleri çatırdayıncaya dek gerinip devasa baltasını kaptı. Adamlar yeniden devleşmişe benzeyen krallarının vücudunda gizlenen güce şaşkınlık ve hayranlıkla bir daha şahit oldular.

"Üç gün!" dedi Gılgameş. "Çölü üç günde geçmeyi deneyeceğiz!"

Ötekiler olağanüstü iki yiğidin bu güç denemesini de başarıyla geçeceklerine yavaş yavaş inanmaya başlıyordu.

Uruklulardan oluşan birlikler çabucak geride kaldı. Gılgameş ve *Enki*du onlardan ayrılmış, ikisi birlikte aralarında iki uzun kamış mesafesi bırakarak, tek kelime etmeden ve dikkatlerini tamamen yere yoğunlaştırarak yürüyorlardı.

Öğleye kadar yirmi saatlik mesafe kat ettiler.

"Dinlenelim mi" diye sordu Gılgameş tanrı *Utu*'nun sembolü tam tepeye varınca. *Enki*du sessizce başını salladı. Kıllı gövdesi Buranum'da yıkanıp çıkmışçasına sırılsıklamdı. Kavurucu sıcakta, Gılgameş'ten daha fazla bunalmıştı. Yine de bu çıplak ve tek bir canlının yaşamadığı çöldeki çetin yürüyüşün kendisini ne kadar zorladığını hiçbir suretle belli etmiyordu. Biraz et ve ekmek yiyip, kuşaklarındaki küçük kırbadan sirkeli su içtiler. Yüzlerini ve omuzlarını zeytinyağıyla ovup yollarına devam ettiler.

Güneş ateşten bir ifrit gibi uçsuz bucaksız çölün kıyısına varınca aşağı kaydılar, koyu sarı renkli kayalıkların arasında uzanan, henüz hararetini muhafaza eden, kurumuş bir nehir yatağına sıçrayıp girdiler.

"Öğleden sonra altmış saatlik mesafe aştık" dedi Gılgameş.

"Bir günde toplam yüz saatlik mesafe!" diye onayladı *Enki*du. Eskiden nehrin kıyısında kalan kumların içinde göze çarpan, girdaba benzer şekil almış bir yeri gösterdi. "Orada su var!"

Gılgameş girdabın üstüne yerleşip bacaklarını genişçe açtı, muazzam baltasıyla kumları dört bir yana savura savura kazmaya başladı. Kum gitgide ağırlaştı, tozu azaldı, birdenbire nemlenmiş gibi geldi.

"İşte bu kadar!" dedi Gılgameş baltasını elinden bırakarak. Kuşağındaki meşin torbalardan birinden küçük bir bakır tas çıkardı. Nemli kumu biraz kazıyınca serin su fışkırıp tası doldurdu. Gılgameş dikkatle doğruldu.

"İç!" dedi *Enki*du'ya.

"Önce sen iç!"

Gılgameş gülümsedi, kurumuş yerde çizdiği bir çembere döktü suyu.

"Önce tanrılar içsin!" dedi. Bunu neden yaptığını bilmiyordu, ama bile bile riske girmek istemiyordu. Adeta bir mucize oldu, suyun kaynayıp çıktığı yer birdenbire büyüdü, büyüdü, bir gölcük halini aldı. Yeniden bir şeyler yiyip içtiler, sonra uzanıp iki büyük nehir arasındaki ülkenin bahçeleriyle tarlalarının güzelliğinden ve bereketli zenginliğinden bahsettiler bir zaman.

"Şimdi taze bir incir veya sulu bir nar için neler vermezdim!" diyerek içini çekti *Enki*du.

"O zaman Uruk'un bahçelerinden çıkmasaydın!" diye karşılık verdi Gılgameş, fakat *Enki*du uykuya dalmıştı bile.

İkinci gün aynı şekilde öğleye kadar kırk saatlik, öğleden sonra da altmış saatlik mesafe aştılar. Bu defa kazabilecekleri yeri öyle kolayca bulamadılar. Uzun zaman aradılar, karanlık çökünce bile durmadılar. Lacivert renkli gökte yarım ay ve yıldızlar daha önce görülmedik biçimde ışıl ışıl yanmaya başladığında, dokundukları kumlar hâlâ kuruydu.

"Keşke yine kurumuş bir nehir yatağı arasaydık" dedi *Enki*du bitkin bir halde.

"Yedekte hiç suyun kalmadı mı?" diye sordu Gılgameş. *Enki*du başını iki yana salladı.

"Benim de" dedi Gılgameş. *Enki*du onun sesinde ilk defa bir zayıflık belirtisi seziyordu.

"O halde sabahleyin yolumuza susuz devam ediyoruz!" dedi

*Enki*du. Gılgameş o an *Enki*du'nun ansızın dayanmak gerektiğini hatırlatmasına hayret etti.

"Peki ama tanrılara nasıl su sunacağız?"

*Enki*du doğruldu.

"Tanrılar kendilerine temiz su sunulsun ister" dedi. "Bizim suyumuz yok ama sembolik olarak yerdeki tozların içine büyülü bir çember çizebiliriz..."

Gılgameş *Enki*du'nun söylediklerine bir anlam veremeden onun yüzüne baktı. Yabani tok bir kahkaha attı, sonra kısa eteğini kaldırıp küçük suyunu dökerek yere geniş bir çember çizdi.

"Bunu temiz su olarak kabul edin!" diye bağırdı sonra kollarını yıldızlara doğru kaldırarak. Yıldızlar bir an için sanki daha da parlak göründüler. Çöl gecesinde hava soğuyordu, buna rağmen ilk gecekine göre daha erken daldılar uykuya.

Üçüncü gün kollarının, bacaklarının ağırlaştığını hissettiler. Sıcak havada soluk alıp verdikçe acı çekiyorlardı. Dudakları patladı. *Enki*du, sallana sallana ilerlemekte inat eden Gılgameş'in ardında adımlarını sürüye sürüye yürüyordu. Hareketleri gittikçe yavaşlıyor, aksıyordu. İki defa gök mavisi renginde, etrafında palmiyelerle cezbeden vaha gördüler. Sendeleyerek hızla öne atıldılar, ne var ki gördükleri hayaller her seferinde silinip gitti. Buna rağmen o gün akşama doğru, yine yüz saatlik bir mesafe kat etmişlerdi!

"İşte orada!" diye cırtlak bir sesle bağırdı yabani son bir gayretle. İleride düzleşen kumsalın üstündeki incecik, koyu gölgeyi işaret ediyordu. Her adımda nefes nefese kalıp güçlükle ilerlediklerinde siyah, daha sonra eflatun ve nihayet koyu yeşil bir çizgi halinde sedir ormanlarını gördüler.

"Başardık!" dedi Gılgameş gülerek. Yüzü bir ifritin yüzü gibi buruştu. Nerdeyse kurumuş dikenli çalıların bacaklarını çizmesine aldırmadan yürüdüler. Karşılarına birbirinin içine geçmiş kaktüs kalıntıları çıktı. Derken sert yapraklı çalılıklara rastladılar, dalları genç kızların dudaklarını andıran pembe renkli meyvelerle yüklü bir incir ağacı gördüler, sonra ayaklarının altında çimenleri hissettiler.

Arazi bir dağın yamacına tırmanıyormuş gibi sarplaştı. Sedir ağaçları gördüler, göz alabildiğine. Bütün zigguratlardan daha yüksek, koca koca ağaçlar. Sonra pürüzsüz, beyaz çakıl taşları arasında köpük köpük şırıldayan bir derecik gördüler. Sumerlerin nehirleri ve kanallarındaki sudan farklı, bambaşka bir suydu bu!

Dere, sedir ormanlarının yüksekte kalan kesimlerinden geliyordu, nereye doğru aktığını bilemediler. Bildikleri yalnızca hedeflerine ulaştıklarıydı. Sendeleye sendeleye birkaç adım daha atıp ikisi de sevinçten ağlayarak kendilerini buz gibi duru suyun içine bıraktılar.

Korkunç Humbaba

İlk anda sancı veren bütün cinlerin başlarına üşüşüp her taraflarını ısırdığını sandılar. Kulakları tırmalayan iki feryat, sedir ormanlarının kıyısında akşamın sükunetini bıçak gibi kesti. Gılgameş ve *Enki*du sığ derenin içinde sersem sersem yürüyüp acıyla kasılmış ağızları, alabildiğine açılmış gözleriyle bir iki adımda kendilerini kıyıya attılar. Tepelerine inen şiddetli çekiç darbesiyle ciğerleri sıkışıyor, can havliyle soluk almaya çalışıyorlardı. Çölün kavurucu sıcağından, susuzluk ve yorgunluktan cayır cayır yanan bedenleri, derenin serin sularına hazırlıklı değildi.

"Bu... bu da ne?" dedi Gılgameş nefes nefese. Yumruklarını şakaklarına bastırdı.

"Seni uyarmalıydım!" dedi *Enki*du titreyerek özür dilercesine. "Hiçbir hayvan bizim gibi delice atlamaz suya!"

"Bu şahane suyun böyle soğuk olduğunu nereden bileyim?"

"Sen bilemezdin, halbuki ben biliyordum."

"Bu, *Humbaba*'nın ilk tuzağı mı?"

"Hayır" dedi *Enki*du başını sallayarak, kendini gülmekten alamadı. "Bu düpedüz bizim aptallığımızdandı!"

"O halde bu sudan içebiliriz!"

"Demin içtin ya!"

"Doğru" dedi Gılgameş. "Ya yıkanabilir miyiz?"

"Elbette, ama tedbiri elden bırakmadan."

Gılgameş şüpheyle dereye yürüdü. Biraz yukarı doğru çıkınca suyun döne döne aktığı bir yerde üç tane balık gördü. Rahat iki

karış boyundaki balıklar neredeyse hiç kıpırdamadan akıntıya karşı yüzüyordu. Uruk kralı ömründe böyle güzel yakamozlanan balık görmemişti. Büyülenmişçesine usul usul onlara sokuldu. Gölgesinin onları ürkütmemesine özen gösteriyordu. Az sonra yeniden derenin içine atılıp onları yakaladı. Zafer çığlığı atarak iki elinde iki güzel balıkla dereden çıkıp geldi.

"Bak, ne yakaladım ikimize!" diye seslendi *Enki*du'ya neşeyle gülerek.

"Böyle bağırmaya devam edersen sedir ormanlarının bütün bekçilerini başımıza toplarsın!"

Gılgameş endişeyle etrafına bakındı. Sonra omuzlarını silkti. İki balık çırpına çırpına avuçlarından kayıp giderken birden fırlatıverdi ikisini de. Balıklar otların arasına düştüklerinde çoktan ölmüşlerdi.

*Enki*du kurumuş dal parçaları toplayıp ufalanmış ağaç kabuklarının içine çakmaktaşıyla vurarak kıvılcımlar çıkarırken Gılgameş çömeldi, balıkların karnını yarıp pullarını kazıdı. İkisini iki hançere geçirdi. Sonra etraftan çopra, biraz adaçayı ve bildiği birkaç kokulu bitki topladı. Kuşağındaki meşin keseden çıkardığı tuzu balıklara serpip, içlerini otlarla doldurdu.

Derenin kenarında duman çıkarmadan çıtırdayarak yanan küçük ateşin alevleri, o uzun yolun sonunda kurbanların adandığı bir sunak oldu. Ateşin başında oturan iki dost, hançerlerinin ucunda çevirdikleri balıklardan yükselen nefis kokunun tadını çıkarıyordu. Çabucak pişen balıkları hançerden çıkarmadan yediler.

"Daha önce bir ormanda hiç uyumadım" dedi Gılgameş en sonunda. Birkaç kılçık parçasını tükürdü, elinin tersiyle ağzını sildi. Sonra geriye kaykılıp bacaklarını uzatarak kollarını çayıra dayadı. "Sanırım, asıl sedir ormanlarının içine henüz girmedik. Ayrıca içimden bir ses daha ileri gitmememiz gerektiğini söylüyor."

"Daha ileri gitmemek mi?" diye tekrarladı *Enki*du afallayarak. "Nereden esti şimdi bu? Uruk'tan yanında elli kişilik maiyetle bu dağların başında dereden balık tutup yemek için mi yola çıktın? Sonra, ikimiz o acımasız çölü gecenin karanlığında daha ilk sedir ağaçlarından korkmak için mi aştık? Yoksa benim heybetli ve kudretli kralım korkuyor mu?"

"Belki de" dedi Gılgameş dalgın bir edayla. "Belki de uzun zaman bahçıvanlıkla uğraştığımdandır. Ağaçların fısıldadığını duyuyorum, tanrıların beni onlar aracılığıyla uyarmak istediklerini hissediyorum."

*Enki*du başını yana eğdi.

"Ben hiçbir şey duymuyorum" dedi *Enki*du. "Dere kaynayıp çağlıyor, o kadar!"

"Ama ben uyarıları işitiyorum" diye diretti Gılgameş. *Enki*du ayağa fırladı. Koşa koşa dereye gitti, kırbasıyla getirdiği suyu ateşe döküp söndürdü.

"Kalk gidiyoruz!"

"Şimdi mi? Bu karanlıkta!"

"Evet" dedi *Enki*du. "Sedir ağaçlarının seyreldiği dağın yamacına kadar çıkıyoruz. Aşağıda bütün gece huzursuz olmaktan çok daha iyidir!"

Gılgameş'in hâlâ kararsız olduğunu sezdi.

"Gel!" diyerek yeniden ayağa kalktı *Enki*du. Gılgameş'in yanına vardı, omzuna dostça vurup yürüdü gitti. Gılgameş de eşyalarını toparlayıp onun peşine takıldı. Gövdeleriyle sürtündükleri iğne yapraklı dalların hışırtısına, basıp geçtikleri dal parçalarının çatırtısına, ayaklarının altında ezilen taşların gıcırtısına aldıracak durumda değillerdi. Hiç durmadan tırmandılar. Yalnızca tepelerinde parlak bir yıldız karanlığın içinde ara sıra yanıp sönüyordu. Çoğu zaman birbirlerini bile göremiyorlardı.

Vakit çoktan gece yarısını bulmuş olmalıydı ki, nihayet sallana sallana son bir gayretle yamacın başına iyice yaklaştılar. Ağaçların arasındaki mesafe gittikçe açıldı ve yıldızlı gökyüzü ortaya çıktı. Hemen hemen aynı anda, dağın sırtının en yüksek noktasındaki çiti fark ettiler. Bu, ince ve kalın dallardan yapılmış basit bir çit olmasına rağmen, yanlış anlamaya mahal vermeyecek kadar bariz bir sınır teşkil ediyordu.

"*Humbaba*'nın ülkesi işte burada başlar!" dedi *Enki*du nefes nefese. "Yani asıl sedir ormanları."

Gılgameş olduğu yerde kalakaldı. *Enki*du kaba ve ilkel görünüşlü, böğürtlen ve dikenli çalılarla sıkı korunan çiti dikkatlice ta-

kip ederek bir geçide kadar sokuldu. Yıldızların ve ayın ışığında bir kapı için yapılmış çerçeveye benzeyen direkler gördü. Bazıları yere çakılmıştı, bazıları da iplerle bağlanıp dev ağaç gövdeleri arasına asılmış yüksekçe bir çiti andırıyordu.

"Buldum!" diye seslendi *Enki*du Gılgameş'e dönüp. O an karnında bir ağrı hissetti. Kenara çekilip çömeldi. İhtiyacını giderdikten sonra sol eliyle bir tutam ot yolup temizlendi. Ne var ki kirlenen sol elini birkaç damlacık suyla olsun temizlemeyi unutmuştu.

Kapı onu bilemediği bir güçle kendine çekiyordu. *Enki*du kapıya doğru yürüyüp sol elini kapama kirişine uzattı, kavrar kavramaz sanki bir yerine kılıç yemiş gibi feryat etti.

"*Enki*du? Neyin var?" diye bağırdı Gılgameş. *Enki*du bağıra çağıra sendeleyerek kendisine doğru geliyordu.

"Haklıymışsın!" diye parladı nihayet Gılgameş'in yanına varınca. "Tanrılar aşkına, haklıymışsın! Sadece kapıyı açmak istedim, ama lanet olası, şimdi de sol elimi oynatamıyorum! Karşısında aciz kalacağımız, güçlü bir büyü olmalı orada!"

"Bunun için hemen ödlekler gibi yaygara koparman mı gerekiyordu? Yiğit *Enki*du! Kendine gel! Buraya kadar her şeyin üstesinden geldik, şimdi bir büyü mü bize zarar verecek?"

"Sakatlanan el seninki mi, yoksa benimki mi?"

"Artık geçti!" dedi Gılgameş. "Aşağıda, dağın eteğinde cesaretim kırılmışken beni sen yüreklendirdin! Şimdi sıra bende, önden ben gidiyorum. Elini ver bana."

"Hayır" dedi *Enki*du. "Öncelikle uyumalıyım. Acı beni kendime getirdi, fakat aynı zamanda yordu da."

"Nasıl istersen" dedi Gılgameş. "O zaman hemen burada yatalım. Elini ovayım da acısı dinsin. Yarın sabah erkenden, geceden, *Humbaba*'dan ve şu dağ başındaki ürkütücü ormanın lanetinden korkmadan yola devam ederiz! Tehlikeyi ve ölümü aklından çıkar *Enki*du! Eğer ölmemiz gerekiyorsa, kocakarılar gibi ağlayıp inleyecek değiliz, aksine sonuna kadar omuz omuza olacağız!"

Elini *Enki*du'nun omzuna koydu.

"Canım yanıyor" dedi yabani ezilerek.

"Gel bakalım! Ver o sakatlanan elini bana" dedi Gılgameş. Kırbasını çıkarıp *Enki*du'nun ellerine boşalttı.

Gecenin geri kalan kısmında birbirlerine sımsıkı sarılıp uyuyan iki dost ne Çobanyıldızı'nı gördü ne de saatler geçtikçe üzerlerinde yükselen yuvarlak güneşi. Sedir ormanlarına geldiklerinin ikinci akşamı, *Humbaba*'nın üç yardımcısı tarafından görüldüklerini bile fark etmediler.

"Yabancı yağmacılar!" dedi birincisi. "Onları öldürmeliyiz!"

"Uyurlarken mi?" diye sordu ikincisi. "Bir sedir ağacı kesmeye yeltenmediler ki!"

"Şu muazzam gövdelerine, şu kocaman silahlarına baksanıza!" dedi üçüncüsü.

"*Humbaba*'ya haber vermeliyiz!" dedi birinci bekçi endişeyle. Uzanmış yatan Gılgameş'le *Enki*du'nun etraflarında üç kez daha dolaştıktan sonra oradan uzaklaştılar. Direkler ve kütüklerden yapılmış kapıyı elbirliğiyle kapattılar.

İkinci gece sakin geçti.

Gılgameş ertesi sabah derinden iç çekerek uyandı. Rüya mı görüyordu, yoksa uyanık mıydı, ilk anda anlayamadı. Daha demin inleyerek uyandığı kasvetli rüyalar siliniverdi. Kendini güçlü ve dinç hissetmesine şaşırdıysa da sonra bunun nedenini anladı. Çimenlerin üstünde bıraktıkları ayak izleri silinmişti. Dağın sırtına tırmanırken geçtikleri yerlerdeki dallar çoktan kendini toparlamıştı.

"İki gece!" dedi Gılgameş başını iki yana sallayarak. "En azından bir gün iki gece!"

Yüzünü *Enki*du'ya dönüp omuzlarından sarstı. "Hey yabani! Uyan!" diye bağırdı. *Enki*du keyifle soluk aldı, gözlerini kırpıştırarak açtı.

"Daha çölde miyiz?" diye sordu.

"Hayır" dedi Gılgameş gülerek. "Elin nasıl oldu?"

*Enki*du sol elini oynattı, parmaklarıyla bileğini ovdu. "Sanırım gayet iyi!" dedi sonra.

"Balta sallayabilir misin?"

"Şüphen olmasın, eğer ondan önce yarım koyun yersem!"

"Ne koyun eti var, ne sığır, ne de balık!" dedi Gılgameş gülerek.

"Öyleyse beni rahat bırak!" diyerek inledi *Enki*du. Yeniden yattı, sakalını kaşıyıp dişlerini gıcırdattı.

"İki gece ve bir tam gün uyudun!" dedi Gılgameş, ayağa fırladı. *Enki*du biraz mızmızlandıysa da az sonra Gılgameş'in peşine düştü. Sık dikenli çalılıkların arasından böğürtlen toplayıp yediler, göz alabildiğine uzanan gerçek sedir ormanlarını seyrettiler. Sabah aydınlık ve serindi, dağın eteklerindeki ağaçların tepeleri arasında uçuk mavi renkte, ince sis bulutları süzülüyordu.

"Ömründe böyle güzel bir orman görmüş müydün?" diye sordu Gılgameş, yanı başlarındaki dağın sırtıyla uzaklardaki sıradağlar arasında kalan dümdüz kanyona bakarak.

"Bu vadiyle ufuktaki sıradağların ardında engin kuzey denizi başlıyor olmalı" dedi *Enki*du büyülenmişçesine.

"Denizle ne işimiz var?" diye sordu Gılgameş gülümseyerek. "Ayaklarımızın altındaki dev bir bahçe gibi düzenlenmiş, yolları, geçitleri, patikaları ve tarhlarıyla bütün ziggurat'ların kat kat bahçelerinin bin misli büyüklükteki muhteşem ormanı görmüyor musun? Böyle olağanüstü bir ormanı ancak tanrılar yaratmış olabilir!"

"Dikkatli ol!" diye uyardı *Enki*du yeniden. "Bir zamanlar bahçıvan olduğunu da unut artık! Tanrılar yedi kat zırhlı derisi olan korkunç bir canavarı bu ormana bekçi dikmişler!" Dağın yamacından ormanın ortasına kadar uzanan geniş bir yolu gösterdi. "Şunu görüyor musun? İşte o *Humbaba*'nın izleridir! Tırnakları senin demir sabanın gibi yeri yırtar, nefesi ağaçların tepelerini kurutur, pençelerinin bir tek darbesi, baltalarımızın bir yılda indirdiği ağaçlardan fazlasına yeter!"

"Bütün bunları nereden biliyorsun anlamıyorum" dedi Gılgameş. "Ama sedirlerin şu baştan çıkarıcı kokusunu almıyor musun? Gel aşağı inelim! İster karşımıza tanrılar çıksın, isterse *Humbaba* adında bir canavar bizi savaşa davet etsin! Ben bu ormanı sevdim. Ve buradan Uruk'a mümkün olduğunca çok ağaç götürmek niyetindeyim!"

"Sen sedir ağaçlarını bilmezsin!" dedi *Enki*du, başını iki yana sallayarak kenara çekildi. "Dal ormanın içine! *Humbaba*'nın izlerini takip et! Ama sedir usaresinin büyüleyici kokusundan başka koku

alamadığın müddetçe hayalle gerçeği birbirinden ayırt edemezsin. Sen de biliyorsun ki palmiye ağaçları gölge yapmaz, halbuki sedir ağaçları bütün hislerini gölgeler..."

"Çok ümitsiz konuşuyorsun!" diyerek güldü Gılgameş.

"Ah keşke bu kadarla kalsa!" diye karşılık verdi *Enki*du. Gılgameş'i zaptedemeyeceğini biliyordu.

Sedir ormanlarına açılan etrafı çitlerle çevrilmiş büyük kapı ustaca işlenmiş direklerden ve yontulmamış ağaç kütüklerinden yapılmıştı. Otuz iki arşın yüksekliğinde, on iki arşın genişliğindeydi. Menteşelerin bağlandığı kiriş, parlak yeşil renkte topazdan yapılmış kapı direğine sabitlenmişti.

"Bunu hiç kimse tek başına açamaz!" dedi *Enki*du saygıyla.

"Öyleyse biz de birlikte deneriz!" dedi Gılgameş gülerek. İki arkadaş birbirine bakıp sırıttı, sonra genç boğalar gibi menteşeli kirişe saldırdılar.

"Haydi, beraber!" diye bağırdı Gılgameş. Kapıyı kavradılar, ıkına sıkına kaldırıp attılar. Koca keresteler yere düşünce çatırdayarak kırıldı.

"İşte bu kadar!" dedi Gılgameş. Kırışmış pütürlü kısa eteğine elini sildi. *Enki*du Gılgameş'in o insanüstü gücünü yeniden açığa çıkardığını biliyordu. Fakat gülerek susmayı tercih etti.

Asıl sedir ormanlarının geniş vadisini birlikte inmeye başladılar. Bazen kendi iradeleri dışında hızla aşağı kayıyorlar, sonra yine fundalıklar ve birbirine geçmiş dikenli çalılıklar içinde dev baltalarıyla kendilerine yol açarak ilerliyorlardı.

"Tepeden buraya kadar her şey çok kolay göründü" diye homurdandı *Enki*du. "Ama sedir ormanlarının içine girdikçe daha da sıklaşıp kasvetli bir hal alacak gibime geliyor."

"Orman bizim oturduğumuz çalılıklara, sazlıklara benzemez!" dedi Gılgameş bumunu çekerek. Bir yandan da dev baltasını sallamaya devam ediyordu. "Bütün Sumer diyarındakinden daha fazla gölge veriyor!"

*Enki*du durdu. Gülerek başını iki yana salladı.

"Bundan başka hikmetli teşhislerin de var mı?" diye sordu

alaycı bir ses tonuyla. "Belki bir hayal ya da gelecekten haber veren bir rüya görmüşsündür?"

"Evet" dedi Gılgameş *Enki*du'ya şaşkınca yan yan bakarak. Baltasının sapını yere dayadı, kolunu da baltanın kocaman demir ağzının kenarına koydu. "Evet, bir hayal, bir rüya gördüm..." dedi yamaçtan aşağı, hemen ayaklarının dibinde sıklaşan ağaçların tepelerine bakarak.

"Anlat!" dedi *Enki*du. Fırtınayla yıkılmış ya da muhtemelen orman bekçileri tarafından indirilmiş bir ağaç gövdesine oturdu. Güçlü kökleri toprağı yarmış, onunla bir sonraki orman yolu arasında topraktan ve birbirine geçmiş odunlardan örülmüş bir parmaklık gibi duruyordu. Sedir ağacının onca dalına budağına henüz balta değmemişti. Bu haliyle gurur ve sükunetle yükselen diğer dev ağaçlar arasında tahtından indirilmiş bir kral gibi yatıyordu.

Gılgameş *Enki*du'nun başında defalarca dolanıp durdu.

"Neresinden başlayacağımı bilemiyorum" dedi en sonunda. "Gelişip Uruk olmadan önce *Eanna* adıyla bilinen şehrin etrafındaki huzur verici tarlaları ve bahçeleri gördüm. Hayvanları görünce, sıcak havayı ve yağmuru, huzur dolu günleri ve yanına kimseyi yanaştırmayan, o besili ve genç boğayı dili ağzından sarkıncaya kadar çalıştırıp toz kaldırarak yaptığımız işi hatırladım..."

"Öyleyse sen rüyanda günümüzden çok eski zamanları görmüşsün" dedi *Enki*du. "İnsanlarla hayvanların birbiriyle kardeş olduğu zamanları. Azgın boğa, öldürmek istemeyen, fakat senin tıpkı kendisi gibi hareket etmene da izin vermeyen büyük bir tanrıya işaret olabilir. Bu rüya seni ikaz ediyor Gılgameş, bunun anlamı bu! Sen şöhret kazanmak için Uruk'a gittin. Ama ben, Uruklular tanrılara yakardıkları için, senin bu şöhret arayışındaki kudurmuşluğunu zaptetmeye geldim."

"Şan ve şereften başka şey düşünmediğime gerçekten inanıyor musun?"

"Öyle değil mi?" diye sordu *Enki*du usulca. Gılgameş başını kaldırıp dev sedir ağaçlarının tepelerinden ötelere baktı.

"Bazen seni boğmak geliyor içimden" dedi en sonunda.

"Güzel bir fikir" diye karşılık verdi *Enki*du gülümseyerek. "Sen

savaşçılarının hepsinden daha güçlü bir adam olmak istiyorsun, ne var ki *Humbaba*'yla yapacağın savaşın seni mutlu edip etmeyeceğini bilemiyorsun. Düşünsene: Kimsenin görmediği bir savaş olacak bu..."

Gılgameş gözlerini yumdu. "Kalk gidelim! Bu aldatıcı hayalleri aklımızdan çıkarmalı, sadece unutmalıyız! Aradığımız canavarın ilk rüyamdan tabir ettiğin o eski tanrıyla bir ilgisi yok!"

"İlk rüyan mı?" diye sordu *Enki*du şaşkınlıkla. "Başka bir rüya daha mı gördün?"

Gılgameş evet anlamında başını salladı.

"Gece yarısıydı. Elini tutmak istedim ama uykun ağırdı. Beni senin uyandırdığını sanmıştım ama sen değildin. Öyleyse beni kim uyandırmış olabilir?"

"Herhangi bir şey gördün mü?"

"Hayır, sadece bir çığlıkla uyandığımı hatırlıyorum. İkinci rüyamda bir dağ üstüme yıkılıyordu. Bacaklarımın üstüne düştü ve tıpkı senin sol elin gibi sakatladı. Sanki yüzlerce güneşten kaynaklanan bir parıltı gördüm. Bir adam ortaya çıktı ve bana bir kupa şarap verdi. Dağı bacaklarımın üstünden alıp derin bir uçuruma attı. Beni yeniden ayağa kaldırdı..."

"Görebileceğin rüyaların en iyisini görmüşsün!" dedi *Enki*du.

"Neden?" diye sordu Gılgameş, aklı karışmıştı. "Rüyamda bacaklarımın üstüne yıkılan bir dağın neresi iyi?"

"O kadar zor mu?" diye sordu *Enki*du sakalını hafifçe kaşıyarak. "O dağ, yakın zamanda bu ormanda yaşayacağımız maceranın ağırlığı anlamına geliyor! *Humbaba* yani! Anladın mı şimdi?"

"Hayır" dedi Gılgameş.

*Enki*du içini çekti. "Ondan duyduğun korku, aklını felç etmiş olmalı! Bir ışık gördüğünü mü söylemiştin? Bin tanrının yaydığı ışık gibi parlak? Yolumuza devam edeceğiz, *Humbaba*'yı bulacağız, onu öldürüp leşini de hiç kimsenin bulamayacağı bir uçuruma yuvarlayacağız! Sedir ormanlarını şu vadinin ötesindeki dağlara kadar yürüyüp geçmemiz gerekse de başaracağız!"

Kuzeybatı yönüne yürüdüler. Orman gittikçe sıklaştı, güneş gör-

mez oldu. Yukandan baktıklarında seçebildikleri yollarda bile fundalıklar ve dikenli çalılıklar büyümüştü. Kızgın çölde bundan çok daha hızlı ilerlemişlerdi. Kırk saatlik bir mesafeyi geride bırakınca, tıpkı günler öncesindeki kızgın kayalar ve kumlar gibi düşman gördükleri sık yeşilliklerin içinde mola verdiler. Kuruyup sertleşmiş azıklarından kalanı yiyip birkaç dakikalığına boylu boyunca yere uzandılar. Vakit geçirmeden güçlükle doğruldular.

Aynı gün içinde, altmış saatlik bir mesafeyi daha nasıl yürüyeceklerini bilemiyorlardı. Bir zaman sonra zeminin taşlık hale geldiğini, ağaç tepelerinin aydınlandığını fark ettiler. Ne var ki bu defa bir dereye rastlamadılar.

"Tanrılara su vermek için bir kuyu kazabilir misin?" diye sordu Gılgameş ardarda düşüp tek kelime etmeden saatlerce yürüdükten sonra.

"Sen ne yapacaksın?"

"Önümüzdeki yamacı tırmanıp başka bir adağı yerine getireceğim..."

"Seni anlamak bazen iyice zorlaşıyor" dedi *Enki*du. Saçına, sakalına, göğsünün kıllarına doluşmuş dal parçalarını, dikenleri, çam yapraklarını temizledi. "Tanrıları önemsemediğini söylüyorsun, ama sonra seni burada hiç kimsenin seyretmesine imkan yokken kalkıp Uruk şehrinin baş rahibi gibi davranıyorsun!"

"Benim adak sunup dua etmemin senin için bir sakıncası mı var?"

"Hayır, ama bu sana yakışmıyor" diye cevap verdi *Enki*du.

"Belki de değişmişimdir" dedi Gılgameş. *Enki*du baltasını alıp tek kelime etmeden toprağa vurdu. Gılgameş kuyuyu kazmaya başlayan *Enki*du'yu süzdü. Bir şeyler söyleyip söylememekte tereddüt etti, sonra o da ağzını bile açmadan arkasını döndü. Yamacı tırmanmaya başladı. Yukarı çıktıkça kayalık yamaç sarplaştı. Batmakta olan güneşin ışığı, ormanı açık yeşilden ateş kırmızısına kadar binbir renge boyuyordu.

Tanrı *Utu*'nun sembolünün batı ufkuna değen son ışıklarıyla birlikte Uruk kralı ikinci dağ silsilesinin zirvesine ulaştı. Dönüp arkasına baktı. Ayaklarının dibinde göz alabildiğine uzanan sedir or-

manlarında çıt çıkmıyordu. Onu sadece bir gün içinde baştanbaşa geçmişlerdi. İkinci vadinin tam ortasında, o kadar uzaktan bile kocaman görünen yalnız bir sedir ağacı gördü. Bu, ormandaki diğer dev ağaçlardan iki kat daha uzun olmalıydı.

Gılgameş birkaç adım daha ilerledi. Kuzeybatı yönüne baktı. Bulunduğu yerin çok aşağısında, ancak beş yüz ip mesafesi uzaklıkta altın bir deniz ışıldıyordu. Yeryüzünün sınırına dek uzanıyor görünen deniz, onun şimdiye dek gördüklerinden daha yüce, daha harikaydı.

"Kuzey denizi!" dedi Gılgameş kendi kendine. Tepeden tırnağa ulvî bir ürperti hissetti. Uçsuz bucaksız suyun yüzeyinin nasıl renk değiştirdiğini gözlerini ayırmadan hayranlıkla seyretti. Çekilen onca zahmet, bu bakış için miydi? Başını yukarı kaldırdı. Usul usul yanıp sönen yıldızlar, akşamın koyu mavi enginliğinde belirmeye başlamıştı. Kuşağından çıkardığı kesesini kurcaladı, biraz undan başka bir şey kalmamıştı. Beyaz tozu sağ avucuna döktü.

"Ey tanrılar, bana bir işaret verin!" diye bağırdı. Sesi yüce dağın tepesinde sönüp gitti. "Bir tek kelime sadece, üçüncü bir rüya."

Un kalıntılarını kendi üstüne saçtı. Her bir toz zerreciği rüzgârsız havada bir zaman asılı kaldı. Zerrecikler incecik bir tül gibi yavaş yavaş indi, ne var ki tanrılar duaya cevap vermediler.

Gılgameş yosun ve kırmızı likenlerle kaplanmış kül renginde bir kaya parçasına oturdu. Dirseklerini dizine dayayıp çenesini avuçlarının içine alarak ufka dek uzanan denizin ve göğün güzelliğini seyre koyuldu. Ancak hava iyice kararınca yerinden kalktı, *Enki*du'nun yanına döndü.

"Ne gördün?" diye sordu yabani. Gılgameş gelinceye kadar kuyuyu kazıp suyu çıkarmış, tanrılara sunmuş, kendi de içmişti. Küçük ateşin alevleri üstünde tüyleri yolunup içleri temizlenmiş, kokulu otlara bulanmış iki orman kuşu kızarmaktaydı. Gılgameş ateşin yanına oturdu.

"Denizi gördüm. Altın gibi ışıldıyor, yeryüzünün sınırına dek uzanıyordu."

"Öyleyse sen yemeğini yiyip kuyunun duru suyundan iç de yatalım ki sabahleyin *Humbaba* canavarını aramaya devam edebile-

lim" dedi *Enki*du. Bir müddet daha ormandan, denizden, tanrılardan ve Uruklu kızlardan konuştular. Sonra yatıp uyudular.

Gece yarısına doğru, geniş ve karanlık ormandaki bütün sesler ansızın kesiliverdi. Derin sessizlik bütün ürkütücü tıkırtıları, çıtırtıları, geceleri ortaya çıkan hayvanlarla meçhul yaratıkların hışırtılarını ve şapırtıları yutmuştu. Öyle yürek burkan bir sessizlikti ki bu, ani bir hareketle doğrulup oturan Gılgameş'in kanı dondu. Gılgameş elinde olmadan nefesini tutup bir ses duyabilmek için boşuna kulak kabarttı. Orman adeta kış ayazında donmuştu, ancak o görünmeyene el uzatılsa tutulabilirdi.

Gılgameş sanki karanlığı bir perde misali sıyırabilecekmiş gibi ellerini tereddütle uzattı.

"Ne var?" diye sordu *Enki*du uyku sersemliğiyle. Gılgameş kendine geldi.

"Uyandın mı?"

"Hayır, çünkü uykuma devam edeceğim!" dedi *Enki*du.

"Beni dürtüp ansızın uyandırarak ürküten sen değil miydin? Yoksa biz uyurken bir tanrı mı gelip geçti buralardan?"

"Rüya görmüşsün!" dedi *Enki*du burnunu çekerek.

"Evet" dedi Gılgameş. Kalbinin hızlı hızlı çarptığını, kulaklarının zonkladığını hissetti. "Rüya görmüş olmalıyım. Sedir ormanına ayak bastığımızdan beri üçüncü rüya bu. Biliyor musun ne gördüm rüyamda?"

"Nereden bileyim?" diye homurdandı *Enki*du.

"Dehşet vericiydi!" dedi Gılgameş güçlükle soluk alarak. "Yedi kat göğün gürlediğini işittim, yeryüzünün sallandığını hissettim. Gündüz vakti gök gürleyip koyu bir karanlığa gömüldü. Sonra karanlık gökyüzüne parlak bir çağlayan halinde şimşekler ve ateşler fışkırdı. Ve onlardan yeryüzüne dökülen yalnızca toz ve küldü." Derin bir of çekti. "Gel *Enki*du! Bu ürkütücü ağaçların arasında karanlığa tahammül edemiyorum artık. Uyandığımda yıldızları görmek, dümdüz topraklarımızdaki ferahlığı hissetmek istiyorum."

"Ateş yakacağım" dedi *Enki*du karanlıktan.

"Tamam, ama çabuk ol!"

*Enki*du'nun çakmaktaşından çıkan kıvılcımlar bu iki güçlü ve korkusuz dostun yüzlerini küçük, cılız şimşekler gibi aydınlattı. Az sonra sönmüş kamp ateşinin külleri üzerinde yeniden alevler yükseldi. Gılgameş üşümüştü, tir tir titriyordu.

"Gördüğüm rüyaların maceramız için iyiye işaret olduğu hususunda hâlâ ısrar ediyor musun?" diye sordu Gılgameş biraz ısındıktan sonra.

"Evet" diye cevap verdi *Enki*du. "Karanlık, *Humbaba*'ya işaret ediyor! Rüyanda karanlığın üstümüze örtüldüğünü görmüşsün, tıpkı ikinci rüyandaki dağ gibi! Ama senin adın 'ışıklar saçan ateş topu'. Bütün karanlıkları yenebilecek ateş sensin! İşte, üçüncü rüyanın anlamı bu!"

"Bu rüyanın bana korku değil, cesaret vermek istediğini mi söylüyorsun?"

"Aynen öyle!"

Gılgameş ferahlayarak güldü. "Öyleyse meşaleler hazırlayıp bütün ormandaki en büyük sediri arayalım, *Humbaba*'nın özellikle koruması gereken sediri!"

"Aynı *İnanna*'nın *Çuluppa* ağacı gibi, onu da mı keseceksin?"

"Tam üstüne bastın!" dedi Gılgameş. Her zamanki gibi, gücünün ve kendine güveninin yerine geldiğini hissetti.

"Peki ormandaki sedirlerin en büyüğü nerede olabilir?" diye sordu *Enki*du.

"Tam ortasında!" diye cevap verdi Gılgameş. "Onu akşam çökerken kısacık bir süre görmüştüm. Öte yandaki denizi seyre dalınca onu unutmuşum."

"Bize kaç tane meşale lazım?"

"Yirmi beş mine sürecek yola yetecek kadar! Meşaleleri büyük yapmayalım, yoksa *Humbaba*'nın yeşil yeşil ışıldayan yardımcı hayvanlarını fark edemeyiz... karşımıza çıkarlar mı dersin?"

"Bilemiyorum" diye cevap verdi *Enki*du. "Ama buna yeltenirlerse iğnelerinden sakınmamız gerekecek."

Sedir ağaçlarının en büyüğünü uzun aramalar sonunda nihayet

bulduklarında öğle olmuştu. Onları hedefe ulaştıran, *Humbaba*'nın zırhlar ve iğnelerle donanmış bekçi hayvanlarının ayak izleriydi.

Sedir ağacı diğer ağaçlardan daha uzakta, genişçe bir açıklıkta yükseliyordu. Daha önce hiçbir insanın bu kadar yakından bakamadığı en büyük ağacı sulamak için çevresine geniş bir çukur kazılmıştı. Kuzey, güney, doğu ve batı yönlerinden gelen dört dere çukura taze su taşıyor, çukurdan suyun taşmaması da göğün engin derinliklerine tırmanan sedirin bu suyla ancak doyduğunu gösteriyordu.

"İnanılmaz!" dedi *Enki*du gözlerini ayıramadan. "Bu ağaç bir kartalın bile uçamayacağı yüksekliğe çıkıyor!"

"Eğer *Humbaba*'yı buraya çekmek istiyorsak, onun koruması gereken en kutsal varlığa zarar vermeliyiz!"

"Bu doğru olabilir" dedi *Enki*du. "Ama sen de bir zamanlar bahçıvan değil miydin? Belki de tufandan önceki çağlardan kalan bu ağacı, ağaçların en muhteşemini, en güzelini gözünü kırpmadan kesebilir misin? Bütün gücümüzle günlerce çalışıp bu açıklığa devirsek bile, ne yapacağız onu? Buradan Uruk'a akan bir nehir yok. Onu doğrayıp kalaslar haline de getiremeyiz, şu ya da bu sıradağların üstünden aşırıp denize veya Buranum'un kollarına kadar da taşıyamayız!"

"Tam karşıma geç!" dedi Uruk kralı. *Enki*du direnecekti, ama birdenbire Gılgameş'in karşı konulmaz iradesini hissetti yeniden. Onu uzunca bir süre süzdü, sonra çenesini kenetleyip başını salladı, ağacın dev gövdesinin etrafında dolaştı. Gılgameş bir müddet bekledi. "Hazır mısın?" diye sordu.

*Enki*du'nun baltasının inceden çınlaması cevap verdi onun yerine. Gılgameş de baltasını vurdu, ama düz tarafı koca ağacın kabuğuna gelecek şekilde. Sedir titremedi bile. Ağacın gövdesine bir Gılgameş indirdi baltasını bir *Enki*du. Dur durak bilmeden, ama aynı zamanda gözlerini açıklığın sınırlarından bir an olsun ayırmadan vurdular. *Humbaba*'nın hangi taraftan çıkıp geleceğini bilemiyorlardı. Şüphesiz gelecekti, çünkü balta sesleri tanrıların ormanının içinde çan sesleri gibi dalga dalga yayılıyordu.

Derken, tam da Gılgameş'in rüyasında gördüğü gibi yer sarsıl-

dı. Kulak tırmalayıcı çığlıklar atan sarı gagalı, kara kanatlı binlerce kuşun gölgesi canavarın yaklaştığını haber veriyordu. Kuşlar açıklığın üzerinde gitgide daralan bir çember şeklinde, döne döne uçuyorlardı. Gılgameş ve *Enki*du daha sert vurdukça kuşların çığlıklarıyla birleşip yoğunlaşan balta sesleri, sedir ormanlarında daha önce duyulmadık, tahammül edilmez bir gürültü halini aldı.

Ormanda yaşayan hayvanlar da bağrışmaya, çığlıklar atmaya başladı. Gılgameş geyiklerin böğürmesini, yaban domuzlarının hort hort bağrışmasını, tilkilerin ulumasını dinledi. Açıklıkta yer yeniden sarsıldı. Ve Gılgameş, ormanın dehşet salan bekçisini *Enki*du'dan önce gördü.

Humbaba batı yönünden üstlerine doğru geliyordu. Boyu posu tanrıların savaşçılarınınkini andırıyordu, bununla birlikte ellerinin ve ayaklarının ucunda dehşet verici pençelere dönüşen tırnaklar vardı. Suratı ise bir kâbustan beterdi! Gılgameş'in gördüğü bir yüz değildi, öğleden sonra batıya yönelen güneşin ışığında kor gibi parlayan bir çift göz, dudakları olmayan, sağ ve sol tarafa dengeli biçimde oturtulmuş, düğümlenmiş bağırsaklar gibi karmakarışık bir ağızdı. *Enki*du *Humbaba*'nın yedi kat zırhından sadece birini giymiş olduğunu gördü. Attığı her adımda yeri dövüp toprağı eşen timsah kuyruğu, pütürlü zırhının altında göze çarpıyordu.

"Dur, *Enki*du! *Humbaba* geldi!" diye bağırdı Gılgameş. Geriye dönüp sırtını dev sedir ağacının sıcak kabuğuna yasladı, koca baltasını yere bırakıp defalarca derin derin nefes alıp verdi. Kuş sürüsü bir ifritin karanlık gölgesi gibi çekip gitmiş, açıklık yeniden sessizliğe bürünmüştü.

Humbaba sediri sulayan havuzun başında durdu.

"Neler oluyor burada?" diye gürledi ağzından ateşler saçarak. "Kimsiniz siz ve benim ormanıma, dağlarıma ve ağaçlarıma zarar vermeye nasıl cüret ediyorsunuz? Hangi ifrit aklınızı çeldi de sedirlerin en kutsalına el sürüyorsunuz?"

"Adlarımızı mı öğrenmek istiyorsun? Peki, benim adım Gılgameş, Uruk kralı ve baş rahibiyim! O da benim dostum *Enki*du! Seni öldürmeye geldik!"

Canavar tıslayarak pençelerini kaldırdı. İğrenç yüzü buruştu,

dudakları olmayan ağzını üçgen biçiminde açarak üç sıra sivri dişlerini gösterdi. Kor gibi yanan gözlerinden Gılgameş ve *Enki*du'ya iki ölümcül bakış fırlattı. İki dost kendilerini birden ateşten iplerle bağlanmış hissettiler.

"Gılgameş mi?" diye kükredi *Humbaba*. "Kendini geleneklerin üstünde gören o ahmak sen misin? Ve dostun *Enki*du, Buranum kıyılarının anasız babasız, pis kokulu balığı, anasının sütünü emmekten aciz aptal tosbağa! Sizi tanıyorum! Seni, Gılgameş, kara yelkovan kuşum seni daha kundaktayken görmüş! Bu ormana layık olmadığından Şukallituda'nın bahçelerine bıraktırdım seni!"

Hain bir kahkaha attı. Ateşten nefesi Gılgameş'le *Enki*du'yu hastalıklı bir koyun bağırsağının dehşet verici kokusu gibi bürüyüp genizlerini yaktı, gözlerini yaşarttı.

"İstesem senin bu yabaniyle birlikte bu kutsal ormana el sürmeni engellerdim! Ama ortalıkta nasıl başıboş dolaştığınızı görmek istedim! Ta ki enselerinizi kartallara tırmalattırıncaya, gırtlaklarınızı yılanlara sununcaya, leşlerinizi akbabaların önüne atıncaya kadar!"

Pençelerini derisi pul pul göğsüne vura vura güldü yeniden. "İki mağrur deli sahiden çıkıp gelmiş de, beni, tanrıların koyduğu bekçiyi öldürebileceğini sanıyor!"

Canavar suyla dolu çukurun üstünden atlayıp geçti. Gılgameş ve *Enki*du *Humbaba*'nın gerçekten ne kadar büyük ve korkunç olduğunu ancak şimdi görebiliyorlardı.

"Ağacın çevresinde dönelim, çabuk!" dedi Gılgameş nefes nefese.

"Yerimden kıpırdayamıyorum!" diye karşılık verdi *Enki*du güçlükle.

"Gayret et, birkaç adım sonra o güneşe karşı dövüşecek!"

Tanrı *Utu* Uruk kralının bu fikrini beğenmiş olacak ki Gılgameş ansızın bir ses duydu: 'Hiç korkmayın! Ben de size düşmandım, ama fikrimi değiştirdim. Göz kamaştırıcı ışığımla değil, gökteki kardeşlerimin verebileceği bütün sert rüzgârlarla size yardım edeceğim.'

Canavar tüyler ürperten bir kahkaha atarak pençelerini Gılga-

meş ve *Enki*du'ya uzattı. Onları tek bir pençe darbesiyle o koca baltalarıyla birlikte ormana fırlatacak güçteydi, ama tam o anda şiddetle esen bir rüzgâr diğer sedir ağaçlarının tepelerinde kırbaç gibi şakladı. Önce yedi sert rüzgâr esti, sonra on üç rüzgârın hepsi birbirine karıştı. Güneyden kum fırtınası, kuzeydoğunun dondurucu rüzgârı, batıdan da hastalık cini *Asakku*'nun kötü rüzgârı katıldı kavgaya. Açıklığın semalarında fırtına, kızgın güneş ışığı, dolu ve soğuk kasırgalar tam bir keşmekeşe dönüştü.

Humbaba sarsılarak iki üç adım daha ilerledi. Bir yandan kollarını kaldırıp korkunç bir çığlık atarak deriden yoksun iğrenç suratını korumaya çalışırken dev sedir ağacına yüklendi. Kutsal ağacın gövdesini kollarıyla sımsıkı kavradı, tanrıların kendisine bahşettiği bütün gücüyle zorladı. Derken sedir ormanlarının en büyük ağacı eğilmeye başladı. Gılgameş ve *Enki*du sersem adımlarla kenara çekilip kocaman baltalarını alarak kudurmuş canavardan uzaklaştılar.

Tıpkı bir zamanlar büyükbabası Enmerkar'a fırlatılan kılıcı çelmek istediği an gibi, demirden baltasını kaldırdı. Sedir ağacı fırtınanın şiddetiyle onun üstüne doğru eğiliyordu. Gılgameş bir an bütün gök kubbe üstüne yıkılıyor sandı. Tersinden şiddetle vurarak sedir ağacının yıkılışını geciktirmek istiyordu. Bütün gücünü toplayıp baltasını savururken *İnanna*'nın emrindeki fırtına ifritleri baltanın ağzını son anda ağaca doğru çeviriverdiler. Gılgameş'in görülmedik bir şiddette vurduğu tek bir darbede dev sedirin gövdesi paramparça olunca *Humbaba*'nın uluması bütün fırtına ifritlerinin gürültüsünü bastırdı. *Enki*du önünü bile göremeyecek hale gelmiş canavarı yakalayıp yere itti. Ne var ki Gılgameş'in kahramanlığına, *Enki*du'nun da ona yardım etmesine gerek kalmadı!

Humbaba, onu sedir ormanlarına kendi elleriyle bekçi yapan tanrıların kendi aralarındaki rekabetin kurbanı olmuştu. Canavar yere yıkıldı. İhanete uğradığını anlayınca teslim oldu. Feryat figan yalvararak canını kurtarmaya çalışıyordu.

"Bırak gideyim, Gılgameş!" diye inledi. "Senin krallığa layık biri olduğunu başından beri biliyordum. Artık senin kölenim! Hangi

ağaçları istiyorsan emret, senin için ayırayım! Muhteşem bir sarayın çatı iskelesi için sedir ağacı mı istiyorsun? Mersin ağacı mı? İstediklerini kestirip büyük Buranum'un kollarına kadar taşıtayım!"

*Enki*du başını kaldırıp göğe baktı. Fırtına ifritleri geldikleri hızla çekip gitmişlerdi. Ancak, Gılgameş'in yıktığı dev sedir ağacı öyle tuhaf bir biçimde ışıldıyordu ki sanki harekete geçirilen bütün bekçi hayvanlar tepedeki dallarının altına sığınmışlardı. Ormanın dehşet salan bekçisi aman dilemişti, halbuki ağacın üstünde onun herkesten koruması gereken bir büyü vardı!

Gılgameş o an insafa geldi.

"Bırak gitsin *Enki*du!" dedi. "*Humbaba* artık ne bize, ne de başkasına zarar verebilir!"

"Hayır!" diye karşılık verdi *Enki*du vahşice. Gılgameş onu hiç böyle sert görmemişti. "Sedir ağacını yıktığın gibi onu da öldür! Şimdi o sersemlemiştir, sana söz verebilir! Ama onun ormanda sayısız yardımcısı vardır! Her ağacın arkasına, dallarının arasına pusu kurup onu kurtarmaya çalışabilirler!"

"Ya kesilen sedirin ışıltısı ne olacak? Bu kutsal ışıltının geceleyin bizi ele vermesini nasıl engelleyeceğiz?"

"Öncelikle Uruk'tan yola çıkarken neyi kararlaştırdıysak onu yapalım" dedi *Enki*du. Gılgameş yakarıp duran *Humbaba*'yı uzunca bir süre süzdü.

"Artık kendi adıma, gerçekte neyi istediğimiz hususunda şüphe içindeyim" dedi Gılgameş. "Tanrılar şerefine tapınaklar ve saraylar yapabileceğimiz dümdüz ve uzun sedir kütüklerini mi, yoksa Uruk'un etrafına korunaklı bir orman yetiştirebileceğimiz genç sedir ağaçlarını mı?"

*Enki*du'nun cevap vermesine *Humbaba* mani oldu. Canavar müthiş bir çığlık atıp Gılgameş'in üstüne saldırdı. Gılgameş bir eliyle dev baltasını kaldırırken diğer eliyle de kılıcını çekip canavara vurdu. Ne var ki canavarın ensesine gelen kılıç çatırdayarak onlarca parçaya bölündü.

O an *Enki*du müdahale etti. İyice gerinip baltasını bütün gücüyle *Humbaba*'nın iğrenç suratına indirdi. Ancak bu da yetmedi!

*Enki*du sadece sıcak, pis kokulu havayı yıtmıştı sanki. Yine de, vurduğu darbe ormanın bekçisiyle kutsal sedir ağacı arasındaki bağlantıyı kesmişti!

Üçüncü darbeyi yine Kral Gılgameş vurunca canavann başı gövdesinden ayrıldı. *Humbaba* yere yıkılırken dev sedirden daha fazla gürültü çıkardı. Yer sarsıldı, tutam tutam otlar tutuşarak dört bir yana saçıldı. Yerdeki yarıklardan birinden kaynayıp çıkan duru su, *Humbaba* düştüğünde açılan çukura doğru süzüldü. Sıcak ve soğuk cazırdayarak birleşince bulutlar halinde buhar yükseldi. Buhar dağılırken iğrenç canavarın kesik başı yeniden görüldü.

"Benim ölümüm sizin lanetiniz olacak!" kelimeleri aksetti *Humbaba*'nın üç köşeli ağız boşluğunda. "Gençliğinize doyamayın! *Enki*du, sen de insanlar arasında Gılgameş'ten başka seni sevecek bir tek arkadaş bulamayasın..."

Humbaba'nın başı son kez guruldayarak yana düşerken Gılgameş ve *Enki*du, bir insanın konuşmasına, feryadına ya da şarkılarına hiç benzemeyen, göklerden geliyormuş gibi kendine özgü bir şarkı duydular. Ses sedirden geliyordu, kesilen kutsal sedirden! Ağaç hâlâ hayattaydı, diğer ağaçlar da donakalmış, çıt çıkarmadan bu şarkıyı dinliyordu.

"*Enki*du bütün ağaçları insanlardan koruyan bağı kopardı" diyordu sedir ağacı şarkısında. "Bundan sonra ağaçlar anlamını yitirecek ve güçlü bekçilerden yoksun kalacak! Siz bir canavarı öldürdüğünüzü sanıyorsunuz, halbuki canına kıydığınız, bütün ağaçları ve ormanları koruyan ruhtu!"

Ormana karanlık çöktü. Ağaçların sesi soluğu kesilmişti. Zaman, ufuktaki sıradağların tepesinde durmuş görünüyordu.

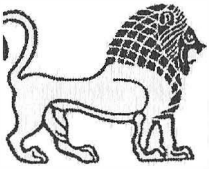
"Bitti!" dedi Gılgameş en sonunda. *Humbaba*'nın son sözlerinin yarattığı sarsıntıyı *Enki*du'nun henüz üzerinden atamadığını fark etti. "Uruklu yoldaşların gelmesini bekleyeceğiz. Zamanı boşa harcamayalım. Yedi sedir ağacı daha keseceğiz. Keseceğimiz ağaçların ve kutsal sedirin kerestesini tek tek parçalara ayırıp yeni bir tapınağa ve şehir kapılarına gereken yekpare döner direkleri şimdiden hazırlayacağız!"

"Ben *Humbaba*'nın oturduğu evi ya da tapınağı aramayı tercih ederim" dedi *Enki*du dalgın bir halde.

"Niye?" diye sordu Gılgameş gülerek. "Onun varı yoğu ağaçlardı. Daha onca kalası, fidanı Buranum'a taşıyıp oradan da Uruk'a götüreceğiz. Haydi, gel de başlayalım!"

"Hiçbir ağaç bundan sonra bir daha büyük sedir gibi konuşmayacak" dedi *Enki*du hüzünle. "Ağaçlar ve hayvanlarla eskiden ben de konuşabiliyordum. İnsanlarla tanıştığımdan beri, o da geçmişte kaldı."

Reddedilen Tanrıça

Uruk'tan Gılgameş ve *Enki*du'yla beraber yola çıkan birliklerin geniş bir yay çizerek sedir ormanlarına kuzeydoğu yönünden ulaşmaları tam dört haftayı bulmuştu. Savaşçılarla rahipler kuzeydeki ayak basılmamış yüksek dağları görünceye kadar Buranum'u takip etmişler, oradan dosdoğru batı yönüne yürüyüp kendilerini yeniden güneye ve nihayet sedir ormanlarındaki dağların kuzey uzantıları arasındaki göle getiren ırmağa ulaşmışlardı.

Kabuğu soyulmamış, uzun sedir ağaçlarını göle indiren uysal bekçilere rastladılar. Uruk'tan gelen silahlı adamlar yanlarına gelince bekçilerin hiçbiri baltasını kaldırmadı. Başlarını öne eğdiler, ancak Kiş'te doğmuş olanların bilebileceği, zor anlaşılır bir dille, kutsal ormanın iki yeni efendisini anlattılar.

"Bunlar onlar!" diyerek sarıldı Agga Meşe'ye. "Gılgameş ve *Enki*du. Canavar *Humbaba*'yı alt etmişler!"

Adamların büyük bölümü sevinç çığlıkları attı. Yalnızca Bir Hurturre'nin birliğindeki mızraklılarla okçular hayal kırıklığına uğramışlardı.

"Şimdi biz bahçıvanla ırgatın angaryasıyla uğraşmak için mi bir aydan fazla kızgın güneş altında, toz toprak içinde yol teptik?" diye homurdandılar.

"Şayet Gılgameş ve *Enki*du kıymetli sedir keresteleriyle uğraşmaya tenezzül ederse siz de ellerinizdeki oklarla mızrakları halatlar ve yuvarlak direklerle değiştirirsiniz!" diye karşılık verdi Agga. "*Humbaba*'nın gözü korkmuş bekçilerinin bile sabahtan akşama

kadar ağaçları ve kalasları şu göle kadar taşıdıklarını görmüyor musunuz?"

Genç savaşçılar bir süre daha söylendiler, ama sonradan Agga'nın haklı olduğunu kabullenmek zorunda kaldılar. Bu arada, neredeyse iki yüz orman bekçisi yük taşırken, ağaçların arasından geçen dümdüz bir patikayı yol haline getirmişlerdi. Bu yol, gölden dağların yamaçları arasındaki sığ derelere kadar uzanıyordu. Bekçiler yaptıkları kağnılara güçlü boğalar koşmuşlardı, ayrıca yığınla halatları da vardı.

Agga gölün kıyısına kamp kurdurup şükran kurbanları için bir sunak yaptırdı. Sonra ormana ulaştıklarını Gılgameş ve *Enki*du'ya haber vermek üzere Dimus'la Meşe'yi gönderdi. Aradan iki gün geçti. Üçüncü gün kampın nöbetçileri güneş doğarken bağırışlarla yerlerinden sıçradılar. Gılgameş ve *Enki*du halka halinde yakılmış dumanı tüten kamp ateşlerinin arasına vahşi yağmacılar gibi daldılar.

"Hey sizler! Daha uyuyor musunuz?" diye gürledi *Enki*du onları uyandırmak için. "Tanrı *Utu*'nun ülkeyi aydınlattığını Uruklular görmez mi oldular?"

Agga ani bir hareketle yerinden fırlayıp elini silahlarına attı.

"*Enki*du!" diye parladı. Genç bir sedir ağacının gölgesinde dikilen Uruk kralını da yeni görüyordu. Agga ona doğru atıldı, sonra kucaklaştılar.

"Burada olmanıza sevindim!" dedi Gılgameş.

"Ben de hâlâ hayatta olmanıza!"

Diğer adamlar da yerlerinden fırlayıp kalkmışlardı. Yabaniyle krallarının etrafında toplandılar. Gözlerini fal taşı gibi açıp onlarla Agga arasında geçen konuşmanın her kelimesini can kulağıyla dinliyorlardı.

"Büyük bir ateş yakın!" buyurdu Gılgameş konuşmanın sonunda. "Uzun zamandır yoldaydınız, benim de *Enki*du'yla birlikte bir günlük dinlenmeye ihtiyacım var! Bugün eğlenelim, ki kestiğimiz ağaçlarla fidanları yarın sabah gölün ve nehrin üzerinden taşıyıp Buranum'a mümkün olduğunca yaklaştıralım!"

Uzun ve neşeli bir gün oldu. Gılgameş ve *Enki*du, çölü nasıl

geçtiklerini, ormanda gezindiklerini, *Humbaba*'ya nasıl rastladıklarını defalarca anlatmak zorunda kaldılar. Öğleden sonra ormanın bekçileri yeni avlanmış iki geyik getirmişlerdi. Agga'nın takımındaki adamlar yıkanıp silahlarını ve elbiselerini temizlemiş, şimdi de geyiklerin ikisini birden parçalıyorlardı. Akşam olunca herkes bir araya gelip oturdu, şişlerden kesip aldıkları eti yiyip orman bekçilerinin kokulu bal şerbetinden içtiler.

"Sahiden canavarın evinde ne varmış?" diye sordu Dimus.

"*Humbaba*'nın geri kalan altı zırhı" diye cevap verdi *Enki*du ağzında lokmasıyla. "Onları giyinmiş olsaydı, halimiz ne olurdu bilmem."

"Peki neden giymemiş?" diye sordu Zabardi Banuga. *Enki*du kendisine kılıç kullanmayı öğreten bu adama, başını sallayarak baktı.

"İyi bir soru, Zabardi" dedi *Enki*du. "Bunu ben de uzun süre düşündüm."

"Nasıl bir sonuca vardın?" diye sordu Demirci Meşe kelimelerini tartarak. Gılgameş başını iki yana salladı.

"Tanrılar *Humbaba*'ya da rüyalar göstermiş olamazlar mı?" diye sordu *Enki*du. "Kendilerinin birlik olamadıklanna ve içlerinden bazılarının bize yardım etmek istediklerine dair?"

"Bir ihtimal" dedi Gılgameş başını sallayarak. Turkuvaz mavisi göğün pembe pırıltıları arasında o an yanıp sönen yıldızları işaret etti. "Yine de yukarıda gerçekten hangi yönde karar veriliyor, bunu asla öğrenemeyeceğiz."

*Enki*du Gılgameş'in bu sözlerine hayret etti. Uruk kralını yan tarafından uzun süre süzdüyse de hiçbir şey söylemedi.

Gece olup da herkes uykuya dalınca *Enki*du ayağa kalktı, ormanın içine doğru biraz yürüdü. Geri döndüğünde yanında keten bezden bir torba vardı. Torbayı sönmeye yüz tutmuş ateşlerin yanına koydu, kokulu otlara bürüdüğü *Humbaba*'nın kesik başındaki örtüyü kaldırdı.

"Bunu ne diye yanında gezdirip duruyorsun?" diye sordu Gılgameş tiksinerek.

"Kendimi suçlu hissediyorum" dedi *Enki*du. "*Humbaba* kor-

kunç bir canavar olsa da, tek yaptığı ağaçları yağmalamaya cüret edenleri korkutup kaçırmaktı!"

"*Humbaba* bizim aramızı açamazdı!" dedi Gılgameş. "Ayrıca, yaşamak ve tannlara tapınaklar yapabilmek için bu ağaçlara ihtiyacımız var. Fırtınalara ve çöl kumuna karşı, bataklıklardaki sivrisinek belasına, daha torunlarımız doğmadan topraklarımızı ve bahçelerimizi kısırlaştıracak kanallardaki suyun tuzlanmasına karşı kendi ormanlarımızı yetiştirecek taze fidanlar lazım bize."

"Bilemiyorum" dedi *Enki*du. "*Humbaba*'nın niyeti de seninkinden farklı değildi gibime geliyor."

"Onca zamandır yüreğimi daraltan da işte buydu!" dedi Gılgameş. "Ben de kendimi bazen canavar gibi hissediyorum! Halkın hiçbir şeyden haberi yoktur. Halbuki ben her şeyi onlardan önce düşünmeye mecburum, çünkü ben şehrimin ve topraklarımın kralı, bekçisiyim!"

"Öyleyse güvenli bir gelecek için ne gerekiyorsa götürelim şehre!" dedi *Enki*du gülümseyerek.

Humbaba'nın kesik başının yanında, birbirlerine sarılarak uyudular.

Nehirde kuzeye doğru bir müddet salla gittiler, sonra da bozkırda uzun süren yorucu bir yolculuğun ardından Gılgameş sedir ormanlarının bekçilerini geri gönderdi. Artık bundan sonra onların yardımına ihtiyacı kalmamıştı. Agga ve Meşe kralın elçisi sıfatıyla önden gidip Uruk savaşçılarının ve rahiplerinin onlara zarar vermeden geçeceklerini haber vermek üzere, Buranum'un yukarı havzasındaki şehirlere uğradılar. Yine de Gılgameş'in yanındakilerle birlikte nihayet nehre ulaşması günlerce sürdü. Çok ağır ilerliyor, Buranum'un üstünde bile sık sık mola vermek zorunda kalıyorlardı. Yurtlarına dönenlerin bindiği sallar nihayet Uruk civarına yaklaştılar.

Yalnızca ağaç gövdeleri, direkler, binlerce fidan ve yolda gelirken avladıkları yığın yığın hayvanlar değil, ayrıca sedir ormanlarından çıkıp Uruk'a dönerken geçtikleri köyler ve şehirlerden altın, değerli taşlar, bakır ve tunçtan el aletleri, testiler dolusu kıymetli

baharat yağları, inci kolyeler, oyma işlemeler ve çeşit çeşit hediyeler getiriyorlardı.

Hemen hemen tüm hükümdarlar, rahipler, hatta başıboş dolaşan avcılar ve çobanlar bile canavar *Humbaba*'yı öldürdükleri için Uruk kralını ve onun yoldaşlarını övüyorlardı, çünkü bu sayede sedir ormanlarına giden yol onlara da açılmış oluyordu. Özellikle Sippar, Borsippa, İrsin ve Şuruppak şehirleri çok cömert davranmışlardı. Sallardan oluşan donanma Kiş'e gelince üç gün süren şenliklerle karşılandı. Yalnızca çobanlar köyü Babil, şamanlarını, pasaklı cadılarını, cırtlak sesli büyücülerini nehir kıyısına göndermiş, donanma geçerken kahramanlan küfürler ve beddualarla lanetlemişlerdi...

Gılgameş ilk salların Kislimu ayının on ikisinde Uruk'a gireceğini tahmin ediyordu. Adamlar üç aydan fazla bir zamandır yoldaydı. Kışlık ekinin hasadı yapılmış tarlalar görünmeden çok önce, edubba öğrencileri ortaya çıktılar, evlerine dönenleri kollarını yukarı kaldırıp sevinç çığlıkları atarak karşıladılar. Sevinç içinde bağıra çağıra şehre doğru koşmaya başladılar.

Uruk'un yeni surları en öndeki sallardan görüldüğünde herkes yeniden küreklere geçti. Kimileri omuzlarında urganlarla suya atladı, yüzerek kıyıya çıktı ve ağır yüklü salları nehir akıntısı yönünde çekmeye başladı.

Agga'nın silahşörleriyle dolu en öndeki sal kıyıya yanaşmadan çok önce, nehrin geniş kolu üzerindeki rıhtımda sevinç gösterileri başlamıştı. Küçük balıkçı teknelerinin, guffaların, keleglerin yüzlercesi sedir ağacından yapılmış donanmayı karşılamaya çıktı. Henüz buluğa ermiş çocuklar Gılgameş'in yoldaşlarına taze incir, nar, limon ve şarapla dolu meşin kırbalar atıyor, karşılığında da gümüş sikkeler ve nadiren de olsa kuzeyden getirilmiş değerli taşlarla ödüllendirilip seviniyorlardı.

Uruklu rahipler ve ensiler sedir ormanlarına giden adamların bir deri bir kemik, perişan halde döneceklerini sanırken, karşılarında yalnızca kerestelerin en değerlisiyle değil, ayrıca hediyeler ve bol ganimetle gelen, mağrur, dinç ve muzaffer savaşçılar görünce hayretler içinde kaldılar.

Sallar teker teker rıhtıma yanaştı. Agga, Meşe, Dimus ve Zabardi Banuga'nın her biri birer sala komuta ediyordu. Onları o kadar çok sal takip etti ki, yan kanallarla birlikte hemen hemen bütün Buranum tıkanmıştı. Köklerindeki toprağı ağlarla torbalanmış genç ağaçlar, saksılara oturtulmuş fidanlar ve vakti gelince diğer ağaçları dölleyecek demet demet aşılık dallarla yüklü pek çok sal, küçük birer ormanı andırıyordu.

Gılgameş ise on ikinci salda geliyordu. Daha sedir ormanlarındayken kendi elleriyle işledikleri direklerin üstünde, yalnız kendisi ve *Enki*du oturuyordu. Bindikleri sal suyun üzerinde yüzen ilahî bir taht gibi görünüyordu. Bir düzine balıkçı teknesi onları yedeğine aldı, kanal üstündeki limanda, tapınak rahiplerinin çiçeklerle bezedikleri podyumun bulunduğu yere çektiler.

Sal daha rıhtıma bağlanmadan hafif giyimli tapınak rakkaseleri harpların, teflerin, kavalların ve lirlerin eşliğinde onlara doğu dans etmeye başladılardı bile. Gitgide artan bir şiddette tezahürat yapan halkın hemen arkasında gurular dev kösleri dövüyorlardı.

"Bu davul seslerini duymayalı ne kadar oldu?" dedi Gılgameş gülerek. Kolunu *Enki*du'nun omzuna attı. Yabani, yediği birkaç cevizin artığını limanın sularına tükürdü.

"Yanılmıyorsam Uruk'un gelmiş geçmiş kralları için yapılan en sevinçli selamlama bu!" dedi bıyığının altından gülerek.

"O halde kafanı ve mideni dört başı mamur bir zafer şölenine hazırla!" diyerek bir kahkaha attı Gılgameş.

"Çatlayıncaya kadar yiyeceğiz!" dedi *Enki*du, keyifli bir ah çekti.

"Devrilinceye kadar içeceğiz!" diyerek başını salladı Gılgameş.

"Her bir kolumuzda on kadın!"

"Ve günlerce sarımsak kokacağız!"

"Uruk'a aşığım!" diyerek şehvetle içini çekti *Enki*du, diliyle dudaklarını yaladı.

Tam bir sarhoşluk içinde gerçekleşen şenlikler, Gılgameş ve *Enki*du'nun uzun nehir yolculuğu esnasında geceleri sohbet ederken hayallerinde canlandırdıklarından daha şamatalı, azgın ve çılgın oldu.

İnsanlar dört bir yanda dans edip sevişti. Bütün şehir son ferdi de kamını kızarmış et, peynir, meyve, iksir, bira ve şarapla çatlayasıya doldurunca kadar, neredeyse bir hafta boyunca şenlik yaptı.

Bir zaman sonra gelen kış aylarıyla birlikte Uruklular gündelik hayatlarına döndüler. Kislimu ve Tebutu ayı geçti, Sabatu ayı girdi. Büyük Buranum, o bahar umulandan fazla yükselmedi. Ve güneş yeniden ısıtmaya başladığında, *nubanda* kralla görüşmek dilediğini bildirdi.

Gılgameş eski sert eğiticinin kendisinden neyi talep edeceğini sezdi. İki gün boyunca düşünüp taşındı, sonra Akil'e ileri bir tarihe gün verdi. O gün gelince, bütün rahipler ve köleler gibi *Enki*du, Meşe, Agga ve Dimus'u da avluya çıkardı. Akil'le baş başa görüşmek istiyordu.

"Söyle bakalım" dedi Gılgameş, Akil yanında özel köleleri olmaksızın, yeni sütunlarla süslenmiş taht salonuna girerken. "En zarif sedir kerestesinden yapılmış kemerleri nasıl buluyorsun?"

"İnsanı hayran bırakacak kadar muhteşem!" dedi Akil yeni taht salonunun girişinden. "Büyük Buranum ve coşkun İdigna arasında hiçbir kral seninkiyle kıyaslanacak saraya sahip değildir!"

"Avlunun köşelerine ve zigguratın katlarına da çömlekler içine dikilmiş ağaçlar koydurdum, gördün mü? Gerçek sedir ağaçları!"

"Gördüm" dedi Akil kralın huzurunda eğilirken. "Tıpkı elinin değdiği ve iradenin gerçekleştirdiği her şey gibi büyüyorlar!"

Gılgameş güldü. Tahtının önünde duran ahşap sehpanın üstündeki tepsiden bir parça ballı çörek alıp tadına baktı. "İster misin?" diye sordu Akil'e. *Nubanda* yeniden saygıyla eğildi, bir adım öne çıkıp çörek dilimlerinin en küçüğünü aldı.

"Neden çekiniyorsun?" diye sordu Uruk kralı. "Buraya benimle ballı çörek yemeye gelmediğini biliyorum. Ama kral ve konuk ağırlayan biri olarak, bu arada neler öğrendiğimi görmen hoşuma gider."

"Uruk halkı seninle gurur duyuyor!" dedi Akil. "Adını bir tanrının adıymış gibi alıyorlar ağızlarına!"

"Duydum" dedi Gılgameş keyifle. "Bu arada, ağzından da bal damlıyor!"

"Niyetim bu değildi!" dedi Akil, alnında yine sert kınşıklar belirdi. "Sana bir şeyi hatırlatmaya geldim... Sedir ormanlarından döndüğünün ertesi gecesi, zafer kutlamaları esnasında verdiğin sözü."

"Ne sözü?" diye sordu Gılgameş hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi. Öne doğru eğilip soran gözlerle Akil'e baktı. "Nasıl bir söz verdim ki üç ay sonra gelip hatırlatıyorsun?"

"Öylesine mutlu ve mağrurdun ki şarap testisini kaldırıp artık bundan sonra kutsal zifaftan bile çekinmeyeceğine dair yemin etmiştin!"

Gılgameş çenesini kenetledi.

"Sana bir soru, Akil! O gece sarhoş muydum?"

"Hiç olmadığın kadar" diyerek başını salladı Akil, gözlerini devirdi.

"O halde verilmiş bir sözün nasıl bir değeri olabilir ki?"

"O sözü bir kral verdi!"

"Demek başkaları da..."

"Evet, başkaları da! Senin *İnanna*'ya meydan okuduğunu, ağzından şarabı püskürtüp bir sonraki kutsal zifaf törenini kendi bildiğin usullere göre uygulayacağına dair tüm rahiplere söz verdiğini bütün şehir duydu ve gördü."

Gılgameş başını şüpheyle iki yana salladı.

"Ve sen de sırf rahipler *İnanna*'nın vekili olarak kutsadılar diye sıradan bir kızla yatacağımı sanıyorsun, öyle mi?"

"Bu defa o kadar kolay kurtulamazsın!" dedi Akil müphem bir tavırla. "Bir ihtimal... Bu yıl tanrıça *İnanna* şehrimize bizzat teşrif edebilir."

"*İnanna*? Kutsal zifafa mı gelecek?"

"Bütün kehanetler, kemik zarlar ve hareket halindeki bütün yıldızların konumları böyle söylüyor."

"Ondan hoşlanmıyorum!"

"O şehrimizi tanrıçası, sen de krallığını ona borçlusun!"

Gılgameş ayağa fırladı. yeni taht salonunu boydan boya üç kez

dolandı. "Kutsal zifaf!" dedi burnundan soluyarak. "*Inanna* gelecekmiş, şu bizim sürtük! Burada ne işi var? Bu karının göğüslerini avuçlayacağıma, dudaklarını öpeceğime ve herkesin gözü önünde onunla yatacağıma da yemin ettim, değil mi?"

"Nasıl olması gerekiyorsa öyle!" dedi Akil. Gılgameş birden durdu. Kuru bir kahkaha attı, düşündü ve başını iki yana salladı. Sonra ağır ağır Akil'e yaklaştı. *Nubanda*yı gümüş işlemeli fularından tutup kendine çekti. Taht salonunda o anki sessizlik sanki hiç sona ermeyecekti.

"Pekâlâ" dedi Gılgameş sonra. "Madem kutsal zifaf istiyorsunuz, göreceksiniz kutsal zifafı, ama benim bildiğim usullere göre!"

Akil Gılgameş'i Uruk'a geldiği ilk günden bu yana tanıyordu. Eski öğrencisinin söylediği her kelimeyle neyi kastettiğini sezdi.

"Yeni yıl şenliklerinin... geleneklere göre hazırlanılması talimatı vereyim mi?" diye sordu titreyen sesiyle.

"Evet!" diye cevap verdi Uruk kralı kesin bir dille. "Yeni yılın başlamasına kaç gün daha var?"

"Tam on iki" dedi Akil tevazuyla başını eğerek. Gılgameş sağ elini yumruk yapıp sol elinin içine üç kez vurdu. Gözlerinde tuhaf, neredeyse ilahî bir parıltı belirdi.

"Tam on iki gün!" diyerek güldü düşünceli bir tavırla. "Sen zeki bir adamsın Akil, yıldızları yorumlamayı bilirsin! Öyleyse rahiplere ve bilgeler meclisi üyelerine git ve onlara kabul ettiğimi söyle!"

Akil elinde olmadan iki üç adım geriledi ve ellerini iki yana açtı. "Bunu gerçekten istiyor musun?"

"Bütün hazırlıklar tamamlansın!" dedi Gılgameş dudaklarında karanlık bir gülümsemeyle.

Uruk rahipleri daha yılın son gecelerinde gizli dualar ve bitmek bilmeyen ilahiler okuyarak nehre doğru yürüyüşlere başlamışlardı. Yerin ve göğün sırlanna ermiş yüce rahipler koyunların kesilip kurban ateşlerinin yakılacağı, şafak sökerken tütsülerle dolu bakır kazanların kurulacağı yerleri arazide gizli işaretlerle belirlediler. Tapınakların en genç rahibeleri ağaçların ve çalıların yaprağa ve goncaya durduğu bahçelerde yumak yumak ipliklerle dans ettiler. Es-

ki surlarla yeni surlar arasındaki araziye bir örümcek titizliğiyle ağlar ördüler. Son geceler soğuk geçmişti. Sonra, Nisannu ayının ilk sabahı, büyülenmişe benzeyen arazide örülen ağlarda binlerce küçük kırağı incisi görüldü.

Tanrı *Utu* doğu ufkundaki dağların sınırlarından yükseldiğinde Bara *Namtara* ve on bir rahibe tarafından selamlandı. Baş rahibe etekleri uzun, kan kırmızı renkte yünden örme mantosuyla ziggurat'ın en üst katında ayakta duruyordu. Kollarına yılan başlarıyla bezeli bilezikler ve halkalar takmıştı. Yüzü altın renginde kremler ve lacivert taşı tozlarıyla boyanmıştı. Kulaklarındaki oyma işlemeli değerli taşlardan yapılmış mücevherler parıldıyordu. Boynuna dökülen yumuşak saçları sırmalar ve dizi dizi incilerle örülmüştü.

Nindingirra kollarını kaldırıp berrak bir sesle şarkısını söylemeye başladı:

"Büyük ve ışıldayan tanrı, Utu!

Sen uzak kaynaklarda dinlenensin,
Sen büyük dağlarda doğansın,
Sen kaderlere yön verensin...
Sen dünyaya ısı armağan edensin,
Sen dünyanın ışığısın, varlığın kaynağısın...

Diğer tanrılar yaklaşıyorlar işte,
Ağzından çıkan hükmü dinliyorlar,
Yeni günün kararına varmanı bekliyorlar...
Biz insanlar senin gücünü hissediyoruz...
Hayvanlar bile sevinçle dolu...

Çünkü bugün 'Kutsal Zifaf'!"

İnanna Mabedi'nin diğer rahibeleri usul usul ona katıldılar, sonra seslerini gittikçe yükseltip daha da neşelendiler. Şehrin aşağı mahallelerinde tören kıyafeti giymiş insanlar sokaklara çıkmaya başlamışlardı. Bütün ara sokaklarda kendilerini dans etmekten ala-

mayan kümeler oluştu, halk ağır adımlarla şehrin içine akmaya başladı.

Güneş tanrısının ışığı gittikçe güçlenip ısıtmaya başladı. Sanki çalılarla ağaçlarda yeni yeni uç veren bütün yapraklar ve tomurcuklar, *Utu*'nun şefkatle okşayan ışığına doğru başlarını uzatıyordu. Derken rahipler, kaval ve tef sesleri eşliğinde kafile halinde beyaz tapınaktan çıktılar. Adeta bir taç giyme töreni için giyinip kuşanmışlardı. Zigguratın, tapınakların ve Gılgameş'le annesinin oturdukları iki sarayın arasında kalan geniş meydanda ağır, ama neşeli adımlarla yürüdüler.

Uruk kralı ve baş rahibinin yıkanıp kremlenmesi, saçlarını tarayıp yeni hazırlanmış göz alıcı tören kıyafetlerini giymesi, silah askılıkları olan yeni kemerini kuşanıp bu sıralar yine omuzlarına kadar uzamış altın renkli saçlarının üstüne tacını oturtması daha epeyce sürecekti. Son birkaç aydır Gılgameş de sakal bırakmıştı. Şimdi, tıpkı büyük tufandan sonraki ilk zamanların krallarına benziyordu, yalnız, daha yakışıklı, daha heybetli ve daha gençti. Uruk'un gerçek kraliçesinin ortaya çıkmasına artık hazırdı.

Günün onuncu saati de geçti. Öğle olunca rahipler köleleri daha sıkı çalışmaları için sıkıştırmaya başladılar. Tören kıyafetlerini giyinmiş makam sahipleri akın akın Enmerkar sarayının avlusunda toplandılar. Yeni gelenler, Uruk kralını ve *İnanna*'nın güveyini görür görmez eğiliyor, kollarını göğüslerinde çaprazlama kavuşturup onu bir tanrıymış gibi selamlıyorlardı.

Bu seferki hazırlıklar *Enki*du'nun gelip meydan okumasıyla kesilen ilk kutsal zifaftakinden çok daha farklıydı. Gılgameş *nubanda*nın yanına gitti, elini omzuna koyarak ayağa kalkmasını işaret etti.

"Bu yeni yıl şenlikleri sizi neden bu kadar sevindiriyor?" diye sordu. Akil Gılgameş'in gözlerinin içine bakarken alnındaki kırışıklar yüzüne cüce bir cin havası veriyordu.

"Halkın sendeki değişime sevinmesin mi?" diye karşılık verdi Akil. "Bir istilacı olarak geldin, bir zorba oldun, ama bugünden itibaren, bu şehre şan ve mutluluk getirmiş bir kral olacaksın! Daha

önünde uzun bir yol var! Unutma: Zigguratın her basamağında bir dua okuyacaksın. Hepsi yüz basamak."

"Yıkanıp kremlendim" diye cevap verdi Gılgameş. "Ama kendimi bir tanrıçanın keyfine kurbanlık kuzu gibi teslim etmeyeceğim! Emrimi Uruklu rahip ve rahibelere iletin, zigguratın basamaklarında dizilsinler. O zaman ben yanlarından geçerken, benim yerime her biri bir dua okusun..."

"Tanrıları gücendirmek mi istiyorsun?" diye sordu kafası karışan *nubanda*. Başka kim olsa Gılgameş'in önerisini dehşetle geri çevirirdi, halbuki Akil eski öğrencisinin inatçılığını biliyordu. "Kâhinlere bir danışayım!" dedi.

O uzaklaşınca *Enki*du girdi taht salonuna. Aynı bir şublugal komutanı gibi giyinmişti.

"Söyle bakalım" dedi gülerek. "Bir tanrıçanın güveyi olarak kendini nasıl hissediyorsun?"

"Evlenmeden önceki bütün damatlar gibi" diye cevap verdi Gılgameş. *Enki*du onun böğrüne dostça vurdu.

"Utandırma bizi!" diyerek güldü.

Gılgameş de güldü. "Bara *Namtar*a'yla altı gün yedi gece beraber yattığını unutmadım."

"Akıllara zarardı o günler!" diyerek bumunu çekti *Enki*du, bakışlarını devirdi. O an Harrap çıkageldi.

"Annen Ninsun'dan sana selam getirdim" dedi.

Gılgameş başını eğip gülümsedi. "Yoksa bana söyleyeceğin başka bir şey daha mı var?"

"Evet" diye cevap verdi kısa boylu, zarif yapılı adam. Başını öne eğip temkinle beklemeye başladı.

"Hadi söylesene!" diye ısrar etti kral.

"*İnanna*'dan sakın! Sana nihayet teslim olacağı günü yıllardır bekliyordu!"

"Bunu sen mi söylüyorsun, yoksa Ninsun mu?"

"Bunu şehirdeki herkes söylüyor! Haşmetli Gılgameş'le onun şehrinin tanrıçasının kutsal zifafını kendi gözleriyle görmek için Buranum ve İdigna arasındaki diğer krallıklardan elçiler ve yüce rahipler bile geldiler."

"*İnanna*!" diye bağırdı bir guru o an sarayın avlusundan. "*İnanna* geldi! Zigguratın tepesinde göründü!"

"Hadi öyleyse!" diyerek gerindi Gılgameş. *Enki*du ona refakat etmek istediyse de kral kollarını iki yana açarak yanında kimseyi istemediğini belirtti. Öğle sonrası güneşin aydınlığına çıktı, etrafına bakmadan iç avluyu tek başına geçti. Düzinelerce rahip, şublugal ve bilgeler meclisi üyeleri onunla aralarına saygıdan kaynaklanan bir mesafe koyarak takip ettiler.

Nubanda çabuk davranmıştı. Gılgameş, saygıyla mırıldanan kadınlı erkekli kalabalığın içinde açılan yolda ağır ağır ilerledi. Daha ziggurata varmamıştı ki rahiplerle rahibelerin basamakları alelacele tırmandıklarını gördü.

Hep bir ağızdan okunan dualar eşliğinde dosdoğru yukarı çıkan yola girdi. Kavalların, teflerin ve lirlerin titreyen sesi duaları bastırıyordu. Her merdiven sahanlığında tam bir dakika duruyor, dışardan bakınca, kendisi de huşu içinde sessizce dua ediyor görünüyordu. Oysa onun istediği yalnızca, zigguratın katlarındaki fidanlıklara dikilen genç sedir ağaçlarının ne kadar büyüdüğünü görmekti.

Derken, çok katlı büyük tapınağın tepesine ulaşınca, bir erkek olarak ilk gecesini Şuruppak'ta birlikte geçirdiği Bara *Namtar*a'yı fark etti. Şimdi gördüğü baş rahibe değildi de, dağlık Aratta'dan gelen o kızdı yine. Bir zamanlar bir köle ve sıradan bir tapınak yosmasıydı. Vaktiyle tüm Sumer kabilelerinin çıkıp geldiği doğudaki o esrarengiz ülkeyle *İnanna*'nın da bağları vardı!

Gılgameş kısacık bir an için zigguratın tepesine kadar niçin tırmandığını unutuvermişti. Sokaklarda ve tapınakların arasındaki meydanda tezahürat yapan halkın sesi birden uzaklarda kalmış sedir ormanlarının fısıltısı gibi geldi ona. İlk azgın ve sarhoş gecesini paylaştığı Bara'ya bakınca, artık *İnanna*'yı da umursamaz oldu.

Bara öbek öbek toplanmış yüce rahipler, gurular ve çalgıcılar arasından usulca sıyrılıp Gılgameş'e doğru yürüdü. Ve sonra gururla, yalnız hoş kokusuyla değil, bedeniyle de Gılgameş'e sürünüp geçti.

"*İnanna*'dan sakın!" diye fısıldadı ancak onun duyabileceği bir sesle.

"Nerede? Onu göremiyorum?"

Gılgameş etrafına bakındı. Tanrıça ortalıkta görünmüyordu, üstelik yüce rahipler ve tapınak rakkaseleri de gözden kaybolmuşlardı.

Kurban ayinleri ve ilahiler günün geç saatlerine kadar sürdü. Akşam olup da tanrı *Utu* en güzel ve en sıcak ışıklarıyla bütün ülkeyi ve surların muhafazasındaki şehri okşarken, gündüzle gece arasındaki huzur zamanı gönülleri ferahlatırken, dillere destan, mağrur, eşsiz ve biricik tanrıça *İnanna* nihayet ortaya çıktı.

Gılgameş zigguratın en üst katında, tapınak odasının önüne sedirden kirişler ve halılarla kurulmuş podyumun yanında, dimdik ayakta duruyordu. Ömründe hiç genç kız, kadın ya da dişi bir yaratık görmemiş gibi tanrıçaya baktı. Örülmüş gür saçları olgun başak rengindeydi. Gözleri dağlarda kaynayıp çıkan pınl pırıl suların içinde lacivert taşlar misali ışıldıyordu. Kaşları sedir ormanlarındaki dağların sırtları gibi yumuşaktı. Tanrıçanın dudakları ona Şukallituda'nın bahçelerinde kurduğu ilk düşleri hatırlattı. Çenesi, boynu ve omuzları su mermerinden yapılmış bir heykel gibi kusursuzdu. Attığı her adımda sallanan göğüsleri iki nardı adeta. Dolgun kalçalarına bir tül sarmıştı, çıplak teninde yalnızca altın ve değerli taşlardan süsler bulunuyordu; kollarında çifte ince halkalar, iki bileğinde enlice iki bilezik, boynunda parıldayan kolyeler, belinde ve sütun gibi uzun bacaklarının ayak bileklerinde de meşin örme işi süsler...

Sembolü Çobanyıldızı olan, aşk ve savaş tanrıçası, göğün ve havada uçurulan gemilerin efendisi, tanrılardan yüz ME'yi çalan, Uruk şehrinin hükmetme sevdalısı, kendi başına buyruk, uçarı tanrıçası *İnanna*!

Gılgameş'i seyretmek için bir an durdu. Mükemmel dudakları usulca açılırken ağzının kenarı hafifçe titredi. Göğsü daha hızlı kalkıp inmeye başladı. Kesilen tef ve kaval sesleriyle birlikte aşağıda bekleşen halktan da çıt çıkmaz oldu.

"Yanıma gel yiğidim!" dedi tanrıça olağanüstü sıcak ve arzu

dolu bir sesle. "Yanıma gel ve sana dokunmama izin ver. Beni güçlü kollarına al, sarıp sarmala ki bedenlerimiz birbirinin olsun!"

İnanna, Gılgameş'e doğru bir kuş tüyü misali öylesine süzülerek geliyordu ki çıplak ayakları halıyla kaplı zemine değmiyordu adeta. Gılgameş yerinden kıpırdayamadı. Tanrıça onun yanına vardı, onunla aynı boya gelinceye kadar podyumun üstünde yükseldi. Sağ elinin parmaklarını açıp Gılgameş'in gergin göğsünde usulca gezdirdi. Uruk kralı, tepeden tırnağa tir tir titremekten kendini alamadı.

"Haydi!" dedi tanrıça arzuyla içini çekerek, bir an gözlerini yumdu. "Ne kadar güçlü olduğunu göster bana! Bırak da erkeklik gururun beni çıldırtacak kadar büyüsün! Al beni, erkeğim! İçime gir ki atacağım çığlıklar bütün ülkeye bereket getirsin! Seni arzuluyorum, senin tanrıçan olmak istiyorum!"

İnanna çıplak kollarıyla Gılgameş'e sarıldı, yumuşak dudaklarıyla onun önce yüzünü öpmeye başladı, sonra boynuna, giderek de daha aşağılara indi. Gılgameş artık daha da şiddetli titriyordu.

"Gel!" diye inledi tanrıça daha yüksek sesle. "Birlikte altın arabamıza binelim. Mücevherlerden yapılmış cenneti kanının her damlasında hissetmen için onu sana armağan ediyorum. Kanlarımız, fırtına ifritleri gibi kaynasın. Altın tekerlekler üzerindeymişçesine, göğün enginliklerine yerin derinliklerine uçalım. Terimiz sedir kokusu gibi bürüsün bizi!"

Gılgameş sedir ağacından yapılıp halıyla kaplanmış podyumun dibinde, halen dev bir heykel gibi kaskatı dikiliyor, yağlanmış cildi akşam güneşinde altın ve bakır gibi ışıldıyordu.

"Gel, sevgili kralım! Kutsal zifafa girelim, bugüne dek yaşamış olan, yaşamakta olan ve gelecekte yaşayacak olan insanlar sana hayran kalsın! Yeryüzünün bütün ulusları, bütün kralları ve bütün soyluları, bundan böyle huzurunda ancak yere yüz sürerek sana yaklaşabilsin! Bugün aşkını bana verdiğin takdirde, rüyanda bile göremeyeceğin hazinelere kavuşacaksın! Hayvanlar bile boyun eğecek sana. Koyunlar senin için ikiz, keçiler üçüz doğuracak! Ağır yüklü eşekler, süratli *anşukurra*lara yetişecek kadar güçlü ola-

cak! Ve kraliyet arman olan boğa, eşsiz benzersiz niteliklere kavuşacak!"

Gılgameş gözlerini iyice açmış, tanrıçaya dik dik bakıyordu. Vücudundaki her bir kas urganlarla bağlanmış gibiydi; yüzünü buruşturmayı bile güçlükle başardı. Dudakları sertleşmişti, dişleri birbirine vuruyordu. Burnundan derin bir nefes alıp, uğursuz bir kâbustan uyanmışçasına ansızın kendine geldi.

"Ne... neler söylüyorsun sen?" dedi Gılgameş sert bir sesle. Bir adım geri çekildi, sonra tanrıçayı kollarından yakaladı. *İnanna*'nın ezici kudretini yenmek için tüm gücünü kullanması gerekiyordu. Tanrıçanın onu bırakmaya niyeti yoktu, ona iyice sokulup en güçlü iradeli insanı bile baştan çıkartabilecek vaatlerle kandırmak istiyordu. Ne var ki Gılgameş doğrulup kendine gelmiş, bir tanrıçayla bile başa çıkabilecek kadar devleşmişti.

"Boşuna hevesleniyorsun *İnanna*!" diye herkese işittirecek kadar yüksek ve anlaşılır bir sesle bağırdı. "Beni elde etmek için ilahî cazibeni göstermenin yeterli olacağını sanıyorsun! Fakat yanılıyorsun! İlk defa... siz tanrıların bizi oyuncak bebek gibi oynattığınızdan günden bu yana, içimizden biri senin oyununa alet olmamak için ilk defa direniyor! Ben direniyorum... ben... Kral Gılgameş! Halkımın gözü önünde seninle yatmamı mı istiyorsun? Sana benim bile karşı koyamayacağımı mı ispatlamak istiyorsun? Sana benim de sadakat yemini etmeye... sana tapmaya... sana boyun eğmeye mecbur olduğumu?"

Tanrıça yeniden onun üzerine doğru geldi. Gözlerinde daha önce Gılgameş'in hiç görmediği bir şehvet ateşi yanıyordu. Ellerini uzatınca şıkırdayan mücevherleri, gökteki kardeşi *Utu*'nun son ışıklarında parıldadı.

"Aptallık etme, Gılgameş!" dedi tanrıça, kur yapan güvercin gibi arzu dolu bir sesle kuğurdayarak. "Baksana, bütün halk düğün ziyafetimizi bekliyor!"

"Belindeki gücü sende harcayıp bitmek bilmez arzularını tatmin ettikten sonra, alaycı kahkahalar atarak yok edebileceğin bir uşak değilim ben!"

Tanrıçanın yüzü hiddetten kaskatı kesildi.

"Sen de kim oluyorsun?" diye bağırdı dişlerinin arasından tiz bir sesle. "Seni bencil ahmak! Bir tanrıçanın karşısında ne yapabileceğini sanıyorsun? Beni suçladığın davranışları başkalarının hislerini hiç umursamadan sen de yapmadın mı? Çılgınca surların inşasına sürdüğün Uruklu erkekler, sevgililerini ve karılarını ancak rüyalarında görürken, hovardaca bütün yatakları dolaştığın o vahşi geceleri unuttun mu?"

"Buna bir gün olsun aldırış ettin mi?" diye bağırdı Gılgameş yüksek sesle. "Ben ilk gece hakkına sahip olan kral değil miyim?"

"Ya ben?" diye bağırdı *İnanna* da. "Ben de senin tapmak ve itaat etmekle mükellef olduğun en yüce tanrıçan değil miyim?"

Gılgameş başını iki yana sallayarak güldü.

"Seninle birlikte olsam elime ne geçecek?" diye bağırdı tok bir sesle. "Evet sen... sen ısıtmayan bir ocaksın... hiçbir rüzgârı kesemeyen bir kapı... bir savaşçının tekmesiyle yıkılan samandan bir saray... palanı sırtında durmayan bir filsin sen... her şeyi kirleten pis katransın... çöle atılan ilk adımda su sızdırmaya başlayan kırbasın... her tuğla duvarı çürüten kireçtaşı... bu ülkenin düşmanlarına yanlış harflerle yazılmış bir kil tablet... her giyeni vuran ayakkabısın sen..."

Gılgameş iyice doğrulup devleşti.

"Bir zamanlar sadık kaldığın o adam nerede, aşk tanrıçası?" diye bağırdı suçlarcasına. "Kendiliğinden senin üstüne uçup gelen sıradan özgür kuş nerede hani! Cevap vermek istemiyor olmayasın? Peki, bütün aldattıklarını sana ben hatırlatayım: Gençlik yıllarındaki sevgilin *Dumuzi*'nin başına neler geldi? Ona öyle bir ihanet ettin ki her yılın yarısını ölüler diyarında geçirmeye mecbur kalıyor! Ya badem kargası? Tahammül edemediğin için kanatlarını kırmıştın. Şimdi uçamıyor, dalların arasında oturmuş, gak gak ötmekle meşgul. Sonra o aslan, hatırlıyor musun? Sen bir köpek sadakatiyle bağlı kaldığı müddetçe ona aşkı vaat etmiştin. Sonra ne oldu? Tuzak üstüne tuzak! Başka?"

Gılgameş bir zafer kazanmışçasına kahkaha attı.

"Daha bitmedi dinle! Bir *anşukurra* aygın seninle çiftleşinceye kadar itaat etti sana. Sense ona kırbaçla vurarak, bıçaklar saplaya-

rak teşekkür ettin. Çünkü onu avlanmakta serbest bırakmıştın, ta ki kendisi on dört saatin ardından bataklıklarda geberinceye, anası Silili de kederinden ölünceye kadar! Yine de bütün bunlar yetmedi sana! O çobanı bütün sürüsünü senin için kesinceye kadar kandırmaya devam ettin. Sana olan kara sevdasından çılgına dönünce de onu bir kurda çevirdin, kendi yamakları tarafından kovuldu, kendi köpekleri tarafından bacağından ısırıldı!"

Gılgameş durakladı, derin bir soluk alıp öne eğildi. Uruk şehrinin tanrıçası, diliyle dudaklarını yaladı. Kralın isyanına çok öfkelenmişti. Ellerini kaldırdı, salınarak Gılgameş'in üzerine doğru yürümeye başladı. Fakat kral onu durdurdu.

"Hayır!.. Olduğun yerde kal, dokunma bana! Daha babanın bahçıvanı İşullanu'yu anlatmadım! O sana her gün sepet sepet hurma getiriyordu, ta ki onun elini alıp bacaklarının arasına koyuncaya kadar! Sen azmıştın, ama o senin ihtirasından korktu! Annesi tarafından terbiyeli yetiştirildiğini ve tanımadığı bir kadınla geçici bir aşk yaşamak istemediğini söylememiş miydi sana? Senin cevabın ne oldu? Onu mahvettin! Zavallı adam o günden sonra ömrü boyunca kurbağa gibi sıçramak zorunda kaldı. İnsanlar onu hor gördü, utanç içinde yaşadı!"

Gılgameş durdu, dudaklarını büküp başını iki yana salladı. "Hayır, *İnanna*!" dedi üstünlüğünü kabul ettirmek istercesine gülerek. "Benimle Kutsal Zifaf'a giremeyeceksin! Senin aşkın bana yakışmıyor! Kiminle istersen onunla yatabilirsin, fakat Gılgameş'le değil!"

Uruk kralı ellerini kaldırdı, bir kahkaha daha atıp arkasına döndü, başını gururla kaldırıp iyice şaşkına dönmüş rahiplerin yanından geçti, zigguratın merdivenlerine doğru yürüdü. Bir an *Enkidu*'nun dehşet içinde kalmış yüzüne baktı. Yabanî yakarırcasına ellerini kaldırdı, ne var ki Uruk kralı aşağılayıcı bir edayla yere tükürdü. Sonra yeniden arkasına döndü.

"Kimsenin senin gibi tanrılara ihtiyacı yok!" diye bağırdı *İnanna*'ya. "Yani bizi gelecekte ziyaretlerinizle rahatsız etmeyin! Senin gibi dişiler bacaklarını açınca, hâlâ bunun kutsal bir iş olduğuna inanan daha aptal insanlar, daha budala halklar arayın kendinize!"

Zigguratın tepesinde ve şehrin semalarında sonsuzluğun içindeki tüm zaman dilimleri durmuştu adeta. Çünkü daha önce hiçbir şehirde, hiçbir kurban ayininde, bir insan tanrıları böylesine aşağılayıp reddetmemişti.

İnanna'nın İntikamı

Tanrıça, yeryüzüne yakın yaşayan tanrıların eşlik etmesine ve gökten inecek bir arabaya gerek duymadı. Gözleri kamaştıran bir ışık demeti içinde hiddetinden titreyerek zigguratın tepesinden akşamın alacasına doğru uçtu. Bu esnada attığı intikam çığlıkları, dehşet içindeki halkın feryadını bastırıyordu. Gılgameş haricinde herkes yerlere kapanmıştı; buna rağmen büyük, mağrur ve az öncesine kadar bir şenlik havası içinde bulunan şehrin tanrıçası göğün katları arasına kaçtı. Onu durdurmaya *Anunnaki*'lerin de gücü yetmedi. Gazabı öylesine sınırsızdı ki en uzaktaki babası *An* bile onun çığlıklarını duymuştu. *Aruru*'yu yanına alıp *İnanna*'yı karşılamaya çıktı.

"Ah baba, babacığım!" diye ağladı *İnanna*, anne ve babasının katına çıkınca. "O insanın bana ne kadar zalimce davrandığını tasavvur bile edemezsiniz!"

"Gılgameş'ten mi bahsediyorsun?" diye sordu An. *İnanna* gözyaşlarına boğuldu. Annesine sarılıp acı gözyaşları dökmeye başladı; bir tanrıçanın böyle sarsıla sarsıla ağladığı daha önce hiç görülmemişti.

"Bana hakaret etti, beni incitti, insanların yanında küçük düşürdü! Onunla kutsal zifafa girmeye gitmiştim, ama onun istediği sırf beni rezil etmekti! Ettiği hakaretler öyle zalimceydi ki, lanet etse daha iyiydi!"

"Sakin ol, yavrum!" dedi *Aruru*. "Ona mı kızmalısın, yoksa kendine mi, bir düşün bakalım!"

"Kendime neden kızacakmışım?" dedi *İnanna* hıçkırarak. "Hiçbir art niyetim yoktu, gerçekten sadece..."

"Cevap vermeden önce kendini bir yokla" diye uyardı annesi. "Seni bilirim *İnanna*, oldum olası kendi başına buyruktun! Aceleci davranıp insanların üstüne yağdırdığın yüz ME'yi hatırlamıyor musun yoksa? Ya ilk kocan *Dumuzi*'yi? Ölüler diyarını *Ereşkigal*'in elinden almaya yeltenmene ne demeli?"

"Evet, elbette, ama bir yabaniyi benden, tanrıçasından daha çok seven o çılgın devle ne ilgisi var bunun..."

"Yabaniyi benim yarattığımı unutuyorsun!" dedi *Aruru* sertçe. "Ve sen... bu tam anlamıyla olağanüstü adamı kaç kere çileden çıkardın? Üçte ikisi bizden olan adama Pukku ve Mikku'yu yapsın diye *Çuluppa* ağacını verip insafsızca kandırmadın mı? Onun erkekliğini kullanmak için, kaç kez dünyalı kadın ve kız suretinde onun önüne attın kendini?"

"Bundan haberiniz var mıydı?" diye sordu *İnanna* utanarak.

"Yeryüzünde haddinden fazla kaldın" dedi *An* haşin bir edayla. "Onların yaşam tarzına alışmak için insanların dünyasına gökten ilk defa indiğimizde hiçbir tehlikeyle karşılaşmadık. Bizim gözümüzde hayvandan farkları yoktu. Oysa şimdi değiştiler. İlahî ME'nin onlara kendiliğinden verildiğine inanmaya başladılar. Sonsuzluğun ışığıyla bakarsak, onların karşısında sürekli geri çekilmeye mecbur kalmamız senin suçun, kızım! İnsanlar uyandı. Aslında bize ait olan sırlar ve tabular kadar hiçbir şey onlara cazip gelmiyor!"

"Acaba... Bizim gibi olabilirler mi?" diye sordu *İnanna* korka korka.

"Hayır" diye cevap verdi An. "Onlar ölümlüdür ve öyle de kalacaklardır! Ama bizden öğrendikleri üzerine içlerinden daha fazlası çalışarak bizi hatırlamaya bağlı şeyleri keşfetmeye uğraşacak! Belki gelecek çağlarında koşum hayvanına gerek duymadan *anşukurra*larından daha hızlı giden arabalar yapacaklar. Kanat takıp şehirlerin ve ülkelerin üstünde uçacaklar, maddenin içindeki gücün sırrını çözüp göğün katlarına bizi aramaya çıkacaklar."

"Buna izin veremeyiz!" diye parladı *İnanna* heyecanla. "Tanrı değiller onlar, aksine hayvanların torunları!"

"Onların her birinin içinde ilahî bir özellik olduğunu unuttun

mu? Yeryüzündeki hayvanlarla çiftleşerek onların türünü yaratan bizdik!"

"Kahrolsunlar!" dedi *İnanna* dişlerinin arasından. "Sen bütün tanrıların en yücesisin, buna rağmen Gılgameş bana küfrederken sana da hakaret etti! Eğer bunun gibi insanların günahı cezasız kalırsa, kendilerini tanrılardan güçlü gören krallar başa geçmeye başlar!"

Yalnız nefret ve intikam hırsıyla dolu, uğursuz bakışları çirkinleştiriyordu yüzünü.

"Bana bir silah yarat baba, bu utancı silecek bir Gök Boğası yarat!" dedi *İnanna* soğukkanlılıkla. "Hiçbir sarayın, insan yapısı hiçbir duvarın karşı koyamayacağı güçlü bir silah olsun!"

"Olmaz!" dedi An.

"Ne demek bu? Eğer onları derhal kendi sınırlarına çekilmeye zorlamazsak elimizde kalan son sırları da çalacaklarını kendin söylemedin mi?"

"Ağzından halen kendini beğenmişlik ve nefret dökülüyor!"

"Doğru, bu adamdan nefret ediyorum! Bu adamdan nefret ediyorum ve onu yok etmek istiyorum, anlamıyor musun? Bana tenezzül etmedi... Benim gibi bir tanrıçaya! Eğer o Gök Boğası'nı elde edemeyecek olursam, ölüler diyarının bütün kapılarını kırarım! O zaman da ölüler dışarı çıkar ve bütün yaşayanları yiyip bitirirler, ta ki dağlarla çöllerin arasında, ölüler yaşayanlardan daha kalabalık oluncaya kadar!"

Tanrıların en yücesi ve heybetlisi, kendisinin düşündüklerini yaratan karısına baktı. *İnanna*'nın öfkesi ikisini de şaşırtmıştı. Savurduğu tehditler kulağa öyle korkunç geliyordu ki, onun talebine yavaş yavaş razı olmaya başladılar.

"Eğer sana Gök Boğası'nı verirsek, onun alevli nefesinin estiği tarlalarda yedi yıl boyunca ekin bitmez" diyerek karşı çıktı *Aruru*. "Hemen ölmeyenlerse cüzam hastalığına yakalanıp içten içe yanar. O zaman da masumların hayatta kalmasını sağlamam gerekecek."

"Buna gerek yok!" deyiverdi *İnanna*. "Buğday ambarlarının nerede olduğunu biliyorum! Hayvanların otlanabileceği dağlar ara-

sındaki vadilerin yerini de. Ben yalnız günahkâr Gılgameş ve *Enki*du'yu istiyorum!"

"Peki" dedi *An* derinden bir iç çekerek. "Şu silah, Gök Boğası ne kadar güçlü olsun "

"Kutsal bir sediri kesmeye ve *Humbaba*'yı öldürmeye gücü yeten iki adamı yenebilecek kadar!"

Tanrı *An* uzunca bir süre sustu. "Ben bir Gök Boğası tasarlarım, *Aruru* da onu yaratır!" dedi sonra.

Gılgameş eski geleneklerin bir parçasını daha yıkmıştı. Dehşetin yatışması ve endişelerin yerini Uruk'un bu büyük ve eşsiz kralına hayranlık hislerine bırakması haftalar aldı.

"Onun karşısına nasıl da dikildiğini, o an ne kadar da heybetli göründüğünü fark ettiniz mi?" diye soruyordu çeşme başında çamaşır yıkayan kızlar birbirlerine, gözleri garip bir biçimde parlıyordu. Yaşça onlardan büyük kadınlar muskalarını avuçlayıp sessizce dualar mırıldanıyorlardı. Tarlalarda çalışan erkekler de Gılgameş'in gerçekten mertçe davrandığından bahsetmeye başlayınca muhalif sesler de yavaş yavaş kesilmeye başladı. Yalnız *İnanna* Mabedi'nin rahip ve rahibeleri bu işin sonunun nereye varacağını düşünüyorlardı. Tapınaklara getirilen şifalı otlar, keresteler ve yapılan bağışlar epeyce azalmıştı. Gılgameş şehir tanrıçasıyla olan bağlarını koparıp atmıştı. Abram'ın tavsiyelerine bakılırsa, Uruklular gelecekte her şeyden yüce olan tek tanrı An'a ibadet etmeliydi yalnızca.

"Madem ki hepsi göklerin yegane hükümdarına bağlı, onca küçük tanrıya adaklar adamanın, heykellerine tapmanın, onlar adına sunaklar yapmanın ne faydası var?" demişti Abram.

"Bir tek olan her yerde olamaz!" diye söze karıştı Akil. Uruk *nubanda*sı ve baş kahyâsı olarak, onun neden söz ettiğini biliyordu.

"Bu doğru olabilir" diye karşılık verdi Abram. "Bununla birlikte, en büyük hükümdarı yücelten, onun dostlarını ve hizmetçilerini de minnettar bırakır!"

"Tanrı An'ın tapınağını genişletip, hiçbir şehrin görmediği görkemli bir mabet haline getireceğiz!" diyerek hükmünü verdi Gıl-

gameş. "Planlar hazırlayın, su mermerini, zarif sedir kerestesini, taş sütunları, uzaklardaki dağlık ülkelerden getirilen tuğla ve kuvarstan yapılmış renk renk ışıldayan kabartmaları esirgemeyin! Ve sen, Abram, Uruk halkından olmasan da, yeni yapılacak beyaz tapınağın baş urigallusu olacaksın!"

Kral ve baş rahibin emirleri harfiyen yerine getirildi. Kalın perdelerle kapatılmış *Eanna* Tapınağı'nın pencere boşluklarından bazı geceler buğulu ilahiler yükseliyordu. Bu dönem boyunca Çobanyıldızı hiç görünmedi.

Kışın ekilen ekin filizlenip yeşerdi, fundalıklar ve çalılıklar çiçeklendi. Kanallarla hurma bahçeleri arasında kurulmuş fidanlıklarda eskisinden daha fazla kuş cıvıldıyor, gürbüz hayvanlar otlaklarda yayıldıkça güçleniyordu.

Nisannu ayı geçti, ardından *Ajaru* ayı da.

Simanui ayının ilk günü, Kiş kralı Agga yurduna dönmek için izin istedi. "Burada her şey verimli ve güzel bir biçimde düzenlendi" dedi Gılgameş'e. "Artık savaşçılarının komutanı olarak bana ihtiyacın kalmadı. Birkaç sadık adamımla şehrime dönmek istiyorum; Uruk'u örnek alarak onu imar edeceğim."

Gılgameş sarayının iç avlusunda oturuyordu. *Enki*du, Harrap ve diğer birkaç arkadaşı avluya yeni kurulmuş bir çeşmenin başına çökmüştü, yanlarındaki ocakta köleler şişe geçirdikleri ördekleri çeviriyordu.

"Ne dersiniz?" diye sordu Gılgameş.

"Öbür şehirlerde sana bağlı olan krallar, ordu komutanlarından daha değerlidir" dedi Harrap, Abram'a göz ucuyla bakarak.

"Agga geçtiğimiz yıllar boyunca kardeşçe davrandı" diyerek destek çıktı *Enki*du. Yüzünü Gılgameş'e döndü. "Kiş şehrinin krallığını ona geri vererek cömertliğini göster!"

"Kardeşim, sen de böyle söyledikten sonra..." diye karşılık verdi Gılgameş gülümseyerek. Agga ayağa kalktı, gidip onu kucakladı. "Yanımıza her gelişini büyük bir şenlikle kutlayacağız!" diye söz verdi Gılgameş. Sonraki günler Agga'nın yolculuk hazırlıklarıyla geçti. Kiş'ten getirdiği üç yüz savaşçısı ve bir o kadar kadınla birlikte şehri terk ederken sokaklara çıkan Uruklular onlara el salla-

dılar, yanlarına yeni olgunlaşmış meyveler, yavru domuzlar, peynir ve nazarlıklar verdiler.

İlkyazın kalan günlerinde hava oldukça hoş ve sıcaktı. Şehrin balıkçıları ağlarda ve dalyanlarda geçen senelere oranla daha fazla balık buluyor, avcılarla kuşçular avladıkları hayvanların etini şehrin pazar yerlerine getiriyorlardı. Bahçelerde meyveler olgunlaşıyor, kadınlar ve kızlar bile ikinci defa başarısızlığa uğrayan kutsal zifaftan kötü etkilenmiş görünmüyorlardı. Tam aksine, Uruk bu kadar çok sayıda hamile kadını yalnızca şehrin erkeklerinin surların inşasında çalıştığı yıl görmüştü.

Kraliyet sarayında da her şey yolundaydı. Katipler beyaz tapınağın idareci rahipleriyle birlikte, hayvan sayımı sonuçlarını ve kaldırılacak mahsul hesabını günbegün değiştiriyordu.

Gezgin tacirler iç avluda değerli kumaşlar, madenler ve mücevherler sergiliyordu. Kimileri uzaktaki yurtlarından merhemler ve hoş kokular da getirmişti. Kimileri Uruk'la Nippur, Şuruppak, Borsippa ve Kiş arasında düzenli kervan yolları kurma imtiyazı elde ediyor, isteyenlere sedir ormanları bölgesinden sık sık Uruk topraklarına girip izinsiz dolaşanlara ve yol kesen eşkıyaya karşı genç savaşçı korumalar veriliyordu.

Simanui ayının yirminci gününün sabahında, Bir Hurturre Adab Kanalı'nda yıkanırken boğuldu. Gılgameş onun maiyetini çağırtıp olayın nasıl gerçekleştiğini sordu.

"Kendisi ölmek istedi" dedi içlerinden biri, yeni yargıcın yaptığı kısa bir sorgunun ardından. "Agga'dan boşalan ordu komutanlığı görevine kendisinin değil de Zabardi Banuga'nın getirilmesine üzülüyordu."

"O büyükbabamın emrinden çıkmayan bir adamdı" dedi Gılgameş. "Eski surların dışındaki krallar mezarlığının kenarına büyük bir törenle gömülsün!"

"Sen de katılacak mısın?" diye sordu *Enki*du.

"Hayır" diye karşılık verdi Gılgameş. "Vaktiyle benim öldürülmemi emretmişti. Eğer başarsaydı, bugün burada olamazdım!"

"Peki, bunun acısını neden hiçbir zaman çıkarmadın?" diye sordu *Enki*du. "Ona 'Mazlumların Kükreyen Katili' diyorlardı, se-

nin doğumundan sonra yaptıkları için onu Kral Mebaragesi'nin şehri istila ettiğinin ertesi günü hemen idam ettirebilirdin."

"Aklı başında hiçbir kral, bir başka krala sadakatini kanıtlamış kimseleri şiddetle cezalandırmaz" diye cevap verdi Gılgameş. "Eğer bunu yaparsa, gerçi halkın öfkesini yatıştırmış olur ama kendi yoldaşlarını da huzursuz eder."

"Bu fikrin kaynağı ilahî *ME* mi?" diye sordu *Enki*du.

"Evet" diye karşılık verdi Gılgameş kısaca.

Muhtelif konularda sohbete devam ettiler. Güney ve doğudaki şehirlerden armağanlar getiren elçiler koşum hayvanı talep ediyor, Uruk'un bereketli hasadın ardından erzak takasına hazır olup olmadığını soruyorlardı.

Birdenbire çalınan borazanların keskin sesiyle şehir sessizliğe büründüğünde vakit öğleye yaklaşıyordu. Enmerkar sarayının iç avlusundaki savaşçılar ayağa fırladılar. *Enki*du, Abram, Harrap ve Akil gözlerini merakla Gılgameş'e diktiler.

"Zabardi Banuga'nın ikaz işareti!" dedi kral kaşlarını çatarak. "Yeni surların kuzeydeki nöbetçi kulelerinden geliyor!" Kılıcını eline alıp kemerini kuşandı, geniş adımlarla sarayın damına çıkan merdivenlere seğirtti. Yukarı çıkınca elini gözlerinin üstüne siper edip kuzeye baktı. Tarlalarda ve kanallardaki su çarklarının dibindeki erkekler ve kadınlar donakalmış gibi dikiliyor, borazan işaretinin geldiği kuzey kapısındaki o nöbetçi kulesine bakıyorlardı.

"Bir şey görüyor musun?" diye sordu hemen onun ardından dama çıkmış olan *Enki*du.

"Sadece kuzeybatı yönünde bir toz bulutu..." Sağ kolunu uzatarak işaret etti. "Orada, Buranum'un kıyısında!"

"Tamam, ben de gördüm" dedi *Enki*du onaylarcasına. "Ne olabilir bu? Bir kum fırtınası mı? Kasırga mı?"

Gılgameş acı acı güldü.

"Hayır, kardeşim!" diye vahşice parladı. "Bu, *İnanna*'nın intikamı olsa gerek! Aylardan bu yana gece gündüz gelişini bekliyordum!"

Gılgameş dudaklarını birbirine öyle sert bastırdı ki ağzı incecik bir

çizgi halini aldı. Burnundan derin bir soluk alıp lüle lüle saçlarını geriye savurdu, kısa bir süre parmaklarını şaklattı.

"Savaşa başlıyoruz!" dedi kendini tutarak ancak *Enki*du'nun duyabileceği bir sesle. "Ne var ki, bu sefer cezalandıran tanrılara karşı doğrudan doğruya hücuma geçmek zorunda kalacağız!"

"Büyüden ve ifritlerden korkar mısın?" diye sordu yabani.

"Hayır" diyerek acı acı güldü Gılgameş. "Sadece dişi bir tanrının gazabından... Bütün dehşetlerin en müthişidir!"

"Öyleyse *İnanna*'ya canla başla karşı koyalım!" dedi *Enki*du. Gılgameş evet anlamında başını salladı. *Enki*du arkasını döndü, ellerini ağzına siper ederek var gücüyle bağırdı: "Uruk savaşçıları, silah başına! Kuzey kapısında toplanın! Kuzey kapısında toplanın!"

*Enki*du'nun yaptığı çağrı şehrin üstünden bahçelere ve araziye doğru dalga dalga yayıldı. Sol kolunu kaldırınca sarayın iç avlusundaki şublugallerle genç savaşçılar şıkır şıkır kılıçlarına, mızraklarına, yaylarına, iki tarafı keskinleştirilmiş savaş baltalarına ve kabartmalı, dört köşeli, kocaman kalkanlarına davrandılar. *Enki*du'nun sağ kolunu kaldırmasıyla birlikte tapınağın basamaklarındaki çalgıcılar dev kösleri, kavalları, zilleri ve borulanyla bir araya toplandılar.

"Silah başına! Silah başına!" diye dört bir yanda bağrışıp duruyordu barış zamanında çiftçilikle uğraşan şublugaller. Pek çoğu silahlarını kuşanmak üzere evlerine koşuyor, geri kalanlarsa bahçelerden çıkıp dosdoğru eski Enmerkar sarayına geliyordu. Çalgıcılar kulakları sağır eden bir gürültüyle çalmaya başladılar. Şehrin epey dışında ya da güney kesiminde çalışanların bile bu toplanma çağrısını duymaması imkansızdı.

Gılgameş sarayın damında bölük bölük gelen komutanlarla, tapınak idaresinden sorumlu dubsarlarla ve alelacele koşturup gelen rahiplerle birlikte hemen savaş meclisini topladı.

"Fallar nasıl görünüyor?" diye sordu.

"Daha neyi sormamız gerektiğini bilmiyoruz..."

"Tanrıların şehrin yakınlarında olup olmadığını sorun!" buyurdu öfkesini bastıramayan Gılgameş. "Kasırgaları, felaketleri, salgın hastalık tehlikesini sorun!"

"Bunun öncesinde ayı ve yıldızları gözlememiz gerekirdi" dedi *İnanna* Mabedi'nin rahiplerinden biri çekinerek.

"Nasıl bir cevap bu?" diye çıkıştı Gılgameş. "Kaç gecedir ne yapıyorsunuz? Tapınağınızın pencere boşluklarını gökyüzünü gözlemenizi engelleyecek biçimde perdeler ve örtülerle kapamanızı kim emretti size?"

Rahipler başlarını eğdiler. Birkaçı diz üstü çöküp yakarırcasına ellerini uzattı.

"Kim?" diye gürledi Gılgameş onlara.

"Efendim, *İnanna* emretti" dedi genç yaştaki rahiplerden biri. "Bize göründü, sabretmemizi ve ona adaklar adamamızı emretti."

"Sabredip ona adaklar mı adayacakmışsınız? Benim bundan niye haberim yok?" diye bu defa daha yüksek sesle bağırdı Gılgameş. "Bu ihanetinizle bana nasıl bir zarar verdiğinizin farkında mısınız? Bu doymak bilmez tanrıçaya karşı savaşa hazırlanmamı engellediniz!"

Bir adım attı. Tek bir el hareketiyle rahipleri az kalsın damdan aşağı süpürecekti ki *Enki*du tam zamanında koluna girdi.

"Yapma, Gılgameş! Sırf tanrılardan korktukları için eski gelenekleri terk etmediler! Başka krallara sadakatle bağlı olanlara dair söylediklerini unutma..."

Gılgameş kendini zor tutuyordu. "Şu kancık!" dedi dişlerini gıcırdatarak. "Ah şu lanet olası kancık! Haydi, cepheleri paylaşalım!"

Aşağıya, evlerin damlarına baktı. Toz bulutu büyük bir hızla yaklaşıyordu. Derken aniden muazzam bir boğanın başını ve boynuzlarını, geniş göğsünü, yere sağlam basan bacaklarını fark etti. Boğa koşarken zırhlı bir savaş arabasını andırıyordu. Burun deliklerinden ateşli dumanlar çıkıyor, gözleri yeryüzüne düşmüş iki yıldız gibi ışıl ışıl yanıyordu.

"Hafif baltalarla, mızraklar ve yaylarla donanmış yüz savaşçı çıkarın karşısına!" buyurdu Gılgameş. "Onlar dışarı çıkar çıkmaz Zabardi Banuga kuzey kapısını kilitlesin ve sağlam kirişlerle takviye etsin!"

*Enki*du kralın emrini sarayın iç avlusunda kaygıyla bekleşen ça-

vuşlara iletti. Kendi aralarında silahlarını çabucak değiştirdiler, az sonra da ilk birlik harekete geçti. Eski surlara ulaşmaları ancak birkaç dakika aldı. Şehrin dört bir yanından gelen savaşçılar birleşip yüz kişilik bir birlik oluşturdular. Bu arada Zabardi Banuga da şehrin en güçlü savaş arabalarını yeni surların üzerine çıkarttırmıştı. Genç boğalar, eşekler ve *anşukurra*lar surların öteki kesimlerindeki savaş arabalarını da kuzey bölgesine çekiyordu.

"İki yüz kişilik bir birlik daha hazırlanıp surların ardına gizlensin!" buyurdu Gılgameş, ilk birlik kuzey kapısından çıkarken. "Sonraki birlik üç yüz kişilik olacak!"

İç avludaki gürültü patırtının ortasında *Enki*du kralın emirlerini yüksek sesle tekrarlayıp az sonra yeniden Gılgameş'in yanına döndü. Elini çıplak göğsünün kılları arasında gezdirdi. Gılgameş'e dikti gözlerini.

"Niyetin ne? Onun gücünü zayıflatmak mı?"

"Tam üstüne bastın!" diye cevap verdi Gılgameş kararlılıkla. "Şehrin savaşçıları olmadan ikimiz bile ona karşı koyamayız! Sen ölüler diyarından sağ çıktın. İkimiz birlikte kutsal sediri kesip canavar *Humbaba*'yı yendik. Yine de tanrıların şu dışarıdaki silahının şimdiye kadar gördüklerimizden daha korkunç olduğunu seziyorum!"

Arkasına dönüp sarayın iç avlusundakilere baktı.

"Herkes hazır mı?" diye seslendi aşağıya.

"O boğayı tıpkı bir yaban domuzu gibi avlayacağız!" diye cevap verdi avcının oğlu Dimus neşe ve heyecandan incelmiş sesiyle gülerek. Aynı anda Gök Boğası'nın sert adımlarla şehrin kuzey kapısının açıklarına gelişi, dev köslere vurulan şiddetli bir darbe gibi gümbürdedi. Ağzından ve burnundan çıkardığı ateşler, yüz kişilik ilk savaşçılar birliğinin üstüne püskürdü. Alev alev nefesi adamların tam önüne gelmişti. Değdiği yerde tam beş ev büyüklüğünde bir çukur açıldı. Kollarını kaldırıp silahlarını atan Uruk savaşçıları, baş aşağı çukura yuvarlandılar. İçlerinden ancak biri feryat edecek zaman bulabilmişti; ölümleri bir an bile sürmemişti. Sonra çukurdan yuvarlak şapkalı dev bir mantarı andıran bir duman bulutu yükseldi.

Kralın etrafındaki adamlar dehşetten donakalmış bir halde tarlaların içinde açılan çukurun çevresinde yanan ateş çemberine bakıyorlardı.

"Bu da ne böyle!" diye inledi *Enki*du soluk soluğa.

Gılgameş tek kelime etmeden yumruklarını sıktı. "Gidiyoruz!" dedi kararlılıkla. "Kuzey kapısına! İkinci birlik biz gelinceye kadar beklesin!"

*Enki*du kralın emrini derhal iletti. "Kutsal sedir ağacını kesip *Humbaba*'yı yendiğimiz baltaları getirin!" diye seslendi hadımlarla gurulara, Gılgameş'le birlikte koşarak iç avluya inerken. Adamlar demirci atölyesinin yanındaki depoya girip kralın ve dostunun silahlarını inleye inleye sürükleyerek getirdiler.

"Kemerini kuşanıp savaş kıyafetini giymeyecek misin?" diye seslendi Harrap krala.

"Hayır, buna zaman yok!"

Gılgameş koca demir baltayı kavradı, elini uzun kılıcına attı. *Enki*du da kılıcıyla baltasını aldı. Kısacık bir zaman göz göze geldiler, birbirlerine başlarını sallayıp işaret vererek sarayın açılan kapısından yan yana fırtına gibi çıktılar. Geniş meydanı uzun adımlarla koşa koşa geçtiler, tam Gılgameş'in yıllar önce kılıcını Uruk şehrine ilk kez vurduğu yerden atlayıp eski surları aştılar.

Çok geç kaldıklarını hemen fark ettiler. Sonraları, kralın verip *Enki*du'nun ilettiği emre neden uyulmadığını hiç kimse açıklayamayacaktı. Yeni surların ötesinde iki yüz savaşçı, meydan okurcasına şehrin önlerine gelmiş Gök Boğası'na karşı hücuma geçmişti. Savaşçılar üstüne atılacakları sırada tanrıça *İnanna*'nın Gök Boğası dev kösler gibi gümbürdedi yeniden, burun deliklerinden püskürttüğü alevlerle yerde beş ev büyüklüğünde yeni bir çukur daha açıldı.

Gılgameş ve *Enki*du tepeyle yeni surların arasındaki mesafeyi öyle hızlı aştılar ki iki yüz savaşçının havaya uçtuğunu son anda gördüler. Adamlar tanrılar silahının zehirli nefesiyle öldüler, yanmış vücutları çukura yuvarlandı, çukurdan mantar şeklinde ikinci bir duman bulutu yükseldi.

"Gökteki ve yerin altındaki bütün tanrılar aşkına!" dedi *Enki*du

nefes nefese. Gılgameş'in yanında, yeni surların burçlarına çarptı. Muhafızlar dört bir yanda arabaları çeken koşum hayvanlarını nöbetçi kulelerinden geriye, yeni surların iç tarafındaki rampalara doğru sürüyordu.

"Böylesi kana susamış azgın bir boğayla savaşmaktansa bir düzine canavarla tek başıma kapışmayı tercih ederim!"

"Savaşmak zorundayız!" dedi Gılgameş, hırsından kıpkırmızı kesilmişti. "İkimiz de, duydun mu? *İnanna*'nın asıl hedefi ikimiziz! Ama bu çirkin yaratığın da bir yerinde zayıf bir noktası olmalı! Hadi gidiyoruz! Yoksa Uruk'un bir sonraki üç yüz kişilik birliği de kül olacak!"

*Enki*du'ya eliyle işaret ederek tepeleme dolu toprak rampanın yanından silahlarıyla birlikte aşağı atladı. *Enki*du tereddüt etmeden onu izledi. Dosdoğru kuzey kapısındaki en kalabalık savaşçı birliğine koştular.

"Surların gerisinde kalın!" diye haykırdı Gılgameş bekleşen adamlara doğru. Pek çoğu ne olup bittiğini burçlardaki nöbetçilerden öğrenmişti. "Kapının önünden çekilin! Bu, *Enki*du'yla benim savaşım!"

Onlar daha kilitli kapıya ulaşmadan Zabardi Banuga'nın adamları ağır kirişleri kaldırmışlardı. Ağır kapının kanatları eksenlerinde dönerek yavaş yavaş açıldı. *Enki*du Gılgameş'ten biraz daha hızlıydı, kapının kanatları arasından ilk o fırladı dışarı. Gılgameş bir ev büyüklüğündeki Gök Boğası'nın kendilerinden ancak iki üç ip mesafesi uzaklıkta olduğunu gördü. Bir buğday tarlasında sabırsızlıkla tepiniyor, ekinleri eziyordu. Derken onları gördü. Başını eğip onların üzerine doğru hızla koşmaya başladı. Boğanın gümbür gümbür ayak sesleri Pukku ve Mikku'dan, Gılgameş'in ömrü boyunca duyduğu göğün bütün öfkeli gürlemelerinden daha şiddetliydi!

*Enki*du seri bir sıçrayışla kendini boğanın püskürttüğü ateşten kurtardı. Kendinden öncekiler gibi yanmamış, ilk ikisine göre daha sığ açılan çukura düşmüştü sadece. Çabucak ayaklandı. *Enki*du yarı beline kadar çukurun içindeyken Gılgameş onun üstünde yükselen mantar biçimli dumanı gördü. Bu arada Gök Boğası da yerde açtığı çukurun kenarına kadar geldi, ama *Enki*du pes etmiyordu.

Bir hamlede canavarın lacivert ışıltılar saçan demir gibi boynuzlarını kavradı. Gök Boğası tepindi, kuyruğunu bir kırbaç gibi sallayarak yabaninin üstüne pislik fırlattı. *Enki*du'nun gözleri dumanla ve katran kokan, zehirli buharla örtüldü, kıllı gövdesi yapış yapış oldu.

"Gılgameş, yardım et!" diye haykırdı var gücüyle. "İşte zayıf noktası! Tam boynuyla boynuzu arasında! Sen vur, ben onu tutarım!"

Gılgameş gerindi. Ağzını açıp tok sesiyle korkunç bir nara attı. Kılıcını kaldınp yeniden devleştiği an, gücü damarlarında hissetti ve vurdu. Boğanın demir boynuzundan seken kılıç, böğüren vahşi hayvanın boynuna değil de tam ensesine saplandı. Dermanı kesilen *Enki*du yere düştü. Azgın boğa kafasını savurdu, sallana sallana iki üç adım daha attı, az sonra da Uruk topraklarına açtığı üçüncü çukura yuvarlandı.

Savaşçıların sevinç çığlıkları Gılgameş ile *Enki*du'nun kulağına ulaştığında, *İnanna*'nın silahını mağlup ettiklerinin bilincinde değildiler henüz. Gılgameş, bir kolunu, soluk soluğa öksürüp tüküren dostunun beline dolamıştı. İkisi birlikte sırtlarını ölmüş boğanın böğrüne dayamış, pis kokunun içinde güçlükle nefes almaya çalışıyorlardı.

Savaşçılann yüzleri çukurun başında belirdiğinde, Gılgameş ile *Enki*du, tapınak yosmalannın kollarında yedi gün geçirmişçesine güçten düşmüş hissediyorlardı kendilerini.

"Başardınız!" diye bağırdı avcının oğlu. "Vahşi canavarı alt ettiniz!"

"Öyleyse kamını yarıp yüreğini güneş tanrısına adayın" diye mınldandı takati tamamen kesilen *Enki*du.

Gılgameş çukurun başında dikilen Dimus'u fark etti. "Söylediğini yapın!" diye bağırdı.

On, on iki savaşçı çukura indi. *Enki*du'yu ayağa kaldırdılar, krala omuz verdiler. Çukurun ağzından sadece birkaç adım öteye bir kurban ateşi yaktılar. Şehrin kadınları yerde açılan diğer çukurların başında tiz sesleriyle bağıra çağıra ağıtlar yakarken üçüncü birlik-

ten hayatta kalan savaşçılar tanrıların boğasının dev yüreğini, yeryüzüne hayat bahşeden güneş tanrısına adadılar.

Ölmüş vahşi boğanın pis kokulu kanı kurban ateşinin alevlerine damlamadan, muazzam surların kapısının üstündeki kulelerden çevresini aydınlatan bir ışık topu peyda oldu. *İnanna*'dan yayılan ilahî ışınlar güneş tanrısının alev topundan daha parlak ışıklar saçıyor, eski surların yıkıntıları dibinde ve tarlalarda şaşkın bir halde bekleşen insanların gözlerini kamaştırıyordu. Pek çoğu korkularından yalvar yakar yere kapandılar.

"Gıl-ga-meş!" diye kulakları tırmalayan tiz bir çığlık attı *İnanna*. "İşte bugün, burada seni sonsuza dek lanetliyorum! Beni aşağılayarak reddettin. Gök Boğası'nı öldürdün! Tıpkı arkadaşın *Enki*du gibi, onu da tanrı *An* tasarlamış ve *Aruru* yaratmıştı! Ama bu son yaptığınızın cezasını teker teker çekeceksiniz!"

*Enki*du tanrıçanın sesini duyunca, aslanların kükrediği gibi derinden homurdandı.

"Nerede o?" diye sordu soluğu kesilerek. Gılgameş onu zaptedecek oldu, ne var ki *Enki*du çıldırmışçasına elinin tersiyle itti onu. Yeniden çukurun içine atladı, cansız yatan boğanın bir bacağını kavradı, uçuk mavi renkli iri hayalarıyla beraber koparıp aldı. Soluk almakta halen zorlanıyordu, ucundan kan damlayan yüküyle birlikte sallana sallana çukurun kenarına geldi. Üstü başı yanmış ve kara yağlarla lekelenmiş gibi görünüyordu. Uruk savaşçıları korkuyla geri çekildiler. Gılgameş *Enki*du'nun ne yaptığını görmüyordu. Derin çukurun dibinde şehrin ustaları ve kılıç döven demircileriyle birlikte ölmüş boğanın kızgın boynuzlarına doğru eğilmişlerdi.

*Enki*du sarsak adımlarla tek başına şehir surlarına yürüdü.

"Gelsene buraya, yosmaların tanrıçası!" diye kükredi. "Buraya gel de azgın boğana yaptığım gibi senin de bacaklarını ayırayım! Şu pis bağırsaklarını al da boynuna dola, sana yakışacak tek süs eşyası budur!"

Topallaya topallaya yürüdü, boğanın hayalarıyla birlikte koparıp aldığı kanlı bacağını kocaman bir topuz gibi başının üstünde çevirip surların tepesindeki tanrıçaya doğru fırlattı.

İnanna eğilecek zamanı ancak bulabilmişti.

"Bakın şuna!" diye haykırdı korkuyla yanına gelmiş rahibelere. "Hepiniz buraya gelin! Şuna bakın!"

Boğasının hayalarının üstünden atladı, etrafında dolandı ve şehirde kendi adına yapılmış mabedin bütün rahibelerine, halayıklarına ve yosmalarına aynısını yapmalarını emretti.

Gılgameş *Enki*du'yla *İnanna* arasında neler olup bittiğini görmüyordu. Hâlâ çukurun içindeydi, nefret ve hayretle ölmüş boğanın lacivert renkli boynuzlarını okşuyordu. Dev baltasını alıp her iki boynuzu da kırdı.

"Şunu görüyor musunuz?" diye sordu muzaffer bir komutan edasıyla. "Bu boynuzların her biri en az otuz mine ağırlığında olmalı. Yani rahiplerin zaman ölçen aletlerinden iki buçuk gün boyunca damlayan su kadar! Sırf dış kabuğu bile iki parmak kalınlığında! Ya her iki boynuzun içinde ışıl ışıl parlayan şu yağ! Her ikisinden altı fıçı yağ çıkar!"

Kahkahalar atarak maiyetindekilerin omuzlarına vurdu.

"Boynuzları sarayıma taşıyın! Onları taht salonumun cephe duvarına çaktıracağım! Yağından da benim taptığım tek yüce tanrı adına kutsal merhem yapılsın!"

Çukurdan çıkınca *Enki*du'yu aradı. Yabani, Uruk şehrinin hırsından kuduran tanrıçasına ve onun yosmalarına diyeceğini demiş, arkasına dönüp Buranum'un yolunu tutmuştu. Gılgameş ona yetişti. Kıyıya varınca el ele suya girdiler, dibinden aldıkları kumla yıkanarak kendilerini şehre doğru akan nehrin akıntısına bıraktılar.

Göz alıcı Karbaria rıhtımına kadar yüzüp karaya çıktılar. Uruk halkının yarısı oraya gelmiş onları bekliyordu. Gılgameş ve *Enki*du güldüler. Sesi gitgide yükselen halkın sevinç gösterileri eşliğinde zigguratın önündeki geniş meydana kadar yürüdüler. Uruk halkı en iyi adamlarından önce yüzünün, sonra iki yüzünün *İnanna*'nın Gök Boğası tarafından öldürüldüğünü çabucak unutmuşa benziyordu.

Şehrin üstüne akşam çöktü. Birayı, şarabı, iksiri yas tutanlar da içti, sadece kral ve baş rahibin zaferini kutlamak isteyen diğerleri de.

İnanna kayıplara karışmıştı. Sonra onun rahibeleri, halayıkları ve rakkaseleri de zigguratın önündeki meydana geldiler. Hiç kim-

senin beklemediği oldu: *İnanna* Mabedi'nin baş rahibesi Bara *Namtar*a, Gılgameş'in huzuruna çıkıp eğildi ve parmaklarıyla ona bağlılık işareti yaptı. O an *İnanna* Mabedi'nin diğer bütün yosma rahibeleri de daha önce hiç duyulmamış, yepyeni bir methiye düzmeye başladılar:

"Tüm erkeklerin en muhteşemi kimdir?
Uruk kralı Gılgameş!
Tüm kahramanların en görkemlisi kimdir?
Uruk kralı Gılgameş!
En büyük şöhrete layık olan kimdir?
Uruk kralı Gılgameş!
Onun aşağıladığı kadın kimdir?
Aşk tanrıçası İnanna!
Etrafına acı ve kıskançlık saçan kimdir?
Aşk tanrıçası İnanna!
Boş yere intikam peşinde koşan kimdir?
Aşk tanrıçası İnanna!
Kralına dostu ve kardeşi olarak yardım eden kimdir?
Bir zamanlar hayvanlarla konuşan Enkidu!
Göğe yükselen sediri kesen kimdir?
Bir zamanlar hayvanlarla konuşan Enkidu!
Boğanın bacağını tanrıçaya fırlatan kimdir?
Bir zamanlar hayvanlarla konuşan Enkidu!"

Uruk halkı da şarkıyı onlarla birlikte söyledi, iksir içip eğlendi. *İnanna* Mabedi'nin rahibeleri öven ve alay eden mısraları özellikle bu gece daha sık tekrarlamak zorunda kaldılar. Ve her seferinde kelimeleri değiştirip daha anlaşılır okudular.

Erkekler ve kadınlar yavaş yavaş evlerine çekildiler. Ve Gılgameş *Enki*du'nun ateşler içinde yandığını fark ettiğinde çok geçti. Uruklu hekimler yabaninin vücudunu şifalı yağlarla ovup dört bir yanına içi otlarla dolu yastıklar koydular. Gece yarısına doğru *Enki*du'da bir şarap testisini kaldıracak mecal kalmamıştı.

"Kendini çok mu kötü hissediyorsun?" diye sordu Gılgameş kaygıyla.

"Beni galiba hararet cini çarptı..."

"Ben de iksirin artık dokunmaya başladığını sanmıştım" dedi Gılgameş, elini şefkatle *Enki*du'nun alnına koydu. "Cayır cayır yanıyorsun sen!" dedi endişelenerek. "Gel, seni kendi yatak odama götüreyim. Bu gece yanında kalacağım..."

"Susadım, müthiş susadım!" diyebildi *Enki*du, az sonra yana doğru devrilirken Gılgameş onu ancak yakalayabildi.

*Enki*du inleyerek bir o yana bir bu yana yuvarlanıp durdu. Şafak sökmek üzereydi, Çobanyıldızı her zamanki gibi gökte belirmişti.

"Uyumana devam et!" diye mırıldandı Gılgameş yandaki yataktan. Elini uzatıp *Enki*du'nun dudaklarına dokundu; buz gibiydi, titriyordu.

"*Enki*du! Duyuyor musun beni?"

"Onları görüyorum..." diye mırıldandı *Enki*du, güçlükle konuşuyordu. "Onları görüyorum, bir araya gelmiş oturuyorlar... tanrı An, *Enlil* ve *Ea*... yoksa *Enki* mi?"

"*Enki*du! Neden söz ettiğinin farkında mısın?"

"Evet, güneş tanrısı da orada..."

"Rüya görüyorsun!"

"An, *Enlil*'e diyor ki: 'Gök Boğası'nı ve *Humbaba*'yı öldürdükleri için ikisinden biri ölmeli... Kutsal sedire ihanet eden ölsün!'... ve *Enlil* de benim ölmem gerektiğini, senin yaşayacağını söylüyor, Gılgameş..."

"Neler söylüyorsun sen?" diye sordu Gılgameş dehşetle.

"Tanrılar... tartışıyorlar..." diyerek inledi *Enki*du. "Tanrı *Utu* benim ölmemi istemiyor... benim suçsuz olduğumu, *Enlil*'in sedir ormanlarının bekçisini ve *İnanna*'nın Gök Boğası'nı öldürmemize bizzat izin verdiğini söylüyor..."

"Hayal mi görüyorsun, yoksa gerçekten tanrıların konuştuklarını mı duyuyorsun?"

"Onları duyuyorum..." diye cevap verdi *Enki*du güçlükle nefes alarak. "*Enlil* güneş tanrısına kızıyor. 'Gılgameş'le *Enki*du'yu sa-

vunmanın tek sebebi, ışığınla onların yüzünü her gün okşamandır, senin de onlardan farkın kalmadı ya!' diyor *Enlil*."

"*Enki*du!"

"Tanrı *Enlil* beni cezalandırmak istiyor... Buna gücü yetecektir de... Ben... öleceğim!"

"Sus artık! Hiçbir şey söyleme!"

Gılgameş son sözlerini söylerken haykıracaktı neredeyse. *Enki*du'nun omzuna doğru uzattı elini, üzerine eğilip dostunun soğumuş dudaklarını öptü.

"Neden?" diye inledi ümitsizce. Gözpınarlarından taşan yaşlar yanaklarından aşağı süzüldü. "Tanrılar neden benim canımı değil de senin canını alsın ki? Beni suçsuz bulup da kardeşimi mahkum eden kimdir? Sen gidersen ben ne yaparım? Mezarının başında oturup ağlayacak mıyım sadece?"

*Enki*du bezlere sarılmış ellerini kaldırıp yüzüne koydu. "Bu dünyaya anasız babasız geldim. Bütün hayvanlarla konuşabiliyordum... Bir avcının oğlu keşfetti beni... Senin emrin üzerine, yanıma bir kız, bir yosma getirdi... Günlerce, gecelerce yattım onunla... Masumiyetimi yitirip insanlaşmama yol açan tanrıçaydı o..." dedi boğuk bir sesle.

Derinden bir ah çekti yeniden. Sözlerine devam ederken, bu defa sesine hüzün ve yorgunluk hakimdi. "Kimi lanetleyeyim, hıncımı kimden alayım? Avcıdan mı, kadından mı yoksa bana kardeş olan senden mi, ey Uruk kralı? Hangi kapıdan geçmez olaydım?"

"Sen hastasın, *Enki*du!" dedi Gılgameş şefkatle. "Uyumana bak, o zaman kâbuslar görmeyeceksin, kendini kınamayacak ve seni sevenlere de sitem etmeyeceksin!"

"Kapı!" diye fısıldadı *Enki*du ancak duyulabilecek bir sesle. "Benim ölümüme sebep olduğu için lanetlemem gereken kapıyı bilmeliyim..."

Yatağından doğrulup suratını buruşturdu. Gılgameş yatağın yanındaki şarap kupasını aldı, diğer kolunu *Enki*du'nun beline dolayıp kupada kalan son damlaları içirdi ona. *Enki*du kara sakalına damlayan şarabı bir köpek gibi yaladı. Gözlerini alabildiğine açıp tuhaf bir tebessümle Gılgameş'e baktı.

"O kapı sen misin?" diye sordu şaşkınlıkla. "Evet, evet, senin sedir ormanlarına açılan kapı olduğunu biliyorum! Seni kırmamalıydım. Sus!... Hiçbir şey söyleme! Kral Gılgameş'le birlikte o korkunç çölde yaşam mücadelesi verirken senin de orada olduğunu biliyordum... Ey güzel kapı... Nippur şehrinde yaşayan usta bir marangozun elinden çıkmıştın, değil mi? Öyle harikaydın ki seni hemen baltamla kırıp yakacak odun haline getiresim gelmişti..."

"Sakin ol, sevgili *Enki*du..."

"Hah" diyerek güldü yabani, Gılgameş'in kollarında doğruldu. "Lanet olası avcı, beni huzurlu dünyamdan çekip alan sen değil misin? Sapanınla topal bir çöl köpeği bile vuramayasın! Dileklerin hep boşa çıksın!"

"Sus artık, *Enki*du!" diye yalvardı Gılgameş. "Böyle konuşamazsın!"

"Daha sözüm bitmedi!" diye çıkıştı *Enki*du hararet cininin etkisiyle. "Tanrıça olmak isteyen bütün kadınları da lanetliyorum! Her erkek bilsin ki şehvet, yosmanın abus çehresinden başka bir şey değil! Sırf tatmin edilmek arzusuyla erkeklerle yatan kadın sen misin? Öyleyse sevgilinin önüne attığı kırıntıları zıkkımlan... onun içtiği testilerde kalan eşek ve domuz sidiği gibi son bira damlalarını iç! Evin barkın olmasın da duvar diplerinde soğuktan titreyesin! Ayıklara da sarhoşlara da gücün yetmesin, çünkü artık kuru bir tahta kapıdaki budak deliği kadar zevk vermiyorsun..."

Krallığın Sonu

Güneş iki nehrin arasındaki ülkeye doğdu. Tanrı *Utu*, Uruk şehrini daha yeni yeni aydınlatırken kendisinden adalet istendiğini anlamıştı. İlahî ışığı Enmerkar sarayının pencere boşluklarından içeri girip taş döşemeli zemini elleriyle yoklaya yoklaya *Enki*du'nun yatağına yanaştı.

"Birlikte büyük hazlar yaşadığın tapınak yosmasını neden lanetliyorsun?" diye sordu gün ışığı can çekişen adama. "Sana taze birayı ve nefis şarabı tattıran, senin için süslenen ve seni yakışıklı kral Gılgameş'e getiren o değil miydi? Ninsun seni oğlu yerine koydu, Gılgameş de sana kardeş oldu. Saraylarda yaşamana, yumuşak yataklarda yatmana ve taht salonunda kralın soluna oturmana izin verildi. Şehrin soyluları ve Uruk'u ziyaret eden bütün hükümdarlar, tıpkı onun ayaklarını öptükleri gibi senin de ayaklarını öpüyorlar. Eğer ölecek olursan, bütün ülkede uzun ağıtlar yaktıracak, kendisi de durmadan ağlayacaktır! Eğer sen ölürsen, *Enki*du, Gılgameş bu günlerini arayacak, saçı sakalı birbirine karışacak, hiç yıkanmayacak. Kraliyet pelerinini çıkaracak, seni aramak için, sırtında bir aslan postuyla diyar diyar gezecek..."

Ateşler içinde yanan *Enki*du'nun gözlerinden yaşlar süzüldü.

"Sözlerimi geri alıyorum!" diye öyle sessizce mırıldandı ki, Gılgameş bile onu tam anlayamadı. *Enki*du düşle gerçeği birbirinden ayıracak halde değildi.

"Bara *Namtar*a... *Nindingirra*..." dedi hüzünle. "Az önce seni lanetleyen dilim, şimdi seni yüceltsin. Mabedine geri dön! Soylu-

lar ve krallar uzak diyarlardan gelip sana sevdalansınlar. Erkeklerin ağzı hayranlıktan bir karış açık kalsın. Yaşlılar senin yaptıklarını tasvip etmeseler de, delikanlılar seni görür görmez kesenin ağzını açıp altınlara, küpelere ve lacivert taşlara boğsunlar seni. Erkeklerin aklını başından alan tapınak yosmalarının, evlerini çekip çevirip kendilerine yedi çocuk verdiğinden el üstünde tuttukları karılarını bile terk ettiren yosmaların bile en asili olasın..."

Başını yana çevirip nihayet uykuya daldı. Gılgameş bütün gün *Enki*du'nun başucundan ayrılmadı. Sadece iki kez, hekimler geldiğinde ayağa kalktı ve iç avluda sessizce dolanıp durdu. Kölelerin öğle ve akşam vakti getirdikleri yemeklerin hiçbirini yemedi, yalnız iki kupa baharlı şarap içti.

Gece yarısına doğru *Enki*du yeniden kendine geldi.

"Gittikçe daha kötü rüyalar görüyorum" dedi sessizce.

"Üstünde durma" diye cevap verdi Gılgameş endişeyle. "Gel, bir şeyler yiyip iç ki güçlenip hararet cinini dışarı atabilesin!"

"Hiçbir şey yiyemem" dedi *Enki*du. "Çünkü tüyler ürpertici rüyalar gördüm."

"Bana rüyanı anlat! Belki bir faydası olur!"

"Bütün göklerin gürlediğini işittim" dedi *Enki*du kırgın bir sesle. "Yer sarsılıyordu ve ben bu tabiat olaylarını ortasında bir başıma kalmıştım. Tam o anda adamın biri dikildi karşıma. Hüzünlü bir yüzü vardı. Bana tanrılardan yazgı tabletlerini çalan büyük *Anzu* kuşunu hatırlattı. Bana dokunup savunmasız bir güvercine çevirdi. Kollarımda tüyler peyda olmuştu. Beni, girenin çıkamadığı karanlık eve götürdü... bir tek çıkış yolu olmayan, o dönüşü olmayan ülkeye... bu evde hiç ışık yoktu, oradaki vücudu tüylerle kaplı bütün canlılar duvar diplerine çökmüştü... pençeli elleriyle yeri eşeliyor ve toprak yiyordu..." *Enki*du sessizce içini çekti. "Umarsızca etrafa saçılmış taçlar, ayrıca mücevherler, süs eşyaları, çağlar öncesindeki krallıklardan kalma değerli kıyafetler çıplak zeminde dağınık biçimde yatıyordu. Büyük tufan öncesindeki çok eski devirlerde *An* ve *Enlil*'i temsilen hüküm sürmüş kralları gördüm..."

"Toprak yemedikleri zaman ne yapıyorlardı?" diye sordu Gılgameş.

"Tanrılara kızartmalar götürüyor, tulumlarla soğuk su ve şarap sunuyor, pasta ikram ediyorlardı. Canlıların toprak yedikleri evde aynca yüksek rahipler ve tapınak yosmaları da gördüm. Kartal kanatlı gemisiyle göklerde dolaşan ve tanrılar gibi her şeye gücünün yeteceğini sanınca da düşen Kiş Kralı Etana'yı tanıdım. Suçu neydi anlayamadım ama hayvanların efendisi *Sumukan* da oradaydı. Ve en son ölüler diyarının tanrıçasını da gördüm. Kaderleri yazan katibe *Belitseri* tanrıça *Ereşkigal*'in huzurunda büzülüp oturmuş, önceden takdir edilmiş olanların yazılı olduğu tabletleri ona yüksek sesle okuyordu."

"Rüyanda *Ereşkigal*'le de konuştun mu?" diye sordu Gılgameş endişeyle.

"O benimle konuştu" diyerek başını salladı *Enki*du. "Bana o ölümcül bakışını fırlattı. 'Bu adamı buraya kim getirdi?' diye sordu sonra. Ne var ki kimse bunu üstlenmek istemedi. Tam o anda uyandım."

Dizlerinin bağı çözülen Gılgameş, dostunun hasta yatağına oturdu.

"Üçüncü bir rüya daha gördüm" dedi *Enki*du yorgun bir sesle. "Ama onu hatırlayamıyorum."

"Rüyalarının ne anlama geldiğini annemiz Ninsun'a soracağım" dedi Gılgameş.

"Buna gerek yok" diye karşılık verdi *Enki*du. "Ne anlama geldiğini ben de biliyorum, sen de biliyorsun!"

Gılgameş başını ellerinin arasına aldı. *Enki*du yeniden uykuya dalsın, hastalanıncaya kadar sağlam olan gövdesi eski gücüne tekrar kavuşsun diye bütün tanrılara dua etti içinden. *Enki*du'yu kurtarmak için, bu gece *İnanna*'nın bile bütün isteklerini yerine getirmeye hazırdı.

Artık çok geçti.

Gök Boğası'yla yapılan savaştan sonraki üçüncü, dördüncü ve beşinci günlerde de 'can alan büyük efendi', Gılgameş ve *Enki*du'nun arasında oturuyordu. Bir zamanların o güçlü kuvvetli yaba-

nisi gitgide zayıfladı. Cildindeki kıllar tutam tutam döküldü, iltihaplı yaralar tüm vücudunu sardı.

Altıncı gün, Kral Gılgameş *Enki*du'nun daha fazla acı çekmemesi için Uruk'taki tüm zanaatkârların gürültü yapmasını yasakladı. Yedinci günden itibaren artık kağnıların sokaklardan geçmesine izin verilmiyordu. Sekizinci gün pazar yerlerinde tezgahlar açılmadı, dokuzuncu gün tapınaklardaki ilahiler de kesildi. Sanki kahramanın öleceği zannı insanların yüreğini burkarcasına evlere, barakalara, tapınaklara ve saraylara sinmiş, bütün şehir sessizliğe gömülmüştü.

Onuncu ve on birinci günler de geçti. Kral onun yanından bir an olsun ayrılmamıştı, ne var ki *Enki*du artık onu tanımıyordu. On ikinci ve son gün, Gılgameş annesiyle görüşürken iç avluya açılan kapıdan üç rahip kendisine seslenince çabucak balkona çıktı.

"Ne var?"

"*Enki*du uyandı!" diye bağırdı birinci rahip.

"Seni görmek istiyor" dedi ikincisi.

"Vadesi geldi..." dedi üçüncüsü.

Gılgameş konağın merdivenlerinden inerek zaman kaybetmek istemedi. Parmaklıkların üstünden atlayıverdi. Rahipleri oldukları yerde bırakıp elinden geldiğince hızla Enmerkar sarayına koştu.

*Enki*du aydınlık ve duru bakışlarla karşıladı onu.

"Affet beni sevgili kardeşim!" dedi Gılgameş aceleyle. "Seni yalnız bırakmak istemezdim, Ninsun'la birlikte seni kurtarmanın çaresini arıyorduk."

"Ne diye uğraşıp duruyorsunuz?" diye sordu *Enki*du mahzun bir tebessümle. "Üstümde bir lanet var biliyorsun. Yalnızca canlarını savaş meydanında bırakanlar bir anlık mutluluğu yaşayabilir. Oysa bir düelloda ölmek bile nasip değilmiş. Yorulmaktan korkuyorum. Savaştımsa sırf senin için! Bir kahraman olarak ayrılmıyorum aranızdan, aksine senin yanında yaptıklarımı ve yapılmasına ses çıkarmadıklarımı cezalandırmak için tanrıların başıma sardıkları bu dermansız dertten dolayı utanç içinde ölüyorum..."

Gılgameş ölüm hastasının üstüne doğru eğildi. Günün geri kalan kısmında ve gece yarısına kadar *Enki*du'nun başucunda nöbet

bekledi. Sadece bir defa, kısacık bir süre dalıp gitmişti. *Enki*du'nun Pukku ve Mikku'yu aradığını gördü rüyasında. Sabahın ilk ışıklarıyla uyandığında ölüler diyarına *Enki*du'yla birlikte gittiğini sandı.

Şaşkınlıkla yana dönüp *Enki*du'nun yüzüne baktı. Ölüm ifritlerinin onu çoktan alıp götürdüklerini idrak edinceye kadar uzunca bir süre geçti...

Gılgameş acısından öyle bir feryat kopardı ki sarayın bütün sütunları titredi, Uruk'taki bütün duvarlar sarsıldı. Derken, ölen yoldaşı için daha önce görülmemiş biçimde bağıra bağıra ağıt yakmaya başladı:

"Enkidu, sevgili dostum, kardeşim,
Güçlü ve vahşi bir adamdın!
Ceylanlar sana bir anaydı,
Yaban eşekleri sana bir babaydı...
Pek çok dişi eşek seni sütüyle besledi,
Pek çok yaban hayvanı sana avlağını gösterdi!
Benden önce sedir ormanına bile gitmiştin,
Bu yüzden seni tanımış olan tüm hayvanlar ağlamalı!
Bu yüzden şehrin tüm ihtiyarları ağlamalı!
Bu yüzden ölümünle aklı karışan halk ağlamalı!
Ayılar ve sırtlanlar da ağlamalı,
Kaplanlar ve yaban sığırları, leoparlar ve aslanlar,
Yaban eşekleri ve geyikler, dağ keçileri,
Ülkenin diğer tüm hayvanları ağlamalı!
Doğudaki dağlardan gelen Ulai Nehri ağlamalı,
Suyunu içtiğimiz büyük Burarıum Nehri ağlamalı!
Uruk şehrindeki tüm erkekler ağlamalı,
Bizi Gök Boğası'na karşı savaşırken görenler ağlamalı!
Çalışırken söyledikleri şarkılarda senin ismini ananlar ağlamalı!
Ülkedeki kız ve erkek kardeşler ağlamalı,
Ardından saçlarını tutam tutam yolup,
Ailelerinden biri ölmüş gibi ağlamalı!
Seni bira ve yağla anan çobanlar ve avcılar ağlamalı!

Ben de senin ardından ağlıyorum, sevgili Enkidu!
Ve herkesi uyarmak için bozkıra çıkmak istiyorum!
Beni dinlerin, ey Uruk yaşlıları!
Ardından acı göz yaşları döktüğüm adam,
Enkidu'dan başkası değil...
O benim kardeşim, benim baltam, benim silahımdı!
Sağ elim kadar güvenilirdi!
O benim kemerimdeki kılıç,
Çıplak göğsümü koruyan kalkan,
En güzel tören elbisem, mücevherimdi...
Kötü bir hastalık cini onu önüne kattı,
Bozkırların ürkek yaban eşeği gibi bizden uzaklaştırdı!
Ey Enkidu, birlikte neler neler yaşadık:
Kuzeydeki ormanın dağlarına tırmandık,
Kutsal sediri kestik, Humbaba'nın işini bitirdik,
Hatta İnanna'nın Gök Boğası'nı bile öldürdük...
Neden bu etrafındaki karanlık, bu sessizlik?
Kardeşim, neden beni duymuyorsun, ey kardeşim?"

Gılgameş elini *Enki*du'nun kalbinin üstüne koydu. Bir kez daha çarpmasını ümit ediyordu, ne var ki hiçbir kıpırtı hissetmedi. *Enki*du gözlerini açmıyordu. Gılgameş yatak odasının pencere boşluklarına doğru sıçrayarak nefes kadar ince bir tülü sıyırıp aldı, *Enki*du'nun yüzünü bir gelinin yüzü gibi örttü.

Kapıların ağzında rahiplerin, hizmetkârların, hekimlerin ve savaşçıların gölgeleri dolaşıyor, kral *Asakku* cinleri tarafından çarpılmış gibi hareketler yaptığı için ölünün odasına adım atmaya hiçbiri cesaret edemiyordu. Gılgameş kollarını kartal gibi açarak *Enki*du'nun yattığı yatağın etrafında zıplayıp duruyor, yavrusu elinden alınmış dişi bir aslan gibi tıslayıp kükrüyor, saçını başını yoluyor, sanki ölen dostunun bedenindeki hastalık onun elbiselerine bulaşmış gibi üstündekileri çekiştire çekiştire yırtıyordu.

Gılgameş *Enki*du'nun öldüğü odada bütün gün çıplak halde, sallana sallana inleyerek bir aşağı bir yukarı gezindi durdu. Yemiyor,

içmiyor, yanına da kimseyi yaklaştırmıyordu. O günün gecesini *Enki*du'nun yatağının dibinde, uykuyla uyanıklık arasında yerde yatarak geçirdi. Tanyeri ağarınca ayağa kalktı. Sarayın damına çıkarak şehrin bütün zanaatkârlarını bağıra çağıra uyandırıp yanına çağırırken şaşkınlığını ve kederini üstünden atamamıştı henüz. Hepsi alelacele geldi. Sarayın damındaki çıplak kral, çok eski çağlardaki tanrılar gibi görünüyordu.

"Ey demirciler, elmas ustaları, bakırcılar!" diye seslendi Gılgameş sarayın damından. "Dostum *Enki*du'nun bir heykelini yapacaksınız! Kuyumcu, sen mücevherleri hazırlayacaksın. Sen, oymacı, saçlarını gerçeğini aratmayacak biçimde yapacaksın! Küçük bir heykelcik değil, aksine altın, su mermeri ve lacivert taşından bir abide istiyorum! Krallığımın hazinesinde ne varsa hepsini kullanın! Artık onlara ihtiyacım kalmadı! Tam yedi gününüz var!"

Sorulacak soruları, verilecek cevapları beklemeden arkasına dönüp sarayın iç avlusuna indi. Duvarları tuğladan örülmüş serin bir kilerden bel boyunda bir şarap küpü çıkardı. Avlunun ortasına yerleşip şarabı başından aşağı döktü. Yerden bir avuç kum alıp bedenini kumla ovdu ve ardından şarapla yıkadı. On qa miktarında kalan son şarabı da bir dikişte içti. Boş küpü yere atıp kırdı ve parçalarının üstünde umarsızca yi[illegible]udü.

Sarayın loş odalarında ve hücrelerinde onlarca insan onu gözetliyordu. Ama o kardeşinin cesedinin başına geri döndü. O gün ve o günün gecesi de geçti. Gılgameş *Enki*du'nun cansız bedeninin yanında yedi gün yedi gece kaldı. Sanki dostunun yeniden dirileceğini ümit ediyordu hâlâ.

Yedinci gecenin sabahında, Gılgameş *Enki*du'nun burnundan kurtların çıktığını görünce dehşetle yerinden fırladı. Daha fazla beklentilere girmenin nafile olduğunu işte şimdi tüyleri ürpererek anlıyordu!

Gılgameş silkinip kendine geldi. Gözlerini ovalayarak yandaki odaya geçti. Orada iki köle bekliyordu.

"Bana bir peştamal, bir etek, muska ve mühür takacak halkası olan enli bir kemer, meşin bir yelek ve bir çift bağcıklı sandalet verin!" buyurdu. Köleler istenenleri getirdiler.

"Şimdi de ekmek, peynir, bir tencere bulamaç ve meyve getirin!"

Kahvaltı her sabahki gibi zaten hazırdı. Ama Gılgameş bu defa her zamankinden çok yedi. "*Enki*du'nun naaşı dışarı taşınsın, sedirden bir tabutun içine yatırılıp kral mezarlarının yanına defnedilsin! Hazırlıkları tamamlayın! Cenazeyi, halis Elamakku ağacından yapılmış sunağın üstünde bizzat kutsayacağım!"

Haber sokaklarda çabucak yayıldı. *Enki*du'yu yakından tanıyan herkes yavaş yavaş toplandı. Günün onuncu saatinde Gılgameş'in bedeni yağlarla ovuldu, saçları tarandı. Üstündekileri çıkardı, altın miğferi, bilezikleri ve erguvan renginde kaftanıyla Uruk'un baş rahibi kıyafetine büründü. Yemeği ve içkiyi fazla kaçırmış, onlarca rahip, ensi, şublugal komutanı ve bilgeler meclisi üyeleriyle konuşmuştu. Krallarının artık eskisi gibi olmadığını hepsi anlamıştı.

Öğle olunca davullar, lirler ve kösler krallara yaraşır, muazzam bir cenaze töreni için ilk çağlardan bu yana alışılagelmiş tempoyla geleneksel ezgiler çalmaya başladılar. Enmerkar bile bu şerefe nail olamamıştı!

Büyük köslerin boğuk yankısı iç avlunun duvarlarına çarpıp kırıldı. Tek tek vurulan darbelerin arasını kesintisiz çalınan harpların hüzünlü melodileri dolduruyor, kavalların inleyen nağmeleri Urukluların bilmediği bir kuşun ötüşü gibi şehrin içinde çınlıyordu.

Sarayın iç avlusu tören için oldukça dar gelmişti. Sarayın kapıları açılınca görüldü ki, Uruk halkı zigguratın, tapınakların ve sarayların arasındaki geniş meydanda sessizce dikiliyordu. Tüm şehir *Enki*du'ya veda etmek üzere gelmişti. O, köleleştirilenlerin yakarışları göklere çıkınca tanrılar tarafından yaratılan adamdı. Gılgameş'in kardeşi, bütün şehrin de koruyucusu olmuştu.

*Enki*du'yla birlikte ölen, bir insandan fazlasıydı. Pek çok kişi onun ölümüyle birlikte bir krallığın şan, şeref ve mutlulukla dolu devrinin de sona erdiğini seziyordu. Gılgameş ve *Enki*du, tanrılar ve ifritlerle, canavarlar ve kehanetlerle boy ölçüşebilecek bir çift oluşturmuşlardı. Ne var ki yenik düşmüşlerdi, tıpkı her ölümlünün, ne kadar şanlı ve ne kadar güçlü olursa olsun günün birinde yenik düşeceği gibi!

Kral Gılgameş etrafındaki yüce rahipler ve tören kıyafetlerini giyinmiş soylularla birlikte avluya çıktığında, sol elinde mercandan, sağ elinde de mavi renkli, altın yaldızlı lacivert taşından bir kâse tutuyordu. Kâselerin birinde halis oğul balı ve arı sütü, diğerinde de ilk yavrusuna gebe keçilerin sütünden yapılmış tereyağı vardı.

Rahipler sunağa doğru yürüdüler, iç avlunun kenarındaki kocaman kazanlarda yakılan tütsülerin kokulu dumanları göğe yükselirken sunağın etrafına bölük bölük dizildiler. Ninsun yüzünü peçeyle örtmüş bir halde hizmetkârlarıyla saraya geldi. Ona Harrap eşlik ediyordu. Az sonra da *İnanna* Mabedi rahibeleri ve mütevazı giyimli Bara *Namtar*a göründüler. *Enki*du'nun kendisini lanetlediğini, hemen akabinde de güzel sözlerle andığını duymuştu. Bu yüzden dosdoğru Gılgameş'e gidip karşısına dikildi, dizlerini kırıp eğilerek selamladı. Bu töreni başından beri idare edip kıpırtısız bir yüzle izleyen Gılgameş iki elini birden baş rahibeye uzatıp ayağa kaldırdı. Ninsun sağ yanında yerini almışken, Gılgameş Bara'ya teveccüh edip ona sol yanında durma izni verdi.

Kiş Kralı Agga gelmiş, yaşı epeyce ilerlemiş olan bahçıvan Şukallituda'nın selamını getirmişti.

"Sağol" dedi Gılgameş boğuk bi sesle. Agga Gılgameş'i pazularından kavradı, Gılgameş'in altın miğferinin sağ ve sol yanında bulunan kıvırcık saç biçimindeki kabartmaları öpüp adım adım geri çekildi. Nippur, Şuruppak, Ur ve Eridu şehrinin kralları da maiyetleriyle birlikte törene katılıyorlardı. Gittikçe gelişen çobanlar köyü Babil bile en yaşlılarından üçünü *Enki*du'nun cenazesine göndermişti.

Yıllar önce Gılgameş'e ders vermiş olan *Nubanda* Akil, kralını huzurunda eğilerek selamladı. Tören için kıymetli yağlar getirmişti. En son Zabardi Banuga öne çıktı. Yüksek sesle, uzun uzun yankılanan bir savaş narası patlattı. Sonra şublugal komutanları, şehrin soyluları, bozkırda yaşayan avcılarla çobanlar, bahçıvanlar, tuğlacılar, balıkçılar ve kayıkçılar geldiler. Halkın önde gelenleri kendilerine yabancı olsa da benimseyip saygı duydukları *Enki*du için adaklar sundular. Ugnim ve Dimus bilgeler meclisinin diğer üyele-

riyle beraber geldiler. Getirdikleri armağanları sunağın önüne bırakırken gözleri doldu.

Cenaze töreni saatlerce sürdü. Ve en son Nanşe ortaya çıktı. Küçük bir erkek çocuğunu elinden tutmuş getiriyordu, Gılgameş'in oğluydu bu.

"Ona Urnungal adını verdim" diye fısıldadı Nanşe Uruk'un kral ve baş rahibinin kulağına. Ne var ki Gılgameş tepki vermedi. Şu anda bile hâlâ bir mucize bekliyormuşçasına başını kaldırıp güneşe baktı. Halbuki rahipler adaklarını artık *Ereşkigal*'e, *Namtar*'a ve ölüler diyarının öbür tanrılarına sunmaya başlamışlardı.

Gılgameş'in düşündüğü yalnız, *Enki*du'yu yitirdiğiydi. Nanşe'ye ve oğluna bir kez bakması, uğruna yaşamayı göze alabileceği başka insanların da olduğunu görmesine yetecekti. Oysa çok şeyler yaşamış Gılgameş, ıstırabından gözleri görmez kulakları işitmez olmuştu. *Enki*du'nun defnedildiği gün de öyle geçti.

İlerleyen haftalarda Gılgameş iştahını yitirdi. Kral Enmerkar'ın son yıllarında olduğu gibi, şehrin idaresi kâhyalarla rahiplere bırakılmıştı. Ninsun, Harrap ve yedi bilgeler heyetinin bütün üyeleri onun dikkatini endişe verici boyutlara ulaşan gelişmelere çekmeye boş yere çabalıyorlardı.

Gılgameş, tek bir yüce tanrıya inanan Abram'ı beyaz tapınağın baş rahipliğine atamıştı. *İnanna*'nın intikamı taptaze bir ibret olarak karşılarında durdukça, özellikle erkekler *An* Mabedi rahiplerinin sözünden çıkmıyorlardı. Yine de kadim *Eanna* Tapınağı'ndaki tören ve ayinlerin sıklaştığını hemen hemen kimse fark etmedi. Uruklu erkekler *İnanna* Mabedi'nin rahibelerini ve yosmalarını görmez olmuşlardı. Akşamlar uzayıp geceler kısalınca Uruklular eski ve yeni düzen üzerine daha sık sohbet eder oldular. Günlük işlerinin ardından meydanların kenarında toplanıyor, bir yandan bağıra çağıra toplar ve küçük oyuncaklarla oynamalarına izin verdikleri çocuklarına göz kulak olurken bir yandan da şarap veya bira içip fıstık yiyerek yıldızlar gökyüzünde belirinceye kadar oturuyorlardı.

"Kutsal sınavların hiçbirinden geçmesi istenmemiş, üstelik biz-

den olmayan, böylesine genç bir baş rahibe neden uyacakmışız?" diye sordular birbirlerine.

"*Nindingirra* da Uruklu değil!" diye karşılık verdi ötekiler. "Vaktiyle bir köle ve tapınak yosmasıydı..."

"Baş rahip kuzey denizi kıyısındaki sedir ormanları diyarından geliyor."

"Baş rahibe de doğudaki dağlık Aratta'dan."

"Bu da ne demek?" diye sordu Demirci Meşe. Şehrin güneyindeki bir meyhanenin önünde, sözüne itibar edilen adamlarla oturuyordu. "Ben de Kiş'te doğmuşum, siz söyleyin, içinizden biri olmadım mı?"

"Uruk nasıl oldu da böyle değişti?" diyerek ah çekti yaşlılar başlarını sallayarak. "Yüzlerce yıl her şey yolundaydı, oysa Kral Gılgameş ortaya çıktığından bu yana, kimse gelecekten emin değil..."

"Bu saatten sonra eski düzene dönemeyiz!" dedi Dimus. "Çok şey yaşadık, çok şeyin farkına yeni vardık."

"Ama tanrılar bir tane değil!" dedi Marangoz Ugnim ısrarla. Gökyüzünü işaret etti. Tanrıların yanıp sönen sembolleri akşamın koyu mavi enginliğinde belirmişler.

"Rahiplerin bu meseleyi tartıştıklarını mı düşünüyorsun?" diye sordu Dimus. "Hayır!" dedi hemen ardından başını iki yana sallayarak. "Kim gördü *Inanna*'yı? Herkes. Ya tanrı An'ı? Hiç kimse. Bu yüzden, insanlar gelecekte de birden fazla tanrıya tapmaya devam edecekler. Ondan sonra konuşulacak olan, en çok bağışı kimin alacağı, su kapaklarının nerede açılacağı, ekin ve darı ekili tarlaların hangi tanrıya, hindiba ve susam ekili olanların hangi tapınağa çalışacağıdır!"

"Peki ya kral?" diye sordu yaşlı mühürcü.

"Onun kalbi kederinden hastadır" diye cevap verdi Dimus.

"Demin ziggurata çıkarken gördüm onu" diyerek başını salladı Demirci Meşe.

"Orası onun gerçek sarayı, inzivaya çekileceği köşesidir" dedi Dimus sessizce.

İlerleyen günlerde de sürekli zigguratın tepesine çıktı. Orada düşüncelere dalarak şehrini ve topraklarını seyrediyor, sonra kâhinleri çağırtıp büyük tufanla ilgili en eski rivayetleri ve tanrıların ölümsüzlük bahşettiği tek insan olan Ziusudra ve karısının efsanesini tekrar tekrar anlattırıyordu.

*Enki*du'nun ölümünün üstünden altı hafta geçmişti. Yıldızlarla dolu duru gökte, gittikçe küçülen ayın çifte haleli ince bir hilal biçiminde ortaya çıktığı bir gece başlıyordu. Evlerde ve barakalarda ateşler sönmeye yüz tutunca Uruklular yerlerine yattılar. Bazıları evdeki sunağın başında ettikleri akşam duasına, inzivaya çekilen kralları da dahil ederken kimilerinin Gılgameş ve *Enki*du'nun adını bile anmaya cesareti yoktu. Şanlı kahramanlıklar devri kapanmıştı!

Aksi göğe yansıyan hilalli gecede, kral daha iğne iplik değmemiş bir aslan postu getirtti kendisine. Rahiplerin ve tapınak kölelerinin hepsini gönderirken, annesi Ninsun'u, Akıl, Harrap, Bara *Namtar*a ve Marangoz Ugnim'i, zigguratın en üst katına davet etmelerini istedi. Hepsi birden gelip de onu aslan postuna bürünmüş görünce, onlara krallıktan çekilmek istediğini bildirdi.

"Buralardan gidiyorum."

Bir müddet kimseden ses çıkmadı.

"Seni anlayışla karşılamamızı mı bekliyorsun?" diye sordu 'Yaban Geyiklerinin Sahibesi' Ninsun sessizliği bozarak. Gılgameş alacakaranlıkta bir aşağı bir yukarı gezindi.

"Uzun süre kendimi, şehri, tanrıları ve dünyayı düşündüm" diye karşılık verdi. Ay ışığında yerkürenin tahkim edilmiş sınırı gibi görünen yeni surların ötesini işaret etti. "Onca tuğla, onca nöbetçi kulesi, onca muhkem kapı ve hatta kanalların arasında yetiştirdiğimiz yeni orman bile Uruklu kadınların ölen kocalarının ardından ağlamasını, benim mert ve asil kardeşim *Enki*du'nun korkunç acılar içinde ölmesini engelleyemedi! Burada kalıp her gün ölümü düşünebilirdim. Ama kendim için ve gitgide kendime daha yakın bulduğum herkes için hayatı, gerçek hayatı aramak niyetindeyim!"

"Biz insanlar için ölümsüzlük yoktur!" dedi Ugnim, bir tahta parçası hakkında ahkam kesiyormuş gibi kararlılıkla kestirip attı.

"Belki de haklısın" diye karşılık verdi Gılgameş. "Ama denemeye mecburum. En azından hastalığa, yaşlılığa, ölüme ve unutulup gitmeye karşı bir ot var mı yok mu bunu öğrenmeliyim!"

"Neden kendine daha fazla acı çektirmek istiyorsun?" diye sordu Ninsun. "Burada kalabilir ve oğlun Urnungal'e bütün yaşadıklarını anlatabilirsin."

"Hayır!" dedi Gılgameş telaşla. "Hepsi bu kadar olamaz! Ölümü anlayamasam da, ömrümün kalan kısmını hayatın anlamını aramakla geçirebilirim! Ölümlülerle ölümsüzlerin birbirinden farksız olduğu yeri buluncaya kadar da aramaya devam edeceğim!"

"Sen delisin!" dedi Bara *Namtar*a usulca. Onun karşısına dikilip pazularından kavradı, gözlerini kaldırarak yüzüne baktı. "Gün doğuncaya kadar yürümeye devam et" diye fısıldadı kulağına. "*Meluha*'ya, oradan da mesut insanların yaşadığı adaya giden tek yolu belki dağlık Aratta'da bulursun."

"Bu senin için zor olacak" dedi İndus vadisinden gelen kısa boylu, zarif yapılı hadım. Kimseye göstermeden krala muhteşem bir elmas verdi. "Var git yoluna! Ardına dönüp bakmamaya gayret et!"

Annesiyle Bara'yı kucakladı, diğerleriyle birlikte zigguratın merdivenlerine yöneldi. İki kadının yanaklarından aşağı yaşlar süzülürken ötekiler de ağır ağır onları takip ettiler.

"Tanrılar seninle olsun" dedi Akil ciddi bir ses tonuyla, alnında endişesini belli eden bir kırışıklık belirmişti.

"Nanşe'ye ve oğlun Umungal'e senden selam söyleyeceğim" dedi Ugnim. Uruk kralı başını salladı. Ugnim onun önünde eğilerek selamladıktan sonra arkasına dönüp basamakları inmeye başladı. Gılgameş uzun süre yaşlı ve yorgun adamın ardından baktı. Onu bir daha asla göremeyeceğinin farkındaydı.

Gecenin geç vaktinde hilal ufukta batınca, herkes uykudayken ve onu yalnızca yıldızlar gözetlerken Uruk kralı zigguratı terk etti. Üstünde bir tek aslan postu olduğu halde merdivenleri inip Enmer-

kar sarayının yolunu tuttu. Nöbetçilerin hiçbiri onu fark etmemişti. Birkaç bayat ekmek, bir su kırbası, tuz, sert peynir, kurutulmuş meyve çıkardı kendine, peştamalını sarıp çengelli kemerini kuşandı, döner mühürler, nazarlıklar, çakmaktaşları, koyun bağırsağından ipler ve olta iğneleri, iki bıçak, bir nacak ve kendi kılıcını yanına aldı.

Büyükbabasının sarayından çıkıp tapınaklarla zigguratın arasındaki geniş meydanı sessizce aştı, eski kuzeybatı kapısındaki *Ganzir*'in etrafı çitle çevrili ağzını geçerek şehrinin yerleştiği tepeyi indi. Kanalların dümdüz yatağına yıldızların aksi düşmüştü. Gılgameş kerpiç kurutma sahasını, kanallardaki su çarklarını ve ağlar gerilmiş dalyanları geride bıraktı. Yeni surlara kadar tarlalardan yürüdü. Kuzey kapısının her iki tarafındaki gözetleme kulelerinde de onu fark eden çıkmadı.

Kısacık bir an için yüreğini öfke bastı. Eğik bir rampadan surların geniş burçlarına tırmandı. Zabardi Banuga'nın ayakta uyuyan savaşçılarının yanından geçerken Kiş şehrinin kapıları önünde eşek şehri savaşçısının bir kılıcı erkekliğin sembolü gibi kullanmayı öğrettiği günü hatırlayınca yüreği içten içe burkuldu.

Dıştaki yığma toprak setin üstüne tırmandı. Aşağı atlayınca Buranum taşarken sabanıyla bir gecede kazdığı hendeğin içine büyük bir patırtıyla düştü. Hendekten yukarı tırmanıp *İnanna*'nın Gök Boğası'nın Uruk topraklarında açtığı çukurları tek tek dolaştı, kendi adının yazılı olduğu döner mühürleri kuşağındaki kancalardan çıkarıp yerdeki çukurlara attı.

"Senin için *Enki*du!" dedi sessizce. İçinde hayvanları, ormanı, yeri ve göğü anıp tek bir tanrının bile adını telaffuz etmediği kısa bir dua okudu. Sonra arkasına dönüp gecenin fısıltıları arasında doğuya doğru yürüdü. Yol boyunca kanallardaki suyun içinde havaya sıçrayan balıkların çıkardığı sesleri, cırcır böceklerinin ve kurbağaların ötüşünü, geceleri ortaya çıkan kuşların sessiz kanat çırpışlarını, palmiye ağaçlarının fısıltılarını dinledi. Bir kez olsun durup etrafına bakınmadan sazlıkları geçti, bataklığın içinde şapır şapır yürüdü.

Epey yol almış, daha sabahın ilk ışıkları doğu ufkundan yüksel-

meden şehirlerin arasındaki işlenmemiş topraklara çıkmıştı. Ticari kervanlar güneydoğudaki denize iki günde ulaşırdı. Gılgameş o mesafeyi bozkırda ve bataklık arazide güneş doğuncaya kadar kat etmişti. Ve tanrı *Utu*'nun göz alıcı rengârenk ışıklan doğudaki dağların üstünde yükselirken Gılgameş güney denizinin sahil şeridinde yürüyordu.

Dağları uzun süre seçemedi. Tanrı *Utu* ışıklarını yaydıkça sisler dağıldı. Açık arazide *Enki*du'dan öğrendiği gibi bir kuyu kazdı. Yabani hayvanlardan sakınıp yüksek sesle bağırarak aslanları ve parsları ürkütüp kaçırdı. Güney denizine dökülen üç nehri yüzerek geçmek zorunda kaldı. Coşkun İdigna daha kuzeyden doğup geliyordu. İdigna çok eski çağlardan beri iki nehrin arasındaki bereketli toprakların doğu sınırını oluşturuyordu. Sonra arazi çoraklaştı, kayalık bir hal aldı. Doğudaki dağlık ülkeden gelip denize döküldüğü bölgeyi serinleten iki nehre daha rastladı.

Gılgameş bütün zaman ve mekan duygularından sıyrılmış bir halde durmadan ilerliyordu. Nemlenmiş peynirini yedi, kırbasındaki suyu içip yeniden doldurdu. Akşama doğru sırtındaki aslan postu yeniden kurumuştu. Deniz kıyısındaki kumsalda kuytu bir yer bulunca yatıp uyudu.

Ertesi sabah geç uyandı. Güneş gö[illegible] epey yükselmiş, sabahları ortaya çıkan kuşlar sıcak havadan korunacakları köşelerine çoktan çekilmişlerdi. Gılgameş avlayabileceği, yakalayabileceği bir yabani hayvan, bir kuş değil, bir kertenkele ya da yılan bile göremedi.

Nemlenip şişmiş ekmeğinden bir parça koparıp keyifsizce yedi. Tadı tıpkı bayatlamış darı bulamacını andırıyordu. Deniz gümüş renginde ışıl ışıl parlıyordu. Ne var ki Gılgameş engin denizin ancak bir bölümünü görebiliyordu. Kurumuş bir kütüğün üstüne oturdu. Doğu yönündeki vadilerle ayrılmış dağları uzun uzun seyretti. *Meluha* ülkesine giden yolun başı orada bir yerde olmalıydı!

Mesut insanlar adasını nerede araması gerektiğini ona kim söylemişti ki? Eğer deniz bu taraftaysa, *Dilmun* nasıl dağların ötesinde olabilirdi? Yoksa şu sedir ormanlarında gördüğü gibi, yeryüzünün sınırında başka bir okyanus daha mı vardı?

*Enki*du'yla birlikte büyüleyici sedir ormanlarını boydan boya kat ettikleri günü hatırlayınca gözleri yaşardı. Tepesindeki güneş acımasızca yakıyordu canını. Sanki tanrı *Utu* da ondan yüz çevirmişti.

Yorgun ve yılgın bir halde dönüp kamp kurduğu yerden eşyalarını aldı, engin denize bir daha baktıktan sonra yaşlardan buğulanmış gözlerini aşılmaz görünen dağlara çevirdi. Menziline varıncaya kadar kaç defa zirveye tırmanacak, kaç geçitten geçecekti?

Tedbiri elden bırakmadan çekine çekine yürüdükçe, deniz kıyısındaki ince kumun yerini taş ve toprak aldı. Değil sık çalılıklara, cılız otlara bile rastlamadı. Yamaçlar ilkin yavaş yavaş yükseliyordu, ne var ki güneş yeryüzünün batı sınırının ardına gömülmeden dağlar sarplaşmaya başladı, kayalar ömründe gördüğü bütün ziggguratlardan daha büyük ve aşılmaz engeller halini aldı.

Gılgameş durmadan tırmandı. O gece, göklere yükselen dev gibi karaltılar, tehlikeli uçurumlar ve her adımda ayağının altında gıcırdayan taşlar dünyasına girdi.

Bu ürkütücü karartılar âleminde hiç beklemediği bir anda bir hırlama duyunca, o derin kayıtsızlığından sıyrılıverdi. Kenardaki bir kayanın üstüne atılıp soğuk yüzeyine tutundu. O an yıldızların aydınlığında kendisine doğru sokulan iki üç aslanın ürkütücü bir biçimde vahşice parlayan gözlerini gördü.

"Ah, *Suin*, bana yardım et!" diye kekeledi Gılgameş dehşetle. Kayanın yüzünden aşağı kayıp dizinin üstüne sertçe düştü. Ay tanrısının sembolü hırladıkça ağızlarından salyalar saçan bu yırtıcı hayvanların gözlerine aksediyordu. Tanrılar tanrısının tasarladığı her şeyi yaratabilen *Aruru*'yu yardıma çağırdı, ne var ki hiçbir dua, hiçbir yakarış işe yaramıyordu! Dağ kedileri, sarp kayalıkla karanlıkta ne kadar derin olduğu kestirilemeyen uçurumun arasındaki dar patikadan salına salına yaklaşıyor, Gılgameş ise ne ilerleyebiliyor, ne de geri kaçabiliyordu. Gılgameş uzun zamandır ilk defa korkuyordu, hem de *Humbaba* gibi bir canavardan ya da kana susamış bir boğadan değil de, şu birkaç aslandan. *Enki*du yanında olsaydı, bunları elleriyle boğuverirdi.

Son bir gayretle kayanın çıkıntısına tırmandı. Aslanlar hırladılar,

sonra ağır adımlarla altından geçip gittiler. Gılgameş sanki aslanların sarp kayanın kenarından geçen yolunu hiç tıkamamış gibi görmezden gelmişlerdi onu.

Gılgameş, terk ettiğinin bir krallıktan fazla olduğunu anlamıştı; dağlarda gezen yeleleri salkım saçak aslanlar bile iri cüssesine rağmen ondan korkmamışlardı.

Kolları yorulunca yeniden kayalığın dibindeki dar patikaya indi. Yarım mine süre daha ilerleyince üzerine tırmanıp aslan postuna bürünerek uyuyabileceği bir kaya çıkıntısına rastladı.

Gecenin kalan kısmında Gılgameş huzur bulamadı. Gördüğü kâbuslarda hep dipsiz bir karanlığa düştüğünü sanıp defalarca uyandı. Ay yavaş yavaş batarken yeniden gözlerini açınca tam altındaki aslan sürüsünü fark etti. Dağların bekçileri izini takip ederek ona daha da yaklaşmış olmalıydı. Sayıları da artmıştı. Gılgameş yedinciden sonra saymayı bıraktı.

Daha birkaç saat önce aslanları görünce yüreğini saran korkuyu düşünemeyecek kadar yorgundu. Hiddetinden bir nara patlatıp kılıcını ve küçük baltasını kavradı. Kayanın çıkıntısından dağ kedilerinin tam ortasına atladı. Sanki onların da beklediği buymuş gibi hep birlikte Gılgameş'in dört bir yanında saldırıya geçip uzun karartılar halinde hırlayarak, kükreyerek üzerine atıldılar. Gılgameş bu çevik ve kan dökücü vahşi yaratıklara karşı hem kılıcını hem de baltasını sallıyordu.

Aslanları peş peşe öldürmeye başladı. Kimileri ölürken bile kükrüyor, boğuk haykırışlar dağların birbirine bakan yamaçlarına çarpıp iç içe giren ürkütücü yankılar halinde geri dönüyordu. Kimileriyse ağır yara alıp karanlık uçuruma yuvarlandı. Ancak birkaç aslan kaçarak canını kurtarabilmişti.

Gılgameş kopardığı birkaç tutam kuru otla baltasını ve kılıcını temizledi. Kayalığın kenarındaki çalılıkların dibinde birkaç ince dal parçası topladı, bulduğu kurumuş yapraklarla yosunları ufalayıp çakmaktaşını çaktı, alevleninceye kadar üfledi. Yaklaşan sabahın ilk ışıklarıyla genç bir dişi aslanı kesti. Kanını iyice akıttıktan sonra hayvanın karnını yardı. Zaman kaybetmeden karaciğerini iri parça-

lara ayırdı, kırbasındaki suyla yıkadı, üç parça ciğeri güneş tanrısı adına alevlerin içine attı. Geri kalan parçaları bir bıçağa geçirip zayıf ateşin üstüne tuttu. Tuzladığı ciğerin yavaş yavaş yenecek hale gelmesi uzun sürmedi.

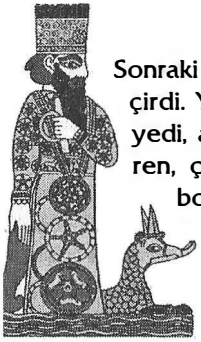
Bu sabah yemeği ona iyi gelmişti. Öyle acıkmıştı ki genç aslanın göğsünden de ince dilimler keserek ateşte kızarttı. Uçurumun ne kadar derin, sarp dağların da ne kadar yüksek olduğunu ancak güneş usul usul yükselip ısıtmaya başlayınca görebildi. Su içip azığından kalan kurutulmuş meyveleri de yedi. Sonra aslanın arka bacaklarını kesip aldı, tuzla ovup peştamalının bir parçasıyla kuruladı.

Nesi var nesi yoksa toparladı, dağların içinden yürüyüp geçeceği yolu keşfetmek üzere ayağa kalktı. Kuzey ve güney yönündeki dağlar göğe yükseliyordu. *Utu*'nun akşamları dinlenmek üzere çekildiği batı yönündeyse, iki tepe dönüş yolunu kesiyordu. Gılgameş geceleyin nasıl olup da bir geçit bulabildiğini anlayamadı. Bunun üstünde fazla durmadı, çünkü önünde bir tek doğuya doğru giden yol olmalıydı.

Halbuki tam o tarafta dağlar üst üste yığılmıştı. Temelleri vadilerin tabanında yerin altına dek ulaşıyor gibi görünürken bembeyaz ışıldayan dorukları tanrılara yaklaşıyordu. Gılgameş silahlarını ve malzemelerini aldı. Cansız yatan aslanları ardında bırakıp doğu yönünde yola çıktı. Hava kararıncaya kadar bütün gün, yüce dağların doruklarına doğru yürüdü. İçinden küçük ve serin dereler akan vadileri geçti, nefes almanın güçleştiği geçitleri aştı, yüce dağlara yavaş yavaş da olsa yaklaşıyordu.

O günün akşamı, dağlardan çağlayarak İdigna'dan daha hızlı akan bir derenin içinde, kayalardan oluşmuş bir adacığa dinlenmeye çıktı. Ateş yakmadan aslan butlarından birinden kendine birkaç ince dilim çiğ et kesti. Son zamanların aksine o gece rüya görmeden, deliksiz bir uyku çekti.

Sonsuzluğun Bekçileri

Sonraki günleri ve geceleri sürekli doğuya yürüyerek geçirdi. Yola çıkarken yanına aldığı yabani arpa tanelerini yedi, ara sıra tadı kayısıyı andıran ufacık meyveler veren, çalı benzeri ağaççıklara rastladı. Bu alabildiğine bomboş topraklarda bile uzaktan bakınca kayalıkların içinde yeşermiş iğne yaprakları andıran, fırtınaların hırpaladığı birkaç sedir ve kavak ağacının yetiştiğini görünce hayret etti.

Yükseklerdeki kimi geçitlerden bakınca çok yakın görünen yüce dağlar, onun sandığından çok daha uzaktaydı. Avladığı dişi aslanın eti çoktan bitmiş, hava soluk almayı gitgide güçleştirecek derecede seyrelmişti. Gılgameş derin uçurumlarla ayrılmış dağlarda bulabildiği küçük böceklerle açlığını ancak bastırırken, bir akşam bir dağ geçidi görünce, bunun 'İki Doruklu' *Maşu* olması gerektiğini düşündü hemen.

Batan güneş tanrısına adayacak hiçbir şey kalmamıştı yanında; yalnızca buz gibi duru suyu, midenin kaldırmayacağı birkaç böcek, sabahleyin yakalayıp kızarttığı bir dağ sıçanından artan kemikler vardı. Kaç gündür, avlanamayacak kadar uzakta, tuhaf tüyleri olan birkaç dağ keçisine ancak tesadüf etmişti. Uzun süre, donmuş suya benzeyen, renk renk parıldayan dorukları seyretti. Gül renginde pamuk yumağını andıran birkaç küçük bulut bile gök kubbeyi delen bu yüce dağların tepesine ulaşamıyordu.

Gılgameş bütün yıldızlar başının üstünde belirinceye kadar bekledi. Tanrıların esrarlı ışıltılar saçan işaretlerine hiç bu kadar yakın hissetmemişti kendini. Aslan postuna daha sıkı büründü, ne var ki soğuk hava uykuya dalmasına uzun süre izin vermedi.

Ertesi sabah erkenden eşyalarını toparladı. Erzak torbasında bulduğu bir iki yabani arpayı yiyip, kırbasında buz tutmuş suyunu emdi. Sonra da tanrı *Utu*'nun her sabah yerin altından gelip içinden geçerek yeryüzüne doğduğu geçide varmak üzere yola çıktı.

Durup dinlenmeden bütün gün yürüdü. Geçide ulaşmasına az bir zaman kala önüne çıkan sarp yokuşun zemininin el değmemiş karla kaplı, göz alabildiğine uzanan yüzeyine adım attı. Pırıl pırıl parlayan bembeyaz karların üstünde peşi sıra kocaman ayak izleri bıraktığını fark etti. Kendisiyle mücadele ede ede, bir zaman önünü göremeyinceye kadar tırmandı. Ama sonra gözlerini açıverince yıldırım çarpmış gibi donakaldı.

Gördüklerine inanmak istemedi. Yüce dağları ayıran yarığın tam önünde, canavar *Humbaba*'dan çok daha korkunç, *İnanna*'nın Gök Boğası'ndan çok daha tehlikeli görünen, tüyler ürpertici iki yaratık duruyordu! Yarı akrep yarı insan gövdesine sahip yaratıklar, ifrit benzeri bir hortlağı andırıyordu.

Akrep kısmındaki sert kabukları gün ışığında, parlatılmış altın ve gümüşten daha fazla ışıldıyor, saldırmaya hazır bekleyen içe doğru kıvrık zehirli iğneleri, tehdit edercesine titriyordu. Bu iki çirkin bekçiden biri erkek, diğeriyse kadın başlıydı.

Gılgameş dişlerini sıktı. Derin bir soluk alıp belli belirsiz gerindi, öne doğru hafifçe eğilir gibi yaptı. *Gurur* ve cesaret, bu iki acımasız bekçinin karşısında Gılgameş'in yegane silahıydı.

"Şuna bak şuna" diye takırdadı erkek başlı akrep. "Şu bize kendi ayaklarıyla gelen tanrı eti değil mi? Emin ol, kadın, bu nefis tanrı eti!"

"Ne yazık ki sadece üçte ikisi tanrı, üçte biri de insan... Zehirlidir, yenmez..."

Akrep adam Gılgameş'ten tiksinerek yeşil salyasını karla örtülmemiş kayalık bir yere tükürdü. "Ne arıyorsun burada?" diye sordu. "Uzaklardan kalkıp da iğnemin ucuna kadar gelmek için mi aştın dağları ve azgın nehirleri? Kimsin sen? İnsan mısın, tanrı mı?"

Yarılan ağaçlar gibi gacırdayarak Gılgameş'e doğru güçlükle sürüne sürüne geldi. Yalnız, yukarı doğru genişleyen kıvrık kuyru-

ğunun ucunda, çengel biçimindeki zehirli iğnesi titremeye devam ediyordu. Karın üstüne damlayan zehir, dumanlar çıkararak donmuş toprağı eritti.

"Benim adım Gılgameş. Uruk Kralı Enmerkar'ın kızı Ninsun'un oğluyum."

"Peki baban kim?"

"Bilmiyorum."

"Bilmiyor musun?" Akrep adam karısına döndü. "Kendi babasının adını bilmiyormuş!" Sonra yeniden Gılgameş'e döndü. "Şey, baban belki fırtına ifritidir, hatta belki de tanrı An'ın kendisidir."

"Bilmediğimi söyledim ya!"

"Peki nerede büyüdün?"

"Kiş şehrinin baş bahçıvanı Şukallituda'nın yanında."

"Seni çalmış mı, yoksa satın mı almış?"

"Beni bir sepetin içinde bulmuş. Büyük Buranum'a terk edildiğim zaman gecelerden kara yelkovan kuşu beni kurtarıp Kiş'in bahçelerine kadar götürmüş. Ben de onun yanında yetiştim, Kiş Kralı Mebaragesi'yle beraber Uruk'un üstüne yürüyünceye kadar bahçıvanlık yaptım."

"Atalarının şehrine karşı mı savaştın?"

"Babamın Uruklu olup olmadığını bilmiyorum."

"Ama büyükbaban Uruk kralıymış!"

"O, iki kılıç yüzünden ölünce, krallığa ben geçtim."

Akrep adam yeniden öte yana döndü. "Buna ne dersin?" diye sordu karısına.

"Nereye gitmek istediğini söylemedi daha!"

"Büyük tufandan sağ kurtulan ve tanrılar katına girmesine izin verilen Ziusudra'yı aramaktayım. O benim büyük atamdır, onu bulup ölümün ve hayatın anlamını soracağım."

Akrep adam zehirli iğnesini indirdi.

"Vazgeç Gılgameş!" dedi. "Karımla beraber nöbet tutuğumuz bu yerden geçebilecek insan yoktur! Yirmi dört saat süren, yıldızsız, karanlık gece, ölüler diyarının dehşeti gibidir. Yirmi dört saat hiçbir şey görmemeye ve duymamaya bir tek insan bile dayanamaz!"

"Yirmi dört saatin ne kadar uzun olduğunu biliyorum" diye cevap verdi Gılgameş. "Ama söyle bana, aşmam gereken zaman mıdır, yoksa mekan mı?"

"Zaman ne ki? Mekan ne?" diye soruya soruyla karşılık verdi akrep adam. "Kendiniz mesafeyi saatle ölçmüyor musunuz? Saatleri de suyun ağırlığıyla?"

"Bırakın geçeyim!" diye yalvardı Gılgameş. "Geri dönemeyecek kadar uzaklardan geldim. Çok şey gördüm, iyilik de yaptım, kötülük de, bütün zevkleri ve acıları tattım. Şimdi bir tek isteğim var: Tanrıların ölümsüzlük bahşettikleri adama giden yolu bulmak."

Akrep adamla akrep kadın uzun süre tartıştılar. Sonra akrep adam döndü ve dedi ki: "Pekâlâ, yeryüzünün en yüksek dağlarının altındaki karanlığa girmene izin veriyoruz! Belki gerçekten de korkunu yenmeye yetecek kadar güçlüsündür! Yirmi dört saat dayanmak zorundasın, unutma, yirmi dört saat! Ayakların seni sağ salim hedefine ulaştırsın!"

Gılgameş şükranla gülümsedi. Akrep gövdeli iki insanın arasından geçti, güneş tannsının dinlendiği, ama insanlar için yaratılmamış olan karanlığın içine yürüdü.

Gılgameş çok geçmeden hiçbir şey görmez oldu. Artık yalnızca kendi soluk alıp verişini duyuyor, ne önündeki yolu ne de içinde yürüdüğü sonu gelmez koridorun duvarlarını görebiliyordu. Daha ilk iki saat dolmadan işitme duyusunu da yitirdi. Şimdi gecenin içinde ne kadar yolunun kaldığını tayin edebilmek için ancak attığı adımları sayıyordu.

Sekizinci, dokuzuncu ve onuncu saatler de geçti. Görünmezin karşısında duyduğu korku, gitgide yüreğine çörekleniyordu. Buranın gerçekten bir çıkışı var mıydı? Şimdi geri dönecek olsa, acaba girişi geri bulabilecek miydi? Yola devam etmek için kendini zorladı.

On üç, on dört ve on beşinci saatler de geçti. Zifiri karanlık dört bir yandan başını ezip canını acıtıyordu. Kısa bir süre durup biraz dinlenmeye niyetlendi, ama sonradan yanlış bir yöne sapma

ihtimalinden korktu. Hayır, pes edemezdi. Hele buraya kadar gelmişken!

Bacakları gittikçe yoruluyordu. Güçbela ilerleyebildiğini sezdi. Soluk alıp verirken hırıldıyordu. Derken ne kadar zamandır adımlarını saymayı unuttuğunu fark etti. Şimdi, on dördüncü saatte miydi, on beşinci saate mi yoksa on altıncıda mı? Yoksa ölçü, zaman değil de yolun uzunluğu muydu? Saatler neye göre belirlenmişti? Ve bunu kim, hangi yolcu için ayarlamıştı?

Uzun süre dayanamayacağını hissediyordu. Ya saatler insanlara göre değil de tanrılara göre belirlendiyse? Hiç durmadan yürüdü, yürüdü. Artık bacaklarını kendi haline bırakmak zorunda kalınca *Enki*du'yu düşündü. O an yüzünde serin bir esinti hissetti. Eğer onca zamandır batıdan doğuya doğru yürüdüyse, rüzgâr kuzeyden esiyor olmalıydı!

Gılgameş hâlâ hiçbir şey göremiyor ve duyamıyordu, fakat rüzgârın olduğu bir yerde, çıkışın da çok uzakta olamayacağını biliyordu! Adımlarını yeniden saymaya başladı. İki saat doluncaya kadar dakika dakika saydı. Sonra iki saat daha. Hiçbir şey göremedi ama iki saat daha geçince ilk ağartıyı görür gibi oldu. Biraz gayret ederek daha hızlı yürümeye, kaybettiği zamanı telafi etmeye başladı.

Ve birden emin oldu. Çok uzaktan zayıf bir ışık geliyordu. Sarsak adımlarla, ayaklarını sürüye sürüye ilerledi. Işık daha da güçlenince Gılgameş'in yanaklarından sevinç gözyaşları süzüldü. Sonra yerde sürüklediği ağır adımlarını duydu. Işığı gördü, sesleri duydu.

Bir saat sonra, nihayet tamamen aydınlığa çıktı.

O an Gılgameş'in hayatında gördüğü vadilerin en harikasına güneş doğdu. Işıldayan çakıl taşlarının üstünde topallaya topallaya yürüyüp yakut kırmızısı bir kaya parçasının üstüne çöktü. Her tarafta, dallarında meyve yerine pembe renkli şirin kuvarslar, büyük ametistler ve pırıl pırıl turkuvazlar olan zümrüt yeşili mücevher ağaçları vardı. Akik ve mavimsi sarı renkli lacivert taşından yaprakları olan yeşim çalıları, elmas ve safirden ışıl ışıl çiçekler süslüyordu.

Çalıların ve ağaçların dalları rüzgârla sallandıkça, ziller ve harplar çalınıyormuş gibi ses çıkarıyordu. Gılgameş yakut renkli kayanın üstünden kayıp dizlerinin üstüne düştü. Işıklar saçan güneş tanrısına ağzını bile açmadan, ellerini kaldırarak teşekkür etti. Ve *Enki*du'nun ölümünden beri inancını yitirdiği gücü yeniden damarlarında hissetti.

Kollarını indirdi, omuzlarındaki aslan postu düşsün diye geriye doğru iyice kaykıldı. Sıcaklığı ve ışığı bütün gövdesiyle içti. Tepeden tırnağa durmadan ürperdiğini hissediyordu. Gecenin içinde yürüdüğü uzun yolun soğukluğu ve karanlığı uzuvlarını yavaş yavaş terk ediyordu.

"Gılgameş, Gılgameş" diye diye parıldıyordu tanrı *Utu* mavi göğün sonsuz katlarında. Gılgameş gözlerini kırpıştırarak baktı, tam tepesinde parlayan ışığa ısrarla dayanmaya çalıştı.

"O kadar aptal olma!" diye uyardı güneş tanrısı.

"Seni hissediyorum, ey tanrı!" diye bağırdı Gılgameş. "Şimdi de seni görmek istiyorum!"

"Bir tanrıyı gerçekte olduğu haliyle hiçbir insan göremez!"

"Senin gibi ben de üçte iki oranında tanrıyım."

"Doğru, çoğu zaman ben de seni destekledim! Yine de insanoğlunun senin şahsında aradığını asla bulamayacaksın!"

Gılgameş yanaklarından aşağı yaşlar süzüldüğünü hissetti. Gözbebekleri gökte parlayan ışığın altında yanıyor, tanrı *Utu*'yu ortadaki parlak beyaz ateş topunun etrafında dönüp duran sarı, kırmızı ve yeşil çemberler halinde bütün renkleriyle görüyordu.

"Kâhinlere neden kulak vermedin?" diye sordu herkesin hayatını yönlendiren ışık topundan gelen ses. Gılgameş dişlerini sıktı.

"Yola çıkarken adak mı adadın?"

"İstedim ki..."

"Bilgelere mi danıştın?"

"Ben..."

"Ben mi diyorsun? Nedir ben? O ben dediğin, bizim gibi tanrı olmak mı istiyor yoksa?"

Gılgameş göz kamaştırıcı ışığa daha fazla dayanamadı. Gökte gitgide daha güçlü ışıldayan güneş tanrısının sesi onu dizleri üstü-

ne çökmeye mecbur bıraktı. Gılgameş acıyla yüzünü buruşturup gayet usulca öne doğru kapaklandı. Elleri, sonra da kolları değerli taşlardan yapılmış kızgın zemine değdi.

"Neden?" diye ümitsizce sordu nefes nefese. "Çölleri ve bozkırları neden geçtim? Dağları ve azgın nehirleri neden aştım? Yoksa benim de her günün sonunda herkes gibi öylece yatıp ölmeyi beklemem şart mı? Ey güneş tanrısı, başımı kendi isteğimle mezara sokup senin ışığından mahrum kalmam şart mı? Neden biz insanlar daha dünyaya gelir gelmez sonsuz karanlığın dehşeti tarafından biçimlendirilmeye başlıyoruz?"

"Hayatın ve ölümün, doğumla hayatın sona ermesinin bir olduğunu anlamak istemiyorsun sadece!"

"Elbette, ama neden senden sadece birkaç yıl değil de, sonsuza dek zevk alamayayım?"

"Anlamıyorsun Gılgameş! Ne faniliğin mutluluğunu, ne de ölümsüzlüğün ağırlığını!"

Neredeyse görülemeyecek kadar küçücük bir bulut, tanrı *Utu*'nun altından gelip geçti. Gılgameş gökten inen kızgın ışığın zayıfladığını hissetti. Yerdeki kızgın mücevherlere dokunmamak için parmaklarıyla yere dayanıp doğruldu, yanan gözlerle etrafına bakındı. Sanki güneş tanrısı göğün katları arasındaki yolculuğu esnasında birdenbire yönünü değiştirdi gibi geldi ona; az önce sabah olan yerde, birden akşam olmuştu. Önündeki yol, geride bıraktığı yola benziyordu. Ve ileride karşılaşacağı şeyler şimdiden içine doğuyordu.

Kendisini seven ve uyarmak isteyen bir kardeş gibi konuşan ışıl ışıl güneş tanrısıyla yaptığı bu özel görüşme Gılgameş'in kafasını günlerce, gecelerce kurcaladı. Mücevher ormanından çıkmıştı, durmadan yeni dağlar aşıyor, vadileri, bozkırları geçiyordu. Bazen kendisini uyaranın *Enki*du olduğunu düşünüyor, sonra acı hatıraların yine peşini bırakmayacağını hissediyordu.

Uruk şehrinin tanrıçası *İnanna*'nın, Bara *Namtar*a ve annesi Ninsun'un hayalleri gözünün önünde canlandı. Marangozun kızı Nanşe'yi oğlu Umungal'in elinden tutuyor gördü. Neden Nan-

şe'ye son bir kez sarılmamış, oğlunu kucağına almamıştı? Ağlaya ağlaya, hiç durmadan yoluna devam ediyor, acıkıyor, derelerden, su yollarından geçerken hararet cinini içinde hissedince hayvanlar gibi su içiyordu. Kendi kendine konuşuyor, gülüyor ve haykırıyor, sonra yine gözleri yarı açık, dalgın ve kendinden geçmiş bir halde ilerlediği günler de oluyordu.

Bir akşam, uzun boylu, düz ve dalsız budaksız ağaçlardan oluşan bir ormana ulaştı. Ağaçların sık gövdeleri, yeşillikten ve yapraktan mahrum, tepeleri olmayan taşlaşmış sedirleri andırıyordu. Sert ağaca omzuyla yüklenince kolayca geçti. Ormanın bir tutam ottan ve fundalıktan yoksun zemini eğimli bir hal aldı. Taşlaşmış orman biraz sonra seyrekleşti, karşısına hiçbir hayat belirtisi göstermeyen, kara ve kasvetli bir deniz çıktı.

Kendini öyle yorgun, öyle bitkin hissediyordu ki sahildeki küçük kulübeyi bile fark etmedi. Ormanın kenarındaki yayvan tepenin üstünde uzun süre kıpırdamadan durduysa da kulübeden genç bir kadının çıktığını görmedi. Kadın yalnızca beline inceden bir tül sarmıştı, koca bir toprak küpü, üzerinde üzüm posasıyla dolu altın renkli fıçıların dizili olduğu, dallar ve kalın urganlarla yapılmış bir çardağın yanına götürdü. Kadın şarkı söylemeye başlayınca Gılgameş'in yüzü kasıldı, çatlamış dudaklarını yaladı, göğsünden derin bir inilti geldi. Üzüm posasıyla dolu altın yaldızlı fıçıların başındaki kadın korkuyla titredi. Ani bir hareketle arkasına dönüp fal taşı gibi açılmış gözlerini Gılgameş'e dikti.

"Tanrılar aşkına!" diye mırıldandı dehşetle. "Bu da kim? Bir haydut mu? İnsanlar arasına karışmamaya yemin etmiş bir münzevi mi?"

Kadın avurtları çökmüş, omzundaki paçavraya dönmüş aslan postuyla kir pas içindeki bu iri cüsseli adamın güçlükle yürüdüğünü gördü. Toprak küpü elinden atıp arkasına döndü, elinden geldiğince hızla evine doğru koştu. Kapı açılıp kapandı. Kapı sürgüleri ve kilitleme kirişlerinin tıkırtıları sessizliğin içinde dalga dalga yayılınca Gılgameş uzun bir rüyadan uyanır gibi oldu.

Aşağıda, sahildeki evi görünce şaşırdı. Kazıklar ormanıyla ufuktaki karanlık sislere kadar uzayan deniz arasındaki bu ıssız

alanda oturan kimdi? Sahilde genişçe bir tekne gördü. Denizden on adım içeri çekilip yukarı kaldırılmıştı.

Adımlarını sürüyerek ağır ağır ilerledi. Topallaya topallaya eve yaklaştı. Sağ elini uzatıp kapının kenarına dayandı. Evin duvarındaki direklerin arasından içerdeki ürkmüş genç kadının şaşkın yüzüne baktı.

"Neden... içeri kapandın?" diye sordu güçlükle. Sesi sert ve kabaydı. "Ben bir canavar mıyım ki kaçıp saklanıyorsun? Değilsem, seni böylesine dehşete düşüren nedir?"

Kadın yutkundu sadece. Gılgameş kadının tepeden tırnağa titrediğini gördü.

"Hadi, aç kapıyı! Yoksa evini bir vuruşta başına yıkarım!"

Neler söylüyordu öyle? Dişlerini sıktı. Bir an gözlerini yumup inleyerek başını iki yana salladı.

"Hayır, hayır, korkmana gerek yok!" dedi sonra. "Özür dilerim, ne söylediğimin farkında değildim. Çok uzun zamandır yollardayım. Bir zamanlar Uruk'ta kraldım. Çok şey gördüm, çok şey yaşadım. Dağ aslanlarıyla boğuştum. Sedir ormanlarında canavar *Humbaba*'yı öldürdüm, göklerden gelen boğanın boynuzlarını kırdım."

Küçük evin içindeki genç kadın kapıya doğru bir adım attı. Mavi, duru gözlerindeki korku silindi.

"Öyleyse sen, tanrıların bile üzerinde tartıştıkları Gılgameş olmalısın."

"Evet, Gılgameş benim."

"Bana Hancı Siduri derler, bütün yollar bana çıkar" dedi kadın. "Benim soyum da senin gibi tanrılara dayanır!"

"Siduri mi? Evet, senden bahsedildiğini duymuştum bir kez."

"Eğer sen tanrıların bahsettikleri Gılgameş isen, neden böyle perişan bir haldesin? Bir kahramandan ziyade, sürüsünü yitirmiş hasta bir çobana, kızgın çölün, fırtınanın ve ayazın yüzüne kat kat yaralar açtığı, avurtlarını çökertip bir deri bir kemik bıraktığı birine benziyorsun."

"Onca yaşadıklarımdan sonra, başka nasıl görünebilirdim ki?

Daha da beteri, ömrümce en çok sevdiğim insanı yitirdiğimden beri yüreğimde taşımak zorunda kaldığım acıdır."

"Kim o?" diye sordu Siduri. "Karını mı yitirdin, oğlunu mu?"

"Bilmiyor musun?"

"Hayır, bu ıssız yerde bir şeyler öğrenmem epey zaman alıyor."

"Kardeşim *Enki*du öldü ve ben ona yardım edemedim!" dedi Gılgameş ağlamaklı bir sesle. "Yedi gün yedi gece oturdum başucunda. Ne bir okla yaralanmıştı, ne bir kılıçla ne de mızrakla! *İnanna*'nın Gök Boğası'nın tenine, etine püskürttüğü zehirli ateşten ve lanetten öldü. Hâlâ çok korkunç görünüyordu, ama ne zaman ki yüzünde kurtlar peyda oldu, öldüğünü ancak o zaman anladım."

Sustu. Hafifçe yana döndü, elinin tersiyle usulca gözyaşlarını sildi.

"Ağladım, feryat ettim, ne yazık ki bir daha uyanmadı" dedi boğuk bir sesle. "Ondan sonra beni atalarımın şehrinde tutacak bir şey yoktu. Bir gece Uruk'u terk ettim; bozkırlara, çöllere, dağlara, derelere vurdum kendimi. Aylardır yollardayım, belki de yıl olmuştur. Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyorum."

Gılgameş yeniden arkasına döndü. Bu arada kadın da kapı kirişini sessizce açmıştı. Şimdi belinde sadece bir tül, Gılgameş'in karşısında dikiliyordu. Bir testi birayla mis gibi kokan, taze bir ekmek uzattı. Gılgameş bir yandan hırsla ekmeği yiyip birayı içerken bir yandan da kadının gencecik yüzünü, zarif boynunu, ince belini, yuvarlak kalçalarını, kadınlığını, uzun bacaklarını süzdü. Bunların onun için bir anlamı kalmamıştı artık.

"Toprak toprağa" dedi asırlarca ayinler yönetmiş rahipler gibi. Boş bira testisini yere bıraktı. "Kardeşim, dostum toprak oldu. Seni gördükten sonra da hiçbir şey hissetmiyorsam, yakında ben de *Enki*du gibi toprağa gireceğim demektir!"

"Böyle konuşma!" dedi Siduri. Gılgameş'in karşısına dikildi, iki eliyle onu belinden kavrayıp önce sol, sonra da sağ göğsünü öptü.

"Daha nereye kadar gideceksin?" diye sordu yumuşak bir sesle. Parmak uçları Gılgameş'in sertleşmiş omuzlarında, boyun kaslarında gezindi, daireler çizerek göğsünden ve karnından aşağı kaydı. "Tanrılar insanları yaratınca, onların yaşayamayacakları tüm

acılar ve zevkler, insanların payına düştü. Fakat bunlara ölüm pahasına sahip oldular, çünkü ölümsüzlük duygu nedir bilmez! Zaten başı ve sonu olmayan bir şeyin, korku ve geçicilikle tatlandırılmasına ne gerek var ki?"

Kadının yumuşacık elleri Gılgameş'in uzun zaman kullanılmamaktan uyuşmuş kasıklarına doğru yaklaşıyordu.

"Sen bir insansın Gılgameş, kamın doyuncaya kadar yemen gerek! Hayatın her anının tadına varman, dans edip oynaman, rahatlaman gerek. Misler gibi yıkan, saçlarını tarayıp kıvır, değerli kumaşlardan elbiseler giy. Güzel süslerini tak takıştır, çocukların ellerinden tutup onlarla gülerek döne döne oyna. Karına karşı sevecen bir koca ol. Canı çektikçe onunla birlikte yat. Her güneş ışığının tadını çıkar ve her mutlu anı, kendinde ebedileştir!"

Gılgameş içinin gıcıklandığını hissetti.

"Hayır!" dedi sertçe. Kadını kollarından kavrayıp iterek kendinden uzaklaştırdı. "Hepsi bu kadar olamaz! Bana gerçekten yardım etmek istiyorsan Ziusudra'yı nasıl bulurum, onu söyle. Ona giden yolu biliyor musun? Tekneyle bu denizi aşıp onun yanına gidebilir miyim?"

"Sen delisin!" dedi hancı kadın başını iki yana sallayarak. "Kendin bilirsin, tek istediğin buysa, söyleyeyim o zaman: Daha hiç kimse benden öteye gidemedi. Sonsuz hayatı ilk arayan sen değilsin, sonuncu da olmayacaksın! Ne var ki güneşin haricinde şimdiye dek ölüm denizini aşan olmadı!"

"Bu doğru olamaz!" dedi Gılgameş. "Kıyıda bir tekne var. Onu oraya senin çektiğini sanmıyorum!"

"Ha, o mu?" dedi Siduri. "O tekne Sursunabu'ya ait!."

"İşte şimdi kendini ele verdin!" dedi Gılgameş gülerek. Çökmüş yanakları gerildi. "Büyük atam Ziusudra'nın karısıyla birlikte yaşadığı adaya gidip gelen kaptanın adı efsanelerde Sursunabu olarak geçer! Nerede o?"

"Kendine yeni kürekler yapmak için ormana, taşlaşmış ağaçlar aramaya gitti" dedi kadın tereddüt ederek. "Çünkü ancak çok uzun ve sert kürekler ölüm denizinin yakıcılığına bir süre dayanabilir."

"Diğer kürekleri nereye koymuştur?"

"Kürekleri asla teknede bırakmaz... Halbuki onlar çok uzun ve ağırdır, hiç kimse yerinden kaldıramaz!"

"Onu bulmalıyım!" dedi Gılgameş nefes nefese.

"Talihin açık olsun" dedi kadın hüzünlü bir sesle. "Ama Sursunabu da seni reddederse, yenilgiyi kabullenmek zorunda kalacaksın."

Gılgameş gözlerini yumup derin bir nefes aldı. Sonra arkasına dönüp taşlaşmış ormana çıkan bayıra vurdu kendini sallana sallana.

"Beni de yanına almalı!" dedi burnunu çekerek. "Buna mecbur!" Kafasının içinde fırtınalar kopuyordu. İçinden bir ses, hedefine çok yaklaştığını söylüyordu. Ormana varınca, Sursunabu'yu ve onun büyülü küreklerini aramaya başladı. Sert ağaç gövdeleri arasında gitgide hızlanarak koşuyor, arada bir ormanın dışına çıkınca geri dönüyordu. Kaptanı gözden kaçırmamak için dikkat etmesi gerekiyordu. Derken ayakları taşlaşmış keresteden uzun kepçe şeklinde yontulmuş, üzerinde ayrıca bağlama zincirleri olan muazzam küreklere takılınca tökezledi. Demek bunlar da böyle bir şeydi! Beklediğinden de fazla kürekle karşılaşmıştı.

Küreklerin etrafında bir tur atınca külrengi kanatlarında büyülü olduğu izlenimi bırakan işaretler gördü. İşaretler, tanrıların gökteki makamlarına çekilmeden önceki döneme ait sembolleri andırıyordu. Benzer işaretleri atalarının mezar odalarında da görmüştü.

Tam o anda aklına bir fikir geldi: Eğer bu kürekleri parçalarsa, Sursunabu'nun kendine yeni kürekler yapmak için ormandan ağaç kesmesi epey vaktini alacak, o zaman da güçlü bir yardımcıya ihtiyacı olacaktı: Ücret olarak kendisini ölüm denizinin karşı kıyısına çıkarmasını isteyen bir yardımcıya...

Sonra ağır küreklerin ilkini, iki ucu diğer küreklerin üstüne, ortası boşa gelecek biçimde yerleştirdi. İyice gerilip bütün gücüyle indirdi baltasını. Baltanın sesi ormanda dalga dalga yayılırken taş kürek titredi, canlı bir yaratık gibi feryat edercesine gürültüyle parçalandı.

Gılgameş heyecanla güldü. İkinci küreği yerleştirip yeniden

vurdu parçalardan sakınmak için kenara atladı. Kürekler baltanın darbeleriyle teker teker yarılıyor, kırılan parçaların oluşturduğu yığın gitgide büyüyordu. Son kürek de çatırdayarak kırılırken Gılgameş kaptanı gördü. Sursunabu ormanın içinden koşa koşa geldi, beti benzi atmış bir halde, parçalanmış taş küreklerin başında kala-kaldı.

"Bunu neden yaptın?" diye çıkıştı Sursunabu dehşetle. Gılgameş baltasını bir kenara kaldırıp kılıcını çekti, yere saplayıp iki eliyle dayandı. Geniş göğüs kafesi inip kalkıyordu.

"Sursunabu sen misin?"

"Evet Sursunabu benim, maddeler dünyasının üstünde, iyilik ve kötülükten uzakta yaşayan Ziusudra'nın hizmetkârıyım. Ya sen kimsin?"

"Adım Gılgameş. Dünyanın bir ucundaki büyük atam Ziusudra'yı bulmak niyetindeyim ve sen beni ona götürebilirsin!"

"Sen bütün küreklerimi parçaladıktan sonra bunu nasıl yapabilirim ki?"

"Kürekleri beni yanına alasın diye kırdım! Sağlam küreğin kalmadı, ama sana yardım edecek kadar güçlüyüm!"

"Güçlüymüş!" dedi Sursunabu acı acı gülerek. Gılgameş'i tepeden tırnağa süzdü. "En son ne zaman bir suyun yüzeyinde ya da parlak bir levhada kendine baktın? Kollarını kıpırdatmaya mecalin yok senin!"

"Onca uzun yoldan geldikten sonra bırak da biraz zayıflamış ve bitkin görüneyim! *Anşukurra* kadar atik, katır kadar güçlü ve bozkır panteri kadar zeki kardeşim *Enki*du'yu yitirince sevinecek değildim ya! Biz iki yenilmez kahramandık!"

Gılgameş Siduri'ye anlattıklarını aynen kaptana da anlattı. Kaptan çıt çıkarmadan dinledi. Gılgameş sözlerini bitirdiğinde de hiçbir şey söylemedi.

"Ziusudra'yı nerede bulabileceğimi söyle bana" diye yalvardı Gılgameş usulca. Sursunabu başını iki yana salladı.

"Bunu yapamam!"

"Öyleyse bana en azından bir ipucu ver! Denizi aşarak ona ulaşabilir miyim, yoksa yoluma bozkırda mı devam etmeliyim?"

Sursunabu ellerini arkasında birleştirdi. Parçalanmış büyülü küreklerin başında kafasını eğip bir aşağı bir yukarı gezindi. "Sana memnuniyetle yardım ederdim" dedi sonra. "Ne var ki seni ölüm denizinin karşısına geçirecek bütün imkanları elimden aldın! Teknem taştan, kürekler de taştandı, çünkü tahtadan, et ve kemikten yapılmış hiçbir şey ölüm denizine temas edemez. O kötü suyun bir damlası, gövdende koca bir delik açmaya yeter."

"Başka hiçbir ihtimal yok mu?"

"Dur bakalım" diyerek düşünmeye başladı kaptan. En yakındaki ağacın yanına gitti, sertleşip hemen hemen taşlaşmış kabuğunu parmaklarıyla yokladı. "Ölüm denizini büyülü kürekler olmadan aşmak için bu ağaçların en az yüz tanesini devirmemiz gerekecek! Bu kazıklardan kürek ve dayama sırığı yapabiliriz."

"Neden o kadar çok kürek lazım?" diye sordu Gılgameş.

"Çünkü bu ağaçlar ağaç olmaktan çıkmış, ama henüz taşlaşmamışlar da" diye cevap verdi Sursunabu. "Her kürek çekişimizde ve sırığı denizin sığ yerlerine her dayadığımızda, bu ağaçların biri kızgın fırına girmiş tereyağı gibi erir!"

"Kaç tane kesmem gerek?" diye sordu Gılgameş hemen.

"Yüz yirmi tane" dedi kaptan. "Ama ayrıca ağacın kabuklarını da soymalı ve kürek kanatlarını gövdesine takmalısın! Her bir sırık yüz yirmi karış uzunluğunda olmalı."

"Benim boyumun on katı, öyle mi?"

"Aynen öyle" dedi kaptan.

"Sana yüz yirmi tane mi sırık lazım?"

"Evet" dedi kaptan.

"Onları ormandan kesip getireceğim" dedi Gılgameş.

Günler birbirini kovaladı. Gılgameş güneşin doğuşundan batışına kadar çalışıyordu. Baltası ve kılıcıyla ağaçları teker teker indiriyor, sert kabuğunu sıyırıyor, yarı yarıya kısaltılmış bir aşlu ipiyle boyunu yüz yirmi karış ölçüyor, sırıklara açtığı yarıklara geniş kürek kanadı takıp sürüye sürüye Sursunabu'nun taştan teknesine götürüyordu. Ne zaman bir küreği yapıp bitirse, çıkan talaşları ve kabuk-

ları baltasıyla küreyip eski bir pekmez kazanına dolduruyor, deniz kıyısına götürüp teknenin yanına döküyordu.

Geceleri Hancı Siduri'nin evinde kalıyordu. Kadın ona yiyecek, içecek veriyor, ama Gılgameş ona elini sürmüyordu. Güzel yemekler ve ağır iş adalelerini güçlendiriyor, *Enki*du'yu hatırladıkça artan acılarını dindiriyordu. Bazı günler onu aklına bile getirmiyor, yalnızca zaman geçtikçe yaklaşan, Ziusudra'ya giden yoldaki en son ve en büyük engeli aşmayı deneyeceği günü düşünüyordu.

Taşa benzer küreklerin istifi yükselir ve Sursunabu'nun teknesinin yanına döktüğü talaşlar dağ gibi yığılırken, kaptan günün birinde Gılgameş'in yanına gelip bu kadarının yeteceğini söyledi.

"Arzunu ve gücünü küçümsemişim" diyerek takdir etti onu. "Senin yerinde bir başkası olsa, belki bu kadar sebat etmezdi. Ama sen bu sınavı da geçtin! Siduri'ye git, seni temiz suyla yıkayıp yağlasın. Sonra yemeğini yiyip güneş batmadan yatağına gir. Sabah erkenden bir cazırdama ve fokurdama duyduğunda, ben talaşları ve atıkları ölüm denizine döküyor olacağım. O zaman hemen kalkıp gelir, kürekleri üstünden geçirip tekneye yükleyeceğimiz köprüyü kurmama yardım edersin."

Gılgameş kılıcına dayanıp kaşlarını kaldırdı.

"Neden beni daha erken uyandırmadın? Sana yardım ederdim."

"Olmaz, çünkü onun öncesinde, hiçbir ölümlünün öğrenmemesi gereken bir âdeti yerine getirmeliyim!"

Gılgameş başını salladı.

"Peki, bütün söylediklerini yapacağım!"

Gılgameş genç kadının evine gitti. Kadın o gelmeden bir tekne sıcak su, köpüren otlar ve bir kese dolusu bitki kökleri ve çiçek yaprakları hazırlamıştı. Gılgameş paçavraya dönmüş peştamalını çıkarıp tekneye girince, kadın bir şarkı mırıldanmaya başladı. Az sonra da Gılgameş'in yanına gelip vücudunu temizlemeye koyuldu. Gılgameş kadının okşayan ellerinin her yumuşak dokunuşunu hissediyordu. Kadın onun bedenini bütün kederlerinden, hatırladıkça canını acıtan bütün düşüncelerinden arındırıyordu adeta.

Kadın onu hemen hemen yarım mine süresince yıkadı. Sonra banyo teknesinden çıkarıp kocaman havlularla güzelce kuruladı.

Gılgameş büyük minderlerle döşenmiş bir ahşap divana uzandı. Kadın sırtına biraz yağ döküp vücudunun her yerini uzun uzun ovdu. Gılgameş önündeki gümüş tepsiden et, peynir ve meyve yedi, üstüne tadı acımsı siyah bira içti.

Üstüne tatlı bir yorgunluk çöktü. Az sonra da onca zorlu günün ardından sıcacık bir uykuya daldı.

Ateşle suyun buluşması gibi cazırdama ve fokurdama sesi duyunca Gılgameş uyandı, gerinip kısa bir süre kulak kabarttı, yatağının başucundaki kandilin zayıf ışığında gözlerini kırpıştırdı. Bir taburenin üstünde Siduri'nin diktiği, katlanmış birkaç temiz elbise duruyordu.

Gılgameş ayağa fırladı. Kaba ketenden örülmüş yeni peştamalını çabucak beline sardı, sırtına kolları uzun, geniş bir gömlek geçirdi, meşin sandaletlerinin bağcıklarını ayak bileklerine düğümledi. Sonra muskaları, bıçağı, yeni doldurulmuş tuz kesesi ve çakmaktaşları üzerine önceden bağlanmış yeni kemerini kuşandı.

Baltasını ve kılıcını aldı. Her iki silahı da geceleyin temizlenip yeniden bilenmişti, ama Gılgameş bunun farkına varmadı. Kandilin yan aydınlığında bir testi ballı şarap ve geceden pişirilmiş taze ekmekler gördü. Ekmeği yedi, şarabı da bir dikişte son damlasına kadar içti.

Gidip kapıyı açtı. Güneşsiz ve kasvetli bir sabah karşıladı onu. Sahilde yeşile çalan sarı renkli dumanlar, aşağılara çökmüş bulutlara doğru yükseliyordu. Derken Sursunabu'yu gördü. Kaptan, yürüdükçe çok kızgın tuğlaların üstünde eriyen peynir gibi dağılan yığma setin tepesinde durmadan süprüntü taşıyordu.

Gılgameş, kaptanın bu işin üstesinden yalnız başına gelemeyeceğini hemen anlamıştı.

"Uzun kürekler!" diye seslendi kaptan onu görünce. "Köprü çökmeden uzun kürekleri tekneye taşı!"

Gılgameş eskimiş aslan postunu aldı, omzuna örtüp deniz kıyısına koştu. İlk taş küreği kaptı. Kaptanın talaşlardan yaptığı köprü, yoğun zehirli dumanlar çıkararak gitgide çöküyordu. İkinci küreği kaptı. Üçüncüyü... derken beşinciyi...

Gılgameş azgın bir boğa gibi sahilden tekneye, tekneden sahile koşa koşa gidip gelmekten nefes nefese kaldı. Bir an durup dinlenmek ne onun aklına geldi ne de kaptanın.

"Elli tane kaldı!" diye haykırdı Sursunabu.

"Otuz tane kaldı!" diye karşılık verdi Gılgameş kısa bir süre sonra. "On tane kaldı!"

"Atla!"

"İki kürek kaldı!"

"Atla!"

"İşte bu da sonuncusu..."

Gılgameş teknenin içine atladı. Uzun küreklerin üstüne ölü gibi yığılıp kaldı. Talaşlardan yapılmış köprü fokurdaya fokurdaya ölüm denizinin sularına gömülürken Sursunabu'nun taş teknesi girdaptan kurtulup sahilden ayrıldı, görünmez bir akıntıya kapılıp gittikçe hızlandı.

Tekne kürek çekilmeden, üç gün üç gece kapalı havada yoluna devam etti. Bu süre zarfında, bir ay on beş günlük mesafe kat ettiklerini yalnız Sursunabu biliyordu. Zaten uzun zamandır yön tayin etmek imkânsızdı; kuzey, güney, doğu, batı hepsi birbirine girmişti, ortalıkta değil menzil, denizle gökyüzü arasındaki hortumdan başka şey görünmüyordu. Gölge gibi kayıp giderlerken onlara yön gösterecek bir karanlık çöktü.

"Gılgameş!" diye seslendi Sursunabu. "Gılgameş, beni duyuyor musun?"

"Ne oldu kaptan?" diyerek güçlükle doğruldu Gılgameş taş küreklerin üstünde. "Neredeyiz biz?"

"Şimdi bu dünyayla öte dünyanın iç içe geçtiği bölgeye geliyoruz! Hiçbir şey ne tamamen bu tarafta ne de o tarafta! Şimdi kürekleri eline al bakalım! Ama dikkat et, her iki âlemin sularından bir damla bile hangi taraftan olduğunu anlamasın!"

Gılgameş ayağa kalktı, kocaman taş küreklerin ilkini dikkatlice kaldırıp, teknenin kenarından usulca suya indirdi. Su en küçük bir direnç göstermedi, ağır küreğin ucundaki kanat rahatça suyun içine battı. Gılgameş küreği kaldırdı, ama ucunda hiçbir şey yoktu, küreğin kanadı suyun içinde erimişti.

"İkinci kürek!" dedi Sursunabu pür dikkat. "Bu defa daha derine in. Belki denizin dibini bulup tekneyi ileri ittirebilirsin."

Gılgameş bir sonraki uzun küreği eline aldı. Taş teknenin kenarına eğilip küreği suya dikine daldırdı.

"Tamam, oldu!" diye bağırdı birden. "Dibi buldum!"

"Çabuk diğer küreği al öyleyse!"

Gılgameş çenesini kenetledi. Ağır küreği kaldırıp teknenin kenarından dibe ittirdi. Tekne ileri doğru atılınca Gılgameş az kalsın dengesini kaybediyordu. Sonra üçüncü, dördüncü taş küreği aldı.

"Onuncu küreği al!" diye bağırdı Sursunabu sarsılarak. "Yirminci küreği..." diye bağırdı az sonra da.

Gılgameş bir hamlede tekneyi ileri ittirmek için sadece bir tek anlık zamanı olduğunu kavramıştı. Daha uzun taş kürekleri dibe dayayıp bütün gücüyle yüklenirken sırıklar bu korkunç suyun içinde eriyip gidiyordu.

Kırkıncı... derken sekseninci...

Taş tekne ruhlar âleminin titreşen karanlığında gittikçe hızlanıyordu. Gılgameş sanki içine cinler girmiş gibi çılgınca çalışıp çabalıyordu. Son bir gayretle yaptığı hareket yarım kalınca boş bulunup tökezledi, az kalsın yere düşüyordu. Eliyle kürekleri yokladı, ne var ki teknede bir tane bile kürek kalmamıştı.

Kaptan Sursunabu oturduğu yerden doğrulup baktı, bütün emeklerin boşa gittiğini görüp yüksek sesle inleyerek geri çöktü.

"Bitti!" diye mırıldandı boğuk bir sesle. "İşte şimdi her şey bitti!"

"Hayır!" diye haykırdı Gılgameş. "Hayır, hayır, hayır! Karşı kıyıya ulaşmak istiyorum! Ulaşmalıyım!"

Eskimiş aslan postunu omzundan sıyırıp yukarı kaldırdı. Bacaklarını genişçe açıp teknenin ortasına yerleşerek kollarını açtı. Kendisi direk oldu, postu da yelken yaptı!

"Ey tanrılar, bana yardım edin!" diye bağırdı avazı çıktığı kadar. "Kardeşim *Enki*du, bana yardım et!"

Umulmadık bir anda rüzgâr çıktı. Gılgameş aslan postunun kabardığını sezdi. Teknenin ardında köpükler ve dalgalar belirdi.

Karanlık sislerin içinden sıyrılıp geçtiler.

Tufanın Şahitleri

Yaşlı adam denizin kıyısında ayakta duruyordu. Aslında gerçekten yaşlı değilmiş de, sadece kendini dinliyormuş gibi görünüyor, sessizce gülümserken, yaşadığı efsanevi hayatın izleri gözlerinin kenarından okunuyordu.

Güneşle parıldayan dalgaların arasında oynaşan yunusları seyrediyor, bir yumuşak dalgaların kayalara çarpıp çatlamasına bir de havada özgürce süzülen deniz kuşlarının uzaktan uzağa yayılan çığlıklarına kulak kabartıyordu. Doğu ufkunda, denizin gökyüzüyle birleştiği yerdeki koyu renkli çizgi onun cennetini sınırlıyor, uzun, çok uzun zaman önce kendisinin de yaşadığı ölümlüler dünyası orada başlıyordu.

Şuruppak'ın tufandan önceki son kralı Ubartutu'nun oğlu, 'Sonsuz Günün Filizi' Ziusudra, gözleri ufukta, kaptanın gelmesini bekliyordu. Artık kendisinin ayak basamadığı öte dünyada olup bitenleri öğrenip gelsin diye, öncesi sıcak ve güzel, sonrası karanlık ve zalim denize gönderirdi onu zaman zaman.

Hafif bir rüzgâr esip Ziusudra'nın saçlarını havalandırdı. Elini gözlerinin üstüne siper edip sahilde yer değiştirerek dalgaların sürükleyip getirdiği bir sedir dalının üstüne çıkınca taş tekneyi gördü. Tekne henüz açıklardaydı, ama bu defa her zamankinden çok daha farklı dönüyordu.

"Tuhaf" diye mırıldandı kendi kendine. "Sursunabu neden kürek çekmiyor?" Başını iki yana salladı. "Neden bir direk dikip yelken açmış?"

Teknenin dönüşünü uzunca bir süre gözleriyle takip edince direğin yerinde kollarını açmış çıplak bir adamın olduğunu ancak fark edebildi.

"Nasıl olur?" diye sordu kendisinin duyabileceği bir sesle. "Bu, tanrıların bana verdiği arkadaşlardan biri değil! Bir yabancının burada işi ne? Nasıl oluyor da benim kaptanımı yanına alıp iki denizi geçerek buraya kadar gelme hakkını kendinde buluyor?"

Öğle vakti geçti. Ziusudra sahildeki dalgaların arasında gitgide huzursuzlanarak bir aşağı bir yukarı gezindi durdu. Ve tekne nihayet sesini duyurabileceği mesafeye geldi.

"Küreklerin nerede Sursunabu?"

"Parçalandı!" diye cevap verdi kaptan denizin üstünden.

"Parçalandı mı? Kim yaptı bunu?"

"İşte şu!" diye cevap verdi kaptan.

"İşte şu dediğin de kim?"

"Adım Gılgameş. Bir zamanlar Uruk kralıydım..."

Taş tekne gelip kumlara saplandı. Gılgameş kollarını indirdi. Peştamalını yeniden beline sardı, gömleğini giyip silahlarının bağlı olduğu kemerini kuşandı. Sursunabu'dan önce atladı tekneden.

"Burası *Dilmun* adası mı?" diye sordu Ziusudra'ya.

"Doğru" dedi Ziusudra haşince.

"Öyleyse senin kim olduğunu biliyorum!" dedi Gılgameş büyük bir sevinçle gülerek. Ziusudra'nın yanına gidip onu kucakladı, diz üstü çöküp ayaklarını öptü. Sonra yeniden ayağa kalkıp sevinç gözyaşları içinde şöyle dedi: "Bir gece vakti, yüreğimde yasla Uruk'u terk ettiğimden beri seni arıyordum! Çöller, bozkırlar, dağlar ve uçurumlar beni yolumdan döndüremedi. Karanlıkları, denizleri aştım. Sıcağa ve ayaza dayandım; aslanlarla, ayılarla, sırtlanlarla, parslarla boğuştum. Leoparları, geyikleri, yaban keçilerini, sonunda çaresiz kalıp en küçük yabanî hayvanları, toprak solucanlarını, hatta sinekleri ve böcekleri bile öldürüp yedim. Yabanî arpa taneleriyle, ot ve kuruyup donmuş meyvelerle karnımı doyurdum. Nihayet hasta, ümitsiz, aç ve perişan bir halde Hancı Siduri'ye kadar geldim."

"Kes artık! Yeter!" diye tersledi onu Ziusudra. "İyisi mi bütün bunları niçin yaptığını söyle bana!"

Sahildeki sıcak kumlara oturdular. Gılgameş Kiş'teki gençlik yıllarından başlayarak anlatmaya başladı. Şukallituda'dan ve Uruk seferinden, büyükbabasının ölümünden, Pukku ve Mikku'dan, inşa ettirdiği surlardan, Ugnim ve Nanşe'den, salgın hastalıktan, sedir ormanları ve *Humbaba*'dan, tanrıça *İnanna* ile onun Gök Boğası'ndan, *Enki*du'nun ölümünden bahsetti.

Akşam çökerken Ziusudra hâlâ sabırla dinliyordu. Güneş batınca ayağa kalktı. "Gel, evime gidelim" dedi. "Evim kumsalın ardındadır, orada sana bir yatak, ekmek ve şarap vardır."

"Bana yardım edecek misin?" diye sordu Gılgameş.

"Kimi yollar vardır, uzayıp gider. Öte yandan, kimileri de güneşin ve ayın gökte izlediği yol gibi önceden belirlenmiştir" diye cevap verdi Ziusudra.

Ziusudra'nın evi, Gılgameş'in büyük Buranum ile coşkun İdigna arasındaki ülkede gördüklerinden çok farklı inşa edilmişti. Daha dışarıdan bakınca dallardan örülüp balçıkla sıvanmış, tepesine doğru kubbeleşen yüksek bir arı kovanını andırıyordu. Evin girişini yağmur ve rüzgârdan koruyan bir sundurmadan geçtiler. Az sonra yan odaların ortasındaki havası sıcacık, yuvarlak salona girdiler. Evde ne bir kenar görünüyordu ne de bir köşe. Her şey yumuşak, yuvarlak ve herkesi rahatlatacak genişlikteydi.

Evin salonunun ortasında açık bir ocakta yanan ateş ışıldıyordu. Ocağın üstünde, kubbeli tavana sabitlenmiş bir çerçeveden tencereler, tavalar, kaşıklar ve testiler sarkıyordu. Ocak da üç katlı yapılmıştı: En üstü katında açık ateş yanıyor, ortadaki kat, fırın olarak kullanılıyor, en altında da Gılgameş'in daha önce gördüklerine hiç benzemeyen bir ateş yanıyordu.

Duvardaki raflara çini tabaklar dizilmiş olduğunu fark etti. Tabaklar tufandan önceki krallıklar devrinin siyah ve kırmızı derin çizgileriyle süslenmişti. Tabakların yanında taştan yontulmuş, ellerinde keseleri, kuş biçiminde başlıkları ve sırtlarında kanatları olan putlar duruyordu. Ocakta yanan ateşin ışığı, uçan arabaların, tanrı-

ların ve eski krallığın sırlarla dolu haritalarının kilden yapılmış kabartmalarını aydınlatıyordu.

"Seni karımla tanıştırayım" dedi Ziusudra. Yandaki odalardan birine girip karısını getirdi. Kadın, Gılgameş'in ilk kez mezar odalarında gördüğü elbiselerden giymişti. Yünden örme dar etek çıplak ayaklarına kadar iniyor, göğüs korsesinin dekoltesinde ağır bir gümüş zincir ışıldıyordu. Topuz biçimindeki saçları, sedef taraklarla tutturulmuştu.

"Uruk Kralı Gılgameş sen misin?" diye sordu Ziusudra'nın karısı başını kaldırıp Gılgameş'in yüzüne gülümseyerek.

"Şehri terk edene kadar öyleydi" diye cevap verdi Gılgameş. Kadın onun kollarına dokununca, Gılgameş bir an annesini hatırladı. Kadın ocağa gidip bakır bir tencere koydu, yağda dilimler halinde et ve sarımsak kavurmaya başladı.

Ziusudra toprak bir ibrikten iki kupaya tatlı, kırmızı şarap doldurdu. "İç bunu!" dedi Gılgameş'e. Halı kaplı minderlere oturup sırtlarını yuvarlak duvara dayadılar. Ocağın üstündeki bakır tencerede etler cızırdıyordu. Gılgameş şaraptan bir yudum aldı. Kendini hem mutlu hem hüzünlü, hem yorgun hem de diri hissediyordu.

Hedefine ulaşmıştı!

"Dur!" dedi Ziusudra, Gılgameş'in söyleyecek kelime aradığını fark edince. "Yeni sorular sormaya başlamadan önce, kendi kendine birtakım soruların cevabını vermelisin. Sana yardım edeyim: Bir ömür boyu sadece ekşi bira ve kuru ekmek yemek zorunda kalsaydın ne yapardın? Eğer hayatın gerçekten böylesine hüzün verici bir hale geldiyse, niçin ölümsüzlüğü arıyorsun? Şimdi kederinden ölmek mi istersin, yoksa sonsuza kadar böyle yaşamak mı?"

Gılgameş gözlerini kupasının içindeki kırmızı şaraba dikti.

"Artık ne düşünmem, ne hissetmem gerektiğini bilemiyorum" diye cevap verdi usulca.

"Kim biliyor ki? Ömrünün uzun olmayacağını bile bile bütün insanlar yaşıyor! Anla artık: Ölüm kesin olsa da, hayat hayattır. Genç bir kız, daha kocaya varmadan ölür. Bir baba ölür, karısı ve çocukları aç kalır. Bir çocuk, bir miras hiçtir... İşte Gılgameş, insanı

asıl üzen budur. Ama hayat ondan sonra da devam eder! İnsanlar öleceklerini bile bile evler inşa etmeye, vasiyetnamelerini hazırlamaya, iyi ve kötü olmaya, sevmeye ve nefret etmeye devam ederler; sel baskınlarını, yangınları, savaşları ve salgın hastalıkları atlatmaya çalışırlar. Yusufçukları düşün Gılgameş! Daha yumurtadayken uçma... koza halindeyken gelişme... ve en kısa süre içinde vızıldayarak gün ışığına çıkma fikri yok mudur?"

"Ama bunun bizimle ne ilgisi var?" diye sordu kafası karışan Gılgameş.

"Uykuyla ölümün birbirine ne kadar benzediğini fark ettin mi hiç?" diye sordu Ziusudra. "Hizmetkârla efendinin ölümde birleştiğini gördün mü?"

"Her şey tasarlanmışsa madem, o zaman bir insanın daha ne kadar yaşayacağını neden asla öğrenememesi gerekiyor?"

"Ne zaman öleceğini bilenlerin halini gördün mü?" diyerek soruya soruyla karşılık verdi Ziusudra. "Onların bütün ümitleri tükeniyor."

"Hiç ölmeyeceklerine dair ümitleri mi?"

"Sen söyledin!" dedi Ziusudra usulca gülümseyerek. "Ümit ve inanç ME'si, insanların eninde sonunda ölecekleri fikrini yenmesini sağlayan tek silahtır!"

Gılgameş şarabını bir dikişte bitirdi. Kendine bir kupa daha doldurup onu da içti. Ziusudra'nın karısı sehpaya dumanı üstünde, nefis kokan iki tabak sanmsaklı et kavurması koydu.

"Seni böylesine farklı kılan nedir?" diye sordu Gılgameş Ziusudra'ya. "Sen de benim gibi bir insansın. Senin de benim gibi iki kolun, iki bacağın, bir başın, bir yüzün, gözlerin, burnun ve ağzın var. Yemek, içmek ve uyumak zorundasın! Buna rağmen kaptanla geldiğimde korkmadın, sahilde sükunetini bozmadan durdun. Şimdi de evinde, benim yanımda keyifle oturuyorsun. Herhangi bir şey için çalışıp çabalaman gerektiğini görmedim! Neden Ziusudra? Seni benden farklı kılan ne? Bu huzurlu adada yalnızca karınla birlikte ebediyen yaşayabilmenin sebebi nedir? Seni öldürebilir miyim... yoksa öldüremez miyim?"

'Sonsuz Günün Filizi'' hoşgörüyle gülümsedi. Bıçağına sarım-

saklı et kavurmasından bir lokma takıp ağzına götürdü, usul usul çiğnemeye başladı. Sonra da bir yudum şarap içti. "Benden iri yapılı ve güçlü olduğun doğru" dedi. "Ama beni öldüremezsin, çünkü ben artık ölümlülerden değilim! Şimdi, senin aramaya devam ettiğin huzura benim gibi bir insanın ulaşmasının sebebini merak ettiğini varsayarak..."

"Senin adını ilk duyduğumdan beri, ölümsüzlüğe kavuşmak için ne yaptığını merak ediyorum."

"İyi" dedi Ziusudra. "Öyleyse bugüne nasıl geldiğimi sana bir bir anlatayım."

"Kuşaktan kuşağa anlatılagelen çağda, ben de Şuruppak'ta yaşıyordum" dedi Ziusudra birden gençleşen, eskisine göre çok daha kararlı bir sesle. "O şehri bilirsin. Uruk'un kuzeyindedir. Aralarındaki mesafe beş biru bile değil, yarım günlük yolculuk mesafesidir."

"Evet" diyerek başını salladı Gılgameş, Kiş'ten ayrıldıktan sonra gördüğü ilk yabancı şehri hatırlayarak gülümsedi. "Şuruppak'ı bilirim... dışarıdan gördüm!"

Ziusudra onun gözlerinin içine baktı. "Atalarımın şehri bugün ne haldedir bilmem" dedi. "Oysa bir zamanlar Ur ve Uruk'tan daha zengin, Kiş ve Nippur'dan daha büyük, iki nehrin arasındaki ülkenin bütün yerleşim bölgelerinden, bütün şehirlerinden daha mağrurdu! Şuruppak, tanrıların dinlenmeyi en çok sevdikleri şehirdi, tıpkı çok daha önceleri dinlenmek için Sippar, Larak, Badtibira ve ilk şehir Eridu'yu seçtikleri gibi."

Ziusudra derin bir nefes aldı. Gözlerini öyle bir ovuşturdu ki, üstünden onca zaman geçtikten sonra bile yaşadıkları ona acı veriyordu sanki.

"Şuruppak tanrıların ordugâhı gibiydi" diyerek uzun bir aradan sonra anlatmaya devam etti. "Kocaman gemileriyle gökten gelir, küçük gemileriyle kat kat tapınaklarımıza inerlerdi. Sokaklarımızda dolaşır, onlar için yaptığımız şarabı içer, karılarımıza sarılıp onlarla birlikte olarak, senden bile çok daha iri cüsseli devler yaratırlardı! Bütün Şuruppak yarı tanrılarla, iki cinsten melez yaratıklarla, her-

kesin herkesle vahşice çiftleştiği sarhoş gecelerin meyvesi olan piçlerle doluydu. Biz onların hizmetkârıydık, ama sorduğumuz pek çok soruya cevap verebildikleri, ayrıca bizi dehşete düşüren mucizeler gösterdikleri için onlara tapıyorduk. Yeri ve göğü, geceyi ve gündüzü, yağmuru ve rüzgârı, yazı ve kışı anlamayı bize onlar öğretti. Ve biz de gittikçe tamamen onlar gibi düşünmeye ve hissetmeye başladık."

Ziusudra kendine yeniden şarap doldurdu.

"Babam, Büyük Ubartutu ölünce, Şuruppak'ın kralı olmam gerekiyordu. Çoğu tanrıların, rahiplerin ve şehrin soylularının davranışları başından beri hoşuma gitmiyordu, ama tacirler, zanaatkârlar ve şublugaller de geleneksel değerleri hiçe saymakta birbirlerinden geri kalmıyorlardı. Kibirli, sabırsız, gürültücü ve küstah olmuşlardı! Tamamen açgözlülükten, tarlasına çabuk olgunlaşan aynı bitkileri üç, dört, beş kez arka arkaya diken herkes kendi yarattığı tanrıya güveniyordu. Sürekli yeni kanallar kazılıp yeni köleler alınırken, yeni su çarkları da suyu nehirden alıp tarlalara boşaltıyordu. Toprak seneden seneye çoraklaştı. Sefahat âlemlerinin gürültüsü tabiatın sessizliğini bozuyordu. Zengin ensilerin çocukları, güç ve zenginliklerinin sarhoşluğuyla, tanrılara yakın olduklarını vehmedip kibirlenerek sırf zevk için, yeni filizlenmiş ekinlerin üstünde öküz yarışları düzenliyor, kimileri de daha tarladan kaldırmadığı mahsulün üstüne zar atıyordu. Kaybeden tüm ormanı yakıp kapkara küllerini, düpedüz çöküşümüze dalalet eden oyuna yeniden sürüyordu! Öte yandan kimileri de tüm eski tapınaklardan daha yüksek olmasını istediği evler yaptırmaya çalışıyordu. Ve ben gözünü böylesine hırs bürümüş Şuruppak şehrine kral olduğumda, gelenekler ve büyük ana tanrıçanın emirleri, tırnaklarının içindeki pislik kadar itibar görmüyordu."

"Ama sen kraldın, baş rahiptin!" diye itiraz etti Gılgameş, aklı bir türlü almıyordu. "Bütün karışıklıkları ve kötülükleri sona erdirmeye bir emrin yeterdi!"

"Çöküşün kıyısında, zevkin salgın hastalık gibi yayıldığı bir şehirde, bir kralın, bir baş rahibin hükmü nedir ki?" dedi Ziusudra acı acı gülerek. "İçinde bulunduğum durumu bir düşünsene... Ben

geçerken soylular, rahipler ve tüm halk saygı gösterip önümde eğilirdi, ama hürmet gösterileri öyle abartılıydı ki, her şey alaycı ve komik bir oyundan ibaretti."

"Peki sözlerini, emirlerini dinleyen hiç yok muydu?"

"Tam aksine" diye cevap verdi Ziusudra. "Ne emretsem, derhal bütün caddelerde, sokaklarda duyurulur, küçücük çocuklar bile anlayıncaya kadar tekrarlanırdı. Benim söylediklerime herkes kulak verir ama yine de kendi bildiklerini yaparlardı!"

"Sonra ne oldu?" diye sordu Gılgameş şaşkınlıkla.

"Büyük tanrıların Şuruppak'ı bölük bölük terk ettiklerini gören bir tek bendim. Bazıları bana gelip şehirdeki berbat gürültüden, akılsızlıktan ve ME'ye tanrılardan daha iyi hükmettiklerini hançeresini yırtarcasına bağırarak iddia eden ahmaklardan yakınırdı."

İkinci kupayı da içip bitirdi, dudaklarında kalan son şarap damlalarını da dikkatlice sildi.

"Şehirdeki yüksek makam sahiplerinin hepsiyle konuştum" dedi sonra. "Tanrıların şehri cezalandırmaktan bahsetmeye başladıklarını söyledim onlara, ne var ki bana kimse inanmadı."

"Tanrıların ne konuştuklarını duymuş muydun?" diye sordu Gılgameş.

"Evet" diye cevapladı Ziusudra. "Sık sık şehrin dışındaki kanallar boyunca, gece yarılarından sabahlara kadar yürürdüm. Bazen *Enlil*'i dinlerdim, bazen de onun oğlu *Ninurta*'nın sesini duyardım. Tanrıların kanalların bekçisi olarak görevlendirdiği *Ennugi* benden çekinirdi. Gökte yıldızların parladığı, her zamankinden çok daha gürültülü bir gecede, Şuruppak önlerinde bana son bir işaret veren, sonraları *Enki* olarak adlandırılan, keskin görüşlü yüce tanrı *Ea* oldu."

"*Ea* ile konuştun mu?" diye sordu Gılgameş hayranlıkla. "Bu tıpkı tanrıların ve ifritlerin efendisi *An* ile buluşma gibi olmuş olmalı!"

Ziusudra ellerini kaldırdı.

"*Ea* benimle bizzat konuşmadı, aksine, sesini duyurmak için şehrin epey dışında kamışlardan yapılmış bir evi kullandı. Ev boştu, ben evin yakınına girdiğimde cömert tanrı naçizane hiz-

metkârıyla konuştukça, evin duvarındaki tüm kamışların titrediğini gördüm!"

"Ne dedi?" diye sordu Gılgameş sabırsızlıkla.

"Kulak ver kamış eve, duvarı görmezden gelme..." diyerek tanrının kulağa büyülü gibi gelen ilk sözlerini tekrarladı Ziusudra "Ve sen Şuruppaklı adam... Kral Ubartutu'nun oğlu... canını kurtarmak istiyorsan bu evi yık! Bir gemi yapmaya başla, çünkü daha önce görülmemiş bir tufan gelip şehirlerin ve tarlaların üstünden geçecek! Şayet canını kurtarmak istiyorsan, krallığını da unut bütün hazinelerini de! Şayet canını kurtarmak istiyorsan, bütün bitkilerin tohumlarından bozulmamış olanlarını seçip ayır, sana inanan insanlarla tüm hayvanlardan birer çift al yanına!"

Durakladı. Usulca öne doğru eğilip Gılgameş'e yeniden şarap ikram ederken, kendisininkini de üçüncü kez doldurdu. Ocaktaki alevler iyice küçülmüş, ateş köz haline gelmişti. Yuvarlak evin duvarlarına yansıyan gölgeler büyümüş ve belirginleşmişti. Gılgameş epey zamandır kendini büyük tufandan önceki dönemde yaşıyormuş hissine kaptırmıştı. Ziusudra'nın anlattıklarını kendi gözleriyle görüyor, ona verilen görevin ne kadar olağanüstü olduğunu sezebiliyordu.

"Tanrının kamış evden gelen sesi, işe nereden başlayacağımı da açıkladı" diye devam etti Ziusudra. "'Gemiyi tıpkı bir tapınak gibi kat kat yapacaksın' dedi bana. 'Küpeştesi dört bir yanında aynı yükseklikte, üstü de tıpkı okyanusun kapağı gibi düz olacak. Ama tuğla veya sıcak rüzgârda kurutulmuş kerpiç değil, bulabileceğin en iyi ağaç gövdelerini ve keresteyi kullanacaksın!' *Ea*'nın benden ne yapmamı istediğini anlamam epey zaman aldı. Sonra dedim ki: 'Bana tavsiye ettiklerini yapacağım, ama bunu Şuruppak rahiplerine, ensilerine, şublugallerine, bilgeler meclisine ve şehrin diğer sakinlerine nasıl anlatacağım?' Tannnın sesi sorumu hemen cevaplarken, söyledikleri beni hayrete düşürmüştü: 'Eğer iyileri kurtarmak istiyorsan, kötülük düşünen yalancılara sen de yalan söyleyeceksin! Seni kovduğumu söyle onlara, yüce tanrının seni artık yeryüzünde görmek istemediğini ... büyük okyanustaki akıntıyı takip edeceğini... tanrılara büyük bir armağan getirmeye

gidiyormuş gibi davran ki, onlar doğal karakterleri olan oburluklarına, böbürlenmelerine ve tanrılardan korkmamaya devam etsinler... açgözlülere çok daha fazla beyaz un, bol miktarda balık, kuşlarla dolu ağlar ve tatlı hamur işleri vaat et ki ağızlarının suyu aksın...'"

Ziusudra iyice yorulmuş bir halde geriye yaslandı. Gılgameş onun konuşmaya devam edemeyeceğini anlamıştı. Yarısına kadar içtiği kupa, yaşlı adamın elinden kayıp düştü. Yuvarlak evin itinayla düzlenip alçıyla ağartılmış toprak zemininde paldır küldür yuvarlandı, saçılan kırmızı şarap ocağa kadar kan gibi yayıldı.

Gılgameş ayağa kalktı, yan odalardan koyu kırmızı ve siyah renkli derin çizgilerle süslenmiş, kum renginde bir battaniye bulup getirdi, Ziusudra'nın üstünü örttü. Sonra sedirin önünde yere oturdu. Çok eski çağların hayali gözlerinin önünden uzun süre silinmedi.

Sabah olunca Gılgameş Ziusudra'nın karısının tencere ve testilerinin tıkırtısına uyandı. Fırından gelen mis gibi taze ekmek kokusu yuvarlak evin salonunu doldurmuştu. Gılgameş ayağa kalkıp Ziusudra'nın karısını selamladı.

"Dışarıdaki çeşmenin başında temizlenebilirsin" dedi kadın dostça gülümseyerek.

"Gece çok geç vakte kadar oturduk" diyerek özür diledi Gılgameş kendi ve Ziusudra adına.

"Yerde yatmana gerek yoktu" dedi kadın. "Sana orada yumuşak bir yatak hazırlamıştım."

Kadın yan odalardan birini işaret etti. Gılgameş güldü sadece. "Yumuşak yastıklar içinde uyuyakalıp da bütün günümü yitirmekten korktuğumdan sert zeminde yattım. Uyumaya çok ihtiyacım olmasa, bir hafta boyunca uyanık kalabilirdim, ama bu gece böyle yatmayı tercih ettim."

"Ziusudra sana tufandan bahsetti mi?"

"Henüz bahsetmedi" diye cevap verdi Gılgameş. "Sadece Şuruppak'taki ahlak dışı yaşantıyı ve tanrıların şehri büyük bir tufanla helak etmek istediklerini anlattı."

"Şehrin üstüne ateş mi yağdıralım, yoksa su mu diye epey tartıştılar" dedi Ziusudra'nın karısı. "Eğer ateşi seçmiş olsalardı, büyük nehirlerin arasındaki ülkede uzun yıllar boyunca yaşamak mümkün olmazdı! Neyse, şimdi gidip yüzünü yıka da uykun açılsın!"

Gılgameş yuvarlak evden çıktı. Bahçedeki fundalıkları geçerek genişçe bir yalağın başındaki çeşmeye vardı. Yalağın kenarında birçok hayvan görünce *Enki*du'yu düşünmeden edemedi. Hayvanlar ondan hiç ürkmediler. Ceylanların, geyiklerin ve sırtlanların arasında dolaştı, aslanların, parsların yanından geçti, başını kaldırıp koro halinde cıvıldaşan sevimli kuşlara baktı, yolda sürünen güzel desenli yılanların ağızlarında zehirli dişler olmadığını gördü.

Yıkandıktan ve ağzını, bumunu, kulaklarını, gözlerini güzelce temizledikten sonra eve döndü. Ziusudra sık servilerin gölgesinde, kalın tahtadan bir masanın başında oturuyordu.

"Gel, birlikte buğday lapası, sıcak ekmek, beyaz peynir ve bahçemin meyvelerinden yiyelim" diyerek yanına çağırdı onu. Gılgameş onun yanına varıp oturdu. Sabah vaktinin huzuru, taze yiyecekler ve denizin üstünden esen yumuşak rüzgâr hoşuna gitmişti.

Doydukları zaman Ziusudra yeniden geriye yaslandı.

"Sana geçen gece anlattıklarım, şimdiye kadar yalnızca tanrıların bildiği bir sırdı" diyerek nihayet söze başladı. "Büyük tufan hakkındaki tüm gerçekleri anlatmak istediğim ilk insan sensin! Nerede kalmıştım?"

"Tanrının Şuruppak ahalisine yalan söylemeni öğütlediğini anlatırken uyuyakalmıştın..."

"Doğru, tam orada kalmıştım!" dedi Ziusudra. "Artık ne kadar güç bir duruma düştüğümü tahmin edersin! Ben, binlerce yıl insanlara hükmetmiş en büyük krallardan Ubartutu'nun oğlu Ziusudra, kendi krallığıma son vermek zorundaydım! Sırf kendimi ve her cinsten canlıları çöküşten kurtarmak için erkeklere, kadınlara ve çocuklara yalan söylemem gerekiyordu!"

"Kamıştan evin yanında geçen gecenin ardından ne yaptın?"

"Tapınak gibi kat kat olması istenen geminin inşası emrini verdim. Sıradan bir gemi yapılmasını emretmiş olsaydım, kim bilir

belki halkım benimle alay edecekti. Ama böylece herkes nihayet onlar gibi olmak istediğime inandı!"

"Sana yardım mı ettiler?" diye sordu Gılgameş şaşırarak.

"Bana yardım ettiler!" diyerek başını salladı Ziusudra. "Herkes başındaki hükümdarın akıllı ve zekî olmasını bekler. Ama biri çıkıp da çılgınlık ve hayaller vaat etse, onu bir kâhin ya da yeni bir tanrı yerine koyup peşinden giderler. İnsanlar böyledir Gılgameş!"

Yaşlı adam küçük bir parça peynir attı ağzına, yavaş yavaş çiğnedi, üstüne de bir yudum keçi sütü içti. Yüzüne bir nur geldi, sonra hikayesini anlatmaya devam etti.

"Hemen ertesi gün tapınaklarda gemimin planları hazırlandı. *Dubsar*lar ve ustalar benim verdiğim bilgilere göre hesapları tamamladılar. Bu arada marangozlar, doğramacılar, dülgerler de kalfalarıyla birlikte şehrin dışındaki kamıştan evin yanına kalası, keresteyi dağ gibi yığdılar. Küçük yaştaki çocuklar, ev ev dolaşıp çömlekler dolusu kara sakız topladılar. Balıkçılar ağlar ve urganlar, kayıkçılar kenetler, zanaatkârlar da krallarının tuhaf geminin inşasında kullanabileceğini düşünerek en gizli ve en iyi aletlerini getirdiler. Beşinci gün kamıştan eve gittim. İhtiyaç duyduğum alanın her bir kenarını altmış büyük adımla ölçtüm. Sonra iskeleleri inşa ettirdim. Yan tarafının ve ilk katın dört köşeli damının yüksekliği yüz yirmi arşın olacaktı."

"Tanrılar aşkına, bu gerçekten de alışılmamış bir gemi şekli" dedi Gılgameş. "Tabanı güvertesinden daha geniş, neredeyse küp şeklinde!"

"Tıpkı bir zigguratın ilk katı gibi" diyerek başını salladı Ziusudra. "Üstüne yapılacak eklemelerin de bir tapınağınkiyle aynı olması gerekiyordu. İlk katın dış duvarları tamamlandığında, baş mimar Puzuramurri'ye altı tane ara zemin yapmasını emrettim, böylelikle yedi güverte elde etmiş oldum. Sonra ana güverteyi dokuz eşit bölmeye ayırdım. Alttaki bölmeler yirmi adım, üstteki bölmelerse sadece on altı adım genişliğinde oldu."

Gılgameş kaşlarını kaldırdı. "Neden böyle ayrıntılı?" diye sordu. "Benim bildiğim bütün gemilerde alttaki bölmeler üsttekiler-

den daha küçüktür. Sadece senin geminde bölmeler yukarı çıkıldıkça daralıyor, bölmeleri ayıran duvarlar dik değil de eğimli yapılmış oluyor..."

"Görüyorum ki iyi eğitim almışsın" dedi Ziusudra gülümseyerek. "Halbuki herkesin benden olağanüstü bir şeyler beklediğini söylemiştim. İlk katındaki altmış üç odasıyla gemim akla yatkın görünmemeliydi ki, hiç kimse benim nehirlerin ve kanalların üstünde yüzüp gitme ihtimalimi aklına getiremesin! Bütün yapı, yeni bir tapınak, muazzam bir sunak gibi görünmeliydi, çünkü bu bana tanrı *Ea*'nın öğütlediği yalanın bir parçasıydı!"

"Gerçekte bir gemi inşa ettiğini hiç kimse sezmedi mi?"

"Hayır, hiç kimse!" diye cevap verdi Ziusudra. "Hatta baş mimar Puzuramurri bile! Zemine tıkaç delikleri ve denge odaları için de takozlar koydurmayı başardım. Kayıkçılar uzun dümen kollarını güverteye taşırken bıyık altından gülüyorlardı. Yeni geminin kalasların ve döşeme tahtalarının arasındaki açıklıklar, beş bin ölçekten fazla kara sakızla kalafatlandı. Kokusu genizleri yakan katrandan geminin içindeki ana ocak için on bin ölçek, yedek olarak da iki bin beş yüz ölçek daha getirttim. O dönemde zanaatkârlar, gemi için iki bin beş yüz, kendi yemekleri için de dokuz yüz ölçek yağ tükettiler."

Ziusudra durakladı, elini gözlerinin üstüne siper etti.

"Tabii ki Puzuramurri'nin hissesini de verdim. Her gün sığırların, ayrıca koyunların, oğlakların, kümes hayvanlarının en âlâsını kestirmek zorunda kaldım. Geminin inşasında çalışanlara üzüm şerbetini, hafif birayı, beyaz ve kırmızı şarabı sebil gibi akıttım. Paydos saatlerinde hepsini silip süpürür, nefis yağlı et suyu çorbalarını bile duru su niyetine içerlerdi."

Ziusudra başını iki yana sallayarak yüzünü sıvazladı. "Tam bir sefahat âlemiydi. Kutsal zifaf ziyafetinden bile daha korkunçtu. Neyse ki yedinci günün akşamında büyük gemim tamamen hazırdı. Banyo yapıp vücudumu yağladım. O acayip aracımın silindirler ve eğik düzlemler üstünde suya indirilmesi için bütün şehir yardım etti. O nasıl bir yaygara, nasıl şamataydı? Ve bir ziggurata

benzeyen gemimin yarıdan fazlası büyük Buranum'un doğusundaki kanala gömülünce bir kahkaha tufanı koptu."

"Gemim battı mı demek istiyorsun?"

"Hayır" dedi Ziusudra. "Gemim batmadı, aksine kanalın dibine oturdu. Çünkü deliklerdeki tıpaları önceden çıkarmıştım. Bu da Şuruppak halkının kafasını karıştırmam için şarttı. Ayrıca yeryüzüne yakın yaşayan pek çok tanrının ve onların habercilerinin şüphelenmeye başladıklarını da göz ardı etmemelisin. Onlar tanrıların verdiği hükümden habersizdi. O zamanlar bana durmadan bir gemi mi, yoksa yeni bir tapınak mı yaptırdığımı soruyorlardı. Doğru olduğu halde, yalan söylediğimi sansınlar diye gemi yaptırdığımı söylüyordum. O arada, benim için değerli olan ne varsa güverteye taşıttım; altın, gümüş, sonra, bildiğim bütün canlıların tohumları..."

"Otların, bodur bitkilerin, ağaçların..."

"Bütün canlıların" dedi Ziusudra üstüne basa basa. "Çünkü hayvanlar ve insanlar da diriltilmiş tohumlardan meydana gelmiştir!"

Gılgameş Ziusudra'nın bu sözlerle ne anlatmak istediğini tam olarak anlayamamıştı.

"Gemime canlı hayvanlar da yüklettim, otlaklardan getirttiğim evcil hayvanlar ve bozkırdan getirttiğim vahşi hayvanlardan. İnsanlar tapınağımla daha fazla alay etmeye başlayınca, kimlerin benimle gelmek istediğini sordum en sonunda. Sadece gemiyi yapan ustaların oğulları ve kızlarından bazıları bana sadık kaldı. Bunlar *Edubba*'dan arkadaşlarımdı. Hepsini yarı yarıya suya gömülmüş geminin güvertesine gönderip suyu boşalttırdım. Ertesi sabah *Ea* güneş tanrısı *Utu*'nun suretinde çıktı karşıma. O an tüm şehirden sevinç nidaları yükseldi. Geceleyin bütün duvar çıkıntılarına kurabiyeler ve şekerli kekler bırakılmıştı. Bunu kimin yaptığını bilmiyordum, ama tanrıların gizli işaretini anlamıştım. Aynı gün akşama doğru şehrin semalarını yoğun bulutlar kapladı. Garip, uğultulu bir fırtına çıktı. Büyük gemimdeki hayvanlar melemeye, böğürmeye başladılar. Gökten yağmur yerine beyaz buğday taneleri yağmaya başladı. Damlara takır takır yağan buğday taneleri,

Şuruppak'ın bütün sokaklarını, yollarını kalın bir tabaka halinde kapladı. Gökyüzü daha da iç karartıcı bir hal aldı. Kara bulutlar göğü dört bir yandan sardı. Şehrin tapınaklarında ve kutsal mekanlarında yüce rahiplerin emriyle çanlar, davullar çalındı. Şuruppak'ta bıraktığım her şeyi, sarayımı, tacımı ve kraliyet dizginlerimi gemimi yapan baş mimara teslim ettim. Yanıma memnuniyetle almak istememe rağmen Puzuramurri benimle gelmek istememişti. Böylelikle gemime en son binen ben oldum. Bütün rampaları kaldırttım, kapıları urganlarla sıkıca bağlatıp kara sakızla kalafatlattım."

Ziusudra gözlerini ovaladı. Vücudunun titrediği Gılgameş'in gözünden kaçmamıştı.

"Fırtına kudurgan bir kasırgaya dönüşüverdi" diyerek anlatmaya devam etti Şuruppak'ın tufandan önceki son kralı. "Gemimin tüm dış kaplamaları sarsılıp tırmalanıyordu. Gece korkunç oldu. Kasırga gemimi kaldırıp kaldırıp kanalın dibine vuruyordu. Ertesi sabah, yine bir geceden farksızdı. Kara bulutları hava tanrılarından hangilerinin üstümüze saldığını sorma bana... *Verver*, *Adad*, *Şullat* ve *Çaniş*, hepsi birden işbaşında olmalıydı! Sonra ölüler diyarının kudretli veba tanrısı *Erra*, göğün bentlerini yıktı. Her şey altüst oldu, bütün kapaklardan üstümüze sular hücum etti. Savaş tanrısı *Ninurta*'nın şimşekleri şehrin semalarını sarsıyordu. Yüce tanrılar karanlığın içinden üstümüze yanar halde meşaleler yağdırıyor, Annuraki'lerin ışıltısı hayatları karartıyordu. Onca karanlık gücün karşısında gökler bile dehşete düşmüştü! Koca ülke eskimiş bir çömlek gibi patladı. Güneyden gelen fırtına güney denizini kaldırıp tarlaların üstünden kuzeydeki yüce dağların doruklarına doğru şiddetle çarptı. Havanın, ateşin, toprağın ve suyun korkunç çarpışmasında göz gözü görmüyordu, yeryüzündeki tanrılar bile önceden uyarılmamışlardı. Halen Şuruppak'ta yahut Sumerlerin diğer şehirlerinde bulunan tanrıların her biri göğe kaçmak için fırtınanın ortasında gemi arıyordu. Belleri bükülmüş pek çok tanrı, yıkılmış ağaçların köklerine, dallarına tırnaklarıyla sımsıkı tutunmuşlardı. Sele kapılanlar azgın dalgaların içinde köpek gibi çırpınırken kulakları tırmalayan imdat çığlıkları atıyorlardı. Tam Şuruppak önlerinde bir tanrıça, doğum sancıları çeken bir kadın misali gecenin

içinde feryat ediyordu. 'Geçmişte ne varsa, hepsi şimdi balçık oldu... ve ben... tanrılar meclisinde çocuklarımın helak edilmesine rıza gösterdim, ama onların balık yavruları gibi tuzlu suda savrulmalarına, böylesi acıklı bir biçimde boğulup gitmelerine nasıl göz yumabilirim?' diye bağıran, bir zamanların mağrur *İnanna*'sıydı. Ondan daha yüksek olan ve en yüce tanrılar da *İnanna*'nın ağıtına katıldılar. Ölmeyeceklerini bilseler de korkudan titriyorlardı. Dev dalgalar, soğuk, karanlık, açlık ve susuzluk tanrıları ağlatmıştı. Tanrılar ağlıyordu, hem kendi hallerine hem de tanrılar gibi yaşayabileceklerini sanan insanların haline!"

Ziusudra keçi sütüyle dolu kupasını avucunda kırdı. Gılgameş, ölümü yenen adamın yanaklarından aşağı yaşlar süzüldüğünü gördü.

"Bırak beni!" diye yalvardı Ziusudra usulca. "Böyle olacağını biliyordum. O korkunç yedi gün yedi gecede, diğerleriyle birlikte boğulup ölmemek için neden yalan söylemem gerektiğini hiçbir zaman anlayamadım."

"Büyük tufan sadece yedi gün mü sürdü?" diye sordu Gılgameş.

"Hayır" diye cevap verdi Ziusudra. "Fırtına o kadar sürdü. Dindiğinde pencerelerdeki ipleri çözüp baktık, gördüğümüz yalnız suydu. Parlak gün ışığı, aynı geçmiş gecelerin karanlığı gibi dehşete düşürmüştü bizi. Ortalık sütlimandı. Üstünde hiçbir tepe ya da ada göremediğimiz bir okyanusta yüzüyorduk. Gemimin en üst katına çıktım. Diz çöküp saatlerce ağladım. Büyük tufan tüm insanları ve hayvanları vaktiyle yaratıldıkları balçığa çevirmişti geri! Durgun suyun altında kalan topraklar da altüst olup boşalmış olmalıydı. Gözlerim her gün kıyıları aradı, ama nafile."

Durakladı. Elini yeniden gözlerinin üzerine siper etti. Gılgameş de susuyordu. Epey uzun süren bir sessizliğin ardından Ziusudra anlatmaya devam etti:

"Issız denizde ne kadar zamandır, nereye kadar açıldığımızı bilemiyordum. Kuzeye doğru yirmi dört saatlik mesafeye sürüklendiğimizi tahmin ediyordum. Demir atma emri verdim, ne var ki takılabileceği bir zemine ulaşamadı. Nihayet bir gece vakti gemi-

miz şiddetle sarsılınca, Şuruppak'ın on bin ip mesafesi kuzeyinde yüzdüğümüzü anladım yıldızlardan. Attığımız demirin Nisir Dağı'nın doruğuna takıldığını çok sonra fark ettim."

"Kardeşim *Enki*du'yla beraber sedir ormanlarına giderken aştığımız mesafeden daha uzak" dedi Gılgameş.

"Kuzey denizi bölgesindeki sedir ormanlarını görmüştünüz" dedi Ziusudra başını sallayarak. "Halbuki ben daha kuzeyde ve çok daha doğuda, gemimin oturduğu dağdan kurtulmasını yedi gün boyunca bekledim. Sonra bir güvercin uçurdum, suların içinde konacak bir yer bulamadan döndü. Bir kırlangıç uçurdum, o da bir kara parçası bulamadan geldi. Sonra bir kuzgun bıraktım. Yaş toprağı bulup solucanlan kapan o oldu, günlerdir süren esaretin ardından kanatlarını sevinçle çırpıyordu, sakin suların üstünde attığı çığlıklar kulağıma geliyordu, ne var ki onu bir daha görmedim. Suların yavaş yavaş çekildiğini o zaman anladım. Günlerce bekledim. Derken etrafımızda dağların dorukları su yüzüne çıkınca gemimin kapılarını açıp hayvanları bıraktım."

"Dışan çıkmaya korkmadılar mı?" diye sordu Gılgameş.

"Hayır" diye cevap verdi Ziusudra. "Tufandan yeni çıkmış yeryüzüne dağılıp gittiler."

"Sonra ne yaptın?" diye sordu Gılgameş.

"Bilgece bir karar verip bizi kurtaran tanrılara en iyi şarabımı sunarak şükrettim" dedi Ziusudra. "Geminin etrafına yedi tütsü çanağı yerleştirdim, içlerine meyankökü yle taze sedir ve bembeyaz çiçekler açmış mersin dallarından koydum. Derken, sunduğum adakların hoş kokusunu alan tanrılar, sinekler gibi vızıldayarak göğün derinliklerinden teker teker yeryüzüne indiler. O zamana kadar ve ondan sonra da, insanlar o kadar çok tanrıyı hiç bir arada görmemiştir! Sonra olanca heybetiyle *İnanna* süzüldü yeryüzüne. Ne kadar öfkeli olduğunu hemen anlamıştım. Güzel yüzü hırsından kıpkırmızı olmuştu. Çağlar öncesinde tanrı An'ın kendi elleriyle boynuna taktığı lacivert taşından gerdanlığı koparıp diğer tanrılara doğru uzattı. 'Ey yerin ve göğün tanrıları' diye bağırdı 'İşte şu elimdeki, tanrıların mührü değil mi? Eğer öyleyse sorarım si-

ze, tufan koptuktan sonra neyleyim bunu ben? Ama o günleri ve geceleri unutmayacağıma yemin ederim! Görevim insanları kendi çocuklarım gibi koruyup kollamaktı. Ben üstüme düşeni yaptım! Belki haddimi aştım, ama *Enlil*, nasıl olur da beni bile ikaz etme gereği duymadan böylesi bir tufan gönderebilir? Hele bir gelsin de...'"

"Geldi mi peki?" diyerek sözünü kesti Gılgameş heyecanla. Ziusudra derin bir nefes aldı, sonra evet anlamında başını salladı.

"*An* ve *Enki*'yle birlikte tanrıların en yücesi *Enlil*, bir ateş ve duman bulutu içinde yeryüzüne indi. 'Neler oluyor burada?' diye bağırdı ayaklarını dağın çıplak kayalıklarına basar basmaz. 'Kim yaptı bu gemiyi? Yeryüzündeki temizlikten kimsenin, evet, hiç kimsenin kurtulmaması gerektiğini söylememiş miydim?' Tanrılar söylenmeye başlamıştı, ama *Ninurta*, babası *Enlil*'in karşısına dikilinceye kadar da ağızlarını açmadılar. 'Buna gerek yoktu! Madem ki her şeye siz yukarıdan karar veriyorsunuz, bütün bu olanların sorumlusu da sizsiniz! İnsanların kaderini kim belirliyor? Bizzat An, değil mi?' dedi *Ninurta* babasına. Gemimin ardında dikilip durduğunu o ana kadar kimsenin fark etmediği gökteki tanrıların efendisi, ortaya çıkıp *Enlil*'e doğru yürüdü. 'Oğlun haklı!' dedi An. 'Böylesi korkunç bir tufanla yeryüzünü bir anda helak etmeye gerek yoktu! Günahkâr, masum demeden önüne geleni telef eden bir tufan göndermektense, insanları bir ayrıma tabi tutmalı, haddini aşanları cezalandırırken kötüleri ayıklamalı ve söz dinlemeyenlere sabır ve şefkat göstererek başka yöntemlerle yola getirmeliydik. Sen herkese ayrı ayrı davranabilir, kimine hoşgörüyle yaklaşırken kimini de sert bir biçimde cezalandırabilirdin! Neden insanlara tuzaklar kurmadın? Şehrin tenha köşelerine neden aslanları, kurtları göndermedin? Neden kıtlık vermedin? İstisnasız herkesi ve her şeyi sular altında bırakan bir tufan yerine, acımasız bir veba gönderebilirdin! Böylelikle bünyesi güçlü olanlar ve en iyiler sağ kalırdı! Şayet içlerinden bazıları bizim ilahî sırlarımıza vakıf olduğunu, bu yüzden de insanların tümünün ölmesi gerektiğini söyleyecek olursan, tanrı oluşumuzun kaynağı ve gücümüz hakkındaki sırları ifşa eden ben değildim, derim. Sadece bir kişiye, geceleyin rüya-

sında bir ilham verdim, o da işte karşımızdaki gemiyi yaptı.'"

"Orada olup bitenleri bizzat gördün, bizzat işittin mi?" diye sordu Gılgameş hayretler içinde kalarak.

"Evet" dedi Ziusudra. "Yüce tanrıların tartışmasını gördüm, *Enlil*'in de ne cevap verdiğini duydum. Sırf ihtilafa düşmemek için istemeye istemeye geri çekildi. İnat onun için her şeydi. Kendini haklı çıkarmaya çalıştıysa da kendisinden üstün olan efendisine boyun eğdi sonra. Yanıma geldi, elimden tutarak gemimin en üst katına çıkardı. Karımı da yukarı getirtip diz çökmemizi emretti. Ve çıplak kayalıklar üstündeki bütün tanrılar, parmağını alnımıza değdirdiğine şahit oldu. Ötelere yayılan ilahî sesiyle ikimizi de kutsadı. 'Ziusudra ve karısı şimdiye dek sıradan birer iyi insandı ama şu andan itibaren biz tanrılara denk olsunlar! Biz tanrıların bile yanılmaz olmadığını gördükten sonra, artık insanlar arasında yaşayamazlar! İşte bu yüzden, uzak bir denizde, ıssız bir adada yaşasınlar diyorum. Zamanın akışı onlara ebediyen dokunmasın.'"

Ziusudra başını geriye attı. Gözlerini yumup burnundan derin nefes aldı. "Çiçeklerin ve tomurcuklanmış fundalıkların hoş kokusunu duyuyor musun?" diye sordu.

"Duyuyorum" diye cevap verdi Gılgameş.

"İşte mutluluk bu!" dedi ölümü yenen adam.

Gençlik Otu

Gün sona eriyor, Gılgameş hâlâ kendisini kuvvetten düşmüş ve bitkin hissediyordu. *Enkidu*'nun yası, zorlu yolculukta çektiği yokluklar ve Ziusudra'nın anlattıkları, kabul etmese de onu çok yormuştu.

Sumerlerin yurdunda vaktiyle hüküm sürmüş iki adam uzunca bir süre konuşmadılar. Sonra Ziusudra dedi ki: "Kendi tanrılarım ve senin tanrılarınla ne yaşadıysam hepsini anlattım sana. Onların sayısız isimleri vardır. Aynı tanrı bir şehirde bir isimle, diğer şehirde başka bir isimle karşına çıkar. Onları kudret nişanları ya da ilahî sembolleri olmadan da kesinkes tanırsın! Sadece kadim tanrı *Ea*'yı ele alalım. İlk kurulan şehirlerde onun nişanı, bir kapta fışkıran su ve kaplumbağaydı. Ama *Ea*'ya koç başlı asa ve keçi başlı balık şeklinde de tapıldığını biliyorum. Tanrılar insanların sandıkları gibi değildir! Kendilerini insanlara olduklarından daha güçlü göstermek için onlar da hatalarını gizlerler."

"Abram adında bir adam tanımıştım, çok çeşitli tanrılar olması gerektiğini söylerdi; vaktiyle birden fazla tanrının her şeyi tufandan önceki dönemlerde yarattığını, sonra, aslında insanoğlunun bir başka türü olan yeni yeni tanrılar türediğini ve en son her şeyin üstünde, aklımızla kavrayamayacağımız bir tek gerçek yüce tanrının olduğunu anlatırdı."

"Belki de o adamın söyledikleri doğrudur" dedi Ziusudra başını sallayarak. "Yine de çok yüce, gerçek bir tanrı da her şeyi bilemez, çünkü emri altındaki tanrıların, habercilerinin, ifritlerin, insan-

ların, hayvanların her hareketinden, düşüncelerinden, her bir anından, yolun kenarındaki saman çöplerinden sorumlu olamaz. Şayet öyle olsaydı, biz insanlar tek çiçek koparamaz, hiçbir koyunun sütünü alamazdık! Rüzgârın tozları yerinden kımıldatması yasaklanır, gölge yapmasınlar diye bulutlar çakılıp kalır, yıldızlar da gece vakti karanlığı aydınlatamazdı."

"Durmak, her şeyi bilmek demek mi?"

"Evet" dedi Ziusudra. "Her hareket, her fiil kendi kusurunu ve başka bir şeye dair adaletsizliğini içinde gizler! Ne var ki görünmeyen, her yerde olduğu müddetçe, günden güne, geceden geceye başka bir surette sürüp gidecek ve olan her şey bir başkasını harekete geçirecektir! İşte asıl sır budur Gılgameş, çünkü hayat hiçbir şey bilmeden sayısız ihtimaller arasından sürekli birini seçmektir! Bu yüzden de geçmişteki bir şey asla sona ermez, gelecekteki hiçbir şey de önceden kestirilemez. Şüphe ve merak, çaba ve hata... böylelikle sen sürekli yeni şeyleri arayabilir, tadabilir, hissedebilir ve yalnızca kendin için deneyebilirsin! Geçmişle gelecek arasındaki köprü budur, bu köprü sensin!"

Gılgameş'in kolunu tuttu.

"Her ânını son ânınmış varsay! Ve yalnızca onu yaşa! Hayat işte budur, Gılgameş!"

"Fakat ben herhangi bir rüzgârın beni harekete geçirmesini bekleyemem" diye karşılık verdi Gılgameş. "Kendim rüzgâr olmak, kendim görmek, tasarlamak ve belirlemek istiyorum!"

"Aklını başına topla Gılgameş!" dedi Ziusudra yakanrcasına. "Ebediliğin ve ölümsüzlüğün ne anlama geldiğini kestiremiyor musun? Sen bir insansın, yalnızca bu bile bizi yaratan tanrıları kıskandırmaya yetiyor. İmkânsızı isteme!"

"Sen elde etmişsin" dedi Gılgameş ısrarla. "Neden ben de elde edemeyeyim?"

"Onca yaşadıkların yetmedi mi? Daha ne istiyorsun? Tanrılar çevrende toplanıp neden senin hayatına karşılık ölümsüzlüğü versinler ki?"

"Çünkü başından beri başka şeyi değil, yalnızca bunu aradım hep."

"Sen bir insansın!"

"Ben üçte iki oranında tanrıyım. Bu yüzden de beni yeniden denemeni istiyorum. İçimdeki gücün ne kadar büyük olduğunu sana göstereceğim. Bunu biliyorum, çünkü her seferinde kendim yaşıyorum!"

Ziusudra ayağa kalktı, yuvarlak evinin önündeki gür servilerin gölgesinde bir aşağı bir yukarı dolandı, iki üç kez Gılgameş'in önünde durup düşünceli bir tavırla süzdü onu, nihayet başını salladı.

"Güzel!" dedi. "Sana çok kolay bir ödev veriyorum. Başardın mı, ilahî yönün insani zaafından daha güçlü demektir. Ama seni uyarıyorum: Eğer başaramazsan, geri döneceksin; o zaman elim kolum bağlanır, sana yardımcı olamam!"

"Kabul!"

"Ne yapman gerektiğini şimdiden duymak istemez misin?"

"Hayır!" diye cevap verdi Gılgameş. "Benden istediğini kolayca yapacağım!"

"Öyleyse insanın en esrarengiz zaafına karşı mücadele et: Uykuyu yen! Bir tanrı olduğunu ispatlamak için altı gün yedi gece gözünü kırpmayacaksın! Ne demek istediğimi anladın mı?"

"Hepsi bu mu!" diyerek güldü Gılgameş. "*Enki*du ölüm döşeğindeyken başucunda bu kadar süre oturmuştum. O zaman üzüntüm ümidimi ve gücümü tüketmişti."

Ziusudra uzunca bir süre onu süzdü. Sonra arkasını dönüp evinin önündeki bahçeyi geçti, kumsala çıktı. Akşamın kızıllığı onu bir palto gibi bürürken yalnızca saçları rüzgârda hafifçe dalgalanıyordu.

Yıldızlar Ziusudra'nın adasının karanlık semalarında yanıp sönüyor, sayılamayacak kadar çok tanrının her bir sembolü, Gılgameş'in gücüne güvenerek seve seve kabul ettiği denemeye adeta şahit olmak istiyordu.

Ziusudra sahilden döndüğünde Gılgameş'i evin duvarına yaslanıp gözlerini yummuş halde buldu.

"Uyuyor musun?" diye sordu usulca.

Gılgameş cevap vermedi. Evden Ziusudra'nın karısı çıkıp geldi. Elinde dumanı üstünde, taze sebzeli iki çanak et suyu çorba vardı.

"Acıkmadınız mı?" diye sordu kadın.

"Uyumuş."

"Uyandırsana! Gücünü toplaması gerek!"

"Uykuyu tıpkı önceden takdir edilmiş ölümü gibi alt edebileceğini sanıyor!" dedi Ziusudra. Sesinde bir acıma hissi vardı.

"Öyleyse omzundan sarsıp uyandır da, yurduna döneceği yolu tarif et."

"Şimdi onu uyandırsam bile tamamen uykuya daldığını inkar eder! Seni, beni ve hatta kendisini kandınp sadece kısa bir süre için gözlerini kapattığını, benim ona anlattıklarımı düşündüğünü söyler... Hayır, insanî yönünün ağır bastığını ve gerçekte ne kadar zayıf olduğunu başka bir yolla ispatlamalıyım!"

"Bunu nasıl becereceksin?"

Ziusudra düşünüp taşındı. "Her gün taze bir ekmek pişir" dedi sonra. "Yanına koyduğumuz her ekmeğin hizasına, duvara bir çizgi çekeceğiz. Bu ona ispatlamaya yetecektir."

Dediklerini aynen yaptılar. Ziusudra'nın kansı evlerindeki kızgın ocağın iç duvarında her gün bir ekmek pişirip uyuyan Gılgameş'in yanına sırayla dizdi. Ziusudra da odun kömürüyle günbegün evin duvarına işaretler çizdi.

Yedinci gün, Gılgameş uzun süren bir hastalığı atlatmış gibi uyandı. Gerinip adalelerini hareket ettirdi. Uzun süredir kendini böylesine güçlü ve dinç hissetmemişti.

"Hey, Ziusudra! Nerdesin?"

Hayatın anlamını aramayı çoktan bırakmış olan adam, elinde taze bir ekmekle evinden çıktı. Gılgameş ayağa fırladı, koşarak karşısına dikildi. Ziusudra'yı iki omzundan tuttu.

"Gördün mü?" dedi gülerek. "Başardım! Sahiden az kalsın uykuya dalıyordum, ama karınla konuştuklarınızı duydum, eğer gerçekten uykuya dalarsam beni uyandırman gerektiğini söylüyordun!"

Ziusudra başını hüzünle iki yana salladı.

"Üzgünüm Gılgameş!" dedi. "Sevincini paylaşamadığım için gerçekten üzgünüm! Kaptan Sursunabu'nun seni buraya getirmesi vahim bir hataydı. Ama bunda benim de bir kusurum oldu. Seni asla uykusuzlukla denemeye girişmemeliydim! Başaramayacağını biliyordum."

"Neler söylüyorsun sen?" diyerek karşı çıktı Gılgameş. "Uyanığım, bir an bile uyumadım!"

"Tam altı gün yedi gece boyunca uyudun!"

"Kesinlikle hayır!"

"Sana gerçeği söylüyorum! Şu ekmekleri görüyor musun? Ne tanrıları, ne bizi, ne de kendini kandıramayacağını ispatlamak için onları yanına koyduk. Ekmekleri say ve dikkatlice incele. Birinci ekmek çoktan sertleşmiş, ikincisi yenecek halde değil, üçüncüsü daha tam kurumamış, dördüncüsü güneşten ağarmış, beşincisi birazcık solmuş, altıncısı dün pişti, işte bu da yedincisi."

Yeni getirdiği mis gibi kokan sıcak ekmeği gösterdi. Gılgameş evin duvarı dibindeki altı ekmeğe baktı. Elini uzatıp yedinci ekmeğe dokundu.

"Bu... gerçek mi?" diye sordu derinden ürpererek. Ölümsüzlüğe dair son ümit kırıntılarını da yitirdiği an, işte o andı.

"Evet, aynen dediğim gibi!"

Gılgameş derin bir soluk alıp iki eliyle yüzünü sıvazladı. Titreyen dudaklarını yumdu. Zoraki bir tebessümle Ziusudra'ya bir şeyler söylemeyi denedi. Yüzü seğiriyor ve o bunu engelleyemiyordu.

"Ne yapacağım şimdi ben?" dedi Gılgameş. "Yoksa bu yedi ekmek, nereye gidersem gideyim ölümün gölgesinin tepemden hiç ayrılmayacağını mı söylüyor?"

"Kesinlikle öyle!" dedi Ziusudra. "Hiçbir insan kaderinden kaçamaz! Her canlı gibi sen de ölmeye mahkûmsun. Varoluşunun anlamını ve gayesini, öldükten sonra da anılmak için büyük işler yapmayı düşünerek kendine eziyet etmeyi, ancak bunu kavradığında bırakırsın! Olduğun gibi kal, o zaman önemli bir insan olursun!"

Ziusudra Gılgameş'i evinin önünde kendi haline bırakıp bahçeyi geçerek sahile indi. Deniz yumuşak, sıcak bir esintiyle çalkalanıyordu. Ziusudra kumsala oturup uzun süre huzur dolu enginleri seyretti. Öğleye doğru Kaptan Sursunabu teknesiyle göründü. Yeni uzun kürekler getiriyordu. Ziusudra bir zaman onu seyretti, sonra ayağa kalkıp denizin kıyısına indi.

"Uruk kralını buraya getirmen iyi olmadı" dedi.

"Başka ne yapabilirdim ki?" diye sordu kaptan. "Küreğim kalmamıştı, o da teknemi ölüm denizinde ittirmeye yetecek kadar güçlü görünüyordu."

"Doğru" dedi Ziusudra. "Ama o yine de *Dilmun*'da yeri olmayan bir ölümlü ve öyle de kalacak! Ölümsüzlüğü boş yere ümit eden insanların uğradıkları hayal kırıklığının ne kadar korkunç olduğunu Siduri gibi sen de bilirsin."

"Ben..."

"Bundan böyle benim emrimde ölüm denizinde tekne yüzdüremeyeceksin! Denizin bütün kıyıları kabahatinden haberdar oldu, bütün dalgalar yaptığın yanlışı öğrendi! Başka seçeneğim yok, Sursunabu. Çok uzun zamandır yanımdasın, ne var ki tanrılar tüm yaptıklarının sorumluluğunu üstlenmeli! Bu yüzden seni Gılgameş ile birlikte yaşayanların dünyasına geri göndermek zorundayım!"

Küreklerden biri Sursunabu'nun elinden düşüp teknenin yan tarafına çarptı. Adam küpeşteye sımsıkı tutundu, sonra derin bir soluk alıp başını salladı.

"İçime doğmuştu" dedi. "Daha taşlaşmış ormandayken, küreklerimi kimin kırdığını gördüğümde içime doğmuştu."

"O zaman Gılgameş'in dönüş yolculuğu için bütün kirlerden arınmasını sağla! Onu banyoya götür, cildi tertemiz, kar gibi bembeyaz oluncaya kadar yıka. Üstündeki parçalanmış postu çıkarıp at. Bir krala yakışacak elbiseler ve kıvırcık saçları için de güzel bir kurdele ver. Ona Şuruppak'tan kalma kraliyet dizginlerini armağan edeceğim ki insanlara benim hakkımda anlatacak hikayeleri olsun. Bugünden itibaren ondan sen sorumlusun! Malzemelerini teknene yükle, yanından ayrılma ve onun şehrine varıncaya kadar üstündekilerin temiz kalmasına dikkat et! Onca yolu yürüyüp her

şeyi gördükten sonra yine de hedefine ulaşamamış biri olarak, kırılmış, üstü başı perişan bir halde değil, bir kral olarak yurduna dönmesini istiyorum."

"Bütün emirlerini yerine getireceğim" dedi Sursunabu boynunu bükerek. Sonra arkasına dönüp kumsalı geçerek Ziusudra'nın evine yollandı. Gılgameş evin girişine bir tabure atıp oturmuş, fundalıktaki kuş cıvıltılarını dinliyordu. Hepsi de Ziusudra'nın gemisine alıp tufandan kurtardığı hayvanların soyundandı. Kimi türleri büyük Buranum ve coşkun İdigna arasındaki topraklarda da yaşıyordu. Kimi türleriyse Gılgameş ömründe görmemiş, duymamıştı.

"Rahatsız etmiyorum ya?" diye sordu Sursunabu. Gılgameş kaptanın yerdeki gölgesine baktı.

"Ziusudra ile konuştun mu?"

"Evet, seni banyoya götürüp sana lâyık elbiseler bulmamı emretti."

"Demek beni gönderiyor!"

"Evet. Yüce Ziusudra seni Uruk'a geri götürmemi emretti. Ama şehrine yolunu şaşırmış bir yolcu gibi değil, bir kral olarak dönmen gerek!"

"Artık bunun ne önemi var ki?" diye sordu Gılgameş.

"Böyle olması gerekiyor, ki günün birinde yok olsan bile adın anılmaya devam etsin!"

Gılgameş Sursunabu'nun gölgesi dibinde, gün ışığıyla usulca raks eden toz zerrelerini seyretti.

"Mesut İnsanlar Adası'nı bulup da yitirdim ya!" dedi kendi işitebileceği bir sesle. "Biraz daha kalmama izin verilmeyeceğini biliyorum, çünkü burası bana değil bir başkasına ait! Pekâlâ, ben hazırım."

Ayağa kalkıp Sursunabu ile birlikte banyoya gitti. Soyundu, omzundan lime lime sarkan aslan postunu çıkarıp attı. Deniz kenarındaki kaynaktan çıkan duru ve serin su, kaymaktaşı gibi ışıldayan taşların arasından şırıl şırıl akarak denize dökülüyordu. Gılgameş yıkandıkça uzun zamandır cildini esmerleştiren güneş yanık-

ları da akıp gitti. Uruk'tan yola çıktığından beri vücudu eski güzelliğine ilk defa kavuşuyordu.

Sursunabu ona yeni bir peştamal, yünden örme kısa bir etek, kolsuz bir yelek ve bir pelerin getirdi. Elbiseler üzerine tam geldi, çünkü Gılgameş uyurken Ziusudra'nın karısı onun olağanüstü geniş omuzlarının ve güçlü kollarının ölçüsünü almıştı.

Elinde Gılgameş'in kılıcı, baltası ve hançeriyle Ziusudra pınarın başına geldi. "Halkının hafızasında kalan görünümüne işte şimdi yeniden büründün!" dedi hayranlıkla. "Ne yazık ki büyük tufandan önce hiç senin gibi bir dostum olmadı. O zamanlar yalnızdım, şimdiyse bir arada kalmamız mümkün değil. Nasıl ki sen yoldaşın *Enki*du'yu özlüyorsan, ben de senin yokluğunu hissedeceğim!"

Birbirlerine doğru yürüyüp kucaklaştılar. Gılgameş tekrar giyinince Sursunabu'nun teknesine kadar sahilde biraz yürüdüler. Sursunabu'yla birlikte tekneyi yeniden denize doğru itip küpeştenin üstünden tekneye atladılar. Kürekleri yerlerine yerleştirip kaldırdılar. Gılgameş, Ziusudra'nın karısının sahile yürüdüğünü gördü.

"Böyle gitmesine kolayca izin mi vereceksin?" diye sordu kadın ölümü yenen adama. Ziusudra teknenin ardından sessizce baktı. "Seni bulmak için zorlu yollar aşıp onca tehlikeye göğüs germedi mi?" dedi karısı. Ziusudra düşünceli bir edayla onları süzdü, sonra karısını haklı bularak başını salladı. Eliyle teknedekilere geri dönmelerini işaret etti. Tekne sahile vuran dalgalarla hafifçe yalpaladı. Gılgameş henüz açılmamış tekneyi küreğiyle sahile doğru ittirdi. Ziusudra sığ suyun içinde yürüdü, bir batıp bir çıkan teknenin önüne sıkıca tutundu.

"Beni bulmak için o kadar çok acı çektin ki, ben de sana ne verebilirim diye düşündüm. Ne altın versem sevindirebilirim seni, ne de değerli taşlar. Bu sebepten, sana tanrıların bir sırrını vereyim: Bir ot vardır... Güle benzer, ama denizin dibinde yetişen sert bir dikendir. Onu denizden çıkarırsan ölümsüzlüğe kavuşamazsın, fakat gençliğin doğallığını ve ölümsüzlük hissini bir süre için yeniden duyabilirsin."

"O otu nerede bulurum" diye atıldı Gılgameş hemen.

"Kendini gelgitini akıntısına bırakıp hiç kimsenin giremediği

sulara kadar süzüleceksin. Deniz suyunun duru ve temiz olduğu yerde dibe dalacaksın ki tufandan önceki kralların bile hastalıkları ve yaşlılığı geciktirmekte kullandıkları bu otu bulabilesin!"

"Demek bir ihtimal daha var!" diye bağırdı Gılgameş sevinçle. Ziusudra bir an gözlerini kısıp yukarı baktı, ama bulutsuz gökte tek bir yıldız göremedi.

"Denizdeki kaynakların akıntısını takip et!" dedi Ziusudra tekrar. Daha fazlası elinden gelmezdi.

Gılgameş bir an bile tereddüt etmedi. Gözleri ışıldıyor, adaleleri kasılıyordu. Tekneden atladı, neşe içinde ağır taşları yükleyip yeniden tekneye bindi, küreklerin başına geçti. Yıllarca gurur duyduğu gücüne kavuşmasına sırf Ziusudra'nın şu son sözleri yetmişti adeta.

"Teşekkür ederim!" diye seslendi Ziusudra ve karısına. Sonra kürekleri kavrayıp kaptanı şevklendirmek istercesine başını salladı. Küreklere kuvvetlice asılıp derenin akıntısına uyarak tekneyi mutlu insanlar adasının açıklarına doğru yüzdürdü. İki adam, duru suyu sonsuzluğun içinde bir ipucu gibi takip ediyordu. Çok geçmeden su iyice berraklaştı, denizin dibinin teknelerinin altına büyülü bir dünya gibi serildiği yere ulaştılar.

"Burası olmalı!" diye bağırdı Gılgameş Sursunabu'ya. Omzundaki pelerini sıyırıp aldı, örme yün eteğini belinden çözüp yeleğini çıkardı.

"Sahiden dalacak mısın?" diye sordu Sursunabu. Gılgameş'in ağzı kulaklarına vardı.

"Elbette dalacağım! Gel, taşları bacaklarıma bağlamama yardım et ki dibe doğru daha çabuk süzüleyim!"

"Su çok derin ve tehlikeli!" diye ikaz etti kaptan. "Dibe ulaştığında soluğun kesilir, dikenler de eline batar!"

"Onu çıkarmalıyım!" diye karşılık verdi Gılgameş. Uzun zamandır hiç bu kadar kararlı olmamıştı. "Tanrılar aşkına, o otu gün ışığına çıkarmak istiyorum... Buna mecburum! Belki beni anlayamayabilirsin, ama o bitki gençlik otu! Günün birinde gözlerimin zayıfladığını, kollarımın ve bacaklarımın yorulduğunu, ellerimin

titremeye başladığını hissedersem, bu ottan biraz yiyeceğim! Kalan yaprakları suda kaynatılacak, Uruk'ta ve iki nehrin arasındaki tüm ülkede, dertlilere deva hastalara şifa olacak!"

Kürekleri elinden bıraktı, eğilip ilk taşı aldı. Bir parça iple sol bacağına bağladı. Tereddüdü üzerinden atamayan kaptan öteki taşı uzattı. Gılgameş onu da alıp sağ bacağına sıkıca bağladı.

"İki tane daha ver!" buyurdu.

"Bu çok fazla olur! Taşlar seni denizin dibine bağlar!"

"Bırak şimdi bunları, dibe bütün yüzücülerden daha hızlı ulaşmamı sağlayacak ya, sen ona bak!"

Bacaklarının her birine dörder taş daha bağladı. Sonra hançerini urgan demetlerinden birine geçirip ağır gövdesiyle teknenin küpeştesine doğru yattı. Ciğerlerini havayla doldurup teknenin kenarına tutunarak suya atıldı. Gürültüyle suya düşen Gılgameş ardında bir dizi hava kabarcıkları bırakarak suya gömüldü. Kulakları çınlamaya başlamıştı bile. Ne kadar derine daldığını bilmiyordu. Sürü sürü balıklar ve denizin garip yaratıkları hızla ondan kaçıştılar. Kafasının içinde ilkin davullar, derken çanlar çalındığını hissetti. Dibe daldıkça demirciler kafasının içinde çekiç sallıyordu sanki.

Acılar içinde, yarı kör bir halde denizin dibine dokundu. Ciğerlerindeki hava hemen hemen tükenmişti. O an garip bir ilahi duydu. Suda yaşayan canlıların ses çıkarabildiklerini hiç duymamıştı, ama tanrı *Ea*'nın zamanın başlangıcından beri garip yaratıklarıyla birlikte kendini gizlediği, hayatın başlangıcı olan, suyu tatlı ve berrak okyanusun bir dili vardı işte!

Gılgameş çektiği acıdan çığlık atacaktı ki Uruk zigguratının tepesinde geçirdiği gecelerde duyduğu göklerin ezgisini hatırladı. Suyun derinliklerinde duyduğu seslerle yıldızların fısıldaşmaları birdi...

Eliyle denizin dibini yokladı, kaygan taşlara dokundu, derken ansızın eline sivri dikenlerin battığını hissetti.

Aradığı otu bulmuştu!

Belindeki ilmekten çıkardığı hançerle taşları bacaklarına bağlayan ipleri kesti. Hemen ardından ellerini dikenlerin arasına yeniden daldırdı. Bitki adeta derinden derine bir feryat koparırcasına

kökleriyle birlikte zeminden kopup gelirken, sanki diğer denizin derinliklerindeki tatlı su okyanusuna bir delik açılmış gibi zeminden kumlar kalktı. Gılgameş delicesine çırpındı. Balıklar, istiridyeler, iplik iplik deniz yosunları, ışıl ışıl denizanaları hızla birbirine girdi.

Kocaman, uğursuz bir canavar Gılgameş'in üzerine atıldı. Bu, 'Gücünü Gösteren Balık' *Lahamma*'ydı. Gılgameş onu tek koluyla otu söktüğü çukurcuğa doğru itti. Suyun basıncı, bacaklarında taşlarla dibe dalışından daha hızlı bir biçimde yüzeye doğru fırlattı. Takati tamamen kesilmişti, yarı baygın bir halde suyun yüzüne çıkınca güneş tanrısının ışığı okşadı yüzünü. Haftalarca, aylarca ve yıllarca yüreğinde birikip canını yakan, elini kolunu bağlayan, yüreğini yasla dolduran ne kadar sıkıntı varsa, hançeresini yırtarcasına attığı çığlıkla hepsini çıkardı içinden.

Sursunabu'nun teknesi, Gılgameş'in suya daldığı yerin epey uzağında batıp çıkıyordu. Tatlı su denizi güçlü bir dalgayla Gılgameş'i kaldırıp kıyıya attı. Ama almıştı işte... Hastalığa ve yaşlılığa derman olacak ot kanayan ellerindeydi!

Sursunabu yanına geldiğinde, suratı kumlara gömülü halde, kaç zaman kıyıya yüzükoyun serilip yattığını bilemiyordu.

"Bak!" dedi Gılgameş hâlâ güçlükle nefes alırken. "İşte onca zahmetin karşılığı olan ot!"

Elinde tuttuğu bitki, incecik yelpaze biçimindeki minimini yapraklarıyla küçük, büyülü bir ağaca benziyordu. Gılgameş ikili zarif sapında ilk bakışta göze çarpmayan, bir meyve tarafından korunmayıp açıkta kalmış çifte tohumlar gördü. İçinde eski bir hatıra uyandı. Daha önce bir defasında bu bitkinin benzerini nerede görmüş, ondan bahsedildiğini ne vakit duymuştu ki?

Uruk'un bahçelerini, tapınaklarındaki taş kabartmaları ve eski kralların mezar odalarındaki heykelleri düşündü. Ne var ki bunların hiçbiri ona bir çağrışım yapmadı.

Derken ansızın hatırlayıverdi.

Şukallituda!

Usta bahçıvan bir seferinde, tanrıların henüz insanlarla konuşmadıkları zamanlardan kalma bir bitki türünden bahsetmişti... Çok

çeşitli biçimlere sahip bitkiler ailesinden... Ne geniş yapraklı ne de iğne yapraklı, aslında her iki cinsten sayılan bir ağaçtan! Denizin dibinden koparıp aldığı bu küçük ot, büyük tufanı bir başına atlatmış olabilir miydi? Dikenleri de o zamandan mı kalmaydı?

Minicik yapraklarından bir parça kopardı. Kaptan Sursunabu'nun attığı ikaz edici çığlıkla bir an tereddüt eden Gılgameş gülümseyerek yaprağı ağzına aldı. Hem acı hem tatlı, biraz nane biraz da bal tadı vardı yaprakta. Gılgameş ne umduğunu bilmiyordu ama içinde büyük bir ışıltı yahut yeni bir güç duymayınca, nasıl olduysa bir hayal kırıklığı hissetti.

Bir süre daha bekledi. Sonra ayağa kalkıp ota bir daha baktı. Omuzlarını silkerek döndü, tekneye gidip yeniden giyindi.

"Daha neyi bekliyorsun, gelsene!" diye seslendi kaptana. "Kürek çekmeye devam!"

"Buna gerek yok!" diye karşılık verdi Sursunabu. "Mutlu İnsanlar Adası'nın sahillerinde değiliz artık! Duru kaynağın akıntısı bizi sürükleyip *Dilmun* ve faniler âlemi arasındaki dar boğazdan geçirdi."

"Ölüm denizinde yolumuza devam etmemize gerek yok mu diyorsun?" diye sordu Gılgameş şaşkınlıkla.

"Evet" diye cevap verdi Kaptan Sursunabu. "Tekneyi burada bırakıp kuzeybatıya doğru yürümeye devam edersek, aşağı yukarı iki yüz saatte Uruk'a varırız."

"Sadece iki yüz saat mi?" diye sordu Gılgameş başını iki yana sallayarak. "Nasıl olur? Akrep adamlara, karanlıklar tüneline, değerli taşlar ormanına, donakalmış ormana ve Siduri'nin evine varıncaya kadar haftalar, aylar, hatta belki yıllarca yol teptim!"

"Doğru" dedi kaptan. "Sen gidebildiğin kadar doğuya gittin..."

"... temelleri ölüler diyarına uzanan, dorukları tanrılar katında parlayan yüce dağlara kadar!"

"Ya karanlıklar tünelini geçtiğinde?" diye sordu kaptan. "Tanrı *Utu*'nun bambaşka bir yola girdiğini hiç mi fark etmedin?"

Gılgameş'in alnı kırıştı. Çenesini kenetledi. "Tam olarak hatırlamıyorum" dedi en sonunda. "Ama dediklerin doğruysa..."

"Korkmana gerek yok!" dedi kaptan. "Ama gerçek tam da şu

an aklından geçtiği gibi! Yüce dağları ardında bıraktığından beri hep yeryüzünün kıyısı boyunca yürüdün. Böylelikle yürümeye başladığın yere geri döndüğünü fark etmemişsin!"

Gılgameş başını kaldırdı. Elini gözlerinin üstüne siper edip durgun ve huzurlu görünen denizin üstünden ufka baktı. Sonra dönüp karadaki yayvan tepeleri gözden geçirince tıpkı Uruk'takilere benzeyen ılgın, ardıç, hurma ve kısa boylu servi ağaçlarını ancak o zaman fark edebildi.

"Öyleyse burası güney denizi olmalı!" dedi nihayet.

Kaptan Sursunabu gülümsedi. "Demek anladın!" dedi onaylarcasına. Eğilip erzak torbasını aldı. "Sana birkaç saat daha kılavuzluk yapmama izin ver, seni şehre kadar götüreyim. Surları görünce ayrılırız."

Gılgameş dikenli otu dikkatlice kaldırdı. Ziusudra'nın armağan ettiği kraliyet dizginleriyle kuşağına raptetti. Uruk'a varır varmaz Sursunabu'nun nereye gideceğini sormadı. Ölümü yenenlerle birlikte Mutlu İnsanlar Adası'nda yaşamış bu adam, faniler dünyasına mı aitti, ölüler diyarına mı, yoksa ifritler âlemine mi, onu bile bilmiyordu...

"Peki" dedi. "Beni Uruk'a götür!"

Silahlarını kuşanıp malzemelerini sırtlandılar. Gılgameş Sursunabu'nun teknesine doğru yürüdü. "Ne bugün ne yarın ne de uzak gelecekte, hiç kimse ölümsüzlerin huzurunu bir daha kaçırmasın!" dedi. Taş tekneye yüklenip olanca gücüyle dalgaların içine geri itti.

Deniz kıyısı boyunca dört saat yürüdüler. Sonra Sursunabu kuzeybatıya döndü. Düz arazi çorak ve taşlık bir hal aldı. *Utu*'nun sembolü gökte yükselip yakıcı ışınlarını onların üstüne göndermeye başladı. Bozkır yerini ot bitmeyen ıssızlığa bıraktı. *Utu* yolunu yarıladığında Gılgameş ve Sursunabu rahatlıkla kırk saatlik mesafe kat etmişlerdi.

"Biraz dinlenip bir şeyler yiyelim" dedi kaptan o yayvan ve çıplak kum tepelerinden birini daha aştıktan sonra. Gılgameş sessizce başını salladı. Sarı kayalıkların gölgesine, kızgın kumların üstüne oturup erzak torbalarını açtılar. Birbirlerine güneşte kurutul-

muş, nefesten ince et dilimleri, nar ve Ziusudra'nın karısının daha o sabah pişirdiği ekmekten ikram ettiler.

Biraz dinlenip çölün içinden geçen yola yeniden düzüldüler. Altmış saat sonra, kıpkırmızı, dev gibi ışıl ışıl bir daire biçimini alan *Utu* yeryüzünün batı kıyısından ölüler diyarına doğru batarken sıcaktan yanan, kirli sarı renkte sarp kayalıklar arasında kalmış bir vadide doğal yoldan oluşmadığı anlaşılan bir su birikintisine vardılar.

"Sen burada kal!" buyurdu Gılgameş birkaç kelimeyle. Kendisi kılıcını kavradı, genişçe bir kavis çizerek su birikintisinin yanı başındaki kum tepesinin etrafında dolandı. Günün son ışıklarıyla vadinin dört bir yanını gözden geçirdi. Yıldızlar gökte belirmeye başlamıştı. Ve Gılgameş ansızın bu su birikintisinin çukurunu vaktiyle kendisinin kazmış olduğunu fark etti. Burası *Enki*du'yla birlikte sedir ormanlarına giderken su çıkarmak üzere kazdıkları ilk kuyuydu.

"Kardeşim!" dedi kendi kendine hüzünle gülümseyerek. "Keşke bu otu çok daha önce, senin için bulabilseydim!" Başını kaldırıp tanrıların gökte ışıldayan sembollerine baktı. "Onu bana siz verdiniz, sonra benden geri aldınız!" diye seslendi onlara. Kuşağındaki otun sivri dikenlerine hafifçe dokundu. Suvatın kenarında, kumlara iki damla koyu renkli kan döküldü. O an, hiç tatmadığı bir huzur duydu içinde.

"Dinleyin beni ey tanrılar!" diye bağırdı yıldızlara doğru. "Ziusudra bana ölümsüzlüğün sırrını veremedi. Yine de onca zaman hayatın anlamını arayışımı cömertçe ödüllendirdi! Bütün demir kılıçlardan, Pukku ve Mikku'dan, hatta insanları cezalandırdığınız hastalık cinlerinden bile daha güçlü olan otu armağan etti! Şimdi içindeki öfke ve gururdan arınıp huzuru bulmuş biri olarak dönüyorum!"

Sözleri ışıl ışıl yıldızların aydınlattığı gecenin sessizliğinde, kurumuş nehir yatağı boyunca uzanan sarp kayalıklarda tekrar tekrar yankılandı.

Kaptan Sursunabu'nun yanına geri döndü.

"Buradan sonra, Uruk'a giden yolu biliyorum. *Enki*du ile birlikte canavar *Humbaba*'ya karşı sefere çıktığımızda, ilk kuyuyu burada kazmıştık..."

"Tanrılara su adayacak mısın?" diye sordu Sursunabu.

Gılgameş güldü sadece. "Niye ki? İçimdeki sesin ölüm korkusundan kaynaklandığını artık biliyorum. Belki tanrılar ve ifritler gökyüzünde değil de kendi içimizdedir. Artık sonsuz kudret sahibi olan bir tanrıdan korkmuyorum, çünkü bundan böyle nasıl yaşayacağımı biliyorum!"

Sursunabu elindeki dal parçasını kurumuş bir çöl çalısının içine sürtüyordu. "Ben ateş yakıyorum" dedi. "Sen de istersen bu arada yıkanıp uzun yolun kirlerinden temizlen."

"Ben de tam onu diyecektim!" diyerek güldü Gılgameş. Silahlarını çıkardı, kuşağını çözüp soyundu. Yıldızların ışıltısında adalelerinin kasılışına baktı, büyük bir krala yakışır heybetle küçük gölün kenarına inerken yarı yoldan geri döndü. Dikenli otu yanına alıp yalağın başına vardı, onu itinayla suladı.

Sonra kendisi de suya girdi. Su sandığından daha serindi. Bir iki kulaç atıp birkaç kere suya daldı. Sonra Sursunabu'nun yaktığı ateşin aydınlığına geldi. Gülerek burnundan soludu, iki elinin parmaklarıyla saçlarının suyunu sıkıp üstündeki su damlalarını silkindi.

"Su çok güzel!" diye seslendi kaptana. "Sen de yıkansana!"

"Olmaz... Demin buradan bir yılan geçti..."

"Hani nerede?"

"Arkasından kovaladım ama kaçıp gitti."

Gılgameş yere baktı. Yılanın kumda bıraktığı iz apaçık görülüyordu. Gılgameş yüreğinin tam altında bir sancı hissetti. Kısa bir an başını kaldırıp tedirgin gözlerle yıldızlara baktı. Gökteki sayısı belirsiz noktaların her biri ona bakıyormuş gibi gelse de sessizce yanıp sönüyordu. Koşarak gölcüğün kenarını dolaşınca onu gördü.

Yılan ağzını alabildiğine açmış, Gılgameş'in tatlı su okyanusundan çıkardığı dikenli otu yiyordu. Ne var ki sadece köklerinden birkaç parça kalmıştı. Gılgameş sürüngene taş kesilmiş gibi baktı, sonra başını iki yana sallayarak yüzünü buruşturdu. Öfkesinden

kükreyerek yılanın üstüne atıldı. Onu tutup boynunu kırmak, pullu gövdesini kocaman ellerinin olanca gücüyle ezmek istiyordu.

Yılanı yakaladı ama hayvan geride bıraktığı soğuk gömleğin içinden sıyrılıp Gılgameş'in ellerinden kaydı, ışıldayan nemli vücuduyla daha bir hızlandı, dilini çıkarıp tıslayarak ileri atıldı, çölün soğuk taşları arasında kaybolup gitti.

Gılgameş elinde kalan gömleği örümcek ağı gibi paramparça etti. Parmakları pençe pençe oldu, göğsü daracık bir metal zırh giymiş gibi sıkışmaya başladı. Kollarını kaldırdı. Hiddetinden kendini kaybetmiş bir halde haykırıp tanrıları lanetleyecek oldu. Adaleleri ve sinirleri parçalanırcasına gerildi. Kafasının içinde yalnızca zonklayıp duran bir tek karanlık boşluk kaldı.

"Hayır!" diye tısladı boğuk bir sesle. "Hayır! Hayır! Hayır!"

Sonra bütün zamanların en korkunç feryadı çınladı kurumuş nehrin vadisinde. Nasıl ki denizden o otu çıkarmayı başardığında gururla haykırdıysa, şimdi de bütün öfkesiyle, gazabıyla, ümitsizliği ve sonsuz hayal kırıklığıyla öylece kükredi çöl gecesinin içine.

Neden? Neden?

Tanrıların nihaî cezası mıydı bu? Daha demin huzuru, sağlığı ve gençliği bulup getirdiğine inanan bir insanın mutluluğunun karşılığı mıydı? Ne kusur işlemişti de tanrıların bu acımasızlığına müstahak olmuştu? Gözyaşlarının yanaklarından aşağı cayır cayır süzüldüğünü hissetti. İşte şimdi her şeyi kaybetmişti... her şey değerini yitirmiş, harcanan zaman... düşler ve arzular seraba dönüşmüş, çölün kızgın kumlarındaki hararet gibi uçup gitmişti.

Sallana sallana Ziusudra'nın kaptanının yaktığı ateşin başına geldi. Bitap bir halde dizleri üstüne çöktü. Ellerini kaptana doğru uzattı.

"Neden Sursunabu?" dedi hıçkırarak. "Ellerim ve kollarım neden boğuşup uğraştı? Bacaklarım neden güneyden kuzeye, batıdan doğuya saatlerce yol tepti? Yüreğim neden bir tek düşü kurmaya, neden yalnızca ölümsüzlüğü özlemeye cesaret etti? Peki sonunda elime ne geçti? Gençlik iksirini o yılan kapıp karanlık çölde kayboldu."

Yüzüstü kapaklandı, gitgide zayıflayan darbelerle iki eliyle yeri yumrukladı.

"Çıkarmak için denizin dibine daldığım otu, sırf bunun için mi yüz saat boyunca ıssız topraklarda yürüyerek getirdim? Bizim gibi fanileri Ziusudra'nın adasına yaklaştırmayan akıntıyı bir daha asla aşamam. Evet, aslında o otu denizin dibinden koparırken akıntıyı biraz da ben güçlendirdim! *Guru*rumdan dolayı senin taş tekneni bile denize doğru ittirdim. Ah, keşke o kadar böbürlenmeseydim! Ne yapacağım? En baştan bir daha nasıl başlarım?"

"Çok geç!" diye karşılık verdi ölümsüzlerin kaptanı sadece. "Hayatın yollarında ancak bir kez yürüyebilirsin!"

Gılgameş Yurduna Dönüyor

Gılgameş, kaptanın yavaş yavaş küllenen ateşinin başında uzunca bir süre daha uyuyamadı. Hem esrarengiz bir biçimde karanlık hem de gizli ilahî ışıltılarla dolu gökyüzündeki sayısız yıldıza baktı. Baktıkça yıldızların sayısı artıyor, akıl almaz boyutlara ulaşıyordu.

Üzüntüsü yavaş yavaş yatıştıkça hafiflediğini sezdi. Ölümlü bedenini unuttu, birdenbire hiç bilmediği bir biçimde kendini bütün kainatla bütünleşmiş hissetti. İçinden sessiz bir ezgi geldiğini duydu. Yüreğinin atışından, başının üstündeki sonsuzluğun titreşiminden ve etrafını kuşatan her taşta, her tahta parçasında ve her kum tanesindeki hatıralardan geliyordu bu ezgi. Geçmişi ve geleceği tanımayan sonsuzluğun şarkısını hissederek dinledi.

Tutunmak istedi ama parmakları bile kumlara dokunmuyordu sanki. Şimdiye dek tasarladığı, yaşadığı, kazandığı ve başına gelen ne varsa hepsi gibi, bu da anlamsızdı. Kendini ilk defa gerçekte olduğu gibi gördü: Üçte ikisi tanrı, üçte biri insan. Yahut, yarı insan yarı canavar, hem ümitli hem zalim, hem kötü hem de bilge.

Şukallituda'nın ne demek istediğini işte şimdi anlamaya başlıyordu. Büyükbabasını düşündü, annesini, Agga'yı, *Enki*du ve Nanşe'yi. Ölümsüzlüğü ararken yürüdüğü yolda kendisine bir parça eşlik etmiş dostlarını düşündü, kendi halkının erkeklerine ve kadınlarına yaptıklarını üzüntüyle hatırladı. Dünyayı ve hayatı fundalıkların çiçek açmış dalları arasında, tarlaların üstünde her gün

kendi bildiği gibi şakıyarak dolaşan bir kuştan bile daha az tanıyan bir çılgın, vahşi ve sabırsız bir zorbaydı o!

Bir zaman sonra uykuya daldı. Uyandığında *Utu*'nun sembolü doğudaki bölgeleri çoktan ışıl ışıl aydınlatmaya ve yakmaya başlamıştı. Sursunabu ateşi yeni alevlendirip ekmek yapmış, taze suyla iki kâse un bulamacı pişirmişti.

"Günaydın" dedi Kaptan Sursunabu. "Kendini nasıl hissediyorsun?"

"Tanrıların fırınında gibi" diyerek gülümsedi Gılgameş. "Bana soracak olursan haftalarca, aylarca uyumuş gibiyim. Kendimi uzun zamandır hiç bu kadar dinlenmiş ve dinç hissetmemiştim."

"Yeni bir mücadeleye, başka bir maceraya atılacak kadar güçlü müsün?"

"Hayır" dedi Gılgameş sinek kovalarcasına elini sallayıp gülerek. "O günler geçti! Artık kendimi ispatlamak zorunda değilim! Bundan sonra sadece kalan ömrümü en iyi biçimde değerlendireceğim. Kendim için değil, canını yakıp haksızlık ettiğim insanlar için yaşayacağım."

"Öyleyse ye, iç!" dedi Sursunabu. "Uruk'a varmak için önümüzde yüz saat daha var. Oldukça uzun bir mesafe bu!"

"Biliyorum" dedi Gılgameş başını sallayarak. "Ama ondan önce bir daha yıkanayım."

Ayağa fırladı, *Enki*du'yla birlikte kurumuş nehrin çizdiği yay içinde kazdıkları gölcüğe koştu. Kıyısında önceden kurumuş görünen çalıların geri yapraklandığını daha yeni fark ediyordu. Gölgesi suya düşünce ışıl ışıl küçük balıklar sürü halinde kaçıştı. Gılgameş geceki serinliğini henüz yitirmemiş suya girip yıkandı, bir kurban ayininin ardından arınmış gibi, mola verdikleri yere geri döndü. Ekmeği ve un bulamacını yedi. Kaptan kalan malzemeyi toparladıktan sonra acele etmeden yola çıktılar.

Kırk saat boyunca doğuya doğru yürüdüler. Aslında Gılgameş bu bomboş arazide bir yerlerde, *Enki*du'yla birlikte sedir ormanlarına giderken bıraktıkları izlere rastlamayı ummuştu, ama bir ayak izi, kuruyup kırılmış bir dal parçası, ayaklarının değdiği bir taş olsun yoktu, hiçbir şey göremedi.

Hızlı ilerliyorlardı. Öğleye doğru ufukta, kanallarla Buranum arasında ilk defa yeşillik gördüler. Biraz dinlenip kalan azıklarını da yiyip bitirdiler.

"Bu kupkuru çölde neden geniş bir kavis çizdik?" diye sordu Gılgameş dalgın bir edayla. "Güney denizi tarafından geldik, Eridu ve Ur'dan geçip Uruk'a bir günde varamaz mıydık?"

Sursunabu başını öne eğip sessizce gülümsedi.

"Neden cevap vermiyorsun?"

"Bu sorunun cevabını kendi kendine veremez misin? Elinde bütün dertlere deva olan, sonsuz gençlik vaat eden bir otla büyük bir kahraman edasıyla Ur ya da Eridu'ya girsen ne olurdu? Koruluklarda haydutlardan emniyette mi olacaktık? Bütün yıl boyunca ele geçirilebilecek ganimetin en kıymetlisi olduğumuzu bilen avcıların hangisi bize tuzak kurmazdı?"

"Gençlik otuna yine de sahip çıkamadım! Onu benden ha yabancı bir kral almış, ha vahşi savaşçılar, yol kesen eşkıyalar, avcılar ya da bir yılan! Fark bunun neresinde?"

"Hakikaten anlamıyor musun?"

"Hayır!" dedi Gılgameş.

"Sorarım sana, herhangi biri otu senin elinden almaya yeltense ne yapardın?"

Ve Gılgameş'in kafasına dank ediverdi.

"Oturup ağlayacağıma, gazaba gelip herkesten ve her şeyden hıncımı çıkarmaya çalışırdım" dedi sessizce.

"Aynen öyle!" dedi Sursunabu. "Issız arazide geçen bir gece, senin en büyük düşmanını, yani kendi kendini yenmen için tek fırsattı!"

Gılgameş uzunca bir süre kayalıkların ve kum tepelerinin üstünden bu kupkuru çöle baktı. Onu Kiş'te bırakıp gelirken Şukallituda'nın söylediği de işte buydu! Üstünden ne kadar zaman geçmişti?

"Yolumuza devam edelim!" dedi. "Hayatı yeniden görmek istiyorum... otları, çalıları, tarlalarda başakları, gür otlaklarda yayılan hayvanları; çarşılarda ve meydanlarda insanları, takır takır çalışan

zanaatkârları ve ölümü, yaşlılığı, gelip geçici olmayı umursamadan oynayan çocukları görmek istiyorum."

Onlar yürüdükçe çorak arazi değişti, sonra ilk hurma ağaçlarını gördüler. Biraz sonra da büyük Buranum'a ulaştılar. Gılgameş kıyıya inen yokuşun başında durup muhteşem nehrin üstünden ötelere baktı. Nehrin öbür yakasında şehrin tarlaları başlıyordu.

"Karşıya yüzerek geçmek zorundayız" dedi Sursunabu'ya. Kaptan başını salladı. Derleyip topladıkları silah ve teçhizatlarını sırtlarına sıkıca bağlayıp yokuşu indiler. Nehrin suyu, kızgın güneşte iyice kavrulup kurumuş ciltlerine merhem gibi geldi. Usul usul yüzerek kendilerini akıntıya bıraktılar. Böylece en ufak bir çaba harcamadan neredeyse yüz ip mesafesi bıraktılar geride.

Kıyıdaki palmiyelerin gölgeleri uzarken yüzerek doğu yakasına vardılar. Sudan çıkıp alıştıkları gibi kemerlerini kuşandıktan sonra sazlıkları geçip hafif meyille yükselen, ancak adam boyunda bir tümseğe vardılar.

"Uruk'un tarlaları tümseğin ardında başlıyor olmalı" dedi Gılgameş. Adımları kendiliğinden hızlanmıştı. Derken onu gördü...

Şehri akşama dönen günün altuni ışıklarında harika bir tablo gibi uzanıyor, buğday tarlaları, yeşil bahçeler ve palmiye fundalıkları üstünde yükseliyordu. Zigguratın hâlâ yeşilliklerle örtülü basamakları, dev bir sunak gibi sarayların ve evlerin damlarıyla mabetlerden daha yükseğe tırmanıyor, eski surlar sarı bir şerit misali, şehri hatıralardan bile silinmiş çağlardaki haliyle muhafaza ediyordu. Gılgameş kolunu uzatarak sarsılmaz bir koruma duvarı görünümünde tarlaların yeşilliği içinden geçen, yuvarlak gövdelerinin yarısı dışa çıkıntılı yüzlerce nöbetçi kulesiyle, ilkinden çok daha geniş ve yüksek olan diğer surları işaret etti.

"Benim şehrim" dedi usulca. "Ve bu da benim surlarım Sursunabu! İyi bak! Onun temeli ve bütün tuğlaları pişmiş balçıktandır. Bu surların inşasına başladığımızda, şehrin yedi bilgeler heyeti de yanımızdaydı. Balçığı Uruk halkı temin edip milyonlarca tuğla pişirdi. Eğer bugün bu surların burçlarına çıkarsan, Uruk'u genişçe kuşattığını görürsün. Eski şehri korur, bahçeleri ve tarlaları, nehir

yatağına yakın arazileri ve tuğlaların yapımında kullanılan balçığı çıkarttırdığım ocaklan da içine alır."

"Ömrümde böyle muazzam surlar görmedim" dedi kaptan hayranlıkla.

"Benden sonra da ayakta kalacak" dedi Gılgameş gülümseyerek. "İki nehrin arasındaki bu toprakların üstünden yüzlerce savaş geçse de; şehirler harap olsa ve diğer kavimler Uruk adını unutsa da; kanallar kurusa, toprak yorulup çoraklaşsa da; acımasız çöl gelip kalan ağaçlan ve fundalıkları da içine alsa; hatta bu toprakların üstünü pis kokulu, yağlı katran kaplasa da ey Kaptan Sursunabu, işinin ehli insanlar, temel taşlarının üstündeki yılların enkazını süpürdükleri zaman, ne kadar yetenekli olduğumuzu görebilirler belki!"

Akşam vakti şehirdeki evlerden incecik dumanlar yükselmeye başlamıştı.

"Gel gidelim!" dedi Gılgameş. "Yurduma gece vakti dönmek istemiyorum, çünkü çıkıp giderken içim kararmıştı!"

İki adam muazzam surların heybetli kuzey kapısına tedbiri elden bırakmadan dikkatli adımlarla yaklaşmaya başladılar. Gılgameş ara sıra tarlaların sınır taşlarındaki çivi yazılarının ne anlama geldiğini kaptana izah ediyor, dümdüz inşa edilmiş kanalları, temiz işçilik ürünü olan su çarklarını, her evlekte çeşit çeşit ekilmiş bitkileri gösteriyordu.

"İkinci ekim zamanı gelmiş" dedi Gılgameş. "Batıdaki büyük Buranum ve doğudaki dağlık ülke Aratta'nın sınırını çizen coşkun İdigna arasındaki bu geniş ova, tanrıların bile imrendikleri tek verimli cennet haline gelebilirdi. Atalarım uzaklardaki *Meluha* ülkesinden inip geldikleri, tepeciklerin üstüne ilk şehirleri kurup bataklıkları kurutmaya başladıkları zaman, bu hayali belki de yüreklerinde taşıyorlardı."

"Daha demin yeşillikleri seyrederken, günün birinde çölün bütün bu topraklan yutma ihtimalinden bahsetmemiş miydin?" diye sordu Sursunabu. Gılgameş evet anlamında başını salladı.

"Öyle söyledim. Kavmimin öncüleri buralara geldiklerinde,

yağmur şimdikinden daha sık ve daha bol yağarmış. Haddinden fazla kanallar açtığımızı, aşırı derecede ekip biçtiğimizi bugün her bahçıvan, her *nubanda* ve her yüce rahip bilir. Tahıl ucuzladı. Bu yüzden de her çiftçi hayati ihtiyaçlarını takasla karşılayabilmek için daha fazla ekmek zorunda."

Gılgameş bir müddet sustu. Sonra tarlalarla otlakların arasında yeni yapılmış bir ocak gösterdi. "Bana öyle geliyor ki, yokluğumda burada da bol miktarda hayvan kesilip gereğinden fazla ateş yakılmış! Tahılın ve hayvanların fiyatı bu şekilde de uygun bir seviyede tutulabilir."

"Bütün yanlışlıkların sebebini biliyormuş gibi konuşuyorsun" dedi Kaptan Sursunabu.

"Evet, biliyorum" diyerek güldü Gılgameş hoş görür bir edayla.

"Herkes sadece kendini düşündüğü müddetçe, öncelikle kendi yerini sağlamlaştırmak isteyecektir! Hiçbir idareci işine gelmediği zaman doğrudan yana karar vermiyor! Hiçbir kral, karşı tarafın elçilerinin hor gördüğü bir barışı tesis edemiyor! Güçten beslenen herkes, o gücü her gün yeniden ispatlamak zorunda! Kralın dizginleri ancak can yakmaya başlayınca etkilidir! Bu, aynı ölçüde hekimlerin ilimleri için de geçerli, aşk ve oyun, mutluluk ve hüzün için de, ciddiyet gerektiren ayinlerde gülmek isterken ve herkes sevinç çığlıkları atarken kederinden göğsün sıkıştığında da geçerli."

Güçlü borazan sesleri akşam sessizliğini yırttı. Hemen ardından gelen boğuk kös sesleri akşamın huzurunu ve sükunetini kaçırdı.

"Bizi fark ettiler!" dedi Gılgameş Sursunabu'ya. Yeni surların aşağı yukarı yüz adım uzağındaydılar. Hemen önlerinde tuğladan örülmüş sunağıyla ancak bir adam boyundaki toprak set vardı.

"Kiş Kralı Mebaragesi şehri istila etmeden önce karargâhını buraya kurmuştu" dedi Gılgameş. Zigguratın merdivenlerinde en üst kata doğru koşturan karanlık gölgeler gördü. Hemen akabinde alacakaranlıkta pek çok meşale tutuşturuldu. İki adam tepedeki şehirden gelen kılıç şakırtılarını ve bağırışları duydular.

"Sizde kralları savaş naralarıyla mı karşılarlar?" diye sordu Sursunabu şaşkın bir halde. Gılgameş onun omzuna hafifçe vurdu.

"Bırak da önden ben gideyim!" dedi kaptana. İri cüssesiyle

doğruldu, sol eliyle kılıcının kabzasını kavrarken sağ eliyle de kocaman baltasını kemerindeki ilmekten çıkardı. Dosdoğru kapalı tutulan kuzey kapısına yürüdü. Muhkem surların bütün nöbetçi kulübelerinde silahlı adamlar peyda oldu. Miğferleri, mızrakları ve kalkanları akşamın alacasında parıldıyordu. Derken pazularında gümüş halkalar taşıyan bir çavuş ortaya çıktı.

"Kimsiniz!" diye seslendi Gılgameş'e.

"Tanımadın mı beni?" diye karşılık verdi Gılgameş gür sesiyle. Dev köslerin gürültüleri bir an kesiliverdi.

"Daha Buranum'un sularından çıkıp gelirken tarlalardaki bekçiler tarafından görüldünüz" dedi çavuş aşağılarcasına gülerek. "Doğru yoldan gelmek varken gizlice sokulan serserilerle haydutları adam yerine koymayız!"

"Sokulduğumuzu fark ettin demek!" diye sordu Gılgameş alaycı bir ses tonuyla.

"Hayır, ama beklediğimizin sen olup olmadığını henüz bilemiyoruz" diye cevap verdi kapı muhafızlarının komutanı. "Kâhinler tanrılara ve koyun ciğerlerine soruyorlar daha. Yıldızların durumuna bakarak gerçeği öğrenmek için ayın yükselmesini beklemeleri gerek."

"Hiç zahmet etmesinler! Uruk'a dört yüz yıl boyunca hükmeden Kral Enmerkar'ın torunu ve Ninsun'un oğlu, Kral Gılgameş'in geldiğini, kuzey kapısından girmek istediğini söyleyin rahiplerinize!"

"Sen Kral Gılgameş olamazsın!" diye bağırdı muhafızların komutanı. "Bir zamanlar kral olan Gılgameş, dostu *Enki*du'nun ölümüyle çılgına dönüp şehri terk etti! Ondan bir daha hiç haber alınamadı!"

"Peki bu şehrin şimdiki kralı kim?"

"Onu tanımıyorsan Gılgameş olduğunu nasıl iddia edebiliyorsun? Kral Urnungal'in kim olduğunu bütün Sumerler bilir..."

"Umungal mi?"

"Evet! Kral Gılgameş'in oğlu Urnungal!"

"Uruk'ta ne zamandan beri çocuklar tahta oturtulur oldu?" di-

ye sordu Gılgameş şüpheyle. Sursunabu'ya baktı, akıl erdiremeyip başını iki yana salladı.

"Urnungal bir çocuk mu?" diye bağırdı muhafızların komutanı öfkelenerek. "Seni bu hakaretin için cezalandırırken görürsün, çocuk mu değil mi?"

"Bir ateş yakıp bekleyeceğiz" dedi şaşkınlığını üzerinden atamayan Gılgameş. Sursunabu onu dürterek uyardı, duvarın üstünden tepedeki şehri gösterdi. İçte kalan eski surların kuzeybatı kapısından rahiplerin, çalgıcıların ve meşale taşıyan adamların oluşturduğu sonu belirsiz bir kafile çıkıyordu. Ağırbaşlı ensiler, tepeden tırnağa silahlı şublugal savaşçıları, yarı çıplak tapınak rakkaseleri ve boyunlarında çıngıraklı halkalar taşıyan köleler, tepeden inen yolda şehrin yeni kral ve baş rahibine refakat ediyorlardı. Onların peşinden zanaatkârlar, tacirler, çiftçiler, hatta bu mevsimde nehre açılmış olması gereken balıkçılar da geliyor; erkekler, kadınlar ve çocuklar birbirlerini ezercesine akın akın kapıdan çıkıyorlardı. Uzun yıllar önce çekip giden adamı karşılamak için tüm şehir yollara dökülmüştü adeta.

Kafile yeni kuzey kapısına yaklaştıkça gürültüsü artıyordu. Gılgameş ve Sursunabu kapının yüz adım ilerisindeki alçak tepeye kadar çekildiler. Buradan bakınca surların ardında yaklaşan kafileyi daha iyi görüyorlardı. Meşalelerin dumanı, yavaş yavaş kararan gökyüzüne yükseliyordu. Yıldızlar engin mavilikte kristal gibi yanıp sönmeye başladılar. Zillerin ve kavalların sesleri kesilirken, yalnız dev kösler tempolarını korudular. Sonra onların sesi de usul usul söndü.

Geçmek bilmeyen bir an, her şey sessizliğe gömüldü. Surların öteki tarafında yaprak kımıldamıyordu. Yakınlardaki kanallarda bile balıklar sinek kapmak için sudan sıçrayıp çıkmayı bırakmışlardı. Kurbağaların sesi kesildi, ılgıt ılgıt esen akşam rüzgârı da dindi.

Kanatlı kapı, taş direkleri tutan köhne sedir kirişleri uzun uzun gıcırdatarak açıldı. Arka taraftan kılıç ve kalkan şakırtıları duyuldu. Sonra Uruk'un yeni kral ve baş rahibi, Gılgameş ve kaptanın çekildikleri alçak tepeye doğru tek başına yürüdü. Gılgameş onun

mağrur ve yakışıklı olduğunu gördü... Kendisi ya da *Enki*du kadar iri yapılı olmasa da, uzun boylu ve gerçekten heybetliydi.

"Sen Gılgameş olduğunu mu iddia ediyorsun?"

"Bu bana Kiş'in baş bahçıvanı Şukallituda'nın uzun yıllar önce verdiği isimdir!"

"Baban kim?"

"Bilmiyorum."

"Ya annen?"

"Ninsun, yaban geyiklerinin sahibesi."

"Sen bu şehrin kralıydın, öyle mi?"

"Evet, büyükbabam Enmerkar'ın ölümünden şehri terk ettiğim geceye kadar."

"Kral Gılgameş Uruk'u terk edeli, bugün tam otuz yıl oldu. Şimdi elli yaşına çoktan girmiş olmalı. Halbuki sen yirmili yaşların başında, benden en az on yaş genç gösteriyorsun!"

Gılgameş Sursunabu'ya baktı.

"Yardım et!" diye yalvardı sessizce.

"Bu uzun bir hikâyedir, efendim" dedi ölümsüzlerin kaptanı. "Karanlık dağlarda, değerli taşlar ormanında, ölüm denizinin üstünde ve Mutlu İnsanlar Adası'nda geçen otuz yıl nedir ki? Ayrıca, şu karşında duran adamın hastalıklardan koruyan ve yaşlılık izlerini silen otun yaprağından yediğini kendi gözlerimle gördüm. O otu tatlı su okyanusunun dibinden çıkarmıştı, ne var ki Uruk'a getirirken bir yılan yedi onu, elinden kaçırdığı yılan da ortadan kayboldu."

Umungal alçak tepeye tırmandı. Gılgameş ve Sursunabu'nun etrafında defalarca gezindi. Rahipler ve halk gözlerini fal taşı gibi açmış, tepedeki üç adamı çıt çıkarmadan izliyordu. Yeni Uruk kralı yedi bilgeler heyetindeki ensilere döndü.

"Ondan bana kalan heykele neredeyse tıpatıp benziyor. Herkesin anlattığı gibi, iri yapılı ve güçlü görünüyor. Yine de o değil... Bu adam babam olamaz! Şu haline bakın, şu yüzüne! Çılgınca bir cesaret, heybetli bir gurur ya da iki nehrin arasındaki topraklarda bildiğimiz tanrıların gücünü gösteriyor mu?"

"Sırf durulup olgunlaştı diye şu adamı kınayacak mısın?" diye

sordu Kaptan Sursunabu. O an, kapının oradaki kalabalığın içinden bir kadın sıyrıldı. Üstünde ayaklarına kadar uzanan bir elbise, başında da dul kadınlara özgü beyaz bir örtü vardı. Tek kelime etmeden Kral Umungal'in yanından geçti, Gılgameş'in karşısına gelince durdu.

Parmaklarıyla Gılgameş'in yanaklarını okşadı, sonra yüzündeki peçeyi kaldırdı. İlk anda karşısındakini annesi sanan Gılgameş, çok geçmeden güzel kadını tanıdı.

"Geri döndün" dedi kadın gülümseyerek.

"Evet, Nanşe!" diye karşılık verdi Gılgameş. "Geri döndüm!"

Müneccimler yıldızların konumlarını bir süre daha uzun uzadıya incelediler. Büyük tufandan sonraki dönemin ilk çizimleriyle, kimi yıldızların o güne kadar gökyüzünde kat ettikleri gizli rotaları karşılaştırdılar. Şehir halkı o esnada kadınlı erkekli gruplar halinde çocuklarıyla birlikte toplanmış, zigguratla tapınakların arasındaki meydanda sessizce bekliyordu. Dev köslere düzensiz aralıklarla vurulan darbeler, gecenin içinde boğuk boğuk yankılanıyordu.

Nannasuin olanca güzelliğiyle Uruk'un tarlaları üstünde yükselip etrafı da bembeyaz ışıldayan katmerli halelere kavuşunca bütün şüpheler dağıldı. Tapınaklardan çıkan rahipler kollarını kaldırıp tütsü kazanlarına hoş kokulu mür serptiler.

Gılgameş'in mucizevi dönüşü bütün gece süren sevinç gösterilerine sebep oldu. Halk meydanlarda, sokaklarda dans edip şarkılar söyledi. İyice yaşlanmış olan *Nubanda* Akil ambarları, kilerleri açtırdı. Herkes kendi keyfince doyasıya yedi, içti.

Şehir meclisi eski Enmerkar sarayının taht salonunda toplandı, ayrıca Gılgameş'in dönemini görmüş yaşlı ensiler ve onun eğittiği savaşçılar da geldi. Sarayın iç avlusunda bile masalar ve peykeler kurulmuş, pek çok insan buraya akın etmiş, ne var ki Gılgameş artık Uruk'un kralı olmadığının farkına varmıştı! Bütün çalgıcılar, rakkaseler ve debdebeli kıyafetlerle arz-ı endam etmiş müneccimler ve merasimi idare eden rahiplerin hepsi, öncelikle Kral Urnungal ve onun yanı başında oturan kraliçenin önünde eğiliyor, ancak ondan sonra Nanşe'yi ve onu selamlıyorlardı.

Urnungal'in tahtı ve zarif karısının koltuğu, Gılgameş'in sedir ağacından işlenmiş koltuğuna göre daha yüksekteydi, ayrıca bol miktarda kutsal sancaklar ve putlarla, renk renk muhteşem halılar ve altın gibi ışıldayan sütunlarla çevrelenmişti. Bunu fark etmişti, ama onun gözünde artık hiçbir anlamı yoktu.

Yiyip içtiler, çalgıcıları ve şarkı söyleyen koroları dinlediler. Gılgameş Kral Mebaragesi'nin ordusuyla Uruk'a girdiğinden beri, eski geleneklere sımsıkı bağlı, böylesine ciddi bir merasim görmemişti hiç. Tantanalı törenlerin bir kutsal güçle nasıl büyüleyici bir etki bıraktığını ilk defa hissetti. Arkasına yaslandı, elini Nanşe'nin dizlerine koyup tatlı bir yorgunlukla rahiplerin ilahilerini dinlemeye başladı.

Rahipler tütsü kazanlarından yükselen kokulu dumanlar içinde teker teker çıkıp göğün ve yerin yaradılışını, tanrıların yeryüzüne inişini, tufandan önceki büyük kralları, yüz ilahî ME'nin çalınışını, ilk şehirlerin kuruluşunu ve her şeyi yerle bir eden büyük tufanı anlattılar.

Uzunca bir süre sonra kısa bir ara verildi. "Anneme ne oldu?" diye sordu usulca. Nanşe onun elini tutup şefkatle okşadı.

"Sen şehri terk ettikten sadece bir yıl sonra, kederinden öldü."

"Belki böylesi onun için daha iyi olmuştur" dedi Gılgameş düşüncelere dalarak. "O kendini geleneklerden hiç kurtaramadı, benim nasıl olup da bir yabaniyi bir tanrıçadan veya senden daha fazla sevdiğimi bir türlü anlayamadı."

"Kendin anlayabildin mi?"

Önündeki kupayı bir dikişte bitirdi. Bir köle kupayı hemen tatlı şarapla doldurdu. Gılgameş uzun uzun düşündü. "Belki onda yine kendimi bulup sevdim" dedi sonra. "O benim büyük ve ölümsüz olma hayalimin bir parçasıydı."

Altın renkli kıvırcık saçlarıyla ciddi tavırlı bir genç, rahiplerin yanından geçip yeni krala doğru yürüdü. Aşağı yukarı on yaşındaydı, krala doğru uzattığı elinde henüz fırınlanmamiş topraktan bir tablet vardı. Gılgameş tablette küçük işaretler gördü, delikanlı tam o an dosdoğru onun gözlerinin içine baktı. Geçmek bilmeyen

bir an Gılgameş'in kalbi durdu, tepeden tırnağa ürperirken, kendine bakıyormuş gibi geldi ona.

"Tanıdın mı?" diye soran Nanşe'nin buğulu sesini duydu. "Bu Udulkalamma, oğlun Urnungal ve karısı, Kiş Kralı Agga'nın biricik kızı *Nisaba*'nın oğlu. Torununa 'Sumer Ülkesinin Çobanı' adı verildi ki senin başlattığını Urnungal'den sonra da devam ettirsin."

"Benim bir torunum var demek!" diye mırıldandı Gılgameş duygulanarak. "Adımızı bu biçimde yaşatabileceğimizi neden ancak şimdi anlıyorum?"

"Bunu biliyordun, sana sık sık da hatırlatılıyordu" diye cevap verdi Nanşe. "Oysa sen anlamak istemedin."

Derken, uyku mahmurluğu merasime katılanları sarmaya başlayınca Gılgameş Nanşe'ye krallığı dönemindeki yoldaşlarını sordu.

"Kocan Dimus'a ne oldu?"

"Yaklaşık on yıl boyunca baş yargıç makamında oturup, bütün anlaşmazlıkları ustaca giderdi. O kör olunca, tarlaların verimi düştü, kuzeyden gelen yabancılar şehirde daha fazla görünür oldular. Bu yüzden Uruklu olmayan herkese birdenbire düşman gözüyle bakılmaya başladı. Birçoğu kılıçtan geçirildi, taşlandı ya da kurban törenlerinde acımasızca yakıldı. Öyle dehşet verici bir dönemdi ki, ancak iyi bir Uruklu ya da eski tanrıların sadık bir hizmetkârı olduğunu ispatlayabilenler canlarını kurtardılar!"

"Ya Harrap?" diye sordu Gılgameş başını iki yana sallayarak.

"Tanrılara sadakatini ispatlamaya zorlandı. Ona zehirli şarap sunuldu, eğer içtikten sonra da yaşarsa içine cinlerin gireceği söylendi. Korkunç acılar içinde öldü."

"Bilgili bir adamdı" dedi Gılgameş. "Ama nasıl olur, başınızda bir kral, bir baş rahip yok muydu?"

"Urnungal daha on ikisindeydi o zaman" dedi Nanşe. Gılgameş çenesini kenetledi, uzun süren suskunluğun ardından sormaya devam etti.

"Meşe ve Zabardi Banuga'ya ne oldu?"

"Meşe hakkında pek bir bilgim yok. Sen gittikten sonra Uruk'ta kalmak istemedi, Kiş Kralı Agga'nın yanına döndü. Zabardi Banuga dehşet verici bir biçimde öldü. Çevik *anşukurra*lara binen sa-

vaşçılardan bir ordu kurma fikri onda bir tutku haline gelmişti. Günün birinde bindiği hayvan onu üstünden attı, o da koşum takımlarında bacaklarından asılı kalmıştı, ölünceye kadar şehrin sokaklarında sürüklendi."

Gılgameş kupasındaki şarabı içip bitirdi. Birkaç tapınak rakkasesi, yeniden taht salonunun baş köşesinde kendilerinden geçercesine gürültülü bir biçimde dans etmeye başladılar. Tütsü kazanlarından çıkan renk renk dumanlar, kubbeli tavana kadar yükseliyor, bira, şarap, sarımsak, domuz kızartması, ıtırlı yağ ve ter kokuları birbirine karışıyordu. Gılgameş, gürültü patırtının ortasında sesini Nanşe'ye duyurmakta zorlanıyordu.

"Bara *Namtar*a ne oldu?" diye bağırdı Nanşe'ye. Oğlunun anası cevap vermedi. O da bir kupa şarap aldı, küçük yudumlarla yavaş yavaş içmeye başladı.

"Ne oldu?" diye ısrar etti Gılgameş. "Birlikte olduğum ilk kız oydu, biliyorsun."

"Tıpkı kardeşin *Enki*du gibi, sen de masumiyetini onun yanında kaybettin."

"Doğru" dedi Gılgameş. "Seni rahatsız eden ne?"

"Beni rahatsız eden ne mi?" diye çıkıştı Nanşe. "Ah siz erkekler! Kadınların yırtıcı bir dişi ya da anaç olmak arasında hep kararsız kaldıklarını ne zaman anlayacaksınız? Sürekli sorumluluk yüklemediği için ağızda yavan bir tat bırakan güzel meyveler sunup sırf şehvetle kandırıyor diye *İnanna*'ya hakaret etmemiş miydin? Ya sen? O hor gördüğün tanrıçadan çok mu farklısın? Her şeyi kendine alıp, sonra da sana teslim olanları aşağılama hakkını nereden aldın? Senin için sadakatin ve çocuk yapıp büyütmenin anlamı neydi? Hayatın... hatta oğlun bile sana yetmedi! Ne için mücadele ettin, ne için yaşadın? Cansız tuğlalardan ördüğün bir duvar, sana baba diyebilecek bir insandan daha mı önemliydi sahiden?"

"Benimle konuşmak bile istemiyor!" diye bağırdı Gılgameş oğlunu süzerek. Kral Urnungal geniş salonun baş köşesinde, etrafındaki yüce rahiplerin, tören kıyafetlerine bürünmüş makam sahiplerinin ve o sıralar Uruk'ta bulunan yabancı şehirlerin elçilerinin ortasında, tahtına azametle kurulmuştu. Gılgameş'in oğlu değil bakış-

larıyla, bir tek mimikle bile şenliğin kimin onuruna düzenlendiğini belli etmiyor, dahası yurduna dönen adam hiç yokmuş gibi davranıyordu.

"Ona yaklaşıp sarıldın mı? Hiç babalık yapamadığın için ondan özür diledin mi ki?" diye sordu Nanşe.

"Bunu hiç düşünmemiştim" diye cevap verdi Gılgameş afallayarak. Kadın hoşgörüyle gülümseyip onun elini tuttu.

"Babasız büyümenin ne kadar zor olduğunu gayet iyi biliyor olman gerekirken, sen kalkmış Bara *Namtara*'yı soruyorsun. Sana dair bütün güzel hatıraların canlı kalması için uğraştı. Yıllarca bana ve Umungal'e iyi bir yoldaş oldu."

Gılgameş Nanşe'yi bir zaman süzdü.

"Benden bir şeyler gizliyorsun."

"Bildiğini sanıyordum... en azından şimdi!"

Gılgameş bilmiyorum anlamında başını iki yana salladı.

"Bara *Namtara* dağlık Aratta'dan gelmiş bir köleydi" dedi Nanşe kendine güvenini belli eden bir tebessümle. "Ama aynı zamanda, siz erkeklerin bir kadının cazibesi karşısında ne kadar aciz olduğunuzu göstermek için tanrıça *İnanna*'nın zaman zaman seçtiği bedendi."

Gılgameş elini onun bacağından çekti.

"Bir erkek kendini bir ok gibi sürekli yeni zirvelere çıkarmak gayesini güder!" diyerek konuşmasına devam etti Nanşe. "Halbuki her çıkışın bir de inişi vardır. Biz kadınlar sizden farklıyız, biz istikrarlı olanı ararız! İşte yalnız bu, çağlar boyunca bizi birbirimizden farklı kılacaktır!"

İyi kehanetler Gılgameş'in eve döndüğü geceden itibaren günden güne gerçekleşmeye başladı. Onun dönüşün üstünden çok geçmeden Uruk'un etrafındaki geniş tarlalar hiç olmadığı kadar ekinle doldu. Gebe hayvanlar daha yılın ikinci hasadı kaldırılmadan iyice semirip otlaklarda yayılır oldu. Balıkçılar tıka basa dolu ağlarını teknelerine çekmekte zorlanıyor, kırlarda gezen avcılar bile geçen yıllara nazaran daha fazla avla şehre dönüyordu.

İlk başlarda, bir şehirde iki kralın uğursuzluk getireceğini gizli-

den gizliye tartışan Uruk halkı, sonradan yavaş yavaş tersine ikna olmuştu.

Nanşe hemen hemen her gün Gılgameş ve Umungal'in aralarını bulmaya çalışıyor, çoğu zaman Udulkalamma aracılığıyla onlara haber gönderiyordu. Gönlü ne Gılgameş'in ne de oğlu Umungal'in otoritesini yitirmesine razıydı. Umungal, eski Enmerkar sarayında kalıyordu. Gılgameş krallık ve baş rahiplik üzerinde hiçbir zaman hak iddia etmedi.

An ve *İnanna* mabetleri rahiplerinin onayıyla, eskiden en sevdiği yer olan zigguratın en üst katındaki tapınak odasını kendine ikametgâh olarak seçmişti. Haftalarca şehre inmediği zamanlar oluyordu. Sonra, geceler boyu önünde yaş tabletlerle oturuyor, yıldızların konumlarını gözleyip gördüklerini tek tek not alıyordu.

Ziggurattan çıktığı bazı günler, Udulkalamma'yı yanına alıp şehirde dolaşıyordu. Torununa geçmiş günleri anlatıyor, eski surlarda demir kılıcıyla gedik açtığı yeri gösteriyordu. *Ganzir*'in girişine geldiklerinde Pukku ve Mikku'nun nasıl yerin altına düştüğünü, *Enki*du'nun onları aramak için nasıl aşağı indiğini açıklıyordu. Eski kuzeybatı kapısından çıkıp ataların uzun zamandır kilitli tutulan mezarlarına kadar uzanıyor, kanallar boyunca geziniyorlardı.

"Bakın, yaşlı kral torununu yanına almış, geliyor!" diye sesleniyordu birbirlerine çiftçilerle ırgatlar onları görünce.

"İhtiyar delikanlı" diye karşılık veriyordu diğerleri. Onların Gılgameş'e verdikleri şeref unvanıydı bu. Pınarların başında çamaşır yıkayan kadınlarla kızlar, artık eskisi gibi dehşet salmayan kralı görünce neşeli şarkılar söylemeye başlıyorlardı. Kadınlar şarkılarındaki sözleri değiştirip, genç kızların pek çoğunun şahit olmadığı kralın efsanevi erkekliğini kinayeli biçimde inceden alaya alıyorlardı. Gılgameş onlara el sallıyor, Udulkalamma bile şen kahkahalar atıp başını kaldırarak büyükbabasına bakıyordu. Gılgameş kadınların aslında neyi kast ettiklerini anlamamış gibi davranıyordu.

Dokuz yüz elli muhkem kuleye sahip heybetli surlar, bütün bahçelerle tarlaları, kanalları ve eski şehri huzur içinde barındırıp koruyan kocaman bir tapınak gibi gelmeye başlamıştı Gılgameş'e. En uzak diyarlardan gelen değerli mallarla yüklü arabalar, bir ada-

mın tek başına kaldıramayacağı sürgülerle desteklenmiş dört muazzam kapıdan şehre giriyor, dört bir yandan gelip yardım talep eden haberciler şehirde koşturuyordu.

Gılgameş torunuyla birlikte yeni inşa edilmiş limanı da geziyordu. Uzak bölgelerden getirilmiş top top kumaşların ve maden cevheriyle dolu sepetlerin üstüne oturuyorlardı. Teknelerin vinçleri balıkla dolu ağların ağırlığından gıcırdıyor, guffalar, kelegler, uzun tekneler ve mavnalar rıhtımda yer bulmak için yarışıyordu. Her tarafta yeni pazar yerleri kurulmuştu, canlı renklere boyanmış evlerin ocaklarında pişirilen şişe geçirilmiş etlerin ve baharatlı çorbaların mis gibi kokusu şehri sarıyordu.

Kış ayları gelince Gılgameş tapınaklardan çağırdığı kâhinler ve müneccimlerle görüşerek onlarla birlikte kat kat göğün ve en uzak diyarlarıyla yeryüzünün haritasını çıkardı. Şehrin seçme dubsarları rüzgârların, yıldızların konumlarının, göğün renklerinin ve tabiattaki canlı ve cansız varlıkların her türlü değişimlerinin ne anlama gelebileceğini minicik çivi yazısıyla tabletlere tek tek kaydettiler.

Uruklular geçen yıllarla birlikte, her şeyin birbiriyle olan bağlantıları hakkında daha fazla bilgi edindikçe korkularından sıyrıldılar. Karşılarında insanların aciz kaldığı binlerce tanrı ağlarını acımasızca ördüğünden, göğün ve yeraltının, maddi dünyayla öteki dünyanın, gelip geçici olmanın ve hayatın anlamının gitgide daha şatafatlı tasvirleri yapılır oldu. O görünmeyen her yerdeydi ama ne iyiydi ne de kötü, sadece ve sadece onların kurguladıkları gibiydi...

Ya Gılgameş?

İnsanların geleneklerden nasıl koptuğunu görüyordu. Uruk'un çok katlı dev tapınağının en üst katında yaşamaya devam etti. Böylelikle yıldızlara bakarak zaman zaman kuzeyden yeni istilacıların ekin tarlalarını yakmaya ve eski tanrıların mabetlerini kirletmeye geldiklerini halkına haber verme imkanına bir süre daha sahip oldu.

Yabancıların dış görünüşleri Sumerlerinkinden farklıydı. Kendi inanç sistemleriyle, içlerinden sadece biri Abram'ın konuştuğu di-

le benzeyen türlü türlü dillerle geliyor, hatta itinayla saklanmış eski kayıtları unutturmaya çalışıyorlardı. Tıpkı Ziusudra'nın anlattığı Şuruppak gibi Uruk da gürültülü bir şehir haline geldi. Tanrılar yine de tufan göndermiyorlardı. Onun yerine, haddini aşanları gecenin karanlığında ateşin kıvılcımı gibi söndürmek için başka yollar buluyorlardı.

Bir zaman sonra, vadesinin dolduğunu söyleyen ezeli ve ebedi tanrıların sesini duydu içinde Gılgameş. Aklından geçenleri harfiyen kaydettiği yaş kil tableti son kez kenara kaldırdı. Serin suyla yıkanıp en sade elbiselerini giydi. Akşamın alacakaranlığında ziggurattan aşağı indi. Uzun zamandır kendisine yabancı hissettiği şehirdeki gürültü patırtının ortasından geçerken, hemen hemen hiç kimse görmedi onu, ama fark edenler de asla yaşlanmayacağı söylenen, kıvırcık saçları altın renkli adamın önünde eğildiler.

Eski kuzeybatı kapısının önündeki meydanda bulunan yarık halen yerinde duruyordu. Bir yığın ızır zıvırın üstünden geçti, çerçöpü kenara süpürüp, nihayet *Ganzir*'in girişini buldu.

Elleriyle tutuna tutuna karanlık çukura indi. Çok geçmeden kabarcıklar çıkararak kaynayan, pis kokulu katranın kendini içine doğru çektiğini hissetti. Yeryüzüyle ölüler diyarı arasındaki uçurumdan düşerken zaman kavramını tamamen yitirmişti. Tıpkı *Enki*du'nun anlattığı gibiydi, değil gün ışığı, ot, su bile göremiyordu.

İlk kapının önündeki nehri geçmek isterken Sursunabu'nun suretine bürünmüş bir bekçiye rastladı.

"Kaptan Sursunabu, burada ne işin var?" diye sordu hayretler içinde kalarak.

"Yanılıyorsun" diye cevap verdi beriki. "Benim adım *Neti*, seni götürmeye geldim."

Gılgameş sadece gülümsedi. Kaptanın refakatinde ölüler diyarının bütün kapılarını ve bölgelerini geçti. Dehşetten beti benzi atanları, hortlakları ve huzur bulamayanları, yalvarıp yakaranları, ağlayıp inleyenleri gördü. Kapılar onun önünde teker teker açıldı. Yukarıdaki dünyada kurban edilenlerle mahkûm olanlar zengin sofralarda otururken, kralların, kahramanların, yargıçların ve tacir-

lerin hak ettikleri cezayı çektiklerini gördü. Ölüler diyarının bölgelerini geçtikçe Gılgameş içine düştüğü dehşetten sıyrıldı.

"Bizler asla tanrı olamayız" diyordu Ugnim mutluluk ülkesinde. "Ve kaç kapıdan geçebileceğimize yaptığımız işlere göre karar verilir."

Gılgameş epeyce bir süre düşündü. Arkasına dönüp diğer hükümdarların tutulduğu yere geri dönecek oldu. Tam o anda son kapıdan *Enki*du çıktı.

"Seni bekliyorduk" dedi gülümseyerek.

"Bırak beni döneyim" diye karşılık verdi Gılgameş ciddiyetle. Halbuki dostunu umulmadık biçimde yeniden görünce duyduğu sevinç yüreğini ferahlatmıştı. "Biliyorum ki burası bana göre değil!"

"Canını feda edecek kadar sevmiştin beni, unuttun mu?"

"Canımı feda etmedim ki..."

"Ama buna tüm samimiyetinle hazırdın. Yapmış sayılırsın!" dedi yabani. "Senin lehinde konuştum, bu işe, yani yargılamaya ve sevenleri bağışlamaya sen de katılmalısın!"

Gılgameş'in koluna girip sonsuzluk kapısından içeri soktu.

Ereşkigal, üstünde bir terazi, bir kitap ve biri siyah biri beyaz iki küre bulunan masanın başında, ışıklar içinde billur bir tahtta oturuyordu. İki elini kaldırıp iki yanındaki koltukları işaret etti.

"Ey Uruk şehrinin kralı, sen sağıma geç otur, ey hayvanların dilinden anlayan adam, sen de soluma geç! İnsanlar geleneklerden uzaklaşıyor. Artık tabiatla ve kainatla yek vücut değiller. Bu yüzden, bundan böyle öldükten sonra insanları yalnızca yaptıkları işlere göre değil, ayrıca duygu ve düşüncelerine göre de yargılayıp hüküm vermeme ya da ödüllendirmeme ikiniz yardım edeceksiniz!"

Ve işte öyle olagelmiş.

Ta ki günümüze kadar...

AÇIKLAMALAR

Olayların geçtiği dönemdeki kişilerle tanrıların isimleri ve oynadıkları roller aşağıda açıklanmıştır. Tanrıların isimleri italik yazılmıştır. Hikayede geçen kişilerin ve tanrıların tamamı Gılgameş Destanı ve buna bağlı metinlerden alınmıştır.

Abram: Sami ırkına mensup kuzeyli bir tacirin oğlu. (Tevrat ve İncil'de İbrahim'in doğduğu şehir olarak Uruk yahut Ereh anılsa da, bu olayın Gılgameş döneminden çok sonra olduğu kesin olarak bilinmektedir.)

Abzu: Mitolojide Sumerlerin inancının temellendiği ilk tanrı. Tiamat'ı dölleyerek yeryüzündeki hayatı ve sonraları üstünde yeryüzünün yüzdüğü tatlı su okyanusunun tanrısı Enki'yi yaratmıştır.

Adak: İnsanların kendini güçlendirmek için maddeleri kullandıkları büyünün tam tersine, adaklar sunmak Sumerlerde tanrılara teslimiyetin bir ifadesiydi.

Agga: Kiş Kralı Mebaragesi'nin "eşek sütü seven" oğlu ve veliahdı.

Aja: En yüce tanrı An'ın kansı olan tanrıça.

An: (Sumer dilinde Ki olarak geçer) Gılgameş'in yaşadığı dönemde Sumerlerin en yüce tanrısı.

Anunnaki: Gökteki ve yeryüzündeki yüce tanrılar.

Aratta: Aşağı yukarı bugünkü Kirman ve Belucistan bölgesindeki dağlık ülke. O ülkenin tanrıçası da İnanna'ydı.

Aruru: An'ın tasarladıklarını yaratan tanrıça.

Asakku: "Kol kıran" hastalık cini.

Aylar: Sumerler, ayları hilalin doğuşuna göre 29 yahut 30 gün çeken ay takvimini kullanırlardı. Ay yılıyla güneş yılı arasındaki fark artık ayların eklenmesiyle giderilmeye çalışılırdı. Hükümdarın em-

riyle savaş zamanlarında çoğu zaman hatalı hesaplanarak eklenen artık aylar, her şehirde farklı takvimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştu.

Azu: Cerrahi müdahalelerde de bulunabilen, su ve kimyasal yağlarla tedavi etme becerisine sahip ilk hekimler. Sumerler diş ağrısı, sara, basur, sarılık, veba, zührevi hastalıklar, depresyon ile kulak, göz ve mide rahatsızlıklarını tedavi metotlarını ve ilaçlarını öteden beri biliyorlardı.

Babil Takvimi: Nisannu (Mart/Nisan), Ajaru (Nisan/Mayıs), Simanui (Mayıs/Haziran), Du'uzu (Haziran/Temmuz), Abu (Temmuz/Ağustos), Ululu (Ağustos/Eylül), Taşritu (Eylül/Ekim), Arahsamnu (Ekim/Kasım), Kislimu (Kasım/Aralık), Tebutu (Aralık/Ocak), Sabatu (Ocak/Şubat), Addaru (Şubat/Mart)

Bir Hurturre: Destanda Gılgameş'in "mazlumların kükreyen katili" lakabıyla anılan savaşçısı.

Büyük Tufan: Büyük tufanın tarihini kesin olarak belirlemek bugüne kadar mümkün olmamıştır. Tarihte büyük sel felaketlerinin yaşanmış olduğu, arkeolojik verilerle ve kil tabletlerden okunan bilgilerle ispatlanmıştır. Bu muazzam felaketlerden biri, fırtına olmaksızın 650x150 km.lik (yani yaklaşık Danimarka kadar) bir alanda bütün eski Sumer medeniyetini on metre yüksekliğindeki suları altına almıştır.

Çubuk mozaik: Güneşte kurutulduktan yahut fırınlandıktan sonra farklı renklere boyanıp mimari süslemelerde kullanılan, parmak uzunluğunda kırmızı kil çubuklar.

Çuluppa ağacı: Gölge veren ve içine cinlerin yuvalandığı, alışılmışın dışında yüksek ve dalları sık meşe ağacı. Gılgameş Pukku ve Mikku'yu bu ağaçtan işlemiştir.

Denizler: Sumerler kuzey denizini (Akdeniz) ve güney denizini (Basra Körfezi) biliyorlardı. Güney denizinin kıyı şeridi Gılgameş zamanında 250 km kuzeye kaymış, böylelikle Eridu ve Ur sahil şehri haline gelmişlerdir. Balçık, bataklık, nehirlerin taşıdığı kumlar

ve batıdaki büyük çölden akıp gelen, sonraları kuruyan nehir, suyu tuzlu körfezi beş bin yıllık bir dönemde gitgide doldurmuştur.

Dilmun: Yaptığı geminin ödülü olarak sonsuza dek yaşaması için Ziusudra'ya bahşedilen cennet adası.

Dimus: Destanda adından bahsedilmemektedir. Enkidu'yu yaşadığı doğal ortamda keşfedip ona Uruklu yosmayı getiren kişidir.

Dumuzi: "Hayatın çocuğu." Tanrıça İnanna'nın yılın altı ayını yeraltında geçirmeye mahkum ettiği kocası, tanrı çoban. Uruk şehrinin tufandan önceki kralı, Gılgameş'in atası.

Edimmu: Boğularak, yanarak, hurma ağacından düşerek veya açlıktan ölen ya da tanrılara adak sunulmadan defnedilen ölülerin ruhları. Yeryüzüyle yerin altı arasında kararsız kalıp hortlak haline geldiklerine inanıldığından insanları ürkütürdü.

Edubba: "Levha evi", Sumerlerde ondalık sistemde ve sonraları kutsal sayılan 60 sayısına bağlı olarak milyonlara kadar sayıların ve resim yazısının öğretildiği bir nevi okul. Eğiticilerin ücreti öğrencilerin aileleri tarafından ödenirdi. Öğrencilerin eğitiminde kırbaç da önemli bir işleve sahipti.

Enki: (Sumer dilinde Ea olarak geçer.) "Yeryüzünün efendisi", tatlı su okyanusunun, bilgeliğin ve cömertliğin tanrısı. An ve Enlil ile birlikte Sumerlerin üç büyük tanrısından biri, Eridu şehrinin tanrısı. İnanna yüz tanrısal ME'yi ondan çalmıştır.

Enkidu: "Güzel Toprağın Adamı", ıssız bozkırda tanrı An'ın talimatıyla tanrıça Aruru tarafından Gılgameş'e rakip olarak yaratılan hayvan adam. Gılgameş'ten daha kısa boylu ve dolgun vücutlu olmasına rağmen hemen hemen onun kadar güçlüdür.

Enmerkar: "Mağrur Ülkenin Efendisi", Uruk kralı. Destana bağlı metinlere göre, ucu sivri kamış kalemin kil tabletlere dikine bastırılmasıyla yazılan ilk çivi yazısını bulmuş ve yaklaşık 400 yıl yaşamıştır. Ninsun'un babası, Gılgameş'in büyükbabasıdır.

Enlil: Gazaplı, cezalandırıcı hava tanrısı. An ve Enki ile birlikte Sumerlerin üç büyük tanrısından biri, Nippur şehrinin tanrısı.

Ensi: "Büyük adam" anlamındadır. Başlangıçta Sumer şehirlerinde makam bakımından bir ya da ikinci adamıdır. Kimi zaman bir lugale bağlı olmakla birlikte sonralan genel olarak bütün makam sahiplerini adlandırmada kullanılmıştır.

Ereşkigal: "Büyük yeryüzünün heybetli sahibesi", ölüler diyarının tanrıçası, İnanna'nın kız kardeşi.

Erra: Ölüler diyarındaki veba tanrısı.

Eridu: Büyük tufandan önce bugünkü Basra Körfezi kıyısında yerleşik, en güneydeki ilk Sumer şehri. Şehrin tanrısı Enki'nin oturduğu yeryüzünün altındaki tatlı su okyanusu burada başlardı.

Ganzir: Ölüler diyarına inen dehliz. Buraya Uruk'un batı kapısı dibindeki yarıktan girilirdi.

Gılgameş: Siyah saçlı bir kavmin içinde sarışın olmasından dolayı "ışıklar saçan ateş topu" olarak adlandırılan, üçte ikisi tanrı üçte biri insan olarak tarif edilen, fakat gerçekten yaşadığı tarihî açıdan da kanıtlanmış efsanevi Uruk kralı. Destanda boyu 11 arşın (yani 4,40m), göğsünün genişliği 9 arşın olarak geçse de 1,80 ila 2,40m boyunda olması kuvvetle muhtemeldir. Kral Enmerkar'ın tüm dünyadan tecrit ettiği biricik kızı Ninsun'un eline erkek eli değmemişken hamile kalıp doğurduğu, sonra da Fırat Nehri'ne bıraktığı oğludur. Babası en yüce tanrı An yahut kutsal fırtına ifriti, yani An'ın ruhu olabilir.

Gök boğası: Tanrıların boğa burcundaki takımyıldızlardan yaptıkları, bilinen etkilerinin yanı sıra hastalık da bulaştırabilen yok edici silah.

Gökyüzü: Sumerler gökyüzünün yarım küre biçiminde bir kubbe, yeryüzünü de üzerinde yaşadıkları bir disk olduğuna inanmışlardır. Gökyüzü sadece yıldızların bulunduğu en alt katı görülebilen, üç ila yedi kattan oluşmaktaydı. Tanrıların gök kubbedeki pencerelerden yağmur ya da felaket gönderdiklerine inanılırdı.

Guffa: Deri ve hasırdan yapılıp kara sakızla kalafatlanmış, kamıştan küpeştesi olan yüzer sepet.

Guru: "Güçlü adam" anlamındadır, ilk dönemlerde tapınaklara hizmet etmekteyken sonraları köle durumuna düşmüşlerdir.

Humbaba: Tanrı Enlil tarafından sedir ormanlarına bekçi olarak dikilen, "kulaklı kuş" lakaplı canavar.

İggigi: Ölüler diyarının tanrıları.

İdigna: Kuvvetli akıntısından dolayı "koşan nehir" olarak adlandırılan, civarında pek az yerleşim bölgesi kurulan Dicle Nehri.

İksir: Farklı sertlikte siyah, kırmızı ve mayalanmış biranın karıştırılmasıyla elde edilir ve ezilmemiş arpa tanelerinden sakınıp sarhoş edici etkisini güçlendirmek için saman çöpüyle içe çekerek içilirdi.

İmdugud: "Gecelerden kara yelkovan kuşu", Anzu adıyla da geçer.

İnanna: "Gökyüzünün sahibesi", Uruk şehrinin ve Çobanyıldızı'nın hırçın aşk tanrıçası. Babası Enki'den çaldığı yüz tanrısal ME'yi insanlara gelişigüzel dağıtmıştır. Simgesi, bükülüp karşılıklı yerleştirilmiş iki kamış demetidir.

İşhara: İnanna'nın nedimesi, kimi zaman onun yerine vekalet eden tanrıça.

Kalaturra: İnanna'yı indiği ölüler diyarından can suyu vermek suretiyle kurtardığına inanılan, "henüz ergen olmamış" kişi.

Kanal sistemi: Buranum ve İdigna (Fırat ve Dicle) nehirlerinin çok az sayıda kolu vardı. İki nehri besleyen kuzeydeki dağların karı eriyip güçlü sel baskınlarına yol açarken, yaz ayları kurak geçerdi. Kalıcı yerleşim birimlerinin kurulması bentlerin, kanalların, barajların ve bentlerin kapak sisteminin inşasını ve sürekli bakımının yapılmasını zaruri bir ihtiyaç haline getirmişti. Çoğu zaman kralların hükümranlık dönemlerinin belli başlı barajların veya kanalların inşasına başlanması ya da bitirilmesiyle anılır olması, suyun bütün Sumer medeniyeti için taşıdığı önemi göstermektedir.

Keleg: Ağır yükler için kullanılan, şişirilmiş koyun derisinden dubaların desteğinde yüzen sal.

Kiş: Uruk'un yaklaşık 150 km. kuzeybatısındaki "eşek şehri."

Kölelerı ayırt etmekte kullanılan işaretler: Her köle, sahibinin mührü basılmış bir kil tableti yanında bulundurmak veya boynuna çıngıraklı bir halka takmak zorundaydı. Kimi zaman koyun kırkanlar kölelere dövme yapardı. Kulaklarının delinmesi ve saçların ön tarafının kazınması da kölelerin ayırt edilmesini sağlayan işaretlerden bazılarıydı.

Krallar: Sumer kralları, hükümdarları ve rahipleri, bitmek bilmeyen savaşlara ve istilalara rağmen ortak din ve kültürü paylaşan, birbirine düşman şehirler halinde yaşamalarının önüne geçememişlerdir. Bu parçalanmışlığın aşılması ancak Gılgameş'ten beş asır sonra, Akadlar, yani Kişli Sargon gibi Sami ırkına mensup krallar ve Babillıler zamanında mümkün olmuştur.

Kral mezarları: Çivi yazılı binlerce kil tablette kayıtlı eski Sumer dönemlerine ait destan ve efsaneleri doğrulayan arkeolojik bulguların en önemlilerinden biri de Uruk'un bir günlük yolculuk mesafesi kadar güneyinde bulunan Ur şehrindeki kral mezarlarıdır. Kral Mesannipadda'nın mezarı, Ur'da 1927-29 yıllarında yapılan kazıyla on iki metre derinlikte bulunmuştur. Mesannipadda, çivi yazılı tabletlerde tufandan sonraki ilk kral olarak anılmaktadır. Onun mezar boşluğunun altında iki buçuk metre kalınlığında, kuruyup sertleşmiş bir balçık tabakasına rastlanmış, o tabakanın altında da bütün maiyetiyle birlikte Kral Abargi ve karısı Şubad'ın akıllara durgunluk veren mezarları keşfedilmiştir. Mezarda bulunan kral, karısı ve maiyeti, büyük bir tufanla helak edilen ilk Sumer medeniyetinin bir kanıtı olmak üzere, hep birlikte "Selamet Kadehi"yle ölmüşlerdi.

Kur: Yerin derinliklerindeki "dönüşü olmayan ülke."

Lahamma: "Gücünü gösteren balık", Enki'nin okyanusun derinliklerinde yaşayan ifriti.

Lilith: Dişi fırtına ifriti.

Lugal: Sumerlerin şehir tanrıları ve hükümdarlarına verilen unvan

Lugalbanda: Büyük tufandan sonraki ilk kral, Gılgameş'in büyük büyükbabası.

ME: Sumer inanışına göre, insanları hayvanlardan ayırıp onlardan üstün kılan düşünme, konuşabilme, hissedebilme, hayal kurma ve hükmetme yetenekleri, dans ederken ve maddelere şekil verirken duyulan coşku, yaratıcılık ve tüm insani hisler. Ayrıca yas tutma, nefret etme ve hata yapma da bu özelliklerdendir. Yüz tanrısal ME insanlara yavaş yavaş verilecekti, ne var ki İnanna onları çalmış ve henüz buna hazır olmayan insanlar arasında gelişigüzel dağıtmıştır.

Mebaragesi: Agga'nın babası, Kiş kralı.

Meluha Ülkesi: Mezopotamya'nın doğusundaki dağlık ülkenin ötesinde yer alan Sumerlerin efsanevi anayurdu.

Meşagaşek: (Babil dilinde Meskiaggaşer olarak geçer.) Eski Uruk'un merkezinde, sonradan kutsal sayılan Eanna adlı bölgesinin kurucusu.

Muşkenular: Tapınak ve sarayların hizmetinde bulunan mülksüz insanlar. Bunlar bazı özel durumlarda şublugaller gibi askerlikle yükümlü tutulabiliyordu.

Müzik aletleri: Sumerler müzikli eğlencelerden hoşlanır, harpa benzer bir çalgı olan balag, yapımı başlı başına bir şenlik olan, dev köslere benzeyen lililer, küçük tef gibi mesiler ve hindistancevizi kabuğundan yapılan ublar, ayrıca lirler, borazanlar ve küçük üflemeli çalgılar çalar, bunların ritmi eşliğinde dans ederlerdi.

Namtar: Ölümün ve vebanın "can alan" habercisi, Ereşkigal'in veziri.

Nanşe: Gılgameş'in oğlu Urnungal'in destanda ayrıntılı olarak tanıtılmayan annesi. Sonraları adalet tanrıçası, acizlerin koruyucusu ve tanrıların rüya tabircisi olmuş, An'ın yanı başında oturup onun alçak sesle söylediği kararları yorumlamıştır.

Nergal: (Sumer dilinde Meslamtaea olarak geçer.) "Büyük efendi", Ereşkigal'in kocası, ölüm ve Mars tanrısı.

Neti: Ölüler diyarının "dehşet salan" kapıcısı.

Ninsun: "Vahşi geyikler sahibesi", Enmerkar'ın kızı, Gılgameş'in annesi.

Ninurta: Savaş ve Sirius tanrısı, Enlil'in oğlu, Enkidu'nun atası.

Nippur: Enlil'in emrindeki "bilimler şehri", Uruk'un yaklaşık 60 km kuzeyindedir.

Ninisinna: "Karabaşların ünlü hekimi", Sumer kavminin sağlık tanrıçası.

Putlar: Kolları göğüste çaprazlama kavuşturmuş vaziyette, kil, su mermeri ya da kumtaşından, her tanrı için farklı büyüklükte yapılmış heykelcikler. Dinsel açıdan tanrılarla konuşmanın yollarından biridir. Bunlara her gün armağanlar sunmak âdet halini almıştır.

Rahipler: (Sanga) Ruhban sınıfı, katı biçimde dinsel ve tapınmaya yönelik yapıya sahip Sumer şehir devletlerinin gerçek iktidar sahipleriydi. Tapınak ve sunak merkezli düzenleri, Helmut Schmökel'e göre bir tür dine dayalı şehir sosyalizmi uygulamak suretiyle kırsal anaerkil yapının yerine geçmiştir. Büyük Ana Tanrıça'nın altında bulunan yaratıcı tanrıların ardından üç büyük tanrıya da tapılır ve her şehir kendine aynca bir tanrı daha seçerdi. Lugal, en, ensi, urigallu, sangamah ve işib (arındırıcı rahip), rahiplerin farklı derecelerine işaret eden isimlerdir. Nindingirra baş rahibe, naditu ve şugitu ise tapınak yosmaları anlamına gelmektedir.

Pukku ve Mikku: Gılgameş'in insanlar üzerinde hakimiyet kurmasını sağlayan davul ve tokmağı.

Puzuramurri: Ziusudra'nın gemisini yapan dülger.

Rüzgarlar: Sumerler rüzgarlar sayesinde ana yönleri tayin ederlerdi:
- kuzeydoğudan esen soğuk dağ rüzgarı
- kuzeybatıdan esen yumuşak rüzgar
- güneydoğudan esen, yağmur getiren rüzgar
- güneybatıdan esen sert rüzgar

Sedir ormanları: Kuzeyde kalan Akdeniz kıyısında, bugünkü Lübnan ve Suriye civarında olduğu anlatılan, 650 kilometre genişli-

ğindeki orman. Bu ormandaki sedir ağaçlarının çevresi 14 metreyi, yüksekliği 30 metreyi bulabiliyordu.

Siduri: Ölüm denizinin kıyısındaki hanında konaklayanlara son içkilerini sunan yosma, yarı tanrıça.

Döner mühür: Taş yahut kilden, silindir biçimli damgalardır. Üstünde efsaneler çağından motifler, savaş sahneleri ya da özel işaretler bulunurdu.

Suln: (Sumer dilinde Nanna olarak geçer.) Ur halkının taptığı ay tanrısı, "büyüyen efendi." Büyüyüp dolunay halini aldığında Nannasuin olarak adlandırılırdı.

Sumerler: Mezopotamya'nın doğusundaki bugünkü İran dolaylarından ya da 2500 km. uzaktaki İndus vadisinden çıkıp gelen kavim. Anayurtlarını Meluha Ülkesi olarak adlandıran bu kavmin mensupları, siyah saçlı ve tıknaz bir vücut yapısına sahipti. Fırat ve Dicle'nin buluştuğu verimli topraklara geldiklerinde, yörenin ilk sakinlerine yılda iki defa ekim yapabilmeyi ve buğdaydan çok daha fazla verim almayı öğrettiklerinden "medeniyet getiren" olarak nam salmışlar, yerleştikleri bölgede bataklıkları kurutup sulama kanalları inşa etmişlerdir. Gökteki yıldızlar kadar çok tanrıya inanan Sumerler, bin yıl kadar süren parlak bir dönemin ardından efsaneleşmişlerdir. Gerçekten varolduklarına dair bilgiler, yalnızca onlardan çok sonra kaleme alınan Tevrat ve İncil'in pek çok yerinde değil, aynı zamanda binlerce kil tablette de mevcuttur.

Şakan: (Sumer dilinde Sumukan olarak geçer.) Bozkırların ve hayvanların tanrısı.

Şublugal: Barış zamanında kendilerine ayrılmış topraklan işleyen, bir nevi feodal şövalye.

Şukallituda: Kiş şehrinin baş bahçıvanı, Gılgameş'in babalığı.

Şuruppak: Büyük tufan öncesinde de varolan, Uruk'un yaklaşık 40 km. kuzeyindeki şehir.

Tlamat: Tarih öncesi çağların hırçın ana tanrıçası. (Altın Çağ'daki Büyük Ana Tanrıça ile karıştırılmamalıdır.)

Ubartutu: Şuruppak şehrinin tufandan önceki son kralı, Ziusudra'nın babası.

Ur: "Yüksek şehrin kapı direği." Uruk'un güneyinde, Nannasuin'i tanrı olarak seçmiş olan şehir.

Urnungal: Gılgameş'in oğlu.

Uruk: "Yüksek şehir." Buranum'un aşağı havzasında Sumerlerin ilk kurdukları Eridu'ya yakındır. İnsanoğlunun inşa ettiği ilk yüksek medeniyet şehridir. Gılgameş zamanında yaklaşık 5,5 km2 genişliğindeydi. Meşagaşek döneminde kurulan Eanna şehri, sonraları Uruk'un merkezinde kutsal bir bölge olarak kalmıştır. Beyaz tapınakla birlikte onun katlarından birinde ve ayrıca İnanna Mabedi'yle sonradan dört bir yanına eklenen kutsal eşyaların konduğu uzun tapınak odaları da aynı yerde bulunmaktaydı.

Utu: Güneş ve adalet tanrısı, İnanna'nın erkek kardeşi.

Uzunluk ve ağırlık ölçü birimleri:

1 arşın	= 24 parmak	= 40 cm
1 uzun kamış	= 6 arşın	= 2,40 m
1 çift kamış/gar	= 12 arşın	= 4,80 m
1 ip/aşlu	= 10 gar	= 48 m
180 ip/biru	= 1800 gar	= 8,6 km
1 tarh/küçük sar	= 15x15 arşın	= 36 m2
100 tarh/gan	= 35 ar	= 3600 m2
5000 gan/byk sar		= 1,8 km2
1 qa		= 0,4 litre
300 qa	= 1 gur	= 120 litre
1 sekel	= 180 tane ekin	= 8,42 gr
1 mine	= 60 sekel	= 0,5 kg
1 talent	= 60 mine	= 30 kg
1 sekel gümüş	= 120-140 sekel bakır	
6 sekel gümüş	= 1 sekel demir	
1 gur zahire	= 1 sekel gümüş	

Verver: Rüzgar tanrısı. Adad adıyla da anılır.

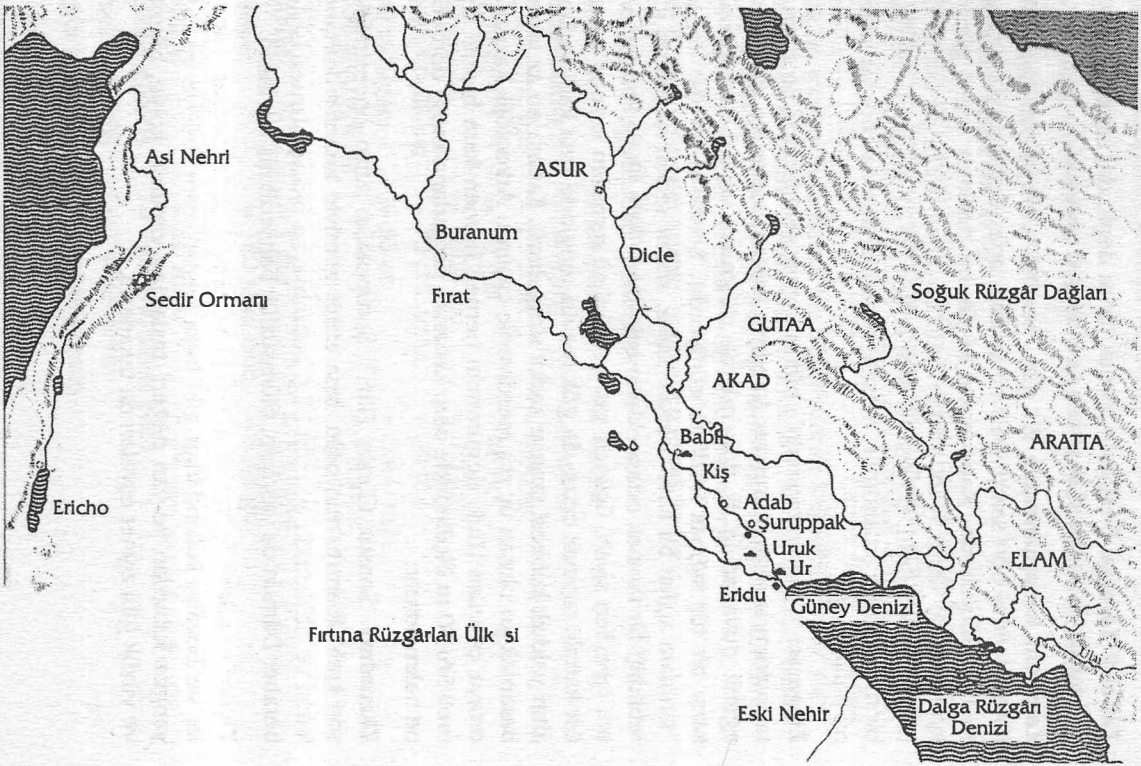
Zabardi Banuga: Destanda "parlak tunca denk, dar kafalı ama uysal" lakabıyla anılan silah ustası ve şublugal çavuşu.

Zamanın hesaplanması: Bir gün, her biri altmışar dakikaya bölünmüş yirmi dört saatti. Belli bir yıldızın ortaya çıkmasıyla bir kap suyla doldurulurdu. Kaba açılan küçük bir delikten ertesi günün aynı vaktine kadar (yani bir tam gün boyunca) sızan su tartılır ve on ikiye bölünürdü. Böylelikle elde edilen on iki çift saatin her biri bir mine olarak adlandırılır, mesafe hesaplamada da çift saat sistemi kullanılırdı.

Ziggurat: "Tanrının tapınağı", bütün Sumer şehirlerinde bir ziggurat hüküm sürerdi. Kerpiçten yapılmış sağlam katları ve içe doğru eğimli duvarlarıyla ilk dönemlerde düşmana ve sel baskınlarına karşı bir tür sığınak vazifesi görüyordu. Sonraları en üst katına "tanrılara açılan bir kapı" olmak üzere, ancak seçkin rahiplerin girebildiği bir tapınak odası eklenmiştir. Genellikle ilk iki katı yer altını temsilen siyah, üçüncü katı yeryüzünü temsilen kırmızı ve en üst kattaki tapınak odası da gök mavisi renginde sırla kaplanırken altın yaldızlı kubbesi tanrılar katını simgelerdi. Katlara en az yüzer basamaktan oluşan üç dış merdivenle çıkılırdı. Arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan Uruk zigguratının hemen hemen kare biçimli temeli 56x50 m ölçülerinde olup kenarları rüzgarların estiği dört yöne bakmaktadır.

Ziusudra: "Sonsuz Günün Filizi", Şuruppak'ın tufan öncesindeki son kralı Ubartutu'nun oğlu, inşa ettiği gemiyle insanlığı kurtarıp karısı ve haklarında ayrıntılı bilgi bulunmayan birkaç hizmetçisiyle beraber Dilmun'da yaşayan, ölümsüzlük bahşedilmiş tek insan.

Ziynet eşyaları: Sumerler makyaj malzemesi olarak yağlar, kremler ve boyalar kullandıkları gibi kaya kristali, cam, midye ve salyangoz kabukları ile yarı değerli taşlardan yapılmış kolye, bilezik ve yüzük gibi ziynet eşyaları da takarlardı.

Asi Nehri
ASUR
Buranum
Dicle
Fırat
Sedir Ormanı
Soğuk Rüzgâr Dağları
GUTAA
AKAD
Babil
ARATTA
Kiş
Adab
Şuruppak
Uruk
Ur
ELAM
Eridu
Ericho
Güney Denizi
Fırtına Rüzgârları Ülk si
Eski Nehir
Dalga Rüzgârı
Denizi

ÇAĞLAR ÇİZELGESİ

Yıllar	Mezopotamya	Diğer Kültürler
7000 İlkel çağ	Göçebe hayat. İlk kamış kulübeler. Buranum, İdigna ve diğer isimlerin ortaya çıkışı.	Güney Anadolu, Çatalhöyük'te tuğlalarına başparmak izi basılmış köşeli evler. Bugünkü Kudüs civarında bir ila üç odalı yuvarlak evler. Metalin işlenmesi
	Büyük Ana Tannça adıyla doğaya tapınma dönemi	
5000 Eridu Kültürü	İlk köylerin kurulması. Toprağın işlenmesi. Çömlekçi tezgahının keşfi. Eridu'da üst üste inşa edilen 19 mabet. Tanrıların "gökten yere indikleri dönem"	Avrupa'da neolitik çağ. Kazıklar üstünde kurulan evler. Avrupa'da sığır ve koyunun evcilleştirilmesi. Mısır'da: Fiedelbohrer ve suni inci yapımı.
Büyük Ana Tannça inanışının farklı erkek tannlar inancıyla yer değiştirmesi		
3500 Obed Kültürü	Kat kat tapınakların inşa edilmesi. Sumerlerin Orta Asya veya Yukarı Hindistan'dan göç etmesi. Bakırın işlenmesi. İlk şehir devletlerinin hiyerarşik toplum düzeniyle ortaya çıkması. Resim yazısının icadı.	Mısır'da: Bakire kızların Nil canavarına kurban edilmesi. Sumerlerle birlikte ortak işaretler kullanımı. Bakır dikiş iğnesinin kullanımı. Mayaların zaman hesaplaması. (3372)
3200 Uruk Kültürü	İlk seçilmiş kral ve baş rahip Meşagaşek, *Eanna*'yı (eski Uruk) kurdu. Doğudaki dağlı kavimlerle takas ticareti ve savaşlar. Yekpare dört tekerli arabaların kullanımı. Gılgameş Uruk kralı oldu.	Yukarı Mısır'da Menes ilk hanedan kralı olarak tahta geçti. İndus vadisindeki ilk yerleşim bölgesi olan Amri gelişip şehir oldu.

ÇAĞLAR ÇİZELGESİ

Yıllar	Mezopotamya	Diğer Kültürler
2800 Djemet Nasr Kültürü	Dine dayalı şehir sosyalizmi. Kil tabletlerde idari ve matematik ilmine dair kayıtlar.	Lübnan, İndus vadisi ve Mısır'a dek uzanan ticaret yolları.
2700 İlk Hanedan Dönemi	Kral Mesilim 1. Ur Hanedanı'nın ilk temsilcisi olarak Kiş'te tahta çıktı. Kuzeyden yeni bir kavimler göçünün başlaması.	Binaları Sumer mimarisini andıran Mohenjo-Daro'da İndus kültürü.
2350 Akadlar Dönemi	Sami ırkına mensup Kral Sargon'un kurduğu devlet Sumer kültürünün yerini aldı. Çivi yazısı eski önemini yitirdi.	Yao, Çin imparatoru oldu. Hititlerin Suriye üzerine yürümesi.
2150 Gutealılar Dönemi	Gutealılar'ın saldırısıyla kültürel kargaşa dönemi başladı.	İndus vadisinde Harappa kültürünün gelişmesi.
2050 Yeni Sümer Devleti	3. Ur hanedanı dönemi. Sumerler dini ve edebi dilde devrim yaşadı. Gılgameş Destanı'nın çivi yazılı ilk belgeleri. 4.Uruk Hanedanı.	Girit'te Kral Knossos'un tahta çıkışı ve minos kültürü. Suriye'de Fenikeliler'in ortaya çıkışı. İyonyalılarla Akaların Yunanistan içlerine yürümesi.
1950 İrsin Larsa Dönemi	Şehir devletleri arasında rekabetin yenide alevlenmesi. Elamlar ve Amoritlerin saldırıları. 1.Babil Hanedanı.	Kuzey Avrupa'da pazar yerleri. Britanya'da Stonehenge'de taş anıtlar. Çinlilerin ilk yazılı belgeleri.
1850 Eski Asur Dönemi	Babil Mezopotamya'da üstünlüğü ele geçirdi. Beş Gılgameş Destanı bu dönemden itibaren Birleştirilerek defalarca yeniden yazıldı.	Mısır'da Pi sayısı belirlendi.

YURT KİTAP-YAYIN

THOMAS R.P. MIELKE

ÖLÜMSÜZLÜK PEŞİNDE GILGAMEŞ

Kudretin, Dostluğun, Ölümsüzlük Arayışının, Uruk'un Efsanevi Kralı Gılgameş'in Romanı

Gılgameş, kuşağındaki otun sivri dikenlerine
hafifçe dokundu. Suvatın kenarında, kumlara
iki damla koyu renkli kan döküldü.
O an, hiç tatmadığı bir huzur duydu içinde.
"Dinleyin beni ey tanrılar!"
diye bağırdı yıldızlara doğru.
"Ziusudra bana ölümsüzlüğün sırrını veremedi.
Yine de onca zaman hayatın anlamını arayışımı
cömertçe ödüllendirdi!
Hayattaki tüm silahlardan daha güçlü olan
bu ot artık benim! Şimdi içindeki öfke
ve gururdan arınıp huzuru bulmuş
biri olarak dönüyorum!"
Sözleri ışıl ışıl yıldızların aydınlattığı
gecenin sessizliğinde, kurumuş
nehir yatağı boyunca uzanan
sarp kayalıklarda
tekrar tekrar yankılandı.

ISBN: 975-9025-10-8

9 789759 025106